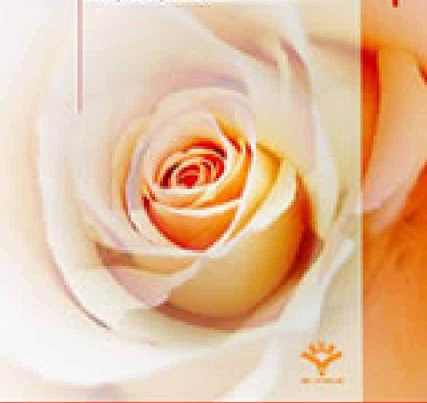
Güller ve Dikenler 1

Reşit Haylamaz

Çile ve Mihnetkeşlerin Müşterek Kaderi

GÜLLER VE DİKENLER

Reşit HAYLAMAZ

Çile ve Mihnetkeşlerin Müşterek Kaderi

GÜLLER VE DİKENLER

Reşit HAYLAMAZ

GÜLLER VE DİKENLER

Editör
İsmail KAYAR

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-975-278-409-3

Yayın Numarası
536

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Mart 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Işık Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 5
34696 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.isikyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Bize... hepimize olan ilk ilâhi hitabın, *'Oku'* olduğunu bilmeyen yoktur; eşyanın yüzünde sırma sırma işlenmiş nakışları, her karesi ilâhi tecelliyi hatırlatan ibret dolu bakışları ve her şeyin kendine mahsus eda ile yaptığı yakarışları.. nebatı, mematı ve hayatı okuma..! Bu dili kavrayıp okuma becerisini gösteremeyenler için tercüman olarak gönderilen İlâhi Kelâm'ın derinliklerine nüfuz ederek daha net ve daha belirgin okuma.. okuduklarını anlama.. anladıklarını hayata taşıma ve ulaşabildiği kadar herkese bunları okutma..! Bir yönüyle insanın, en güzel kıvamda yaratılıp dünyaya gönderilişindeki en büyük hedef de bu değil mi?

'Eşya zıddıyla bilinir.' derler ya, okuduklarımız veya okumamız gerekenler arasında öyle zıtlıklar var ki, anlayıp onları gündelik hayatımıza rehber kıldığımızda, günümüzün daha aydın, geleceğimizin de daha bir huzurlu olacağı kuşkusuz. Gece ile gündüzü okuma.. karanlıkla aydınlığı anlamaya çalışma, soğukla sıcaklığın hikmetlerini kavrama yarışına girme..!

Sahi, neden güneşin ışınlarını gören buzlarda bir telâş başlar.. niye feri kesilir, gevşer ve tabiatını değiştirmek zorunda hisseder..

su olur ve akıp gider..? Güneşten gelen ısı ve ışığın gücü nispetinde bir zamanlama ve değişim değil midir bu.!?

Şafağın aydınlığını gören gecenin zifiri karanlığı niye telâşa kapılır ve '*yol göründü*' deyip bohçasını toplama yarışına girer..?

Dîde-i huffaş, ziyadan niye rencide olur..?

Gürül gürül yanan soba, niye toplar etrafına üşüyenleri..?

Kar-kış, soğuk ve şiddetin kol gezdiği zifiri karanlık gecelerde ayazda kalmak ne korkunç..!

Öyleyse küfrün karanlık ve ufuksuzluğunda kalanları düşünüp daha bir dikkatle okumadır hepimizden beklenen..!

Ayazda kalıp şiddete alışmışların hâlini anlamaya çalışma..!

İhtiyaçlarını tespit etme ve öncelik sırasına göre el uzatma..!

Hırçınlaşmış huylarını asli hâline çevirmenin gayretine girme..!

Isırmaya şartlandırdığı dişlerini, parçalamaya azmettirdiği pençelerini kullanması gerektiği gibi kullanmasını salık verme ve müspete kanalize etme..!

Şartlanmışlıklarından sıyrılmasını temin ile onu da topluma kazandırma..!

Nerede ve hangi zaman bir olumsuzluğa sebep olacağı belli olmaz serseri bir bomba iken, onu da, başka başıboşları uysallaştırıp topluma kazandırma yarışına girişecek bir keyfiyete ulaştırma..!

Bütün bunları yaparken, kendisinin de benzeri olumsuzluklarla karşılaşabileceğini daha işin başındayken kabullenme ve bu yola öyle girme..! Başının yarılacağını, dişinin de kırılacağını hesap edip sürprizlerde geri durmama..! Öncekilerin başlarına gelenleri bir bir tefekkürle sabrın cidarlarını zorlama.. örsle çekiç arasındaki kızgın demire verilen su misali onunla ayrı bir güce ulaşma.. koşarken

karşılaştığı her bir engeli, hızlanmak için sa'yine vurulan bir kamçı kabul etme ve adımlarını daha derin ve daha emin atma..!

Kurtarmak için kendini riske atma..!

Doyurmak için açlıktan kıvranmayı peşinen kabullenme..!

Isıtmak için donmayı, yaşatmak için de ölümü daha baştan göze alma..!

Ne Cennet sevdasına kapılma, ne de Cehennem korkusundan titreme.. imanındaki derinlik ve huzuru, ihtiyaç sahibi herkese ulaştırmanın sevdalısı hâline gelme ve neticede, dünyanın dört bir yanından derlediği buketleri, mezarında muştu, otağında müjde bekleyenlerin huzuruna gidip takdim etme..!

Görüldüğü gibi '*okunası*' ne kitaplar, ibret alınası nice hitaplar var hayatımızda..! Bugün benzeri '*okuma alanları*'nı hemen her yerde müşahede etmek mümkün… Ve ışıkla karanlığın arasındaki aynı mesele, imanla küfür arasında da söz konusu. İlk insan ve ilk nebi Hz. *Âdem*'le başlayan süreçle birlikte kendini gösteren bir mücadele ve kovalamaca, bugün de dur durak bilmeden devam edip gitmekte. Şeytan, yine o şeytan… ve o günkü kin ve nefretinden gram taviz vermeden vazifesini yerine getirmekte..! Bugünün Âdemleri, onu çileden çıkaracak işleri ortaya koyabilirse, gidişimiz daha sağlıklı, geleceğimiz de daha aydın demektir.

Öyle ya, bugün yaşadığımız nice hâdise var ki, öncekilerin bir nevi kabuk değiştirmişi, ilk bakışta şekil ve görünüş itibarıyla farklı gibi gelse de, *muhteva* ve *ana tema* itibarıyla ilklerin bir nevi tekrarından ibaret gibi. Âdeta, '*ibret alınmayan tarih*' tekerrür etmekte ve '*beşer*' tabiatımız sık sık nüksederek kendini konuşturmakta… Bizler ise, her dönemde önceki senaryoları sergileyecek birer sahne oluşturup sanki kendimize ait rolleri oynamaktayız.

Bugüne kadar Allah için bir gayret ortaya koyup da karşılığında toplumlarından tepki görmeyen gönül eri yok gibidir. Elbette

bugün yaşanılanlar ilk olmadığı gibi son da olmayacak. Zira bu konudaki tavzif, mirasla elde edilen bir kıymet değil, büyük meşakkatlere katlanılarak icra edilen bir vazifedir. Melik'in atıyyelerini, ancak matıyyeleri taşıyabilir. Zaten risalet de bir seçmeyle başlamıyor mu? Konuyla ilgili Efendimiz'e yol gösteren Kur'ân, âdeta kendisinden önce böyle bir tavzif yokmuşçasına şaşkınlık yaşayan kavmine karşı, '*nevzuhûr bir nebi olmadığını*' söylemesini tavsiye ediyor. Öncekilerin çile üstüne çileyle yoğrulan hayatlarına vukûfiyet, aynı zamanda günün problemlerine karşı direncin en büyük tiryakı değil mi..?

Elbette bugün gözlerini rıza ufkuna dikmiş gönül erleri de benzeri dirençlerle karşılaşacak ve bu hengâmede istikameti zedelemeden ayakta kalabilmek için öncekilerin hayatlarına sıklıkla müracaat ederek ancak teselli bulacak ve yer ve yön değiştirmeden ayakta kalıp yerini koruyacaklardır.

İman ve inkâr… Aynı kapta birleşmesine imkân olmayan meseleler… Sahi, gece ile gündüz aynı anda nerede yaşanıyor.!? Işıkla karanlığın aynı odayı müştereken paylaştıkları vaki mi? soğukla sıcağı aynı kâseyle takdime imkân var mı.!? İmanla küfür de öyle..!

Bir tarafta, başkası için kendini yok edecek kadar engin -mum misali- bir fedakârlık, diğer yanda ise kendi varlığını devam ettirmek için başkasını yok etmeye kararlı barbarca bir bencillik..! Evet, bir taraftan insanlık ilim, teknoloji ve sosyal statü adına büyük mesafeler alırken, imana bakış ve onunla muhatap olduğunda gösterdiği tepkisel tavır itibarıyla pek bir değişiklik yaşamadığını göstermekte, eskilerin barbarlığını aratmayacak bir tarzda ve yenilenen teknolojiden de faydalanarak ürettiği arenalarda çığırtkanlığına devam etmekte..!

Öyle ise, gülle dikeni birbirinden ayırt etmek gerek..!

Zira mesele, sadece bir fert veya grubun yaşadıkları olumsuzlukları zikredip ortaya koyma değil, anlatılanlardan yaşadığımız gün

adına mesajlar çıkarmak; safların karmaşık hâle geldiği yerde çizgileri netleştirip safları belirginleştirmek ve böylelikle neticede, bugünün problemlerine çözümler üretebilmektir. İşte, 'Güller ve Dikenler' de böyle bir süreci analiz etmeye matuf mütevazı bir çalışma.

Elbetteki bulutlar araya girip güneşi gölgede bırakmak istese de o, ışık ve ısı vermeye devam etmekte, bir yolunu bulup muhtaçlara huzmelerini yine de göndermektedir. Önemli olan, imkânı zayi etmeden bütünü yakalama ve 'azla iktifa' dûnhimmetliğine düşmemek değil mi..?

Aynı zamanda 'Güller ve Dikenler', mesajı dolaylı vermenin başka bir adı. Kişilerden ziyade olayların mercek altına alındığı ve hisseye düşenin arandığı bir zemin. O, Gül Devri'nden başlayıp günümüzü anlamaya çalışıyor.. veya anlamaya çalışanlara bir ufuk aralayabilecek bir gayret. Hayata bir çizgi çiziyor ve her bir ferde, bulunduğu konumu yeniden gözden geçirme fırsatı sunuyor.

Maksadı, konuyu '*sen-ben*' veya '*seninki benimki*' basitliğine indirmeden herkese bir ufuk vermektir. Benliklerin öne çıktığı yerde realitenin gölgede kalması mukadder… O, benliği aşkın bir açı yakalayıp müşterek havuzda eritildiği bütüncül bir "biz"in peşinde..!

En büyük temennisi, maksadın anlaşılması ve pratikte bir fayda sağlamasıdır. Zira, var olan her şey, yaşayan insan için pratik mesajlar ihtiva etmektedir ki, bunu okuyup hayatına taşıyabilene ne mutlu..!

***

'Güller ve Dikenler', elbette konuyu bütünüyle ifade etme iddiasında değil.. olamaz da..! Zira, her tashih aşaması ve her gözden geçirmede ortaya çıkan kusur ve eksiklikler, mütevazı davranması gerektiği konusundaki en belirgin ikazlar. Kusursuzluk, sadece Kelâm-ı İlâhî'ye mahsus bir özellik. Ancak eksikliğin olması, faydalanmanın önünde bir engel oluşturmamalıydı ve eser de bu düşünceden hareketle okurla buluşmuş oldu.

Eserin hazırlanış aşamasında, *zamandan kazanma, ifadeleri tahlilde yolda kalma* ve *benzeri sözleri söyleme eksikliği* gibi sebeplerden dolayı bazı alıntılara yer vermek durumunda kalındığı da bir gerçek. Bir yönüyle alıntılar, metin içine yedirilip üslûpta bütünlük de ortaya konulabilirdi; ancak sözün orijinalini kendi ifadelerimize tercih etmek ve zaman zaman, meseleyi daha derin ve detaylı ele alan söz sultanlarından bazen özetleme, zaman zaman da aslına sadık kalarak alıntılar yapma yolunun tercih edilmesi, daha sağlıklı ve nüfuz anlamında da ayrı bir zenginlik olsa gerek… Aynı zamanda bu, kaliteyi düşürmemek için gösterilen bir nevi hassasiyet olarak da değerlendirilebilir.

Yeri gelmişken burada bilinen bir hakikati yeniden hatırlatmakta fayda var: Bilhassa Kur'ân'ın ortaya koymuş olduğu tarihî olayları, sadece tarihte yaşanmış birer vak'a olarak almak oldukça yanlış ve eksik bir değerlendirmedir. Zira o, bir bütün insanlığa hitap eden evrensel bir kitaptır. Dolayısıyla ondaki her bir âyetin, Kıyamet'e kadar bütün insanlara çok yönlü mesajlar sunduğunu unutmamak bizim adımıza önemli bir vazifedir. Kur'ân'dan hakkıyla istifade de zaten, ona böylesine bir teveccühe bağlı değil mi..?

Bu vesileyle kitap içinde arz edilmeye çalışılan her mesele, bu ölçü çerçevesinde değerlendirilebilirse, daha farklı bir zenginlik ortaya çıkacak ve böylelikle de ayrı bir anlam vüs'ati yaşanıp zengin bir istifade imkânı sağlanmış olacaktır.

Rengârenk güllerden oluşan bukette, dikenlerin gölgede kalıp bir tek gül yaprağının bile zedelenmemesi dileğiyle…

BİR MÜŞTEREK KADER

"Senin getirdiğin şeyle gelen hiçbir insan yoktur ki, ona düşmanlık yapılmış olmasın."
Varaka İbn Nevfel

İlk insanla başlayan çizgide sürekli tekrarlanan müşterek bir kader vardır: güzeli ve güzelliği temsil edenlerle kötülüğü, zorbalığı ve zulmü temsil edenlerin mücadelesi... Âdeta gece ve gündüzle ışık ve karanlık gibi sürekli birbirini takip edip bir diğerini yok etmeye çalışan iki ayrı yapıdır bu. Sebep-sonuç ilişkisi içinde esbap dünyasında yaşadığımıza göre, burada hangisi galip gelir ve kendi hakimiyetini ilân ederse, ortam onun rengine göre şekillenmekte ve etrafta onun hükmü geçerli olmaktadır.

Aynı zamanda şeytanla insanın mücadelesi, Hakk'ı temsil edenle bâtılın peşinde köle olanın mücadelesidir bu. Farkına varılsın veya varılmasın, ana çizgileri itibarıyla böyle bir sınıflandırma kaçınılmaz görünmektedir. İlk günden bu yana diken olup batan da, kanayan gönlünün rağmına gül olup etrafına rayiha dağıtan da sürekli olagelmiştir, olacaktır da..!

'*İyilik yap, denize at. Balık bilmezse Hâlık bilir.*' derler ya..! Gönlünü güle kaptırıp sürekli etrafına güzel kokular dağıtmayı vazife bilen insanlarla, şeytanca entrikaların kurbanı olup etrafını devamlı rahatsız edenlerin geniş kitleler tarafından değerlendirilmesi de aynı değildir, olamaz da..!

Sonuçta, diken de gül de hak ettiği itibarı görmekte ve birincisi, yalnızlığın girdaplarında ademe kurban giderken diğeri, hemen her gönlün sevdası olarak asırlar boyu yâd edilegelmektedir. Bugüne kadar dikene dilbeste olup methiye dizen bir varlığa rastlanmamıştır, rastlanamaz da..! Bunun yanında yüzyıllar boyu her bülbül, güle olan hayranlığını ifadeden kendini alamamış ve ayrı bir iştiyakla bu sevda, hep gelecek kuşaklara aktarılmıştır. Demek ki maharet, diken olup etrafı kanatmakta değil, güle dâyelik yapıp güller yetiştirecek toprak olabilmektedir.

Konuya girerken serlevha yaptığımız *Varaka İbn Nevfel*'in sözünden de anlaşıldığı gibi, yüce hakikatleri temsil edip onu, muhtaç gönüllerle paylaşma sürecine giren her gönül insanı belli engel ve karşı koymalarla karşılaşacaktır, karşılaşmıştır da..! Bu bağlamda denilebilir ki, çile üstüne çile dolu bir hayat yaşamak, kendini Hakk'a adamış mümtaz ruh ve seçkin insanların ortak kaderi olagelmiştir.

Hayatları bizim için birer numûne-i imtisal bu yüce kametlerin çile ile örgülü mücadeleleri bunun misalleriyle doludur. O çileli hayatı doruk noktada yaşayanlardan biri de, şüphesiz peygamberlik yolunun mührü Hz. Muhammed Mustafa'dır (sallallahu aleyhi ve sellem). Çileyle özdeş bir hayatı vardır O'nun. Hem de bizim için..! Nübüvvetle tavzif edilip serfiraz kılınmadan yıllar önce başlamıştır O'nun sancıları... Henüz semalar ötesi ile ittisal kurulmamış ve yol gösterecek ilâhi emirler yoktur.. kendini mağaranın derinliklerinde aydınlık arayışına kadar âdeta... Hira'da bizim için, kim bilir ne sırlı anları vardı O'nun.!?

Cahiliye ve cehalet, gün gelecek aydınlığın enginliğine teslim olacaktır. Hiçbir güneş veya ay tutulması süreklilik arz etmemiştir, edemez..! Ancak bu inkılâb, her ne kadar te'yidat-ı ilâhiye destekli olsa da sebepler dünyasının bir gereği olarak âdeta, toprağın bağrına düşen tohumun parçalanması gibi kendini feda edecek yiğitlerin omuzlarında filiz verecektir.

Vahyin İlk Gelişi

İnsanlığın İftihar Tablosu cahilî bir toplumun içinde neş'et etmişti. Seçkindi. Müstesna bir hayat yaşadı. Dost-düşman herkes O'nu *'Emîn'* biliyordu. Ancak O, ıstırap yüklüydü. Çoğu insanın, cehaletin karanlığına kurban gittiğini görüyor ve buna da ayrıca mukaddes bir hüzün duyuyordu. Etrafında olup bitenlerden rahatsızdı, ama henüz ilâhi mesaj eline ulaşmamış, peygamberlik vazifesiyle de donatılmamıştı. Bu sebeple sürekli, ufkunda aydınlık şafağın sökün edeceği günlerin muştusunu bekliyordu.

Cahiliyenin karanlıklarından sıkıldığı demlerde, sürekli kendini mağaranın derinliklerine salıyor, karanlık dünyanın üzerine doğacak güneşin tülûunu gözlüyordu. Bir yönüyle bu, kudsi vazife öncesi gerilime geçmenin de bir merhalesiydi. Aylarca evine gelmediği oluyor, döndüğünde azığını alıp tekrar gidiyordu. Derken, bir gün karşısında vahiy meleği *Cebrâil*'i buluverdi. O'na, '*Oku!*' diyordu. *Okuma bilmediğini* söylediğinde, bir taraftan kucaklayıp sıkıyor, diğer yandan da okuma emrini tekrarlıyordu. *Ne okuyacağını sorduğunda* da, *Alâk* sûresinin ilk âyetlerini indirmişti.

Belli ki, karanlığın koyulaştığı bu demde, onun merkezinde gün gelip zulmeti boğacak bir nur parlamaya başlıyordu. Âdeta geceyi gündüze çevirecek bir meşalenin yanmaya başlamasıydı bu..! Toprağın altındaki tohum çatlamış ve artık filiz verme yoluna girmişti. Beklenen an gelmiş ve insanlığın makûs talihi yeni bir döneme el sallıyordu.

Böyle bir hâdiseyle ilk defa karşı karşıya kalmıştı. Heyecanlıydı. Bu heyecanla evine dönmüş ve üzerini örtmelerini istemişti. Başından geçenleri ilk olarak, Hz. *Hatice* (radıyallahu anhâ) validemize anlatmıştı. Tecrübe, metanet ve sabır insanı Hz. Hatice, tevekkülü tam ve gayet metin bir insandı. Başkalarının kendisinden emniyet dilendiği bir *Emin*'in sahipsiz olmadığını iyi biliyordu ve zayi olmayacağına inancı da tamdı. Zira, O'nun da bildikleri vardı;

– *'Endişe duyma.'* diye başladı sözlerine... Ardından, *'Allah Seni mutlaka muhafaza eder. Çünkü Sen, akrabalarını görüp gözetirsin, düşkünlerin elinden tutar, ihtiyacı olanları giydirirsin, Senin misafirin hiç eksik olmaz, sürekli hakkın peşindesin ve hayır yollarına yardım edersin.'* diye ekledi ve içtimâî hayatta başkaları için yaşamayı şiar edinmişlerin, kevn ü mekânın Sahibi tarafından korunacağını beyan etti.

Elbette böyle davranan birini Allah zayi etmeyecekti. Zira, O'nun istekleri de bu istikamette değil miydi? Toplumda oluşabilecek bu türlü boşlukları doldurup eksiklikleri gidermeyi kendine vazife edinmiş birini, işin Sahibi yalnız bırakır mıydı hiç..!

Ancak bu gelişmenin detayları iyi bilinmeli ve mesajı iyi algılayıp bir yanlışlığın gelişmesine de müsaade edilmemeliydi. Yukarıdaki ifadeleriyle Efendimiz'i teselli ettikten sonra bu bilgiye ulaşacak bir yol geldi aklına ve tecrübeli bilgin *Varaka İbn Nevfel*'e gidip başına gelenleri bir de ona anlatmasını tavsiye etti.

Varaka İbn Nevfel, cahiliye dönemini de bilen iyi bir Hıristiyandı. Yaşlıydı. Artık gözleri de görmez olmuştu. Ancak maddeye kapanmış bu gözler, mânâya karşı olabildiğince açıktı. Zira, *Tevrat* ve *İncil*'i çok iyi biliyordu. Dile hâkimiyeti de fevkalâdeydi ve bu sebeple *Kitab-ı Mukaddes*'i, *İbranice* aslından okuyup yazabiliyordu. Hz. *Hatice*'nin de amcasının oğluydu.

Rehberlik, bir safvetin neticesiydi ve insanlığın rehberi tarafından da kabul gördü. Nebiyyi Mükerrem, Hz. Hatice'nin

tavsiyelerine uyarak, bir de hâlini Varaka İbn Nevfel'e arz etmeyi denedi. Gitti ve *Hira*'da yaşadıklarını bir bir anlatmaya başladı.

Varaka İbn Nevfel, Peygamber Efendimiz'in başından geçenleri dinledikçe hâlden hâle giriyor, ayrı bir heyecanlanıyordu. Zira, yıllardan beri satırlarda okuyarak, geleceği günü cân ü gönülden beklediği müjdenin o an yanında duran şahıs olduğunu çoktan fark etmişti. Allah Resûlü ifadelerini bitirdiğinde işte bu ihtiyar, tecrübe ve bilgisini konuşturacak, bir taraftan Allah Resûlü'ne tavsiyelerde bulunurken diğer yandan da aradığını bulmanın hazzını yaşayacaktı. Zira, Son Peygamber'in başına gelecekleri çok iyi biliyordu. Tevrat ve İncil, O'nunla ilgili ana konuları anlatmıyor muydu? Allah Resûlü'nün sözleri bitince bu sefer Varaka'nın dili çözülecek ve aradığını bulmuş bir gönlün heyecanıyla ve titreyen bir ses tonuyla tarihî şu cümleleri söyleyecekti:

– *Bu* (Cebrâil), *Allah'ın Musa'ya da gönderdiği Nâmûs'tur. Keşke ben o gün genç olsaydım, yaşıyor olsaydım da kavminin Seni çıkaracakları* (yurdundan kovacakları) *güne yetişip* (o gün) *Sana destek verseydim.*'

Bu nasıl bir değerlendirmeydi ki, başından geçen bir olayı anlattığı bilgin bir zât, gelecekte başına geleceklerden bahsediyor, âdeta geleceğin haritasını çiziyordu. Beklenmedik bu değerlendirmeler karşısında Allah Resûlü heyecanla sordu:

– "*Kavmim Beni çıkaracaklar mı?*"

Cevap daha açık ve netti:

– '*Evet* (Seni de çıkaracaklar), *Zira, Senin getirdiğin şeyle gelen hiçbir insan yoktur ki, ona düşmanlık yapılmış olmasın. Senin o gününe ulaşırsam şayet, en büyük destekçin ben olacağım.*'

Böyle temenni etmişti ama aradan çok zaman geçmeden *Varaka İbn Nevfel*, vefat edecek ve Gül Devri'ni göremeden,

sıkıntılı günlerinde Allah Resûlü'ne omuz veremeden ebedî dostluğuna kavuşacaktı.[1]

Varaka İbn Nevfel, Allah Resûlü'nün başına sıkıntılı günlerin geleceğini ve bir gün bu sıkıntılar dayanılmaz kerteye ulaşınca da O'nun, *Mekke*'yi terk etmek zorunda kalacağını nereden biliyordu? Bu kadar emin konuşmasının altında ne türlü bir bilgi vardı? Her yeni mesaj, bu türlü bir tepki ve karşı koyma ile karşılaşmalı mıydı? Sürekli toplum, yeniliklere karşı böylesi sert tepkiler mi verirdi? Her yeni, içtimaî hayatta var olan çizgilerle mi oynardı? Bu sebeple de, kendilerini elit ve aristokrat gören mutlu azınlığın reaksiyonuna daha baştan muhatap olup mukaddes yolculuğa koyulmak, onlar için müşterek bir kader miydi?

Sorular çoğaltılabilir. Ancak bir realite var ki, toplumlarından bu türlü bir tepkiyle karşılaşmaları hemen her peygamberin müşterek çilesi olagelmiştir. *Varaka İbn Nevfel* de *Kitab-ı Mukaddes*'i çok iyi bilen bir insan olarak, önceki nebilerin hayatında gördüğü tarihî tekerrürün gerçekleşeceğinin bilinciyle konuşuyor ve daha ilk günden, aslında büyük çoğunluk itibarıyla herkesin beklediği, bildiği ve tanıdığı Son Peygamber'in, o günlere hazırlıklı olmasını istiyordu.

Zira bu, bir sünnetullah ve tebliğ vazifesini yerine getirirken hemen her peygamberin karşılaştığı bir husustu. Sadece peygamberler mi? Hayır. Onların çizgisinde hakkı temsil eden her Hak dostu, bu türlü bir karşı koymayla yüz yüze gelip çile üstüne çileli bir süreç yaşamaktadır. Her devirde güller var olup etraflarına güzellikler saçtıkları gibi, rüzgâr her dem güzellikleri taşımamakta, bu hengâmede güller de zarar görürken onlardan istifade için yanlarına yaklaşanlara dikenler de batarak, belli ölçüde onlara da sıkıntı yaşatabilmektedir.

Âdeta bu, Hak yolunun tevâbiindendir ve her inanan gönül

---

1 Bkz.: Buhârî, bed'ü'l-vahy 3; tefsiru sûre (96) 1; Müslim, iman, 252.

de, bu yolda yürümeyi bir gaye bilmelidir. Zira, '*inandım*' demenin bir bedeli vardır ve imanını doruk noktada temsil edenlerin ödeyecekleri bedel, diğerlerinkine nispetle daha farklı olacaktır. Sütün içine atılan bir kaşık yoğurt, kova dolu sütü kendine benzetiyor ve neticede ortada sütten eser kalmayıp o kova yoğurt oluyorsa, Allah'ın bununla şuurlu varlık olan insana verdiği mesajlar vardır. İlâhi Mesaj, benzeri âyetlerle dolu değil midir?

Her peygamber, işe başlarken yalnızdır. İnanan her gönülün vazifesi, kendi rengini toplumun her katmanına aksettirmek ve etrafını kendi ruh dünyasının zenginlikleriyle bir bayram neşvesi içinde donatmaktır. Bu ise, ulvî bir vazifedir ve hemen herkesin kolaylıkla üstesinden gelebileceği kadar da basit değildir. Hakk'ın atıyyelerini yine onun matıyyeleri taşır. Gönüllere hitap eden bir yolcunun dediği gibi bu yol, uzundur. Yokuşu çoktur. Derin sular var..!

Anlaşılan o ki, *gülü sevip ondan hoşlananların*, daha baştan *dikenine katlanmayı* kabullenmeleri kaçınılmazdır. Toprağın bağrında çatlayıp yok olmayı baştan kabullenmeyenlerin filiz verip etraflarını yeşertmeleri oldukça zor, hatta neredeyse imkânsızdır.

Aslında Herkes Bekliyordu

Aslına bakılacak olursa Kâinatın Efendisi'ne peygamberlik vazifesi verilmeden önce büyük çoğunlukla insanlar, O'nun geleceği günü bekliyordu. Zira O, beklenen ve müjdelenen nebi idi. Gelip yoluna devam eden her nebi O'nun geleceğini muştulamış, Tevrat ve *İncil* de sürekli O'ndan bahsetmişti. Bu sebeple, bilhassa ehl-i kitap tabir edilen kesim, hep O'nun geleceğini müjdeleyen muştularla büyümüştü. O'nu bekleyen ve müjdeleyenlerin sayısı sadece bir-iki kişiyle de sınırlı değildi. Bahsini ettiğimiz

Varaka İbn Nevfel'den[2] *Zeyd İbn Amr*'a,[3] *Kuss İbn Saide*'den[4] *Abdullah İbn Selâm*'a[5] kadar birçok Hak aşığı O'nun geleceğini, hatta emarelerinin ufukta belirdiğini, aydınlık iklimin başlamasına az bir zaman kaldığını haykırmışlardı. Bunlardan her birinin etraflarına nasıl tesir ettikleri ve nelerden bahsettiklerine dair çok vâkıa olmakla beraber sadece birisinden, *Zeyd İbn Amr*'dan bahsetmekle iktifa edelim. Diyor ki:

'*Ben bir din biliyorum ki, onun gelmesi çok yakındır; gölgesi başınızın üzerindedir. Fakat bilemiyorum ki ben o günlere yetişebilecek miyim?*'

Zeyd, bir esintiden müteessir olmuş ve vicdanı Hakka karşı tamamen uyanmış biriydi; bir olan Allah'a (celle celâluhû) inanıyor ve O'na teslimiyetini arz ediyordu. Ancak, ne inandığı Allah'a,

---

2 Aynı zamanda Hz. *Hatice* Validemizin akrabası olan *Varaka İbn Nevfel*'in, kendisine vahyin ilk gelişi ve o esnada yaşananlar nakledildiğinde şöyle dediği de rivâyet edilmektedir: "*Ya Hatice! O doğru sözlü bir insandır. Gördüğü, nübüvvetin ilk başlangıcında görülmesi gerekenlerdir. O'na gelen Namus-u Ekber'dir. Hz. Musa ve Hz. İsa'ya da O gelmiştir. Yakın zamanda O, peygamber olacaktır. Eğer o günlere yetişebilirsem, ben de O'na iman eder ve mutlaka muzahir olurum.*" (Buhârî, bed'ü'l-vahy 3)

3 *Zeyd İbn Amr*, Cennet'le müjdelenen on kişi anlamında Aşere-i Mübeşşere'den meşhur sahâbe *Saîd İbn Zeyd*'in babası ve Hz. *Ömer*'in de amcasıdır. Aynı zamanda bu şahıs, Hz. *İbrahim*'in bakıyye-i dini ile amel eden Hanîflerdendi. Bu zât, putlardan yüz çeviren, onların hiçbir fayda ve zarara muktedir olamayacaklarını haykıran ve tulûa beş kala gurûb edenlerden çok tecrübeli bir bilgindi.

4 *Kuss İbn Saide*, vahyin müjdecilerindendi. Cahiliye döneminin iki büyük panayırlarından biri olan *Sûk-u Ukâz*'da, yüz yaşını aşmış hâliyle kızıl tüylü bir devenin üzerinde yaptığı meşhur hitabesiyle tanınmaktadır.

5 *Abdullah İbn Selâm*, bir Yahudi âlimiydi. Sonradan Müslüman oldu. Müslüman oluşunu bizzat kendisi şu şekilde anlatmaktadır. 'Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye gelince, herkes gibi ben de yanına, O'nu görmeye gittim. Etrafında bir çok insan vardı. Ben içeriye girdiğimde, mübarek dudaklarından şu sözler dökülüyordu: '*Önünüze gelene selâm verin ve yemek yedirin.*' O'nun sözlerindeki büyüye ve çehresindeki derinliğe vurulmuştum. Hemen orada şehâdet getirip Müslüman oldum. Çünkü O'nda gördüğüm sima, ancak bir peygamberde olabilirdi.' (Müsned, 5/451)

'*Allah'ım!*' diyebiliyor ve ne de O'na nasıl ibadet edileceğini bilebiliyordu.

Sahâbe-i Kiram'dan *Âmir İbn Rebîa*, bize şunu naklediyor: 'Zeyd İbn Amr'dan işittim, bir gün şöyle diyordu:

– Ben Hz. İsmail'in, sonra Abdülmuttalip'in soyundan gelecek bir nebî bekliyorum. O'na yetişebileceğimi zannetmiyorum; ama iman ediyor, tasdik ediyor ve kabul ediyorum ki, O, hak nebîdir. Eğer senin ömrün olur da O'na yetişirsen, benden O'na selâm söyle! Sonra da, sana O'nun şemâilinden haber vereyim de sakın şaşırma!'

Ben de 'buyur anlat' dedim. Devam etti: 'Orta boyludur. Ne çok uzun ne de çok kısadır. Saçları tam düz de değildir, kıvırcık da değildir. İsmi Ahmed'dir. Doğum yeri Mekke'dir. Peygamber olarak gönderileceği yer de burasıdır. Ancak daha sonra kavmi, O'nun getirdikleri, onların hoşlarına gitmediğinden, O'nu Mekke'den çıkaracaklardır. O Yesrib (Medine)'e hicret edecek ve getirdiği din oradan yayılacaktır. Sakın O'ndan gafil olma! Ben, diyar diyar dolaştım ve Hz. İbrahim'in dinini aradım. Bütün konuştuğum Yahudi ve Hıristiyan âlimleri bana, 'Senin aradığın daha sonra gelecek.' dediler ve hepsi de bana biraz evvel sana anlattığım şeyleri anlattılar ve sözlerinin sonunu da şöyle bağladılar: O, son peygamberdir ve O'ndan sonra da bir daha peygamber gelmeyecektir.'

Âmir İbn Rebî'a devam ediyor: *"Gün geldi ben de Müslüman oldum. Allah Resûlü'ne, Zeyd'in dediklerini bir bir anlattım. Selâmını söyleyince toparlandı ve Zeyd'in selâmını aldı. Ardından da şöyle buyurdu: Ben Zeyd'i Cennet'te eteklerini sürüye sürüye yürürken gördüm."*[6]

İşte şimdi bekledikleri gelmişti ama bu sefer de, benlikleri

---

6 İbn Kesir, el-Bidaye, 2/298 vd.

depreşmiş ve çoğunluk itibarıyla bilip tanıdıkları hâlde tanımazlıktan geliyor veya tanıdıklarını bir türlü ikrar edemiyorlardı.

Tanıyorlardı

Problemlerin içinden çıkılmaz hâle geldiği ve ümitsizliğin tabana vurduğu hemen her dönemde bir kurtarıcı beklendiği gibi Asr-ı Saâdet'te de bir beklenti hakimdi. Risalet öncesi belki de bu, hakkında en çok konuşulan konuların başında geliyor, ana gündemi oluşturuyordu. Ağızdan ağıza dolaşan bir çok malzeme vardı ve bu malzemenin neredeyse tamamı ittifak etmiş, adres olarak Allah Resûlü'nü gösteriyordu. Ellerinde, görünüş itibarıyla şekil ve şemâilinden O'nun adına, baba ve atalarından doğduğu yere ve başına geleceklerden *Medine*'ye hicretine kadar bir çok detay ve ayrıntı vardı.

Evet, onlar Allah Resûlü'nü çok iyi tanıyorlardı. Fakat tanımak başka, iman etmek ise daha başkaydı. Bu sebeple tanısalar bile bir türlü iman edemiyorlardı. Kıskançlık, kabile taassubu, inat ve haset gibi kötü huyları imanlarının önünde engel oluşturuyordu. İlâhi Beyan'da bu durum şu ifadelerle anlatılmaktadır:

'*Onlara, Allah tarafından, ellerindeki Tevrat'ı tasdik eden bir Kitap gönderildiği zaman, daha önce kâfirlere karşı zafer kazanmak için 'âhir zaman Peygamberi hakkı için' diye dua ettikleri hâlde, evet o tanıyıp bekledikleri peygamberler kendilerine gelince, onu inkâr ettiler. O sebeple, Allah'ın lâneti de kâfirlerin boynuna olsun.*'[7]

Meâlen aktardığımız bu âyetle Cenâb-ı Hak, Allah Resûlü'nü kabul etmemelerindeki gerçek sebebi anlatıyordu. En temel mesele, son gelen Nebînin '*Yahudi*' olmamasıydı. Eğer Allah Resûlü, kendi içlerinden çıkmış olsaydı, hiç şüphesiz davranışları daha farklı

7 Bakara sûresi, 2/89.

olacaktı. Dar ve kısır görüşleri sebebiyle içine düşüp sıkıştıkları kabile taassupları, imanları önünde en büyük engel oluşturuyordu.

Nitekim, aynı zamanda bir Yahudi âlimi olan *Abdullah b. Selâm* (radıyallahu anh), kendi kavminin ve bilhassa kavmi arasından din bilginlerinin, münafıkça tavır sergileyip ikili davranmalarını ortaya koyarak gerçek yüzlerini açığa çıkarma adına Allah Resûlü'ne şöyle bir teklifte bulunacaktı:

– *Ya Resûlellah! Beni bir yere saklayın ve Medine'de ne kadar Yahudi âlimi varsa hepsini buraya çağırın! Sonra da onlara, beni ve babamı nasıl tanıdıklarını sorun! Muhakkak cevapları müspet olacaktır. Sonra da ben, saklandığım yerden çıkıp Müslüman kimliğimi ilân edeyim.*'

Allah Resûlü de bu teklifi kabul buyurmuşlardı. Derken ilgili insanlar çağrıldı ve Abdullah İbn Selâm, evin bir yerine gizlendi. Gelen Yahudi âlimleri yerlerini aldılar. Efendimiz sordu:

– *Siz Abdullah İbn Selâm'ı ve babasını nasıl bilirsiniz?*' Cevap verdiler:

– *O ve babası bizim aramızda en âlim ve en şereflilerdendir.*' Allah Resûlü tekrar sordu:

– *O Beni tasdik ederse, siz ne dersiniz?*' Cevaplarında oldukça emin oldukları anlaşılıyordu:

– *İmkânı yok, asla böyle bir şey olamaz!*' dediler.

Tam o esnada da Abdullah İbn Selâm (radıyallahu anh) saklandığı yerden çıktı. Şehâdet getirip Efendimiz'in peygamberliğini tasdik etti. Şaşırıp kaldılar ve bu sefer de biraz önce söyledikleri övücü ifadeleri geri alarak:

– *O bizim en şerlimiz ve en şerlimizin oğludur.*' dediler. Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu iki yüzlülerin, huzurunda daha fazla kalmalarına izin vermedi.[8]

---

8 Buhârî, tefsir (2) 6.

Bu hâdise de açıkça ispat ediyor ki, Yahudiler Allah Resûlü'nü bilip tanıyorlardı. Ancak peşin hükümlü ve sabit fikirli olmaları, onların önünde engel oluşturuyor ve imandan alıkoyuyordu.

Selmân-ı Fârisî (radıyallahu anh) de bu mevzuda tek başına bir delildir. Önceleri *Mecûsi* idi; ama hak dini bulabilme arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Sonra Hıristiyanlığı gördü; kiliseye kapandı. İntisap ettiği rahip vefat etmek üzere iken, kendisine başka bir rahip tavsiye etmesini istedi; o da ona, bilip itimat ettiği bir başka rahibi tavsiye etti. Böylece Hz. Selmân pek çok kimsenin yanında kalıp tecrübelerinden istifade etmiş oldu.

Nihayet son dakikalarını yaşayan bahtiyar bir rahibe de aynı talepte bulununca, bu Hıristiyan âlimi ona şu tavsiyede bulunmuştu:

– Evlâdım, şu anda sana tavsiye edebileceğim hiç kimse kalmadı. Ancak, son gelecek Nebînin zamanı iyice yaklaştı. O, İbrahim'in Hanîf dini üzere gelecek, İbrahim'in hicret ettiği yerden zuhûr edecek; ancak başka bir yere hicret edip orada yerleşecek. O'nun nebî olduğuna dair açık deliller vardır. Gidebilirsen oraya git. O, sadaka yemez. Hediye kabul eder ve iki omuzu arasında nübüvvetine delil bir hâtem (mühür) vardır.'

Gerisini kendisinden dinleyelim:

– Rahibin haber verdiği yere gitmek için bir kervan araştırdım. Nihayet böyle bir kervan buldum ve onlara, ücret karşılığı beni de götürmelerini söyledim. Kabul ettiler. Ancak, Vâdi'l-Kurâ'ya gelince zulmedip beni köle diye bir Yahudi'ye sattılar. Bulunduğum yerde hurma bahçelerini görünce, 'herhalde burası bana rahibin haber verdiği yer' dedim ve orada kaldım. Sonra da bir gün, Benî Kurayza Yahudilerinden biri gelip beni bu adamdan satın aldı ve Medine'ye götürdü. Orada hurma bahçelerinde çalışıyordum. Allah Resûlü'nden hiçbir haber alamamıştım.

Yine günlerden bir gün ağaca çıkmış hurma topluyordum... ve sahibim olan Yahudi de ağacın altında oturuyordu. Biraz sonra onun amca çocuklarından birisi çıkageldi. Öfkeli bir hâlde şunları söylüyordu:

– Allah kahretsin, bütün millet Kuba'ya gidiyor. Mekke'den gelen bir adam peygamberliğini ilân etmiş ve onlar da O'nun peygamber olduğunu zannediyorlar!'

Heyecandan titremeye başladım. Nerede ise ağaçtan sahibimin üzerine düşecektim. Hızla ağaçtan indim ve adama:

– Ne diyorsun? Ne diyorsun? Bu nasıl bir haber?' demeye başladım.

Sahibim benim bu heyecanımı görünce elinin tersiyle bana şiddetli bir tokat atarak:

– Sana ne bu işten? Sen işine bak!' dedi. Ben de:

– Hiç.. sadece ne olduğunu öğrenmek istemiştim' dedim.

Tekrar ağaca çıktım. Akşam olunca neyim varsa topladım ve Kuba'ya gittim. Allah Resûlü ashabıyla beraber oturuyordu.

– Siz fakir insanlarsınız, ben de sadaka verecek yer arıyordum. Şunları size sadaka olarak getirdim, buyurun yiyin.' dedim. Allah Resûlü yanındakilere;

– Siz yiyin.' dedi. Kendisi hiç dokunmadı. İçimden:

– İşte rahibin dediği birinci işaret.' dedim.

Ertesi gün yine gittim ve;

– Bu sadaka değil, hediyedir, buyurun yiyin.' dedim.

Allah Resûlü ashâbını buyur edip kendisi de yedi.

– İkinci işaret de tamam.' dedim.

Ashâbtan biri vefat etmişti. Allah Resûlü de cenazede bulunmuş ve Bakîü'l-Garkad denilen Medine Mezarlığına gelmişti. Yanına varıp selâm verdim. Sonra da arkasına geçtim ve sırtındaki

nübüvvet mührünü görmeye çalıştım. Niyetimi sezmişti... zaten omuzları da açıktı... ve nübüvvet mührünü de görmüştüm. Üçüncü işaret de aynen râhibin senelerce önce anlattığı gibiydi. Kendimi tutamadım, hemen sarılıp mührü öpmeye başladım. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)*;*

– Dur bakalım.' dedi.

Çekildim. Karşısına oturup, başımdan geçenleri bir bir anlattım. Çok sevinmiş ve O'na anlattıklarımın ashâbı tarafından da duyulmasını istemişti..."[9]

Evet, inat ve hasedi bırakıp O'na bakanlar O'nu buldu ve O'na vuruldu. Dünle-bugün arasında keyfiyet bakımından zerre kadar fark yoktur. Bugün de binler-yüzbinler, O'nun hakkaniyetini görüp tasdik etmekte ve O'nun son Resûl olduğunu bütün dünyaya haykırmaktadırlar. Ancak, yine dünle bugün arasında fark olmayan bir husus da, inat ve temerrüdü terk edemeyenlerin, O'nun risâletini bildikleri ve yolunda gidenleri de çok iyi tanıdıkları hâlde bir türlü imanı gönüllerine sindirememeleri, kabullenemeyişleridir...

İlk Olmanın Bir Bedeli Vardır

İlk olmanın bedeli oldukça ağırdır. Hemen her devirde ilklerin hayatı çilelerle örgülenmiştir. Bir başka deyişle, ilk olmanın mükâfatı kadar sıkıntı, mihnet ve çileleri de büyüktür. Zira, ilk hareketi vermek zordur. Hele bu hareket uzun soluklu olacaksa, mesele daha da çetinleşecek, sıkıntılar bir kat daha artacak demektir. Belâ ve musibetlere dûçâr olmada önceliği, Allah'ın en seçkin kulları olan peygamberler, sonra harîmine alınan veliler ve ardından da derecesine göre diğer kullar almaktadır. Konuyla ilgili olarak Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Belâ ve musibet*

9 İbn Hişam, Sire, 1/228-234.

yönüyle en sıkıntılı insan kimdir?' şeklinde bir soru sorulduğunda verdiği cevap zaten bunu anlatmaktadır:

– *Peygamberler, sonra da derecesine göre diğer insanlar. İnsan, dini nispetinde imtihana tabi tutulur. Şayet dini güçlü ise iptilâsı da büyük olur. Dininde zaafiyet varsa imtihanı da o derecede kalır. Belâ, insana öyle bir gelir ki neticede üzerinde hata kalmadan yeryüzünde yürüme imkânı verir.*'[10]

Aslına bakılacak olursa bir mü'min için belâ ve musibete maruz kalmak, başlangıç itibarıyla sıkıntılı gibi gözükse de, sonuç olarak hep hayırlara vesile olmakta ve günahlarının dökülmesini beraberinde getirmektedir. Zahiren sıkıntı gibi görünen nice mesele, sonuç itibarıyla hep hayırlı olmaktadır. Yüce Beyan'da bunu ifade eden bir çok âyet vardır.[11]

'*Allah (celle celâlüh), bir kuluna hayır murad ederse, dünyada onu cezalandırmada acele eder. Bir kuluna da şer murad ederse, Kıyamet Günü'nde karşılaşana kadar günahını boynunda asılı tutar.*'[12] buyuran Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), belâ ve musibetler neticesinde yaşanılan sıkıntıların, günahların dökülmesine vesile olduğunu, sonbaharda dökülen yapraklar gibi bu vesileyle günahlardan arınma yaşandığını farklı yerlerde ve defaatle anlatmaktadır.[13]

Yine unutmamak gerektir ki, sonuçta elde edilecek mükâfatın büyüklüğüyle belâ ve musibetlerin çapı doğru orantılıdır. Bunu ifade eden bir hadislerinde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: '*Mükâfatın büyüklüğü,* (başa gelen belâ ve

---

10 Bkz.: Buhârî, merda 3; İbn Mâce, fiten 23; Tirmizî, zühd 57; Darimi, rikak 67.

11 Konuyla ilgili âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/216; Nisa sûresi, 4/19; Nur sûresi, 24/11.

12 Tirmizî, zühd 57; İbn Mace, fiten, 23; Müsned 4/87.

13 Bkz.: Buhârî, merda 1, 3; Müslim, imare 117, 120; Tirmizî, fedail 13, cihad 33; Müsned 2/303, 335, 3/48, 4/98, 6/88, 114, 120, 200; Darimi, iman 14; Muvatta, ayn 8.

musibet yönüyle) *cezanın azameti nispetindedir. Şüphesiz Allah, bir kavmi severse onları imtihana tabi tutar; kim buna rıza gösterirse ona rıza, kim de başkaldırırsa ona da suht* (gazap) *vardır.*'[14]

Bununla birlikte ilk olma hüviyetini koruyup sıkıntılı günlerde meseleye omuz vermenin mükâfatı yok mudur? Elbette meşakkat nispetinde mükâfat da söz konusudur ve bu mükâfat da sair zamanlara nispetle oldukça fazladır. '*Mağrem* nispetinde *mağnem*' genel prensiptir. Hz. *Âişe* Validemiz, '*Resûlüllah'ın çektiği sıkıntı kadar acı çeken bir başkasını görmedim.*'[15] derken bunu anlatmaktadır. Onun içindir ki, binlerce, milyonlarca kadın arasından seçilerek Allah Resûlü'ne zevce olma lütfuna ermiş Peygamber hanımlarına seslenirken Kur'ân-ı Kerim, '*Ey Peygamber hanımları! İçinizden kim çirkinliği aşikâr bir günah işlerse, onun cezası, iki kat olur. Bu, Allah'a göre kolaydır. Ama kim, Allah ve Resûlü'ne itaat eder, güzel ve makul işlere devam ederse ona da mükâfâtını iki misli verir ve ona Cennet'te kıymetli bir nasip hazırlarız.*'[16] demekte ve böylelikle mazhariyet nispetinde mükellefiyetin de ağırlaştığını bildirmektedir.

Her Nebî'nin vazifesi, çığırından çıkmış insanlığı insanca bir çizgiye getirmekti. Elbette yol ve yöntemden uzaklaşmışlar için mesajla gelenler yeniydi ve düşünüp değerlendirmeden ve alelâcele hemen reaksiyon göstereceklerdi ve hep öyle de oldu. Dolayısıyla kendisine toplumun bu kadar reaksiyon gösterdiği ve hattâ O'nu susturmak için şiddete baş vurduğu bir yerde Peygamber'e sahip çıkıp dediklerini kabul etmek oldukça zordu. Her şeyden önce, arkasında O, O'nu gönderen Rabbi olsa da zahiren tek başınaydı. Muvaffak olup-olmayacağı meçhuldü. Önlerinde bunun bir misali

---

14 Tirmizî, zühd 57; İbn Mace, fiten 23.

15 Buhârî, merda 2; Müslim, birr 44; Tirmizî, zühd 57; İbn Mâce, cenaiz 64; Müsned 6/181.

16 Ahzab sûresi, 33/30, 31.

de yoktu. Hedef hâline getirilmiş ve artan bir ivmeyle karalanmaya çalışılıyordu. Dolayısıyla şartların olumsuzluğu, muhakemeyle hareket etme konusunda insanlara imkân vermiyor ve aydınlığa çağıran her başyüce, sürekli devam edegelen bir tepki kampanyasının gölgesinde bırakılmak isteniyordu.

Saâdet Asrı'nın ilk günlerinde yaşamak da bundan farksız ve bu açıdan oldukça zordu. O gün bir insanın İslâm'ı tercih edip iman etmesi, bütün olumsuzlukların sağnak olup üzerine yağması anlamına geliyordu. Ne, sabah evden çıkarken akşam sağ salim dönme garantisi, ne de, akşam evine girdiğinde sabaha ulaşma güveni vardı. Kılıçlar gayızla bileniyor ve başlarda uçuşturuluyordu. Kapılara işaretler konulmuş ve inanan her gönül, âdeta topyekün bir abluka hayatı yaşamaya zorlanıyordu.

Şartların böylesine zorlaştırıldığı bir dönemde dine sahip çıkmak ayrı bir yürek istiyordu. Nasıl ki ticarette, risk nispetinde kâr da artıyorsa bu kadar olumsuzluğun beraberce yaşandığı bir dönemde dine omuz vermenin de ayrı bir bedeli olmalıydı, vardı da. Hattâ bu farklılığı bizzat Allah tescil etmişti. Bu tescili anlatan bir âyette, '*Muhacirlerden ve Ensardan o ilkler, o önde gidenler ve bir de ihsan şuuruyla O'na tabi olanlar var ya, Allah onlardan razı, onlar da Allah'tan razıdırlar.*'[17] denilirken diğer bir âyette konu daha açık bir ifadeyle şu şekilde dile getirilmektedir:

– *Sizden, fetihten önce infak eden ve savaşan kimse ile bunları yapmayan elbette bir olmaz. İşte onlar, bundan sonra infak edip savaşanlardan derece bakımından daha yüksektirler. Bununla beraber Allah, her birine de Cennet vaad eder. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.*'[18]

Âyette geçen 'fetih' kelimesinin, *Mekke* veya Fetih sûresinin inmesine sebep olan *Hudeybiye* Fethi şeklinde kayıtlandırılmadan

---

17 Tevbe sûresi, 9/100.

18 Hadid sûresi, 57/10.

mutlak zikredilmiş olması, her dönemde ayrı bir fütûhatın yaşanacağına delildir ve âyetin hükmü de her dönemde fetih öncesi ve sonrası itibarıyla iman adına bir gayret ortaya koyanları kapsamaktadır. Elbette '*Mutlak zikir kemaline masruftur.*' ve *fetih* denilince -hele bunu Kur'ân söylüyorsa- *Mekke* veya Mekke Fethi'ni netice veren *Hudeybiye* akla gelir. Ancak burada '*Mekke*' veya '*Hudeybiye*' denilmeden fethin mutlak bırakılması da ifadeye ayrı bir zenginlik katmakta ve fırsatı kaçırdığına üzülecek her babayiğit için gelecekte de bu kapı sürekli açık bırakılmaktadır. Yani âyetten maksat, mutlak anlamda ilkleri temsil eden bilhassa sahabiler olmakla birlikte, aynı ifadenin kapsamına her dönem ve devirde yaşanması muhtemel aksiyon ve hamleyi temsil edenlerin de gireceğine işaret edilmekte ve her yeni hamlenin de bir ilkinin ve ilklerinin söz konusu olduğu tescil edilmektedir.

Ayrıca fetih, bir gönül işidir ve en büyük fetih de burada başlar. Bu açıdan meseleye bakıldığında bir gönül kazanmaya matuf atılmayan adımın faydasından çok zararı vardır. Nefislerle hesaplaşma ve bir nevi muhasebe anlamında, bir gazveden dönerken sarfedilen, '*Küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz.*'[19] sözü de bunu ifade etmektedir.

Kur'ân, ilk olmanın mükâfatından bahsedip ilklerin faziletlerini ortaya koyarken Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) de bunun uygulamasını fiilî olarak insanlara göstermekte ve âdeta yukarıdaki âyeti hâl, söz ve tavırlarıyla tefsir etmektedir. Yani âyette farklılığı ortaya konulan ilklerle ilgili olarak Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de tercihini kullanmakta ve dikkatleri her zaman ilk olmanın fâikiyetine çekmektedir. Bu istikamette yaşanılmış o kadar çok misal arasından bir kaçını arzetmeye çalışalım;

Bir defasında Hz. *Ebû Bekir* ile Hz. *Ömer* arasında bir anlaşmazlık çıkmış ve birbirlerini kırmışlardı. Her ikisi de olaydan

---

19 Aclûni Keşful-Hafa, 1/424.

duydukları üzüntüyü gizleyememiş ve vicdanlarının baskısıyla Efendiler Efendisi'nin yanına gelerek aralarındaki soğukluğu giderme konusunda O'ndan yardım istemişlerdi. İkisi de pişmandı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), kaşlarını çatmış ve muhatabı, Hz. Ömer bile olsa kendisine ilk günde sahip çıkanın, yani Ebû Bekir'in elinden tutarak, '*Hepiniz beni inkâr ettiğiniz zaman bana inanıp tasdik eden O'ydu. Ashabımı bana bırakmalı değil miydiniz?*' ikazında bulunmuştu. Dizleri üzerine çöken Ebû Bekir'in (radıyallahu anh), '*Suç bendeydi ya Rasûlallah!*' demesi ise, yine Ebû Bekir'ce bir davranıştı ama bu, sonucu değiştirmeyecekti.[20]

Benzeri bir hâdise de *Abdurrahman İbn Avf* ve *Halid İbn Velîd* arasında olmuş ve Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tavrını yine ilk günlerin çilesini çeken Abdurrahman İbn Avf lehine koymuştu.[21] Yine Halid İbn Velîd, bir defasında Ammâr İbn Yâsir'i incitince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Halid'e ciddî tavır koymuş ve '*Benim ashabıma ilişmeyiniz.*'[22] buyurmuştu.

Hz. *Âişe* Validemiz, Hz. *Hatice* Validemizi idrak etmemişti. Hz. Hatice (radıyallahu anhâ), *Hüzün Senesi*nde *Mekke*'de vefat etmiş ve Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) o günden *Medine*'ye gelinceye kadar hiç evlenmemişti. Hz. Âişe Validemizle Medine'de ve hicretten sonra evlendi. Buna rağmen Hz. Âişe Validemizin şu sözleri konumuza açıklık getirmesi bakımından oldukça dikkat çekicidir:

– *O'nunla aynı anda hiç paylaşmadığım hâlde Resûlüllah'tan dolayı Hz. Hatice'yi kıskandığım kadar hiçbir kadını kıskanmadım. Zira Allah Resûlü* (sallallahu aleyhi ve sellem), *onu o kadar çok zikrediyor ve devamlı ondan sena ve övgüyle bahsediyordu.*'[23]

---

20 Buhârî, tefsir (7) 3.
21 Müsned 3/266.
22 İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, 4/132.
23 Buhârî, nikâh 108; Müslim, fezailü's-sahabe 74.

Konuya misal olabilecek daha nice olay vardır ve bütün bunlar bir avantajdır. Ancak hakkı verilip sabredildiği yerde ilk olmanın mükâfat-ı ilâhî yönüyle nice avantajı olduğu gibi karşılaşılan sıkıntılar açısından da çok farklı meşakkatlerinin bulunduğu unutulmamalıdır. Zira toplumun, yeniliklere karşı sürekli bir reaksiyonu vardır ve bu reaksiyon hemen her peygamber ve onların ardından giden kutlular için ortaya konulmuştur ve bugün de konulmaktadır..! Dün olduğu gibi bugünkü tavırların arkasında da bu türlü bir reaksiyonun olması bir yönüyle tabiidir. Önemli olan reaksiyonun geldiği adresin iyi tespit edilmesidir. Kur'ân ve Sünnet ölçüleri içinde değerlendirildiğinde bu adres iki temel kaynağa da ters ve onun ölçülerine uymuyor ve bilâkis onun rağmına bir hareket içindeyse bulunulan yerde sabit kadem kalmak, bir mü'min için en önemli meseledir.

Ortak Payda Çile

Çile, hemen her peygamber ve onların arkasında yerini alıp saf tutan her Hak dostunun ortak paydasıdır. Vazifeli bulunduğu hakikatleri tebliğ ederken olumsuzluklarla karşılaşıp sıkıntı üstüne sıkıntı yaşamayan bir peygamber ve hak aşığı yok gibidir. Hatta bu istikamette nice başlar uçurulmuş, nice canlara kıyılarak imanın önüne tehdit, kin ve nefretten setler örülmeye çalışılmıştır. Nice peygamberin kanı vardır bu istikamette..!

Genel Anlamda Çile

Farsça kökenli bir kelime olan çile, '*kırk*' anlamına gelmekte ve tasavvufta, nefsanî arzulardan kurtularak ruh temizliğine ermek için girişilen sıkı perhiz ve mahrumiyet dönemini ifade için kullanılmaktadır. Arapça karşılığı, yine kırk anlamına gelen '*erbaîn*'dir.

Çilenin nasslar açısından temel dayanağı, özellikle Hz. *Musa'nın* (aleyhisselâm), vahiy almak için *Tûr* Dağı'nda kırk gece kalarak ibadet ettiğini belirten âyetlerle[24] *Ebû Eyyûb el-Ensârî*'nin rivâyet ettiği, '*Kırk günü Allah için ihlâs ve samimiyetle geçiren kimsenin dili hikmet pınarlarıyla beslenir.*'[25] şeklindeki hadistir.

Aynı zamanda çile, bir tecrübe ve liyakat işidir. Bu açıdan bakıldığında, bütün bu farklı anlamlarıyla çileyi, gerçek çile ve mihnetkeşlerden öğrenmek en sağlıklı yol olsa gerek...

'Çile, yüce hedeflere varmanın ve yüksek neticeler elde etmenin tek yoludur. Hakikat yolcusu, çile ile günahlardan arınır; onunla saflaşır ve onunla özüne erer. Çilenin olmadığı yerde ne olgunlaşmadan ne de ruhla bütünleşmeden bahsedilemez.

Çile, hakikat erinin, her köşe başında sarmaş-dolaş olacağı acı; fakat vefalı yoldaşıdır. Upuzun yollar onunla yeknesaklıktan kurtulur. Hayat, onunla aydınlığa kavuşur ve kişi ancak onunla yaşamanın zevk ve şuuruna erer. Çilesiz hayat monoton, o olmadan yürünen yollar renksiz ve bıktırıcı ve bu yolların garib yolcuları da yaşamadan bezmiş talihsizlerdir.

Ruh, çile ile kemâle erer. Gönül, çile ile inkişâf eder. Çile görmemiş ruhlar ham, gönüller de kolu kanadı kırık ve ölgündür.

Çile, çalışmaya ve o yolla elde edilen şeylere kat kat değer kazandırır. Çilesiz elde edilenler ise mirastan gelen mal gibidir. Gelişi emeksiz, gidişi de üzüntüsüz olur. Evet, ancak, bin bir ıstırapla kazanılan şeylerdir ki muhafazası uğrunda canlar feda edilir...

Bir millet ve bir medeniyet büyük mustarip ve çilekeşlerin öncülüğünde kurulmuş ise sıhhatli, istikrarlı ve gelecek adına ümit vericidir. Aksine, hayatında bir kere olsun ağlamamış, inlememiş

---

24 Bkz.: A'raf sûresi, 7/142; ayrıca bkz.: Bakara sûresi, 2/51; Maide sûresi, 5/26. Hz. Musa'nın Tûr Dağı'nda kırk gün kırk gece kaldığı Ahd-i Atik'te de mevcuttur. Bkz.: Çıkış, 24/18.

25 Deylemi 3/564.

ve sancı çekmemişlerin elinin altında doğmuş ve gelişmişse, zâyi olmaya namzet ve talihsizdir.

Devr-i Saâdet sonrasını kana-irine boğan, bu çilesiz ruhlardı. Daha sonraki devirlerde, birbirinden baskın, bütün hoyratlıkların ve azgınlıkların arkasında da, yine hep bu ıstırapsızlar vardı.

Fedakârlık her şeyden evvel, nefsin sefil arzularına karşı koymakla başlar ve toplumun mutluluğu adına, kendi saâdet ve hazlarını unutmakla kemâle erer. Yoksa, her fedakârlık iddiâsı bir aldatmaca ve toplumun yüzüne savrulmuş bir yalandır...[26]

Tasavvuf Açısından Çile

Tasavvuf açısından çile, zevk u sefâ'dan bütün bütün el çekerek, beden ve cismaniyeti aşma istikametinde katlanılan sıkıntı ve eziyet mânâlarına gelmekte; Hak yolcusunun, nefs tezkiyesi ve ruh terbiyesi adına, asgarî kırk gün olmak üzere, çetin bir perhiz ve disiplin içinde yaşamasına denir ki, bu süre zarfında derviş, yeme-içme, uyuma-konuşma.. gibi hususlarda zaruret sınırları içinde kalarak, vaktinin büyük bir bölümünde ibadet, zikir, fikir, murakabe ve muhasebe ile meşgul olur ve âdeta ölmeden evvel ölmüş gibi davranarak, sürekli ölüm temrinleriyle nefsânîliği açısından fenâ bulur ve rûhunun bütün menfezleriyle Hakk'a açık bir hakikat eri donanımıyla yeniden hayata "*bismillâh*" der ve Rabbine yürür.[27]

Derviş, hangi yol ve hangi sisteme mensup olursa olsun, çileden maksad; nefsin tezkiyesi, rûhun tasfiyesi, sâlikin kendi iç dünyasını keşfedip tanıması, tanıyıp nefis veya ruh mertebeleri itibarıyla her gün yeni yeni seyahatlerle daha farklı buudlara açılması ve kalbî hayat öne çıkarılarak bu rampadan *sırr*a, *hafî*ye,

[26] Bkz.: Gülen, Çile, Sızıntı, 1 Ocak 1982, c. 3, sayı. 36.

[27] Bkz.: Gülen, Çile-1, Sızıntı, 1 Haziran 1999, c. 21, sayı. 245.

*ahfâ*ya yürünmesi, mürid-mürşid arası münasebetlerin teessüsü, emre itaatteki inceliklerin anlaşılması; ruha tevazu, mahviyet ve hacalet ahlâkı kazandırılarak, "*İnsanlar içinde insanlardan bir insan ol.*" düstûrunun gönüllere yerleştirilmesi.. gibi esaslardır. Çile ortamında, ister mürşid tarafından, ister sâlikin kendi iç mülâhazalarından almak istediği ruh ve mânâ işte budur. Bütün bunlarla ulaşılmak istenen hedef de insan-ı kâmil olmaktır.

Aslında, da'vâ-yı Nübüvvet'in varisleri için çile, halvethane ve çilehanelerdeki uzlet-ibadet.. halvet-evrâd ü ezkâr.. terk-i râhat–ihtiyâr-ı azap.. mâsivâdan kat'-ı alâka–manevî füyûzât hisleri.. gibi, biraz da meşakkatli temrinât yerine, halk içinde Hak'la beraber olma.. İslâmî duygu, düşünce ve tavırlarla çevrede ibadet iştiyakı uyarma.. açıktan açığa dini en iyi şekilde temsil ederek, başkalarında da dînî hisleri harekete geçirme.. şahsî füyûzât arzu ve isteklerine karşılık, herkeste inanma duygularını geliştirmekten ibarettir ki, bu, aynı zamanda Sahabî mesleğidir.

Bu mânâda çile, şahsî hayatımızın tekâmülü kadar, hattâ onun da ötesinde ömrümüzü başkalarının elem ve lezzetlerine bağlayıp, tamamen onlar için yaşamanın adı ve ülü'l-azmâne diğergâmlığın da başka bir unvanıdır. Evet çile, hakikat erinin her gün birkaç kere ölüp ölüp dirilmesi, her zaman hayatı ve memâtı iç içe yaşaması, alâkadar olduğu daire içinde nereye ateş düşerse düşsün, yangını kendi sînesinde hissetmesi, maddî-mânevî her mustaribin ıstırabını rûhunda duyması, "*Istırabı çekmeyen bilmez.*" bencilce mülâhazasına karşılık, uzak ve yakın çevrede yaşanan elem ve acıların hepsini kendi yaşıyormuşçasına hissetmesi demektir.

İnkâr ve ilhad fırtınaları karşısında dişini sıkıp aktif bekleyişe geçmek en büyük çile.. cahiller arasında yaşamaya katlanıp, onları aydınlatmaya çalışmak muzaaf bir çile.. insanî ve İslâmî değerleri tanımayıp, dini, imanı hafife alan nâdanlarla uğraşmak mürekkep bir çile.. bütün bu çile vesilelerinin birden yaşandığı ve "*dostun*

bî-vefâ, feleğin bî-rahm, devrânın bî-sükûn/derdin çok, dermanın yok, düşmanın kavî, tali'in de zebûn" olduğu bir atmosferde sürekli Hakk'ı soluklayıp durmak, hayatı zehir gibi yudumlayarak yaşamak mük'ab bir çile ve Hak yolcusunu amûdî (dikey) olarak semâvîleştirecek bir hamledir.

Bu mânâdaki çile kahramanlarının merkezini enbiyâ-i izâm tutar; sağ ve sol cenahlarda ise evliyâ ve asfiyâ yerlerini alır. '*Belâ ve musibete maruz kalma bakımından insanların en şiddetlisi Nebiler, sonra da derecesine göre diğer insanlardır.*'[28] anlamındaki hadis de bunu ifade eder ve musibetlerin şiddetiyle, çilekeşlerin salâbeti arasında tam bir münasebetin bulunduğunu hatırlatır.

Çilenin çile olması, biraz da onu çekenlerin azlığına bağlıdır. Herkesin, her zaman maruz kaldığı, biraz da ayağa düşmüş ıstırap ve sıkıntılara çile denmez. Ona çile demek çileye saygısızlıktır. Çile, yalnız duyulur, yalnız yaşanır; ve o, ancak çilekeşlerin azlığı ölçüsünde kendini tam hissettirir. Kuyuya atılmakla çilesi başlayan Hz. *Yusuf* (aleyhisselâm), hâlinden, yolundan ve dilinden anlamayan firavunlar ülkesinde onun muzaafını yaşamıştı; yaşamış, derken peygamberlik çerçevesi ve mukarrebîn ölçüsünde, müstakbel pâyesi adına birkaç defa tepeden tırnağa arınmıştı. *Âdem* Nebî (aleyhisselâm) ağlayarak çile atmaya çalışmış; *Nuh* Peygamber, kıyamet ölçüsündeki hâdiseleri göğüsleyerek.. Hazreti *Halil*, farklı buudlarda hep bir ateş çemberi içinde dolaşarak.. Hazreti *Kelîm*, gücün, kuvvetin tuğyanına karşı savaşarak.. Hazreti *Rûhullah*, darağaçlarının ölüm edalı gölgeleri altında insanları Allah'a çağırarak.. ve Hazreti *Rûh-u Seyyidi'l-Enâm*, bunların bütününe denk musibetler ağında ağlayarak, inleyerek ve başkalarını kurtarma adına ocaklar gibi yanarak, fakat gam izhar etmeyerek hep çilenin mük'abıyla içli dışlı olmuştu.

Dünden bugüne daha yüzlerce çilekeş, çektiklerini düşünmeyecek kadar teslimiyet içinde, belki de sermest olduklarından, en

---

28 Tirmizî, zühd 57; İbn Mâce, fiten 23; Dârimî, rikâk 67.

korkunç musibet ve ıstıraplarla yaka-paça olurken dahi, sadece yaşatmanın zevkini duymuş, belâları "*eyvallah*"la selâmlamış ve yollarına devam etmişlerdi.

Çile ve ıstırabın en büyüğü fikir çilesi ve ıstırabıdır. Düşünme, düşündürme ve koskoca kâinatlar ağırlığındaki muammaların altına girerek, varlık bilmecesinin sırrını çözmeğe çalışmak, en sarp uçurumlardan daha derin ve daha sarp meseleler karşısında pes etmeden sürekli uğraşmak ve düşünceyi vahyin semeresiyle buluşturmaya çalışmak; sonra da bu büyük terkibi, aç ve susuz gönüllerin hazmedebilecekleri ölçüde hulâsalandırarak, onlara da duyurup tattırmak ve bıkmadan, usanmadan bunu tekrar edip durmak.. evet işte, gözleri nebîler ufkunda, melekler kadar içten ve derin bu ıstırap süvarileri, zehirde panzehiri bulmuş, ateşte "*berd ü selâm*"a ermiş öyle bahtiyarlardır ki, onların ne erbaînlerinin sonu gelir ne de sonu gelen çileye onlar razı olur. Aslında onları bu çile cennetlerinden uzaklaştırmaya kalkışsanız da, uzaklaştıramazsınız; şayet uzaklaştırırsanız, ateşlerini söndürmüş ve onları da öldürmüş olursunuz.

Evet, işte hakikî dervişin rûhunu besleyen en temiz kaynak bu ölçüdeki çiledir ve o, Hak erini sonsuza ulaştırmada en güçlü vesiledir…[29]

Herhâlde insanlığın gerçek mutluluğu da, fikir çilesiyle pişmiş şerha şerha sinelerin aydınlık düşüncelerine teslim olmakta yatmaktadır.

Çile ve Istırap

Çile ile ıstırap bir yönüyle ikiz kardeş gibidir. Yüce hakikatlere dilbeste olup inanan her gönlün, değerlerini yaşama ve yaşatma

---

29 Bkz.: Gülen, Çile-2, Sızıntı, 1 Temmuz 1999, c. 21, sayı. 246; Kalbin Zümrüt Tepeleri 2, s. 239.

noktasında bir iştiyakı ve bunları doruk noktada temsil edememe karşısında da sürekli bir ıstırabı kaçınılmazdır. Aksi hâlde insanın, her olay ve hâdise karşısında sürekli eksilen enerjisi gün gelir kendini hareket ettirmeye kifayet etmez bir hâl alır ve daha uzun mesafelere gitmeyi hedeflediği yerde, maksadına ulaşmak bir yana yarı yolda kalıverir.

Çile gibi ıstırabı da, Peygamber'den (sallallahu aleyhi ve sellem) ve peygamberâne yaşayanlardan öğrenmek gerekir. Toplumu karşısına alıp bir ıstırap bestesi gibi dinleme.. ve sonra kendisi de bir ney olup inleme, inleyip toplumun ıstırabına dem tutma, ses katma.. Konuyla alâkalı Kur'ân-ı Kerim'de birkaç yerde kapalı, biriki yerde de sarih olarak Cenâb-ı Hak Efendimiz'e meâlen şöyle seslenir: "*Onlar iman etmiyor diye üzüntüden neredeyse kendini yeyip tüketeceksin.*"[30] Demek ki sancıları O'nu kıvrım kıvrım hâle getirmişti ki, Allah (celle celâluhû) O'nu, iltifat edalı bir ta'dile tabi tutuyor ve olup bitenler karşısında metin durması gerektiğini ifade ediyordu.

İnandığı değerleri muhtaç gönüllere ulaştırma adına öyle bir gayreti vardı ki, kimsenin bu rahmetten mahrum kalmasına gönlü razı değildi. Bunun için sürekli kapı kapı dolaşıyor ve gönüllerine hak adına belli başlı mesajları sunmak istiyordu. Çoğu zaman kapılardan kovuluyor, akla gelmedik değişik hakaretlere maruz kalıyor, hatta tartaklanıp mübarek yüzüne tükürülüyordu. O, insanlara bir kere '*Lâ ilâhe illallah*' dedirtebilmek için nelere katlanmıyor, nelere göğüs germiyordu ki?! hâlbuki O'nu taşlayan, vücudunu kan revan içinde bırakan, namaz kılarken boğazını sıkan veya başına işkembe koyan, geçeceği yollara dikenler serpen insanların O, (sallallahu aleyhi ve sellem), hep hidayetlerini istiyor ve

---

30 Şuara sûresi, 26/3; Aynı hususu ifade eden bir başka âyet de, '*Şimdi bu söze inanmazlarsa, demek Sen onların ardına düşüp neredeyse kendi kendini yiyip tüketecektin.*' denilmektedir. (Kehf sûresi, 17/6)

düşmanlarının bile Cennet'e gitmelerini arzu ediyordu. Dişi kırılıp yüzü yarıldığında, daha kan yere dökülmeden ellerini kaldırıp, "*Allahım kavmime hidayet et, çünkü onlar beni bilmiyorlar.*"[31] diyor ve ilâhi gazabın önüne geçmeye çalışıyordu. Yoksa kendi adına onlardan beklediği hiçbir menfaati yoktu. Bu anlamda en çok kovulduğu kapı, belki de *Ebû Cehil*'in kapısıydı. Ama O, ısrarla ve tekrar o kapıyı da çalmaktan usanmıyor, tebliğ düşüncesinden bir türlü vazgeçmiyordu. Hatta cehalete babalık yapan kızıl saçlı bu adamı dualarına alıyor ve '*Allahım! Ne olur, şu iki adamdan, Ebû Cehil ve Ömer İbnü'l-Hattâb'dan sana en sevimli olanıyla İslâm'ı aziz eyle.*'[32] diye yalvarıyordu.

Nihayet sıkıntılarının katlandığı bir gün derdini açarak içini dökecek ve *Âişe* Validemize, '*Kavminden çok çektim, ya Âişe.*'[33] diyecekti.

Mekke'de aşina çehrenin nedretini görmüş ve *Tâif*'e, yeni yüzler aramaya gitmişti. Ellerinden tutacak ve onları da sahil-i selâmete ulaştıracaktı. Ama taşla mukabele ettiler. O'nu korumak için Hz. *Zeyd* vücudunu siper etmiş ve ayakları kanlar içinde kalmıştı. Geriye dönmüşlerdi. Yorgunluk yollarını kesmiş bir ağacın altında dinleniyorlardı. Bu hâldeyken müvekkel melekle Cebrâil imdatlarına yetişmiş ve eğer isterse dağları kaldırıp bu âsî kavmin tepesine indirebileceğini söylemişti. Ama o şefkat abidesi insan, o kadar başkaları için yaşamayı hayatının ideali hâline getirmişti ki, kendisini taşlayanlara bile merhametle muamele edecek, gelecek nesilleri arasından yüz sene sonrasında bile imanla tanışan insanlar zuhûr edecekse böyle bir teklife '*Evet.*' demeyecekti. Ellerini kaldırdı ve içten bir yakarışla '*Hayır.*' deyip şöyle bir temennide bulundu;

"*Allah'ım, onların neslinden* (Kıyamete kadar) *yalnızca Allah'a*

31 Buhârî, enbiya 54; Müslim, cihad 105; Kâdı İyaz, Şifa, 1/105.

32 Tirmizî, menakıb 17; İbn Mâce, mukaddime 11.

33 Buhârî, bed'ü'l-halk 7; Müslim, cihad 111.

ibadet edip O'na şirk koşmayan birilerini göndereceğini ümit ediyorum."[34]

İşte Nebiler Serveri bu denli insanlık buudluydu..! Duygu ve düşüncesinde sürekli yaşatma arzusu vardı ve insanlık yaşamayacaksa kendi hayatının da bir anlamı olmadığını ifade ediyor ve yine insanlık huzur içinde değilse şahsının huzurlu olmasının da bir mânâsının olmadığını davranışlarıyla ortaya koyuyordu. Zaten peygamberâne ıstırabın çerçevesi de bu değil miydi?!

Bütün insanlığa ulaşmak ve teker teker her ferde lâhûtî mesajlar ulaştırmak elbette inanan her gönlün aşk ölçüsünde istediği ve arzu ettiği bir sorumluluktur. Ancak, zamanın çıldırtıcılığına karşı sabır ve temkinle, işi aheste aheste götürmek de bu yolda ayrı bir derinliktir. Bu yönüyle '*Güneş Ülkesi*' yazarı *Campanella*[35] takdire değerdir. Savunduğu fikir ve düşünceler uğrunda, konumuz olmamakla birlikte İspanya zindanlarında tam 27 sene çile çeken bu insan, merhum Necip Fazıl'ın ifadesiyle, elinin ifraz ettiği ter, demir parmaklıkları çürütmüş; fakat o, düşüncelerinden zerre kadar taviz vermemiş ve yetiştirdiği talebeleriyle fikirlerini istikbale taşımıştır. Burada hep beraber *Mikelanj*'ı hatırlayalım! Bir heykel yapımında kendisini o denli işine kaptırmış ki, heykel tamamlandığında çizmelerini çıkarmak istemiş de, ayağının derisi çizmeleriyle beraber çıkıvermişti...[36]

Topyekûn insanlığın aynı huzuru soluklayabilmesi ve dünyanın yüzyıllardır arzuladığı atmosferi teneffüs edebilmesi için inanan her bir insanın, inandığı değerlere sahip çıkarak, yüklendiği misyona bu denli kilitlenmesi kaçınılmazdır.[37]

---

34 Buhârî, bed'ü'l-halk 7; Müslim, cihad 111; İbn Kesir, el-Bidaye, 3/166-168.

35 Campenalla bir İtalyan düşünür ve yazarıdır.

36 Bkz.: Gülen, Fasıldan Fasıla, 2/141 vd.

37 Böyle bir şuuru insanlara kazandırabilmek için, '*Eğer elimde imkânım olsaydı, her birinizin içine, evinizin yolunu unutturacak şekilde ıstırap ekerdim. İlmin, irfanın, araştırma zevkinin, fen ve tekniğe açılmanın, çağa söz geçirmenin yanı başında size*

Çilenin Mihnet Boyutu

Çilenin bir de mihnet boyutu vardır ki, her baş yüce bu boyutta birbirinden çetin imtihanlarla karşı karşıya gelmiş ve en ince eleklerden elenerek insan-ı kâmil olmanın orijinal bir modelini ortaya koymuştur. Burada sürekli ithamlar, hapisler, sürgünler, zindanlarda çürümeye terk edilmeler ve bin bir türlü mihnet ve işkence altında nice kıymetli hayatlara kastetmeler vardır.

Tarihin bir döneminde nice peygamberin bu yolda şehid edildiğini bize Kur'ân anlatmaktadır. Hemen her peygamberin mihnet dolu hayatlarından sık sık örnekler veren İlâhi Hitap, aynı zamanda onların ümmetlerine karşı takınılan çetin tavırlardan da bahsetmekte ve ne türlü ıstıraplarla karşı karşıya bırakıldıklarını ortaya koyarak yaşayan muhataplarına bu durumlarda yapmaları gereken iş ve takınmaları gereken tavırları salık vermektedir. Öldürülen onca peygamber, yurt ve yuvalarından uzaklaştırılan her hakikat aşığı, zindan zindan dolaştırılıp dünya kendisine zindan hâline getirilen gönül sultanları, yeryüzüne hendekler kazılıp içine ateşler yakılmak sure-

---

bunu da yapardım.. yapar ve her birinizi dâvâ düşüncesiyle deli etmeye çalışırdım.' diyen Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi, Bediüzzaman'daki dâvâ duygusuyla ilgili bir yorum yapıp arkasından da bir kıyas ilâve ederek şunları söylemektedir: 'Bediüzzaman Hazretleri'ne soruyorlar: "*Evlenmeyi hiç düşünmediniz mi?*" Cevap veriyor: "*Ümmetin derdi beni aşıyor, kendimi düşünmeye vakit bulamadım.*" Zaten *Van Kalesi*'nden ayağı kayıp düştüğü esnada, "*Dâvâm!*" diye haykıran bir insandan, başka türlü bir anlayış da beklenemez.

Ben bir trafik kazası yaptığımda, arabamda teyip çalışıyordu. Tehlikeyi görünce önce "*Allah!*" diye bağırmışım ve teyip bu sesi kaydetmiş. O bantı bir arkadaşıma verdim. Daha sonra *Bediüzzaman*'ın "*Dâvâm!*" deyişiyle benim "*Allah!*" deyişim arasındaki farkı değerlendirdim. Kendime âit ifadenin ne kadar bencil ve hodbince olduğunu gördüm. Gerçekten dâvâsına dilbeste olmuş bir insan kendi kurtuluşunu hedefleyip "*Allah!*" diye bağırmıyor da "*Dâvâm!*" diye haykırıyor. Kaderini bütünüyle insanlığın kaderine bağlamış ve kendini bu istikamette programlamış bir yüce ruh, bir yüce kamet.. evet, işte ıstırap insanının portresi...' (Bkz.: Gülen, Fasıldan Fasıla, 2/139 vd.)

tiyle diri diri ateşe atılan mânâ erleri ve sivri kazıklar üzerine atılarak parçalanan gönül dostları gibi hunharca şehid edilen bir nice iman insanı[38] bunun en güzel misalini oluştururlar.

Allah Resûlü'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatı da hep bu türlü mihnet, sıkıntı ve çilelerle örgülü olduğu gibi etrafında da aynı sıkıntıları O'nunla paylaşan ötelere hazır mücahitler vardı. Bunların her biri O'nun gözlerinin içine bakıyor ve buyruk bekliyorlardı. Hz. *Ebû Bekir* öyleydi, Hz. *Zeyd* öyleydi, Hz. *Ebû Zer* öyleydi ve nihayet Hz. *Hamza*, Hz. *Ömer* ve diğerleri de öyleydi.. Pek çoğu defalarca ayaklar altına alınıp çiğnendi. İşkencelerin en acımasızına maruz bırakıldılar ama, hiçbiri kat'iyen döneklik göstermedi. *Yâsir*, *Sümeyye* ve onlar gibi davranan daha başka metin ruhlar, bu civanmertliklerin dâsitanî kahramanları olarak ne güzel örnektirler.

Bir gün *Habbâb İbnu'l-Eret*, çektiklerine dayanamayıp Allah Resûlü'ne gelir ve, '*Bizim için dua etmez, yardım talebinde bulunmaz mısın yâ Rasûlallah?!*' der. Onun bu isteğine mukabil Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem), ellerini açıp dua etme ve Allah'dan yardım dileme yerine önceki ümmetlerin çektiği sıkıntılardan misaller vermek suretiyle sabır tavsiye ettiğini ve şöyle dediğini görmekteyiz:

'*Sizden öncekilerin arasında öyleleri vardı ki, yerlerde kuyular kazılır, derdest edilerek oralara atılır; ardından testere ile*

---

[38] Milâdi 340-370 yılları arasında Yemen hükümdarlığını ele geçiren *Zû Nuvas* adında bir kral, Yahudiliği benimsediği hâlde Hıristiyan kalan *Necran* ahalisini Yahudi olmaya zorlamıştı. Onlar bu zorlamaya karşı direnince bir çok insanı ateşler dolusu hendeklere attırmış ve böylelikle 20.000 kadar insanı hunharca öldürtmüştü. Bununla ilgili olarak Kur'ân-ı Kerim, şu ifadeleri kullanır: '*Şâhid ve meşhûda kasem ederim ki, Kur'ân'ı inkâr eden kâfirler mel'undurlar. Tıpkı kahrolası Ashab-ı Uhdûd'un, o tutuşturulmuş ateşle dolu hendeği hazırlayanların mel'un oldukları gibi... Hani onlar ateşin başında oturur, mü'minlere yaptıklarını acımasızca seyrederlerdi.*' (Bürûc sûresi, 84/3-7)

kafasından ikiye biçilir ve nihayet demir taraklarla etleri kemiklerinden ayrılırdı da bütün bunlar onları dinlerinden döndürmeye yetmezdi. Vallahi! Allah bu emri tamama erdirecek; ama siz acele ediyorsunuz. Öyle günler gelecek ki, bir şahıs -hatta bir kadın- San'a'dan Hadramevt'e kadar yalnız başına yola gidecek de, bir Allah'tan bir de koyunlarına karşı kurttan korkacak. Bunun dışında da korku adına hiç telâşa düşmeyecek.'[39]

Çile ve mihnet, zaman zaman mihnetkeşleri bunaltıp arayışa sevketse de bu türlü durumlarda anlaşılan sabır ve metanetle hareket edip onu kemâlât yolunda bir dinamik olarak kullanmasını bilmek en büyük bahtiyarlıktır. Tarihimiz de hep, bu türlü çilekeşler ve bahtiyarlarla dolu değil midir?

Mihnet ve Çile, Yüce Ruhların Gıdasıdır

Toplumun kafasına birtakım yeni düşünceleri yerleştirmek ne kadar zor ise, seneler ve seneler boyu, onların dem ve damarlarına işlemiş anlayışları, telâkkileri, geçmişten tevarüs edilen -yanlış, doğru- âdet ve an'aneleri söküp atmak da o kadar çetin ve bir o kadar zordur. Dünden bugüne yığınlar, her zaman -yararlı veya zararlı- bu kabil metrukatın tesirinde kalmış, ferdî ve içtimaî hayatlarını böyle bir teessür atmosferi içinde örgülemiş; alışılagelen şeylere uymayan ve umûmi hissi okşamayan hususlara karşı da nefret duymuş ve onlardan uzak kalmaya çalışmıştır. Bu his, bu duyuş ve kabullenişler bazen yanlış da olabilir. Eğer bu yanlış düşünce ve kanaatler kitleler tarafından hüsn-ü kabul görmüş, yaşana yaşana toplumun her kesimine mâl olmuş, hayatın her yanında dal-budak salarak kökleşmiş, güç kazanmış ise, bütün bu yanlış kanaatlerin yıkılması, toplum çapındaki inhirafların giderilmesi, varsa, küflü kanaatlerin temizlenip, düşünce ve vicdanların iyiden

---

[39] Buhârî, menakıb 25, ikrah 1; Ebû Davud, cihad 97; Nesâi, zinet 96; Müsned 5/110, 111; 6/395.

iyiye tahliye ve fena şeylerden arındırılıp iyi şeylerle donatılması lâzımdır ki, milletçe geleceğe yürünebilsin.

İşte bu maksatla hareket edip, güzellikleri topluma aktarırken tepkiyle karşılaşıp cüzzamlı muamelesi görme sadece günümüzün problemi değil, âdeta çağlar boyu devam ede gelen bir gelenek olagelmiştir. Hemen her peygamberin hayatı, bu türlü tepkiler ve onlar karşısında Hakk'ı temsilde ayakta kalma ve güzellikleri muhtaç gönüllere aktarma mücadelesiyle doludur. Peygamberlerin arkasında yeşeren zeminde gelişen hemen her ilim, fikir, gönül ve mânâ adamının hâli de onlardan farklı değildir.

Hemen belirtmek gerektir ki, bu türlü muameleler sadece din alanıyla ve dindarlarla da sınırlı değildir. Tarihte *Sokrat*, *Aristo* ve *Plotinos* gibi daha nice ilim ve fikir adamı benzeri cenderelerden geçmiş ve hayatlarını hep sıkıntılarla örgülemişlerdir. Meselâ; *Sokrat*, '*gençliği baştan çıkardığı ve Atina'ya yeni bir Tanrı anlayışı getirdiği*' iddiasıyla mahkemeye verilerek '*ölüm*' cezasına çarptırılmış, sonunda da zehirlenerek zindanda öldürülmüştur. '*Dinsizlikle suçlanarak*' hayatına kastedilen *Aristo* da, takipçisi olduğu '*Sokrat'ın başına gelenlere maruz kalmamak*' için *Khalkis*'e gitmek zorunda kalmış ve kısa süre sonra da burada vefat etmiştir.

Aslına bakılacak olursa, bütün büyük dava ve ulvî gayelerin, bir takım mahrumiyet, çile ve ıstırabın gölgesinde bayraklaştığı görülecektir. Tarih boyunca hiçbir büyük hakikat ve yüce ideal, sıkıntı görmeden ve bir kısım mahrumiyetlere katlanmadan elde edilmemiştir. İnsanlık mayasının ilk hareketi olan Hz. *Âdem*'in hayatı bile, hem nebi, hem insanlığın babası, hem de bir aile reisi olmasına rağmen bu türlü sıkıntılarla doludur. Cennet'ten çıkarılmış, şeytanla defalarca yaka-paça olmuş ve her defasında ayrı bir azim örneği sergileyerek, önüne çıkan bütün tuzakların üstesinden gelmiştir. *Hâbil*'in ölümü dolayısıyla evlât acısının ne demek olduğunu ilk defa ruhunda o yaşamış ve yine, insanlara hak ve

hakikati anlatma gibi hayatının önemli karelerinde daha nice sıkıntı ve ıstırap çekmiştir. İşin diğer tarafında ise, çekilenler ve buna mukabil ortaya konulan iradeye ekstradan nice lütuflar yağmış ve bütün bu sıkıntıların bir semeresi mahiyetinde, Cenâb-ı Hak ona '*Safiyyullah*' unvanını vermiştir.

İnsanlığın ikinci atası kabul edilen Hz. *Nuh'un* (aleyhisselâm) hayatında da sıkıntı üstüne sıkıntı vardır. O da, bir türlü hüsn-ü kabul göstermeyen, hüsn-ü kabul göstermek bir yana her defasında alaya alarak sürekli reaksiyon gösteren kavmi karşısında bunalarak ellerini açar ve yol-yöntem bilmezleri gerçek kuvvetin Sahibine havale eder. 950 yıllık bir emeğin semeresi inanan gönüllerle birlikte, elleriyle inşa ettiği gemiye binip yükselen sular üzerinde yüzmeye başladıklarında kendi öz oğlu bile salâhattan uzak olmanın kurbanı olarak yarı yolda kalmaktan kurtulamaz.

Kendi ailesinin ihanetiyle karşı karşıya kalma gibi ağır bir imtihanla yüz yüze kalan Hz. *Lût'un* (aleyhisselâm) hayatında da, mancınıklara konulup ateş içine atılmak istenen Hz. *İbrahim'in* (aleyhisselâm) serencamesi veya *Tîh* Çöllerinde döneminin statükosundan çekmedik eza ve cefa kalmayan Hz. *Musa'nın* (aleyhisselâm) sergüzeşt-i hayatı da benzeri reaksiyonlarla doludur. Hâdise bunlarla da sınırlı değildir; çarmıha gerilerek hayatına son verilmekle karşı karşıya getirilmek istenen Hz. *İsa* (aleyhisselâm) gibi farklı imtihanlara maruz kalan daha nice peygamberle ilgili olarak da hep aynı şer odaklarının tahammülsüzlüğü söz konusudur.

Neticede değişen nedir? Bugün Hz. *İbrahim'i* (aleyhisselâm), bir başyüce peygamber olarak kabullenmeyen ne bir Yahudi, ne Hıristiyan ne de bir Müslüman vardır. Bugün milyonlar -hatta milyarlar- Hz. *Musa* (aleyhisselâm) ve Hz. *İsa'nın* (aleyhisselâm) peşinden gitmekte, onların mesajlarını birer hayat felsefesi olarak kabullenerek huzur soluklamaktadır. Bugünün ve bugüne kadar gelen silsile içindeki *Hz. İbrahim*, *Hz. Musa* ve *Hz. İsa*'ya gönül

verenlerin akılları konusunda olumsuzluk isnat edilemeyeceğine göre muasırları olan tahammülsüzlerin ahvalinden şüphede bugünün insanı haksız olmasa gerek..! Öyleyse gerçek kadirbilirlik, ölüm sonrasında takdir değil, daha hayatta ve etrafını aydınlatmaya devam ederken ortaya konulan tavırla doğru orantılıdır. Veya cümleyi değişik bir yaklaşımla çevirerek şöyle diyelim: *İyi ve güzeli ikame ve kötülüğün köküne kezzap dökme adına, karşılıksız ve fedakârane gayret ortaya koyanların kadrini bilip anlayabilmek için illâki ölümlerini mi beklemek gerek..?* Önce eldeki değerleri bir bir yok etme ve ardından da her biri için ağıt yakma, aklı başında bir insanın baş vuracağı bir metot olmasa gerek..! Hâbil-Kâbil kıssasında olduğu gibi böyle bir durumdaki insan, karganın kılavuzluğuna ihtiyaç duyacak kadar küçülmüş, özünde var olan değerleri kullanmada aciz kalmasının bir neticesi olarak da iflâs etmiş demektir.

Dünden bugüne etrafımızdaki siyasi olaylara da bu açıdan baktığımızda bir hayli malzeme bulmak mümkündür. Öldürdükten sonra arkasından ağıt yaktığımız, mezarının başına gelip pişmanlıklarımızı ifade ettiğimiz ve yokluğunda adına pullar bastırdığımız nice kıymetli insan, benzeri bir gariplikle ülkesine hizmet imkânı bulamamış ve ademe mahkûm edilmiştir. Gerçi yıllar sonra hatadan dönmek de bir erdemdir ama bu, hiçbir zaman gideni geri getirmek için yeterli olamayacaktır ve olamaz da..! Öyleyse gerçek fazilet, seneler sonra 'yanlış yaptık' demek değil, eldeki kıymetleri ipe götürecek bir yola daha baştan tevessül etmemektir!

ÇİLE VE MİHNETKEŞLERDEN BİR DEMET

"Cenâb-ı Hak, bir abdini severse, dünyayı ona küstürür ve çirkin gösterir."

Bediüzzaman

Evet, Hz. *Âdem*'den (aleyhisselâm) günümüze kadar gelip geçen peygamberlerin, sahabenin ve başları yüce şahikalar gibi heybetli ve dumanlı, içlerinde bin bir ıstırabın kol gezdiği yüce rehberlerin çile ve ıstırap yüklü hayatları bize göstermektedir ki, muvaffakiyetlere giden yollar, çepeçevre mahrumiyet engelleriyle sarılmıştır. Zaten Allah Resûlü'nün beyanlarında gördüğümüz, '*Cennet mekârihle Cehennem de şehevatla kuşatılmıştır.*'[40] sözü de bunu ifade etmiyor mu? *Bediüzzaman Hazretleri'nin* formule ettiği kalıp içinde, '*ne Cennet ucuz, ne de Cehennem lüzumsuz*' değil mi?

Evet, çile ve mihnet çekmek, iman yolunda hizmet etmenin lâzım-ı gayr-ı müfarıkıdır. Gerçi insanın, '*Allahım! Bana mihnet, meşakkat ve sıkıntı ver ki, ben imana hizmet edeyim.*' diyerek

40 Buhârî, rikak 28; Müsned 2/333, 373.

bunu istemesi yanlıştır ama çile ve ıstırapla yoğrulmamış bir davanın da uzun soluklu payidâr kalması mümkün değildir.

Diğer bir husus ise; Cenâb-ı Hak, yaptırdığı büyük hizmetleri, nazarların tam olarak âhirete müteveccih olması ve yapılan işlerde Allah'ın rızasından başka bir şey düşünülmemesi için insan nefsinin arzu edeceği bölgelerden uzak bir noktada yaptırmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu yolun yolcuları, ya kendi iradeleriyle dünyaya küsecekler veya Küllî irade onların yüzünü dünyadan ukbaya tevcih edecek, dünya onlara küsecektir. Meseleye bu açıdan bakacak olursak, Hak adına yola koyulan bir nice gönül dostunun, nice olumsuzluklara katlanarak vazifelerini eda etmeye çalıştıkları ve neticede, kendilerinden asırlar sonra bile geleceklere kıymetli eserler bırakarak, gelecek nesilleri de aydınlatmaya devam ettikleri görülmektedir. Hem bu eserler öylesine çetin şartlar altında kaleme alınmışlardır ki, içlerine riya, gösteriş ve şöhret merakı gibi arızî unsurların girmesine hiç mi hiç ihtimal yoktur. *Mihne* hâdiselerinin baş gösterdiği talihsiz bir dönemde zindandan zindana sürülen ve hayatının önemli bir bölümü tecridlerde geçen *Ahmed İbn Hanbel*'in eşsiz eseri *Müsned*, yine böyle bir talihsiz dönemde kuyunun dibinde nice ıstıraba dûçar bırakılan *Serahsî*'nin devasa eseri *Mebsut* ve devrinin bütün oklarını üzerine çekerek sıkıntı üstüne sıkıntılı bir hayat yaşayan *İmam Gazali*'nin eserleri de hep bu duygu ve düşünce içinde kaleme alınmış birer çile yumağıdırlar.

Yakın tarihimiz itibarıyla, memleket hapishanelerinde ve tecrid-i mutlaklarda benzeri meşakkatlere maruz bırakıldığı hâlde, neslini ve geleceğini aydınlatma vazifesinden asla taviz vermeden yoluna devam eden *Bediüzzaman* Hazretleri'nin, harp meydanında ve kurşun yağmuru altında yazdığı bir eserin[41]

---

41 *Bediüzzaman Said Nursi, I. Dünya Savaşı* sırasında gönüllü milis kuvvetlerine katılarak *Bitlis* müdafaasında milis komutanı olarak savaşırken, fırsat buldukça talebelerine dikte etmek suretiyle yazdığı *İşârâtü'l-İ'caz* adlı eserini daha sonraları

içine riyanın girmesi mümkün müdür? Zaten kendisi de bunu *İşârâtü'l-İ'caz* isimli tefsirinin başında, yazıldığı anki şartları göz önüne alarak bir kısım tashih gerektiren konuları kendi hâline bıraktığını, zira yazıldığı vakit her an şehid olmaya hazırlandığı için halis bir niyetle kaleme alındığından gönlünün tashihe razı olmadığını anlatmaktadır.

Ne yazık ki, insanlık tarihi benzeri çile ve mihnet hâdiseleriyle doludur. Bu kadar geniş bir kültürü, bir eserin sayfalarıyla sınırlandırmanın da doğrusu imkânı yoktur. Hâl böyle iken, belli dönemlere değinerek bir bütüne işaret etmek kabilinden belli başlı değerlerimizin çile ve mihnet örgülü hayatlarından örnekler vererek konuya genel bir kapı aralamaya çalışalım;

Mihne Hâdiseleri

İmtihan etmek ve sınamak anlamına gelen mihne, Nebiler Sultanı'nın (sallallahu aleyhi ve sellem) torunları başta olmak üzere bilhassa Mu'tezilî cereyanların hakim olduğu dönemlerde, idarî yapının dışında farklı fikir ortaya koyanlara karşı takınılan menfi tavırların adı olmuştur. Özellikle *Mu'tezile*'nin ortaya attığı ve ayrıştırıcı bir hüviyet kazandırılan, Kur'ân'ın yaratılması anlamında *halk-ı Kur'ân* meselesi bahane edilerek, bunu kabul etmeyen bir nice âlim zindanlara atılmış ve akla gelmedik işkencelere maruz bırakılmışlardır.

Dönemin şartlarına göre genel kabul gören uygulamalardan farklı anlayış ve icraat ortaya koyanlara bir tepki olsa bile mihne, İslâmî kimliğe sahip kimselere karşı yürütülen bir davranış tarzıdır. Hemen her dönemde gerçekleşmesi muhtemel bu türlü mihne hareketlerinin, hicrî ilk asırlarda kendini gösterdiği ve süre

---

yeniden gözden geçirmiş ve bazı yerlerini değiştirme ihtiyacı duyunca, her an ölümle karşı karşıya iken ihlâsla yazılan bir eseri değiştirmeye gönlü razı olmadığı için bundan vazgeçmiştir.

içinde bir çok din bilgini ve âlimini de hedef alarak varlığını çağlar boyu devam ettirdiği bilinmektedir.

Evet, her insan hata riskiyle karşı karşıyadır. Bir insanın Müslüman olması, onun kendini kusursuz görmesini gerektirmez. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) de belirttiği gibi, '*Her insan hata işler. Ancak hata edenlerin en hayırlısı, farkına varıp tevbeyle hatasını temizlemesini bilenlerdir.*'[42] Sürekli nefis muhasebesi yaparak insanın kendini bir mihenge tâbi tutması, dinin talep ettiği genel bir prensiptir. Kâfirin, bütün hareket ve fiilleri kâfirce olmadığı gibi mü'minin bütün fiilleri de İslâmî ölçüler çerçevesinde kalmayabilmektedir. Yani, kendisi Müslüman olduğu hâlde, gerek seyirci kalmakla gerekse zulmü bizzat işlemekle tarihte zalim damgası yiyen devlet adamı veya adaleti ikame ile vazifeli olduğu hâlde hukukun tevziinde buna sadık kalamayan yöneticiler de yok değildir. Onları buna zorlayan sebepler ne olursa olsun, vahiy orijinli genel değerlerle ortaya konulan fiiller değerlendirildiğinde, hüküm anlamında sonucu, ortaya çıkan netice tayin etmektedir.

Kerbelâ'yı netice veren ve niceleri yanında Hz. *Hasan* ve Hz. *Hüseyin* gibi iki büyük Peygamber torununun şehâdetiyle sonuçlanan talihsiz olaylar, iç bünyenin tahammülsüzlük eseri olarak bugün hemen herkesi rahatsız eden olumsuz örnekler değil midir? Sonrasında bir silsile hâlinde karşımıza çıkan ve belli bir dönem âdeta bir gelenek hâlini alan mihne hâdiseleri de, güllerin arasında yalnız kalmış dikenler mesabesinde karşımızda durmakta ve bugün bile hâlâ hassas gönülleri kanatmaktadır.

Unutmamak gerektir ki, hayat sadece üç günlük dünya ile sınırlı değildir ve mutlak bir mizanın kurulacağı gün kaçınılmazdır. Elbette Allah (celle celâluhû), âdil-i mutlaktır ve her hak sahibine hakkını verecektir. Ancak bu türlü mihnet olaylarının hikmet

[42] Tirmizî, kıyame 49; İbn Mâce, zühd 30; Müsned 3/198; Darimi, rikak 18.

açısından değerlendirilmeleri de oldukça ilginçtir. Meselâ; konuya hikmet nazarından ve gadre uğrayıp zâhiren kaybettiği sanılanlar açısından bakan *Bediüzzaman* bu vahim hâdiseyi şu şekilde değerlendirmektedir:

'*Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ve onların hanedanları ve nesilleri, mânevî bir saltanata namzet idiler. Dünya saltanatı ile mânevî saltanatın cem'i gayet müşküldür. Onun için onları dünyadan küstürdü, dünyanın çirkin yüzünü gösterdi -ta, kalben dünyaya karşı alâkaları kalmasın. Onların elleri muvakkat ve sûrî bir saltanattan çekildi; fakat parlak ve daimi bir saltanat-ı mâneviyeye tayin edildiler. Adi valiler yerine, evliya aktablarına merci oldular.*'[43]

Sistemli olarak varlığını ilk hissettirdiği dönemlerde *mihne*, Kur'ân'ın yaratılmasıyla ilgili olarak otoritenin hilâfına farklı fikir ileri sürenlere karşı başlatılan bir hareket olmakla birlikte daha sonraları bu, genel anlamda idarî yapının düşüncesi hilâfına görüş serdeden herkese karşı uygulanan bir işkence sistemine dönüşmüştür. Bilhassa *Abbasi* Halifesi *el-Me'mûn* döneminde ağırlığını daha da hissettiren bu mihnelerde *Ebû Hanife, Ahmed İbn Hanbel, Serahsî, Muhammed İbn Nuh, el-Huzâî, Nuaym İbn Hammâd, Ebû Ya'kûb Yûsuf İbn Yahya el-Buveytî* gibi önemli şahsiyetler hapis, sürgün, işkence ve çeşitli mudayakalara maruz kalmış, hattâ bunlardan bazıları zindanlarda ve işkence altında ruhlarını teslim etmekle karşı karşıya bırakılmışlardır.

Tarihte bunun o kadar örneği vardır ki, sadece isimleri sayılsa bir kitabın hacmini doldurur. Dolayısıyla bunların her birinden ayrı ayrı bahsedip örnekler vermek, sınırlı bir çalışmada mümkün değildir. Bununla birlikte belli örneklerden hareketle neler çektiklerini, tarihin hâfızasında zulüm olarak ne türlü örneklerin nakşedildiğini bir nebze anlama adına burada, günümüze kadar belli devreleri ve ekolleri de kapsayacak şekilde bazılarından özel

---

43 Bediüzzaman, Mektubat, 15. Mektup, s. 371

olarak bahsetmekte fayda olsa gerek. İşte müşterek bir kaderle karşı karşıya kalan ortak çilekeşlerden ibretlerle dolu bir mihnet, sebat, metanet ve hakperestliklerle dolu hayat silsilesi:

Ebû Hanife

Gerçek ismi *Nu'man İbn Sabit* olan ve *İmam-ı A'zam* olarak iştihar eden Ebû Hanife, Hicrî 80'de *Kûfe*'de doğmuştur. *Enes İbn Mâlik*, *Abdullah İbn Ebî Evfâ* ve *Sehl İbn Saîd* gibi bazı *Sahabî*'lerle de görüştüğü için *Tabiîn* arasında sayılan Ebû Hanife, dört binden fazla meşayihle görüşmüş ve oldukça geniş bir çevreden ilim tahsil etmiştir. Bilgi anlamında böylesi hazineye sahip olan İmam-ı A'zam, döneminin cazibe merkezi hâline gelmiş ve geniş bir fıkıh ekolünü semere verecek çok katılımlı bir ders halkası başlatmıştır.

Günümüze kadar terütaze fikirleri ve orijinal tespitleriyle insanlığın ölümsüz rehberlerinden birisi olan *Ebû Hanife*'nin, devlet kademesinde görev almadığı için başına gelmedik olay kalmamış, zindanlarda inim inim bir hayat yaşamıştı. Bugün aynı çizgide devam edenler için, *'devleti ele geçirecek'* şeklindeki zanlar üretilse bile ne garip tecellidir ki o, devlette görev almadığı için sıkıntıya düşmüş ve kendisine zindana giden yollar gösterilmiştir.

Dönemin *Abbasi* halifesi *Mansûr* kendisine başkadılık teklif ettiğinde, bu vazifenin mânevî mesuliyetini kaldıramayacağını bildirmiş ve; '*Halife beni kadılık için davet etti. Ben de ona bu işe lâyık olmadığımı bildirdim. Ben, 'beyyine'nin, davacıya; yemin'in de davalıya düştüğünü' bilirim. Fakat kadılık için bu kadarı yetmez. Kadılığa lâyık olacak kimse senin aleyhine, oğlunun aleyhine ve senin kumandanlarının aleyhine hüküm verecek cesarette bir adam olmalıdır. Bu ise bende yok. Sen beni öyle bir şeye davet ediyorsun ki, gönlüm ona asla razı değil!*' diyerek reddetmiş, bunun üzerine de hapse atılmıştı.

Böylece onun için bir süreç başlamış ve yıllarca karanlık dehlizlerde işkence görmüştü. Ona göre, hüküm verme noktasında insanlar eşitti ve tabii olarak devlet kademesindeki etkin isimlerin hatalarına da ceza verilmesi gerekiyordu. Ancak şartların bunu mümkün kılmasına o gün için imkân yoktu ve şayet bu vazifeyi kabul etseydi, sadece güçsüzlerin cezalandırıldığı, arkasını belli güçlere dayayanların ise her defasında yargının hükmünden kurtulacakları bir ortamda, adalet dağıtması gereken bir kurumda adaletsizliğe kendisinin de alet olması kesin gözüküyordu.

Bir ara serbest kalınca (H. 130) *Mekke*'ye gidip orada 6 ay kaldı. Ancak mihnetler onun peşini bırakmayacaktı.

Halife el-*Mansûr*, onu *Kûfe*'den *Bağdat*'a getirterek kendisinin, haklı olarak halife olduğunu herkese bildirmesini, buna karşılık temyiz reisliğini verdiğini bildirdi. İmam-ı A'zam bütün zorlamalara rağmen hükümet ve siyaset işlerine asla karışmayıp ilim yolunda kalmak istediğinden bu teklifi de kabul etmedi. Bunun üzerine Halife Mansûr İmam-ı A'zam'ı hapsettirip işkence yaptırdı. Bir müddet sonra çıkardı ise de tekrar hapse attırdı ve işkenceye devam ettirdi. Her gün vurulacak sopa adedini artırdı. Fakat halkın galeyana gelmesinden korktu. Nihayetinde İmamı A'zam zehirlenmek suretiyle hicrî 150 yılında 70 yaşında şehit edildi.

Ahmed İbn Hanbel

Asıl adı Ahmed İbn Muhammed İbn Hanbel olan imam, hicrî 164 yılında *Bağdat*'ta doğdu. Babası genç yaşta vefat ettiğinden annesi onu büyütüp terbiye etmişti. Hattâ annesi *Merv*'den ayrılırken Ahmed İbn Hanbel'i karnında taşıyordu. Başlangıç itibarıyla babasından kalan miras sebebiyle çok sıkıntı çekmese de sonraları itibarıyla aynı rahatlığı bulamayacak ve ilim tahsili adına bazı isteklerini yerine getiremeyecekti. Bununla beraber sabır ve kanaat, ailenin ortak özelliğiydi. Zira, geçmişi kahramanlıklarla

süslü örnek bir aileden geliyordu. '*Abbasilere yardımcı oluyor*' gerekçesiyle *Serahs* valisi olan dedesi de belli başlı sıkıntılar yaşamış ve âdeta gelecek olumsuzlukların sinyallerini vermişti.

Daha küçük yaşlarda okuma-yazmayı öğrendi. Sürekli ilim meclislerini dolaşıyor, bulup duyduğu her şeyi hâfızasına alıyordu. Bağdat'taki meşhur bütün âlimlerden ders almış ve ilim uğruna seferlere başlamıştı. Bunun için *Basra*, *Hicaz*, *Yemen* ve *Kûfe* gibi ilim merkezlerine gitti. *Rey*'e de gidecekti; ancak maddî durumu yeterli olmadığı için gidemedi. Bununla ilgili olarak da, '*Eğer elli dirhem daha olsa idi Celil İbn Abdülhamid'e giderdim.*' dediği bilinmektedir.

Zaman zaman zor durumlarda kalmış olsa da, asla halife ve sultanların hediyelerini kabul etmiyordu. Gerektiğinde ipi sırtına alıp hamallık yapıyor, ücretle kâtiplik yaparak alın teri döktüğü emeğinin ürününü yiyordu. O'nunla ilgili olarak hanımı, '*Efendimin en sevinçli günleri, elinde dünya nimeti bulunmadığı günlerdi.*' diyerek bir fikir vermektedir.

40 yaşına geldiğinde hadis dersi okutup fetva vermeye başladı. Nübüvvet yaşında nübüvvet ilminin neşrine koyulmuştu. Onun dersini takip edenlerin sayısı beş bini geçiyor ve beş yüz kişi de hadisleri yazıyordu.

İşte Ahmed İbn Hanbel'in Ahmed İbn Hanbel olduğu bu dönemlerde baş gösteren yeni bir akım, ortalığı kasıp kavurmaya başlamış ve bu hareketlenme, içine Ahmed İbn Hanbel'i de alarak zindana giden yolların işaretlerini veriyordu.

Ahmed İbn Hanbel'in mihne hayatı oldukça ilginçtir. Kur'ân'ın mahlûk olup olmadığı meselesinin tartışıldığı talihsiz bir dönemde, '*Kur'ân mahlûk değildir. Şayet Allah'ın ilmi mahlûksa Kur'ân da mahluktur.*' dediği için derdest edilmiş, âdi bir insan gibi tartaklanmış, eziyet ve işkencelerle dolu tam yirmi sekiz aylık bir zindan hayatına mahkûm edilmişti. Zindanda kaldığı dönemde,

'*Başına gelenler hakkında ne düşünüyorsun?*' diye soranlara koca İmam şöyle cevap vermişti: '*Akıllarınca, Allah yolunda bir hayır işletmek için beni kırbaçlayanlara Allah'tan hidayet dilerim.*'

Abbasi Halifesi *Me'mûn*'u da inandırmışlar ve Mu'tezili akımların acımasız tepkilerine maruz bırakmışlardı. Bu cereyan o kadar etkili olmuştu ki, *Ahmed İbn Hanbel*, sadece Me'mûn döneminde değil aynı zamanda *Mu'tasım*'ın halifeliği sırasında da bu baskı ve işkencelerden kurtulamayacaktı.

Genelde her dönemde var olan jurnal mekanizması onun zamanında da işliyordu ve saraya, dönemin resmî ideolojisinin aksine düşünceye sahip olanların isimleri bildirilmişti. Halife bu isimleri saraya davet ettirdi. Ciddî bir soruşturmanın ardından bu düşüncelerinden vazgeçmeleri telkin ve baskısında bulunuldu. O sıra, bazıları, dayatılan düşüncelere mümaşaat etse de Ahmed İbn Hanbel gibi kimseler fikirlerinden taviz vermediler. Bunun üzerine nezaret altına alındılar. Daha sonra *Tarsus*'a sürgüne gönderilme kararı çıktı. Ancak onlar yolda iken halifenin ölüm haberinin gelmesi üzerine *Bağdat*'a gönderildiler. Ahmed İbn Hanbel'le beraber bu ağır yolculuğun şartlarına dayanamayan bir başka âlim *Muhammed İbn Nuh*, hilâfet merkezine ulaşamadan yolda vefat etti.

Ölen halifenin yerine geçen kardeşi *Mu'tasım* da aynı mihneyi devam ettirdi. Ahmed İbn Hanbel, Bağdat'da yeniden hapse konuldu. Bazılarının yaptıkları gibi '*mümaşat edip hapisten kurtulması'* istense de o, bunları kabul etmedi. Hapisteyken bile hararetli tartışmaların arasına alındı ve her defasında iknaya zorlandıysa da durumunda bir değişiklik olmayacağını anlayan halifenin emriyle kırbaçlanmaya başlandı. Uzun zaman bu işkence altında bırakılan Ahmed İbn Hanbel, halkın ayaklanmasından korkularak sonunda serbest bırakılmak zorunda kalındı. Zira onun şöhreti her tarafa yayılmış ve büyük kitleler tarafından kabul edilir olmuştu. Tedrisattan vazgeçme şartıyla kendi hâline bırakıldı.

Muhammed İbn Nuh ile beraber tutuklu götürülürken arkalarından yaklaşan bir şahıs gelmiş ve '*Bana çok ağır geliyor Ya Ebâ Abdillah! Zira Me'mûn şimdiye kadar yapmadığını yaptı ve kılıncını çekti. Şayet halku'l-Kur'ân meselesinde dediğini söylemezsen bu kılıçla vallahi seni öldürecek.*' deyince Ahmed İbn Hanbel, dizlerinin üzerine çökmüş ve gözlerini semaya kaldırarak şöyle dua etmişti:

'*Seyyidî! Senin hilmin, bu faciri yanıltmış olacak ki, evliyana karşı darb ve katle cesaretlendi, zulmediyor. Allah'ım! Şayet Kur'ân Senin kelâmın ve gayr-ı mahlûk ise bunun mihnetlerinden bizi koru!*'

Onun bu duasından sonra gecenin son çeyreğinde Me'mûn'un ölüm haberi geldi ve bir müddet de olsa Ahmed İbn Hanbel rahat nefes aldı. Ancak yerine geçen Mu'tasım'ın yanına sokularak onu da yönlendiren *Ahmed İbn Duâd*[44] etkili olacak ve bu rahatlık de uzun sürmeyecekti.

Ahmet İbn Hanbel böylesi türlü türlü işkence ve zulümlere maruz bırakıldığı hapis hayatında, içinde kırk bin hadis bulunan o muhteşem '*Müsned*' isimli eserini yazmıştır.

Muasırı, fıkhın diğer bir dev imamı *İmam Şafiî* (h. 150-204), bir gece rüyasında Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) İmam Ahmed İbn Hanbel'e bir gömlek giydirdiğini görür. Büyük insan Ahmed İbn Hanbel, bu haberi dinleyince sekîne ve itminana erer ve bir Cuma günü ruhunu Rahman'a teslim eder.

Vefatı duyulduğunda bölgeye büyük bir matem havası çökmüş, herkes ağlıyordu. O kadar kalabalık toplanmıştı ki, *Abdülvahhab el-Hasan*'ın, '*Hem cahiliye hem de İslâm döneminde hiç bu kadar çok insanın bir araya geldiğini ne duydum, ne de gördüm.*' dediği anlatılmaktadır. Bütün kapılar açılmış halk, etraftan

44 Ahmed İbn Ebî Duâd, Mu'tezile'nin meşhur kâdılarındandı ve halku'l-Kur'ân meselesinde o gün başı çekiyordu. 240'da Bağdat'ta vefat etmiştir.

gelenleri misafir etme yarışına girmişti. O gün toplanan kalabalığı anlatma adına cenaze namazına gelen erkeklerin 800 bin, kadınların da 60 bin kadar olduğu söylenmektedir.[45]

Mihnet ve sıkıntı günlerini bir de *İmam*'ın kendisinden dinleyelim:

'Tevkif edildiğimin dördüncü gecesi Halife Me'mûn, yardımcılarından Rebi'yi, evinde zincire vurulmuş olarak tutuklu bulunduğum İshak'a gönderdi. Beni halifenin huzuruna götüreceklerini söylediler. İshak bana:

– Ey Ahmed! Allah'a yemin olsun ki senin canın tehlikede, eğer istediği cevabı vermezsen halife seni kılıçla değil, döve döve, güneşin ve ayın görülmediği kuytu bir yerde öldürecek.' dedi.

Daha, sonra beni, zincirli olduğum hâlde bir atın üstüne bindirdiler. Atın üzerinde zincirlerin ağırlığı sebebi ile bir çok defa düşmekten kendimi zor kurtardım. Me'mûn'un sarayına varınca beni bir odaya sokup üzerime kapıyı kilitlediler.

Namaz vakti geldiğinde abdest alabilmek için etrafımı ellerimle araştırdım. Abdest alabilmem için bir leğen ile bir miktar su bırakmışlardı. Abdest alıp namazımı kıldım. Üzerimde bulunan elbisenin düğmeleri düşüyordu. Elbisemin düşmemesi için onu zincirle bağladım. Biraz sonra Me'mûn'un elçisi, 'beni onun huzuruna götürmek için' geldi ve yanına götürdü.

Me'mûn, tahtında oturmuş bekliyordu. Etrafında İbn Ebî Duâd ve arkadaşları vardı. Mü'tasım,

– Yaklaş.' dedi.

Muhafızları beni iterek onun yanına yaklaştırdılar.

– Otur.' deyince de, omuzlarımdan bastırarak beni önüne oturttular. Zaten zincirlerin ağırlığından bitkin bir vaziyetteydim.

---

45 Bkz.: Nedvi, Ebu'l-Hasen, İslâm'da Fikir ve Davet Önderleri, Risale, 1987, s. 150 vd. İstanbul.

Bir ara Me'mûn'un yakınlarından İbn Ebî Duâd, Halife'nin kulağına;

– Ey müminlerin emiri! Bu insanın ağzından düşüncelerimize uygun cevap alabilirsek bu, bizim için milyarlarca dinardan daha kıymetlidir.' dedi.

Bunun üzerine halife,

– Evet, biliyorum. Eğer bizim düşüncemize gelir de bunu halka ilân ederse onun zincirlerini kendi ellerimle çözüp geçmişindeki bütün isyanlarını affedeceğim ve onu yardımcılarımdan birisi yapacağım.' dedi ve ardından yumuşak bir eda ile ekledi:

– Ey Ahmed! Senin için çok büyük acı duyuyorum! Bu duygu, oğlum Harun'a duyduğumun bir benzeridir. Ne dersin buna?' dedi.

– Allah'ın kitabından veya Resûlüllah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) *sünnetinden bir şeyler verin derim.' dedim. Bunun üzerine Halife Mu'tasım'ın canı sıkıldı ve yanında bulunan heyetine 'münazaraya başlamalarını' emretti.*

Ahmed İbn Hanbel devam ediyor:

'Heyette bulunan Abdurrahman İbn İshak benim ile karşılıklı meseleleri münakaşa ve münazara ederken, Mu'tasım aramızdaki konuşmayı kesti ve,

– Yeter artık! Sana yazık olacak, istenilen cevabı ver. Ben seni eskiden tanımıyordum. Sen sarayımıza daha önce gelmemiş miydin?' dedi.

Abdurrahman İbn İshak da, 'beni otuz seneyi aşkın bir zamandır tanıdığını, bütün ümidinin halifeye itaat etmem olduğunu belirterek,

– Umarım ki o sana ikna olur ve senin ile birlikte hacca ve cihada çıkar, çünkü o gerçekten çok büyük bir fakih ve âlimdir.' dedi.

Halife bunun üzerine bana;

– Salih er-Reşidî'yi tanıyor musun?' dedi.

– İsmini duydum.' dedim,

– İşte o benim hocam ve terbiye üstadımdır.' dedi ve geniş salonun bir köşesinde oturan yaşlıca bir zatı bana gösterdi. Tekrar yüzüme baktı ve:

– Ahmed! Seni hürriyetine kavuşturmak dileğindeyim. Bunun için ikna olduğuna dair herhangi bir şey söylemen hâlinde seni serbest bırakacağım.' dedi.

Ben ise başım dik, sözlerimi tekrarladım:

– Bana Allah'ın kitabından ve Resûlü'nün sünnetinden bir şey verin.'

Aramızdaki münakaşa yeniden şiddetlenmeye başladı. Halife, meclisin uzadığını görünce yerinden kalktı ve salonu terk etti. Bunun üzerine beni, ilk defa hapsedildiğim odaya gerisin geriye götürdüler. Akşam olduğunda, İbn Ebî Duâd'ın yardımcılarından iki kişi odaya geldi. Bunlar gece boyunca benimle tartışma niyeti ile odaya gelmişlerdi. İftar vakti geldiğinde benim için hazırlatılan yemeği getirdiler. Yemeği yemem için ne kadar ısrar ettilerse de yemeklerini yemedim.

Gece yarısı olduğunda İbn Ebî Duâd geldi ve bana kendisini 'Halifenin yolladığını, fikrimin değişip değişmediğini' sordu. Ben ise daha önce söylediklerimi tekrarladım. O vakit, İbn Ebî Duâd:

– Halife senin ismini Yahya İbn Main'in de bulunduğu yedi kişinin arasına yazmıştı da ben o isimler arasından seni korudum. Israrın karşısında halife sana çok büyük işkenceler uygulayacak ve seni güneşin ulaşamadığı zindanlarda hapsettirecek.' dedi.

Ben susuyor ve ona hiç bir cevap vermiyordum. O ise, 'olumlu cevap vermem hâlinde benim serbest bırakılmamı sağlayacağını' tekrarlayıp duruyordu.

Burada, üçüncü gece nöbetçiden belimi bağlayabilmek için ip istedim. Getirilen ip ile şalvarımı bağladım ve biraz rahatladım.

Üçüncü günün sabahında saraya götürüldüğümde, sarayda bir değişiklik olduğunu anladım. Etraf, elleri kırbaç ve kılıçlı insanlarla doluydu ve daha önce görmediğim bir şekilde kalabalık idi.

Beni bir kaç odadan geçirip halifenin huzuruna çıkardılar. Halife, 'münazaranın başladığını' söyledi. Münakaşa uzadıkça, benim görüşümün ağırlığı salonda hissedilmeye başlandı. Bunun üzerine halife görevlilerine, 'beni ona getirmelerini' söyledi. O da, 'arzu ettiklerini söylediğim takdirde serbest bırakılacağımı' yeniledi. Ben ise daha önceki cevabımı tekrarladım. Bunun üzerine çok hiddetlendi ve üzerimdekilerin çıkarılıp yerlerde süründürülmek suretiyle işkence yapılmasını emretti. Adamları, söylediklerini aynen yapıyorlardı. O güne dek duymadığım işkencelere başladılar. Mu'tasım getirilen kırbaçları beğenmedi ve yeni kırbaçlar geldi. Adamlarının her biri ikişer defa kırbaç vuruyor, bu şekilde devam ediyorlardı. Halife görevlilere habire:

– Daha hızlı vurun, eli kırılasıcalar!' diyordu.

Kırbaçların vücudumda derin izleri görülmeye başladığında, Halife yanıma geldi;

– Kendini öldürtmek mi istiyorsun? Sana acıyorum.' dedi. Bunu derken, bir yandan da elindeki kılıcın kabzasını başıma vuruyor, 'Bütün burada bulunanları yenebileceğini mi zannetmektesin?' diyordu.

Yanında bulunan kişiler beni ayıplayarak, halifeyi oruçlu oruçlu ayakta tuttuğumu söylüyorlar, bir yandan da halifeden başıma vurmak için izin istiyorlardı.

Halifenin, 'ne istediğimi' sorması üzerine eski cevabımı ona tekrarladım:

– Bana Allah'ın Kitabı'ndan veya Resûlü'nün Sünnetinden bir şey veriniz.'

Hırs ile yerine döndü ve işkenceciye bağırdı;

– Vur! Çok daha hızlı vur!'

Uzun süren dayak faslı bitince tekrar yanıma geldi ve:

– Ahmed! Düşüncen değişti mi?' diye sordu. Yanımdaki insanlar ise olumlu cevap vermem için bana ısrar ediyorlardı. Abdurrahman İbn İshak:

– Senin gösterdiğin bu sebatı arkadaşlarından hangisi gösterdi?' diye soruyordu. Bu arada Mu'tasım yanıma sokularak;

– Ne olur Ahmed! Olumlu cevap ver, yoksa çok yazık olacak.' dedi. Ben cevabımı yine tekrarladım.

Bunun üzerine tekrar hırs ile yerine döndü ve bağırdı:

– Vurun!'

Oradakiler ikişer kırbaç vurup çekiliyorlar, halife de daha hızlı vurmaları için bağırıp çağırıyordu. Ve nihayet bayılmışım. Ayaklarımdaki zincirleri çözmüşlerdi. Ayıldığımda içlerinden biri, 'beni yüz üstü yatırıp sırtıma ağır yükler koyduklarını ve sırtıma çıkıp ezdiklerini' söyledi. Ben bunların hiç birisini duymamıştım. İftar etmek için bir parça yiyecek istedim.

Beni, İshak İbn İbrahim'in evine götürdüler. Öğle vakti gelmişti. İbn Sem'an imam oldu. Ben ise arkada güçlükle namazımı kıldım. İbn Sem'an, 'elbisemde kan lekeleri olduğunu ve namazımın durumunu' sordu. Ben de, 'Ömer (radıyallahu anh) *da yarasından kan akarken namazını kıldığını' söyledim.'*

Onunla birlikte hapiste kalıp aynı sıkıntıları yaşayan bir başka mihnetkeş, daha sonraları Ahmed İbn Hanbel'in oğlu *Salih*'e şunları anlatacaktı;

– Ben onun gibi zulme ve işkenceye sabreden birisini görmedim. Biz getirilen yemeği yerdik, O oruç tutardı. Çok susadığında su dağıtanın elinden su bardağını alır, bir müddet bardağa bakar ve sonra iade ederdi. Ben bunca zor şartlarda açlığa ve susuzluğa karşı gösterdiği sabra hayret ederdim.'[46]

---

[46] Nedvi, Ebu'l-Hasen, a.g.e., s. 155 vd.

Görüldüğü gibi Mu'tezilî cereyanın altın devrini yaşadığı bu dönemde Ahmed İbn Hanbel, büyük bir azim örneği sergileyerek, felsefenin hükmüne karşı çıkmış ve şahıs otoritesinin dine hükmetmesine asla rıza göstermemişti. Yine de onun bu mücadelesini, kararlılığındaki temel espriyi ve İlâhi kêlâm hakkındaki hassasiyetini hakkıyla anlayabilmek için döneminin siyasî ve içtimaî şartlarını iyi bilme zorunluluğu vardır. Aksi hâlde, '*istenilen bir söz değil mi, söyleyip kurtuluverseydi*' anlamında akla gelebilecek bir yaklaşım sergilenmesi muhtemeldir ki bu, hem dinî konulardaki hassasiyetin kaybı, hem imam hakkında yanlış hükme varma, hem de bir kudve imamın hareketlerini yanlış algılama anlamına gelecek ve temeli zafiyet taşıyan bu yaklaşım bir türlü sağlıklı bir zemine oturmayacaktır.

O günlerden bu güne Ahmed İbn Hanbel'in yorumlarını kendine rehber etmiş nice Hanbeli mezhep takipçisi, onun düşüncelerini, dini bir tarz olarak yaşarken çoğu insan, mihne hâdiselerinde aktif rol oynayan etkin ve yetkili isimlerin adlarını bile hatırlamamaktadır. Onun fikirlerini sadece kendi mezhebinin mensupları da değil, aynı zamanda bugün bütün bir İslâm Âlemi, Ahmed İbn Hanbel'i baş tacı etme noktasında müttefiktir.

Türkistan'dan Bir Kaç Misal

İmam Buhârî

13 Şevval 194/810 tarihinde Cuma günü *Buhâra*'da doğdu. Esas adı, *Ebû Abdillah Muhammed İbn İsmâil*'dir. Henüz bebek iken babası vefat etmiş, kardeşi Ahmed'le birlikte yetim kalmıştır. Annesinin terbiyesi altında büyümüş, küçük yaşta Kur'ân'ı ezberlemiş ve Arapça öğrenmiştir. Babasından kalan servet onun, başkalarına muhtaç olmadan ilim öğrenmesini sağlamıştır. On bir yaşında hadis öğrenmeye başlamış, on altı yaşında

annesi ve kardeşi Ahmed'le birlikte hacca gitmiş, anne ve kardeşi Buhâra'ya dönerken, kendisi ilim öğrenmek isteğiyle Mekke'de kalmayı tercih etmiştir.

On sekiz yaşında iken ilk eserlerini vermeye başlamış, ilim öğrenmek için *Şam*, *Mısır*, *Basra* ve *Bagdat*'a gitmiştir. Bu amaçla altı yıl *Hicâz*'da kalan Buhârî'nin, hadis öğrenmek ve nakletmekle kalmayıp şiirle de ilgilendiği bilinmektedir.

İmam Buhârî keskin bir zekâ ve ezberleme yeteneğine sahipti. Herhangi bir şeyi ezberlemesi için ona bir defa bakması veya onu bir defa dinlemesi yeterliydi. *Bağdat* ve *Semerkand* âlimlerinin, onun zekâ seviyesini denemek için sordukları sorular, bu faikiyeti göstermesi bakımından önemlidir. Sened ve metinlerinin yerlerini değiştirerek naklettikleri hadisleri sabırla dinlemiş ve kendisine söz verildiğinde teker teker değişiklikleri işaret ederek doğrularını ortaya koymuştur. Gezileri sırasında dinlediklerini yazmaması ve konuyla ilgili kendisine takılanlara, dinlediği bütün hadisleri ezberden okuması da ayrıca dikkat çekicidir. O aynı zamanda çok hadis ezberlemekle de döneminde şöhret bulmuştu.

Akranları Buhârî'den övgüyle bahsederler. Onu övenler arasında büyük muhaddis İmam *Müslim* de vardır. Buna rağmen, Buhârî'nin üstünlüğünü çekemeyenler fitne çıkarmaktan geri kalmamışlar, İmam Buhârî'nin "*Kur'ân mahlûktur.*" düşüncesini savunduğunu iddia etmişlerdir. Bu dedikodulardan rahatsız olan Buhârî, Nişâbur'dan ayrılıp memleketi Buhâra'ya gitmiş, ancak burada da rahat bırakılmamış, Buhâra Emiri Halid İbn Ahmed, onu yanına çağırtınca, '*Ben ilmi, emirin kapısına götürüp zelil etmem...*' diyerek bunu reddetmiş ve neticede Buhâra emiri ile arası açılmıştır. Emirin, çocuklarına *el-Câmiu's-Sahîh* ve et-Tarih isimli eserlerini okutması için Buhârî'yi konağına çağırttığını bildirmesi üzerine Buhârî, ilmin ve âlimin kadr u kıymetini düşürmeme adına bu teklifi kabul etmeyerek, *ilim meclislerinin herkese açık*

olduğunu, isteyenin gelerek derslerinden yararlanabileceğini ve ilmi, valinin konağının duvarları arasına hapsedemeyeceğini bildirerek bundan müstağni davranmıştır.

Elbette böyle bir davranış otoriteyi rahatsız etmiştir ve bu olay üzerine *Hâlid İbn Ahmed*, bir ferman yayınlayarak Onu Buhâra'dan sürer ve İmam Buhârî de, valiyi Allah'a havale edip Buhâra'dan çıkar. Aradan bir ay geçmeden bu valinin görevinden alındığı haberi gelir. Bir merkebe bindirilip şehirde dolaştırılması ve başkalarına da ibret olması için, '*Kötü işler yapanın sonu işte budur.*' diye bağırması istenmiştir.

Buhara'dan çıkınca *Semerkand*lılar kendini davet ederler. Giderken yolda, Semerkandlıların bir kısmının kendini isteyip bir kısmının istemediğini öğrenince Buhârî, *Harteng*'de akrabalarının yanında kalmayı tercih eder. Ancak yine de işin iç yüzünü öğrenmek isteyince, insanların bu hâlinden kalbi daralır ve iyice canı sıkılır. Teheccüdden sonra ellerini açar ve;

– *Yâ Rabbi! Yeryüzü bütün genişliğine rağmen bana dar oldu. Artık beni tarafına al.*" diye dua etmeye başlar.

Semerkandlılar, İmam Buhârî'den yararlanmak isterler ve bir heyet gönderip Semerkand'a gelmesi ricasında bulunurlar. İmam Buhârî, Semerkand'a gitmek için hazırlık yapmaya başlar, ancak bu arada hastalanır ve 30 Ramazan 256/869 tarihinde Ramazan Bayramı gecesi vefat eder. Cenazesi, bayram günü öğleden sonra kılınarak *Hartenk*'e defnedilir.

İmam Serahsî

Hicri 400/1010 tarihinde *Serahs*'da doğdu. Adı, *Ebû Bekir Muhammed İbn Ahmed İbn Ebî Sehl* olan Serahsî, ilmindeki derinlik sebebiyle *Şemsü'l-Eimme* olarak bilinirdi. *Horasan*'da neşet etmiş ve *Fergana*'ya yerleşmiştir.

Fıkıh ilminde ulaşılması zor bir mertebe ve büyük bir otorite anlamında '*Müctehid fi'l-Mesâil*' kabul edilen ilim ve fikir öncülerinden muhteşem dimağ *Serahsî* de aynı mihnet ve eziyete maruz kalarak, *Özcent* şehrinde kör bir kuyunun dibine atılır ve burada 30 ciltlik '*Mebsût*' isimli eserini yazar.

Dinin nasihat eksenli olduğunun bilinciyle etrafını irşad ederken, zamanının devlet kademesini de bu faziletten mahrum etmek istemeyince bu sefer kendisi mahrumiyetler zincirine takılır ve zindanlara atılır. Şu garipliğe bakın ki, İmam Buhârî, ilmi sarayın ayağına değil, sarayı ilme davet ettiği için mihnete tabi tutulurken Serahsî de, Buhârî'nin hilâfına saraylara ilim ve irfan taşıdığı için kara listeye alınmış ve kendisine zindanın kör kuyusuna giden yollar gösterilmiştir. Demek ki kurt, bir kez kuzuyu yemeye niyet edince, bütün şartlar bu 'yeme' istikametinde oluşturulacak ve sonuç değişmeyecektir.

İmam Serahsî'nin on seneyi aşkın bir hapis hayatı vardır. Aslında onunki hapis değil, hapis içre hapis, mihnet üstüne mihnet ve çile üstüne ayrı bir çiledir. İntikamın sınır tanımayan zaafı onu, zindanın içinde ayrı bir karanlık dünya olan kuyuya kapatır. Uzun müddet, hapsedildiği bu kuyuda kalır. Yanında hiç bir kitap yoktur. Fakat zamanında ilmî kariyerinin hakkını veren İmam Serahsî, bunun meyvelerini zindan içre zindanda bile olsa toplayacaktır. Ezberi o kadar kuvvetlidir ki hafızasında on iki bin cüz kitap vardır.

İmam Serahsî için, ilim aşkının önüne geçebilecek bir kuvvet olamazdı, olmadı da. Talebeleri kuyunun başında toplanır, O da onlara aşağıdan ders verirdi. '*Mebsût*' isimli kitabını bu zindanda ve kuyunun içindeyken tamamlamıştır. Elinde kâğıt-kalem cinsinden yazı malzemesi olmamasına rağmen o, kuyunun dibinden yukarı seslenmiş ve kuyunun başında halkalanan talebeleri, dışarıda onun söylediklerini not etmişler ve bu vesileyle bugün de ilim erbabının müracaat kaynağı dev bir eser meydana gelmiştir.

Hayatı hep sıkıntılarla örülen bu büyük insan, ancak Hicrî 480'de, 20 Rebîu'l-evvel'de hapisten çıkabilmiştir. Bir müddet sonra *Fergana*'ya gelmiş ve ömrünün son yıllarını burada geçirmiştir. 483 yılında da vefat etmiştir.

İmam Fahreddin Râzî

Aslen *Taberistan*lı bir aileye mensup olan İmam *Fahdeddin Râzî*, Hicrî 543 yılında (1149) *Büyük Selçuklu Devleti*'nin başkentliğini de yapmış olan *Rey*'de dünyaya geldi. Babası *Ziyaüddin Ömer* (ö. 559/1164) *Eş'arî* kelâmcısı olması yanında aynı zamanda iyi bir *Şafiî* fıkhı âlimiydi. Hitabetindeki etkiden dolayı kendisine *Rey'in hatibi* anlamında *Hatibü'r-Rey* deniliyordu. Tabii olarak ilk hocası babasıydı ve İmam Râzî, zaman zaman bu konudan tefsirinde bahsetmektedir.

Öğrenimine, doğduğu Rey şehrinde babasından ders alarak başlayan İmam Râzî, 16 yaşında iken babasını kaybetti. Neş'et ettiği muhit itibarıyla, *Eş'arî* âlimlerinden kelâm ve akaid, *Şafiî* ulemasından usûl ve fıkıh dersleri alan İmam Râzî, bilgi ve tecrübesi ilerledikçe Eş'arî kelâmına karşı bir nebze serbest hareket ederek *İmam Eş'arî*'nin bazı görüşlerini tenkit etse de Şafiî fıkhı konusundaki yaklaşımlarından taviz vermemiş, hattâ bu bağımlılığı onu, zaman zaman *Ebû Hanife* ve ekolünü tenkidini netice verecek noktaya getirmiştir.

Babasının ölümünden sonra Rey'den ayrılarak *Simnân*'a gelmiş ve burada bir süre *Kemal es-Simnânî*'den fıkıh dersleri alarak tekrar *Rey*'e dönmüştür. Burada zamanın tanınmış filozoflarından ve aynı zamanda *Haleb*li *Sühreverdî*'nin de hocası *Mecdüddin el-Cîlî* (veya Cebelî)'den felsefe ve kelâm dersleri almaya başladı. Hocasının *Meraga*'ya davet edilip oraya gitmesi üzerine İmam Râzî de yola koyuldu ve İmam *Gazâlî*'yi de iyi tanıma imkânı bularak felsefe ve kelâm ilimlerinde eser verecek derecede bilgi sahibi oldu.

Netice itibarıyla İmam Râzî, felsefe, kelâm, tefsir ve fıkıh gibi ilim dallarındaki bilgisiyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda tıp, astronomi, lisan ve edebiyat konularıyla da ilgilenerek derin bilgi sahibi olmuştu. Bir çok ülke ve ilim merkezini gezmiş ve gittiği yerlerdeki âlimlerle münazaralar yaparak bilgisini daha da derinleştirmişti.

Bu denli belirgin bir konuma gelen bir çok insanın maruz kaldığı gibi İmam *Razi*'nin hayatında da belli sıkıntı ve zorluklar baş göstermiştir. Genelde devlet kademesiyle iyi geçinmesi ve onlar hakkında kitaplar kaleme almasına rağmen her devirde olduğu veçhile onun zamanında da, ictimai hayatta kıskançlık ve haset gibi belli urlar depreşmiş ve neticede dünyayı kendisine küstürmüşlerdir.

İmam *Razi*'nin üslûbu biraz sertti ve yanlışı ifade ederken bu sertliği, okların kendisine çevrilmesini netice veriyordu. Sürekli münakaşalar yaşanıyor ve bu hâl dur durak bilmiyordu. Onun bu tenkitlerinden *Hanefî*, *Hanbelî* ve *Maturîdî* ekolü de nasibini alıyordu. Ancak esas itibarıyla onun hedefi, aklı naklin önünde değerlendiren *Mu'tezile* ve teşbih ve tecsimi esas alan *Kerâmîye* gibi Sünnî çizginin dışında kalan ekollerle filozoflardı. Hatta denilebilir ki, Hanefî, Hanbelî ve Maturidî ekolüyle olan tartışmalarının temelinde, yöredeki Kerâmîler'in bu ekollere olan temayül ve yakınlıkları yatıyordu.

Nihayet İmam Râzî'nin, *müşebbihe* ve *mücessime* olarak nitelediği Kerâmîleri ağır bir dille eleştirmesi, Kerâmîlerin rahatsızlığını daha da artırmış ve bunun farkına varan *Gur Sultanı Gıyâseddîn*, ardı arkası gelmeyen yakınmalar üzerine bir münazara tertip etmişti. Bu münazarada Kerâmîler yanında bazı Hanefî ve Hanbelî âlimleri de bulunuyordu. Uzun münakaşalar yaşandı ve neticede Sultan meclisi terk etmek zorunda kaldı. Onun damadı ve yeğeni, yaşananlar karşısında etkilenerek İmam Râzî'yi

şikâyet etti. Ertesi gün de, çıkıp halka duygu yüklü bir konuşma yaptı. Gerek hitabesinde kullandığı argümanlar gerekse içinde bulunduğu ruh hâletini halka yansıtması, insanlarda ciddî tesir bırakmış ve akıttığı göz yaşları, bütün Kerâmîleri de ağlatmıştı. Halk galeyana gelmiş ve böylelikle beldeyi fitne dalgaları sarmaya başlamıştı. Hatta bir başka mecliste Râzî taşlanarak konuşmasına engel olunmuştu. Sonunda halk, Râzî'nin o bölgeden çıkarılacağı vaad edilerek ancak teskin edilebildi ve ardından Sultan Gıyâseddin, Râzî'yi *Herat*'a gönderdi. Artık onun için, *Harizm* ve *Mâveraünnehir* acı bir tecrübeydi.

Sultan Gıyâseddin, severek fikirlerini takip ettiği *Râzî* için *Herat*'ta bir medrese yaptırdı. Ancak *Kerâmîye* itikadında olan halk, itikat ve anlayışlarının yanlış olduğunu ortaya koyup ispat eden İmam Râzî'ye karşı bayrak açmaya devam ettiler. Sultanın çok iltifat ettiği birisi olmasına rağmen, kendisini çekemeyip karşı koyanlara karşılık İmam Râzî, fitne ateşinin daha fazla körüklenmesine zemin hazırlanmaması için buradan da ayrılmak zorunda kaldı.

Genelde saraylarda ağırlanıp himaye edilen İmam Râzî, 606/1209 senesinde, zaman zaman geldiği *Herat*'ta ruhunu teslim etti. *İbnu'l-Kıftî*, kendilerini tenkit ederek hatalarını açıklayan İmam Râzî'yi *Kerâmî*lerin zehirlettiğini anlatır. Talebesine yaptığı vasiyette, ölümünün son derece gizli tutularak kimseye bahsedilmemesini, kimseye haber verilmeden usûlünce kefenlenip *Muzdahan* köyü yakınlarındaki *Maşakıb* dağına götürülerek naşının buraya gömülmesini istemiştir. *İbn Hallikan*, İmam Râzî'nin akşam karanlığında bahsedilen yere götürülerek gömüldüğünden bahsederken İbnu'l-Kıftî, hakikatte İmam Râzî'nin evinde defnedildiğini, sadece Muzdahan civarındaki Maşakıb dağına gömüldüğü süsü verildiğini anlatır. Gerekçe ise, kendisini *mülhid* sayarak ciddî cephe alan Kerâmîlerin, cesedi kabirden çıkararak parçalamaları endişesidir. İmam Râzî, ister zehirletilerek isterse

normal ölümle dünyadan ayrılmış olsun onun yokluğuna en çok sevinenlerin Kerâmîler olduğunda şüphe yoktur. Ölüm haberi ve gömüldüğü yerin gizli tutulması da gösteriyor ki, her çilekeş gibi İmam Râzî de çok çekmiş ve ruhunu teslim etmiş, cansız bir bedene bile tahammül edilememe endişesiyle arkasında böyle bir vasıyyet bırakmıştır.[47]

İmam Râzî'den miras olarak geri kalan ise, *et-Tefsîru'l-Kebir* olarak da bilinen *Mefâtihü'l-Gayb* gibi devâsa bir tefsir ve bugüne kadar ulaşanı ve ulaşmayanıyla 200'den fazla telif eserdir.[48]

İmam Rabbânî

1563 yılında *Serhend*'de doğdu. Şeceresinin 20. batında Hz. *Ömer*'e (radıyallahu anh) ulaştığı bilinmektedir. Babası *Şeyh Abdullah* da fazilet ve ilim sahibi birisiydi. İmam Rabbânî ilk feyzini babasından almış, daha küçük yaşlarda iken bile belli alanlarda irşada mezun kabul edilmişti. Zekâsındaki faikiyetiyle ruh ve mânâ derinliği kısa sürede onu, hemen fark edilir kıldı. Asrının en büyük âlim ve mutasavvıfı olarak kabul edilen İmam Rabbânî için, *Efdalü'l-Fudalâ*, *Ulemâ-i Râsihîn*, *Gavsu'l-Vâsılîn*, *Kutbu'l-Aktab*, *Mürşid-i Kâmil* gibi sıfatlar kullanılmıştır. Her yüz senede bir ilâhi tavzifle gelip dini, kendi orijini içinde asrın idrakine takdim eden anlamında *müceddid* olduğunda ittifak edilmiştir.

Birleştirici bir özellik ve oturaklı bir kişiliğe sahipti. Aynı zamanda 8 büyük tarikatın şeyhliğini üstlenmiş ve her birinin sâliklerini, kendi yol ve yöntemlerine göre irşad ediyordu. Fıkıh olarak Hanefî mezhebindendi.

Hocası *Hâce Muhammed Bâkî*'nin o denli dikkatini çekmişti

47 Bkz.: Uludağ, Süleyman, Fahrettin Razi, Kültür Bakanlığı, Türk Büyükleri Dizisi, 1991, s. 1 vd.

48 Daha fazla bilgi için bkz.: Yüce, Abdulhakim, Razi'nin Tefsirinde Tasavvuf, Çağlayan Yayınları, İzmir, 1996, s. 59 vd.

ki, İmam Rabbânî için, '*O bir kutb-u A'zamdır.*' ifadesini kullanıyor, diğer mürîdlerinin irşadını da ona bırakıyordu.

Tesiri yüz yıllar boyu devam eden mânâ âleminin sultanlarından *İmam Rabbânî* Hazretlerini de belli başlı sıkıntılar bekliyordu. Dine çok büyük hizmetler yapmıştı. İlme çok önem veriyor ve sürekli etrafına ilmin aydınlık dünyasını neşre çalışıyordu. Onun bu gayretleri de birilerini rahatsız etti ve reaksiyonlarının celbine sebebiyet verdi.

Sapık fikirlerinin çürütüldüğünü, Ehl-i Sünnet itikadının ve doğru din bilgilerinin yayıldığını ve bidatların yavaş yavaş ortadan kalktığını gören reaksiyoner bazı kimseler, ona da cephe aldılar. Haset ve iftira etmeye başladılar. Devrinin âlimlerinin de dikkatini çekerek İmam Rabbanî'nin etrafında toplanmaya başlamaları, muhaliflerindeki haset ateşini iyice körüklemiş ve tahrik olan gıpta damarları gayızla bilenerek büyük bir tepkiyle atar olmuştu.

İmam'ı tehlikeye düşürmek için bir dizi hilelere başladılar. Sözün büyüsüne başvurdular ve akla gelmedik iftiralara başladılar. Meselâ, genel kabul görmüş büyük insanlarla onu karşı karşıya getirip kamuoyu nezdindeki kredisini düşürmek için, '*Cüneyd el-Bağdâdî ve Beyazıd el-Bistâmî gibi büyük meşayihi aşağı görüyor.*' diyerek konuya derinlemesine vakıf olmayan halk kesimini aldatmak istediler. '*Vahdet-i vucûdu inkâr ediyor.*' diyerek saf ve samimi insanları İmam'dan soğutmaya çalıştılar. Onu sevenlere de '*Meşayih-i İzam'ı inkâr ediyor, Allah'ın mârifetine vasıtasız olarak kavuştum, diyor.*' gibi daha bir çok isnatta bulundular, onu yalnız bırakma adına akla hayale gelmedik iftiralara baş vurdular.

Sonuçta Hindistan'daki bozuk fırkalar, Ashab-ı Kiram düşmanları ile elele verip İmam Rabbânî hakkında çeşitli iftiralarda bulunarak *sultan*a şikâyet ettiler. Sultan, oğlunu gönderip İmam Rabbânî'nin çocuk ve talebeleri ile birlikte öldürülmesini istedi. Sultanın oğlu *Şah Cihan*, '*Sultana secde etmenin caiz olduğunu*

bildiren' bir fetva isteğiyle gitti. İmam Rabbânî, *zaruret ve azimet hâllerinde secde etmenin mümkün olabileceğini, ecel gelince de ölümden hiç bir şeyin kurtaramayacağını* söyledi. Sultanın huzurunda onu ikna edici konuşma yapmasına rağmen iftiracı sapıkların "*Bunu serbest bırakırsak karışıklık çıkabilir.*" demeleri üzerine Sultan, İmam Rabbânî'yi memleketin en sağlam ve nice ıstırap ve çileye şahit bir kalesine hapsettirdi. Emniyet ve güvenin ne anlama geldiğini çok iyi bilen her yüce insan gibi o da, kalede iken isyan etmek isteyenlere, bunun bir fayda getirmeyeceğini ve dolayısıyla isyandan vazgeçmelerini öğütleyerek herhangi bir kargaşa çıkmasının önüne geçti ve böylelikle, hayatına kastetseler de vatanı ve vatandaşlarına, dolayısıyla da insanlığa nasıl faydalı olunabileceğinin güzel bir misalini ortaya koymuş oldu.

Zindanlar, onun vesilesiyle birer medrese hâline gelmişti. Hapiste kaldığı üç sene içinde, binlerce insan gerçeklerle tanışarak onun vesilesiyle Müslüman oldu. Onların arasından ilimde derinleşen nice bilginler yetişti. Üç sene sonra sultan, yaptığına pişmanlık duyarak kendisi de onun halis bir talebesi ve yakın bir dostu oldu.

Hapisten önce '*Cemâl*' sıfatı ile terbiye edildiğini söyleyen İmam Rabbânî hapis sonrasında ise; '*Yetiştiğim derecelerin üstünde daha çok makamlar vardır. Onlara yükselmek, ancak 'Celâl' sıfatı ile sert terbiye edilmekle olabilir.*' demiştir.

11. Asır'dan Bir Misal

İmam Gazâlî

Hicrî 450/1058 yılında *Tus* şehrinde doğan *Gazâlî*'nin esas adı, *Ebû Hâmid Muhammed İbn Muhammed İbn Ahmed*'dir.

İlme olan aşkı, varlığını etrafta çabuk hissettirmiş ve kısa sürede kendisine müracaat edilen bir kaynak olmuştu. Ancak yaşadığı

yüzyıl, siyasî bakımdan oldukça çalkantılıydı. *Hasan Sabbah*, gizli bir şer teşkilâtı kurup, etrafındaki fedâilerle dehşet saçan hareketlere girişmişti. Diğer taraftan kendini de masum, hata etmez ve günahsız imam diye tanıtıyordu. Bu durum, İslâm dini için, hem inanç bakımından hem de siyasî olarak bir tehlike oluşturmuştu. Onların temel ilkeleri, birliği temin etmek için bir '*imam-ı masum*'a bağlanmak ve bütün bilgileri ondan öğrenmek gerektiği şeklindeydi. İmam Gazâlî, onlara karşı, '*Müslümanların imam-ı masum'u Hz. Muhammed'dir.* (sallallahu aleyhi ve sellem) *Biz, Allah tarafından O'na indirilen Kur'ân-ı Kerim'e ve O'nun sünnetine bağlıyız.*' diyerek, bâtınîliği kesinlikle reddetmiş ve bu istikamette büyük mücadeleler vermiştir.

Bununla birlikte o yıllar, ilmî ve dinî hayat bakımından İslâm dünyasının ve hatta genel anlamda o günkü dünyanın en parlak dönemini teşkil etmekteydi. İmam Gazâlî'nin en önemli gayesi de, İslâm inancına ve Ehl-i Sünnet akidesine gelebilecek her çeşit hücuma karşı koymaktı. Bu sebeple, günümüz Müslümanlarına da ışık tutacak bazı temel ilkeler tespit etmişti.

Ortaya koyduğu eserleri ve aksiyonuyla İmam Gazâlî, yalnız döneminin değil, bütün İslâm düşünce tarihinin en önde gelen düşünürlerindendir. Ehl-i Sünnet inancına yaptığı hizmet, kendisine '*Huccetü'l-İslâm*' unvanının verilmesine sebep olmuştur. Fıkıhta Şâfiî, kelâmda Eş'ariyye ekolünü benimsemiş olan İmam Gazâlî ömrünün sonlarını tasavvufî bir hayat içinde ve genelde yalnız geçirmiştir.

Başta *İhyâu Ulûmi'd-Din* olmak üzere İslâm dini ve düşüncesinin hemen her alanıyla ilgili kitap yazan İmam Gazâlî'nin eserleri, bilhassa kelâm, fıkıh usûlü, tasavvuf ve ahlak konularında yoğunlaşmaktadır. Söz konusu eserleri onun, İslâm inanç ve düşünce hayatının günümüze kadar gelen meselelerinin hemen hepsiyle ilgilendiğini göstermektedir.

İmam Gazâlî'nin en mühim yönlerinden biri de, felsefe ile olan ilişkisidir. Onun felsefe çalışması, İslâm düşüncesinde ve ilâhiyat alanında kendisinden sonra gelen düşünürlerin ve düşünce alanlarının her birinde etkili olmuştur.

Ancak İmam Gazâlî'nin felsefeden amacı, dinin felsefeden üstün olduğunu göstermektir. Ulaşmak istediği şey de, her türlü şüpheden uzak kesin (yakînî) bilgidir.

Gazâlî, sûfîlerin zevk ve dînî tecrübe metotlarını benimsemekle birlikte yanlış bir hükme varanları da tenkit eder. Ona göre, *aklî ilimleri dinî ilimlere aykırı görenler* cahillerdir. O, akılla nakli beraber alıp ikisine de ayrı değer verir. Zira akıl doğru yolu dinsiz bulamadığı gibi din de ancak akıl ile anlaşılıp açıklığa kavuşabilir. Bu anlamda akıl göze, din de ışığa benzer. Başka bir ifadeyle din bir bina, akıl ise onun temelidir. Ne binasız temelin bir anlamı vardır ne de temelsiz bina ayakta durabilir.

Konumuzla ilgili yönüyle baktığımızda ise, bugün sağ ve sol itibarıyla toplumun hemen her kesiminin bir otorite olarak kabul ettiği *İmamı Gazâlî*'nin de, genel bir teamül hâline gelen bu mihnetten nasibini aldığını görmekteyiz. Ömrü ilim tahsiliyle geçmiş bu büyük mütefekkire, felsefeyle uğraştığı için dönemindeki bazı insanlar, dinî literatürü de kullanarak kendisine '*kâfir*' yaftasını takmış ve inanan gönüllerden onu ve etkisini silmeyi hedeflemişlerdir. Medenilerle boy ölçüşmenin ancak '*ikna*' ile olabileceğinin güzel bir örneğini sergileyen İmam Gazâlî, onların insafsız taarruzlarına karşı sabırlı olmuş ve hep göğüs germiştir. Orta yaşlarında ilmin zirvesine çıkmış ve yine bu dönemde dört yıl *Nizâmiye* Medresesi'nde '*başmüderrislik*' vazifesi yapmıştır.

Bilhassa son dönemleri oldukça ilginç bir seyir izlemiştir. Bir hastalıkla başlayan son serüveninin ardından dili tutulan İmam, *Bağdat*'tan ayrılıp *Şam*'a gider. Burada iki yıl *Emeviye Camii*'nde kimseyle görüşmeden, gündüzleri kapısını kapadığı minarede

kendi içine kapanmış olarak yalnız yaşar. Tamamen gönül ağırlıklı bu yaşayışını bir süre de *Sahra*'da sürdürmek ister ve sahraya gider. Kendi ifadesiyle '*Gayb âlemini seyre dalmıştır.*' Sonra *Mekke*, *Bağdat* ve *Tus* şehirlerini ziyaret eder ve yaklaşık 10 yıl *Tus*'da kalır. 1105'de *Nizamülmülk*'ün yerine geçen *Fahru'l-Mülk*, Gazâlî'yi yeniden çağrınca tekrar *Bağdat*'a döner. Burada çok kalmaz ve yeniden Tus'a geri döner ve bundan sonra hiç bir resmî kurumda görev almaz ve nihayet Hicrî 505/1111 yılında hayata veda eder.

Eserleri ortaçağda *Lâtince*'ye çevrilen Gazâlî, batı dünyasında *el-Gazel* adıyla meşhur olmuş, batı ve Hıristiyan dünyasından bir çok filozof, ciddî anlamda kendisinden etkilenmiştir.

Yakın Tarihimizden Bazı Örnekler

Aksiyonuyla düşünce dünyası at başı yarışan günümüzün önemli isimlerden M. Fethullah Gülen'in ifadeleriyle, düşünce ve aksiyon insanı, aynı zamanda bir hamle insanıdır. O, maddî güç ve kuvvetini kullanarak ülkeler fethetme, zaferden zafere koşma yerine, ruh erkân-ı harplerini, düşünce mimar ve fikir işçilerini yetiştiren, çevresine her zaman imâr ve inşâ düşüncesi üfleyen, çıraklarına harabeleri mamûr etme yollarını gösteren ledünnî bir Hak eridir.

Düşünce ve aksiyon insanı, bazen vefalı bir vatan evlâdı, bazen düşünce buudlu bir hareket insanı, bazen bir ilim âşığı, bazen dâhi bir sanatkâr, bazen bir devlet adamı, bazen de bunların hepsidir. Son dönem itibarıyla, bunların bazılarına misâl teşkil edecek bir hayli düşünce ve aksiyon adamından bahsedilebilir. Bunlardan kimileri, düşünceleri aksiyonlarının önünde, kimilerinde aksiyon ve düşünce atbaşı, kimileri de düşünceleri meknî birer hareket adamıdır.

Sırf *Jön Türkler*'le teması yüzden *Fîzan*'a nefyedilen ve genç sayılabilecek bir yaşta muhtemelen ebedî hasımları tarafından zehirlenerek öldürülen *Filibeli Ahmed Hilmi*'den, malûm *Babıâlî* baskınıyla ülkesini terk edeceği ana kadar hep bir aksiyon ve mücadele insanı olarak gördüğümüz, yurt içinde havalar sertleşince de başka bir İslâm ülkesinde hizmet vermeyi düşünen ve 1954 yılında vefat edeceği ana kadar ömrünü kızıl kıyamet bir mücadele içinde geçiren *Osmanlı Şeyhülislâm'ı Mustafa Sabri Bey*'e, *Sırat-ı Müstakim* ve *Sebilürreşad* dergilerinde fikirlerini neşretmesinin ardından azil-vazifeye iade arasında ardı arkası gelmeyen çile ve mahrumiyetlere muhatap bırakılan *Ferit Kam*'dan eskilerin ifadesiyle "*ikmâl-i nüsah*" etmek için pâyitahtın yolunu tutarak geldiği *İstanbul*'da bir içtihat hatası olarak *Abdülhamid*'in azil fetvâsına imza koyan, *Cumhuriyet* sonrası *İstiklâl Mahkemeleri*'nin gazabından kıl payı kurtulup bu gâileden sonra da upuzun bir inzivâ dönemini tercih eden *Muhammed Hamdi Yazır*'a, imanı, düşüncesi ve baş döndüren aksiyonuyla küfür ve ilhad dünyasının bütün plânlarını altüst eden *Bedîüzzaman Hazretleri*'nden rûhî zenginliğini İstanbul âfâkının irfanıyla kıvamına getirip memleket sathının bir Kur'ân ekolü hâline gelmesine vesile aksiyonu önde, eşine ender rastlanır yorulma bilmeyen bir mücâhede insanı *Süleyman Efendi*'ye, yaşadığı dönem itibarıyla *Anadolu*, *Rumeli* ve *Arabistan*'ı dolaşan ender Türk aydınlarından biri olmakla birlikte uğradığı her yerde şanlı fakat tali'siz bir milletin hicran dolu sesi-soluğu olup inlemiş ve çevresinde ürpertiler meydana getiren ve Sahabî gibi zâhitce yaşayıp ukbâya da fakirce yürüyen tok sesli vatan evlâdı *Mehmed Âkif*'ten *Büyük Doğu* ekolü ve aynı unvanla çıktığı kadar kapanan, kapandığı kadar da çıkan; ama arkasındaki müthiş iradeyle çıkmamazlık edemeyip, kapanırken dahi gidip çıkma programı üzerine kapanan bir büyük mecmuânın bânisi, mimârı ve çilekeş sahibi.. son dönemin en önde gelen şiir ve nesir üstâdı ve geleceğin fikir mimarlarından biri.. tasavvufî

düşüncedeki enginliği, metafizik derinliği, ömrü boyunca *Mutlak Hakikat*'e karşı duyduğu engin saygısı.. *Rûh-u Seyyidi'l-Enâm*'a karşı olan olağanüstü ihtiram ve temkiniyle *Necip Fazıl*'a uzanan çizgide bir hayli nûrefşan simâdan söz etmek mümkündür.

Dünyamızı aydınlatan son dönem aydınlarımız sadece yukarıda saydıklarımızdan da ibaret değildir. Bunların yanında son dönem Türk toplumunu fikren ve ruhen besleyen önemli kaynaklardan *Babanzade Ahmed Naim*'den -temel kriterlerimize ters bir kısım mütalâaların hesabı kendine ait- aşk ve heyecan insanı *Nureddin Topçu*'ya, gökteki yıldızlar misali kendilerine bakılarak yol ve yöntem ortaya konulan *Es'ad Efendi*, *Sami Efendi*, *Arvasi Hazretleri*, *Ali Haydar Efendi*, *Mehmed Zahid Kotku*, *Alvar İmamı*, *Serdehli Seyda*, *Muhammed Raşid Erol Efendi* ve vuslatını gurbette yaşamak zorunda bırakılan *Es'ad Coşan Hocaefendi* gibi daha bir çok önemli isimleri burada zikretmemek kültür mirasımıza ayrı bir vefasızlık olur.[49]

Her birinin hayatı kitaplara konu olacak bu şahıslar yanında daha ismini zikredemediğimiz ilim, kültür, ruh ve mânâ insanını, bu genel ifadelerin altında müstetir zikrederek ruhaniyetlerinden affımızı istimdatla, bir taraftan etraflarını aydınlatırken diğer yandan mum gibi eriyen/eritilmek istenenler arasından bazıları üzerine mercek koyup mihnetlerini müştereken paylaşmak istedik:

Elmalılı Hamdi Yazır

1878 yılında *Antalya*'nın *Elmalı* ilçesinde doğdu. Aslen *Burdur*'un *Gölhisar* ilçesine bağlı *Yazır* köyünden olan babası Numan Efendi, *Elmalı Şer'iye Mahkemesi*'nde başkâtipti. Hâfızlığını Elmalı'da tamamladı.

---

[49] Bkz.: Gülen, Düşünce ve Aksiyon İnsanı, Yeni Ümit, Sayı, 26, Cilt, 4, Ekim 1994 (Özetlenerek alınmıştır).

Tahsilini tamamlayabilmek için dayısı ile birlikte İstanbul'a gelerek *Ayasofya Medresesi*'ne yerleşti. *Beyazıt Camii*'ndeki derslerine devam ettiği Kayseri'li *Mahmud Hamdi Efendi*'den icazet aldı. Hat derslerine de devam ederek icazet alan Elmalılı, *Mekteb-i Nüvvâb*'ı birincilikle bitirdi. Bir taraftan da kendi gayretleriyle edebiyat, felsefe ve musikî öğreniyordu. Ülkenin geleceği adına ümitvar olduğu meşrutiyet idaresini hararetle savunuyordu. Aynı zamanda *İttihat ve Terakki Cemiyeti*'nin ilmiye şubesine kayıtlıydı. Avrupaî tarzda bir meşrutiyet yerine İslâm dini'ne uygun bir model geliştirmek için çalışmalar yaptı. *Beyazıt Medresesi*'nde iki yıl süren *dersiâm*lık görevinden sonra *II. Meşrutiyet*'in ilk meclisine *Antalya* mebusu olarak girdi. *II. Abdülhamid*'in tahttan indirilmesinde rolü vardı. *Huzur Dersleri*'ne muhatap olarak katılıyordu. Önceleri aza olarak katıldığı *Şeyhülislâmlık* bünyesindeki *Dâru'l-Hikmeti'l-İslâmiyye*'nin daha sonra reisliğine atandı. *Damat Ferit Paşa*'nın I. ve II. hükümetlerinde *Evkaf Nâzırı* olarak görev yaptı. Bu görevdeyken ikinci rütbeden *Osmanlı Nişanı* ile ödüllendirildi. 1919'da *Ayân Üyeliği*'ne tayin edilirken ilmi rütbesi de '*Süleymaniye Müderrisliği*'ne yükseltildi.

Cumhuriyet'in ilânı üzerine memuriyet yaptığı kurumlar lağvedilince, bir çok önemli isim gibi o da açıkta kaldı. Milli Mücadele sırasında İstanbul Hükümet'lerinde görev yaptığı için *İstiklâl Mahkemesi*'nce gıyabında idama mahkûm edilmesi üzerine *Fatih*'teki evinden alınarak *Ankara*'ya götürüldü ve kırk gün tutuklu kaldı. Mahkeme, sonunda muhtemelen İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye olması nedeniyle onu suçsuz bularak serbest bırakınca *İstanbul*'a geri döndü ve bundan sonra camiye gitme dışında evinden hiç çıkmadı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce *Türkçe* bir tefsir yazması teklif edildiğinde evinde yalnızdı. Teklifi kabul ederek, '*Hak Dini Kur'ân Dili*' adlı meşhur tefsirini bu dönemde kaleme aldı.

Kelâm, felsefe, tasavvuf, fıkıh, usûl-ü fıkıh gibi ilim dallarında da söz sahibi olan *Elmalılı M. Hamdi Yazır*, *Kur'ân*'ın tercümesinin mümkün olmadığını sık sık ifade eder ve tefsirle ilgili görüşlerini de şöylece özetler:

'*Kur'ân-ı Kerim hiçbir dile hakkıyla tercüme edilemez. İhtiva ettiği mânâları keşfetmek çok zor olmakla birlikte Kur'ân'ı tefsir edebilmek için kelimelerin gerçek anlamlarını belirlemek, lâfız ve mânâ bakımından ilişkili olan kelimeler arasında bağlantı kurmak, lâfızların yer aldığı metnin genel kompozisyonunu dikkate almak ve neticede kastedilen asıl mânâ ile tâli mânâları ayırt etmek gerekir.*'[50]

Elmalılı, İslâm ümmetinin içtimaî vicdanını kaybetmesinin büyük felâketlere sebep olacağını, Müslümanları Avrupalılaştırmanın bir hata olduğunu ve kurtuluşun, Avrupa'yı içimizde eritip kendi değerlerimizi korumakla mümkün olabileceğini yazılarında ısrarla belirtir. Ona göre, *Batı'nın değerlerinden değil, ilminden faydalanmak* gerekir. Çünkü insanlar, ancak İslâmî esaslara bağlı kalmakla mutlu olabilirler. Esasen insanlık, kendi türünü devam ettirebilmek için bir gün mutlaka İslâmiyet'i benimsemeye mecbur kalacak ve gelecekte İslâm dini daha iyi anlaşılıp uygulanacaktır.

Son dönemini âdeta dünyaya küsmüş bir hâlde ve uzlette devam ettiren bu büyük insan, 27 Mayıs 1942'de *Erenköy*'de, uzun müddet müptelâ olduğu kalp yetmezliğinden vefat etti. Kabri, *Sahra-yı Cedid* mezarlığındadır.

---

50 Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* adlı ölümsüz tefsirinin *Mukaddime*'sinde tercüme, meâl ve tefsir konuları üzerinde detaylı bir bilgi vermekte ve meşhur ediplerin bile eserlerini birebir tercüme etmek bile neredeyse imkânsız iken, bir kelime, hattâ harfinde bir çok mânâyı ihtiva eden Kur'ân'ın tercümesinin asla mümkün olamayacağını anlatmaktadır.

Mehmet Akif Ersoy

Mehmet Akif, 1877 yılında *İstanbul*'da doğdu. Annesi *Emine Şerife Hanım*, babası *Temiz Tâhir Efendi*'dir. İlk tahsiline *Emir Buhârî Mahalle Mektebi*'nde başladı. İlk ve orta öğreniminden sonra *Mülkiye Mektebi*'ne devam etti. Babasının vefâtı ve evlerinin yanması üzerine mülkiyeyi bırakıp *Baytar Mektebi*'ne başladı ve onu birincilikle bitirdi. Tahsil hayâtı boyunca yabancı dil derslerine ilgi duydu. Bir taraftan Fransızca ve Farsça öğrenen Mehmet Akif, diğer yandan da, bir âlim olan babasından Arapça dersleri alıyordu.

Bir müddet baytarlık vazifesi alarak *Rumeli*, *Anadolu* ve *Arabistan*'da bulaşıcı hayvan hastalıklarının tedavisi maksadıyla bir hayli dolaştı. Bu müddet zarfında halkla iç içe kalıyor ve sürekli etrafını okumaya çalışıyordu. Memuriyetinin yanında aynı zamanda *Ziraat Mektebi* ve *Dârulfünûn*'da edebiyat dersleri veriyordu.

Birinci Cihan Harbi sırasında *Berlin* ve *Necid*'e gitti. *Çanakkale* Harbi, onun *Berlin* seyahati sırasında meydana gelmiş, o günlerin ıstırap ve heyecanını orada yaşamıştır. Bu iki seyâhatiyle ilgili *Berlin Hatıraları* ve *Necid Çöllerinden Medîne*'ye adlı eserlerini kaleme aldı. Harbin son senesinde, çok sevdiği dostu *İsmail Hakkı İzmirli* ile *Lübnan*'a gitti.

Birinci *Cihan Harbi*, 1918'de imzâlanan *Mondros Mütârekesi* ile nihayete erdikten sonra, galip devletler Türk vatanını parçalamak ve paylaşmak için dört taraftan saldırmaya başlamışlardı. Mehmet Akif, vatan müdâfaasının ehemmiyetini anlatmak için memleket memleket geziyor, hutbe ve sohbetlerle halkı uyararak istiklâlini muhafaza etmek için vatanını korumaya çağırıyordu.

İstanbul'dan deniz yoluyla *İnebolu*'ya çıktı. Oradan *Ankara*'ya hareket etti. *Konya* isyanı üzerine oraya gidip, ayaklanmanın

bastırılmasında mühim rol oynadı. Sonra tekrar Ankara'ya döndü. Ankara'dan *Kastamonu*'ya giderek *Nasrullah Câmii*'nde önemli bir vaaz verdi. Daha sonra verdiği bu vaazlar neşredilerek memleketin her tarafına dağıtıldı. Sonra tekrar Ankara'ya döndü.

1920 tarihinde *Burdur Mebûsu* olarak *Birinci Büyük Millet Meclisi*'ne seçildi. 17 Şubat 1921 günü *İstiklâl Marşı*'nı yazdı ve Meclis 12 Mart tarihinde bu marşı resmen İstiklal Marşı olarak kabul etti.

Zaferden sonra *İstanbul*'a geldi. *Abbas Halim Paşa*'nın dâveti üzerine 1923'te *Mısır*'a gitti. O kışı Mısır'da geçirip, baharda geri döndü. Bundan sonra her yıl kışı Mısır'da, yazı ise İstanbul'da geçirmeyi âdet edinmişti. Abbas Halîm Paşa, geçimini karşılamayı taahhüt etmişti.

Ertesi yaz İstanbul'a dönünce *Diyanet İşleri Riyâseti* tarafından *Kur'ân-ı Kerim*'i tercüme etme vazifesi verildi. Mehmet Akif yıllarca çalıştı. Meâli belli bir konuma getirdiğinde, tercüme taleplerindeki maksadın, *meâli Kur'ân yerine ikame olduğu* şeklinde olumsuz sinyaller almıştı. Sonunda bu konudaki ilmî kifâyetsizliğini öne sürerek tercüme işini yapamayacağını ifade etti ve tercüme vazifesinden affını istedi.

1926 yılından itibaren *Kahire*'deki *Üniversit*ede *Türkçe* dersleri verdi. Derslerden döndükçe Kur'ân-ı Kerim tercümesiyle de meşgul oluyordu, fakat bu sırada siroz hastalığına tutuldu. Önceleri hastalığının ehemmiyetini anlayamadı ve hava değişimiyle geçeceğini zannetti. 1935'de karaciğeri rahatsızlanınca, *Lübnan*'da *Âliye* yakınındaki *Sûku'l-Gayb* köyüne gitti. Ağustos 1936'da *Antakya*'ya geldi. Mısır'a hasta olarak döndü.

Bu arada daha önce yakalandığı sıtma hastalığı tekrar ortaya çıktı. 1936 Haziran'ında hastalığı iyice ilerleyince *İstanbul*'a döndü ve siroz teşhisiyle *Nişantaşı*'ndaki *Sağlık Yurduna* tedavi edilmek üzere kaldırıldı. Bu arada kendisine 170 küsur lira emekli

maaşı bağlanmıştı. Sağlık Yurdunda bir ay yattıktan sonra *Mısır Apartmanı*'na yerleşti. Bir süre sonra *Prens Halim Bey*'in *Baltacı Çiftliği*'ne gitti. Yaklaşık üç ay kaldığı bu çiftlikten zaman zaman tedavi için *İstanbul*'a gelip gidiyordu.

Hastalık onu bir hayli yıpratmış, bir deri bir kemik bırakmıştı. İstanbul'a geldi ve 27 Aralık 1936 tarihinde bir pazar akşamı hayata veda etti.

Kurtuluş Savaşın'da keskin sözleriyle aktif rol alan ve sergüzeşt-i hayatını özetlemeye çalıştığımız İstiklâl Marşı'mızın yazarı *Mehmet Akif Ersoy* da, mutlu azınlık tarafından çok sıkıntılara maruz bırakılmış, O da yoldaşları gibi müşterek kaderde az çekmemiştir. Onun mihneti, 1911'de bazı şiirlerinde *Mahmut Şevket Paşa*'yı kastettiği gerekçesiyle *örfî idare* tarafından *Sırat-ı Müstakim*'in yayınına ara verilmesiyle başlar. Gün gelir devlet kademesinde karşılaştığı bazı haksız uygulamalara katlanamayarak, 1913 yılında yirmi yıllık devlet memurluğundan da istifa eder. Aynı yıl, *İttihat ve Terakki Cemiyeti* hükümetinin politikalarına muhalif yazılar yayımladığı için *Darulfünûn*'daki görevinden de istifa etmek zorunda bırakılır. Bir ara *Mısır*'a gider. Hükümet tarafından *Sebilü'r-Reşad*'ın kapatılması üzerine hiç ara vermeden '*Sebilü'n-Necat*'ın yayınına başlar. Bir müddet sonra tekrar Sebilü'r-Reşad'ın yayınını gerçekleştirir. Ancak bu yayın da, 1916 yılında, İttihat ve Terakki Hükümeti'ne muhalefetinden dolayı tekrar kapatılacaktır. Sebilü'r-Reşad'ın bu sessizlik dönemi 20 ay devam eder. *Kuva-yı Milliye*'ye katıldığının anlaşılması üzerine 1920 yılında *Daru'l-Hikmet-i İslâmiye*'deki görevinden de azledilir. Maksat bağcıyı dövmek olduktan sonra nasıl olsa bir bahane bulunur ya, 1925 yılında *Şeyh Said* isyanının ardından çıkarılan *Takrîr-i Sükûn* kanunuyla Sebilü'r-Reşad tekrar kapatılacak ve Mehmet Akif'in fikirleriyle halkın arasına yeni bir duvar örülmeye çalışılacaktır.

Mehmet Akif, E*dirnekapı* Mezarlığında yakın dostu *Babanzâde Ahmet Naim Efendi*'nin yanına gömülmüştür. Yol inşaatı sebebiyle mezarı 1960 yılında *Edirnekapı Şehitliğine* nakledilmiş ve ölümünün 50. yılı münasebetiyle 1986 yılında da mezarı devlet eliyle yeniden yaptırılmıştır.

Bediüzzaman Said Nursi

Bediüzzaman Said Nursî, 1290/1873 yılında *Bitlis*'in *Hizan* ilçesine bağlı *İsparit* nahiyesinin *Nurs* köyünde dünyaya geldi. Babasının adı *Mirza*, annesinin ismi *Nuriye* idi. Ağabeyinin ilimle bütünleşmesindeki vakarına hayranlığıyla 9 yaşındayken medreseye gittiyse de çok geçmeden *Nurs*'a döndü. Kendi metotlarına göre en temel bilgileri kısa sürede elde edeceği bir tedrisat sürecine girmişti. Müthiş bir hâfızası vardı ve bunu ifade için, yanında bulunduğu bir haftalık zaman sonrasında *Molla Fethullah* şöyle diyecekti:

'*Zekâ ile hâfıza kuvvetinin ifrat derecede bir kimsede bir araya gelmesi nadirdir*'[51]

Normalde on beş yıl kadar süren klâsik medrese eğitimini üç aya sığdırdı. Bu olağanüstü gelişmeyi kavrayamayanlar tarafından düzenlenen ilmî tartışma ve münazaralarda fâikiyetini ortaya koydu. Bu yüzden '*Molla Said*'e '*zamanın emsalsiz ve benzersizi*' anlamında '*Bediüzzaman*'[52] lâkabı verildi.

Bir müddet *Mardin*'de kalmıştı. Daha sonra sık sık karşılaşacağı mihnet, sıkıntı ve yalnızlık döneminin ilk sinyalleri burada kendini hissettiriyordu. Genç yaşta içtimaî ve siyasî hâdiselerle ilgilenmesinden endişe duyan *Mardin Mutasarrıfı*, muhafızlarla

51 Tarihçe-i Hayat, İlk Hayatı, s. 2125.
52 Tarihçe-i Hayat, İlk Hayatı, s. 2129.

eli kelepçeli olarak onu *Bitlis*'e sevk ettirecek ve Bediüzzaman için de bu süreci başlatmış olacaktı.

Bir müddet sonra valinin daveti üzerine, on beş yıl kalacağı *Van*'a gidecekti. Bir taraftan hemen herkesle görüşüp irşad ediyor diğer yandan da geniş bir yelpazede farklı kitapları okuyup ezberliyordu.

Maaş ve hediye kabul etmiyor, kendisine sorulan bütün sorulara cevap verdiği hâlde kimseye soru sormuyordu. *Vali Tahir Paşa*'nın gösterdiği bir gazetede yer alan *İngiltere Sömürgeler Bakanı*'nın, Kur'ân'ı kastederek; '*Müslümanları bu kitaptan uzaklaştırmadıkça onlara tam hakim olamayız.*' sözünü okuyunca, '*Kur'ân'ın sönmez ve söndürülmez mânevî bir güneş olduğunu dünyaya ispat edeceğim ve göstereceğim.*'[53] diye bir nevi yemin edip, iman ve Kur'ân hizmetinde asla durmayacağı bir yola koyulur.

Neş'et ettiği dönem, tüm dünyada maddeciliğin öne çıktığı bir zaman dilimiydi ve insanlık, âdeta kendi geleceğini tahribe yönelmişti. Bu değişimden Müslüman milletler de etkilenmiş, meselâ yeryüzünün tek bağımsız İslâm devleti olan *Osmanlı,* eski haşmet ve kudretini kaybetmiş, büzülme ve çözülme noktasına gelmişti.

İnsanlığın ortak problemlerinin yanı sıra yaşadığı toplumun özel problemlerine de eğilen *Bediüzzaman*, durumun vehametini idrakin akabinde hemen bir tedavi metodu geliştirdi: Meselenin özü '*insan*'da noktalanıyordu ve bu sebeple imanda kemal noktasının hedeflenmesi gerekiyordu. '*Tahkiki İman*' ekseninde gelişip çağın teknolojisiyle zenginleşecek insanların yetişmesi gerekiyordu ve bunun da yolu eğitimden geçmekteydi.

Bu maksatla bir eğitim projesi geliştirdi. Buna göre *Doğu* ve *Güneydoğu* öncelikli olarak tüm vatan sathı '*Medresetü'z-*

---

53 Tarihçe-i Hayat, İlk Hayatı, s. 2131.

zehra' adını verdiği eğitim kurumlarıyla donatılacak, bu kurumların ilk, orta, lise bölümleri olacak, ayrıca buralarda din ve fen dersleri bir biri içinde, bir bütün hâlinde okutulacaktı. Zira o, '*Vicdanın ziyası, ulûm-u dîniyedir, aklın nuru fünûn-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecelli eder. İftirak ettikleri vakit birincisinde taassub, ikincisinde hile ve şüphe tevellüd eder.*' diyor, din ve fen ilimlerinin beraber okutulmadığı eğitim öğretim müessesesinde ortaya çıkabilecek arızalardan bahsediyor ve zaten var olan problemlerin çözümünü de böyle bir birlikteliğe bağlıyordu.

Görüşlerini sadarete sunmak için 1907 yılında *İstanbul*'a geldi. Müsbet cevap alamadı. Düşüncelerini gazetelere yansıtması sarayı tedirgin etti. Padişah, ateşîn bir zekâyı etkisizleştirmek için onu altınla ödüllendirmek istedi. '*Maarifi tehir, maaşı tacil nedendir?*' diye sorup ihsân-ı şahaneyi reddedince de *Toptaşı Tımarhanesi*'ne kapatıldı. Fakat doktorla konuşmasının akabinde şaşkına dönen doktorun, '*Eğer Bediüzzaman'da zerre kadar mecnunluk eseri varsa, dünyada akıllı adam yoktur.*' diyerek, aklî melekelerinin sapa sağlam olduğuna dair rapor vermesi sonucu buradan çıkartıldı.

Bediüzzaman, Şark ulemasından sonra İstanbul'daki meşhur âlimlere de kendisini kabul ettirmekte zorlanmamıştı. Onunla görüşenler en girift sorularına cevap alıyor, '*Sen gerçekten Bediüzzaman'sın.*' demekten kendilerini alamıyorlardı. Meşrutiyeti İslâm eksenine oturtan ve '*meşrutiyet-i meşrua*'yı öneren hürriyetçi fikirleri özellikle dikkat çekiyordu. Bunun için de evvelâ '*üç büyük düşman*' saydığı *cehalet*, *zaruret* ve *ihtilâf*la mücadele edilip kazanılması gerekiyordu.

1909'da yaşanan ve '*31 Mart Olayı*' ismiyle tarihimize geçen keşmekeş esnasında yatıştırıcı rol oynamasına rağmen, tutuklanıp *Divan-ı Harb-i Örfî Mahkemesi*'nde yargılandı. Cesurca

müdafaaları neticesinde idamı beklenirken beraat etti. *Tiflis* üzerinden *Van*'a döndü.

1911 kışında *Şam*'a gitti ve bu sıralarda *Ümeyye Camii*'nde tarihi bir hutbe verdi. Arapça verdiği bu hutbesinde, İslâm âleminin geri kalış sebeplerini tahlil ediyor ve yeniden tedavi edilip kendine gelmesinin yollarını gösteriyordu.

Birinci Dünya Savaşı sırasında gönüllü talebelerinden bir milis alayı kurup, doğduğu toprakları savundu. Savaş esnasında fırsat buldukça talebelerinden *Molla Habib*'e *İşârâtü'l-İ'caz* adındaki kitabını yazdırıyordu. *Bitlis* savunması esnasında yaralanıp, *Rus*lara esir düştü. *Sibirya*'daki *Kosturma*'ya götürüldü. Rus Başkumandanı *Nikola Nikolaviç*'in önünde, '*Ben İslâm âlimiyim. İmanlı kimse gayr-i müslime kıyam etmez.*' diyerek ayağa kalkıp temenna durmadığı için hakkında *idam* emri çıkartıldı. Son arzusu olarak kıldığı namazdaki safvet ve imanındaki samimiyetini görünce komutan emrini geri aldı. Yaklaşık, dört yıl süren esaret hayatı sonrasında, ihtilâlle sarsılıp bölünen Rusya'daki karışıklıklardan istifade ederek firar etti. Yanında kimse olmadığ hâlde, dil ve kültürlerine yabancı olduğu *Petersburg*, *Varşova*, *Viyana* ve *Sofya* gibi şehirlere uğrayarak İstanbul'a dönmeye muvaffak oldu.

İstanbul'a döndükten sonra ordu adayı olarak, devrin tek İslâm akademisi *Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye*'ye üye oldu. İstiklâl Savaşı sürerken, Anadolu harekâtını '*isyan*' sayan fetvaya, Anadolu ulemâsıyla birlikte karşı fetva verdi. İstanbul işgali sırasında *İngiliz işgalciler*e karşı yayınladığı bir eser yüzünden işgal kuvvetleri tarafından gıyabında ölüme mahkûm edildi.

Kendisinden, *Angilikan Kilisesi* papazının İslâm dini ile ilgili hazırladığı kapsamlı altı soruya cevap vermesi istendiğinde, '*Ben onlara tek bir kelimeyle bile cevap vermem. Cevabım tükürüktür.*' deyip bu tutumunun gerekçesini, '*Çünkü zalim devletin, ayağını boğazımıza bastığı dakikada, papazlarının mağrur bir eda*

ile sual sormasına karşı yüzüne tükürmek lâzım gelir.'[54] şeklinde açıklamıştı.

Bir çok önemli isimle beraber *Yeşilay* Cemiyetini kurdu.

Zaferden sonra 1922'de *Ankara*'ya *Büyük Millet Meclisi*'ne dâvet edildi. Onun için mecliste resmî karşılama töreni yapıldı ve yıllar önce *Van*'da plânladığı *üniversite* için tahsisat ayrıldı.

Fakat, beklediğinin aksine, devletle millet arasındaki *kıble farkı*'nın giderek açıldığını görüp, milletvekillerine hitaben on maddelik bir beyanname dağıtınca tavırların değiştiğini gördü ve yapılan teklifleri de kabul etmeyerek tekrar *Van*'a döndü.

Şeyh Said isyanıyla bir ilgisi bulunmadığı, esasen her fırsatta '*dahilde kılınç çekilmez.*' dediği hâlde bir çok mazlum gibi Bediüzzaman Hazretleri, bir kış günü (Şubat 1925) önce *Erzurum*, ardından *İstanbul* ve sonra da *Burdur*'a, oradan da *İsparta* ve *Eğirdir*'e getirildi ve daha sonra da küçük bir köy olan *Barla*'ya sürüldü. Bu sürgün, otuz beş yıl (1925-1960) sürecek hapis, sürgün ve baskının gün yüzüne çıkmasıydı. Kimseyle görüşmesine müsaade edilmiyordu.

Ancak bu da bir kader-i ilâhiydi. O gün için zaten ücra ve küçük bir köy olan Barla'da Bediüzzaman Hazretleri, yeni bir çığır açacak, *Risâle-i Nur Külliyatı*'nı te'life başlayacaktı. Barla'da tek başına bir mektep oldu ve *cevher insan* yetiştirmek için insanüstü bir gayret gösterdi.

Her şeye rağmen Bediüzzaman Hazretleri, '*omuzlarına ihsan-ı ilâhi olarak konulan*' vazifesini yerine getirecek ve asla davasından vazgeçmeyecekti. İnsan, kâmil olduktan sonra bütün olumsuzlukları kendi lehine çevirmesini bilir ve mutlaka bir çıkış yolu bulurdu. O da, *Barla*'nın ıssız *çam dağları*nda sessiz bir ders halkası oluşturmuş ve ins ve cinden ârî, kimsesiz o halkayı irşad

54 Bediüzzaman, Mektubat, 29. Mektup, s. 548.

ediyordu. Gel gör ki, aylarca muhatap olabilecek bir canlıyla görüşemeden oluşturulan bu halkanın tesiriyle bugün, okyanusa atılan taşların oluşturduğu daireler gibi Onun eserleriyle, dünyanın dört bir kıyısında dil, din ve rengi farklı milyonlarca insan irşad olup Hakk'ı bularak ona teslim oluyor. Bugün ise halka tamam, ancak halkanın serzâkiri ortada gözükmüyor. Büyük ihtimalle meçhul mezarından, dünya gözüyle göremediği bu manzarayı seyredip Rabbi'ne hamd ediyordur.

Onun bu faaliyetlerinden ürkenler, defalarca rahatsız ettiler, mescidini basıp dağıttılar, yanına yaklaşıp selâm verenleri bile takibe aldılar ve böylelikle sürekli peşinde oldukları korkusunu vermeye çalıştılar.

Yaklaşık sekiz yıllık bir sürgünün ardından 1934 yılında *Barla*'dan alınarak *Isparta*'ya getirildi. Burada yaklaşık 40 kişiden oluşan talebeleriyle beraber tevkif edilerek *Eskişehir*'e getirilen Bediüzzaman Hazretleri, görülen davanın akabinden, daha önce kaleme aldığı '*Tesettür Risalesi*' bahane edilerek 11 aya mahkûm edildi. *Eskişehir* (1935) hapsinden çıkınca, *Kastamonu*'da bir karakolun yanında sekiz yıl sürecek mecburi ikamet başladı. Defalarca evine baskın yapıldı ve nihayet 1943'de yeniden tevkif edilerek *Çankırı* yoluyla *Ankara*'ya, oradan da *Denizli*'ye getirildi. *Denizli* hapishanesinde iken zehirlendi. 1944'de *Denizli Ağır Ceza Mahkemesi*, Bediüzzaman Hazretleri'nin beraatını ilân etti. Buna rağmen rahat bırakılmadı ve '*Denizli hapsindeki bir aylık sıkıntıyı Emirdağ ikametinde bir günde çektiğini.*'[55] belirterek şartlarının olumsuzluğunu anlattığı *Emirdağ*'a sürgün edildi. Tekrar zehirlenerek öldürülmek istendi. Bir süre sonra camiye çıkmasına da yasak gelmişti.

Arkasından soğuk kış şartlarında yirmi ay hücre hapsinde tutulduğu *Afyon* (1947) hapishanesine konuldu. Bütün olumsuzluklara rağmen hapishaneler, birer '*Medrese-i Yusufiye*'ye dönüş-

---

55 Tarihçe-i Hayat, Emirdağ Hayatı, s. 2187.

müştü. Bu süre içinde nice insan, ihtida etmiş ve ona talebe olma yarışına girmişti. Hattâ tahliyeleri geldiği hâlde onunla birlikte içeride kalmayı tercih ediyor, hapis hayatının olumsuzluklarına onunla beraber katlanmak istiyorlardı. Afyon Mahkemesi, Bediüzzaman Hazretleri ve talebelerine mahkûmiyet kararı verse de *Temyiz*, Denizli'deki karara istinaden bu kararı bozmuştu. Ancak buna rağmen tahliye edilmediler. Aylar sonra bir gece yarısı gelen tahliyenin ardından yine *Emirdağ*'a getirildi.

Ülkedeki siyasî yapının değişmesiyle birlikte memleket biraz nefes almış ve bir nebze rahatlama olmuştu. O günlerde bir de genel af çıkarılmış ve bir çok insan bundan yararlanmıştı. Bundan istifadeyle Bediüzzaman Hazretleri de, önce *Eskişehir*, ardından da *Isparta*'ya gitti. Mecburi ikamete zorlandığı yerler münbit bir ovaya dönüşmüştü ve bu sebeple buralardan kopamıyordu. Ancak onun için bu dönem de uzun sürmeyecekti. Zira, *Gençlik Rehberi* adlı kitabı dava konusu olmuştu. Bu sebeple *İstanbul*'a muhakemeye geldi. Sılaya dönüyor gibi karşılanmıştı. Beraat etti ve tekrar *Emirdağ*'a gitti. Bu arada *Samsun*'da aleyhine bir dava başlamış ve ondan da beraat etmişti.

Bir ara yine *İstanbul*'a gelip burada üç ay ikamet etti. Bu süre içinde İstanbul'un fethi'nin 500. yıldönümü kutlamalarına katıldı. Daha sonra ayrılarak *Eskişehir*'den *Emirdağ*'a, oradan da *Isparta* ve nihayet 18 yıllık ayrılıktan sonra *Barla*'ya gitti.

23 Mayıs 1956'da, sekiz senedir *Afyon Mahkemesi*'nde devam eden dava süreci beraatle neticelendi ve *Risale-i Nur*'lar bütünüyle iade edildi.

1960 başlarında *Ankara* ve *Konya*'ya birkaç kez gitmesini gazeteler mevzu etmiş ve bu yönlendirme de, siyasî çevreleri harekete geçirmişti. Hükümet, radyodan bildiri yayınlayarak *Emirdağ*'da ikamet etmesini istedi. Hapishane dışındayken bile mahkûm muamelesi görüyordu. Fakat, *Osman Yüksel*'in

dediği gibi '*O, mahkemelerden mahkemelere sürüklendi. Ama mahkûmken bile hükmediyordu. O hapishanelerden hapishanelere atıldı. Hapishaneler, zindanlar onun sayesinde Medrese-i Yusufiye oldu. Said Nur, zindanları nur, gönülleri nur eyledi.*'[56]

İnsanlığı, içinde bulunduğu sıkıntılardan kurtarma adına fikir ortaya koyup bu istikamette gayret gösterdiği için ödüllendirilmesi gerekirken, 20. Asrın insanın kendisine muhtaç ve medyun olduğu bu büyük çilekeş, sürgün üstüne sürgüne gönderiliyor, hapishanelerde işkence altında tutuluyordu. Hapishane dışındayken bile öyle zaman oluyordu ki camiye bile çıkmasına engel olunuyor, bir kır bekçisiyle görüşmesi bile çok görülüyordu. Hayat boyu hapishane ve tehcir-i mutlaklarda yaşamaya zorlanmıştı. Hattâ düşüncelerine ket vurulmak istenerek eser yazmasına bile fırsat verilmiyordu. Fakat o büyük mücadele insanı, bütün engellemelere rağmen, eserlerini sigara kâğıtları, tahta parçaları gibi iptidaî malzemelere yazdırmış ve o vâridât, bir yolu bulunup dışarı çıkarılarak çoğaltılmıştır. *Ebû Hanife*, *Ahmed İbn Hanbel*, *İmam Gazali* ve diğer büyükler gibi *Bediüzzaman Hazretleri* de, o saf ruha ve ulaşmak istediği rıza ufkuna yükselebilmek ve Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bıraktığı mirası alıp asrımızdaki muhtaç sinelere taşıyarak devam ettirebilmek için senelerce çile çekmişti. Asrımızın ufkunu süsleyen bu nur insan, çile ve mihnet hayatını şu cümleleriyle özetler:

'*Seksen küsur senelik hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum. Ömrüm harp meydanlarında, esaret zindanlarında, memleket mahkemelerinde, memleket hapishanelerinde geçti. Divan-ı harplerde bir cani gibi muamele gördüm, bir serseri gibi memleket memleket sürgüne gönderildim. Memleket zindanlarında aylarca ihtilâttan men edildim. Defalarca zehirlendim. Tür-*

---

56 Tarihçe-i Hayat, Isparta Hayatı, s. 2207.

lü türlü hakaretlere maruz kaldım.'[57] Ancak onun bu sözlerinde bir başa kakma ve hâlinden şikâyet olduğu da anlaşılmamalıdır. Zira o, kendisine en olumsuz muameleyi yapanlara bile hakkını helâl ettiğini ilân erdemini de göstermiş ve, '*Bana zulmedenlere, beni kasaba kasaba dolaştıranlara, türlü türlü ithamlarla mahkûm etmek isteyenlere ve zindanlarda bana yer hazırlayanlara hakkımı helâl ettim.*' diyerek benzeri sıkıntılara maruz kalmakla karşı karşıya gelenler için arkasında güzel bir yol bırakmıştır.

Başı yüce dağlar kadar yüksek ve dumanlı bu büyük çilekeşin, çektiği ıstırap ve amansız sıkıntıların verdiği bir ruh hâletiyle söylemiş olduğu, '*Zaman oldu ki, hayattan bin ziyade ölümü tercih ettim. Eğer dinim intihardan beni menetmeseydi, belki bugün Said, topraklar altında çürümüş gitmişti.*'[58] ifadeleri, çekmiş olduğu çile ve ıstırabın derecesini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

18 Mart 1960'da *Emirdağ*'dan *Isparta*'ya, oradan da 21 Martta *Urfa*'ya gitmişti. Gitmişti ama uğradığı her yerde ayrı bir hareket başlıyor ve neticede onu hürriyetinden mahrum etmek istiyordu. Bakanlığın '*acele Urfa'yı terk etme*' emri üzerine Urfalı siyasiler ve halk araya girerek karşı koydular. Zira Bediüzzaman Hazretleri hastaydı. Zaten, emri tebliğ eden emniyet müdürüne; '*Ağır hastayım. Dönecek takatım yok. Zaten buraya ölmeye geldim.*' demişti. Bundan beş gün sonra da (23 Mart 1960) sabaha karşı *Kadir Gecesi* vefat etti. Türkiye'nin her yerinden halk hareket etmiş, cenaze namazına koşmuştu. Namazına yetişemeyenler de bir çok yerde gıyabında cenaze namazı kıldılar ve ertesi gün na'şı, *Halilürrahman Dergâhı* avlusundaki kabre yerleştirildi.

Hayatını insanlığın mutluluğuna adayan ve, '*... Sonra ben cemiyetin iman selâmeti yolunda âhiretimi de feda ettim. Gözümde ne Cennet sevdası var, ne Cehennem korkusu... Bir Said değil,*

57 Tarihçe-i Hayat, Isparta Hayatı, s. 2206.
58 Tarihçe-i Hayat, Isparta Hayatı, s. 2207.

bin Said feda olsun... Milletimin imanını selâmette görürsem, Cehennem'in alevleri içinde yanmaya razıyım. Çünkü vücudum yanarken gönlüm gül gülistan olur. Milletimin imanını selâmette görmezsem Cennet'i de istemem. Orası da bana zindan olur...'[59] diyecek kadar fedakâr, milleti adına yaşayıp onun için ıstırap çeken bu nur insan, hayatta iken yaşadıkları yetmiyormuş gibi belli ki mezarında da rahat bırakılmayacaktı.

Vefatından iki ay sonra *27 Mayıs* darbesi yapılmıştı. 12 Temmuz 1960 gecesi, *Urfa*'nın her tarafı zırhlı askeri birliklerce tutuldu. Gece saat 01.00 sıralarında demir parmaklıklar kesilerek mezar kırıldı ve hiç bozulmamış, sadece kefeni hafif sararmış bedeni, askerî bir uçağa bindirilerek *Afyon*'a getirildi. Uçakta *Konya*'dan getirilen kardeşi *Abdülmecid Nursi* de vardı. Daha sonra kara yoluyla *Isparta* yönüne götürülen bedeni, meçhul bir mezarlığa nakledildi. Zahiren onun fikirlerinden çekinen ve mezarının bile bir toplanma mekânı olmasından ürken insanlar ona, ölümünden sonra bile böyle bir zulmü reva görseler de işin aslı, Bediüzzaman Hazretleri'nin vasiyetinin, başkaları tarafından yerine getirilmesinden ibaretti. Zira o, daha hayatta iken bu günleri görüyor ve belli konulardaki endişelerini ortaya koyarak mezarının bilinmesini istemiyordu. Konuyla ilgili bir mektubunda şu ifadeler yer alıyordu:

'*Benim kabrimi, gayet gizli bir yerde bir iki talebemden başka hiç kimse bilmemek lâzım geliyor... Dünyada beni sohbetten meneden bir hakikat, elbette vefatımdan sonra da, bu suretle beni sevap cihetiyle değil, dünya cihetiyle menetmeye mecbur edecek.*'[60]

Hakkın rahmetine kavuşup Mevlâ'sına yürüdüğünde arkasında bıraktığı tüm maddî servet, *bir demlik*, *bir kaç bardak*, *eski bir gömlek*, *yamalı bir cübbe*, *sarık*, *misvak*, *biraz çay-şeker* ve

---

59 Tarihçe-i Hayat, Isparta Hayatı, s. 2206.

60 Bediüzzaman, Emirdağ Lahikası (2), Mektup No: 126, s. 1896

*on lira*dan ibaretti. *Mânevî miras* olarak ise bütün asrın insanını aydınlatabilecek Kur'ân tefsiri olan *Risale-i Nur Külliyatı* ile dünyanın her tarafında onu okuyarak imanda derinleşip hayatına yön veren milyonlarca iman ve Kur'ân âşığı sadık talebe bırakmıştır. İşte bu sebepledir ki bugün hemen her dildeki eserleriyle çağın en çok okunan insanlarından biri olması hasebiyle dünya onu konuşuyor.

Bediüzzaman Hazretlerinin mücadele dolu hayatıyla şartların tamamen aleyhte olduğu dönemlerde durduğu yeri ve fikirlerini bir de, M. Fethullah Gülen Hocaefendi'nin ifadelerinden takip edelim;

'*Onun, insanlık için en hayâtî meselelerde bütün insanlığı kucaklayışı, küfür, zulüm ve dalâlete karşı tiksinti duyuşu, her yerde istibdâtla savaşı, hattâ bu uğurda hayatını istihkâr edercesine vefâsı ve civanmertliği ve ölümü gülerek karşılaması, onun için normal davranışlardı. O engin bir his insanı olmanın yanında, misyonuyla alâkalı meselelerde, hep Kitap-Sünnet yörüngeli; muhâkeme ve mantık televvünlü bir hayat yaşamış ve asla küfre rıza gösterip boyun eğmemişti.*

Bazı kimseler görmemezlikten gelseler de gerçek şu ki; Bedîüzzaman çağdaşlarınca, kendi kuşağının en ciddî düşünürü ve yazarı kabul edilmiş; kitlelere hem bir sözcü hem de önder olabilmiş; ama kat'iyen kendini beğenmemiş, gösterişe girmemiş ve hep âlâyişten uzak kalmaya çalışmıştır. 'Şöhret aynı riyâdır ve kalbi öldüren zehirli bir baldır...' sözü, onun bu konudaki altın beyanlarından sadece bir tanesi.

Onun eserlerinde önce Anadolu, sonra da bütün İslâm dünyasının hem âh u efgânı, hem de ümit ve şevk u târâbını duyup dinlemek mümkündür.

Bedîüzzaman, materyalist düşüncenin, fikir hayatımızı hercümerc ettiği, komünizmin en çılgın dönemini yaşadığı, dünyanın en

bunalımlı, en karanlık, en sıkıntılı günlerden geçtiği çok talihsiz bir zaman diliminde, İman ve ümit tüten eserleriyle, sarsıntı üstüne sarsıntı yaşayan insanımıza Hızır çeşmesine giden yolları gösterdi ve gezdiği her yerde yığınlara hep 'ba'sü ba'de'l-mevt' üfledi. Onun, hepimizden ve herkesten evvel görüp sezdiği ve ele alıp çözmeye çalıştığı en büyük problem, küfür ve ilhad kaynaklı anarşi problemiydi. O, bütün hayatı boyunca, insanımıza, çağın bu hastalığının mutlaka aşılması lâzım geldiğini salıkladı ve bu hususta insanüstü bir gayret sarfetti. Böylesine buhranlar içinde inim inim bir dünya ile karşılaşan Bedîüzzaman, kendini bekleyen sorumlulukların farkındaydı.. ve Kafdağı'ndan ağır böyle bir yükün altına girerken, fevkalâde mütevâzı, mahviyet içinde ve hacâletle iki büklümdü; iki büklümdü ama, Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudret ve nâmütenâhî ğınâsına karşı da olabildiğine bir güven içindeydi.

O, upuzun ve karanlık yılların hazırlayıp sahneye sürdüğü dünya kadar felâket altında didinip duran talihsiz nesillerin, imansızlık, dalâlet ve şüphe vadilerinde bocaladığını, kurtulmak istedikçe daha derin buhranlara gömüldüğünü gören, hisseden, görüp hissettiklerini vicdanının derinliklerinde duyan bir insan olarak, ilk günden itibaren hep müteheyyiç yaşadı.. sürekli düşündü.. devlet ve topluma alternatif tedaviler teklif etti.. ve bu şanlı fakat talihsiz millete, muhteşem fakat bahtsız ülkeye eski enginlik ve zenginliğini duyurmaya çalıştı.

O, gezdiği her yerde âvâzı çıktığı kadar bağırıyor ve: 'Bu iç içe dertler eğer şimdi tedavi edilmez, yaralarımız, mâhir ve mütehassıs eller tarafından sarılmazsa, hastalıklarımız müzminleşir, yaralarımız da kangren hâlini alır. İlmî, içtimâî, idârî dertlerimiz mutlaka teşhis edilmeli, maddî-mânevî bütün problemlerimiz çözüme alınmalı ki, mevcudiyetimizi kemiren, varlığımızı temelinden sarsan ve bizi her gün daha fecî çukurlara sürükleyen sıkıntılara mâruz kalmayalım.' diyordu.

Onun fıtratı, yanlış ve dinî değerlere ters şeyler karşısında fevkalâde müteheyyiç, ufku âlî ve himmeti de olabildiğince 'ülü'l-azmâne' idi. Koskoca bir milletin mahv u izmihlâline göz yumup kayıtsız kalmak, bu arslan yürekli insanın tabiatına zıttı. O, milletçe kusurlarımızı ve felâket sebeplerimizi, hem de en derin, en gizli noktalarına kadar açarak, millete kendini sorgulama yollarını gösterdi. Sık sık ona inkıraz sebeplerini hatırlattı ve kurtuluş reçeteleri sundu.. sundu ve en acı hakikatleri hiç tereddüt etmeden haykırdı.. yanlış kanaatlerin, küflü düşüncelerin, küfür ve ilhâdın üzerine at sürdü.. ve hayatı boyunca da, hakikat nurlarının inkişafına mâni bütün engellere karşı sürekli mücadele etti.

Hiç kimsenin dinî hakikatler adına birşey söylemeye cesaret edemediği en kâbuslu dönemlerde o, uyutulmak istenen yığınlara teyakkuzlar çekti.. cehalet, fakr u zaruret ve iftiraka karşı savaş ilân etti.. toplumu saran çeşit çeşit vehimleri temelinden sarstı.. ateizm ve inkâr-ı ulûhiyete karşı bir sath-ı mücadele oluşturduğu gibi, bâtıl ve hurafeleri de kendi çıkmazları içinde boğdu.

O, hemen her kesime, sürekli cihad için kınından sıyrılacak kılıçtan evvel, fikir ve ruhlarımıza vurulan zincirlerin kırılması lâzım geldiğini ihtar etti.. ve bir ba'sü ba'de'l-mevt müjdesiyle, genç nesillere İslâmî düşünceye giden yolları gösterdi.

Ülke ve insanımızı böyle bir zirveye taşımak için de sürekli 'maârif' diyor, talim ve terbiyeden dem vuruyordu. Her tarafta neşr-i maârif ve her şekilde talim ve terbiye.. mescidler, medreseler, kışlalar, sokaklar, parklar, hatta hapishaneler bile bu eğitim seferberliğine katılmalıydı O'na göre... Katılmalıydı: zira ancak maârif sayesinde, aklî ve mantıkî vahdet gerçekleşebilirdi. Önce, dimağ dimağa birleşip bütünleşemeyenler, bir yolda uzun zaman beraberliklerini sürdüremezler. Evvelâ vicdanlar birleşmelidir ki, daha sonra gönüller ve eller de birleşebilsin.

Eğer Bedîüzzaman soluk soluğa ülkenin dört bir yanına

mesajlarını sunduğu zaman, O'nu anlayacak birkaç yüz aydın, düşüncelerinde O'na destek olabilseydi, ihtimal bugün en zengin ülkelerden daha zengin, en medenî milletlerden daha medenî hâle gelmiş ve daha sonraları karşımıza çıkan her engeli aşabilecek güce ulaşarak, şimdilerde girilmiş gibi görülen bu nurlu yola tâ asrın başında girmiş ve bugünkü problemlerin pek çoğuyla karşılaşmamış olacaktık..."[61]

Necip Fazıl

26 Mayıs 1904'te *İstanbul*'da büyük bir konakta doğdu. Babası, devletin değişik kademelerinde görev yapan *Abdülbâki Fazıl* Bey annesi ise, *Girit* muhacirlerinden bir ailenin kızı *Mediha* Hanımdır.

Necip Fazıl, ilk dinî telkin ve terbiyesini, büyük babası *Mehmet Hilmi Efendi*'den aldı; okuyup yazmayı henüz 5-6 yaşlarındayken ondan öğrendi. Büyükbabası Mehmet Hilmi Efendi'den sonra, haşarılığının önüne geçmek için onu 5-6 yaşlarında bir sürü '*abur cubur*' romanla tanıştıran büyükannesi *Zafer Hanım*, ruhî yapısını başka hassasiyetler açısından etkilemekte büyük pay sahibi oldu. Bir yaş küçüğü kız kardeşi *Selma* ile büyük babasının ölümü ise, onu dışarıdan etkileyen çocukluk günlerine ait asla unutamayacağı iki hâdiseyi teşkil etti.

Bahriye mektebine gireceği 1916 senesine kadar *Büyükdere*'de *Emin Efendi* isimli sarıklı bir hocanın işlettiği mahalle mektebinden başlayarak fâsılalarla çeşitli okullara devam etti. *Fransız Papaz* ve *Kumkapı*'daki *Amerikan Koleji*'nin ardından *Serasker Rıza Paşa* yalısındaki *Rehber-i İttihad* mektebine verildi. Yatılı olan bu mektepte de fazla kalamayınca, bir süre için *Büyük Reşit Paşa Numûne* mektebine ve seferberlik sebebiyle gidilen *Gebze*'nin

---

[61] Bkz.: Gülen, Düşünce ve Aksiyon İnsanı, Yeni Ümit, Sayı. 26, c. 4, Ekim 1994 (Özetlenerek alınmıştır).

Aydınlı köyünde, köyün ilk mektebine yazıldı. İlk mektebi, *Heybeliada Numûne Mektebi*'nde bitirdi.

1916'da, '*Ne oldumsa bu mektepte oldum.*' dediği ve şahsiyetinin ana dokusunu örgüleştirdiği '*Mekteb-i Fünûn-u Bahriye-i Şahâne*'ye kabul edildi. Hayatının en nazik dönemini geçirdiği *Bahriye Mektebi*, içindeki bütün ışık cümbüşleriyle ona, kendisini gösteren bir ayna, parlak bir zemin oldu. '*Şâir*' lâkabı ile ilk aruz talimleri orada başladı.

17 yaşında iken 1921 yılında, o günkü adıyle '*İstanbul Darülfünûnu Edebiyat Medresesi Felsefe Şubesi* 'ne girdi.

Cumhuriyetin ilânından bir yıl sonra, 20 yaşında, Maarif Vekâleti tarafından tahsil için *Paris*'e gönderildi ve *Sorbon Üniversitesi Felsefe* bölümüne girdi.

Mezun olduktan sonra bazı bankaların değişik şubelerinde farklı vazifeler yaptı, ancak belli bir süre sonra da bankacılığı bıraktı.

Henüz 24 yaşındayken, '*Kaldırımlar*' isimli ikinci şiir kitabının yayınlandığı ve ortalığı takdirle karışık hayret seslerinin bürüdüğü 1928 yılı, onun şiir hayatının irtifa kaydettiği önemli bir basamak oldu. Bütün eser mevcudu 64 yaprak ve 128 sayfayı geçmezken, hakkında yazılıp çizilenler bunu kat kat aşmıştı.

Taksim'deki meşhur tarihi bina *Taşkışla*'nın 5'inci Alayının Zâbit kıtasında 6 ay neferlik; Harbiye'de İhtiyat Zâbit Mektebinde 6 ay talebelik, peşinden de 6 ay subaylık yaptı. 18 aylık bu askerlik macerası, 1931 senesinin başlarından 1933 senesinin ilk aylarına kadar fâsılalarla devam etti.

Askerliği bittikten sonra *Ankara*'ya döndü. Üçüncü şiir kitabı '*Ben ve Ötesi*'nin çıkışından sonra artık şöhretinin zirvesindeydi.

Fikirde, daima ruhçu, tecritçi, sezişçi, keyfiyetçi, sır idrâkine bağlı ve ilâhi vahdeti tasdikçiydi. Yani, çocukluk günlerindeki ilk

ürpertilerinden 1934 yılına kadar, dur-durak bilmez taşkın ve başıboş ruhu, ana mecraına doğru bir akış içindeydi; bu istikametini hiç kaybetmedi.

1934'de bir akşam, o güne kadar hiç görmediği, bir daha da göremeyeceği Hızır tavırlı bir adam ona *Abdülhakîm Arvâsî* Hazretleri'nin adresini verdi.

Sıcak bir ilkbahar günü, yanına *Abidin Dino*'yu aldı ve *Eyüp* sırtlarına çıktı. Belki üç, belki beş saat süren o günkü temastan aldığı kelimeler üstü bir tesirle çarpılıp kaldı ve bir daha bırakmamacasına o büyük zâtın eteklerine yapıştı.

Yaşadığı buhranlı günlerden sonra efendisinin mânevî tesiriyle açılan kitaplık çapta eser verme devrinin ilk eseri '*Tohum*'u yazdı.

Sonbaharda, artık kendini dolap beygirinden farksız hissetmeye başladığı Bankadan istifa etti ve vakit geçirmeden *Haber* gazetesine girdi. Kısa bir süre sonra da *Son Telgraf* gazetesinde, Bâbıâlinin önde gelen muharrirlerinin aksine, *İkinci Dünya Savaşı*'nın kaçınılmaz olduğu görüşünü savundu ve haklı çıktı. Hâdiseleri önceden haber verir mahiyetteki teşhis ve tahlilleri karşısında muhalifleri ancak şöyle diyebildi: '*Bu adam ne derse çıkıyor!..*'

Zamanın Maârif Vekili *Hasan Âli Yücel* tarafından Ankara Devlet Yüksek Konservatuarı'na hoca olarak tayin edildi. Bu *Profesörlük işinin trenlerde kondöktörlüğe* döndüğünü ileri sürerek Hasan Âli'den İstanbul'da bir görev istedi. Güzel Sanatlar Akademisi'nin Yüksek Mimari kısmına atandı. Ayrıca *Robert Koleji*'nin son sınıflarında edebiyat hocalığı yaptı.

1939'da, ileride baş köşeye oturtacağı en sevdiği şiirini, bu tarihten 5 yıl önce yaşadığı anlatılmaz ve anlaşılmaz büyük ruh ıstırabının şiiri *Çile*'yi tamamladı.

1941 senesinde, yine köklü bir aile olan '*Bâbanzâde*'lerden *Fatma Neslihan Hanımefendi* ile evlendi. Bu evliliğinden *Mehmed* (1943), *Ömer* (1946), *Ayşe* (1948), *Osman* (1950), *Zeynep* (1953) isimli beş çocuğu oldu.

1942 kışında tekrar 45 günlüğüne *Erzurum*'a askere gönderildi. Askerken yazdığı siyasî bir yazı sebebiyle mahkûm oldu ve ilk hapis cezasını *Sultanahmet Cezaevi*nde tattı.

Aslında politikaya ve sosyal sahaya meyli 1936'da başlamış, o yıldan 1943'e kadar geçen 7 yıl içinde, *İslâmî* temayülü '*Şahsi bir zevk ve saklı bir telkin*' plânında kaldığı için, ne devlet ne de basında kimseyi ürkütmemişti. Yalnız bazı münekkitler ve yazarlar hiçbir mânâ veremedikleri ondaki bu eğilimi hazmedememişler ve çeşitli klişe yakıştırmalarda bulunmuşlardı: '*İslâm komünisti!*', '*Hayır! İslâm faşisti*', '*Yok, yok neo-müzülman*', '*Sırf züppelik olsun diye Müslümanlık taslıyor!*', '*Sabık şâir; şiirine yazık etti!*', '*Ahmak burjuvaları şaşırtmak merakında bir sanatkâr mizacı!..*'

İşte 1943, sanatkârın fildişi kulesinden agoraya indiği; tam olarak belirdiği tarihtir. 17 Eylül 1943'den itibaren mücadelesini bir ömür; hükümetiyle, partisiyle, basınıyla, hocasıyla, gençliğiyle kendi açtığı bütün cephelerde tek başına sürdüreceği *Büyük Doğu mecmuası*'nın ilk sayısını çıkardı.

Sonraki dönemlerine bir hazırlık kademesi olan derginin bu ilk devresi, 30'uncu sayıda '*Allah'a itaat etmeyene itaat edilmez!*' meâlindeki bir Hadîs-i Şerif gerekçe gösterilerek, rejime itaatsizliği teşvik suçlamasıyla 1944 Mayısında Bakanlar Kurulu kararıyla kapatıldı.

Gün geçirilmeden Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimari bölümündeki hocalığından kovuldu ve ikinci askerliğine ikinci defa sevk edilerek *Eğirdir*'e sürüldü.

Bu ilk devresinden sonra, 2 Kasım 1945'ten başlayarak 5 Haziran 1978'e kadar günlük, haftalık ve aylık olarak çeşitli tarih ve periyotlarda tam 16 devre yayın hayatını sürdüren *Büyük Doğu*'yu cilt cilt eser faaliyetinin yanı sıra, 36 sene müddetle tek başına omuzladı; büyük bir fikir ve aksiyon zemini kurdu.

2 Kasım 1945'de Büyük Doğu yeniden çıkmaya başlayınca, onu birdenbire; '*neşir yoluyla hakaret, dini tezyif, memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadî, hukukî, siyasî, idarî rejimleri devirmek yolunda propaganda*' gibi birçok adlî takibat ve muhakemeyle yüz yüze bıraktı.

1946 senesinin sonlarına doğru, 13 Aralık tarihli sayısında; kapak yaptığı mücerret bir kulak resminin altındaki '*Başımızda kulak istiyoruz!*' yazısı, *İnönü*'nün kulaklarının duymuyor olması hakikatiyle birleşince *Örfi İdare*'ce tekrar kapatıldı.

Birkaç gün sonra Başbakan *Recep Peker* tarafından *Ankara*'ya çağırıldı. Recep Peker'in sadece '*biraz ölçülü*' davranması ve fazla aleyhte yazmaması karşılığı 100.000 lira teklifi, kabul etmediği takdirde ise açık açık zindana atılma tehdidiyle karşılaştı.

Çok geçmeden; kapatılan dergide tefrika edilmeye başlamış olan '*Sır*' isimli piyesinden dolayı '*milleti kanlı ihtilâle teşvik*' suçlamasiyle mahkemeye çıkarıldı.

Artık büyük mücadele yolundaydı. 1947 baharında Büyük Doğu'yu yeniden ve üçüncü defa çıkardı. Birkaç ay sonra, '*Abdülhamîd'in Ruhaniyetinden İstimdat*' başlıklı *Rıza Tevfik*'e ait bir şiirin neşri sebebiyle Büyük Doğu mahkeme kararıyla tekrar kapatılırken kendisi de tutuklanarak hapse atıldı. '*Türklüğe Hakaret*'ten yargılandı, 1 ay 3 gün tutuklu kaldı ve sonunda beraat etti.

1947 yılı içinde; bütün bunlar olup biterken ve arada bir sürü tutuksuz muhakeme, üzerine saçma taneleri hâlinde gelirken, '*Sabır*

Taşı' piyesiyle '*C.H.P. Sanat Mükâfatı*'nı kazandı. Ancak jürinin verdiği karar Parti Genel İdare Kurulu tarafından iptal edildi.

Yine aynı yıl, Büyük Doğu'nun çıkmadığı kısa bir arada 3 sayılık mizah dergisi '*Borazan*'ı çıkardı.

1948'de, Temyiz Mahkemesi, hakkındaki ilk ve meşhur beraat kararını, dünya adalet tarihinde görülmemiş tertiplerle bozdu. Bütün bir yıl geçimini, evinde ne varsa son iskemleye kadar satarak temin etti.

1949 senesini; zevcesi, üç çocuğu ve kayınvalidesiyle beraber küçük bir otel odasında karşıladı. Ağır Ceza Mahkemesi, hakkında verdiği beraat kararında ısrar ederken, Büyük Doğu da, kapana-çıka; fakat her defasında kaldığı yerden yoluna devam ediyordu.

Bu yılın Ramazan ayında *Büyük Doğu Cemiyeti*'ni kurdu. Şubat 1950'de cemiyetin bir numaralı şubesi '*Kayseri Büyük Doğu Cemiyeti*' açılır açılmaz *Halk Partisi*'nin duyduğu dehşet son haddine vardı. Açılışı yaptıktan sonra İstanbul'a dönüşünde bir yazı bahanesiyle tutuklandı. Türklüğe Hakaret Davasın'da verilmiş beraat kararı Temyize '*tekrar ve topyekün*' bozdurulur bozdurulmaz da 21 Nisan günü hapse atıldı.

500 yıllık bir Türk ailesine mensup Necip Fazıl'ın hayatındaki, 'Türklüğe Hakaret Davası'nı da içine alan bu dönem; tesirinin, o günlerde kendisine ne gözle ve nasıl bir dehşetle bakıldığının, ne tür bir muameleye müstehak görüldüğünün ve kapı kapı hangi korkunç berzahlardan geçtiğinin iyi bilinmesi için, üzerinde dikkatle durulması gereken bir dönemdir.

Böyle bir devreyi kendi ifadeleriyle Necip Fazıl'dan dinleyelim:

'*İnönü, zamanın Adalet Bakanını çağırıp şu emri vermiş "Ne yaparsanız yapın bu adamı bertaraf edin!.." Temyiz Mahkemesince*

bozulan fakat yine mahkemenin üzerinde ısrar ettiği Türklüğe Hakaret Davası'ndaki beraat hükmünü, Temyize bu sefer nihai olarak bozdurmak için 1 yıldır sarf edilen gayreti birdenbire hızlandırdılar. Vaziyet emindi. Doğrudan doğruya politikadan emir almak vaziyetinde kalan o zamanki Temyiz Mahkemesi bu hükmü nasılsa bozacaktı. Fakat hemen bertaraf edilmem için bir tevkif bahanesi bulmak lâzımdı. Derhal buldular. Doğrudan doğruya partiye yönelttiğim bir hücumu hükümetin mânevî şahsiyetine yönelmiş saydılar ve beni tevkif ettiler. Bu davadan hakimin huzuruna çıkar çıkmaz beraat ettiğim ve salıverilmeyi beklediğim gün, o anda yetiştirdikleri Temyiz'in bozma kararı üzerine beni bir mahkemeden diğer mahkemeye aktardılar. Temyiz'in bozma ve mahkemenin uyma kararı üzerine, beraat eden adamı, bu defa zevcesiyle birlikte tekrar hapse gönderdiler. Sırf taraflar teşekkül etsin de Temyiz'e hemen uyulabilsin diye, hamile ve hasta zevcemi, vahşice bir üslupla, yatağından kaldırıp öğleden evvelki mahkemeyi öğleden sonraya kadar bekletmek; ve ben, 'zevcemi yatağından kaldıramazlar, beni de mecburen salıverirler' diye düşünürken birdenbire hasta kadını mahkeme salonundan içeri itmek suretiyle, cihanda emsalsiz bir hak ve adalet hıyaneti tertiplediler. Halk Partisi idaresinin savcısına ve mahkemesine baskı derecesini gösteren bu misali, içindeki hak ve adalet hıyanetiyle birlikte, bu ve öbür dünyanın hesap günlerine havale ediyorum.'

Demokrat Parti'nin seçimleri kazanmasının arkasından çıkan Af Kanuniyle 15 Temmuz'da serbest kaldı. Aynı yıl üst üste, Cemiyet'in *Tavşanlı*, *Kütahya*, *Afyon*, *Soma*, *Malatya*, *Diyarbakır* şubelerini açtı. Vaziyeti eski iktidarı ürküttüğü kadar, yeni iktidara da hoş görünmemekteydi.

Demokrat Parti'yi ilk kurulduğu andan itibaren bir muvazaa partisi, *Adnan Menderes*'i de Cumhuriyet devri başbakanları arasında ilk ve yegâne ümit mevzuu olarak gördü. Partiyle

Menderes'i ayıran bu görüşü kavrayamayanlar, onu, Demokrat Parti'nin propagandasını yapmakla suçlayacaklardı. Hâlbuki yeni iktidar, Büyük Doğu Cemiyeti'ne duyduğu nefreti ve onu takip ve tarassut altında tuttuğunu bizzat Başbakan Yardımcısı *Samet Ağaoğlu* tarafından Meclis kürsüsünde dile getirmişti.

1949 yılının açtığı, gittikçe köpüren iftira ve lekeleme kampanyasının ve bu takip ve tarassutun bir neticesi hâlinde çok geçmeden basına '*Kumarhane Baskını*' diye akseden siyasi komplo tertiplendi. Bu komplo üzerine Büyük Doğu'nun derhal toplatılan meşhur 54. sayısını çıkardı. Bu sayıdaki bir yazısından dolayı tutuklanarak cezaevine atıldı. Çıkışında Büyük Doğu Cemiyeti'ni tasfiye etti.

1952'de, *Vatan* gazetesinin sahibi ve başyazarı *Ahmet Emin Yalman*'ın *Malatya*'da bir suikast teşebbüsünün ardından yaralanması ile başlayan hâdiseler, malûm basının yaygarasıyla büyütüldü, genişledi ve nihayet onu da azmettirici sıfatıyla, o ünlü savunmalarını yapacağı sanık sandalyesine çekti.

Bu günler, ruhunu acıtan ve demir parmaklıklar arkasındaki 1 gününü 100 güne bedel kılan '*dış tesirler*' bakımından hayatının en ıstıraplı dönemidir.

11 Aralık 1952'de, bu hâdise üzerine yayınladığı, şimdi '*Müdafaalarım*' adlı eserinde yer alan '*Maskenizi Yırtıyorum*' isimli ünlü broşürle, 1943'ten beri başına gelenlerin ve bütün bu olup bitenlerin geniş bir muhasebesini yaptı.

Malatya hâdisesinden hemen sonra 12 Aralık 1952'de daha önceki bir mahkûmiyetin infazı bahanesiyle atıldığı hapisten '*taammüden katle teşvik ve azmettirmek, katle teşebbüs fiilini medih ve istihsal eylemek*' isnatlarıyla yargılandıktan sonra, 16 Aralık 1953'te *Malatya* Dâvasın'daki suçsuzluğu (!) anlaşılmış olarak çıktı.

1951, 1952 ve 1956'da *Büyük Doğu*'yu günlük gazete olarak çıkardı. Büyük Doğu'nun tesiri o kadar büyük oluyordu ki, 1954 seçimlerinden önce, bir parti lideri yaptığı seçim konuşmalarında eline dergilerden çeşitli nüshalar alarak; '*İşte Menderes, bu yobazlık âbidesine yardım eden adamdır. Onu ve partisini seçmeyin!..*' diye propaganda yaptı.

1957'de de 8 ay 4 gün hapis yattı.

Bu arada; hiçbir zaman ve mekân şartı aramaksızın sürekli yazıyor, değişik sahalarda zirve eserler vermeye devam ediyordu.

Büyük Doğuların muazzam hücum devresi 1959'da, aleyhine o kadar dâva açılmıştı ki, bu dâvaların yarısı mahkûmiyetle neticelense 101 sene hapis yatması gerekecekti.

Mahkûmiyet kararlarının hızla kesinleşmeye başladığı ve Başbakan'ın emriyle *Niğde Cezaevi*'nde kendisine tek kişilik konforlu (!) bir hücre hazırlandığı sırada *27 Mayıs 1960 İhtilâli* oldu. İhtilâlin ilk radyo duyurularından birinde, zaten çıkmayan Büyük Doğu'nun kapatıldığı ilân ediliyordu.

6 Haziran günü gece yarısı evinden alındı. 4,5 ay müddetle *Balmumcu* garnizonunda '*gerekçesiz*' tutulduktan sonra, genel affa rağmen 5816 sayılı kanun sadece kendisi aleyhinde istisna tutulduğu için, '*toplu tahliye*' sebebiyle bayram yerine dönmüş Garnizon kapısına yanaşan bir cezaevi arabasıyla *Toptaşı Hapishanesi*'ne nakledildi ve 1,5 yıl içerde kaldı.

18 Aralık 1961'de tahliye edildikten sonra önünde iki yol açıldığını gördü; ya her şeyden büsbütün el etek çekmek, yahut her şeye topyekün el uzatmak... Tercihi, demir hapishane kapılarından daha önce de salıverildiği günlerden farklı değildi.

'*Bir mısraı bir millete şeref vermeye yeter!..*' denilerek kalemindeki keskinlik ve sözlerindeki tesire dikkat çekilen Necip Fazıl, bu sözden hareketle önüne çıkan iki yolu, aynı zamanda

Rabbiyle bir nevi muhasebeyi de içeren bir eda ile şöyle değerlendirmektedir:

'Bu söz benim iman tarafım belli değilken, o hengâmede, bugünkü düşman cephesinin en kodaman kalemlerinden biri tarafından hakkımda kondurulmuş teşhistir. Yarabbi; nezdinde, kendimi, en aşağı mü'minlik mertebesinin ancak ayak tozlarını silmeye memur bir dereceye bile lâyık görmeyerek böyle bir iddiadan kemiklerim ürpererek kaydediyorum: Sadece Senin dininden, hak olan yolundan, tek olan kapından nefret ettikleri için, nefret edilmek bana ne muazzam payedir! Bu payeyi bana Sen, hayatım ve bütün insanların hayatı gibi, meccânen, yoktan, tek liyakat ve istihkâkım olmadan verdin; ve benim ağzımla değil, düşmanlarımın lisaniyle izhar ettin. Artık ben nasıl susabilirim?'

Yani, yine ikinci yolu seçti. Kendini bulur gibi olunca *Yeni İstiklâl*, bir müddet sonra da *Çetin Emeç*'in sahibi bulunduğu *Son Posta* gazetesinde başmakalelerine ve günlük fıkralarına başladı.

1963 İlkbaharında bir davet üzerine açılan '*konferans çığırı*' üzerine bir çok il ve ilçede konferanslar verdi.

1964'te Büyük Doğu'nun 11'inci devresini açtı. *Adnan Menderes*'in aziz hatırası için kaleme aldığı ve derginin 1'inci sayısında neşrettiği '*Zeybeğin Ölümü*' şiirinden dolayı takibata uğradı.

1965'te '*b.d. Fikir Kulübü*'nü kurdu. Bir taraftan konferanslar serisini sürdürürken, diğer yandan da günlük çerçevelerine ve bazı eserlerinin tefrikasına bir gazetede devam ediyordu.

'b.d. Fikir Kulübü' adına Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde verdiği bir konferans üzerine açılan dâvada, 'd*in esasına bağlı cemiyet kurmak*' iddiasiyle yargılandı.

Büyük Doğuların 1965 ve 1967 devrelerinde birçok defa '*Hükümetin Mânevî Şahsiyetini Tahkir*' suçlamasiyle takibata uğradı. *Cumhuriyet Halk Partisi*, *Demokrat Parti* ve *Milli Birlik Komitesi*

dönemlerinin ardından, seçimleri kazanmasını ülkenin mânevî değerlerine bağlı ve sağduyulu insanlarına borçlu olan *Adalet Partisi* döneminde de takip mevzuu olmaktan kurtulamadı ve bunu şeref saydığını tek cümleyle ilân etti: '*Her devrin mahpusu ve menhusu, mevkufu ve matufu, makhuru ve mağduru, matrudu ve merdudu, mağbuzu ve maruzu, maznunu ve mahzunu olan biz, Türk'ün mukaddesat dâvacıları, şimdi de A.P. iktidarının takip mevzuu olduğumuzu bildirmekle şeref duyarız.*'

'*İdeolocya Örgüsü*' isimli eseri, '*Mü'min/Kâfir*' diyalogları ve siyasî içerikli yazıları sebebiyle devamlı olarak suçlandı, sorgulandı, yargılandı.

1968'de '*Vahidüddin*' adlı eserini '*Bugün*' gazetesinde tefrika edip ilk baskısını yaptıktan sonra takibata uğradı ve kitap toplatıldı. Eserde suç unsuru bulunmadığına dair bilirkişi raporu doğrultusunda mahkeme, beraat kararı verdi.

İleride, kararın Temyiz'e bozdurulması ve daha önceki kararın aksine mahkemenin bozma ilâmına uymasiyle bu dâvadan da mahkûm olacak ve bir müddet sonra *Af Kanunu* çıkacağı için karar infaz edilemeyecekti. Ancak '*Vahidüddin*' eseri 2'nci baskısında hiçbir takibata uğramayıp '*zaman aşımı*'na gireceği hâlde, 1976'daki 3'üncü baskısından sonra tekrar takibata uğrayacak ve en aşırı fikir düşmanlarının imzasını taşıyan bütün bilirkişi raporlarına rağmen hukuk anlayışı bakımından tarihte eşi az görülmüş bir mantık üzerine oturtulmuş 25 sayfalık bir kararla 1,5 yıl mahkûmiyetine sebep olacaktı.

Tercüman gazetesinde tam sahife *Ramazan* yazıları kaleme aldı.

1973 seçimlerinden sonra beliren; neredeyse, 1943'lerde '*Sanatına yazık etti!*' diyenlere, 30 sene sonra bambaşka bir açıdan hak verdirtecek siyasî tablo ve bu tabloyla birlikte artık iyice ortaya çıkan dinî manzara karşısındaki üslûbunda, derin bir ıstırap

ve inkisâr saklıdır. O günleri bir nevi teşhis, tahlil, muhasebe ve murakabe açısından şöyle özetlemektedir:

'*Bir devirdi. O tarihlerde (40'lı yıllar) küfür, bütün müesseseleriyle bir buzdağı gibiydi. Ortalıkta hiçbir hareket mevcut değildi. Müslümanlık zindanı camilerden bir hıçkırık sesi bile gemliyordu. Bu gafiller, âdeta, 'camiye girebiliyorum ya, ne devlet!' gibilerinden seviniyorlar ve hadım olmanın oltasında mesut görünüyorlardı. Şimdi şu'cu bu'cu geçinen bazı zümrelere adını vermiş isimlerden hiçbirini görmek mümkün değildi. Derken, meydan açılır gibi olduktan sonra ortaya çıktılar ve kendilerine evliyalık süsü vermekten de kaçınmadılar. Biz ise, mahut buzdağını, karda avuçlarımızı hohlarcasına, ciğerlerimizden kopan sıcak nefeslerle eritmeye çalıştık ve galiba bunda müessir olduk.*

Fakat bu defa... Bu defa ortalık çamur kesildi ve şu andaki perişan manzara doğdu. Dahası ve en acısı, İslâm dava ve aksiyonunun bunlara izafe edilmesi, bunlarda göründüğü gibi zannedilmesi, İslâm'sa aykırı cephenin bütün din hıncının bu beceriksizler üzerinde bir nevi boks talimi yastığına benzer bir avantaj kazanması ve İslâm davasını temsil gibi bir şeref ve ehliyetin, bu ehliyetsiz ellerde bilinmesidir!.. Biz, tam 30 yıl, tırnaklarımıza kan ve ciğerimize kaynar su oturmuş; bu netice için mi çalıştık, çabaladık, didindik, yırtındık, yıprandık, helâk olduk?..'

Ve o yıl Hacca gitti.

26 Mayıs 1980'de *Türk Edebiyat Vakfı* tarafından "Sultanu'ş-Şuarâ" (Şâirler Sultanı) ve 1982 yılında yayınlanan '*Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu*' isimli eseri münasebetiyle de "*Yılın Fikir ve Sanat Adamı*" seçildi.

1981 yılının başlarında, görünen yüzüyle, '*içinde 20 yıl müddetle bir protoplazma hâlinde yaşattığı "İman ve İslâm Atlası" isimli eserini kalıba dökebilmek için*' bir daha çıkmamak üzere evine, hattâ küçücük odasına kapandı.

Ömrünün son günleri, *Erenköy*'deki evinde aynı '*küçük oda*'da, yine kesinleşip infaz safhasına gelmiş; ve hayli ilerlemiş yaşına ve adlî tıp raporlarına rağmen devrin en yetkin ismi *Evren* tarafından af yetkisi kullanılmayarak bir tür infaz emri verilmiş 1,5 yıllık mahkûmiyeti yüzünden her an götürülme tehdidi altında; kitapları, yazıları, notları ve bir takım halis ve gerçek dostlarıyla mahzun sohbetler içinde geçti.

Ve bir gece... Onun için daima sırlarla dolu Mayıs ayında bir gece, 25 Mayıs 1983'de yatağında doğrulup, gözlerini pencereden dışarıya, derin karanlığa dikerek dudaklarını hafifçe kıpırdattı:

'*Demek böyle ölünürmüş!..*'[62]

Batı kültürünün içinden yetişti. Saf şiir, sanat, edebiyat ve tefekkür yolundan geldi. 79 yıllık hayatı ve eserleriyle her dem, '*hayal kanatları kan içinde*' tek başına uçar gibi yaşadı. 26 Mayıs 1983 tarihinde bir *Perşembe* günü, bu *çile* insanı, *Eyüp* sırtlarında toprağa verildi.

Seyyid Kutub

Hacı İbrahim Kutub'un oğlu olarak 1906'da *Asyut* kasabasına bağlı *Kalia* köyünde dünyaya geldi. Babası, köyde sayılan bir kişi ve *Vatan Partisi*'nin bir üyesi olarak bilinmekteydi. O zaman bu partinin başkanlığında *Mustafa Kâmil* vardı. Hacı İbrahim Kutub ziraatla uğraşır, elde ettiği mahsulün bir kısmını satar, bir kısmını da fakirlere infak ederdi. Annesi de çok mütedeyyin ve asil bir aileye mensuptu. Seyyid Kutub'a terbiyesiyle, sevgi ve şefkatiyle çok tesir etmişti.

Seyyid Kutub'un *Hamide* ve *Emine* adlı iki kız kardeşiyle *Muhammed* adında küçük bir de erkek kardeşi vardı. Daha *Kahire*'de okurken babasını kaybedince, annesinin ve kardeşlerinin bütün

62 Bkz.: http://www.enfal.de/ulema.htm

mesuliyetleri onun üzerine yıkılmış oluyordu. O ise bu durumdan oldukça sıkılmıştı. Bu sıkıntıdan biraz olsun kurtulmak için, annesini Kahire'ye taşınmaya razı etmiş ve Kahire'ye yerleşmişlerdi.

1940'da annesinin ani vefatı Kutub'u oldukça etkilemiş, kendisini hayatta yalnız hissetmeye başlamıştı. Bu konudaki duygularını bizzat kendisi bazı kitaplarında anlatmaktadır. *Daru'l-Ulûm*'dan mezun olduktan sonra *Milli Eğitim Bakanlığı*'nda müfettiş olarak görev alsa da, bir yazar olarak görevini daha iyi yapabilmek için bu görevde fazla kalmayacak ve istifa edecekti. Çok geçmeden *Seyyid Kutub* da tıpkı *Taha Hüseyin*, *Abbas Mahmut Akkad* ve *Mustafa Sadık Râfiî* gibi harika bir yazar olarak ortaya çıkıyordu.

'*Kur'ân'da Fennî Tasvir*' adlı eserinde bilhassa Kur'ân'ın tasvirlerindeki faikiyeti ortaya koymaya çalışıyor ve günümüz olaylarına göndermeler yapıyordu.

Ona göre *Kelâm* ilminin bir üslûbu olan *cedel*, dinde pek neticeye götürmemektedir. Çünkü *akıl* Kur'ân'ın inceliklerini ve harikalıklarını tam olarak anlamaktan âcizdir. Arkasından '*Sahrada*' adlı bir kasidesini yayınlayan Seyyid Kutub, burada her şeyin bir tertip ve ölçüye göre yaratıldığını anlatmaktadır.

Zaten elimizde var olan değerlerin farkına varılarak onlardan istifade edilmesini arzulayan Kutub, '*İslâm'da Sosyal Adalet*' konularına da sık sık değiniyor ve bu isimle yazdığı makale ve neticede kitabıyla İslâm âleminin içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulma reçetelerini arz ediyordu.

1949'da *Amerika*'ya giden Kutub orada iki buçuk yıl kaldı. Bu müddet içerisinde Mısır'daki arkadaşı *Tevfik el-Hakîm*'e gönderdiği mektuplarda Amerikan toplumunu ve medeniyetini devamlı olarak tenkit ediyor, bu medeniyette ruhî değerler adına hiç bir şeyin olmadığını söylüyordu.

1951 ile 1965 yılları arasında Kutub, daha aktif bir aksiyon insanıydı. Bu dönemde edebiyattan tamamen sıyrılarak *İhvan-ı Müslimîn* teşkilâtına katılmıştı. *Abdulhakim Âbidin*'in anlattığına göre Seyyid Kutub, artık İhvan'ın bir fikir elemanı olmuştu. Gazete ve dergilerde halkı devamlı olarak İslâm'a davet ediyordu. Bir ara, 1954'teki tutuklanmasından önce '*İhvan-ı Müslimîn*' adlı gazetede yazı işleri müdürlüğü yapmış, orada yazdığı yazılarını bir araya getirerek de, '*İslâm ve Dünyaya Bakış'*, *'İşte Din Budur'* ve *'İstikbal İslâm'ındır'* gibi birçok eser yayınlamıştı.

27 Kasım 1954'de, *İhvan-ı Müslimîn*, Mısır Devlet Başkanı *Cemal Abdunnasır*'a suikast girişimiyle itham edildiğinde Seyyid Kutub da İhvan-ı Müslimîn saflarındaydı. Bu sebeple İhvan-i Müslimîn'e mensup birçok insanla birlikte Seyyid Kutub da tutuklandı. Yapılan yargılamanın neticesinde *Seyyid Kutub*'a, '*ağır işlerde çalıştırılmakla birlikte on beş sene ağır hapis cezası*' verildi.

Artık Seyyid Kutub, Kahire'den bir kaç kilometre uzakta '*Limanneze*' hapishanesinde mecburi ikametle tutuklu yaşamaya başlamıştı. On sene hapis yattıktan sonra o zamanın Irak Devlet Başkanı *Abdusselâm*'ın, *Abdunnasır*'ı ziyaret ederek, '*Seyyid Kutub'u serbest bırakmasını'* istemesi üzerine 1964'de serbest bırakıldı.

Hapisten çıkan Kutub 1965'de '*Yoldaki İşaretler*' adlı kitabını yayınlayınca tekrar tutuklandı. Bu tutuklamada onunla birlikte yine İhvan-ı Müslimîn'den bir çok insan vardı. Gerekçe olarak da, '*İhvan-ı Müslimîn'in devlete karşı darbe girişimini*' ileri sürmüş, İhvanı ve Seyyid Kutub'u darbecilikle itham ediyorlardı.

22 Ağustos 1966'da *Seyyid Kutub*'a *idam* cezası verildiğinde, bu kararı tebessüm ve Allah'a kavuşmanın verdiği büyük bir mutlulukla karşıladı. *Muhammed Ali el-Benna*'nın dediğine göre Seyyid Kutub'un asılmasına asıl sebep '*Yoldaki İşaretler*' adlı kitabı idi.

Seyyid Kutub'a verilen bu idam kararını, *Pakistan*'dan *İngiltere*'ye kadar dünyanın değişik yerlerindeki önemli teşkilât ve şahıslar kınayıp protesto etseler de netice değişmeyecekti. Bütün bunlara rağmen 9 Ağustos 1967 sabahı *Lübnan*'daki '*en-Nehar*' gazetesiyle *Mısır*'daki '*el-Ehram*' gazetesi idam haberini şu cümlelerle veriyorlardı;

'*... Çelik miğferli askerlerden bir grup hazırlanıp, ağır silâhlar artırılarak Kahire Hapishanesi'nin etrafında bir hisar oluşturuldu. Gazetecilerin hapishaneye girişi yasaklandı. Seyyid Kutub idam edildikten sonra da gazetecilerden bölgenin terk edilmesi istendi.*'[63]

Seyyid Kutub, hemen her konuda bir çok kıymetli eser bırakmıştır. En önemlisi de, âyetlere sosyo-psikolojik bir açıdan yaklaşarak edebî ve ilmî bir yorum ortaya koyduğu '*Fî Zilâli'l-Kur'ân*' adlı muhteşem ve eşsiz eseri Kur'ân tefsiridir.

Ve M. Fethullah Gülen Hocaefendi

1938 yılında *Erzurum*'un *Pasinler* ilçesi *Korucuk* köyünde doğdu. Babası *Ramiz Efendi* cami imamı, annesi *Refia Hanım* ise ev hanımı idi.

Küçük yaşta hafızlığını tamamlayan *Fethullah Gülen Hocaefendi*, eğitimine başta *Osman Bektaş Hoca* ve *Alvarlı Efe* unvanlı *Hace Muhammed Lütfi Hazretleri* olmak üzere *Erzurum*'un tanınmış âlimlerinden ders almıştır. Ayrıca bölgedeki tasavvuf büyüklerinin sohbetlerine de katılmış, ferdî gayretleriyle devam ettirdiği eğitimini felsefî ve dinî konularda çeşitli bilim adamlarından aldığı özel derslerle de zenginleştirerek, *Farsça* ve *Arapça* öğrenmiştir.

İlk resmi görevine, 1959 yılında *Diyanet İşleri Başkanlığı*'nda

63 Bkz.: http://www.enfal.de/ulema.htm

başladı. *Ankara Mamak* ve *İskenderun*'da vatani görevini yerine getirdi. Askerlik öncesi ve sonrasında olmak üzere *Edirne Üç Şerefeli Camii*'nde toplam 4 yıl *İmam-Hatip*lik görevi yaptı.

1965 yılında *Kırklareli*'ne tayin olarak burada bir yıl kadar vaizlik yaptı. 1966 yılında *İzmir*'e vaiz olarak nakli yapılan Fethullah Gülen Hocaefendi, *Kestanepazarı Camii*'nde verdiği vaazların yanı sıra Kestanepazarı *Kur'ân Kursu*'nda idarecilik görevinde bulundu. Bu arada gezici bölge vaizi olarak *Ege Bölgesi*'nin değişik il ve ilçelerinde 1981 yılına kadar vaaz ve çeşitli sohbetlerde bulundu.

O günler, etrafta anarşinin kol gezdiği sıkıntılı yıllardı. Bilhassa böylesine olağanüstü durumlarda gençler başta olmak üzere halkı sağduyuya çağırıyor ve gıdasını sanal korku ve panikten alan anarşiye prim verilmemesi adına gayret sergiliyordu.

1971 yılı muhtırasında bir kovuşturma geçirdiyse de, daha dava sonuçlanmadan çıkan af kanunu sebebiyle davası düştü. Bu gelişmenin ardından *Balıkesir*'in *Edremit* ilçesi ve *Manisa* ilinde vaizlik görevlerine tekrar dönen Fethullah Gülen Hocaefendi, bir süre sonra İzmir *Bornova* ilçesi vaizliğine atandı. 12 Eylül 1980 tarihine kadar bu görevine devam etti. İhtilâl dönemi ve sonrasında yaklaşık 6 yıl, hakkında çıkan tutuklama emri dolayısıyla vazifesine ara verdi. 1986 yılında *Devlet Güvenlik Mahkemesi*'nce verilen takipsizlik kararı neticesi serbest hayata geri döndü. Halktan gelen yoğun istek ve ilgi üzerine 1989 yılında *İstanbul* ve *İzmir*'de fahrî olarak vaazlara yeniden başladı ve 1992 yılına kadar bu vaazlarını sürdürdü.

Hedef ve Gayesi

Bilindiği gibi din, birey merkezlidir ve isteklerinde doğrudan ferdi muhatap alır. Yani işin merkezine insan yerleştirilmiştir. Aynı zamanda Fethullah Gülen Hocaefendi de bir din adamıdır ve

onun yazılı ve sözlü ifadelerine bakıldığında burada da aynı çabanın gösterildiği ve toplumu ilgilendiren meseleler yerine insanın bizzat kendisini öne çıkaran problemler ve bunların çözümüne öncelik verildiği görülmektedir.

Sohbetlerinde daima Kur'ân ve Sünnet referanslı konuşan Hocaefendi'nin en önemli özelliği, İnsanlığın İftihar Tablosunun (sallallahu aleyhi ve sellem) etrafında yerlerini alan Sahabî gibi katıksız imana sahip bir insan yetiştirmek ve böylelikle, üzerinde yükümlülüğünü hissettiği mükellefiyeti yerine getirerek Rabbin hoşnutluğuna ulaşmaktır. Bunun için sürekli Sahabe hayatından misaller verir. Onların hayatını anlatırken çoğu zaman göz yaşlarına hakim olamayıp böylelikle etrafına da aynı duygu selini yayar. Bu hâliyle âdeta o, arada geçen 14 asırlık mesafeyi kaldırmakta ve Peygamber Efendimiz'nin (sallallahu aleyhi ve sellem) etrafında yerlerini alan ilkleri, kendi yaşadığı asrın içinde dolaşan insanlar olarak görmektedir. Bir başka deyişle, İslâm'ın sadece Asr-ı Saadet'te zirvede yaşanıp asırların gölgesinde kalmış bir din değil, aksine bu günün ihtiyaçlarına da cevap verebilecek çapta bir değerler manzumesi ve yaşanılan her anın dini olduğunu vurgulayan Hocaefendi, her türlü olumsuzluğa rağmen bütün benliğiyle Sahabe gibi yaşayabilen yeni bir insan modeli peşindedir. Zira bilmektedir ki, bugünün insanlığını pençesinde kıvrandıran problemlerin çözümü, insanları insanca yaşamaya davet etmekten geçmektedir ve bunun formulü de ancak evrensel hitap olan İslâm'da vardır.

Gülen ve Eğitim

Geleceğin aydınlık dünyası, bugünlerde verilecek eğitimle doğru orantılıdır ve aynı zamanda bir düşünce ve aksiyon insanı olan Gülen de, kendisini seven, sözünü dinleyen herkese bu yolda rehberlik yaparak kısa sürede ülkenin eğitim yuvalarıyla

donatılmasına vesile olmuştur. Bunun için memleketini seven herkesi göreve çağırıyor ve bu samimi çağrıya da istenilen cevap geliyordu.

Vaizlik görevi esnasında özellikle toplumsal sorunlara değiniyor ve sürekli olarak bu sorunların çözülebilmesi için modern bilime, eğitim ve öğretime önem verilmesi gerektiğini anlatıyordu. Nitekim onun bütün kamuoyuna açık olarak yaptığı bu tavsiyelerini vesile sayan ve toplumun değişik kesimlerine mensup kişiler, başlangıçta sadece Türkiye genelini düşünerek hareket edip ülke genelini eğitim müesseseleriyle donatırken çok geçmeden bu hamle, yurt dışına da sıçrayacak ve dünyanın bir çok yerinde çok sayıda eğitim-öğretim kuruluşlarının faaliyete geçmesini netice verecekti. Modern eğitim teknolojilerinin tatbik edildiği bu okullar bugün, eğitimlerinin kalitesiyle ilgi odağı hâline gelmiş ve dünya bilim olimpiyatlarında çeşitli ödüller kazanarak ülkemiz adına insanımıza haklı bir gurur yaşatmışlardır ve görünen o ki, gelecekte de daha çok başarılara imza atacak ve bu gururun tekrar be tekrar yaşanmasına vesile olacaklardır.

Devletin en etkin isimleri bu okullardan övgüyle bahsetmiş ve hatta dünya liderler zirvesinde bu okullar, ülkemiz adına yurtdışında yapılan önemli faaliyetler olarak diğer dünya liderlerine anlatılmıştır. Onları yurt dışında ziyaret eden hemen herkesin, gördüğü manzara ve etki karşısında iftiharla göğsü kabarmış ve ülkelerine döndüklerinde, dünyanın dört bir yanında *Türk Bayrağı*'nın dalgalanmasına, *İstiklâl Marşı*'nın okunmasına sebep olan bu okullar hakkındaki kanaatlerini medyaya da yansıyacak şekilde kamuoyu önünde övgüyle paylaşmışlardır.

Ancak bu faaliyeti baltalama adına farklı spekülâsyonlar üretip aleyhte propaganda yapanlar da olmuş, farklı beklenti ve maksatlarla bu faaliyetlerin yapıldığı ileri sürülerek bu güzel hizmetler karalanmak istenmiştir. Hem de Gülen ve faaliyetleri aleyhinde

'*ölümüne*' yayınlar yapıldığı bir dönemde, gelebilecek tepkileri de göze alarak dönemin Başbakanı *Bülent Ecevit*'in, '*Yine bazı çevrelerce eleştirilmeyi göze alarak*' diye başladığı *Arnavutluk* ve *Romanya*'daki bazı okulları ziyaretinde söylediği şu sözler zihinlerde hâlâ canlıdır:

'Sürekli dediğim gibi bu okullar uluslararası başarılara imza atıyorlar. Yurt dışında bu tür okulların gelişmesinden kıvanç duyuyorum. Bunu her vesileyle dile getirmeyi borç biliyorum. Osmanlı Devleti'nin çok geniş alanlara yayıldığı zamanlarda bile Türk Dili ve Kültürü bu kadar geniş bir alana yayılamamıştı. Cumhuriyet'in kısıtlı imkânları da buna olanak sağlamadı. Ancak son yıllarda yabancı ülkelerdeki çocuklara ders verilirken Türk Dili'nin de yayılmasına katkıda bulunuluyor. Hangi ülkeye gitsem orada okullarımızın olduğunu görüyorum. Bu da beni gururlandırıyor. Dünyanın her tarafında faaliyet gösteren bu okullarımızla gurur duyuyorum.'

Onun öncülük edip dünya genelinde yaygınlaşmasına vesile olduğu bu eğitim yuvaları diğer ülkelerin de dikkatlerini üzerlerine çekmiş ve geçmişte harp meydanlarında defalarca hesaplaşan değişik ülkelerin nesilleri, gelecekte aynı masa etrafında kaynaşabilecekleri bir zemini bu okullarda bulduklarını defalarca dile getirmişlerdir.

Sesli Kültür

Hocaefendi'nin vaizlik yaptığı dönemlerden itibaren insanlar üzerindeki tesirini fark eden bir çok seveni tarafından konuşmaları kaydedilerek daha geniş kitlelerin istifadesine sunulmuş ve onun için âdeta *kürsü*, memleket sathında bir *yayın*a dönüşmüştür. Bugün belki de binlerce sesli ve görüntülü kasetleri, ilgi duyanlara mânevî kan pompalamakta, bir yönüyle de ülke ve ülküsüne âşık insanlara aksiyon adına can vermektedir.

İçinde bulunduğu dönem itibarıyla din üzerinde değişik spekülâsyonların üretilip gençliğin dinden soğutulması senaryolarına karşılık, işin boyutunu daha ciddî görüp ele alan Gülen, cami kürsüleri yanında memleketin farklı yerlerinde '*Kur'ân ve Çağdaş Bilim*', '*Yaratılış Gerçeği ve Evrim*, '*İçtimâî Adalet*' ve '*Altın Nesil*' gibi değişik konularda konferanslar vererek daha farklı kesimlere de hitap etme fırsatı bulmuş, aynı zamanda buralarda kendisine yöneltilen soruları da cevaplayarak camilerde bulunan kürsü ve minberlerle salonlardaki kürsülerin insanları aydınlatmadaki farksızlığını ortaya koymuştur.

Her yönüyle hareketli olan bu dönemde, mantık örgüsünü belli bir kültüre aktarabilmek için zaman zaman Batı dünyasına göndermeler yapan Gülen'in bu renkli yönü, Onunla ilgili araştırma yapan bir çok insanın dikkatini çekmiş olacak ki, '*Gülen'in, dini akılla da anlaşılabilecek bir sistem olarak ortaya koyması, dış dünyaya kolayca katılmanın toplumsal zeminini oluşturuyor.*' tesbitini yapan *Uğur Kömeçoğlu*, kişisel özelliklerinin geleneksel âlim tipine pek uymadığından hareketle, her ne kadar geleneksel bir eğitim sisteminde yetişmiş olsa da özel bir diriliş formasyonu uyguladığını, Batı ile ilgili söylemlerinin oldukça esnek olduğunu ve bu sebeple de farklı kişiliğiyle başkalarından ayrıldığını ortaya koymaya çalışıyor ve dikkatini çeken yönlerini de şu şekilde özetliyor:

'*Bazı konuşmalarında Kant'tan nakille, Allah'ın teorik akılla değil, pratik akılla bilinebileceğini söylerken yeri geldiğinde Toynbee'ye gönderme yapıyor ve kullandığı kavramlar arasına Batı sanat ve edebiyatından ögeler katıyordu. İyi ve kötüyü simgelemek için Goethe'nin Faust ve Mephisto'sunu kullanıyor, 1971 askeri müdahalesinin ardından yaşadığı sıkıntılı ve zor durumu, Victor Hugo'nun klâsiği Sefiller'in kahramanı Jean Val Jean'ın durumuyla özdeşleştiriyor ve tarihsel bir örneği somut bir biçimde*

anlatmak için meşhur Amerikan filmi Benhur'a atıf yapıyor. Bir TV programında devletin bütün üst düzey yetkililerince imzalanan MGK'nın 1997'deki 'Şubat Kararları' hakkındaki düşüncesi sorulduğunda ise, bu durumu Jean Jacques Rousseau'nun 'Toplumsal Sözleşmesi'ne benzetiyor. Aynı programda Rousseau'nun 'Sivil Din' kavramını çıkarmak zorunda kaldığından bahsediyor. Yine devlet yetkililerinin Abraham Lincoln'ün düştüğü hataya düşmemesi gerektiğini söylüyor. Bernard Shaw ve Alman Prensi Bismark'ın Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) *hakkındaki övgülerini hatırlatıyor. Bir röportajında Dostoyevski'nin bütün eserlerini ve diğer birçok klâsik romanı okuduğunu, Mozart ve Picasso'nun soyutlamalarını sevdiğini söylüyor.'*[64]

İnsanlara dini tebliğ yaparken dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri de, muhatap olunan kitlenin iyi tanınmasıdır ve bu açıdan Gülen, dünya literatürüne vukufiyetiyle ayrıca dikkat çekmekte ve bu özelliği sık sık konuşmalarına da yansımaktadır. Zira, gittikçe küçülen dünyada herhangi bir kültürün, sadece güçlü olması yetmemekte, güçlü olması yanında onun iyi bir temsille başkalarına kusursuz takdimi de ayrıca önem arzetmektedir. Netice itibarıyla dünyayı bilip tanımadan dünyaya hitap etmenin imkânsızlığı ortaya çıkmaktadır ki, bu noktada Gülen, eşine ender rastlanan simalardan biridir.

Dışarıya Açılımı

Mesaisini daha çok ilâhî ve insanî konuların telifine, bilim ve hakikat arayışı arasındaki ahengi göstermek için de kâinatta câri kanunların keşfine ayıran Gülen'in, dinî bilgeliği yanında sosyal alandaki gayretleri de hemen her kesimin dikkatini çekmiştir. Niyet itibarıyla onu ve fikirlerini takdir edip düşüncelerini daha geniş

64 Göle, Nilüfer, İslâm'ın Yeni Kamusal Yüzleri, Bir Atölye Çalışması, Metis Yayınları, 2000, İstanbul, s.165, 166.

kitlelere duyurmak isteyen sağduyulu bir çok yerli ve yabancı medya mensubu kendisiyle defalarca röportaj yapmış, onu televizyon programlarına konuk etmişlerdir. Bunlar arasında, niyetleri Gülen ve düşüncesini takdir etme yerine onu bir hedef tahtası hâline getirmek isteyenler de yok değildir. Ancak şahıslar yerine fikirleri ön plâna çıkaran ve hemen herkesi kendi konumunda değerlendirerek evrensel bir hoşgörü örneği sergileyen Gülen'e, bu niyetle yaklaşan insanlar bile neticede hayranlıklarını gizleyememiş ve bütün olumsuzluklara rağmen metanetine hayran kalmışlardır.

Zira, siyasî anlayışın tersine toplum değil de insandan hareket ederek yola çıkan Gülen, İslâm'ın politikleşmesini değil kültürel İslâm'ı vurgulayarak, insan hakları ve demokrasiyi de içine alan evrensel bir yorumda bulunmakta ve aslında yürünmesi zor olmakla birlikte vazgeçilmez bir çığır açmaktadır.

Düşünce ve faaliyetlerinde, modern dünyada insanın niçin inançlı olması gerektiğini anlatan ve söylemlerinde insanın kendisi ve çevresiyle barışmasına yönelik bir öğretiye hâkim olan Gülen, *Sızıntı*, *Yeni Ümit* ve *Yağmur* gibi dergilerde makaleler yazarak sevenlerine yol ve yöntem göstermekte, gelişen olaylar karşısında edindiği intiba ve yorumlarıyla zengin bir muhteva sunmaktadır.

Bugün için Gülen'in, 50'den fazla yayınlanmış kitabı bulunmakta ve bunlar da, en çok aranıp okunan eserler arasında sayılmaktadır. Dikkat çeken ayrı bir husus da, onun gerek sesli gerekse yazılı olarak fikirlerini takip edip kitaplarını okuyanların büyük çoğunluğunun, başta üniversite çevreleri olmak üzere gençlerden oluşmasıdır.

Hoşgörü, Diyalog ve Gülen

Resmî vaizlik vazifesi esnasında aynı zamanda ilmî ve fikrî faaliyetlerde bulunan Fethullah Gülen, ayrıca Türkiye'de ve dünyada

dinî, etnik, politik farklılıkların doğurduğu çatışmaların önlenmesi bakımından değişik kesimler arasında *diyaloğ*a dayalı bir *uzlaşma* ve *hoşgörü* ortamı oluşturulması için de alışılmışın dışında gayretler göstermiş ve iç bünyeden gelebilecek bütün tepkileri de göğüsleyerek bu maksatla ilim ve din çevrelerinden bir çok insanla görüşmüştür. Ülkemizin ve ülkemizdeki büyük çoğunluğun genel kabulü olan İslâm'ın dünyaya taşınıp tanıtılmasında bir dönüm noktası anlamına gelen bir çığırdır bu ve onun açtığı bu yolda bayrağı alan bir çok gönüllü, topluluklar arası barışı temin edecek bu türlü faaliyetlerine hâlen devam etmektedir. İnsan sevgisini temel değer alan bu düşünce ve sosyal etkinliklerin amacı, farklılıkların bir çatışma unsuru değil ayrı bir zenginlik olduğunu fiilen isbat ve böylece dünya barışının sağlanmasına katkıda bulunmaktır. Nitekim bu amaçla Türkiye'de ve dünyada değişik din ve görüş mensupları ile çeşitli görüşmeler yaptığı, hoşgörü ve uzlaşma ortamının gerçekleştirilmesi maksadına yönelik fikir alışverişinde bulunduğu herkes tarafından bilinmekte ve aynı zamanda aklı başında hemen herkes tarafından takdirle karşılanmaktadır.

Attığı adımlarla, klişe hâline getirilmiş standart bir din adamı kalıbını zorlayan ve bu kabuğu kıran Gülen, dinler arası süregelen kavgaların oluşturduğu tarihî arka plâna rağmen diyalog teşebbüslerinde bulunarak *Papa* dahil farklı dinlerin temsilcileriyle görüşmüş, fikir alış-verişinde bulunmuş ve bu yolda yeni bir başlangıca imza atmıştır. O, hamlelerini sadece bir görüşme ile sınırlandırmamış, ilâhi dinlerin temsilci ve ilim adamlarıyla müşterek toplantılar yapılmasını ve bu vesileyle ortak noktaların ön plâna çıkarılarak problem hâline getirilmek istenilen konuların görüşülerek, gelecek nesiller adına ortamın yumuşatılması ve bütün insanlığı kucaklayacak daha genel bir küresel barışın temin edilmesini arzulamıştır.

1980 yılındaki bir yazısında, *"Hoşgörünün yaralarımızın büyük kısmını saracağına inanıyoruz."*[65] diyen Gülen, '*farklı düşünceye sahip olmanın, olgun insanın bir vasfı olduğunu ortaya koyarak kişinin kendisine ters gelen farklı görüşlerden istifade etme yollarını araştırıp mutlaka diyaloga gidilmesini*'[66] önermektedir. Sevginin önemini, '*Ne mutlu sevgiyi kendine rehber yapıp yürüyenlere*'[67] biçiminde vurgulayan Gülen, bununla ilgili fikirlerini açmakta ve şöyle devam etmektedir:

'*Bütün bir millet olarak istikbale yürürken, her köşe başında önümüzü kesmesi muhtemel ayrılık, farklılık ve mutabakat zorluklarından kaynaklanan handikaplara karşı en tesirli silâhımız, en sağlam sığınak ve tabyamız da hoşgörü olsa gerek.*'[68]

Herkesin birbiriyle diyalog kurmasını sürekli tavsiye eden Fethullah Gülen, bunun için karşıt düşüncelere saygılı olunması gerektiğini de şu ifadeleriyle dile getirmektedir:

'*Kusurlara göz yummak, farklı düşüncelere saygı göstermek, affedebileceğimiz her şeyi affetmek; hattâ kendi söz götürmez haklarımızın ihlâli karşısında bile, üstün insanî değerlere saygılı kalarak 'ihkak-ı hak' etmeye çalışmamak; iştirak edilmesi mümkün olmayan en kaba fikirler, en hoyrat düşünceler karşısında dahi, peygamberane bir temkinle feverana kapılmadan yumuşaklıkla mukabelede bulunmak; hattâ bir kısım muhalif düşünceler ki, -bize doğrudan doğruya veya tedaileriyle bir şeyler anlatmasa bile- sırf kalbî, ruhî ve vicdanî hayatımızı sık sık tamir ve restorasyona zorlaması itibarıyla yararlı bulmak düşünce enginliğinde bir hoşgörü.*'[69]

---

65 Gülen, Sızıntı, Sayı 14, Yıl. 2, s. 4.

66 Gülen, Ölçü veya Yoldaki Işıklar -3- s. 39-40.

67 Gülen, Çağ ve Nesil -1- s. 30-31.

68 Gülen, Sızıntı, c.15, Sayı. 177, 1 Ekim 1993.

69 Gülen, Yeşeren Düşünceler, s. 19.

Hoşgörünün hükümferma olmadığı yerde yaşanması muhtemel tahripler yanında, onun var olduğu yerlerdeki gelişmelere değinerek bilimsel düşüncenin ve kültürel faaliyetlerin hoşgörü ortamında daha iyi gelişeceğini söyleyen Gülen, konunun düşünce özgürlüğü ve hukuk devletiyle olan ilgisini de şu şekilde izah etmektedir:

'Zaman zaman saygı, merhamet, âlicenaplık ve bazen de müsamaha yerinde kullandığımız hoşgörü, ahlâkî sistemlerin en ehemmiyetli esası, semavî buudlu insan-ı kâmil ahlâkı ve diğer bütün prensiplere de kaynaklık edebilecek önemli bir ruh disiplinidir. Fertleri birbirine hoşgörüyle bakmayan milletlerde ve müsamaha ruhunun tam yerleşmediği ülkelerde müşterek düşünceden ve kolektif şuurdan bahsetmek mümkün değildir. Böyle bir ülkede, büyük küçük her düşünce, tearuzların, tesakutların ağında birbirini yer bitirir. Düşünürler de hep havanda su döverler ve yine böyle bir ülkede kat'iyen sağlam bir düşünce ve inanç hürriyeti teessüs ettirilemez, ettirilse de yaşatılamaz. Hattâ böyle bir ülkede hukuk devletinden de söz edilemez; sureta var görülse de bir aldatmacadan başka bir şey değildir.'[70]

Hoşgörü, diyalog ve uzlaşma yolunda Fethullah Gülen'in gösterdiği aksiyon çerçevesinde farklı din mensup ve temsilcilerinin yanı sıra, zaman zaman değişik partilere mensup devlet ve siyaset adamlarıyla da görüşmesi kamuoyunda tartışılan konulardan biri olmuş, bazı çevrelerce ve kasıtlı olarak, yapılan bu görüşmelerin belirli siyasî ve ekonomik talepleri içeren bir amaç taşıdığı iddia edilmiştir. Buna mukabil Fethullah Gülen, bu görüşmelerin özel bir politik amaç taşımadığını, kendisinin siyasî bir beklenti veya talep içinde bulunmadığını söylerken, sade bir vatandaş olarak da, görüşlerini açıklamanın doğal karşılanması gerektiğini ifade etmiş ve vatandaşlık görevlerini eksiksiz yerine

[70] Gülen, Yeşeren Düşünceler, s. 22.

getirmeye çalışan bir insan olarak, bazı idareciler veya siyasilerle yaptığı görüşmelerin yadırganacak bir yanı olmadığını beyan etmiştir.[71]

Anlayışı gereği belli bir partiyi destekleme veya karşı olmasının mümkün olmadığını ve politik bir faaliyet içinde hiçbir zaman bulunmadığını ve bulunmayacağını söyleyen Gülen,[72] '*Hem sosyal demokrat, hem merkez sağ parti liderleriyle görüşmektesiniz. Bu nereden kaynaklanıyor?*'[73] sorusuna şu cevabı vermektedir:

'*Onların beni aradığı da olmuştur, belki defaatle olmuştur. Bugün hoşgörü ve diyalog söz konusu. Bu benim bizzat ruh hâletimde vardır. Herkesle çok iyi geçinmek, herkesi kardeşim gibi bağrıma basmak istemişimdir. Hattâ bu ruh hâletimi, liyakatim olmadığı ve seviyemi aştığı hâlde, herkesi bağrıma basma isteğimi, yakınımda bulunan arkadaşlarım bilirler. Ruh hâletimin aksidir bu. Hemen herkesle görüşmeyi arzu ederim. İkincisi, siyasî liderler Türkiye'yi idare eden insanlar. Edenler ediyorlar; etmeyenler de yarın idare edebilirler. Türkiye'nin geleceği ve Türkiye'nin büyümesi adına şu eğitim faaliyetlerinin büyüyeceğine inanıyorum. O eğitim faaliyetleri adına açılan ilim ve irfan müesseselerini Türkiye'nin büyümesi adına bir köprü ayağı kabul ediyorum. Türkiye'nin lobilerinin oluştuğunu kastediyorum. Şimdi bu hususlarla alâkalı düşüncelerimi, mütalâalarımı başa gelen herkese arzetmeyi düşünmüşümdür.*'

Papa II. Jean Paul, Ortodoks Patriği *Bartholomeos*, Hahambaşı *Bakshı Doron* gibi din temsilcileriyle yapılan görüşmelerin ana fikrini, '*İnsanların birbirini sevdiği, kardeşçe bir arada yaşadığı, farklı inanç mensuplarını kendi konumunda kabul edip*

71 Hürriyet, 22 Haziran 1995.

72 Çalışlar, Oral, Fethullah Gülen'in Serüveni, 23 Ağustos 1995, Cumhuriyet.

73 16.4.1997 tarihli Yalçın Doğan'la Kanal D Güncel Programı'nda sorulmuştur.

uzlaşarak, anlaşarak yaşadığı bir dünya özlüyorum.' şeklinde ifade eden Fethullah Gülen, dinî liderlerle görüşmesindeki temel felsefeyi de içeren düşünceleri ve netice itibarıyla papa ile gerçekleşen buluşma hakkında özetle şu görüşleri ortaya koymaktadır:

'*Kamuoyunun yakından bildiği ve takip ettiği üzere din ve kültür temelli medeniyetler çatışmasından bahsedildiği ve bu çatışmanın merkez üslerinden biri olarak ülkemizin zikredildiği bir dönemde, 3-4 yıldır Türkiye içinde ve dışında başka dinlerin temsilcileriyle, bazılarının ağır suçlamalarına maruz kalmayı da göze alarak, diyalog görüşmeleri yapmaktayım. İslâm'ın çatışmacı, kavgacı, şiddete ve teröre taraftar bir din olmadığını, tam aksine, sevgi, merhamet, af, müsamaha gibi esaslar üzerine oturduğunu anlatmaya, her dinin temelinde aynı esasların yattığını ve dolayısıyla dinler arasında tarihî kavgaların bırakılıp, sıcak bir diyalogun başlamasıyla, savaşlardan ve çatışmalardan bıkmış dünyamızın daha iyi, barışçı ve huzurlu yarınlara çıkmasında önemli katkıların yapılabileceğini göstermeye çalışıyorum.*'[74]

Görüldüğü gibi başkaları, medeniyetler arası çatışmadan dem vurup onun şarkılarını söylerken o, sürekli bir diyalogdan bahsediyor ve bunu fiilî alana da taşıyarak pratikte hoşgörü sevdalılarına önderlik yapıyordu. Onun bu güne kadarki hamle ve aksiyonlarının ne anlama geldiği, bugün daha iyi anlaşılmaktadır. Bu hamlelerin ne anlama geldiğini, olumsuz bir çok organize ile diyaloga benzin dökülüp kibrit çakılmaya çalışıldığı günümüzde, -bilhassa 11 Eylül olaylarını takip eden günlerde- yaşanıp konuşulanlarla gelecek adına kaygı uyandıran endişelerin zikredildiği şu demlerde daha iyi anlaşılmakta ve sağduyulu hemen herkese, '*iyi ki o günlerde böyle bir süreç başlatılmıştı*' dedirtmektedir. Zira, bu süreç, bilhassa İslâm'ın ruhunda bulunan gerçek kaynaşmayı

---

74 Gülen'in bu konudaki ayrıntılı görüşleri için bkz.: 14-20 Şubat 1998 tarihli Aksiyon dergisi, s. 26-28.

fiilî olarak ortaya koymuş ve problemler zuhur ettiği yerde çıkacak cılız sesler yerine insanımıza, daha baştan yapılan bir davetin haklı gururunu yaşatmıştır ve yaşatmaktadır da..![75]

Aynı zamanda Gülen'in de onursal başkanı olduğu ve bu daveti kurumsal anlamda üstlenerek fedakârane yürüten *Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı*'nın, onun bu fikirlerinden hareketle medeniyetler arası kaynaşmayı temin adına farklı kesimlerin temsilci ve fikir adamlarını bir araya getirecek programlar yaptığını hepimiz biliyoruz. Gerçek şu ki, şimdiye kadar hayal bile edilemeyen bu beraberlik, toplumda büyük yankı uyandırdı ve gelecek nesillerin kavgadan uzak bir atmosferi paylaşabilecekleri günlerin bir emaresi sayıldı. Bu ümitle ve katkılara bir şükran ifadesi olarak emeği geçen bir çok kıymetli insana medya, sanat, spor, bilim ve çevre dalında *hoşgörü ve diyalog*, ardından da *uzlaşma teşvik* ödülleri verilerek, bugün provake bazı olaylarla baltalanmaya çalışılsa da âdeta hoşgörü adına tutan mayanın perçinlenmesi isteniyordu.

Bu vesileyle yurt içi ve dışından değerli katılımcıların iştirakiyle Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayında *Medeniyetler Arası Diyalog Kongresi* düzenlenmiş, 13 Nisan 2000 tarihinde de, *Urfa*'da üç gün süren ve 30 civarında Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman ilâhiyatçının katıldığı ve ilâhî temele dayanan üç büyük din için ortak payda kabul edilen Hz. *İbrahim*'in konu edildiği bir *sempozyum* tertip edilmişti. Gülen ise, bu alanda yapılan her türlü gayreti, ya bizzat katılarak veya rahatsızlığı sebebiyle gelemediği zamanlarda gönderdiği mesajlarla destekleyip alkışladığını ifade ediyordu. Bu bir araya gelmelerin birinde *Vatikan* İstanbul temsilcisi *Georges Marovitch*'in, Fethullah Gülen'i kastederek

---

75 Gülen ve onun hoşgörüsü hakkında daha fazla bilgi için bkz.: Selçuk Camcı-Dr. Kudret Ünal, Fethullah Gülen'in Konuşma ve Yazılarında Hoşgörü ve Diyalog İklimi, Merkür Yayınları, İzmir, 1999.

yaptığı konuşmada onun faaliyetlerinin ne gibi müspet tesirler icra ettiğini göstermesi bakımından dikkate değerdir:

'Etrafıma bakıyorum; toplumun her kesiminden insanları burada görüyorum ve soruyorum: 'Nedir bizleri buraya çeken ? Hıristiyan, Müslüman, Yahudi kardeşlerimizi burada toplayan nedir?' Nasıl ki Mevlâna Konya'ya yüz milyonları çekti. Bir muhterem zat, bizlere sevgiden bahsediyor. Bizi buraya getiren sevgidir. Onun için bu zata dua ediyorum. Dünyamıza büyük bir örnek bu zat. Bazıları diyor ki, ne var bu zatın arkasında? Onun tek silâhı var. O da Allah sevgisidir.'

Karalama Kampanyaları

Ancak herkes, Marovitch gibi bir tohum olarak toprağın bağrına saçılan sevginin gelecekte ne türlü semereleri netice vereceğini görecek kadar basiretli ve bu faaliyetlerin meyvelerini şimdiden tahmin edecek kadar da ferasetli değildi. Elbette gıdasını sürekli kaostan alıp bulanık suda balık avına çıkmayı itiyat edinenler, bu kaynaşma zemininden rahatsızlık duyacaktı ve öyle de oldu. Bütün bu hamleler, genel anlamda takdirle karşılanıp övgü ve gıpta ile bahsedilmekle birlikte aşırı sol ve radikal sağdan marjinal belli bir kesim, bu görüşmelerde başka beklentilerin olduğunu öne sürerek Gülen ve bu düşünceye katkısı bulunanları karalamak amacıyla olumsuz bir kampanya içine girdiler.

Hâlbuki Fethullah Gülen'in bütün bu faaliyetlerinde, belirli bir siyasal parti ya da ideolojik hareketin desteklenmesi kesinlikle söz konusu değildi. Şahıs veya tüzel kişilik bütün kişi ve kurumlara eşit mesafede kalmayı bir hayat tarzı olarak kabul ve tatbik eden Gülen, yasalar çerçevesinde faaliyet gösteren siyasal kuruluşlar ve kişilerle sağ-sol ayrımı gözetmeksizin hoşgörü ve uzlaşma ikliminin pekişmesi ve toplumsal sorunların çözümleri hakkında görüşmeler yapıyor, fikir alış-verişinde bulunuyordu.

Elbetteki hayat, yeknesaklıktan ibaret değildi ve öncekilerde olduğu gibi onun faaliyetlerinden rahatsızlık duyanlar, daha önce de vardı, bugün de olacaktı. Zaten bütün bu müspet gelişmeler, onun hakkında herkesin olumlu baktığı anlamı taşımamaktaydı. Öncekilerde olduğu gibi onunla ilgili olarak da bir çok spekülâsyon ortaya atılacaktı ve seven, ilgi duyan ve fikirlerini kabullenerek başkalarıyla paylaşanların ürkütülerek etrafından uzaklaştırılmasına yönelik kampanyalar yapılıyordu, yapılacaktı ve yapıldı da..! Kendini hissettirip adı belirginleşmeye başladığı ve insanlar, onun düşünce ve fikirlerine değer verip benimsemeye yüz tuttukları ilk günden itibaren bir soru işareti de Gülen'in üzerine konulmuştu. Her hareketi kendi aleyhinde gelişiyormuş gibi değerlendiren bir kısım hasta ruhlar, onun da peşine düşerek adım adım takip ettiler.. eserlerini defalarca gözden geçirdiler.. kasetlerini titizlikle ve defalarca dinleyip suç unsuru bulmaya çalıştılar.. kimbilir kaç kez savcılar harekete geçirildi ve kaç kez istintaka tabi tutuldu..? Memleketine, geleceğe ve insanlığa kendini adamış bu gönül insanı, senelerce bir şaki gibi arandı. bulunması muhtemel yerlere defalarca baskınlar düzenlendi ve öncekilerde olduğu gibi küsen dünyada kendisine rahat hizmet imkânının olmadığı fiilen gösterilmiş oldu.

Nitekim takvimler, 1999 yılının 17 Haziranı gösterdiği bir günde, o güne kadar yapılanlardan daha farklı, daha sistematik ve daha genel bir kampanya başlatılarak organize edilen medyatik linç ve infaz girişimiyle Gülen ve düşüncesiyle, onun fikirlerini benimseyip rehber edinenleri karalamak için düğmeye basılmış oldu. Ölümcül bu hamleyi başlatanlara göre '*bu bir milât*'tı. Bu öylesine bir hazımsızlıktı ki, sadece cezalandırmayı ve hizmetlerini durdurmayı hedeflemiyor, aynı zamanda geniş halk kitleleri nezdindeki kredisini de sıfırlamak istiyordu. O gün başlayıp haftalarca devam eden çarşaf çarşaf gazete sayfalarının kışkırtıcılığı

ve haber saatlerinin vazgeçilmez konusu olan televizyonların çığırtganlıkları, arenalardaki hâli hatırlatan bir zulüm ürünü olarak hâlâ zihinlerdeki canlılığını muhafaza etmektedir.[76]

O günlerin öncesinde Gülen'in, bedenî rahatsızlıkları da giderek artmış ve tıp adına tedaviyi zorunlu kılıyordu. Bu maksatla birçok sağlık kuruluşu ile irtibat kurulmuş ve daha önce de bu sebeple birkaç kez gittiği ABD'deki bir klinikten de randevu alınmıştı. Ancak o, öz vatanından böyle bir ayrılışın dile dolanacağının ve özellikle de kasten yanlış algılanacağının farkındaydı. Fikrine değer verdiği bir çok dost ve arkadaşıyla konuyu müzakere etti. Her biri ittifakla *sağlığının her şeyden daha önemli* olduğunu söylüyorlardı ve o da bu maksatla 1999 Mart ayında ABD'ye gitmişti.

Gitmişti gitmesine ama ilk günden bu yana devam ede gelen şer şebeke yine harekete geçmiş ve bu gidişi de dillerine dolamıştı. Öncelikle bu gidiş, bir grup mutlu azınlık tarafından bir '*kaçış*' olarak değerlendirildi. Ancak onun hakkında oluşturulan kin ve nefret böyle bir yaftayla tatmin olacak seviyenin bile çok üstündeydi. Ve belli ki bir Şubat soğukluğuyla başlayan süreçte, insanlar nezdinde karalayarak onu da bitirme kararı alınmıştı. Bunun için kullanılacak malzeme ve vesileler de hazır hâle getirilmiş ve takvimlerin 17 Haziranı gösterdiği bir gün de medyatik bir '*düğme*'ye basılarak aleyhinde topyekün bir saldırı başlatılmıştı.

Maksat, Gülen'in halk nezdindeki müspet imajını yok ederek temsil ettiği düşünce ve fikirlerini rehber edinenlerin tamamını toplumun dışına itmekti. Bunun için nokta hedef olarak Gülen

76 Bugüne kadar Gülen'le ilgili olarak defalarca dava açılmış, muhakeme ve istintaka tabi tutularak hapishanelerde tutulmak istenmesine rağmen, bu davalardan hiç birinde suç unsuruna rastlanamamış ve Gülen, serbest bırakılmıştır. Bir defasında verilen mahkumiyet kararı, daha henüz onaylanmadan af yasası çıkmış ve o da takipsizlikle sonuçlanmıştır. Konuyla ilgili bkz.: Sönmez, İ. Adil, Fethullah Gülen Gerçeği 'Hukuki Gerekçeler Işığında Hoşgörü ve Uzlaşma Aksiyonu Hakkında Bir İnceleme, Kaynak Yayınları, İzmir, 1998.

seçilmiş ve hiçbir ölçüye sadık kalınmadan ölümüne ve aynı anda müştereken saldırılıyordu.

Öncekilerde olduğu gibi zahirde baş rolü üstlenen bir azınlık burada da kendini gösteriyordu. Ancak gelen kasırganın şiddetine bakıldığında ölüm fermanına imza atanların, sadece ortada gözükenlerden ibaret olmadığı, arkadaki silüete bakıldığında, daha mutlu bir azınlığın üfürmesiyle hareket edildiği çok rahat anlaşılıyordu.

Beklentiler, Gülen ve düşüncelerini tamamen ortadan kaldırmak, halkla aralarına duvarlar örmekti. Onun içindir ki, böyle bir hamleye başlarken '*bu bir milât*' ifadeleri kullanılmış ve o günden önce ve sonra anlamında hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmayacağı vurgulanmıştı. O günü değerlendirirken Gülen şu ifadeleri kullanacaktı:

'*İddialar mesnetsiz olsa da, taarruz insafsız, koparılan gürültü korkunç, kampanya plânlı, komplo şeytanî ve bütün bu hareketlerin hedefi de dostluk, kardeşlik ve sevgiydi. Bir kere daha Çanakkale işgali yaşamıştık; ama bu defa Çanakkale içinde vurulan, işte bu değerler olmuştu. Toplum ne kadar sağduyulu hareket etse de, gönüllerden birçok şey kopup gitmiş ve değişik kesimlerin birbirlerine karşı güveni büyük ölçüde sarsılmıştı. Bu korkunç gürültü ve yaygaradan sonra artık, insanlar eskisi gibi birbirini sevemeyecek, birbirine güvenemeyecek, gönül rahatlığı içinde bir araya gelemeyecek, gelseler bile birbirlerini yürekten kucaklayamayacaklardı.*'[77]

Evet, Gülen'in de dediği gibi o günden sonra artık bir çok

---

[77] Gülen, Çatlayan Rüya, Sızıntı, Nisan, 2001, Sayı, 267; Gülen'in Çatlayan Rüya isimli bu makalesi, o gün ve sonrasında yaşadıklarını, hissiyatındaki gelişmeleri ve onu karalamada aktif rol alanlara karşı takındığı tavrı anlatması bakımından oldukça önemlidir ve mutlaka kendi bütünlüğü içinde yeniden okunmalıdır. Hatta bu makaleyle birlikte bilhassa, *'Gel gönüllerimizle konuşalım demiştik'*, *'İnanan Sarsılsa da Devrilmez'*, *'Münacat Yerine'* ve *'Bir Sorgulama'* gibi yazılarının da müzakeresi, fikir verme anlamında oldukça faydalı olacaktır.

şey önceki gibi değildi. En azından hoşgörü ve diyalog deyip buna hayatını adayan bir insan, ademe mahkûm edilme arzusuyla bu çabalar da derin yara alıyordu. Aynı zamanda böyle fırtınalı günlerde samimi olanlarla kitlesel harekete kapılarak yanında yer alanlar birbirinden rahat ayrılabiliyordu. Belki de bu zemin, iradesi sağlam ve ufak-tefek sarsıntılarla niyetini değiştirmeyecek kadar iradeli kıymetli şahısların omuzlarında şahlanacak ve ülkeler arası bir maya hâline gelecekti. Belki de bunun için bir arınma süreci yaşanıyordu. İşin kader boyutunu bilmek Allah'a ait olmakla birlikte[78] ortada, emeklerin böylesine ucuz heba edilmesinden duyulan bir rahatsızlık ve ciddî bir üzüntü vardı.

O günden sonra da, dur-durak bilmeden gazete ve televizyonların haber merkezleri, Gülen'in konuşmalarını ihtiva eden kaset ve aleyhinde hazırlanmış dosyalarla sürekli beslendi. Belli çevreler, yine kendi ifadeleriyle[79] onu ve düşüncelerini bitirebilmek için âdeta bir fakülte, hattâ bir üniversite gibi çalıştı, medyaya pişmiş aş hâlinde sürekli servisler yapıldı.

Aleyhte olma hastalığı, sadece o günlerde nükseden bir maraz olarak kalmadı... Zihinlerde mahkûm edilen M. Fethullah Gülen, bundan sonra da sürekli gümdemde tutulmaya çalışılacak, kimin ve ne için işlediği belli olmayan cinayetlere bile adı karıştırılmak istenecekti...

Ümit Meriç'in dediği gibi *soy ismi Gülen olduğu hâlde kendi gülmeyen ve güldürmeyen bu ciddî bilgeye*'[80] belli ki dünya da

---

78 Bunu ifade eden bir âyette, *'Doğrusu Allah bilir, siz bilmezsiniz.'* (Bakara sûresi, 2/232) denilmektedir. Ayrıca bkz.: Bakara sûresi, 2/216, 232.

79 Bilhassa sivil toplum kuruluşlarını temsil ettiklerini söyleyen bazı insanlar, tv programlarında bunu açıkça ifade etmişler ve gece-gündüz demeden Gülen'le ilgili bilgi toplayıp hummalı bir çalışma içine girdiklerini anlatmışlar, bunu ifade sadedinde, '*Fethullah kolik olduk.*' tabirini kullanacak kadar kinlerini ifade etmişlerdir.

80 Meriç, Ümit Önsöz, Medya Aynasında Fethullah Gülen Kozadan Kelebeğe, Merkür Yayınları, İzmir, 1999, s. 4.

kolay kolay gülmeyecekti. Bir çok düşünür ve yazar tarafından, ortaya koyduğu hizmetlerin neticesi olarak *Nobel*'e aday gösterilmesine rağmen ekmeğini kaostan yiyenler, Gülen'in faaliyetlerinden sürekli rahatsızlık duymuş ve o da, bir müşterek kaderde mihnet ve çile listesine alınarak topyekün bir hücum başlatılmıştı. Zira, uzlaşma ortamından en çok zarar görecekler, kaosta prim yapan güçlerdi ve güçlerini aldıkları zeminin ortadan kalkmasına göz yummayacaklardı! Zira Gülen, bu kaos ortamını ortadan kaldıracak bir hamle başlatmış ve kavga yerine diyalogu tercih etmişti..!

O güne kadarki hayal ve beklentilerini değerlendirip gelişmelerden duyduğu hazzı kaleme alırken Gülen, gelecek adına bu sürecin neler getireceğini ifade yanında, baltalanan bu süreci zedeleyenler hakkında bir nebze sitemini de şöyle dile getirecekti:

'*Hemen hepimiz, hatıralardaki altın günlerimizi, bugünler içindeki kendi şive ve kendi edâmızı yeniden bulmuş gibi pürneş'e, birbirimizle kucaklaşıyor, koklaşıyor; birbirimizden haberdar olmanın, birbirimize kavuşmanın, hattâ birbirimizi bir kere daha keşfetmenin inşirahlarıyla hep sevgi türküleri söylüyorduk. Hülya ve rüyalarımızda her gün biraz daha derinleşen sevenler ve sevilenler dünyasından pırıl pırıl renkli fotoğraflar, her yerde teneffüs edilen sımsıcak hava, her yanda tüllenen derin bir şefkat ve merhamet, yürüyorduk kinin, nefretin bulunmadığı-bulunamayacağı günlere. Ümitlerimizi, beklentilerimizi bütün canlılığıyla içimizde duyarak her şeyin bizcesine açılıyor ve benliğimizi saran bir büyü ile, bir zamanlar hayatımızı onun etrafında örgülediğimiz sevgi, saygı ve hoşgörü günlerine dalarcasına 'eyyâmullah' diyeceğimiz altın çağlarımıza abanıyor ve yakın geçmişimiz itibarıyla, milletçe bir türlü gerçekleştiremediğimiz sevgiyi sevme, nefretten nefret etme ve sînelerimizdeki düşmanlık duygusuna karşı tavır alma istikametinde ümitle, iştiyakla durmadan koşuyor ve kendimiz olmaya çalışıyorduk.*

İhtiyarlamaya yüz tutmuş ruhlarımıza gençlik aşılamaya, renk atmış duygularımıza imanlarımızın boyasını çalmaya ve hâlâ yaşadığına inandığımız saatlere zamanın sihrini duyurmaya; duyurup akrep ve yelkovanı bir hayli zamandan beri bağlı bulundukları paslı zembereğin tesirinden kurtarmaya ihtiyaç vardı ve bunlar mutlaka yapılmalıydı.! İhtiyaç duyulan bu hususlar tam yapıldı veya yapılmadı o ayrı bir konu ama, yapılmak istenenler işte bunlardı.

Yakın geçmişimiz itibarıyla biz, işte böyle bir diyalog vetiresi (süreç) *içinde hep günlerin bahara kaydığını görür gibi oluyor; yeşeren ümitlerimizle kendimizden geçiyor ve bu ince, nazlı, yumuşak havanın, toplumun hemen bütün kesimlerince benimsenip yaşanabileceği hülyalarıyla oturup kalkıyor; her hamleyi az ilerideki sevgi günlerinin şafak emareleri gibi değerlendiriyor ve âdeta bir 'şeb-i arûs'a hazırlanıyormuşçasına seviniyor, heyecanlanıyor, ümitlerimizin ufkuna doğru kanat çırpıyor ve gönüllerimizin zarını yırtacak seviyedeki bir neş'e ve cûşişle yitirdiğimiz saatlerin, günlerin bize iade edildiğini/edileceğini duyar gibi oluyorduk.'*[81]

Netice ne oldu? Gülen, sevenlerinin kalbinden sökülebildi mi? Asla. Hattâ bunun bir hayli de faydası oldu. Kutlu Beyan'ın bildirmesiyle biliyoruz ki, başlangıç itibarıyla şer gibi gözüken nice mesele vardır ki, akıbeti hep hayır olmuş ve müspet anlamda noktalanmıştır.[82]

Onu zihinlerden silme adına ve her türlü kılığa bürünülerek yapılan kampanya da öyle oldu. Zihinlerden sökmek şöyle dursun belki de bir daha çıkmamak üzere bir çok beynin

---

81 Gülen, Çatlayan Rüya, Sızıntı, Nisan, 2001, Sayı, 267

82 Bir âyette savaş gibi durumlarda bile başlangıçla sonucun, insanların beklentisine göre gelişemeyebileceği anlatıldıktan sonra meâlen, *'Olur ki hoşlanmadığınz bir şey sizin için hayırlı olur. Olur ki sevip arzu ettiğiniz bir şey sizin için şerli olur.'* denilmektedir. (Bakara sûresi, 2/216); Bu meâldeki başka âyetler için bkz.: Nisa sûresi, 4/19; Nur sûresi, 24/11, 12.

fakültelerine müspet hamle ve düşünceleri nakşedilmiş oldu. O günlerin olumsuzluğuyla onu ilk defa duyan insanlarda bir merak uyandırıldı ve böyle bir şahsın hayatı ve fikirlerini orijinalinden öğrenme isteğini geliştirdi. Zira, onun aleyhinde olma adına başı çeken medya, geniş kitleler nezdindeki kredisini olabildiğince zedelemiş ve verilen her haber artık olduğu gibi kabul görmez hâle gelmişti. Ayrıca, bilhassa din ve dindarlar konusunda halkın ayrı bir hassasiyeti vardı ve nerede pişirildiği belli olmayan soslu yemeklere hemen iltifat edecek kadar itimatkâr yaklaşımını artık gerilerde bırakmıştı. Zira, biliniyordu ki, *bir mü'min aynı delikten iki defa ısırılmazdı.*

Elbette haberlerin veriliş tarzında bir ürkütücülük söz konusuydu. Ancak verilen her lokma artık, eskiden olduğu gibi parçalanmadan yutulmuyor ve paketler açılarak didik didik ediliyordu. Zira, insanlar artık daha objektif ve kararlarını kendileri verebilecek bir düzeye sahipti. Belki de bu, işi plânlayanların farkına varamadıkları bir konuydu. Hattâ o güne kadar hakkında yanlış bilgiye sahip bir çok insanda, Gülen hakkında bir merak uyandı ve böylelikle onu daha yakından tanıma imkânı buldu. O günlerdeki ürpertici tablodan etkilenip bir nebze uzak kalmayı yeğleyen kimseler de bugün, gelinen nokta itibarıyla yapılanların dönemsel ve bir konjonktürün neticesi olduğunun bilinciyle olayı değerlendirmekte ve kendi kararını yine kendisi vermektedir. Gülen'in de ifadesiyle, '*Herkesi aldatamadıkları, her sîneye giremedikleri, her dimağda şüphe uyaramadıkları ve çoğunluğu iğfal edemedikleri muhakkaktı; ancak bu kesme-biçme, bölme-parçalama ve her şeyi hurdahaş etme gayretleri tamamen de neticesiz kalmamıştı. Eski kavgalı günlerden henüz sıyrılmış bulunan ve fakat durduğu yerde biraz da iğreti duran pek çok kimse, yeniden sarsılmış ve bunların hoşgörü çağrılarıyla alâkalı bütün duyguları, düşünceleri alt-üst olmuştu. Bu da, yıllardan beri kardeşlik, dostluk ve diyalog*

adına ortaya konan gayretlerin hebâ olması ve bu çizgide gayretlerle gerçekleştirilmesi muhtemel diyalog ve barışa giden yolların muvakkaten de olsa yürünmez hâle gelmesi demekti...'[83]

Ancak, duyup sezen ve hassasiyet itibarıyla bir zirveyi temsil eden Gülen, bir beşer olarak bu durumdan oldukça sıkılmış ve kırılmıştı. Hislerini paylaştığı bir yazısında şöyle diyecek ve buna rağmen içinde bulunduğu ruh hâletini şöylece özetleyecekti:

'*Şimdilerde ben, bugüne kadar yapılan onca güzel iş ve gayretin baltalanmasını ve onca olumlu gelişmenin tahrip edilmesini ruhumda olsun duymamak için, olup bitenler ne zaman aklıma gelse, hayalimin yüzünü başka tarafa çeviriyor ve realitelerden kaçarak hafakanlarımı bastırmaya çalışıyorum. Doğrusu şu anda, kalbimde sıkışmalar hâsıl eden, tansiyonumu yükselten, vücudumda tavattun etmeye karar vermiş hastalıklara taarruz gedikleri açan böyle öldürücü hayallere karşı yapacak başka bir şey de düşünemiyorum. Ne var ki, ben onlardan ne kadar uzak durmaya çalışsam da, yine de olup bitenler, herhangi bir boşluktan sızıp düşünce dünyamın içine giriyor, bazen bir zehirli ok gibi kalbime saplanıyor; istemediğim hâlde zihnime akan bu meş'ûm bilgilerle inliyor, kıvranıyor ve kimbilir günde kaç defa Rabbime el kaldırıyor, 'Rabbenâ feracen ve mahracen' deyip sızlanıyorum...*'[84]

Belki bu kırgınlıktan acımasızca kendisine yüklenenler de nasibini almıştı ama onun esas kırıldığı kesim, bir anda değişiveren, atmosfere ayak uydurup sürekli renk atan, gelecek nesillerin kavgadan uzak bir atmosfer soluklaması adına açılan bir çığırda yoldan geri duranlar ve netice itibarıyla yoluna gidenleri yalnız bırakarak kuvve-i mâneviyeyi zedeleyenlerdi. Şu cümlelerinde bunların da ipuçlarını bulmak mümkündür:

'*Keşke böyle bir vetireyi ümit, hayal ve beklentilerimizdeki*

---

83 Gülen, Çatlayan Rüya, Sızıntı, Nisan, 2001, Sayı, 267.

84 Gülen M. Fethullah, Çatlayan Rüya, Sızıntı, Nisan, 2001, Sayı, 267.

enginlik ve zenginliğiyle devam ettirebilseydik.! Aslında ettirilmemesi için zahiren hiçbir sebep de yoktu. Yoktu ama, doğrusu biz bu konuda ümit ve hayallerimizin çok çok gerisinde kalmıştık; kalmış ve her şeyi iyimserlik, hoşgörü ve hüsnüzanna bağlı değerlendirerek pusuda fırsat kollayan kini, nefreti, gayzı, öfkeyi, bağnazlığı, yobazlığı bütün bütün düşünemez olmuştuk; mâzur da sayılabilirdik; zira bizler medenî bir dünyada, aydınlar arasında tarihten kalma bu mel'ûn düşüncelerin bütünüyle ölüp gömüldüğünü; iyiliklerin, güzelliklerin, faziletlerin ve evrensel değerlerin peşi peşine 'ba'sü ba'de'l-mevt'lerinin yaşandığı bir dönemde bunların bir daha da hortlatılamayacaklarını sanıyorduk.. keşke yanılmamış olsaydık!. Ne var ki biz, insanlara saygıya ve hüsnüzanna takılarak yanılmıştık...

Bir daha dirilmez sandığımız bütün kötü duygular, kötü tutkular yeniden hortlamış ve birer gulyabâni gibi her köşe başını tutmuştu; işte bu duygu ve tutku sergerdanları, bir Karmatî hezeyanıyla her şeye saldırıyor, bir Hâricî mantığıyla her şeyi ve herkesi kesip-biçiyor; bir anarşist tavrıyla her şeye tecavüz ediyor; kinin, nefretin, gayzın, öfkenin güdümünde vahşetten vahşete koşuyor; sevgiye, hoşgörüye uzanan köprüleri yıkıyor, yolları harap edip yürünmez hâle getiriyor, seven ruhları sindiriyor, sevgiyle çarpan sînelere şiddet, hiddet aşılıyor; çevresine şefkatle bakan çehrelerdeki tebessümleri karartıyor ve değişik çevre ve kesimlerin birbirleriyle olan iltisak noktalarını kırıyor, yıkıyor; onlar arasındaki birlik ruhunu kesiyor, biçiyor, parçalıyor ve ulaşabildiği bütün gönüllere düşmanlık tohumları saçıyorlardı...'[85]

---

[85] Olaylar karşısında yaşadığı ruh hâlini de şöyle ifade etmektedir: '*Ben her gün birkaç kere hayalimle bu ürperten resimleri seyrediyor ve kırılıp dökülen, parçalanıp sağa-sola saçılan sevgi, beşerî münasebetler, hoşgörü, diyalog ve birbirimizi anlama.. gibi kazanılmış güzelliklerin horlanıp hakir görülmesi karşısında iki büklüm oluyor ve inliyorum.. iki büklüm olup inliyorum çok ciddî gayretlerle elde edilen başarıların altının oyulmasına; o sevgi atmosferinin delinip yırtılmasına, toplumun*

İçini böyle dökmüştü Gülen..! Neyi hedeflemiş ve karşılık olarak ne bulmuştu! En duru düşünceler ve bin bir fedakârlıkla çıktığı yolda, yolunu kesmek isteyen nâdânlar tarafından ne ile itham ediliyordu ve bununla yapılmak istenenler de neydi? Salim akılla algılanması güç bir devreydi bu. Akıl ve muhakeme susmuş, sadece kin ve nefretle kabarıp inen muhteris göğüslerle abus çehreler vardı ortada..! Sağduyu rafa kalkmış ve yerinde şeytanî bir şer şebekesi otağ kurmuştu. Her söz ve hamleyi mutlaka bir olumsuzluğa bağlıyor ve 'yalancı-yamacı' misali bir kulp takıyorlar veya taktıklarını sanıyorlardı..! Bu durumu değerlendirirken Gülen şu ifadeleri kullanacaktı:

'Evet, bunlar, önce, toplumu teşkil eden fertlerin birbirlerine karşı güvenlerini sarsıyor; milletin değişik kesimleri arasına sûizan ve kuşku tohumları saçıyor; sonra da hoşgörü temsilcileri hakkında akla-hayale gelmedik iftira ve tezvirlerle, onların en samimî davranışlarını dahi evirip-çevirip hiç olmayacak bir kısım gayelere, hedeflere bağlayarak bütün hayırlı işleri âdeta kundaklıyorlardı. En olumlu gayretler etrafında şüpheler uyarıyor; diyalog adına ortaya atılan tekliflerde başka maksatlar arıyor; en yararlı sözleri, beyanları sağa-sola çekiyor, bölüyor, parçalıyor, montajlarla farklı kalıplara ifrağ ediyor ve tahribin en utandırıcı örneklerini sergiliyorlardı.

İşte bu şeytanî gayretler, millet çoğunluğu üzerinde müessir olmasa da, öteden beri hayatını şiddete, hiddete, kine, nefrete bağlamış ve düşmanlıktan başka bir şey düşünmeyen marjinal

---

değişik kesimleri arasında yeniden kavgaya start verilmesine; kinin, nefretin mergup bir metâ gibi gelip baş köşeye oturmasına; sevginin, merhametin, şefkatin ve bunlara bağlı olarak da gelecek adına ümitlerimizin kapı kapı kovulmasına; sînelerde uykuya yatmış düşmanlıkların bir kere daha hortlatılmasına.. evet bütün bunlar karşısında kaddim bükülüyor; kendimi âdeta öldürülmüş bir sürü güzel şeyin mezarı başında tahayyül ediyor, acıyla kıvranıyor ve ürperiyorum.' (Bkz.: Gülen M. Fethullah, Çatlayan Rüya, Sızıntı, Nisan, 2001, Sayı, 267)

bir kesimi ayaklandırmaya yetmişti. Ayaklandılar ve "hoşgörü", "diyalog", "sevgi", "herkesi kendi konumunda kabul etme" ve "kavgasız bir dünya".. gibi kavramlara karşı âdeta savaş ilân ettiler. Yüreklerdeki ümitleri sarstı, insanların birbirine karşı güven ve itimadını yıktı, toplumun değişik kesimlerini birbirine bağlayan esasları parçaladı, dağıttı ve yerle bir ettiler.'[86]

Böylesine bir toplumsal linç girişiminin ardından kaleme aldığı '*Çatlayan Rüya*', '*Gel Gönüllerimizle Konuşalım Demiştik*', '*Gelin Bir Kere Daha Kendimiz Olalım*', '*İnanan Sarsılsa da Devrilmez*', '*Kendimizi Dinleme Zamanı*' ve '*Münacat Yerine*' başlıklı yazıları dikkatle incelendiğinde görülmektedir ki Gülen, o güne kadar gelinen noktanın zedelenmesinden oldukça rahatsız ve özellikle de, sürekli rüzgârın estiği yöne teveccüh ederek bir türlü kıblesini bulmaya müyesser olamayanlara da bir nebze kırgındır. Eldeki veriler ve bilimsel yaklaşımlar, bu sürecin faydasını ortaya koyduğu hâlde -bilhassa bunu en iyi takdir etmesi gereken bazı kimselerin- realiteden yüz çevirerek süreci baltalamaya başlamaları ve etraflarını da bu istikamette yönlendirme gayreti içine girmelerini anlamak mümkün değildir. Aydınlıktan rahatsızlık duyacak bir aydın, gerçek aydın olamaz ve olmamalı da..! Ancak burası bir başka memleketti ve gelişmeler olsa da hâlâ eski alışkanlıklarını devam ettiren ve tarihin arka sayfalarında kaldığı hâlde hâlâ aydın geçinen bir zümrenin kalıntıları devam etmekteydi. Bu durumdan bahsederken Gülen şöyle diyecektir:

'Ama ne acıdır ki, tabiatları düşmanlığa, tecavüze, anarşiye, iftiraya kilitlenmiş marjinal bir kesim; güçleri ve tesirlerindeki fevkalâdelikleri tahrip yanlısı olmalarında ve çığırtkanlıklarında marjinal bir kesim, gulyabanîler gibi yolları tuttu ve kendi aklıyla hareket etmeyen bir kısım mütehayyir ve müteredditleri de yanlarına alarak kendi yaptırdıkları anket neticelerine göre toplumun

86 Gülen M. Fethullah, Çatlayan Rüya, Sızıntı, Nisan, 2001, Sayı, 267, s. 106 vd.

yüzde seksen beş ve doksanının çok olumlu bulduğu bu mübarek süreci kundaklamaya kalktılar. Onunla da yetinmeyip, bu bir fırsattır diyerek dine hücum etti ve bütün dindarları karaladılar. Hemen herkesi bir ideolojinin insanı gibi götsererek, kimini dinci –o da ne demekse– adı altında, kimini de bir tarikat mensubu gibi göstererek irtica çığırtkanlığıyla her yerde fitne ateşleri yaktılar ve bir zaman kızıl bayraklar altında toplanıp millete, devlete yağdırdıkları aynı küfürleri bu defa da dindarlara karşı kullandı ve içlerini boşalttılar.'[87]

Yine görülmekte ve ifadelerinden de anlaşılmaktadır ki onun bu kırgınlığı, şahsına yapılan her türlü itham ve yargısız infazların kol gezdiği dönemlerde yanında olmamalarından değil, hafif bir meltem esintisiyle ve gelinen noktayı hesap etmeden gerisin geri bir yönelişle gerçek anlamda bir mürteci tavır ortaya konulmasından kaynaklanmaktadır.

Ona göre, toplumun bu güne kadar kavgalı ilân edilen kesimleri bir araya gelmekle tabanda ciddî bir ümit belirmiş ve gelecek adına huzur dolu günlerin müjdeleri veriliyordu. Her ne pahasına olursa olsun bu hava bırakılmamalı, devam etmeliydi. Gerçekleri şahıslara bağlayarak ademe mahkûm etme gibi bir garipliğe, en azından ilim ve teknolojisiyle iftihar edilen bir asırda ve bilhassa kendini entelektüel görenler düşmemeliydi.

Nitekim geldiği konumu muhafaza ederek fırtınalara kapılmadan yerinde sabit kadem kalanlar da yok değildi. Gelen rüzgârın şiddetine rağmen ona ayak diremiş ve metanetli nice insan da, diyalog ve hoşgörü çabalarının arkasında olduklarını deklâre etmişlerdi. Bazı şahısların, yanılmış olduklarını öne sürerek, *artık Gülen'le yollarını ayırdığını* söylemelerine karşılık, *hakkında olumsuz tavırlar ortaya çıkmadan önce de bilerek el sıkıştığını*

---

[87] Gülen, M. Fethullah, Gel Gönüllerimizle Konuşalım Demiştik, Sızıntı, Ekim, 1999, Sayı. 249.

ifade edip yerinde kalmayı tercih edenlerden Prof. Dr. *Toktamış Ateş*'in şu sözleri bunun bir misalini oluşturuyordu:

'*Ben Fethullah Hoca'nın kitaplarının önemli bölümünü okudum. Kendi mantalitesi içerisindeki yaklaşımlarını biliyorum... Bir sürü de ortak noktamız, ortak kimliğimiz var. Ve bunların hepsinden daha önemli olarak bu toplumda huzur, barış ve hoşgörünün egemen olduğu, insanların birbirine sevgiyle, saygıyla yaklaştıkları bir dünyanın özlemi var. Ben bu çerçeve içinde hoşgörü ödülünü aldım. Bundan da memnuniyet duydum. Şu anda 'biz yanılmışız.' diyerek çark eden, günah çıkartan insanları anlamam mümkün değil. Ama onları eleştirmiyor, üzüntüyle izliyorum.*'

Gülen'le ilgili fikirlerini açıktan ifade ettiği yerde kendisine yöneltilen, '*Onlara göre Fethullah Hoca kendilerini aldatmıştı. Geçmişte söylediklerinden farklı şeyler söylüyordu. Siz bir aldatılmışlık hissetmediniz mi?*' şeklindeki bir soruya karşılık da *Ateş* şu cevabı vermektedir:

'*Hayır, böyle bir aldatılmışlık duygusuna kapılmadım. Çünkü ben o kasetlerde söylenen şeyleri daha önce kitaplarında okumuştum. Ayrıca o kasetlerde ne bileyim bir İBDA-C'ye sempatiyle bakan, Hizbullah'a yakın duran birini görmedim. Aksine insanları akıl yoluna çağırma çabalarını gördüm. Biz farklıyız ama ortak paydalarımız var. Ben bunları ön plâna çıkarmayı, tartışma zeminine oturtmayı düşünüyorum. Çünkü toplumun buna ihtiyacı var. Hiç kimse çatışma, kavga olsun istemiyor. ... Ama insanlar benim yaptığımı alkışlıyor. Telefonlar, fakslar geliyor. Tabii bu arada bizim cepheden de 'Niye hâlâ ısrar ediyorsunuz?' diye eleştiriler gelmiyor değil.*

Bunu ben de merak ediyorum. Bu kadar ısrar niye? Herhâlde irrasyonel olduğum için. Doğru bildiğim bir şeyi yaptım. Ben 'yanılmışım' demekten asla korkmayan bir insanım, yanılmışsam

yanılmışım der ve özür dilerim. Ama şu âna kadar yanılmış olduğumu düşünmüyorum ve temenni de etmiyorum.'[88]

Bütün olup bitenlere, bir kaşık suda fırtına koparmalara rağmen Fethullah Gülen, hâlâ ümitvardır ve bu hoşgörü ve diyalog mayasının tutacağından emindir. Ona göre bu hamleler, ne pahasına olursa olsun, benliğine, kimliğine, konumuna, korku ve endişesine takılanlara takılmadan olanca hızıyla devam ettirilmelidir. İşte, her şeye rağmen yine birlik ve beraberliğe çağıran, kendisine ölümüne vuranlara bile gül takdim edip zeytin dalı uzatan bir gönülün bu anlamdaki beklenti, ümit ve mesajları:

'Bir kısım yobazca düşünceler, yürüdüğümüz yolları yürünmez birer patika hâline getirse de, hâlâ her tarafta salınıp duran yeşillikler, gönüllerimizde yol yürüme heyecanı uyaran yol arkadaşları, insanî duygularıyla diyaloga açık sîneler; el sıkışmasını, kucaklaşmasını ve etrafına tebessümler yağdırmasını devam ettiren gönül insanları; günahını bilen vicdanlar, hatalarına pişmanlık duyan ruhlar, geleceği mantık ve muhâkeme üzerine bina etmek isteyen dimağlar mevcudiyetlerini devam ettirdikleri sürece, ruhumuzun sarsılan sistemlerini yeniden derleyip toparlayacak ve 'yeni baştan' deyip herkesi sevmeye devam edeceğiz.'

'Şimdilerde hemen her yanda duyulan o sun'î ağıtların, solgun nefeslerin pörsüttüğü duygular, düşünceler, mevsimi gelince yeniden canlanacak ve her yanda bir kere daha bahar nârâları duyulacaktır.' şeklinde beklentilerini ifade eden Gülen, gelecekte bu mayanın tutacağından emin ve emarelerini gördüğü o mutlu günlerin geleceğinden de oldukça ümitlidir. Bu beklentisini şu ifadelerle dile getirir:

'Ne var ki, olup biten bunca kemlik, bunca kötülük ve bunca vefasızlığa rağmen hâlâ o günlerin avdet edeceğini gösteren ve

---

88 Ateş, Toktamış, Aksiyon Dergisi, Ropörtaj, Fethullah Hoca Konusunda Yanılmadım, 26 Haziran 1999, Sayı. 238.

onları bize geri veriyor gibi görünen saatlerin emâreleri de başımızın üstünde. Yarısı uçurulmuş bir bina veya eksik kalmış bir mısra gibi imara azmi şahlandıracak, kalemi bir kere daha coşturacak bir hayli ışık var geçtiğimiz yollarda. Yıkılıp giden, sökülüp atılan o ümit dünyasından geriye kalan her parça bize:

'Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete râm ol...

Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol' (Âkif) *diyor gibi. Gerçi mevcut durum, bir yıkık rüyaya benzeyen hâliyle bana oldukça dokunuyor ve yapılanlar çok gücüme gidiyor; ama yürüdüğümüz yol millet yolu olduğuna göre, neye maruz kalırsak kalalım, başımıza gelen her şeyi sabırla, tevekkülle karşılamaya kararlıyız. Gönül gözlerimizle milletimizin mutlu yarınlarını süzerek, yaşatma zevkiyle hasret ve hicranlarımızı tadil edip, yolda bulunmanın hakkını vermeye çalışacağız.'*[89]

Gülen'in, bütün olumsuzluklara rağmen çizdiği yol, kendisinden önce gelip aynı yoldan geçerken benzeri sıkıntılara maruz kaldıkları hâlde sürekli *afv ü safh* yolunu tercih eden Hak dostlarının yoludur. Bu yolda olumsuzluklar, esen bir rüzgâr, onlara maruz kalanlar da birer ekin gibidirler. Yatar, ama yine kalkmasını bilir ve boy atıp gelişmeye devam ederler.

Aynı zamanda bu, bir mukavemet sınavıdır. Madem *Hakk'ın atıyyelerini O'nun matıyyeleri taşıyacaktır*; öyleyse ağır yük kaldırmaya namzet ruhlar, *omuzlarına ihsan-ı ilâhi olarak konulan vazifeler* öncesi, belli başlı mukavemet temrinlerine tâbi tutulmalı ve ağır yükleri taşıyabilecek keyfiyete ulaştırılmalıdırlar. Şeytanın Hz. Âdem (aleyhisselâm) ve oğullarına, atmacanın da serçeye musallat olmasının esprisi de burada yatmaktadır.

---

89 Gülen, M. Fethullah, Çatlayan Rüya, Sızıntı, Nisan, 2001, Sayı, 267.

TARİHÎ TEKERRÜRLER VE MUTLU AZINLIK

'İşte biz, zafer günlerini insanlar arasında nöbetleşe döndürür dururuz.'

(Âl-i İmrân sûresi, 3/140)

Bir İsim, Bir de Resimler Farklı

Tarihe derinlemesine şöyle bir bakıldığında, günümüzdeki bir çok olayın neredeyse aynı çizgiler dahilinde geçmişte de tekerrür ettiği görülmektedir. Senaryo hep aynı olmakla birlikte aktörler farklılık arz etmekte, sadece isim ve resimlerde değişiklik baş göstermektedir. Sürekli bir mücadeledir ki, fani âlemde devr-i daimler şeklinde bir nöbet değişimi devam edip gidiyor. Her dönemin, vuslata ererek bayramına ulaşıp mesut olanları farklı olsa da, bu bayramın süreklilik arzetmediğini gelişen her olay bir kez daha perçinlemektedir. Yüce Beyan bu mevzuyu, '*İşte biz, zafer günlerini insanlar arasında nöbetleşe döndürür dururuz.*'[90] şeklinde ifade ederken Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de, '*Dünya adına öne geçip yükselen her şeyi*

[90] Al-i İmran sûresi, 3/140, 141.

yeniden aşağılara çekmek Allah'ın hakkıdır'[91] buyurarak tavzih etmektedir.

Aslında buna, ilk insanın yaratılması münasebetiyle, o güne kadarki kurbet ve Cennet'ten kovulan şeytanın kin ve ahdinin bir neticesi de denilebilir. Zira o, '*Ya Rabbi, beni azdırmana karşılık, yemin ederim ki ben de dünyada onlara günahları süsleyeceğim ve senin ihlâsa erdirdiğin kulların müstesna, onların hepsini azdıracağım.'*[92] demiş ve kendi adına kıyamete kadar dalgalandıracağı bir bayrak açmıştı. Belki de, yapacağı bütün süsleme ve aldatmayı icazetli olarak yapmak istiyordu. Bu meydan okumasıyla iblis, aynı zamanda faturayı yine kendi üzerinden atmayı hedefliyor ve belki de şunu demek istiyordu: '*Ya Rabbi, benden aşağıda olan birine boyun eğmemi istedin. Benim bu emre uymayacağım sence malûmdu. İşte böylece azmama sebep oldun ve bu da bu insanlar sebebiyle başıma geldi. İşte ben de onları azdıracağım.'*[93]

Tarih boyunca yaşanan bu devr-i daim ve mücadelelerle bugün, Kur'ân ve onu bir rehber olarak kabul eden temsilcilerine karşı şeytanca mukabelede bulunulmasının sebepleri benzerlik arz etmektedir. Bu yaklaşım, zaman zaman öylesine bir cinnet boyutuna gelmektedir ki, ateş olmayan yerde duman arayan, öküz altında buzağı yakalamaya çalışan bir yaklaşımla, samimi, dinlerini yaşamaya çalışan nice insan karalanmakta ve sürekli zan altında bırakılmak istenmektedir.

Hâlbuki çağlar boyu devam edegelen bu kültür göstermektedir ki, dinin ve dindarın ortaya koyduğu proje ve yaklaşımlar, günübirlik bir siyasete prim verecek kadar basit değil, aksine rıza ufkunu yakalama anlamında ve aleyhinde çığırtganlık yapanların algılamasının üzerinde bir değere sahiptir. Maksadı bağcıyı

---

91 Buhârî, cihad 59; Tirmizî hayl 14.

92 Hicr sûresi, 15/39, 40; ayrıca bkz.: Kehf sûresi, 17/62-65; Zümer sûresi, 38/82, 83.

93 Yıldırım, Suat, Kur'ân-ı Hakim ve Açıklamalı Meali, s. 263.

dövmek olan ve iman cephesini sürekli karalama eğiliminde olan azınlık düşünce, her ne kadar bunu anlamak istemese de tarihteki onca örnekle günümüzü müştereken değerlendirdiğimizde bugün, zihinlerde canlandırılmaya çalışılan endişelerin yersizliği anlaşılmakta ve yargısız bir infazın varlığını ortaya bütün netliğiyle ortaya çıkmaktadır.

Bugünkü hâli anlayabilmenin en önemli yolu da, benzeri infazlara muhatap olan geçmiş peygamberlerin hayatını gözden geçirmek, evliyanın çile üstüne çile sıkıntılarına mercek tutmak suretiyle içinde yaşadığımız asrın tavırlarını da değerlendirip, '*karşı koyanları-inandığı değerleri yaşamaya çalışanlarıyla*' toplum içindeki konumumuzu test etmek, mücerret beyan yerine ilmin verileriyle bulunduğumuz yeri iyi tespit etmektir.

Kur'ân'ın, '*O hâlde ey Resûlüm! O üstün azim sahibi peygamberler nasıl sabrettilerse, Sen de öyle sabret.*'[94] deyip engellerle karşılaşanlara sabrı tavsiye ettiği gibi, aceleciliğin girdabına kapılmadan ve karşılaşılan olumsuzluklara takılmadan herkesin, üstüne düşen görevi yerine getirirken bu yolda yalnız olmadığının resmini çizip enzara arz etmek, ayrı bir ehemmiyet kesbetmektedir.

İlk insan ve ilk peygamberle başlayan ve arkasından gelen binlerce nebinin eliyle takdim edilen bütün dinlerin hedefi, umumi sulh ve sükun anlamında *İslâm* olduğu gibi aynı zamanda her peygamber ve onların çizgisinde yürümeye çalışan her sadık mü'minin, mükellef olduğu dinî hakikatleri tebliğ ederken karşılaştıkları zorluklar da silm çizgisinde benzerlik arz etmektedir.

Bir yönüyle buna, ışıkla karanlığın, gece ile gündüzün veya *şeytan*la Hz. *Âdem ve Adem oğlunun* mücadelesi de denilebilir. Asırlar değişebilir, devirler de başkalaşabilir; ancak bu tepki ve defans, kendine özgü yapısıyla kabuk değiştirir, her defasında zuhur ettiği

---

94 Ahkaf sûresi, 46/35

asrın rengine bürünmüş hâlde kendini gösterir ve amansız mücadelesine olanca hızıyla devam eder durur. Hattâ denilebilir ki, her geçen gün bu mücadele ve karşı koyma, köpürür, kabarır, artarak ivme kazanır ve gelişen dünyanın şartlarına da ayak uydurarak amansız bir zemine kayıp cinnet derecesinde bir hıza kavuşur ve dur-durak bilmeden çağlarboyu devam eder durur.

Dün olduğu gibi şeytan ve onun avaneleri, kendi adlarına verdikleri sözde sadakatlerini ortaya koyarken 'elest bezmi'nde Rabbine söz vermiş olan şuurlu insanın amellerinde gösterdiği kusurun bedelini bütün insanlık ödemekte ve bu sebepledir ki bir türlü özlenen aydınlık ve nur ikliminde güller tomurcuk vermemektedir.

Arif Nihat Asya'nın dediği gibi, '*diller, satırlar, sayfalar Ebû Leheb öldü dese de, Ebû Leheb ölmedi yâ Muhammed! Ebû Cehil bugün kıtalar dolaşıyor.*'

Zamanın bir behresinde Hz. *İbrahim*'e (aleyhisselâm) çektirmedik eziyet bırakmayan *Nemrut*larla, Hz. *Musa* ve Hz. *Harun*'a (aleyhimesselâm) olmadık sıkıntılar yaşatan *Firavun* ve *Şeddâd*lar, sanıldığı gibi sadece bir devirde gelip giden zalimler değil, aksine hemen her dönemde varlıklarını hissettiren birer ceberût kişiliktirler. Başka bir ifadeyle bugün, Nemrutlar, Firavunlar, Ebû Cehiller ve Ebû Lehebler, şirretlikleri adına oldukça aktif ve ölümüne vazifelerini yerine getirmekteyken, iman cephesinde buldukları boşlukları değerlendirerek âdeta keyif çatmakta, yapageldikleri çirkinliklerin âdeta hazzını yaşamaktadırlar. Yine A. Nihat Asya'nın ifadesiyle, '*karşılarında meydan okuyan bir Ömer bulamamanın*' hazzıdır bu..!

Evet, *Ebû Cehil*ler, *Ebû Leheb*ler, *Utbe* ve *Şeyb*eler çok aktif bugün..! Niçin mi? *Ebû Bekir*ler *Ömer*ler, *Osman*lar ve *Ali*ler olamadığımız için..! Küfür ve küfre ait düşüncenin tahammülfersa çığırtkanlıkları karşısında, maiyyetiyle sıddîkiyeti

temsil edip mü'min-i âl-i firavun hassasiyetiyle davasına sarılan bir *Ebû Bekir* tavrı sergileyemediğimiz için... Hakkı hak bilip batıla kılıncını çeken bir *Ömer* kahramanlığı gösteremediğimiz için... Hilim ve mahviyetinde küfrün buzdan kalelerini eritip iman havzına boşaltan bir *Osman* sabrıyla içtimaî hayattaki yerimizi alamadığımız için... Şecaat ve kahramanlıkta ön sıralardaki yerimizi alıp öncelikle gönlümüzün enginliğinde muhataplarımızın kalplerine hitap edebilmede bir *Ali* duyarlılığı sergileyemediğimiz için..!

İnanan gönüller olarak işte bugünkü zaafımızın teşhisi..! Tedavisi de, teşhisin içinde münderiç..! Belki de bugün, her defasında daha da çığırtganlaşan hoyrat düşüncenin sürekli diş kirası istemesinin altında yatan sebepler de bunlar..! Zira, 'Aç olan canavara karşı tahabbüp etsen, merhametini değil, iştihasını açar. Sonra döner gelir; tırnağının, hem dişinin kirasını senden ister.' veciz ifadesi bunu anlatmaktadır.

Şeytanın tavrında olduğu gibi faturayı kesecek bir başka merci aramanın hiçbir esprisi olmadığı gibi bu türlü kuruntularla zaman kaybetmeye de gerek yoktur. İnanan her insan, faturanın gerçek sahibi olarak kendini gördüğü an, şeytan ve şeytanca düşünceye, tasını-tarağını toplayıp terk-i diyar eylemek kalacaktır. Merhum Seyyid Kutub'un dediği gibi, yeryüzündeki bir milyardan fazla inanan gönül, aynı anda ve bir ağızdan şöyle bir kelime-i tevhidi haykırıverseler, küfrün kirli yüzü kendi karanlık dünyasına hapsolacak ve şeytan da kin ve nefretinden gayız üstüne gayız yutkunarak hırsından kendi ininde çatlayacaktır.

Unutmamak gerektir ki, varlık insan merkezlidir ve zamanın değişmesi, asırların başkalaşmasına rağmen belli alanlarda gelişmeler yaşansa da, insanlığın ilk başladığı dönemdeki insanla günümüz insanının istek ve beklentileri birbirinin neredeyse aynısıdır. Fert plânında durum böyle olduğu gibi sosyal anlamda

da çok büyük değişikliklerden bahsetmek oldukça zordur. Sadece zahir itibarıyla görünüşte bir farklılık hissedilmekte, günümüz itibarıyla bir miktar ambalajda fazlalık dikkat çekerken, makyajın şatafatı günümüzü bir nebze farklı kılmaktadır.

Ancak, dünyanın sadece fani cihetini ilgilendiren bu kısmı, Allah katında pek bir değer ifade etmemektedir ve âhireti netice veren bir mezraanın yeşermesini temin ettiğinde veya Esmâ-i İlâhiye'ye âyinedarlık yaptığı zaman ancak bir kıymet kazanmaktadır. Öyleyse bu ambalaj ve makyajın aldatıcılığına kapılıp takılmamamamak gerekmekte, merkeze insanı alarak daha sağlıklı bir değerlendirmenin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsanın değerlendirilmesi ise, ortaya koyduğu icraatıyla doğru orantılıdır. Yani amellerimize bakıldığında ruh yapımızın keyfiyeti ortaya çıkmakta ve bir insan olarak gerçek kıymet ve değerimiz belirgin hâle gelmektedir. Allah ve Resûlü'nün baktığı yerden nazar atfederek amellerimiz bir kıstasa tabi tutulduğunda, en medenî şehirlerde yaşadığı hâlde bazen en bedevilerden daha bedevi ve medeniyet görmemiş çöllerde yalnız yaşadığı hâlde en medenîlerden daha medenî nice insanla karşılaşmak mümkündür. Fiilen kalabalık şehirlerde yaşadığı hâlde, bedevi kültürünü de beraberinde getirip şehir kültürüne yabancı ve kendi yerel kültürüyle yaşayan kitleler misali ruh dünyasındaki hicretlerde de aynı gerçekler karşımıza çıkmakta ve hemen hemen benzeri sonuçları ortaya koymaktadır.

Meseleyi biraz daha belirgenleştirmek gerekirse bugün, imanlarının gereği olarak dinî bir yaşantıyı tercih edip kulluk vazifelerini yerine getirmeye çalışan insanları '*gerici*' ve '*yobaz*' tiplemeleriyle karalamaya çalıştığı hâlde, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokrasi gibi kavramların öne çıktığı bir dünyada kendisi, çağın gerisinde kalan bir kısım insanların varlığı misal olarak ilk akla gelenlerdir. Çağın dışında kaldığı hâlde, en önemli değerlere

‘*çağ dışı*’ veya -hâşâ- ‘*çöl kanunu*’ yaftasını yakıştıran bu tip insanlarla, çağlar ötesinde *İbrahim*lere, *Musa*lara, *İsa*lara çektirenler arasında önemli bir fark olmasa gerek..!

Değişmeyen Çizgi

Evet, kendi heva ve istekleri doğrultusunda toplumu yönlendirmeye çalışan mutlu azınlık, bir yanda kendi dünyasını yaşayıp dururken, diğer tarafta bakışlarında aydınlık, düşüncelerinde hikmet ve beyanlarında hakikat nümâyan olan her başyüce kamet, diriltici soluklarıyla muhataplarını aydınlatmakta ve bunu yaparken de hep o bildik tepkilerle karşılaşıp öncekilerde olduğu gibi bir müşterek kader yaşamaktadır.

Ancak, insana verilen en büyük sermaye olan zamanın, her geçen gün ayrı bir kıymet kazandığı, ilim ve teknolojinin ışık hızı mesabesinde yol aldığı bir çağda bunun, değişmez bir tarihî tekerrür olmaması gerekmektedir. Bugüne kadar ortaya konulan mücadelelerde, zahirî anlamda ve geçici olarak yasakçı zihniyetin bir galebesi görülse bile sonuç hep aydınlık simalar lehine olmuş ve müspet hareket edenler, belirgin bir farkla haklılıklarını ortaya koymuş ve bütün çığırtkanlıklara rağmen onlar, halkın gönlünden asla koparılamamışlardır.

Tarih, bir de bu açıdan değerlendirildiğinde, aklını kullanmasını bilen bir insanın, Hak adına kendine güvenerek yola çıkıp insanlığın hayrına bir fikre sahip olan her başyüceye imkân sağlaması ve böylelikle aydınlanma zemini hazırlaması, en büyük akıllılıktır. İmkân hazırlanıp yardımcı olamasa bile en azından cüzzamlı muamelesi yapmaktan vazgeçerek köstek olmaması, insanlığının bir gereği; aydınlanmaya ihtiyaç duyanları bu ziyadan mahrum kılmamak için isminin yayılmasına zemin hazırlama, geleceğe yapılan en büyük yatırımdır.

Her Yeniliğe Tepki Vardır

Aslına bakılacak olursa tepki, sadece iman-küfür mücadelesinin ortaya çıkardığı bir hareket değil, sosyal olaylardan teknolojik gelişmelere kadar fayda ve zararı hesap edilmeden her türlü yeniliğe karşı alınan bir tavırdır. Tarih içinde dünya dönüyor dediği için canından olan, yeni bir keşfinin akabinde heyecanını ifadenin ardından kendini türmenin önünde bulup zindanlarda çürümeye terk edilen, insanlığın faydasına bir gelişmeye imza attığı hâlde toplumdan tecrit edilen nice insan vardır. Belki de bu, çizgisini kaybettikten sonra bir türlü yolunu bulamayan ham ruhlu karanlık bir insan karakterinin temsil ettiği çağdışı bir karşı koymanın tezahürüdür. Matbaa ilk icat edildiğinde, ona karşı çıkıp boykot edenlerle bugün, işlerinden olacakları endişesiyle ilim ve teknik alanındaki gelişmelere kulak tıkayan insanların, taassup ve körlük açısından bir farkları yoktur. İnsanlık adına ortaya konulan her yeni gelişmenin, maddî sebepler yanında, dünyanın her yerine ulaşıp genel olarak istifade edilememesinin altında yatan sebeplerden biri, hattâ en önemlisi bu olsa gerek!

Şu da bir gerçektir ki, sağduyu ve genel kabul gören temel değerler, hemen her dönemde geniş kitleler tarafından temsil edilirken, aykırı ve şaz görüşleri hep küçük bir '*azınlık*' ayakta tutmaya çalışmış ve genelde reaksiyoner tavırlar da hep bu mutlu azınlık tarafından sergilenmiştir. Bu türlü bir mücadelenin varlığından bahsedilen hemen her yerde karşımıza çıkan bu azınlık düşüncesi, fikir anlamında dayandığı temeller çürük olmakla beraber genelde güç ve kuvvetten destek aldığı için etkinliğini artırmış veya böyle bir dayanağı olmadığı dönemlerde bile, daha fazla gürültü çıkarmak suretiyle kendini etkin gibi göstermeye çalışmıştır. Bugünkü yapıda da aynı tablonun yansımaları kendini göstermekte ve köşe başlarını tutan böyle kaymak bir tabakanın tek alternatifli

dayatmasıyla kitleler belli bir istikamette yönlendirilmeye çalışılmaktadır.

Güller arasında zaman zaman bülbül feryatlarını algılamanın en önemli yolu da, bu türlü dikenleri iyi tanımaktan geçmektedir.

Konuyla ilgili olarak Yüce Beyan'da oldukça geniş bilgi mevcuttur. Kur'ân, sadece bu mutlu azınlığın varlığından bahsetmekle kalmaz, aynı zamanda bunların ortak özelliklerini de ortaya koyarak bize, çevremizdeki olayları bu açıdan değerlendirme imkânı da vermektedir.

Mutlu Azınlık

Tekrar ifade etmek gerektir ki, ilk günden bu yana gerek iman karşısında yerini alarak inanan gönüllere karşı bayrak açıp kan kusturmak isteyen, gerekse ilim ve teknoloji dahil her türlü gelişmeye tepkili davranarak tavır koyan insanlar sürekli olarak *azınlığı* temsil etmişlerdir.

Azınlık olmalarına rağmen inanan kitleyi, gerek sayı gerekse hayat tarzı itibarıyla küçük görüp hafife alma, kendilerini de dünyanın merkezi ve yegâne sahibi gibi görme bunların ortak karakterleri olagelmiştir.

Güçlerini ise, bin bir plân, her türlü hile ve akla hayale gelmedik ayak oyunlarıyla elde ettikleri yakınlık neticesinde güçlenen idarî mekanizmadaki konumlarından almakta ve boş tenekenin gür ses çıkarması gibi kendilerini çoğunluk olarak göstermeye çalışarak genel kitle üzerinde hep etkin olmayı plânlamaktadırlar. Bu açıdan en belirgin özellikleri ise, *çığırtkanlık*tır. Günümüzdeki atmosfere bakılıp iyice tetkik edildiğinde, tarihteki benzerleriyle bugünkü sonucun farklı olmadığı görülecektir. Zira, bunlara göre vakıanın fotoğrafı, hiçbir zaman olduğu gibi yansıtılmamalıdır.

Aksi hâlde kitleleri istedikleri yöne sevk etmedeki sihirleri bozulur ve ömrübillâh maksatlarına ulaşamazlar.

Dünya genelindeki inanan insanları, bu mutlu azınlığın '*görme*' biçimiyle başkalarına '*göstermek*' istediği tarz oldukça önemlidir. Bugün çoğunlukla İslâm âlemindeki gelişmeleri değerlendiren sistem, kendi baktığı yerden ve ulaşabildiği kadar bir değerlendirme ortaya koyarken genellikle de, başkalarına göstermek istediği bir tarzda ambalajlayarak mümkün mertebe istikrah edilip kendisinden korku duyularak uzaklaşılacak bir arzla diğer insanlara takdim etmektedir.

Genel anlamdaki yaklaşımlar bu çerçevede cereyan ettiği gibi aynı zamanda meseleye bireysel baktığımızdaki durum da bundan farklı değildir. Varlığını kendi varlığı adına bir tehlike olarak algıladığı veya öyle görmek istediği bir başka ferdi bu azınlığın algılama biçimiyle başkalarına yansıtma tarzı da ayniyet arz etmektedir. Bu durumda, kendine bir rakip ve düşman olarak tarif ettiği insanı, diğer şahısların da düşman addetmesi için, zihinlerde mahkûm edilebilecek bir kılıf bulunmalıdır ve genellikle de böyle bir kılıfı bulmak zor olmamaktadır.

Bir filozofun verdiği misalle konuya daha da açıklık getirmek gerekirse, insanlar nezdinde meselâ, köpek bir hayvandır ve bir değer ifade eder. Bağ ve bahçede kendisinden istifade edilir ve onun da insanlar nezdinde bir yeri vardır. Dolayısıyla kimse, sokakta, bağ ve bahçede gördüğü bir köpeğe karşı reaksiyoner hareket sergileyip onu öldürmek istemez. Ancak onu insanlara anlatırken yapacağınız bir tanımlamayla '*kuduz*' der ve başkalarına öyle tanıtırsanız, artık onu öldürmek bir vecibe olarak algılanacak ve bu fiili gerçekleştirenler de asla kınanmayacaktır.

İşte çağlar boyu devam eden ve bu gün de varlığını her defasında hissettiren bu azınlığın, iman ve gönül insanlarına yaptığı şey de budur. Mesele öyle takdim edilmektedir ki, artık sizin

orada, ne kendinizi müdafaa etme imkânınız vardır ne de diğer insanlarda haklı olup olmadığınız noktasında böyle bir soru ihtiyacı söz konusudur. Hüküm verilmiştir ve siz, ister istemez toplum nezdinde üzerinize dikilip giydirilen elbiseyi giymek ve bedelini de ödemek zorundasınızdır.

Elbetteki bu bir yargısız infazdır. İnsan haklarına ciddî anlamda müdahale ve onu ihlâlin adıdır. Bir yönüyle kendi değerlerimizin hunharca harcanması anlamına gelir. Fikirlerin serbestçe söylenmesinin önünde ciddî setler oluşturur. Böyle bir yaklaşım tarzı, aynı zamanda insanın, içine kapanmasını netice vereceğinden bireysel kabiliyetlerin inkişafının önünde ciddî engeller oluşturur.

İnsanlar, fikirlerini arz ederken, neresinden nasıl yaklaşılıp da toplumsal bir afarozla karşılaşacaklarını bilemez hâle getirilip ürkekleştirilmemelidir. Medeniyetin bu günkü seviyelere geldiği bir dönemde bedevice hareketlerle insanlar karalanmamalı ve fikirlerin çatışma ve çakışmasıyla bârika-i hakikatin inkişafına zemin hazırlanmalıdır. Madem, *medenilere galebe ikna iledir*, öyleyse fikirler özgürce ifade edilebilirken, işin ikna tarafı, cebir kullanarak '*benim anladığım biçimde algılayacaksın*' dayatması yerine medenilerin kendilerine bırakılmalıdır.

Kur'ân-ı Kerim Açısından 'Mutlu Azınlık'

Azınlığı teşkil ettiği hâlde çoğunluğun temsilcisi gibi hareket edip kitleleri yönlendiren bu kesim Yüce Beyan'da da anlatılmakta ve bu anlatım içinde belli başlı belirgin vasıflarına dikkat çekilmektedir.

Mutlu azınlığı temsil ettikleri hâlde kendilerini, memleketin kaderinde vazgeçilmez ve en önemli etken gibi gösteren bu kitleden bahsederken Kur'ân'ın genelde kullandığı kelime *mele*'dir.[95] Bu

95 Kur'ân'da mele' tabiri, bu türlü azınlıklar için kullanıldığı gibi aynı zamanda mele-i

kelime, aynı görüş ve maksatla bir araya gelip şekil ve görünüşleri, kıymet ve önemleri ile göz dolduran heyet, seçkinler zümresi ve küçük grup anlamında zaten bu mutlu azınlığı ifade etmektedir.

Siyaset ve sosyoloji ilimleri açısından ayrıca dikkat çekici olan bu kelime, toplantı, müşavere, şeref ve rey gibi kavramlarla da irtibatlıdır. Bundan dolayı bir dernek, bir kabine, bir parlamento, bir ordu ve herhangi bir toplumun bütünü adına söz söylemeye yetkili kişilerin teşkil ettiği heyet, mele' kavramının kapsamına girmektedir.[96]

Bu azınlık grubu Kur'ân, sadece *mele'* tabiriyle anlatmamakta aynı zamanda küfür önderleri anlamında '*eimmetü'l-küfr*', efendiler ve büyükler mânâsında '*sâdât, küberâ*', münafıklıkta profesyonelleşmişler anlamında '*meredû ale'n-nifak*' gibi ifadelerle de mele' zümresini tavsif ve tarif etmektedir.

Toplumu belli istikametlere yönlendiren ve önde görünenler, aynı zamanda o toplumun önderleri ve ileri gelenleridir. Bu açıdan her toplumda, kendini diğerlerinden farklı kılan özelliklerine göre bu önder gruplar da farklılık arz etmektedir. Sözgelimi, kapitalist toplumlarda bu insanlar, daha çok sermaye sahiplerinden oluşurken, faşist toplumlarda Firavun ve Hâmân örneğinde olduğu gibi diktatörler ve bunların çevresinde öbekleşen kişiler; dinin ağırlıkla yaşandığı toplumlarda ise, bir kısım haham, rahip ve diğer din adamları şeklinde kendini göstermektedir. Ortaya çıkış biçimleri, toplumların yapısına göre farklılık arz etse de, insanları yönlendirme, tercih ve kararlarında tesirli olma ve toplumu belli bir kalıba sokma gayretleri açısından bakıldığında aralarında herhangi bir fark yoktur.

Şu da bir gerçektir ki, Kur'ân, toplumu yönlendiren bu seçkin

---

a'la ve sema ehlinin sakinleri gibi farklı maksatları da ifade etmektedir. (Bkz.: Sâffat sûresi, 37/8; Sâd sûresi,38/69.)

96 Bkz.: Elmalılı, *Hak Dini*, 4/90, 91

zümreyi, *mele'* tabirini kullanarak anlatması, sadece sosyal bir vakayı ortaya koyma, bir olguyu insanlara aktarmanın bir neticesidir. Burada asla, mele'nin ahlâki açıdan tasvip edildiği ve takdir gördüğü anlamı çıkarılmamalıdır. Bilâkis onun ifadelerinde bir yerme ve yapılan icraatları tenkit söz konusudur.[97] Öyleyse mele'nin seçkinliği, ahlâkî meziyetleri yansıtma değil, çoğunluk itibarıyla siyasî ve iktisadî durumlara dayanmaktadır.[98]

İmandan uzak küfür toplumlarında mele', iktisadî, idarî ve dinî gücü elinde tukmakla birlikte İslâm'a karşı isyan ve mücadelede aşırı ve mütecaviz kitleleri ifade eder. Kur'ân'ın, küfürden daha şiddetli olarak anlattığı münafık grubun mele'i ise iki şekilde gün yüzüne çıkmaktadır. Birinci grup, '*meredû ale'n-nifak*' tabiriyle anlatılıp profesyonel münafık tiplemesiyle ifade edilirken bunların, İslâm'a karşı kör, sağır ve dilsiz bir tavır sergileyerek kayıtsız kaldıkları, Hakk'a yönelmek için de herhangi bir kaygı taşımadıkları vurgulanmaktadır. İkinci grup münafıklarda ise durum farklıdır. Onlar, sürekli bir tereddüt ve tezebzüb ifade eden tavırlarıyla, bir iman safına bir de küfür tarafına gidip gelmek suretiyle zikzak çizmekte ve çoğunlukla da küfür tarafını tercihle inkârı temsil etmektedirler.

Bir çok âyette mele' tabiri, genellikle iman karşısında yerini alan ve inkârı bir yol olarak benimseyip kabullenen toplumların önde gelenleri için kullanılmaktadır.[99] Aynı zamanda inancı ne olursa olsun bir hükümdarın çevresinde, kendileriyle sürekli istişare ettiği ve vereceği hükümlerde etkin bir zümreyi ifade için de bu kelimenin tercih edildiğine şahit olmaktayız. Meselâ *Firavun*'un, etrafında kendileriyle fikir alış-verişinde bulunduğu ileri gelen kimseler için

---

97 Bkz.: Zeydan, Abdülkerim, *Usûlü'd-Da've*, Beyrut, 1993, s. 380.

98 Ekin, Yunus, *Kur'ân'a Göre İnançsızlık*, Işık Yayınları, İstanbul, 2001, s.146.

99 Bkz.: A'raf sûresi, 7/60, 66, 75, 90; Hûd sûresi, 11/27; Mü'minûn sûresi, 23/24.

de,[100] Hz. Süleyman'ın (aleyhisselâm) yakınında kendileriyle istişare ettiği seçkin grup ve Belkıs'ın danışmanları için de[101] *mele'* tabiri kullanılmaktadır. Bir farkla ki, Firavun'un mele'i, makam ve mala dayalı zalim Mısır aristokrasisinden oluşurken Hz. Süleyman'ın mele'i, ilim sahibi mü'minlerden oluşmaktadır.

İşin ilginç tarafı, kendileri bu azınlığı teşkil ettikleri hâlde, düşman olarak niteledikleri ve bu açıdan da varlıklarından rahatsızlık duyarak tacize başladıkları kesimleri azınlık olarak tavsif etmeleri bunların ortak davranışları olarak karşımıza çıkmaktadır. Meselâ, *Firavun*, bir taraftan *Hz. Musa* (aleyhisselâm) ve ona inananları tehdit ederken, diğer yandan da etrafında, '*Esasen bunlar, dedi, çok küçük, sefil bir gruptur. Fakat bize karşı kızgın olup diş bilemektedirler. Biz de elbette uyanık, tedbirli bir topluluğuz.*'[102] diyerek kendi adına propaganda yapıyordu. Görüldüğü gibi kendisinin ve temsil ettiği firavuniyetin, her geçen gün bir mum gibi eridiğini gördükten ve muhataplarını ciddiye almanın gereğini sezdikten sonra sarfettiği sözler arasında, azımsadığı, küçük gördüğü ve kendisi için problem teşkil eden muhatapları için tercih ettiği kelime mele'dir.

Aslında böyle bir çarpıtma, olumsuzlukların temelinde kendisi olduğu hâlde karşı tarafı karalama ve neticede suçlu ilân ederek cürmü bir başkasına yansıtma mantığının bizzat kendisidir. Gerçekte ise, yansıtmanın olayı çözmeyeceği ve çözüm için, gerçek anlamda problemin ortaya konularak neticeye gidecek tedbirlerin alınması kaçınılmazdır. Ancak, hükmetme arzu, istek ve hırsı, çoğu zaman bu problemin, olduğu gibi görülmesinin önünde ciddî bir engel oluşturmakta ve bir türlü farkına varılamayan olumsuzluklar da istenilen ölçüde çözüme kavuşturulamamaktadır.

---

100 A'raf sûresi, 7/103; Yunus sûresi, 10/75, 88; Kasas sûresi, 28/32; Bu kelime, 'yetkililer' anlamında da kullanılmaktadır. Bkz.: Kasas sûresi, 28/20.

101 Neml sûresi, 27/29, 32, 38.

102 Şuara sûresi, 26/54, 55, 56.

Hele bir de etrafı, yapılan her türlü icraatı -iyi veya kötü olduğuna bakmaksızın- alkışlayan bir başka mutlu zümre türeyip almışsa gözler büsbütün kör, kulaklar alabildiğine sağır ve kalpler de tamamen taş kesilmiştir. Bu durumda işin farkına varıp realiteyle yüz yüze gelmek artık imkânsız bir hâl almış demektir.

Kur'ân, İsrailoğulları ve Ehl-i Kitab'ın mele'inden de bahsetmekte, tavır ve davranışlarını çözebilmemiz için zihnî yapıları hakkında belli başlı ip uçları vermektedir. Meselâ hükümdar olarak başlarına Tâlût'un seçilmesine itiraz gerekçeleri göstermektedir ki, İsrailoğullarının mele'i, genelde zengin ve varlıklı kişilerdir. Zira onlar, Tâlût'un seçilişine zengin olmadığı için itiraz etmektedirler.[103]

Kendilerine kitap verilen önceki Ehl-i Kitab'ın mele'ini, haham ve rahipler anlamında din adamları oluşturmaktadır. Mısır halkı, Firavun'u '*rab*' kabul ettikleri gibi İsrailoğulları da haham ve rahipleri '*rab*' olarak kabul ediyorlardı.[104]

Elbette toplumlarda dinin şüphe kabul etmez bir etkisi vardır. Bu da, toplumlarda din adamlarının ön plâna geçmesini netice vermektedir. Ancak genel itibarıyla toplumun dinî bilgisi zayıflayıp din bilgisi, sadece din adamlarıyla sınırlı kaldığında belli başlı problemler de zuhur etmekte ve genelde bu, din adamlarının olmaları gereken konumdan farklı olarak algılanmasını netice vermektedir. İnsanları doğru bilgilendirmeleri ve olumsuzlukları toplumdan uzaklaştırarak sosyal hayatta güzelliklerin hâkim olması adına faaliyet göstermeleri gerekirken din adamlarının da topluma ayak uydurup saffetlerini koruyamamalarının bir neticesi olarak toplumda iflâh olmaz bir yozlaşma baş göstermekte ve ufku açılması gereken kitleler, bir girdaptan başka bir girdaba ve bir çıkmazdan ayrı bir çıkmaza sürüklenmektedir. Buna bir

103 Bakara sûresi, 2/246, 247.
104 Tevbe sûresi, 9/31.

de, dini tahrif ederek insanları yanlış bilgilendirmek veya bir kısım gerçekleri halktan gizleyerek, hakkı bâtıl bâtılı da hak olarak takdim etmek[105] eklenince yaşanacak tahrifatın boyutlarını kavramak oldukça güçleşmektedir.

Hâlbuki din, sadece belli bir zümrenin yaşaması için değil, bütün insanlığın onu yaşaması, bir yöntem olarak kabul etmesi ve herkese bir hayat tarzı olması için gönderilmiştir.

Bunun bugün bize verdiği mesaj da açıktır: Allah, her bir insanın Rabbi ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) de her bir Müslüman'ın rehberidir. Öyleyse her bir mü'min, bir başkasından beklemeden bizzat kendisi İlâhi Beyandaki muhtevaya hâkim olacak ve hayatını onun rehberliğinde örgüleyerek aynı zamanda Allah Resûlü'nü de bir kudve ve Kur'ân'ı yaşamada en güzel örnek olarak kabul edip söz, fiil ve takrirlerini bizzat özümseyerek ve dini bir bütün olarak kendisinden hareketle yaşamaya çalışacaktır. Herkesin kendi değerlerine bizzat kendisinin sahip çıktığı yerde böyle bir yanlış ve fiyaskodan söz etmek mümkün olmayacaktır ve aslında dinin bizden istediği de budur.

Mele'in Ortak Özellikleri

Mele' ile ilgili olarak Kur'ân'ın yaklaşımlarına baktığımızda bugünlerle de benzerlik arz eden müşterek noktalara değindiğini ve bu açıdan günümüz insanını da uyardığını görmekteyiz. Tamamen Kur'ân yörüngeli bir mele' portresi çıkarmak ve müşterek yönlerini masaya yatırmak gerekirse karşımıza şöyle bir sonuç çıkmaktadır:

Toplumu kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmek isteyen bu mutlu azınlığın dikkat çeken en önemli özelliği, varlık içinde alabildiğine savurgan ve zevke düşkün, kural tanımaz bir

105 Bkz.: Bakara sûresi, 2/79; Âl-i İmran sûresi, 3/78.

görünüm sergilemeleridir. Bunu ifade için Kur'ân, '*mütrafîn*' tabirini kullanmaktadır ve bu kelime de zaten, nimet ve refahla azdırılmış varlıklı şımarık kimseler demektir.

Mal ve mülkleri yanında yandaşlarının çokluğu sebebiyle de azgınlaşıp şımaran ve bir o kadar da arsızlaşan bu güruh, sorumsuzca bir tavır içinde sürekli Hakkı yalanlamakta ve bir türlü kabullenmek istemediği hakikatleri yok sayarak mutlu olacağı zehabına kapılmaktadır. Dolayısıyla duyduğu her hakikati yalanlama, bunların genel karekteridir. İşte böyle bir tavrı anlatırken Kur'ân'ın kullandığı üslûp ve durumlarını haber verirken dikkatlerimizi çeken yönleri:

'*Uyarmak üzere peygamber gönderdiğimiz hiçbir belde yoktur ki, onların ileri gelen, varlıklı şımarık olanları (mütrafîn): 'Biz, size gönderilmiş olan şeyi inkâr ediyoruz, bunu böyle bilesiniz.' demiş olmasınlar. Ve ilâveten, 'Bizim malımız da evlâdımız da sizinkinden daha fazla, sizden daha güçlüyüz. Biz öyle iddia ettiğiniz gibi azaba falan da uğrayacak değiliz.' demişlerdir.*'[106] Görüldüğü üzere mal, mülk ve evlât çokluğu, bazı insanları azgın ve şımarık bir tavra sevk etmekte, bunun neticesi olarak da dine karşı lâkaytlık kendini göstermekte ve güzellikleri kabullenmeme adına serazat bir tavır sergilenmektedir.

Mal, mülk ve iktidar hırsı, mele' zümresini inkâra sevk eden ve inkârla da sınırlı kalmayıp inananlara karşı amansız bir mücadeleye iten sebeplerin başında gelir. Bilhassa mal ve mülkün belli bir kesimin elinde bulunması, mal ve mülk sevgisini doruk noktaya çıkarmakta ve bunun tabii bir sonucu olarak da, mevcut konumlarının devamı adına mele' takımı, maddî refahlarını tehlikeye attığı zehabına kapıldıkları hemen her oluşuma, faydalı-zararlı olduğuna bakıp değerlendirme ihtiyacı duymaksızın reaksiyon göstermektedir. Tarihte hemen her peygamber ve Hak dostuna gösterilen

---

106 Sebe sûresi, 34/34.

reaksiyonun temelinde de böyle bir düşünce vardır ve genelde her dönemin mele'si, o güne kadar elde ettikleri konum için tehlikeli gördükleri her yeni oluşuma tepkiyle karşılık vermişler ve hattâ onu daha gelişip boy atmadan yok etmenin plânlarını ortaya koymuşlardır.

Mele' ve mütref kelimesinin ele alındığı yerde '*israf*' terimine değinilmesi de zorunlu gözükmektedir. Zira mele', mütref olduğu gibi aynı zamanda '*müsrif*'tir. İsraf ise, iş ve davranışlarında tabii ve vasat olan orta yolun dışına çıkarak haddini aşması, sınırın ötesine geçmesi demektir. Bu terim, genellikle infak ve malî harcamalarla ilgili olarak kullanılmaktadır. Kur'ân, *Firavun*'u müsriflerden biri[107], *şeytan*ı da müsriflerin kardeşi olarak nitelemektedir.[108] *Hz. Salih*'in (aleyhisselâm), şehirde fesat çıkaran dokuz kişi yahut bozgunculuk yaparak fesat çıkaran azgın çetenin istek ve işlerine uymamaları konusunda halkını uyarırken onlardan müsrifîn olarak bahsetmesi[109], terefin bir sonucu olarak israfın da mele' zümresinin ayırıcı bir vasfı olduğunu ortaya koymaktadır.

Mele', mütref ve müsrif olduğu gibi aynı zamanda '*müstekbir*'dir. Mal, mülk ve iktidara sahip olmaları yönüyle sosyal statülerinin genelin üstünde olması, onları kibire, kendilerini diğer insanlardan üstün görüp başkalarını aşağılamaya, hattâ nefislerini tanrılaştırmaya sevk etmektedir. Zira insan, maddî âlemini imar yanında ruh dünyasına, onun istediği gıdayı vererek manen kendini beslemezse mal, mülk, servet ve makamla müreffeh bir hayat sürerken ellerindeki bu imkânların gerçek maliki olarak kendini görmekte ve kendisinde bir nevi vehmi rububiyet

---

107 Bkz.: Yunus sûresi, 10/83.
108 Bkz.: İsra sûresi, 17/27.
109 Şuara sûresi, 26/151.

telâkkisine kapılarak fikrî plânda sapıklığa düşmektedir.[110] Bunun en açık misali, Firavun'un şu söz ve tavırlarında kendini hissettirmektedir:

'*Ey benim halkım! Mısır'ın hükümranlığı benim elimde değil mi? Ayaklarımın altından akan şu nehirler, kanallar benim değil mi? Görmüyor musunuz?*'

İşte bu sebepledir ki Firavun, kibir ve gururunun kurbanı olarak, '*Âlemlerin Rabbi de ne imiş!?*'[111] deme cür'etini göstermiş ve '*Sizin en yüce Rabbiniz benim!*'[112] demek suretiyle alternatif olarak da kendisini göstermiştir.

Kibir, gerçeğin önündeki en büyük engeldir. Kibirle oturup kalkmayı itiyat edinmiş bir insan için, âdeta başka bir dünya yoktur. Yegâne doğru, görüp duyduğu, hissedip kararlaştırdığı ve nefsinin kabullenip hoş karşıladığı şeydir. Kendilerini bir konuma koyar ve bütün meseleleri oradan değerlendirirler. Her konuda kıstas ve ölçü bütünüyle kendileridir. Hilâflarına gelişen bütün hareketler bâtıl, izinleri alınmadan atılan bütün adımlar da akîm kalmaya mahkûmdur. Etraflarında bir başka tepenin oluşmasına asla müsaade etmeme kararındadırlar. Bir ihtimal, böyle bir tepeciğin oluştuğunu hissettikleri anda hemen harekete geçer ve bütün güçlerini kullanarak alelâcele onu dağıtıp yerle bir etmeye yeltenirler.

Aslına bakılacak olursa kibir, cehâletten beslenmektedir ve Allah'a karşı istiğna ve kullarına karşı da hor ve hakir bakma anlamında tahkirin asla haklılık tarafı yoktur. Kendilerini besleyip ayakta tutan tek şey, büyüklük kompleksi içinde oluşları ve sürekli egolarına bunu empoze edişleridir. Bunların büyüklük taslamaları bir kuruntu olup gerçek büyüklükle hiçbir alâkası yoktur. Hadisin

---

110 Bkz.: Yunus sûresi, 10/24.

111 Şuara sûresi, 26/24,

112 Nâziât sûresi, 79/24,

de ifade ettiği gibi gerçek büyüklük tevazudadır ve genellikle toplum içindeki kamet ve değeri alçaklarda seyredenler, büyük görünmek için parmaklarının ucuyla boylarını yükseltip boyunlarını uzatmak suretiyle bir yer edinmek isterler. Hâlbuki tevazuyla büyüklüklerini teyid etmiş olan kimseler, bunun bir emaresi olarak ne kadar olgun ve kametleri de ne kadar büyük olursa olsun insanlar arasında boylarının uzunluğuyla değil gönüllerindeki enginliğin derinliğiyle temayüz ederler.

Şu da bir gerçek ki bunların, o özenip arkasından koştukları konum ve dereceye ulaştıkları da pek vaki değildir.[113] Zira, dünya hayatı pek kısa ve herkes için, nefsinin istek, hayal ve emellerini karşılayacak kadar bir zaman tanımamaktadır. Aynı zamanda dünya, insan için kalıcı bir hayat olmadığı için bütün isteklerini kısacık bir hayata sığıştırması da mümkün değildir. İşin diğer bir boyutu da, başlangıçta insana iyi ve hoş gelen, nefsin de hoşuna giden bazı avantajlar takdim etse de, arkasından elemler, pişmanlıklar ve insanın huzurunu kaçıran nice olumsuzluklar belirmektedir ki, bütün bunlar, gerçek mutluluk ve saadetin mekânı olarak ebedî hayatı salık vermekte, nazarları dünyadan ukbaya çevirmektedir.

Dünya hırsı ve servet düşkünlüğü, insanda dinî duyguların körelmesine veya böyle bir düşüncenin tamamen terk edilmesine yol açmaktadır. Bu açıdan meseleye bakıldığında, en çok dünyaya talip ve mal hırsıyla müptelâ kavimlerin, kibirle daha özdeş ve imana uzaklık noktasında da daha belirgin oldukları görülmektedir.[114]

Küfürde istikbar faktörü önemli bir yere sahiptir ve inkârın arkasında, büyüklenme ve kendini dinden müstağni görme duygusu yatmaktadır. Zira, kibirle zulüm ve tecavüz arasında doğrudan

---

113 Bkz.: Mü'min sûresi, 40/56.

114 Bkz.: Bakara sûresi, 2/96.

bir ilişki vardır.[115] Böbürlenme ve kendilerini üstün görme duygusu ön plâna çıkan inkârcılar, diğerlerine nispetle daha saldırgan ve mütecavizdirler. Onların bu hâlleri, Hz. Nuh'un kavminde olduğu gibi çoğu zaman helâklerini netice vermiş ve kibirlerinin de kendilerine hiçbir faydası olmamıştır.[116] Kur'ân, imana uzaklık ve yakınlık bağlamında bir değerlendirme yaparken imana yatkın ve daha yakın olanların, aralarında hakkı temsilde gayreti olan kıssîs ve rahiplerin bulunduğu kesimi nazara vermekte, müşriklerle fert ve cemaat bazında kibiri meslek edinmişlerin uzaklığından bahsederek,[117] meselelere tevazu ile yaklaşmanın iman açısından ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Mele'nin vasıfları, elbette sadece bunlarla sınırlı değil, mutlu azınlık adına, bunların dışında daha bir çok özellik sayılabilir. Aslında bu özellikler, biri diğerini netice verir tarzda zincirleme bir oluşumun neticesidir.

Meselâ, *zulm*ün her türlüsü onlara göre mübahtır. Muhataplarını küçük görüp aşağılama ortak tavırlarıdır. Karalama kampanyaları düzenleyip sözle başaramadıkları yerde tehdit ve akabinde de akla-hayale gelmedik şiddete başvurur ve her hâlükârda attıkları adımı neticelendirmek isterler. Kendileri bizzat işin içinde gözükmeyi düşünmez, sürekli ayak takımından *maşa*lar kullanırlar. Kendilerinin haklılıkları konusunda her fırsatı değerlendirip sürekli propaganda yapar ve etraflarından da hep alkış beklerler. Hoşlanmadıkları bir gelişme zuhur edip işler keyiflerine göre seyretmediğinde küplere biner ve bütün cihana savaş açarlar; bu savaş, sadece yeni gelişen ve bir yönüyle insanların ümidi hâline gelen düşünceyi temsil edenlere karşı değil aynı zamanda bu düşüncelere sıcak bakıp ümit besleyen veya zulümsüz de bir

---

115 Bkz.: Ekin, Yunus, İnançsızlık, s. 145 vd.

116 Bkz.: Nuh sûresi, 71/7.

117 Bkz.: Maide sûresi, 5/82.

dünyanın özlemini duyan herkese karşıdır. Aynı zamanda bunlar, fikirleri sabit, oldukça dogmatik ve sürekli hırçındırlar.[118]

Saymaya çalıştığımız özelliklerin hemen her biri, Yüce Beyan'ın tavsiflerinden birer seçme ve iktibastır. Biraz daha derince üzerinde durulup ciddî bir değerlendirme yapılsa daha söylenecek nice vasıf ortaya çıkacaktır. Önemli olan herkesin, bu vasıflardan hareketle yeniden kendini sorgulaması ve nerede durduğunu şöyle bir gözden geçirmesidir. Hz. *Musa*'nın arkasında hakka talipken Firavun'a yem olmamak, Hz. *İsa*'ya gönül vermişken çarmıhta can çekişmemek için bu muhasebenin yapılmasında mutlak zaruret vardır.

---

118 Mele' tabiri ve ortak özellikleri ile ilgili olarak bütüncül bir bakış için bkz.: Bakara sûresi, 2/247; A'raf sûresi, 7/60, 66, 75, 88, 90, 103, 109, 127; Hud sûresi, 11/27, 38; Mü'minun sûresi, 23/24, 33, 46; Şuara sûresi, 26/34; Kasas sûresi, 28/20, 38; Sad sûresi, 38/6.

İNKÂRCILARIN ORTAK ÖZELLİKLERİ

"Ya sizi yurdumuzdan kovarız, yahut bizim dinimize dönersiniz."

(İbrahim sûresi, 14/13)

Bu noktadan itibaren konuyu biraz daha genelleştirerek, imanın karşısında yer alanların tamamını birden değerlendirip iman karşısında reaksiyon gösteren kitlelerin genel özelliklerini anlamaya çalışalım istedik. Zaman zaman ifade ettiğimiz gibi, konuyu işlerken verdiğimiz misaller, her ne kadar tarihin belli dönemlerinde cereyan etmiş hâdiseler olsa da, aynı veya benzeri meselelerle bugün de karşılaşmakta olduğumuz için, dünle bugün arasında bir ayırım yapılmadan konuyu değerlendirmenin daha isabetli, daha sağlıklı ve daha istifadeli olacağı muhakkaktır.

Bilindiği gibi küfür, bir şeyin üstünü örtmek anlamını ihtiva etmekte ve Allah'ın nimetlerini görmezlikten gelerek nankörlük edenler için kullanılmaktadır. Herhangi bir şeyin üzerini örtüp gizleme mânâsına gelen bu kelimenin, tohumun üzerini örttüğü için kısmen çiftçi için de kullanıldığı ayrı bir gerçektir. İman ve inananlara karşı alınan tavırlar söz konusu olduğu yerde

kelimenin kullanım alanı genişlemekte ve onca delil, şahit, nimet, ihsan.. gibi inanma ve sevme sâiklerine rağmen insanın, bütün bunları görmezlikten gelerek Allah'ı inkârı ya da O'na karşı alâkasız kalması, hem bir küfür ve küfran hem de tam nankörlük olarak anlatılmaktadır.

Din açısından küfür, başta Allah inancı olmak üzere iman esaslarının bütününü veyahut bir kısmını inkâr etmeye denir ki, temelde, âfâkî-enfüsî şahitleri görmeme, her yandaki işaret ve işaretçilerden bir şey anlamama, hissetmeme gibi bir körlük, bir sağırlık, bir kalpsizlik ya da değişik sebeplerle bir inat, bir tuğyan ve bir temerrüdün mevcudiyeti demektir. Sebep ne olursa olsun, gönlünde küfür tohumu bulunan biri bu hissini; düşünceleri, sözleri ya da tavırlarıyla açığa vurunca kendini belli etmiş olur. Buna hakikati gizleyip onun hilâfını ilân etme de denilebilir.

İman; inanılması gerekli olan şeylere tam bir bölünmezlik içinde inanıp iz'anda bulunmanın unvanıdır. Küfür ise, bunlardan herhangi birini kabul etmemenin adıdır. İman, bütün inanç esaslarının eksiksiz kabul edilmesinden ibaret bir fenomen olmasına karşılık küfür, bunlardan tek birinin olsun inkâr edilmesiyle gerçekleşebilen bir hâdisedir. Bu itibarladır ki, imanla küfür sadece birbirine zıt değil, aynı zamanda birbirinin tersidirler. Dolayısıyla da bunlar için hiçbir zaman bir ortak nokta ve orta çizgi söz konusu olamaz…

İmanla küfür, iki ayrı zıt kutuptur. Bu açıdan bakıldığında bir insan, ya kâfirdir ya da mü'min. Ancak burada, günahla küfrün birbirine karıştırılmaması da ayrı bir konudur. Zira günah, insanı imandan çıkarmadığı gibi, bazı cürüm ve cinayetler de, Hak'tan uzaklaşmaya birer sebep teşkil etseler de, kat'iyen küfür sayılmazlar.

İman, en baş döndürücü irtifaların bile ona nispeten kuyuya dönüştüğü semavî bir yükseklik ve zirve; küfür ise, en derin

kuyuların bile onun yanında kubbeleştiği ürperten bir çukur ve göçüktür.

Küfürle geçen bir hayatın içinde, muvakkat bir zevk ve lezzete bedel her zaman dünyalar kadar elem, keder, hasret ve hicran mevcuttur.

Evet, yol olarak inançsızlığı seçmiş bir talihsizin nazarında, yaşamak iç içe hasret, hicran ve gurbet; ölüm de ürperten bir yokluktur. Her zaman, beklenmedik bir sürü hâdisenin sürpriz tehditleriyle karşılaşma durumundaki böyle bir bahtsızın, her adımda ayrı bir irkilme duyacağı ve sürekli ürperip duracağı açıktır.

Tamamen bir şeytan yolu olan küfür çıkmazı, ırmak başında insanı susuzluktan öldüren, bahar mevsiminde ruhları hazan tasasına boğan, gündüzün rengini karartıp geceleri kabre çeviren öyle ifritten bir yoldur ki, o yolun âb-ı hayatı hicran ve gözyaşı, neticesi hasret ve nedamet humması, va'd ettiği de bir serap ve öldüren bir azaptır. '*Hayatlarını küfre bağlamış olanların hâli, ıssız çölde serabı su zanneden susamış birinin hâline benzer ki, gelip ona ulaştığını sandığında, orada su namına hiçbir şey bulamaz/bulamayacaktır…*'[119] Bulamama bir yana, sürekli olarak, hiç de arzu etmediği şeylerle karşılaşacak, hicranla kıvranıp duracak ve nedamet duygularıyla yutkunarak: '*Yâ Rab,* (diyecek) *ne olur beni dünyaya geriye gönder de, zayi ettiğim ömrümü telâfi yolunda iyi işler işleyeyim...'* Bu hicranlı talebe verilen cevap fevkalâde müskittir: *'Hayır, hayır! Bu onun söyleyip durduğu bir kısım lâkırdıdan başka bir şey değildir.*'[120]

Bundan sonra artık o, zülâl yerine zakkum yudumlayacak.. '*Yandım!*' dedikçe, hasret ve hicranları daha bir artacak.. serinleme beklediği her yerde ocaklar gibi yanacak ve işte her şeyini kaybettiği böyle bir noktada, nerede, nasıl yanlış yaptığını anlayacak

---

119 Nur sûresi, 24/39.

120 Mü'minûn sûresi, 23/99-100.

ama, '*ve ennâ lehü'z-zikrâ*' fehvasınca artık böyle bir anlama da pek bir işe yaramayacaktır.[121]

İnanç Noktasındaki Sapmaları

Elbette küfür ehlinin en belirgin özelliği, iman noktasında bir çıkmazda saplanıp kalmaları, bir türlü Hakk'a erip imanın huzur dolu atmosferini soluklayamamalarıdır.

İman, '*emn ü eman*' kökünden türetilmiş, inanmak, güven vad etmek, başkalarının emniyetini temin etmek.. ya da emin, güvenilir ve sağlam olmak mânâlarına gelen bir kelimedir. İman edene *mü'min* denir. Mü'min; tarifler çerçevesinde yukarıda gördüğümüz hususların tam bir tasdikçisi ve temsilcisidir. Bir insan için iman öylesine vazgeçilmezdir ki, merhum *Mehmet Akif'*in de dediği gibi, '*imansız olan paslı yürek sînede yük*' hâline gelir. Zira, '*hakikî zevk, elemsiz lezzet, kedersiz sevinç yalnız imanda ve iman hakikatleri dairesindedir.*' Dolayısıyla, '*hayatın zevk ve lezzetini isteyenler, onu imanla hayatlandırmalı, farzları yerine getirmekle bezemeli ve günahlardan uzak durmakla korumalıdırlar.*' Zira, '*bir kimse bâkî hayata tam yönelebildiği takdirde, dünyası ne kadar fena ve sıkıntılı da olsa; o, bu dünyayı Cennet'in bir bekleme salonu mahiyetinde gördüğünden her şeyi hoş karşılar, her şeye katlanır ve şükreder.*'

Evet, '*iman hem nurdur, hem kuvvettir; hakikî imanı elde eden adam kâinata meydan okuyabilir ve hâdiselerin tazyikatından kurtularak her zaman mutlu olabilir.*' Çünkü, '*iman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül de* dünya ve Âhiret mutluluğu anlamında *saâdet-i dâreyni netice verir.*'

Hele bir de insan, imanını irfanla derinleştirip irfanını da rûhânî zevklerle bezeyebilmişse.. evet işte o zaman, melekleri bile

---

[121] Bkz.: Gülen, Küfrün Bir Yüzü, Sızıntı, Haziran, 2000, Sayı. 257.

imrendiren ufuklarda pervaz etmeye başlar.. hep Hakk'ın hoşnut olacağı zirveleri kollar.. sürekli cennetliklerle oturur kalkar ve '*a'lâ-yı illiyyîn*' rüyaları görür. Nûr-u iman ile a'lâ-yı illiyyîne yükselip, Cennet'e lâyık bir kıymet almak hakikî mü'minin kaderi; küfrün zifirî dünyasında aşağıların aşağısına (*esfel-i sâfilîn*) düşüp Cehennem'e ehil hâle gelmek de kâfirin ma'kus talihidir.

Allah'a intisabı sayesinde o, aczi içinde Hakk'ın kudretiyle güçlü, fakirliğiyle beraber O'nun servetiyle zengin ve küçüklüğüne rağmen de ululardan bir uludur. Çünkü o, ihtiyar ve iradesinin yetersiz kaldığı noktada, Efendisinin sonsuz iradesine dayanır. Üstesinden gelemeyeceği konularda O'nun kudretine itimat eder.. dünyevî hayatı itibarıyla sarsıldığında, ebedî hayatının bağ ve bahçelerine sığınır.. ufkunu ölüm endişeleri sardığında, kendini ebedî hayatın ferah-feza iklimlerine atar.. akıl ve idrakiyle çözemediği problemler karşısında da, Kur'ân'ın '*hall ü fasl*' eden aydınlık iklimine müracaat eder.. ve hiçbir zaman yeis yaşamaz, boşluk hissetmez; karanlığın mütemadî olanıyla karşılaşmaz; hayatını bir zevk zemzemesi şeklinde duyar, yaşar ve ömrünü Yaradan'a şükürlerle yedi-yetmiş-yedi yüz veren başaklara çevirir.

Mükemmel bir mü'min, sadece kendi donanım ve şahsî kıvamına da bağlı kalmaz; o, peygamberâne bir azimle herkese açılır, herkesi kucaklar ve kendini ihmal edecek ölçüde hayatını başkalarının dünyevî-uhrevî mutluluğuna bağlar ve hep bir sahabi gibi yaşar; yaşar da, tıpkı mumlar gibi özündeki aydınlatma usâresiyle sürekli çevresini nura gark eder ve kendine rağmen bir yol izler.. evet o hep, gece gibi karanlık iklimleri kollar.. zulmetlerle yaka-paça olur.. her zaman par par yanar.. yandıkça içi '*cız*' eder boynu bükülür ama, ne sürekli yanması, ne de yanıp tükenmesi, onu başkalarını aydınlatmadan alıkoyamaz.

İman erleri gam ve keder sâikleriyle kuşatıldıkları zamanlarda bile hep huzur içindedirler. Onlar, ne devamlı gam çeker ne

de kederin süreklisini bilirler. Allah'a intisap ve O'na dostlukları sayesinde, rahatlıkla gamın boynunu kırar; kederi, kendi küdûreti içinde boğar; varsa tasalarını '*hüzn-ü mukaddes*' renkleriyle bezer ve sıkıntıların arka yüzündeki uhrevî güzelliklerin tül pembe renklerini temâşâ ile, elemleri lezzetlere, ızdırapları da doğum sancılarının va'd ettiği inşirahlara bağlayarak, dudaklarından dökülen '*of*'ları ânında '*oh*'lara çevirir ve en muzdarip hâllerinde bile çevrelerine kalblerinin diliyle sevinç neşideleri dinletirler. Bir kere de bu çizgiyi yakalayıp ilk nefeslerini böyle uhrevîleştirince, ikinci kez soluklanmada, kalblerini dimağlarına bağlar, akıllarını gönül diliyle konuşturur ve seslerini tâ yıldızlar ve yıldızlar ötesi âlemlere duyurarak, vicdanlarının zirvelerinden bütün rûhânîlere, bugüne kadar duymadıkları ne ezanlar ne ezanlar dinletirler. Bu ezanları mü'minin kendisi de duyup zevk edebilir; elverir ki, ufkunu dalâlet kirlerinden temiz tutabilsin.[122]

İman bu denli bir saadet atmosferi takdim ettiği hâlde, ne yazık ki ona sırtını çevirip kulak ardı edenler her dönemde olmuştur ve görünen o ki, sürekli de olacaktır. Zira, eldeki ölçek yanlış veya bozuk olduğunda ne ölçülürse ölçülsün ve bunlar hangi kalitede olursa olsun sonucun müspet çıkması ve terazide isabet edilmesi mümkün değildir. Hak beyan ve onun mümessilleri hakkında ileri-geri fikir ortaya atıp karşı çıkanların durumu da farklı değildir. Kendisi yanlış olanın doğruya rehberlik yapıp onu olduğu gibi göstermesine imkân var mıdır?

Bu türlü insanlar, yanlış yönlendirmelerle başkalarını yanıltıp karanlığa mahkûm ettikleri gibi bizzat kendi inanışlarında da oldukça çarpıklık yaşarlar. Keskin bir tavırla, sakîm fikirlerinde ısrar etmelerinin temelinde de bu yatmaktadır. Olaya dar bir açıdan baktıkları için genele muttali olamayan bu insanlar, her hareket ve hamleyi de bu darlığın gözlüğüyle değerlendirmeye kalkınca,

---

[122] Bkz.: Hususi Bir Açıdan İman, Sızıntı, Mayıs, 2000, Sayı. 256.

vehim ve korkuya dayalı bir yolu tercihle, ellerindeki şablona uymayan her şeyi yanlış görmekte ve kendileri için bir tehdit unsuru saymaktadırlar. Gözleri görmeyen birinin, ayağından tuttuğu fili sadece bir sütundan ibaret algılayıp öylece tarif ettiği gibi, kalbî gözlerini kapayan bu insanların imanî meselelerdeki yanlışlıkları, iman adına gelen yeni mesajları kabullenmelerinin önünde büyük engeller oluşturmuş ve bir türlü yeni ve doğru olanı kabullenememişlerdir.

Bile Bile İmandan Kaçma

Mesele bir nebze derinleştirilip iman adına konu derinleştirilerek akılları doyururcasına konuşulduğunda, karşı koyanların bile Allah'ı bilip tanıdıkları, ancak derinlemesine düşünmeden ve anlık tepki göstererek inkârı tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır. Aslında bu, bir nevi kolayı tercihtir. Zira ancak böylelikle gerçeğin üzerini örttüklerini sanırlar. Zaten küfrün anlamı da bu değil midir?

Onların, bile bile imandan kaçıp küfrün karanlığını bir yorgan gibi üzerlerine almalarındaki ruh hâlleriyle derûnlarında gizledikleri gerçek fikirlerini Kur'ân-ı Kerim, farklı yerlerde şu şekilde bildirmektedir:

'*Onlara, 'Gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorarsan, mutlaka: 'Onları o Aziz ve Hakim, o üstün kudret, tam hüküm ve hikmet Sahibi yarattı.' derler.*'[123]

'*Eğer kendilerine: 'Sizi kim yarattı?' diye sorarsan 'Allah yarattı.' derler. O hâlde nasıl oluyor da O'nu tek ilâh kabul etmekten vazgeçiyorlar?*'[124]

'*De ki: 'Bütün dünya ve içinde yaşayanlar kimindir söyleyin*

---

[123] Zuhruf sûresi, 43/9.
[124] Zuhruf sûresi, 43/87.

bakalım, biliyorsanız?' Elbette 'Allah'ındır.' diyeceklerdir. Öyleyse, de: 'Neden aklınızı başınıza almıyorsunuz? Peki, 'Yedi kat göğün ve yüce arşın Rabbi kimdir?' diye sor. Elbette, 'Allah'ındır.' diyeceklerdir. Öyleyse, de: 'İnandığınız Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Peki de: 'Her şeyin gerçek yönetimini elinde tutan, kendisi her şeyi koruyup gözeten, ama kendisi himaye altında olmayan kimdir, söyleyin bakalım biliyorsanız!?' Elbette 'Allah'tır.' diyecekler. Öyleyse, de: 'Nasıl oluyor da büyülenip gerçekten uzaklaşıyorsunuz?' Hayır biz onlara gerçeği getirdik; fakat buna rağmen onlar yalanı tercih ediyorlar.'[125]

Öyleyse küfrün en belirgin özelliği, her şeyi net bildiği hâlde kabullenmemek için gerçeklerden uzak kalmayı tercih etmek, onu hatırlatması muhtemel yerlere de mümkün mertebe mesafeli durarak değişik eğlence ve levsiyatla gönül eğlendirmektir. Bunun anlamı, insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran en belirgin özelliği olan ve kullanılıp doğruyu bulmak için bahşedilen akıl nimetini kullanmamak için elinden gelen her türlü çabayı ortaya koyar ve kendisinde var olduğu hâlde istifade edemediği böyle bir nimetin üstünü örtmekle çoğu zaman diğer varlıkların gerisinde kaldığının farkına bile varamaz demektir.

Hâlbuki Allah'ın varlığı o kadar bedihi ve âşikârdır ki, hayatında kızgın kum ve yakıcı güneşten başka bir şey görmeyen bir bedevi bile kâinat kitabını okuyarak O'nu bulabilmektedir. Böyle

---

125 Mü'minûn sûresi, 23/84-90; Bir başka âyette bu husus şu şekilde ele alınmakta ve gerçekte insanların olup biten her şeyin arkasında Yüce Kudret'in varlığını bildiklerini ortaya koymaktadır: '*De ki: kimdir sizi gökten ve yerden rızıklandıran? Kimdir kulaklarınızı ve gözlerinizi yaratan? Kimdir ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkaran? Kimdir bütün işleri çekip çeviren, kâinatı yöneten? 'Allah.' diyecekler, duraksamadan. De ki: 'O hâlde sakınmaz mısınız O'nun cezasından?*' (Yunus sûresi, 10/31; Ayrıca bkz.: Yunus sûresi, 10/34, 35; Yasîn sûresi, 36/83; Enbiya sûresi, 21/23; Hıcr sûresi, 15/92, 93.)

birisine, imana yönelmesini gerekli kılan şeyin ne olduğu sorulduğunda verdiği cevap oldukça ilginçtir:

'*Bir yerde deve tersi görsem oradan bir deve geçtiğini, ayak izine şahit olsam oradan birisinin yürüdüğünü anlarım. İş böyleyken şu burç burç gökyüzü, ova-obasıyla yeryüzü Latîf ve Habîr olan bir Allah'a delâlet etmez mi?*'[126]

Zira bilinmektedir ki, fıtrat imanı gerektirir ve bozulmamış her fıtrat, dış etkenlerden arındırılarak dinlendiğinde Rab konusunda müttefiktir. Durum böyle olup iş ciddiye binince, yukarıda zikredilen âyetlerden de anlaşılacağı üzere, müşrik ve kâfirler bile O'nun varlığını kabul etmek zorunda kalmakta, yani aslî fıtratlarını konuşturmaktadırlar. Konuyla ilgili olması yönüyle Allah Resûlü'nün huzuruna gelen ve O'na akıl verip ikna ederek davasından vazgeçirmek isteyen *Husayn* ile Peygamber Efendimiz'nin arasında geçen şu diyalog dikkate şâyandır.

Allah Resûlü'nü ikna adına bütün kozlarını ortaya koyan Husayn, sözünü ve diyeceklerini bitirince, Nebiler Sultanı, edebinden ve nezahetinden hiçbir şey eksiltmeyen edep ve nezahet yüklü bir ifadeyle sorar:

– *Ya Husayn! Sen kaç ilâha kulluk yapıyorsun?*'

– *Yedi tane yerde, bir de gökte*[127] *olmak üzere sekiz ilâha kulluk yapıyorum.*'

– *Sana bir zarar isabet ettiğinde kime yalvarır, yakarırsın?*'

– *Göktekine.*'

– *Malın helâk olduğunda kime yalvarırsın?*'

---

126 Âlûsi, *Ruhu'l-Meâni*, 26/62; İbnu'l-Cevzi, *Zadü'l-Mesir*, 1/362.

127 'Gökte', dediği sînelerden bir türlü silemedikleri Allah'tır. Allah düşüncesi vicdanlarda kök salmış öyle bir inanç ve düşüncedir ki, up uzun cahiliye dahi onu silip götürememiştir. Vicdan, yalan söylemez. Yeter ki dil, o vicdanın sesine tam ve doğru bir şekilde tercümanlık yapabilsin.

– Göktekine.'

– O, senin dualarına tek başına icabet ediyor, sense O'na hiç gereği yokken ortak koşuyorsun! Ya Benim dediğim nedir? İslâm ol kurtul!'[128]

Görüldüğü gibi Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) in sorduğu her sorunun ardından Husayn hep göktekine yöneliyor ve bütün isteklerini ondan talep ediyordu. Zira o da bir vicdan taşıyordu ve vicdan asla yalan söyleyemezdi.

İşte bu denli açık ve bedihi olan bir konuda kâfirin, aklının ve bilgisinin hilâfına hareket ederek bile bile imana gönlünü kapadığı ortaya çıkmakta ve çok kıymetli bir hazinenin üzerinde oturduğu hâlde ondan hiç mi hiç istifade edemediği anlaşılmaktadır.

Yaratıcısıyla Yaratılanı Karıştırma

Akıl, muhakeme ve mantık gibi kendilerine verilen değerleri genelde kullanmayan bu insanlar, onları kullanmaları gerektiğinde de istenilenin tersine ve var olmalarının hilâfına bir konumda istimal etmektedirler ki, neticede isabetli karar verebilme bir yana, düşüncelerinde ciddî anlamda kaymalar yaşanmakta ve yine Hakk'ı bulamamaktadırlar.

Durum böyle olunca karşılaştıkları ilk çarpıklık, Yaratıcı ile yaratılanı birbirine karıştırmalarıdır. Zira, anlayış ve idrakin, daha baştan yanlış temeller üzerine bina edildiği yerde salim neticeye ulaşmak neredeyse imkânsız hâle gelmektedir. Karşılaştığı yeni daveti bu yanlış bilgiyle değerlendirmeye kalktığında ise, zaten isabetli bir karara varmasını beklemenin imkânı yoktur. Bu durumda her yeniliğe karşı çıkma ve reaksiyoner bir tavır sergileme genel karekter hâline gelivermektedir ve hemen her olumsuz tepkinin altında bu tür bir yanlışlık yatmaktadır. Zira insan, Allah'ı

---

[128] İbn Hacer, *İsabe*, 1/337.

olması gerektiği şekliyle ve hakkıyla takdir edemeyince O'nun yarattıklarını da doğru ve gereği gibi idrak edememektedir. Bunun neticesi olarak da hak ile bâtıl sürekli karıştırılmakta ve bir türlü istenilen çizgiye gelinememektedir. Zira artık onlar için hakla mücadele bir meslek hâline gelmiştir.

Böyle bir noktadaki insan için, yeni mesajla gelen her peygamber anlaşılmaz bir muammadır. Aklının dar kalıplarından vize alamayan her yeniliğe karşı tavır takınma bu durumda ortaya konulan tavırlar olagelmektedir.

İlâh telâkkileri, elleriyle yapıp ortaya koydukları putlardan müteşekkil olan kimselerin, her yerde var ve nigehbân olan yüce Yaratıcı hakkında sağlıklı bir sonuca ulaşmaları da beklenemez. Hâlbuki O, birdir. İlâh adına kullar tarafından şekil verilerek inşa edilenler, tezahürleri ne olursa olsun birer aldatmadan ibarettir. Allah, âcizlik ve yorgunluktan uzaktır. Her zaman var olan ezelî ve ebedî hayat sahibi anlamında *Hayy*'dır. Zâtı ile var olup zeval bulmayan ve bütün varlıkları ayakta tutup onları yöneten anlamında *Kayyûm*'dur. Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. İzni olmadan huzurunda şefaat etmek kimsenin haddine değildir. Yarattığı mahlûkların önünde ardında ne varsa hepsini bilir. Yaratılanlar ise O'nun dilediğinden başka, ilminden hiçbir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü gökleri ve yeri kaplamıştır. Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na ağır gelmez. O, yücedir, uludur.

Anlaşılan o ki, bunlarda akıl, belli bir kademeden sonra duraklamış ve tutukluk yaşamaktadır. Akıl tutulması öyle bir hastalık hâlini almıştır ki, kendilerinin imal ederek karşılarına ilâh diye koydukları cisimlere tapınmayı kabullenirken, her an ve her bir eşya ile varlığını ilân eden gerçek Rabbe kulluğu bir türlü idrake yanaşmamaktadırlar.

Konuyla ilgili olarak bir benzetmeyle bu ayırıma dikkat çeken *Yüce Beyan*, putların yaratıcı olamayacaklarını, onların, sadece

üretilmiş birer cisim olduklarını belirtmekte ve Yaratıcı ile yaratılan arasındaki ayırımı şu şekilde ortaya koymaktadır:

'*Ey insanlar! İşte size bir misal veriliyor, ona iyi kulak verin: Sizin Allah'tan başka yalvardığınız bütün sahte tanrılar güç birliği yapsalar da, bir sinek bile yaratamazlar. Hattâ sinek onlardan bir şey kapsa, onu dahi kurtarıp geri alamazlar. İsteyen de, kendinden istenilen de, kaçan da kovalayan da ne kadar güçsüz! Allah'ı lâyık olduğu tarzda bilemediler. Muhakkak ki Allah, pek kuvvetlidir, mutlak galibdir.*'[129]

Aslında Cenâb-ı Hakk'ın kullardan isteği, karmaşık yapıya sahip putların arkasında serap arama değil, olabildiğince net ve açıktır: '*Artık bir takım benzetme ve temsillerle Allah'a benzerler icad etmeyin.*'[130] O, rastgele arkasından konuşulacak, akla gelen her şey kendisine isnad edilecek bir Zât değil,[131] her şeyin Sahibi ve Maliki olan yegâne Kuvvet'tir.

Her yönüyle ayân-beyân ve âşikar olan Rabb'e karşı, gereken azameti göstermeyenleri de şu şekilde uyarmaktadır:

'*Neden acaba siz, sizi tavırdan tavıra yaratan Allah'a azameti yakıştırmıyor, O'nun büyüklüğünü kabul etmiyorsunuz ki?*'[132]

Durum böyle iken, ilâh telâkkileri sakim ve yanlış olan kimselerin, kendilerine peygamber eliyle mesajlar geldiğinde takındıkları tavır ve bir türlü değişme bilmeyen tepkileri aynıdır:

'*İçlerinden kendilerini uyarıp irşad edecek birinin gelmesinden her nedense şaşırdılar ve o kâfirler: 'Bu, bir sihirbaz, bu bir yalancı! İşte tutmuş bunca ilâhı, bir tek ilâh yapmış! Bu gerçekten şaşılacak, çok tuhaf bir şey!' dediler.*'[133]

---

[129] Hacc sûresi, 22/73, 74; Zümer sûresi, 39/67.

[130] Nahl sûresi, 16/74.

[131] Bkz.: Yunus sûresi, 10/68.

[132] Nûh sûresi, 71/13-14.

[133] Sâd sûresi, 38/4-5.

Şu şartlanmış mantık ve yiv kırmış akla bakın ki, asıl muhal olan, ilâhların taaddüdü iken onu makul sayıp tek bir İlâh'a kulluğun aleyhinde propaganda yapabiliyor ve bunu da yüksek sesle ifadeden çekinmiyor! Bugünkü durum da aynı değil midir? Sürekli yalan ve yanlışın reklâmı, en doğru olarak lânse edilmekte ve kitleler, kurbanlık koyunlar gibi karanlığa sevk edilmekte değil midir?

Hâlbuki, her köyde bir tek muhtar olur. Kur'ân'ın da ifade ettiği gibi şayet semavat ve arza, bir Allah'tan başka -hâşâ- ilâhlar hâkim olmuş olsaydı, böylesine mükemmel ahenkten söz etmek mümkün olmaz, ortalık keşmekeşlikten kurtulamazdı.[134]

Esmâ-i İlâhiye Konusunda Çizgiden Çıkma

İlhad, Allah'ı Kitap ve Sünnet'te zikredilmeyen bir isimle zikretme veya O'nun isimleri konusunda haktan saparak gerçek mânâlarının dışında bir başka ifadeyle karıştırarak kullanmak, Allah'ın güzel isimlerinin mânâlarını, ya red veya inkâr, ya da bâtıl te'villerle hakiki anlamlarından uzaklaştırmak, yahut ilâhi isimleri yaratılmışlar için kullanmak demektir. Diğer bir ifadeyle ilhad, Allah'ı lâyıkıyla ve Zâtı'na yakışır bir şekilde ta'zim ve takdirden uzaklaşma sürecidir. Kısa bir ifadeyle, mâ'rifetullah yerine cehâletin tercih edilmesidir. Meselâ, müşriklerin, Allah'a ait isimleri putlara vererek Allah yerine *Lât*, Aziz yerine *Uzza* ve Mennan yerine *Menat* şeklinde bir anlam kayması yapıp işi hafife almaya çalıştıkları bilinmektedir. Belli yerlerde bu, insanları baba-oğul ve ruhu'l-kudüs denklemine götürürken bazı mahfillerde de *Uzeyr*'i Allah'ın oğlu yerine koyma yanılgısına sürüklemiştir.

---

[134] Bkz.: Enbiya sûresi, 21/22.

Hâlbuki Yüce Beyan'ın da ifade ettiği gibi, '*En güzel isimler Allah'ındır.*'[135] ve insanlar, böyle bir yanılma ve yanıltma yerine O'na gereği gibi kullukla vazifelidirler.

Bir defa ilhadın karanlık lâbirentlerine dalan bir insanın, bütün berraklığıyla hakkı görüp hakça değerlendirmesi imkânsız hâle gelir. Bu durumdaki bir insan, -hâşâ- Allah'ın nesebini soruşturmaya başlar; yüksek kuleler inşa edip göklere çıktığında Allah'ı görüp O'na ulaşacağını zanneder; yer su fışkırtıp sema seylâplar gibi su indirirken dağlara kaçıp gazab-ı ilâhiden kurtulacağı zehabını taşır. Sağlam binalara sığınmak, onlar için bir emniyet vesilesi görülse de, gazabın derin izler bırakan lisanı, fiilî olarak konuşmaya başlayınca, onu durduracak hiçbir kuvvet yoktur.

Bir çok imkâna mazhar olmakla birlikte bunların kadrini bilmeyen bir topluluk için Cenâb-ı Mevlâ; '*Allah'ı gereği gibi tanımadılar. Çünkü, 'Allah, hiçbir insana hiçbir şey indirmemiştir.' dediler. Sen onlara de ki: 'Peki, Musa'nın, insanlara bir nur ve rehber olmak üzere getirdiği ve sizin de parça parça kâğıtlar hâline koyup işinize geleni gösterdiğiniz, fakat çoğunu gizlediğiniz ve sizin de babalarınızın da bilmediğiniz bir çok şeyleri sayesinde öğrendiğiniz o kitabı kim indirdi?' Ey Resûlüm sen: 'Allah indirdi.' de!' Sonra bırak, daldıkları bâtıllarında oynaya dursunlar.*'[136]

Evet, her şey O'nu anlatıp dururken Allah'ı hesaba katmadan günü gün etmenin sevdasına düşmek, mayınlı tarlada oynamaktan daha tehlikelidir. Zira, Allah'ın aziz kıldığını gözlerden düşürüp zelil kılacak bir güç olmadığı gibi aynı zamanda O'nun zelil ettiğini aziz edip el üstüne kaldıracak bir başka kuvvet de bulunmamaktadır.

---

135 A'raf sûresi, 7/180.

136 En'am sûresi, 6/91.

Kendilerini İlâh Görme

İmansızlık öyle bir girdaptır ki, onun akıntısına kendini kaptıran veya o akıntıya bir defa kapılan bir insanın, yeniden bir denge tutturması âdeta imkânsız hâle gelmekte ve genellikle bu tür insanlar, uçsuz-bucaksız bir kara delike sürüklendiklerinin farkına bile varamamaktadırlar. Zira, işlenen günahlar, kalpte aydınlık bir nokta bırakmamış ve kararan kalp, hakkı barındırıp misafir etme kabiliyetini kaybetmiş, artık imana kapılarını kapatmıştır.

Bir mikyas olması için verilen mevhibelerden '*ene*' bunlarda olabildiğince şişmiş ve kendinden başka bir güce tahammül edemez hâle gelmiştir. Her şey bunlarda '*ben*' merkezlidir ve yine her şey iki dudaklarının arasındadır. Bir işaretleriyle kelleler koparılır, bir imalarıyla terörler estirilir ve baştan sona bir ülkede kandan seylâplar meydana getirilip seller akıtılabilir.

Hele bunlar, alternatif düşünceye olabildiğince öyle kapalıdırlar ki, onlara göre dünyada tek bir renk ve sadece bir tane doğru vardır; o da kendileridir. Kendi otoriteleri, onlar için her şeydir. Dolayısıyla bu otoriteye karşı gelen herkes mutlaka hak ettiği (!) cezaya çarptırılmalıdır ve güçleri elverdiği sürece netice de hep öyle olmaktadır.

Genellikle diktatörlük, sığındıkları ocaktır. Emir vermeye alışık oldukları için iman adına yanlarına gelenlerden de aynı itaati beklerler. Beklediklerini bulamadıklarında ilk müracaat edecekleri şey, tehdit, tehcir ve neticede masum ve kendilerini de masumluğa davet eden bedenleri ortadan kaldırmaktır. Zaten tarih boyunca Hak erleri hep bu türlü hastaların hışmına uğramış, dünyanın, ağında kirlendiği ve temizlemekte zorlandığı hep böyle bir hastalığın sancısını çekmişlerdir.

İşte, böyle bir şahıs olan *Firavun*'la, imanı temsil eden Hz. *Musa* (aleyhisselâm) arasında geçen konuşmaları aktarırken Kur'ân'ın kullandığı ifadeler:

'Firavun:

– Sahi, şu bahsettiğin Rabbu'l-Âlemîn de ne?'

– Eğer işin gerçeğini bilmek isterseniz söyleyeyim: O, göklerin, yerin ve ikisi arasında olan her şeyin Rabbidir.'

Firavun alaycı bir şekilde çevresindekilere:

– Bu adamın dediklerini işittiniz değil mi? Kendine kalsa cevap veriyor'

Musa, hiç duymamış gibi sözüne devam ederek:

– O, sizin de, sizden önceki babalarınızın da Rabbidir.'

Firavun:

– Dikkat edin, size gönderilen bu elçi kesinlikle deli!'

Musa:

– O doğunun da batının da, doğu ile batı arasındaki her şeyin de Rabbidir. Aklınız varsa bunu anlarsınız.'

Firavun, Hz. Musa'ya cevaben:

– Eğer benden başka tanrı kabul edersen mutlaka seni zindanlık ederim.'[137]

Görüldüğü gibi Firavun, sonunda ağzındaki baklayı çıkarmış ve ilâhlığını ilân etmiştir. Böylelikle kendini bir konuma yerleştirip herkesin bu konuma göre hareket etmesini, aksi takdirde sözünü dinlemeyenlerin başına geleceklerden sorumlu olmadığını belirterek bu şablona uymayanları açıkça tehdit etmekte, aksinin olması durumunda sonuçlarına katlanacaklarını ifade etmektedir.

Konuyla ilgili olarak Kur'ân, Firavun'dan ve onun bu noktadaki yanlışlıklarından sıklıkla bahseder. Meselâ yine Firavun'un bir sözü olarak Kur'ân, '*Ey benim danışmanlarım ve devlet*

137 Bkz.: Şuara sûresi, 26/23-29; Ayrıca bkz.: A'raf sûresi, 7/127; Naziat sûresi, 79/24; Kasas sûresi, 28/38.

adamlarım! Ben sizin, benden başka bir ilâhınız olduğunu bilmiyorum.'[138] dediğini ve böylelikle etrafındakilerin kendisine itaat etmelerini sağladığını bildirmektedir.

Aslına bakılacak olursa Firavun da çok iyi biliyordu ki, varlığı yaratıp idare eden kendisi değildir ve aynı zamanda kendisini de yaratan bir güç vardır. Buna rağmen uluhiyetin yalnız Allah'a ait olduğunu bir türlü kabullenmekte zorlanıyor, yaratmak ve yaratıcılık kavramlarına haksızlık ediyor. Hukuk ve yasama yetkisi kendi iradesinden ibaret imiş, hukuku kendisi koyarmış ve kendi dilediği gibi yaparmış, ne isterse o olurmuş, hükmünü ve idaresini bozacak bir üst makam ve kuvvet yokmuş gibi gösteriyor. Bu sebepten insanlar onun idaresine boyun eğmekten başka bir şey tanımasın, hep onu sevsin, hep ondan korksun, hep ona kul olsun, ona tapsın istiyor, hem mâbudluk iddia ediyor, hem de '*Sizin için benden başka ilâhınız olduğunu bilmiyorum.*' diye alttan alarak bir nevi insaflı görünmek istiyor.

Elbette Kur'ân'ın bize sıklıkla bahsettiği ve misal olarak verdiği Firavun'u, sadece Mısır'da yaşamış ve Hz. Musa ile Hz. Harun başta olmak üzere Benî İsrail'e dünyayı dar etmiş bir insan olarak algılamamak gerekmektedir. Verilen bir misal ve örnekten hareketle bütün devirlerde olması muhtemel firavunluklar hakkında bunu bir mikyas olarak alıp günümüzdeki problemleri çözmede birer yol gösterici rehber olarak istifadeyi temin etmemiz istenmektedir. Konuya bu açıdan bakılacak olursa, zamanın bir behresinde benzeri karekterler sergileyerek azgınlaşan ve kendinden başka ilâh tanımayan Mısır hükümdarı Firavun'la, bugüne gelinceye kadar varlığını hissettiren nice firavunları tanıma imkânı olacaktır!

---

[138] Kasas sûresi, 28/38.

Âhiret İnançlarındeki Yozlaşma

Peygamberler (aleyhimüsselâm) ve Hak dostlarına, toplumun bazı kesimleri tarafından tepkisel tavır takınılmasının bir sebebi de, âkıbeti belli *Âhiret* hayatının kendilerine hatırlatılmasıdır. Çoğu zaman onlar, kendilerini yaratan Zât'la bir gün karşılaşıp O'na hesap vermeyi veya yeniden dirilmeyi kabullenmeyip yarınlarını inkâr ederek, peygamberleri yalanlama, insanları dinden alıkoyma ve her türlü çirkinliği irtikâp etme gibi tavırlar ortaya koymaktadırlar. Onlara göre, *ne güzel gündelik bir hayat yaşarken birileri gelmiş ve hiç başka işleri yokmuş gibi rahatlarını kaçıracak bazı söz ve gerçeklerden bahsetmektedirler! Çakırkeyf yaşayıp hayattan istedikleri gibi kâm almaktan onları engellemek kimin haddine ki?*

Yıllarca başkalarının mal ve mülkü üzerinde serazat bir hayat yaşamış hırsız ve hortumcuya, o güne kadar yaptıklarını ortaya döküp devlet ve millete borçlu olduğunu hatırlatan görevlilere takınılan tavır misali, kendilerine dünyada yapageldikleri kötülüklerin hesabını verecekleri bir âhiretin varlığını hatırlatanlara karşı konulan reaksiyon, sadece dünün ürünü olmadığı gibi bugünle de sınırlı değil, insanlık var olduğu sürece tekrarlanacak virüs misali çirkin bir huydur. Zira hayatı, sadece yaşadıkları gündeliklerden ibaret sanan veya öyle görmeyi bir maslahat olarak telâkki eden nice bahtsız insan, kendisine, gelecekte yaşadıklarının hesabını vereceği öyle bir günün hatırlatılmasından hoşlanmaz. Hattâ bunun için, varlığı okuyup ibret alma ve neticede bir terkibe ulaşma adına kendisine verilen akıl nimetinin üzerine alkol ve uyuşturucu gibi bir başka kötülükle sünger çekerek yalnız kaldığı anlarda da o günü hatırlamak istemez. Hatırlatmak isteyenlere karşı da aşırı tepki ortaya koyar. Hatta tepki bir yana, zaman zaman şiddet ve karşı taarruz eğilimleri göstererek muhataplarını susturmak ister.

Bazıları da vardır ki, tepki ve taarruzun da ötesinde, kendini yaratan Rabbini ve âhireti inkâr ettiği hâlde, zannınca farz-ı muhal bir hesap günü gelse bile, burada kendilerinin en yüksek mertebelerde nimetlere mazhar olacakları ümniyeleriyle teselli olacağı bir budalalık sergiler ve bunu bir maharet olarak anlatmayı da meziyet sayar.

Bu durumdakilerin zindan misal ruh dünyalarından bahseden Yüce Beyan, '*Başına gelen bir sıkıntıdan sonra biz insana bir nimet tattırsak; 'Bu benim hakkımdı zaten.' der. 'Kıyametin kopacağını da pek sanmıyorum. Ama olur da mü'minlerin dediği gibi, Rabbimin huzuruna götürülecek olsam bile, O'nun katında en güzel ne varsa o da benim olur, bundan hiç tereddüdünüz olmasın!' der.*' diyerek zevke serilmiş çakırkeyf anlayışlarını anlattıktan sonra, karşılaşacakları akıbeti, '*Biz, elbette o inkâr edenlere dünyada yapmış oldukları her şeyi tek tek bildireceğiz ve onlara şiddetli bir azap tattıracağız.*'[139] şeklinde haber vererek kuru ümniyenin fayda vermeyeceğini açıkça ifade etmektedir.

Âhireti inkâr edenlerin, gerçeği görmezden gelip heva ve heveslerine kapılarak rastgele konuşmalarından bahsederken onların düşüncelerini; '*Hayat, sadece bu dünyada yaşadığımız hayattan ibarettir; ölürüz, yaşarız. Bizi yalnız zamanın akışı helâk eder.*' şeklinde veren Kur'ân, '*Aslında buna dair hiç bir kesin bilgileri yoktur, onlar sadece zanlarıyla böyle söylüyorlar.*'[140] demek suretiyle, hem genel anlamda tavırlarına bir cevap vermekte hem de düşüncelerindeki –düşüncesizliklerindeki de denilebilir- temelsizliği açıkça ortaya koymaktadır.

Bilindiği gibi ahireti inkâr, insan ahlakını tamamen felç ettiği gibi, insanı insanlık çizgisinde tutan en önemli unsur da, yaptıklarından gelecek bir günde -yani âhirette- hesap verme inancıdır.

---

[139] Fussilet sûresi, 41/50; Benzeri bir âyet için bkz.: Kehf sûresi, 18/36.
[140] Casiye sûresi, 45/24.

Genelde her peygamber döneminde olduğu veçhile bilhassa İslâmiyet'in bidayetinde *Mekke*lilerin en fazla karşı çıktıkları ve akıllarına sığıştıramadıkları şey de bu inançtı. Zira Kur'ân'ın da belirttiği gibi onlara göre yeniden diriliş ve hesap verme, eskilerin masallarından ibaretti.[141] Mekke'de inen âyet ve sûrelerde, genel iman esasları yanında sıkça âhiret inancından da bahsedilmesinin bir sebebi, muhtemel konuyla ilgili çarpık düşüncelerin kısa sürede tâdil edilme arzusudur. Aslında buna, söz konusu problemin hemen her dönemde olabileceğinin bir ifadesi olarak da bakılabilir. Bugünkü sıkıntıların temel kaynaklarından biri de bu inancın gündeme getirilmesi, yapılan yanlışlıkların akıllara getirilerek bir hesap gününün hatırlatılması değil midir?

Kur'ân-ı Kerim'e bu açıdan baktığımızda, âhiret düşüncesini kabullenememenin, diğer peygamberler döneminde de varlığını hissettiren genel bir problem olduğu görülmektedir. *Âd* ve *Semûd* halkından *Firavn*'a, Hz. *Nuh*'un (aleyhisselâm) kavminden *Ashab-ı Res* ve Hz. *Lût*'un (aleyhisselâm) hemşehrilerine, *Ashab-ı Eyke* ve *Tubba'* halkından daha nicelerine kadar Kur'ân, tarihteki birçok kavmin bu konudaki çarpık düşüncelerinden ibret alınacak örnekler vermektedir.[142]

Bununla birlikte, genel anlamda doğru olsa da, *Cahiliye* döneminde Âhiret ve Haşir düşüncesinin hiç konuşulmadığı fikri de eksik bilgi içermektedir. Zira, bilhassa şiir olmak üzere o dönemin edebî eserlerine bakıldığında -büyük ihtimalle- Hz. *İbrahim*'in (aleyhisselâm) tebliğ ettiği dinin kalıntıları olarak benzeri kelimelerin kullanıldığı görülmekte ve bazı kimselerin bu inanca sahip olduklarını göstermektedir. *Varaka b. Nevfel* ve *Kuss b. Saide* gibi insanların gelecek nebi ile ilgili değerlendirmeleri de bu açıdan oldukça önemli birer delildir.

---

141 Bkz.: Ahkaf sûresi, 46/17.

142 Bkz.: Hâkka sûresi, 69/4; Kasas sûresi, 28/39; Kaf sûresi, 50/12-15.

Meleklere Bakışlarındaki Farklılaşma

Kur'ân'ın konuyla ilgili ifadelerine bakıldığında, Allah'ın mesajlarını kullarından dilediğine bildirmek,[143] savaş gibi olağanüstü durumlarda mü'minlere yardımda bulunmak[144] ve onlar için istiğfar etmek,[145] ölüm anında inanmayanlardan farklı olarak mü'minlerin canını tatlılıkla almak,[146] Allah'ın azap hükmünü yerine getirmek[147] ve peygamber ve diğer seçkin kimselere müjdeler getirmek[148] gibi vazifelerinden bahsedilen melekler, Allah'ın mükerrem kullarıdır ve onlar, sadece kendilerine emredileni yapar, O'nun arzu ve isteklerinin hilâfına hareket edemezler. Allah'ın razı olduğu kimselerin dışında kalanlara şefaat edemez, Allah'a tazimle sürekli teyakkuzda ve O'ndan çekinerek tir tir titrerler. Kibir ve gurura kapılmadan ve yorgunluk nedir bilmeden gece-gündüz sürekli Allah'ı tesbih ederler.[149] Allah'a kul olmaktan kaçınmaz ve asla gücenmezler.[150] O'na asla isyan etmez ve kendilerine verilen bütün emirleri eksiksiz ve tastamam yerine getirirler.[151]

İlâhi Beyan, meleklere imanı temel iman esaslarından birisi olarak bize aktarmakta,[152] Efendimiz'in beyanlarında da konu, İslâm'ın üzerine bina edildiği beş temel meseleden birisi olarak yerini almaktadır.

Peki, meleklere iman konusuyla mevzumuzun alâkası nedir? Arada şöyle kuvvetli bir alâka bulunmaktadır:

143 Nahl sûresi, 16/2.
144 Âl-i İmran sûresi, 3/124, 125.
145 Ahzab sûresi, 33/43.
146 Muhammed sûresi, 47/27; Nahl sûresi, 16/32.
147 Hud sûresi, 11/81.
148 Hud sûresi, 11/69; Meryem sûresi, 19/17, 19.
149 Enbiya sûresi, 21/26-29; Zuhruf sûresi, 43/19.
150 Nisa sûresi, 4/172.
151 Tahrim sûresi, 66/6; Nahl sûresi, 16/50.
152 Bakara sûresi, 2/177, 285; Nisa sûresi, 4/136.

Tabiat itibarıyla insanlıktan tamamen uzaklaşmamış her fıtrat için, içinde bulunduğu şer ortamı ve adam öldürme, hırsızlık, zina, rüşvet, yalan ve dolandırıcılık gibi kötü huylara bir başkasının muttali olması arzu edilmeyen bir husustur. Bunun için böylesi çirkinlikler, yalnız ortamlar tercih edilerek kuytu yerlerde icra edilmeye çalışılmaktadır. Ancak realite, hiç de sanıldığı gibi değil, en ücra yerler tercih edilse bile görüp gözeten bir Rabbin varlığı yanında bu türlü olumsuzlukları kaydeden görevli melekler bulunmaktadır. İşte bu husus kendilerine hatırlatıldığında veya hatırlatan bir insanla muhatap olduklarında, kusurlarının başkaları tarafından bilinmesinden rahatsızlık duyan bu günahkârlar, öncelikle meleklerin varlığını inkâr etmekte ve tabii olarak da akıllarına böyle bir olguyu getiren insanlara karşı savaş ilân etmektedirler. Gerçi, avcıdan korkup başını kuma sokan deve kuşu misali, melekleri yok sayarak hareket etmelerinin ve günahlarında yüzüp gitmeyi tercihlerinin kendilerini kurtarmadığı bir gerçektir ama onlar, şimdilik böyle bir gerçekle tanışmayı murad etmemekte; yarın tanıştıklarında da murad etmenin fayda vermeyeceğini anlayamamaktadırlar.

Kur'ân'da konuyla ilgili ilginç detaylara rastlamaktayız. Öncelikle şunu ifade etmek gerekir ki, ilk muhataplar olarak cahilî inkârcılar ve dönemin müşrikleri, melek kavramına yabancı değillerdi. Bu, kendilerine '*melek*' kavramı hatırlatıldığında verdikleri tepkilerden anlaşılmakta, sadece aradan geçen süre içinde bu inancın, yozlaşarak olması gereken çizgilerini muhafaza edemeyip farklı bir alana kaydığı görülmektedir.

Onlara, Allah'ın kızları nazarıyla bakmaya başlayan müşrikler, bununla Allah'ın da nesli olacağı imasında bulunuyorlardı. Nitekim bu türlü sapmalar, belli bir kesimin Hz. *Uzeyr* ve Hz. *İsa*'yı Allah'ın oğlu fikrine ulaştırırken büyük çoğunluğunda da mâbud anlayışının kadın merkezli oluşmasını netice vermiştir. Bundan

dolayıdır ki, genelde putlar kadın tipinde inşa edilmiş ve kadına kulluk anlayışının bir tezahürü olarak hep onlara kadın isimleri verilmiştir.

Anlaşılan o ki, iman fakiri bu türlü insanlar, içlerindeki kulluk arzusunu bastırmakta muvaffak olamayıp ibadet ihtiyaçlarını gidermek istediklerinde yine kendilerine göre bir telâkki geliştiriyor ve gerçek mâbud yerine genelde melekler gibi başka bir varlığı koyarak kendilerini tatmin ediyorlardı.

Şu da bir gerçek ki, genelde melekler ve cinleri Allah'a ortak koşan bu zihniyet, yeri geldiğinde vahyin nakili ve taşıyıcısı *Cebrail* (aleyhisselâm) gibi bazı meleklere düşmanlıklarını da gizlememektedirler. Belki de Cebrail'e düşmanlıkları, kendilerinin görmediği ama adım adım kendilerini takip ederek amellerini kayıt altına alan bir ortamı haber verip yarın bütün bunlardan hesaba çekilecekleri bir günü bildirdiği veya vahyi kendi aralarından birine değil de Allah Resûlü'ne getirdiği içindir. Sebebi ne olursa olsun bu düşmanlıklarını açıkça ifade etmekten çekinmiyorlardı. Yahudilerden bir grup, Efendimiz'e gelmiş ve konuşma esnasında vahyi getiren melekten de konu açılmıştı. Vahiy meleğinin Cebrail olduğunu öğrenince sırt çeviren bu insanlar, *Cebrail değil de Mikâil getirseydi inanırdık*, deyip inkâr ve tekzibe kalkışmışlar ve neticede Cebrail'e düşmanlığın Allah'a da düşmanlık anlamına geldiğini bildiren âyet nazil olmuştur.[153]

Hâlbuki, ne birisinin size yaptığı kötülük sizin de bir başkasını incitmenizi, ne de birine olan düşmanlığınız, düşmanınızın

---

[153] İlgili âyetler, "*De ki: Kim Cebrâil'e düşman ise iyi bilsin ki, bu Kur'ân'ı daha önceki kitapları tasdik etmek, inananlar için bir rehber ve müjde olmak üzere, Allah'ın izniyle senin kalbine o indirmiştir. Kim Allah'a, meleklerine, resullerine, Cebrâîl'e, Mikâîl'e düşman ise, iyi bilsin ki Allah da kâfirlerin düşmanıdır.*" (Bakara sûresi, 2/97, 98) şeklindedir. Hattâ dikkatle bakıldığında âyetin son ifadesi, böylesi bir düşmanlığın insanı dinden çıkaracağı ve küfür damgasını yemeye sebep olacağını ifade etmektedir.

dostuna da savaş ilân etmenizi gerektirir. Altın, çamur içinde kalsa da altındır, en müstesna kılıfların içinde saklansa da..! Kaldı ki, ne Cebrail'e düşmanlık, ne de onun getirdiği hakikatleri göz ardı etmek, kişiye hiçbir şey kazandırmadığı gibi mükellefiyet noktasında yükünü daha da artırma ve altından kalkamayacağı bir yolu tercih anlamına gelmektedir. Bunun saf ve duru bir vicdana sığmasına imkân yoktur. Yapageldikleri, tamamen bir teselli ve ümniyeden ibarettir: imansızlıklarına bir mazeret ve daha rahat hareket edebilmeleri için yapılan bütün yanlışlıklara bir kılıf bulmaları gerekmektedir ki, bunu bulamadıkları için işin kolayını (!) tercih etmekte ve toptan inkârla işin içinden çıktıklarını sanmaktadırlar.

Varlığın Hakikatini İdrak Edememe

Varlık, bir bütün olarak yaratıcısını anlatan âyetlerden müteşekkildir. Yarattığı canlı veya cansız her bir varlıkla Allah, şuurlu yaratıklarına belli prensipler anlatmakta ve ortaya koyduğu mesajın da onlar tarafından algılanmasını istemekte ve bunu da sık sık tekrarlamaktadır. İşte bunlardan bir demet:

'*Biz göğü, yeri ve ikisinin arasındaki varlıkları gayesiz, boşuna yaratmadık. Bu sadece kâfirlerin bir zannı ve iddiasıdır. Artık o ateşten vay hâline o kâfirlerin!*'[154]

'*Göklerde ve yerde Allah'ın varlığını, birliğini ve kudretini gösteren nice deliller vardır ki, insanlar yanından geçip gittikleri hâlde yüzlerini çevirdiklerinden farkına varmazlar.*'[155]

'*Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hattâ hiçbir şey yoktur ki O'na hamd ile tesbih etmesin. Ne var ki siz, onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız. Bunca azametiyle beraber, kullarının gaflet ve*

---

[154] Sâd sûresi, 38/28.

[155] Yusuf sûresi, 12/105.

cürümlerine karşı O, Halim'dir Gafur'dur. Pek sabırlı, müsamahalı ve bağışlayıcıdır.'[156]

Kâinat, sayfaları ve satırlarıyla okunması gereken küllî bir kitaptır. Bu kitaba, iman gözüyle bakıldığında hak adına alınacak çok mesajlar varken, küfrün nazarında âdeta o kitap mâdum ve yok sayılmaktadır. Zira, daha önce de ifade edildiği gibi küfrün tabiatında, hakikati gizleme hâkimdir ve bu yönüyle o, her bir âyetiyle Sahibini anlatan kâinat dolusu delilleri de örterek yok sayar. Kâfirin ebedî Cehennem'de kalmasının sırrı da burada yatmaktadır.

Allah'ın varlığını anlatma adına, biri kâinat kitabı, diğeri de onun tercümesi anlamında insanlara peygamberler vasıtasıyla gönderilen iki kitap vardır. Her iki kitabı oluşturan küçük unsurlara Kur'ân, '*âyet*' tabirini kullanmaktadır. Sûreleri oluşturan cümlelere âyet denildiği bilinen bir gerçek olmakla birlikte çoğu zaman kâinattaki unsurların da birer âyet olduğu[157] genelde gözden kaçmaktadır.

Bunu ifade eden bir çok âyet olmakla birlikte burada, bir örnek olması açısından, '*Muhakkak, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün ardarda gelmesinde akıl sahipleri için elbette nice âyetler vardır.*'[158] meâlindeki âyeti hatırlatmakla iktifa edelim.

Bütün bunlar gösteriyor ki, şayet kâfirler, varlığın hakikatini olduğu gibi algılayıp her iki kitabın âyetlerine olması gerektiği şekilde kulak vermiş olsalardı, küfrün karanlığında çığlık çığlığa feryat yerine, imanın engin ve huzurlu ikliminde rahat nefes alacak, azap üstüne azap bir hayat yaşamaktansa sürekli huzur soluklama imkânından mahrum kalmayacaklardı!

---

156 İsra sûresi, 17/44; Ayrıca bkz.: Nur sûresi, 24/41.

157 İlgili âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/164; Âl-i İmran sûresi, 3/190; A'raf sûresi, 7/73, 133; Yunus sûresi, 10/6, 92; Hûd sûresi, 11/64; Yusuf sûresi, 12/105; İsra sûresi, 17/12; Meryem sûresi, 19/10, 21; Enbiya sûresi, 21/91; Mü'minûn sûresi, 23/50; Şuara sûresi, 26/4; Ankebut sûresi, 29/15, 35; Yâsin sûresi, 36/33, 37, 41; Kamer sûresi, 54/2, 15.

158 Âl-i İmran sûresi, 3/190.

Sahte Mâbudlar Edinme

Allah, peygamber ve âhirete iman gibi en temel noktalara dahi önem vermedikleri hâlde bu insanların, sahte mâbudlar peşinde koşmaları ve putlardan medet umma konumunda kalmalarını anlamak oldukça zor, hattâ imkânsızdır. İman tarafından bakıldığında bu, anlaşılır ve tutarlı bir davranış olarak görülmese de bazı insanlar kendilerini buna kilitleyebilmekte ve imanın gönüllerine girmesine asla müsaade etmemektedir. Netice ise, gerçek mâbud yerine bir sürü yapay ilâhlara kullukla sonuçlanmakta, paslanmış kalblerin kilidi, oraya imanın girmesine bir türlü imkân tanımamaktadır.

Böyle bir çarpıklık da göstermektedir ki, küfr-ü mutlak insan fıtratının kaldıramadığı bir yanlışlıktır. Aynı zamanda fıtrat boşluk kabul etmemekte, gerçek Rab'den mahrum kalan kalb, sun'î ilâhlarda hakikat dilenciliğine çıkmaktadır. Bunun neticesi olarak etrafta bir çok sahte inanış ve çarpıklıklar zuhur etmekte ve nice insana yazık olmaktadır.

Meselenin bir de '*ihtiyat payı*' tarafı olsa gerek. Zira, bazı insanlar Allah'a gönülden bağlanıp bir türlü inanamasalar bile, yine de belli ihtimallerle imana açık kapılar bırakmakta ve şayet bir gün, konuşulanlar doğru çıkıp da tebliği yapıldığı gibi bir durumla karşı karşıya kalırlarsa, ihtiyatî olarak elde bir irtibat noktası bulundurmayı hedeflemektedirler.

İşte bugün, paraya, makama, şan ve şöhrete, Ay'a, Güneş'e hattâ şeytana tapma yanlışına düşen günümüz insanlarında olduğu gibi dünkü müşrikler için de putlar böyle bir boşluğu doldurmaktaydı ve kendilerini, ilâhlarına yaklaştıran birer unsur olarak gördükleri putlardan şefaat umma çabaları da, bu tür bir boşluğun ifadesiydi.

Gerçek Rabbi göz ardı ederek, kendilerine ne bir faydası ne de zararı dokunan putlara kulluk yapıp onlardan şefaat uman

insanların, '*Onlar Allah katında bizim şefaatçilerimizdir.*' diyerek işin içinden sıyrılacaklarını vehmetmelerine karşılık söylenen şu keskin sözler oldukça dikkat çekicidir:

'*Böyle bir şey olacak da Allah bilmeyecek ha! Ne o, yoksa siz Allah'a göklerde ve yerde olup da bilmediği şeylerin varlığını mı haber vereceğinizi iddia ediyorsunuz? Hâşâ! O, onların iddia ettikleri her türlü ortaktan münezzehtir, yücedir.*'[159]

'*Allah'tan başka bir takım hamiler edinerek: 'Biz onlara sırf bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz.' diyenlere gelince, elbette Allah, onların hakkında ihtilâf ettikleri hususlarda aralarında hükmünü verecektir. Allah yalancılığı, nankörlük ve kâfirliği huy edinenleri hidayete erdirmez.*'[160]

Bugün, yaptıkları işleri mantıklı bularak kendilerini kandıran bu insanların, gerçek hayatta nasıl komik ve müşkil bir durumla karşı karşıya kalacaklarını ve herkesin huzurunda Allah'ın verdiği hükümle bunun sonuçlarının niceliğini yine Yüce Beyan'dan dinleyelim:

'*Hani siz dünyada iken Allah'a şerik olduğunu iddia ettiğiniz şefaatçilerinizi de yanınızda görmüyoruz!? Gördünüz ya, aranızdaki bağlar bir bir koptu ve şerik olduklarını iddia edip güvendiklerinizin hepsi sizden uzaklaştı.*'[161]

Her gecenin bir gündüzü, her kışın da bir baharı vardır. Günler, sürekli istenilen seviyede ve sürekli lehte gelişmez ya. Elbette her türlü hesap ve kitabın görüldüğü bir gün vardır ve orada bütün bu yanlışlıkların faturası ödenecektir:

'*O gün Allah müşriklere; 'Nerede benim ortaklarım olduğunu*

---

[159] Yunus sûresi, 10/18.

[160] Zümer sûresi, 39/3; Yunus sûresi, 10/17, 18; En'am sûresi, 6/94.

[161] En'am sûresi, 6/84; Ayrıca bkz.: Kasas sûresi, 28/62-74; Şuara sûresi, 26/92, Duha sûresi, 93; Bakara sûresi, 2/166, 167; Mü'minûn sûresi, 23/101; Ankebut sûresi, 29/25; Kasas sûresi, 28/64.

iddia ettiğiniz şerikler!' diye seslenir.'[162] Aynı zamanda onlara, '*Haydin, şeriklerinize yalvarın da onlardan yardım isteyin.' denir. Yalvarırlar ama onlar bunlara cevap veremezler. Fakat cevap olarak karşılarına çıkan azabı görürler.'* Artık işleri bitmiş ve dünyaları bütünüyle kararmıştır. Bir tek kelimelik bile cevap verebilecek mecalleri kalmamıştır. Birbirlerine bile soracak hâlleri yoktur. İşte onların bu tükenmiş hâllerini aktaran Yüce Mevlâ, *'Ne olurdu yani, dünyada iken bu gerçeği anlayıp hakkı kabul etselerdi!..'*[163] diyerek henüz bu fırsatı kaçırmamış olan biz yaşayan kullarına yol göstermektedir.

Şunu da unutmamak gerektir: yapılan yanlışlıklarda kimin kusuru hangi nispetteyse mutlaka herkes payına düşen miktar cezaya da iştirak edecektir. Dünyada, gerek insanlar ve cinlerden bazılarını putlaştırmak suretiyle onların kul ve kölesi olan, gerekse elleriyle yaptıkları putlardan şefaat uman ve onları bir yakınlaşma vesilesi olarak gören insanlara, yaptıkları yanlışlığın hesabı sorulacağı gibi bu insanları arkalarına takarak yanlış yol ve yöne sev kedenler de kendi hâllerine bırakılmayacak ve mutlaka hak ettikleri karşılığı ceza cinsinden alacaklardır. Bunu bildiren bir âyette ilginç detay ve ayrıntılar dikkat çekmektedir.

Öbür tarafta mizan kurulmuş ve her şey meydana çıkmıştır. Kötülükleri süsleyip püsleyenler de onları irtikâpta birbirleriyle yarışanlar da bu meydanda toplanmış ve her birinde bin pişmanlık hakimdir. Ve tabii olarak herkes, en küçük bir vesileyi değerlendirerek işin içinden sıyrılmanın hesaplarını yapmaktadır. İşte bu durumda, dünyadayken insanları azgınlaştırıp kötülüğe sevk edenler ve bu sebeple önde mâbud yerine konulanlar, son hüküm için ve son bir ümitle Allah'a şöyle bir yakarış ve niyaz içindedirler:

'Ulu Rabbimiz! İşimiz meydanda, azdırdığımız kimseler işte

162 Kasas sûresi, 28/62.
163 Kasas sûresi, 28/62-66.

karşımızda, inkâr edemeyiz. Ama sırf kötülük olsun diye değil, kendimiz azdığımız gibi onları da azdırdık. Onları zorlamadık. Onların iddiaları ile, onların bizi putlaştırmaları ile hiçbir ilişkimiz olmadığını ilân ediyoruz. Sana sığınıyoruz. Zaten aslında onlar bize tapmıyorlardı, kendi hevalarına tapıyorlardı.'[164]

Âyetin sonundaki ifade, gerçek hükmü vermekte ve putlara taparken veya onları Allah'a yaklaşmakta birer basamak olarak kullandıklarını söylerken bile bu insanların, aslında gerçeği gizledikleri ve işlerine geldiği için böyle bir mazeretle işin içinden sıyrılmayı düşündükleri daha iyi anlaşılmaktadır.

Kendilerini Ayrıcalıklı Sınıf Görme

Dünya hayatında belli bir konum edinerek kitleleri istedikleri istikamette sevk ve idare ettikleri gibi bunların, aynı zamanda hem dünya hem de âhiret hayatında farklı beklentilere girmeleri, gerçeği olduğu gibi kabullenmede önlerinde büyük bir engel oluşturmaktadır. Sürekli beklenti, ümniye ve kuruntularla oyalanmakta ve zahiren çakırkeyf yaşadıkları hayatın sürekli devam edeceği zehabına kapılarak mutlu olduklarını sanmaktadırlar.

Yüce Beyan, farklı kesimlerin bu türlü beklentilerinden örnekler vererek insanların, neticesi olmayan yanlış yönlendirmelere '*evet*' dememeleri gerektiğini defaatle vurgular. İşte onlardan bazıları:

'Bir de: 'Yahudi veya Hıristiyan olanlardan başkası Cennet'e asla giremez.' dediler. Bu onların kendi kuruntuları... Sen, de ki: 'Eğer iddianızda doğru iseniz haydi delilinizi ortaya koyun.'[165]

Benî İsrail, yapageldikleri kötülüklerden dolayı başlarına geleceklerle tehdit edildikleri zaman bundan rahatsızlık duyuyor ve

---

164 Kasas sûresi, 28/63.
165 Bakara sûresi, 2/111.

özellikle kendilerinin diğer insanlardan farklı olduklarını vurgulayarak, bunun tabii neticesi olarak gelecekte de en iyi konumu elde edenlerin yine kendileri olacağını iddia ediyorlardı.

'Hem Yahudiler, hem de Hıristiyanlar: 'Biz, Allah'ın evlâtları ve sevgilileriyiz.' dediler. De ki: 'Öyleyse niçin Allah sizi günahlarınız sebebiyle cezalandırıyor? Hayır, bilâkis siz, O'nun yarattığı birer beşer topluluğusunuz. Allah dilediğini affeder, dilediğini cezalandırır. Göklerde, yerde ve ikisi arasında olan her şeyin hâkimiyeti Allah'ındır. Dönüş de O'na olacaktır.'[166]

Hâlbuki mülk, Allah'ındır ve istediği gibi onda tasarruf etmektedir. Dünya hayatında bu, böyle olduğu gibi âhirette de kimse Cennet garantisiyle teselli olamayacaktır. Zira Cennet, kimsenin tekelinde değildir. Bu durumda bazı Ehl-i Kitap'ın, Cennet'i kendilerine tapulu gibi göstererek oradan belli yerleri kendilerine tahsis etmeleri, sadece bir temenni ve içi boş bir beklentiden ibarettir.

Beklentiler, bazen insanların hayal âlemlerini zorlayarak öyle senaryolar ürettirir ki şahıslar, yaptıkları işlerin kötülüğünü de kabullenip itiraf etme yanında başlarına gelecek azabın sadece belli bir dönemi kapsayacağı, dolayısıyla süreklilik arz etmeyeceği sonucuna ulaşırlar. *Ölüm gerçeğini* hatırlamak bile istemeyen bu anlayış, *imkân verilse bin yıl dünya hayatı yaşamayı* düşünürken[167] *gelecek bir günde yaşadıkları hayatın hesabını verecekleri* konusunda, '*Nasıl olsa mağfiret ediliriz.*'[168] diyerek olabildiğince vurdumduymaz olduklarını göstermektedirler. Hatasını hata olarak görmeyen böyle bir anlayış, yanlışlarını telâfi adına tevbe mekanizmasını aklına bile getirmemekte ve *nasıl olsa hususi bir iltifata mazhar olacakları* kuruntularıyla övünmektedirler. Bunun

166 Maide sûresi, 5/18.
167 Bkz.: Bakara sûresi, 2/94, 96.
168 A'raf sûresi, 7/169.

en güzel misalini, dünya hayatını yedi bin yıl olarak gören ve her bin yıl için bir gün azap görecekleri zehabına kapılan bazı Yahudiler oluşturmaktadır.

'Cehennem ateşi, sayılı birkaç gün dışında bize asla dokunmayacak.' diyerek böyle bir ayrıcalık isteğine kapılanlara karşılık Kur'ân'ın verdiği cevap, '*Buna dair Allah'tan garanti mi aldınız? Aldıysanız ne âla, Allah va'dinden asla caymaz. Yoksa kesin bilmediğiniz şeyi mi Allah adına söylüyorsunuz? Hayır, durum hiç de öyle değil. Günah işleyip de günahın kendisini her taraftan kuşatıp kapladığı kimseler var ya! İşte onlar cehennemliktir. Hem de orada ebedî kalacaklardır.*'[169] şeklindedir.

Onların bu mantığı, sosyal hayatta da kendisini göstermekte ve herkesle beraber aynı kefede değerlendirilmemelerini isteyerek farklı bir muamele beklentisine girmektedirler. Tarihin belli dönemlerinde ve bilhassa bidayet-i İslâm'ın ilk günlerinde böyle bir beklenti kendini gösterip, İlâhi Beyan'ın müskit ifadeleriyle ağzının payını almakla birlikte sonraki dönemlerde benzeri isteklerin tekrarlanmadığını söylemek mümkün değildir. Gerek ırk mülâhazasını öne çıkararak farklı muamele bekleme, gerekse köylü-şehirli gibi bir tasnife giderek diğerlerini '*kültürsüz*' kabul edip aristokrat takılma, günümüzün de takıntıları arasında zaman zaman zuhur edebilen çarpıklıklar olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Bilindiği gibi İslâmiyet'in ilk yıllarında Allah Resûlü'nün çevresinde fakirler vardı. Bunların büyük çoğunluğunu da gençler oluşturuyordu. Mekke müşriklerinden, kendini büyük kabul edenler ve ayrıcalık beklentisi içinde olanlar bu durumdan hiç hoşlanmıyorlardı. Sık sık Allah Resûlü'ne müracaat ederek, kendilerine, başka hiç kimsenin ve bilhassa da fakirlerin yani, *Bilâl*lerin, *Ammâr*ların, *Yâsir*lerin, *Habbâb*ların gelmeyeceği bir gün ayırmasını istiyorlardı. Onlar eşraftan insanlardı ya, ayak takımıyla bir arada oturamaz-

---

169 Bakara sûresi, 2/80.

lardı(!)[170] Belki onlar, o günün cemiyetinde alışılagelmiş bir tavrı talep ettikleri için, bunu gayet makul ve mantıkî bir istek kabul ediyorlardı. Ancak durum hiç de onların tahminleri gibi değildi. Onlar böyle bir teklifin memnunlukla karşılanacağını zannededursunlar, Allah (celle celâluhû), Habibini uyarıp hazırlamıştı bile!

"*Sabah-akşam, Rablerine, sırf O'nun cemal ve rızasına müştak olarak niyaz edenleri yanından kovma. Ne sen onlardan, ne de onlar senden sorumlu değilsiniz ki o bîçareleri kovup da zalimlerden olasın.*'[171]

Bu âyetle Allah Resûlü'ne deniliyordu ki; '*Sen büyük hesapların adamısın! Yanından fakirleri kovarak, müşriklerin hidayetini ummak gibi küçük hesaplara giremezsin. Zira bu bir zulümdür.. ve Sen zulümden çok uzaksın!*' Evet, sırf müşrikler hoşnut olsun diye fakirleri uzaklaştırmak, en büyük zulümdü.. ve Allah, o en büyük adalet insanını tâ baştan garantiye almıştı.

Kehf sûresindeki âyetten de[172] anlaşılacağı üzere bu ciddî bir ikazdı ve bununla, '*Sabah akşam davâda, düşüncede, duyguda 'Allah' deyip, inleyenlerle beraber ol; ve gözünü başkalarına dikme! Onlarla otur, onlarla kalk! Çünkü Allah'ın (celle celâlüh) rahmeti onlarla beraberdir. Gözünü sakın onlardan ayırma.*' denilmek isteniyordu.

Allah Resûlü onları nasıl yanından uzaklaştırabilirdi ki, bizzat kendisi şöyle buyurmaktaydı: "*Cennet şu üç insana müştaktır. Ali, Selman ve Ammâr...*"[173]

---

170 Bkz.: İbn Kesir, el-Bidaye, 3/129.

171 En'am sûresi, 6/52.

172 Bu önemli mevzu, bir kez de Kehf sûresinde ele alınıp incelenmekte ve: "*Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek, O'na yalvaranlarla beraber sen de sabret. Dünya hayatının güzelliklerini isteyerek gözlerini o kimselerden ayırma. Bizi anmasını kendisine unutturduğumuz ve işinde aşırı giderek hevesine uyan kimseye zinhar uyma!*" denilmektedir." (Bkz.: Kehf sûresi, 18/28)

173 Tirmizî, menakıb 34.

İki Cihan Serveri, etrafını alan bu ilk kadronun, bu fakir insanların bir gün cihan çapında bir inkılâp yapacak kadro olduğunu daha işin başında biliyor ve attığı her adımı ona göre atıyordu. Dünyanın şarkının da garbının da bir gün mutlaka O'nun getirdiği hakikatlere teslim olacağından zerre kadar şüphesi yoktu... Cenâb-ı Hakk'ın va'dinden emindi ve bu yüzden itminan içindeydi. Elbette müşriklerin isteklerini reddedecekti ve öyle de oldu. Onlara iltifat bile etmedi. Bu zayıf ve fakir insanlara gözünün bebeği gibi baktı ve onları, insibağ köpüklü huzurunun şerefli mukimleri olarak hep aziz tuttu.

Böyle bir ayrıcalık isteği sadece bir hâdiseyle sınırlı da değil, aslına bakılacak olursa bu tavır çağlar boyu devam edegelen küfür düşüncesinin ortak stratejisidir. *Hirakl*'in sorularına cevap veren *Ebû Süfyan*'ın cevabı karşısında Hirakl'in verdiği cevaba da bakılacak olursa, anlaşılan hemen her peygamberin öncelikle kendisine inanan ümmeti hep, konum itibarıyla toplumda garipler ve fakirlerden olagelmiştir.[174]

Önceki peygamberler ve onların muhatap oldukları kavimlerden de sık sık misaller veren Kur'ân, benzeri bir tepkinin, Hz. *Nuh*'a (aleyhisselâm) da gösterildiğinden bahseder ve Allah Resûlü'nü bir yönüyle teselli eder. Aslında bu teselli, aynı muameleyle karşı karşıya kalacak bütün Hak dostları içindir. Zira, benzeri reaksiyon ve tepkiler hemen her dönemde, fikirde mağlup

---

[174] Vahyin bidayetine tekabül eden günlerde *Ebû Süfyan*, ticaret yapmak için *Bizans*'a gitmişti. O sıralarda Nebiler Nebisinin mektubu da Hirakl'e ulaşmış bulunuyordu. Bir fırsatını bulup yanındaki heyetle beraber Ebû Süfyan'ı yanına çağırtıp ona değişik sorular sormuştu. Maksadı yeni Peygamber hakkında daha fazla bilgi almaktı. Sorduğu sorulardan biri de, '*O'na inananlar fakir ve zayıflar mı, yoksa zenginler mi?*' şeklindeydi. Karşılık olarak, '*Fakirler.*' cevabını aldığında söylediği sözler daha ilginçti ve bu genel prensibi anlatıyordu; '*Ona tabi olanların eşraf mı, zayıflar mı olduğunu sordum. Zayıfların tabi olduğunu söyledin. Zaten bütün Peygamberlerin tabileri zayıflardır...*' (Bkz. Buhârî, bed'ü'l-vahy 6)

olmuş inkâr düşüncesinin başvurduğu kolay kaçış yollarıdır. Bu, öyle bir kaçış mantığıdır ki, çıkışı asla bulunamaz. Çünkü yoktur. İşte bunu ifade eden bir *Kutlu Beyan*:

'Buna karşı halkının ileri gelenleri hep birden kalkıp: 'Bize göre, sen sadece bizim gibi bir insansın, bizden farkın yoktur. Hem sonra senin peşinden gidenler toplumumuzun en düşük kimseleri, bu da gözler önünde! Ayrıca sizin bize karşı bir meziyetiniz olduğunu da görmüyoruz. Bilâkis sizin yalancı olduğunuzu düşünüyoruz.' dediler.'[175]

Bütün bunlar da göstermektedir ki, aristokrat ve mütrafîn sınıf, zaten nefsine ağır gelen iman konusunda '*evet*' dememek için, ona daha baştan '*hayırt*' demeyi en büyük pâye kabul etmiş bu insanları bahane ederek önlerine gelen fırsatı kaçıracak, mutlak doğruya teslim olma bir yana, heva ve heveslerine kurban gideceklerdir. Düşüncenin hakkaniyetine bakmaksızın, ona gönül verenlerin dış görünüşlerine göre hüküm verme ve gerçeklere kulakları tıkayarak başka şeylerde teselli arama, dün olduğu gibi bugünün de moda tavır ve davranışıdır. Bir görüntü veya bir cümle ile kitlenin bütünü hakkında hüküm verilmekte ve insanların ondan uzaklaşması adına en olumsuz gibi gözüken tavırlar tekrar be tekrar gündeme getirilmektedir.

İnsanlığın, bu türlü şabloncu ve toptancı mantıktan, daha çok çekeceği var gözüküyor. Hâlbuki bir meselede karar verilebilmesi için, daha genel bir bakış açısıyla yapının bütününe vâkıf olunması ve Allah'ın âdetinde olduğu gibi hasenatın seyyiata galebesi nispetinde bir hüküm verilmesi gerekmektedir.

Hüküm verenlerin, verdikleri hükümlerde samimi olmadıklarını göstermesi bakımından, bu tür hükümleri verirken kullandıkları metodların aynısını kendi hareketleri için de uygulandığını düşünmek yeterli olacaktır. Bu durumda, bir koklamada batan, bir

---

[175] Hûd sûresi, 11/27.

tatmada zehirlenen ve bir yudumda sarhoş olan insanların, küçük bir hata ve beşer olmanın neticesi ufak bir hareketiyle diğer insanları yerin dibine batırmaya çalışmaları daha iyi anlaşılacaktır.

Karakter Bozukluğu İçinde Olma

Her şeyden önce bu dünya, iman ve güzellikler yanında aynı zamanda bir kısım küfür ve çirkinliklerle doludur. Burada özle söz, zahirle bâtın birbirinden farklıdır. Zahiren yüzlerde bir tebessüm görülse de o incecik perdenin altında örtülü kin ve nefret dikenleri vardır. Yeri gelir, *yemin billâh* Müslüman olduklarını ısrarla söylerken, an olup fırsatını bulduklarında İslâm ve onun müntesiplerine kin ve gayızlarını kusmaktan geri durmazlar. Ender de olsa din adına attıkları müspet adımlarındaki maksat, inanan kesimin de desteğini alarak toplumda yer edinmektir. Samimi olduklarını te'yit adına yemin etmek, sürekli başvurdukları hususlardandır. Aslında onlar, yeminlerini kalkan olarak kullanıp hem kendilerini hem de diğer insanları Allah'ın dininden uzaklaştırmayı hedeflerler. Daha önce de tekrarladığımız şu âyet, onların iç yapılarını ne güzel ortaya koymaktadır:

'*Onları gördüğünde kalıp ve kıyafetleri senin hoşuna gider, beğenirsin onları. Konuştuklarında sözlerine kulak verirsin. Gerçekte ise onlar, âdeta koltuklarına dayanan, içi boş, ruhsuz kütüklere benzerler. İçleri boş ve ödlek olduklarından, çıkan her sesten pirelenir, her yeni haberi kendi aleyhlerinde sanırlar. Onlar düşmandır, sakının onlardan. Allah onların canlarını alsın! Nasıl da hakka-hakikate sırtlarını dönüyorlar.*'[176]

Çoğu zaman bunların dindarlıkları, menfaatleriyle doğru orantılıdır. Beklentilerini bu dünyada buldukları sürece inanan insanlara şirin görünmeye devam etmekle beraber bunlar, ümitleri

[176] Münafikûn sûresi, 63/4.

kalmadığında gerisin geriye dönerek kendi dünyalarına kapanır ve iman sahiplerine sürekli bir sataşma içine girerler.

Dinle irtibatları, ince bir çizgi üstünde ve âdeta pamuk ipliği mesabesindedir ve bu sebeple her an kopmakla karşı karşıyadır.

'*Öyle insanlar vardır ki, Allah'a sırf bir hesaba binaen imanla küfür arasında bir yerde ibadet ederler. Şayet umduğu faydayı elde ederse onunla huzur bulup sevinir, eğer bir sıkıntı ve imtihana maruz kalırsa yüzüstü dönüverir. Dünyayı da âhireti de kaybeder. İşte besbelli olan hüsran budur.*'[177]

Kendilerine, '*Allah için maddî-mânevî bir gayret gösterip fiilen de koşturalım*' anlamında bir teklif geldiğinde olmadık bahanelerle işin içinden sıyrılmanın ince hesaplarını yaparlar. Bunda muvaffak olup kendilerini bir kenara çıkardıklarında, fiilî olarak mücahede edenleri aptallıkla suçlar ve bu durumdan mutluluk duyarlar.[178] Onlara göre bu davranış, bir nevi akıllılık ve ileri görüşlülüğün bir neticesidir.[179] Gerçekten inananlarla aralarındaki belirsiz noktayı ortadan kaldıracak bir emir meselâ, '*gelin beraber Allah yolunda mücahede edelim*' emri geldiğinde ölüm sarhoşluğu içinde sararıp solar ve tükenmişliklerini ilân ederler.[180]

Zekât, sadaka ve ganimet gibi maddî menfaatlere ulaştıkları sürece memnuniyetlerini ifade etmelerine mukabil, bu kanallar kapandığında kızıp öfkelenmeleri[181], menfaat noktasında kendilerini ele veren en önemli ipuçlarıdır.

İşte bunları ele veren özellikleri ve topluluk içinde onları tanımanın yollarından bir kaçı...

---

177 Hacc sûresi, 22/11.
178 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/81-84.
179 Âl-i İmran sûresi, 3/168.
180 Tevbe sûresi, 9/64; Muhammed sûresi, 47/20.
181 Bkz.: Tevbe sûresi, 9/58.

Kendileri ve Yaptıkları İşleri Beğenme

Mücerret *akıl*, yetiştiği çevredeki etkenlere ayak uydurarak insanın hareketlerine gerekçeler bulmakta oldukça mahirdir. Yaklaşımlar farklı, kültür farklı ve neticede bütünüyle sonuçlar da farklı olabilmektedir. Her insanın, kendi yaptıklarını beğenip doğru olanın kendi düşünce, hareket ve aksiyonu olduğunu vehmetmesi ve aksine ihtimal vermemesi sebebiyledir ki, başkalarının da isabetli düşünüp hareket edebileceklerini aklına getirmemekte ve karşımıza alternatifi olmayan tek boyutlu bir hayat çıkmaktadır.

Hakimin mahkemede isabetli karar verebilmesi için nasıl *delil* gerekiyorsa, aklın doğru karar verebilmesi için de insanın elinde belli kriterlerin bulunması şarttır. Ve işin doğrusu her insan, her türlü hükmünde mutlaka belli bir kriter kullanmaktadır. Şimdiye kadar kullanılan kriterler şayet isabetli olmuş olsaydı, sanırım yaşlı dünyamızın veçhesi bugünkünden daha farklı olurdu. Kur'ân'ın yaklaşımlarıyla göz, kulak ve diğer duyu organlarıyla gerçekleşen algılama neticesi olarak insan aklı şekillenmekte[182] ve çevrenin yapısına, bünyeye yüklenen verilere göre bir değerlendirme ortaya çıkmaktadır. Öyleyse bu kriterler, gelip geçici ve insan hayatının değişkenliği ile sınırlı, çevrenin rengini alan ve sağlıksız verilerle dolu olmaktan ziyade her şeye nigehbân ve her şeyin bânisi Allah'ın ortaya koyduğu prensipler olacaktır ve bu da *Kur'ân*'dır.

Bir çok âyetinde Kur'ân, her insanın kendi yapageldiği işleri beğendiğini, daha doğrusu Allah'ın, her bir insana kendi amelini süslü göstererek beğenmesini sağladığını anlatmaktadır. Bu süsleme, menfi yönde gerçekleşebileceği gibi aynı zamanda Allah'ın, imanın kalblere girip yerleşmesi noktasında da güzellikleri ayrı bir tezyinle insanlara yaklaştırdığı bir vakadır.[183]

---

[182] Bkz.: Bakara sûresi, 2/171; Enfal sûresi, 8/22.

[183] Bkz.: Hucurat sûresi, 49-7.

Aslına bakılırsa insanın, kendi hâl ve davranışlarını tahsin edip güzel görmesindeki etkenler bir hayli kabarıktır. Aile dahil insanın çevresi, arkadaşları, ortakları, kendi heva ve beşerî arzuları bu şekillenmede aktif rol oynarken nefis ve şeytanın da bu süslemede olumsuzluk anlamında büyük katkısı olduğu âşikârdır.[184] Zaten şeytanın böyle bir ahdi vardır ve o mutlaka insanlara, olumsuzlukları allayıp pullayacak ve kendi mahrum olduğu gibi büyük çoğunluk itibarıyla insanları da, Cennet gibi bir nimetten mahrum etmeye çalışacaktır.[185] Zaten dünya hayatının kendisi bir süs, fani âlemin bizzat kendisi bir zinet değil midir?[186]

Elbette güzelliklerin arkasına düşüp süslü gösterilen olumsuzluklara takılmayanların, Allah katında ayrı bir değeri olacaktır. Bunu bildiren bir âyette, '*Hiç kötü işleri kendisine güzel görünen kimse, iyilik edip dürüst işler işleyen kimse gibi olur mu?*'[187] denilmekte, diğer bir âyette de, '*Kim dünya hayatını ve dünyanın zinet ve şatafatını isterse, Biz orada onların işlerinin karşılığını kendilerine tamı tamına öderiz ve dünyada onlara asla haksızlık yapılmaz. Fakat onlara âhirette ateşten başka bir şey yoktur. Onların dünyada yaptıkları bütün işler hattâ iyilikler bile heder olmuştur, bütün yaptıkları boşa gitmiştir*'[188] buyurulmak suretiyle her iki tarafta da keyfemâyeşâ yaşamanın mümkün olmadığı anlatılmaktadır.

Her iki taraftaki nimetlerden mahrum kalmama adına yegâne çözüm ise, fikir ve aksiyonumuzun genel prensiplere uygunluğunu

---

184 Bkz.: Bakara sûresi, 2/212; Âl-i İmran sûresi, 3/14; En'am sûresi, 6/43, 108, 122, 137; Enfal sûresi, 8/48; Tevbe sûresi, 9/37; Yunus sûresi, 10/12; Ra'd sûresi, 13/33; Nahl sûresi, 16/63; Neml sûresi, 27/4, 24; Ankebut sûresi, 29/38; Gafir sûresi, 40/37; Fussilet sûresi, 41/25; Muhammed sûresi, 47/14; Fetih sûresi, 48/12.

185 Bkz.: Hıcr sûresi, 15/39.

186 Bkz.: Kehf sûresi, 18/46; Hadid sûresi, 57/20; Hud sûresi, 11/15; Kasas sûresi, 28/60; Ahzab sûresi, 33/28.

187 Fatır sûresi, 35/8.

188 Hud sûresi, 11/15, 16.

sıkça kontrol etmek, kendimizin de yanlış bilgiye dayalı sağlıksız bir zeminde dolaşabileceğimiz ihtimaliyle ihtiyatlı davranıp, sürekli bir nefis muhasebesi yapmaktan geçmektedir.

Bilgiçlik Taslama

Bir peygamber vasıtasıyla Allah'ın emirlerine muhatap olduklarında gösterilen tepkilerden biri de, çok biliyor havasına bürünerek bilgiçlik taslamak ve gelen mesajlardaki eksiklikleri (!) sayıp dökerek kendilerini haklı çıkarmaya çalışmaktır. Hâlbuki, meselâ o günkü Yahudiler, kendi çocuklarını tanıdıkları gibi bir kesinlik ölçüsünde, Allah Resûlü'nün zuhur edeceği anı bekleyip duruyorlardı. Hatta zuhur ettiğinde onunla yeniden zafer kazanmayı plânladıkları[189] gibi toplumu sefahet ve sefaletten kurtaracak birinin gelip sahil-i selâmete çıkarmasını bekleyenler arasında ön safı alanlar da onlardı. Görülen o ki, netice hoşlarına gitmeyince beklentilerinden vazgeçmiş ve inkârın kolaycılığını tercih etmekteydiler. Hattâ bu istikamette Allah'ın, vahiy adına hiçbir şey indirmediğini[190] ileri sürecek kadar aşırıya gidiyorlar, kendilerine indirilenin dışında bir başka düşünceye kapılarının kapalı olduğunu açıkça ifade ve beyan ederek ayrı bir yobazlık örneği sergileyebiliyorlardı.[191] Daha da ileri giderek, yeni mesajı kabullenmemeyi kendilerine Allah'ın emrettiğini[192] söyleyecek kadar yalan, tezvir ve Allah'a iftirayı göze alan bu düşünce sahipleri, kendi dar dünyasında, mahiyeti ne olursa olsun her türlü gelişmeye kapalı kalmayı göze aldığını açıkça beyan etmekte âdeta birbirleriyle yarışıyorlardı.

Zaten bu tür insanlar için, karşı tarafın haklı olup olmadığı önem arz etmemekle birlikte kendi düşüncelerinin haklılığında

---

[189] Bakara sûresi, 2/89.
[190] En'am sûresi,6/91.
[191] Bkz.: Bakara sûresi, 2/91.
[192] Âl-i İmran sûresi, 3/183.

şüphe ortaya koymaktan korktukları, bilinen bir gerçektir. Onun içindir ki, asla fikirlerini masaya yatırmaz, yatırmayı da düşünmez, başkalarının bu istikametteki çabalarına da aşırı tepkilidirler ve her türlü eleştiriye kulakları sonuna kadar kapalıdır. Âdeta gözlerini kapatmış, kulakları tıkalı ve kalbleri de mühürlüdür. Bu hâlleriyle çağların çok gerisinde kaldıkları hâlde, aynı suçlamayı hâk dostlarına yaparak kendilerine yeni savunma alanları oluşturduklarını sanırlar. Bir yönüyle deve kuşunun, başını kuma sokmak suretiyle avcının hedefi olmaktan kurtulduğunu sanması gibi garip bu tavır, her devrin inkârcısında ortak bir davranış olarak tezahür eder. Nice asırlar geride kalmıştır ama bu düşünce, bu asırda da hâlâ ağırlığını hissettirmektedir.

Her şeyi en iyi bilenler onlardır. Hattâ konu, dine geldiğinde onu da kimseye bırakmaz ve tabii olarak en iyi dindarların da kendileri olduğunu söylerler. '*Benim kalbim temiz.*', '*Bana göre şöyle olmalı.*' gibi ifadeler onlardan sıklıkla duyulabilecek sözlerdir. Seçilmişliği, kabile anlayışı ve milliyete bağlayarak kendilerinin dışında bir uyarıcıya tepki vermek, onların her zamanki vazifeleridir (!) ve görünen o ki, bu vazifelerinde kusursuz, üstlerine düşeni yerine getirmektedirler.

Kaypaklık

Karakter itibarıyla oturaklaşmamış insanların, darda kaldıklarında bir yüce dergâha yönelerek, *bundan böyle iyi ve güzel insanlar olarak devam edeceklerine dair söz vermeleri ve medet ummaları*, sıkıntı geçtiğinde ise yine eski hâllerine dönerek -sanki hiçbir şey olmamış gibi- gündelik hayatlarına döndükleri bilinen bir gerçektir ve Kur'ân, bu türlü olaylardan sıklıkla bahsetmektedir. Bunlara göre ibadet ve dua, sadece iş sarpa sardığında müracaat edilecek bir çıkış yoludur.

Kendini, muhasebesini yapamadığı hayatın zahiri cazibesine kaptıran nice çakırkeyf, gündelik hayatında aklına bile getirmediği olumsuzluklarla karşılaştığında her zaman yönelinmesi gereken dergâha ellerini açar ve öyle candan sözler verir ki, sadece o anı görüp değerlendirmeye kalkanlar onu, tarihi devr-i daimler içinde eşine ender rastlanır Hak dostu velilerden biri olarak algılar.

Kur'ân, böyle bir karakterden bahsederken bize enteresan ipuçları vermektedir. Konuyu anlatırken onun verdiği misallerde, deniz yolculuğu yaparken karşı karşıya geldikleri dağlar gibi kabaran dalgalar arasında gemilerinin batmakla burun buruna gelmesi gibi bir felâkete muhatap olduklarında şaşkına dönen bu tür insanların, sahil-i selâmete çıktıkları zaman, nasıl mükemmel bir mü'min olacaklarına dair verdikleri sözlerden, felâketten kurtulup maksuda ulaştıklarında ise nasıl her şeyi unutup eski hâllerine döndükleri teması ağır basmaktadır.

Böyle kaypak karakterli bir insan, sürekli yanar döner bir hayat ortaya koyduğu için hareketlerinde de aynı kaygan zemin kendini hissettirir: Söz verir, sözünde durmaz. Va'd eder, va'dini yerine getirmez ve fırsatını bulduğu ilk anda, en candan arkadaşlarına karşı hıyanet edip arkadan vurmayı fazilet telâkki eder.

Elde etmeyi plânladığı süfli menfaati için diz çöküp el-etek öpmeyi bir atlama taşı kabul eden bu tür insanlar, makam ve mevki itibarıyla maksatlarına ulaştıklarında, eskinin üzerine bir sünger çeker ve kendini o makama getirenleri aklına bile getirmek istemez. Seçime girecek ve bir mevkiye yerleşecektir; köy köy dolaşır, kendisinin desteklenmesini talep eder. İnsanların gönlünü kazanma adına nabza göre şerbet verir. Dindar bir beldeye mi gitti; cami problemlerini halledeceğinden bahseder, din ve vicdan özgürlüğü adına tumturaklı cümleleri peşi peşine sıralar. Ayyaşların arasına mı girdi; her akşam nasıl bir demlenme rayiçse en mükemmelinin kendi döneminde olacağının vaadleriyle

insanları ayrı bir sarhoş eder. Ancak iş nihayete ulaşıp beklentisine kavuştuğunda her şey bitmiştir. O andan itibaren yeni bir hayat başlamış, eski tamamen unutulmuş ve verilen vaadlerden de hiçbir eser kalmamıştır. İkinci bir seçim geleceği âna kadar da bunlar, hiç hatırlanmayacaktır. Hem dindar beldenin hem de ayyaş kesimin yapabileceği tek şey ikinci seçimin bir an önce gelmesini beklemektir.

Bir taraftan meyhanede demlenme rekorları kırarken diğer yanda cami ve cemaat edebiyatına katılma, bunlar için tabiidir. En azından orucunda samimi olanlar müstesna, bilhassa 11 ay ayyaşlığa methiyeler dizerken, Ramazan'ın gelmesiyle birden yol değiştirip allâme kesilen bu insanların kaypak hâlleri, nerede inançlı gözüküp inananlarla beraber oldukları, nerede ise sırt çevirip dindara kin kusma yarışına girişecekleri konusunda hemen herkesi yanıltmaktadır. Hâllerini anlatma bakımından bukalemun, bu anlamda akla gelebilecek en belirgin yaratıktır.

İkili Davranma

Bulunduğu atmosfer ve konuma göre yol ve yön değiştirip insanlar arasında sürekli ikili davranmak bir nifaktır ve nifak da, Kur'ân'ın ifadesiyle küfürden daha şiddetli bir alçaklık ve şenâettir. Böylesine dual yaşayan kimliksiz insanın, dindeki tarif ve tavsifi münafıktır. İnanmadığı hâlde inanıyor görünmek, akide ve düşüncelerinde münkir olmasına rağmen farklı bir tavır ve kanaat sergilemek, her zaman duruma göre hareket edip sürekli iki yüzlü davranmak demek olan nifak; ferdî, içtimaî bir riyakârlık ve bir ruh hastalığıdır. Bu hastalığı taşıyan mürâî ve münafık, her zeminde ayrı bir tavırda bulunur, her yerde farklı bir görüntü sergiler ve o rengârenk davranışlarıyla âdeta birkaç hayatı iç içe birden yaşar.

Münafığın gerçek renginin ne olduğunu, ne türlü bir düşünce ve kanaat taşıdığını kestirmek çok zor; hattâ imkânsızdır. O,

kendine göre ters görüp '*öbürleri*' dediği hemen herkese karşı düşmanca duygular besler.. onlar hakkında açık-kapalı kötülük düşünür. Ama bu duygularını her zaman dışarı vurmaz; gerektiğinde hakikî hislerini gizleyerek onların düşünce ve kanaatlerine saygılı görünür.. onlara karşı olabildiğince yumuşak davranır.. ve onlardan biriymiş gibi hareket eder. Mevhum hasımları için sürekli komplo kurar ve devamlı aleyhlerinde plânlar yapar, fırsat bulduğunda da akla-hayale gelmedik kötülüklerin hepsini birden ortaya koyar.. her zaman sinsi davranır ve moda tabiriyle '*takiyye*'lerde bulunur.. yerinde herkesi dostça kucaklar ama, fırsat bulunca da arkadan hançerlemeyi ihmal etmez.

Münafık, konuşurken yalan söyler ve hemen her zaman en haince düşmanlık duygularını dostane tavırlar içinde icra eder. Bu itibarla da o, din, iman ve Kur'ân düşmanı bir münkirden daha tehlikelidir.

Kur'ân-ı Kerim, bir ifadesinde kendi kendini aldatan bu tip kimseleri şöyle resmeder:

'*Öyle insanlar da vardır ki bunlar, Allah'a ve Âhiret Günü'ne inandık derler; oysaki bunlar asla inanmış değillerdir* (inanmış değillerdir ama, akılları sıra böyle yapmakla) *Allah'ı ve ehl-i imanı aldatmayı kurarlar.* (Aslında onlar bu tavırlarıyla sadece) *kendi kendilerini aldatmışlardır, ama bunu fark edemezler.*'[193] Yine Kur'ân'ın tespitine göre bunlar, kalben hasta kimselerdir. Hisleri malûl, idrakleri tutarsız, şuurları kapalı, iradeleri de nefsanî temayüllerinin emrindedir.

Bu hasta ruh, her zaman fevkalâde bir korkuyla sarsılır; çok defa da içine kapanarak kendine göre mevhum düşmanlar îcat eder ve bu mevhum düşmanlar karşısında tir tir titremeye durur. Bazen münafık, her ses ve her sözden irkilir, her hareketi kendi aleyhinde bir tecavüz hamlesi gibi görür, her kıpırdanışı da

193 Bakara sûresi, 2/8-9.

kendisine karşı bir baskın teşebbüsü şeklinde yorumlar ve bar bar bağırarak etrafında kıyametler koparır. Bahsi geçtiği şekliyle böylelerinin bu garip görüntü ve ruh hâletlerinin, Kur'ân-ı Kerim'de tasvir ediliş biçimleri de ilginçtir:

'*Sen onları gördüğünde kılıkları-kıyafetleri karşısında hayrete düşer* (ve bunları bir şey zannedersin); *konuşmaya kalktıklarında* (kendilerini dinletirler), *sen de dinlersin.* (Ne var ki bu kimseler, ruh dünyaları itibarıyla) *içleri bomboş kuru kütükler gibidirler. Her sesten ürker, her sayhadan pirelenir ve her şeyi aleyhlerinde sanırlar.*'[194]

Bazen de o, bir orada bir burada bulunma telâşıyla sürekli kararsız davranır, tereddütlerle dolar-boşalır, her şeyi ve herkesi farklı görür, farklı yorumlar, hiçbir şeye ve hiçbir kimseye karşı güven duymaz. Bu gibi durumlarda eğer güçlü ise, hasım kabul ettiği cepheyi hem kendinin, hem sistemin, hem bütün insanlığın düşmanı gibi gösterir.. gösterir ve değişik vehimlerle, ihtimallerle zihninde mahkûm ettiği bu mevhum cephe insanlarını hemen bitirmek veya bitirtmek ister: çığırtkanlık yapar, iftiraya tezvire başvurur, moda tabiriyle *yargısız infaz*larda bulunur ve ne yapıp yapıp onların hakkından gelmeye çalışır. Hele bir de *medyatik gücü* varsa, o ipe-sapa gelmeyen vehim ve kuruntularıyla haftalarca, hattâ aylarca kamuoyunu meşgul eder, hem öyle bir eder ki, yığınlar artık başka şey düşünemez hâle gelirler.

Münafığa göre, tek doğru insan kendi, tek doğru düşünce de onun düşüncesidir. Evet ona göre, doğrunun biricik mikyası onun çarpık kriterleri, müşevveş şuuru, endazesiz idraki ve her zaman yanıltan hisleridir. Varlığı ve varlığın perde arkasını bu tarz bir ruh hâletiyle değerlendiren böyle bir hasta ruh nazarında, her nesne olduğundan çok farklı ve hemen herkes de, kendisinden endişe duyulması icap eden potansiyel bir düşmandır. Vehimlerle

---

[194] Münâfıkûn sûresi, 63/4.

oturur kalkar.. sırf kuruntularını yaşar.. ve bu öldüren kâbustan uzaklaşmayı da asla düşünmez ve düşünemez.

İnsanlarla münasebetinde de fevkalâde bencil, hodgâm ve nefisperesttir: menfaat ve çıkarlarına dokunabilecekleri vehmiyle bazen, aynı kulvarda koşan herkesi, hattâ en yakınlarını bile rakip ve düşman kabul eder.. ve hemen onlara karşı savaş vaziyetine geçer; *'harp hiledir'* mülâhazasıyla entrikalar çevirir.. komplodan kompolya koşar.. rakip ve düşman ilân ettiği kimseleri aldatmaya çalışır.. yalan, iftira, tezvir gibi gayr-i insanî her yola başvurur.. ve başa çıkamayacağını anlayınca da, hemen taktik değiştirir ve onlardan biriymiş gibi görünmeye çalışır.. mü'minler arasına girer.. kendine onlardan daha iyi bir mü'min süsü verir ve onlarla bulunduğu sürece de, ayrı düşmemeye, farklı düşünmemeye dikkat eder.. hatta onlar üzerinde fevkalâde olumlu hisler uyarır. İnkârcılar arasına dönünce de, açıktan açığa küfrünü ilân ederek, onlardan daha ileri bir tavır sergiler.. hâsılı o, her ortamda farklı bir görüntü ve farklı bir düşünceyle renkten renge girer ve kılık değiştirir durur. Onun bu davranışlarıyla alâkalı Kur'ânî tesbit de şöyledir:

"*Bunlar, mü'minlerle karşılaştıklarında, 'Biz de iman eden kimseleriz.' şeklinde konuşurlar. Şeytanlarıyla baş başa kaldıklarında da, 'Emin olun, biz sizinle beraberiz; onlarla sadece alay ediyorduk.' derler.*"[195]

Münafık, ne toplumun ıslâhını düşünür ne de salâha alâka duyar; o, şahsî çıkar ve mutluluk zannettiği kendi nefsânî arzularının dışında hiçbir şeyi önemsemez ve gözü hiçbir insanî değeri görmez; evet o, başkalarını düşünmez.. beraber yaşamasını bilmez.. paylaşmaya gelmez.. fedakârlıktan hiç anlamaz.. fazilete gülergeçer.. ve başkalarını yaşatma hissini aptallık sayar.. hattâ bazen başkalarının saadetlerinden rahatsızlık bile duyabilir ve onlara

---

[195] Bakara sûresi, 2/14.

karşı kötülükler plânlar.. onlar için hep fesat düşünür, ifsada koşar.. ve kendine ters gelen her şeye ve herkese en acımasız ve ne imansız taarruzlarda bulunur.. ona *insanca davranması ve çevreyi yakıp yıkmaması* söylenince de, hemen bir diğergâm ıslâhçı gibi gürler ve *kendisinin tam bir salâh insanı* olduğunu haykırır. Onun bu türlü iki yüzlülüğünü ise Kur'ân şöyle resmeder: '*Onlara, 'Yeryüzünde ve insanlar arasında fesat çıkarmayın.' dendiğinde, 'Biz barışçılarız; ve ortalığı düzeltmeden başka bir işimiz de yok.' derler.*'[196] Böyle der, fesadı da, salâhı da çarpıtarak demagoji yapmaya kalkarlar. Aslında hareketlerini kendi çıkarlarına bağlamış bulunan bu hasta ruhlar, kendi menfaatleri çerçevesindeki her şeyi salâh, aksini de fitne ve fesat saymaktadırlar.

Evet münafıklar, bütün işlerini şahsî menfaatlerine bağlamışlardır. Çıkarları öyle davranmayı gerektirdiği bir yerde, rahatlıkla her türlü bozguncuyla anlaşabilir, münkir ve mülhidlere arka çıkabilir ve bir müfsit, bir anarşist gibi davranmada da asla beis görmezler. Onlar, her konuya nefsanîlik açısından yaklaşır ve her şeyi egoizmaya bağlı değerlendirirler. Ölçüleri bozuk, kıstasları ayarsız, kriterleri de yanlıştır: akı, kara görür; güzele çirkin der; zulmü alkışlar, zalimle sarmaş-dolaş yaşar; ışığa söver, nura savaş açar; inanıp emniyet insanı olmayı aptallık sayar; hileyi, iğfali de akıllılık kabul eder ve her işinde tahribin kolaylaştırıcılığına sığınarak güçlü görünmeye çalışır.

Aslında, münafıkların kendi aralarında da sağlam bir birlikten söz etmek mümkün değildir; ama, doğruyu eğri, eğriyi doğru görme, münkeri mâruf, mârufu da münker bilme ve ehl-i imana karşı mütemadî kin duyma tabiatları, muvakkaten de olsa onları bir araya getirebilir. Ne var ki, böylesi bir beraberlik, kat'iyen kalbî bir beraberlik değildir; aksine onlar, duyguları ve düşünceleri itibarıyla hep bir dağınıklık örneği sergilemektedirler.

---

[196] Bakara sûresi, 2/11.

Münafıkların, iman, emniyet, tevekkül ve teslimiyet konularındaki tenakuzları da diğer çelişkilerinden farksızdır. Onlara iman deyince, '*Şu aptalların inandığı gibi mi inanacağız?*' derler. Böyle bir karşılık vermede Müslümanları hafife aldıkları açıktır. Ancak, onlar böyle bir mukabele ile, kendilerince daha farklı bir inanma şekli olabileceğini vurgulamak istemektedirler. Bunun için de, kendilerini toplum içinde müstesna bir yere yerleştirerek ilgi alanlarının dışındaki bütün şahıs ve olayları bu zaviyeden değerlendirir; yegâne aydının kendileri olduğunu tevehhüm eder, tek doğru dinî telakki, anlayış ve İslâmî yaklaşımın da sadece kendi inançları dairesinde olduğunu dayatmaya çalışırlar. Bu zaviyeden bakılınca hakikî dindar olarak sadece kendilerini kabul ederken, dinin emirlerini kemâl-i ciddiyetle yaşayan hakiki mü'minleri de, '*dinci*' gibi garip bir tanımla sosyal alanda ademe mahkûm etmek isterler. Onlara göre, samimî olanlar yalnız kendileri, her işinde Allah'ın hoşnutluğunu takip edenlerse istismarcılardır. Bu itibarla da onlar, dinî anlayış ve İslâmî telâkkilerinde kat'iyen başkalarıyla aynı seviyede olmazlar. Böyle bir eşitlik, onlar için zül, onların o modern '*kast*' anlayışları açısından da kendilerine hakaret ihtiva etmektedir.

Hâsılı münafıklar, güçlü kuvvetli olup fırsat da bulunca, açıktan açığa millî ve dinî değerlere karşı savaş ilân ederler. Zayıf düştükleri ya da toplumdan tepki alabilecekleri durumlarda da, bir yandan akla-hayale gelmedik sinsi komplolarla düşmanlıklarını devam ettirirken, diğer yandan da, imandan, İslâmiyet'ten bahisler açarak dinin istismar edildiğinden dert yanar ve '*Biz de mü'miniz, hem de hakikî mü'min.*' demeyi ihmal etmezler. Ancak böyle demeleri de fazla uzun sürmez. Kur'ân'ın da tesbit ettiği gibi kendileri gibi düşünenlerle baş başa kalınca, '*Biz temelde sizinle beraberdik ama, inananlarla alay ediyorduk.*' der ve işin içinden çıkıverirler.[197]

[197] Bkz.: Gülen M. Fethullah, Nifak, Temmuz, 2000, Sayı. 258.

Şu da bir gerçek ki münafıklar, diken üstünde -ona da yaşamak denirse- bir hayat yaşamaktadırlar. Zira, yaptıkları işin yanlışlığı vicdanlarında büyük bir baskı oluşturmakta, netice itibarıyla tercih ettikleri yolun yanlışlığını düşünerek başlarına birşeylerin gelmesinden çekinmektedirler. Bu açıdan gizlemeye çalıştıkları ve içinde bulundukları çıkmazı, inecek bir âyetin haber vermesinden tir tir titremekte ve tarifi imkânsız bir sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu durumu Kur'ân, '*Münafıklar, kalblerinde gizledikleri küfrü yüzlerine vuracak bir sûrenin inmesinden çekinirler.*'[198] cümleleriyle anlatır. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) defalarca gizli hâlleri ortaya çıkardığını iyi bilen bu insanlar, içinde bulundukları ikilemin, inecek bir âyetle ifade edilip bir de Kur'ân'la perçinlenmesinden ve ebedî bir kelâmla zihinlere nakşedilmesinden son derece çekiniyorlar ve -tabiri caizse- diken üstünde bir hayat yaşamaya çalışıyorlardı.

Daha dünyadayken zindan olan hayatın Âhiret itibarıyla akıbeti kim bilir nice olacaktır?

Haklı Olduklarını İspat Çabası İçinde Olma

Temelde haksız olduklarını bildikleri hâlde haklılıklarını ispat için aşırı çaba göstermeleri ve bu konuda aşırı gitmeleri göstermektedir ki, müşrikler bâtıl davalarında haklılıklarını ortaya koyabilmek için her türlü vesileye başvuracak ve inatlarından da asla vazgeçmeyeceklerdir. Bu çabalardan biri de, putlara tapınmaları ve birer kudsiyet vererek *bahîre*, *sâibe*, *vasîle* ve *hâm* şeklinde isimlendirdikleri develerine ibadeti bizzat tanrılarının emrettiğini ileri sürmüş olmalarıdır.[199]

---

[198] Tevbe sûresi, 9/64.

[199] Bkz.: Maide sûresi, 5/103.

Atalarının, sırf küfürlerinden dolayı başlarına gelenleri düşünmeden ve ezbere atıp tutan bu ve benzeri insanlar, '*Eğer Allah dileseydi, ne biz ne de atalarımız, Allah'tan başkasına ibadet etmez, O'nun emri olmadan hiçbir şeyi haram kılmazdık.*'[200] diyerek başlarının kumda olduğuna güzel bir misal oluşturmaktadırlar. Hâlbuki Allah'ın, önceleri benzeri tavır ortaya koyan nice ümmetleri cezalandırdığı şeklindeki bir uyarı, hemen her peygamberin sözleri arasında yerini almış ve bu türlü boşluklarını konuşturması muhtemel kimselere gereken ikazlar yapılmıştır. Zira Allah'ın, süre verip imhal edebileceği ama asla ihmal etmeyeceği malumdur.

Hidayet kimsenin tekelinde olmadığı gibi belli bir kabile veya topluluğun yetkisi dahilinde de değildir. O, ölçülerini Allah'ın koyduğu prensiplere riayet edildiği zaman, sınırları ortadan kaldıran ve her kabile ve coğrafyaya nüfuz edebilen bir iman meselesidir. Bir dönem Yahudi ve Hıristiyanların, hidayeti tekellerine aldıklarını vehmederek diğer insanların, ancak kendilerine uymakla hidayete erebileceklerine dair isteklerine '*hayır*' diyen *Kur'ân*, kendilerinin de kabullendikleri bir Hanif olan Hz. *İbrahim*'i salık vermekte ve kolaycı tavırlarına şu cevapla karşılık vermektedir:

'*De ki; 'Hayır! Biz, Hanif olan İbrahim'in dinine uyarız. O, hiçbir zaman müşriklerden olmadı.*'[201]

'*Sadece benimki doğru*' mantığının en belirgin misalini oluşturan bu insanların, aynı konudaki isteklerini sürekli tekrarlamalarına karşılık Kur'ân'ın objektif dünyasını salık veren Yüce Allah, aynı zamanda bu davete uymayanların şirk içinde bocaladıklarını anlatmakta, bugüne kadar yaptıklarıyla sergiledikleri hareketlerinin, zaten sözlerinde samimi olmadıklarını göstermesi

---

200 Nahl sûresi, 16/35; En'am sûresi,6/48.

201 Bakara sûresi, 2/135.

bakımından yeterli olduğunu, içlerinde gizlemeye çalıştıkları gerçek niyetlerinin bu şekliyle açığa çıktığını vurgulamaktadır:

'Kendilerine; 'Allah'ın indirdiğine iman edin' denildiğinde, 'Biz sadece bize indirilene (Tevrat'a) inanırız.' derler ve ondan başkasını inkâr ederler. Hâlbuki o Kur'ân, kendi ellerinde bulunan Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gelmiş hak kitaptır. Onlara; 'Şayet siz gerçekten inanıyor idiyseniz daha önce Allah'ın peygamberlerini neden öldürüyordunuz?' deyiver.'[202]

Aslında bu âyet, *Kur'ân*'ı inkârın, aynı zamanda *Tevrat*'ı da inkâr anlamına geldiği açık bir şekilde ifade edilmektedir. Zira *Kur'ân*, *Tevrat* ve *İncil*'i tasdik edici olarak gelmiş ve aslı itibarıyla temel meselelerde onlarla hep ayniyet arz etmektedir.

Aynı zamanda adam öldürmek, önceki kitaplarda da büyük günahlardan biri olarak telâkki edildiği hâlde onların binlerce cana kıymaları ve genelde kıyılan bu canların, kendilerine hakkı tebliğ için gelen Hak dostu peygamberler olmaları göstermektedir ki, gerçek niyetleri Tevrat ve İncil'in hükümlerine uymak değil, sadece kendilerini haklı çıkarabilecek bir başka alternatif ortaya koyarak yeni mesaja kulaklarını tıkamaktır.

Özetle onların, bir yansıtma ve teselli neticesi olarak yeni bir iddia ortaya atıp yaygara neticesinde haklılığını ortaya koyduklarını zannetmeleri, gerçekte de haklı olduklarını gösteren bir delil değil, sadece kendilerine süslü gelen amellerine kurban olmalarının bir neticesi olduğunu göstermektedir.

Kendilerini Hidayette Görme

Bilmemek bir eksiklik olduğu kadar, bilmediğinin farkına varmak da, en azından eksiklikleri giderme adına bir başlangıçtır.

202 Bakara sûresi, 2/91.

Ancak öyle bir cehalet vardır ki, burada insan bilmediğinin farkında değildir ve dolayısıyla eksikliğini giderme adına herhangi bir gayreti de yoktur. Bunun daha ileri bir boyutu, yani bilmediğini bilmeme bir yana aynı zamanda bildiğini zannedip savunmaya geçme, cehaletin en koyu tarafıdır.

Zaten küfürle cehalet ikiz kardeştir ve sürekli bunlardan biri diğerini beslemektedir. Mesele bu açıdan değerlendirildiğinde, cehaletin karanlıklarında aydınlığa kör olmuş ruhların, kendi karanlık dünyalarının dışındaki bütün yeniliklere kapalı kaldıkları, aydınlık ve nur karşısında bâtılın mücadelesini verme bahtsızlığına düştükleri, utanılacak hâllerine sahip çıkarak ve koyu bir cehaletle asıl kendilerinin hidayette olduklarını sanarak nasıl bir çıkmazda oldukları net bir şekilde kendini göstermektedir.

Küfür, bunların dünyasını o kadar karartmıştır ki, hidayette olanın sadece kendileri olduğunu sanan bu insanlara iman adına bir davet geldiğinde, bu daveti yapanları Allah'a iftira eden kimseler olarak nitelemekte, istismarcı ve yalancılar olarak görebilmektedirler.[203]

Kendilerine yeryüzünde fesat çıkarmayın denildiğinde, gerçek ıslâhçıların kendileri olduğunu[204] haykıracak kadar at gözlüğüne mahkûm bu insanlara göre, İslâm'a meyletmek dalâlete düşmek (!), inkârdaki inat ve ısrarları da sanal dinlerine bağlılıktır (!).

Meseleyi o kadar ileri götürmüşlerdir ki, elleriyle yapıp şekillendirdikleri putlarına dört elle sarılarak hidayete karşı ayak diremeyi bir şükür vesilesi görmeye başlamışlardır. Onların bu hâlini Kur'ân, '*Şayet tanrılarımıza inanmakta sebat göstermeseydik, gerçekten bizi neredeyse tanrılarımızdan saptıracaktı.' diyorlar. Azabı gördükleri zaman asıl kimin yolunun*

---

[203] Âl-i İmran sûresi, 3/183.

[204] Bkz.: Bakara sûresi, 2/11.

sapık olduğunu bilecekler!'[205] ifadeleriyle ne güzel resmetmektedir.

Hemen her devir ve dönemde karşılaşılabilen bu tür insanlar için iman safında yerini alanlar, acınası ve toplumun kaybettiği zavallı, zayi olmuş kimselerdir. Onun için bunlara karşı tavırlarında '*şüphesiz bunlar sapıtmış*'[206] düşüncesi hakimdir ve asrın idrakine göre bu ifadeler değişiklik arz ederek '*beyinleri yıkanmış*', '*çağın dışında kalmış*', '*büyülenmiş*' '*mürteci*' ve '*yobaz*' gibi şekillere bürünür, gelenek kendisinden hiçbir şey eksiltmeden kemikleşmiş alışkanlıkları devam eder durur.

Hür Düşünceye Hayat Hakkı Vermeme, Müdahale Etme

İman ve inananlardan rahatsızlık duyan düşüncenin, kendi çıkarları adına her türlü plân ve desiseye başvurduğunu yine bize *Yüce Beyan* haber vermektedir. Anlaşılıyor ki, kendilerinin inanmamaları ve karşı koymaları bir yana aynı zamanda insanların hür düşüncelerine baskı kurup onları da kendilerine benzetme çabaları, eskiden beri tahammülsüz ruhların genel karakteri olagelmiştir. Böylelikle toplumu da yönlendirip müşterek bir tavır ortaya koyma gayretleri olarak da niteleyebileceğimiz bu davranışların temelinde şüphesiz inkâra kilitlenmiş bir hayat yaşamaları ve alternatif düşünceye bu dünyada hakk-ı hayat tanımamaları yatmaktadır. Bu sebeple, etraflarındaki insanların da, iman konusunda kendilerinden farklı düşünmemeleri ve karşı tarafa geçip iman etmemeleri adına ellerinden gelen her türlü gayreti ortaya koyarlar ve neticede oluşturdukları kuru gürültü içinde hakikatlerin buharlaşıp gitmesini arzu ederler.

---

[205] Furkan sûresi, 25/42.

[206] Mutaffifin sûresi, 83/32.

Bunlar için, karşı tezin doğruluğunun pek önemi yoktur. Tek doğru olan kendi fikirleri ve yaşadıkları hayat felsefesi(!)dir. Şayet bu şablona uymayan bir şey zuhûr ederse, araştırmaya, anlamaya, üzerinde kafa yormaya bile gerek yoktur; zira kendi şablonlarına uymayan her yenilik, mutlaka yanlışı temsil etmektedir. Dolayısıyla hiç vakit geçirmeden ve bir an önce onların kökü kurutulmalı ve daha kimseye ulaşmadan yerinde yok edilmelidir. İşte bu sebeple hemen yaygarayı basar ve kendilerince bir dezenfekteye başlarlar. İşte İlâhi Beyan'da yer alan ve böyle bir ruh hâletini tasvir eden bir âyet:

'*Şu Kur'ân okunduğunda ona kulak vermediğiniz gibi, ona karşı yaygara koparıp başkaları tarafından anlaşılmasını da önleyin. Ancak böyle yaparak üstünlük sağlayıp onu bastırmayı umabilirsiniz.*'[207]

Çoğu zaman da iki tarafı keskin bir bıçak gibi, hem kendi etki alanlarındaki insanların hür iradelerini baskı altında tutarak onları, at gözlükleriyle bakmaya zorlayan statüko, diğer yandan da hasım bildikleri cephenin içine dalarak onların ahengiyle oynamayı vazife bilir ve hemen icraata başlar. Bir taraftan kendi yanlarındaki insanların, *iman*ı tercihlerinin önüne geçme adına olmadık plân ve projeler ortaya koyan bu düşünce, diğer yandan da iman safındakileri hedef alarak, onları imanlarında şüpheye düşürecek hareketler yapmaktan geri durmazlar.

Bunun için de, belli bir süre iman saflarında yer alıp sonrasında, âdeta ümitle geldiği yerde aradığını bulamadığını îmâ edercesine saf değiştirerek aslî yerine(!) dönmeyi, insanların fikrî yapılarını bulandırma adına bir taktik olarak ortaya koyar ve ayrılırken arkasından başka insan veya kitlelerin de gelmesini ümit ederler.

---

[207] Fussilet sûresi, 41/26.

Şu âyet, bu karakteri -veya daha doğru bir ifadeyle karaktersizliği- kendi ağızlarından ne güzel anlatmaktadır:

'*Şu Müslümanlara indirilen Kitab'a günün başlangıcında* (zahiren) *iman edin, sonunda da inkâr edin, olur ki onlar da şüpheye düşüp dinlerinden dönerler. Ve bir de kendi dininize tabi olandan başkasına sakın ha güvenmeyin!*'[208]

O dönemlerde sadece sesini ulaştırabildiği ölçüde ve fizikî dairede etkin olan bu türlü insanlar, bugün medyayı kullanarak olabildiğince geniş kitleleri etkilemeyi hedeflemekte ve gerek yalan-yanlış haberleriyle gerekse köşe bucak yazılarıyla insanlara iman karşısında alerji aşısını tutturmaya çalışmaktadırlar.

Bu tür benzeri karakterler o kadar yaygındır ki, hemen her yerde bunlarla karşılaşmak mümkündür. Toplumun genelinin meylettiği dönemlerde kendini genelin dışında bırakmama adına akıp giden insan kitlelerinin arasına katışarak varlığını ispat eden, köşelerinde methiyeler dizme yarışına giren ve gelişen yeni ekolden pasta kapma adına hamle üstüne hamle yapan bu karakterlerin, iş tersine dönüp statükonun, rahatsızlığını ima ederek yol vermeyeceği sinyallerini gönderdiği yerde hemen yol ve söylev değiştirerek cephe almaları, bu gün için çoklukla karşılaştığımız olağan tavırlardır. Hâlbuki bunlar, *yeni düşünce bir cazibe merkezi* iken ne *methiyeler* düzmüş; *gelecek adına ne kadar önemli* olduğunun altını çizmiş ve *toplumun kavgalı kesimlerini bir masa etrafında birleştirme* adına bu düşüncenin mutlaka *desteklenmesi* gerektiğine dair ne türküler yakmışlardı!

Aslında bu, bir karakter kaymasıydı. Ve, zeminin kayganlaştığı bir dönemde, hiç kimse bir diğerinin karakterine müdahale edemeyecekti ve öyle de oldu. Zira bilinmelidir ki, *herkes kendi karakterinin gereğini yerine getirir.*

---

[208] Âl-i İmran sûresi, 3/72, 73.

Yüzer-gezer tabiatları ve bir o kadar da kakakter kaymalarıyla bu kadar basit beklentiler için, iman gibi önemli bir meseleyi sulandırıp insanları ondan soğutmak isteyen bu kimselerin, acınası bir sonuçla karşılaşacakları nihai durumunu da yine Kur'ân'dan dinleyelim:

'*Önemsiz bir menfaat karşılığında, Allah'a verdikleri ahdi ve yeminlerini bozanların Âhirette hiçbir nasipleri yoktur. Kıyamet günü Allah onlara hitap etmeyecek, onlara rahmet nazarıyle bakmayacak ve onları temize çıkarmayacaktır. Onların hakkı çok acı bir azaptır.*'[209]

Akıl Tutulmasına Müptelâ Olma

Peki bu insanlar, imanın aydınlık dünyasını göremeyecek kadar akılsız ve muhakeme adına fakir birer zavallı mıydı? Hayır. Dönemin şartları içinde geliştirdikleri icraat ve söylemlerine bakıldığında bunların, bilâkis oldukça zeki insanlar oldukları görülmektedir. Öyleyse her yönüyle ayân/beyân açıkta olan hakikati görememelerinin sebebi nedir?

Şartlanmışlık, kin ve nefret, kıskançlık, gaflet, eğlence düşkünlüğü, sefahete kapılarak muhakemeye ket vurma, rekabet hissi, şahısları kabullenmeme, kendi adına bir beklentiye girme gibi çok çeşitli engeller, fonksiyonel olarak aklın kullanılması önündeki en önemli manialardır. Anlaşılan o ki bu maniler, aklın etrafında âdeta çelikten bir duvar örmüş ve neticede akıl, görüp müşahede ettiği değerleri olduğu gibi algılayamamakta ve her şeyi, bu manilerin gölgesinde değerlendirmektedir. Yani bu, bir yönüyle akıl tutulmasıdır. Akıl vardır ama fonksiyonel değildir. Saplantılarla hareket etmekte ve bir türlü de isabetli karar verememektedir.

---

[209] Âl-i İmran sûresi, 3/77.

Bu açıdan tarihî olayları değerlendirdiğimizde karşımıza, konuyu destekleyen bir çok delil çıkmaktadır. İşte onlardan bazıları:

'*İnsanların hesap verme vakti yaklaştı. Ama onlar hâlâ koyu bir gaflet içinde haktan yüz çevirmekteler.*

Rableri tarafından kendilerine gelen her yeni uyarıyı, alaya alıp kalbleri eğlenceye dalarak dinlerler.

Hem o zalimler aralarında kulis yapıp, şu fısıltıyı gizlice yayarlar: 'O da sizin gibi bir insandan başka bir şey değil. Şimdi siz göz göre göre sihire mi kapılacaksınız yani?'[210]

'*Ne zaman onlara Rahmân'dan yeni bir mesaj gelse, mutlaka ona arkalarını dönüp uzaklaşırlar.*

Nitekim işte bu mesajı da yalan saydılar, ama alay edip durdukları Kur'ân'ın bildirdiği olaylar, yakında başlarına gelince, alay etmenin ne demek olduğunu anlayacaklardır.'[211]

İnsanlık şimdiye kadar ne çekmişse, hep aklını, bu türlü engellerin kuşattığı insanlardan çekmiştir. İşin daha da kötü tarafı bu insanlar, hayatta en akıllı olan insanın, hep kendileri olduğu zehâbıyla ömür tüketmiş ve dolayısıyla da hiçbir zaman kendi eksikliklerini görme fırsatı bulamamışlardır. Görme fırsatını yakaladıkları yerde de, artık iş işten geçmiş ve geriye dönüşü olmayan bir yola girilmiş demektir: '*Şayet biz, gerçeğe kulak veren ve aklını kullanan kimseler olsaydık, elbette bu alevli ateşe girenlerden olmazdık!*'[212]

Akılları olduğu hâlde onu kullanma mahareti gösteremeyen, kalbleri var olduğu hâlde ondan istifade edemeyen insanlar işte bunlardır. Kur'ân'ın, değişik yerlerdeki ifadelerinden[213] anlaşıl-

---

210 Enbiya sûresi, 21/1-3.

211 Şuara sûresi, 26/5, 6.

212 Mülk sûresi, 67/10.

213 Kur'ân'ın, '*kör, sağır ve dilsiz*' olarak nitelediği, aklını kullanmasını becerememe yönüyle '*canlıların en alt tabakasında kalanlar*' olarak deklâre ettiği, '*sağırlığın bir*

dığına göre, aklın beslenme kanalları olan kulak ve göz gibi duyu organları, hangi tür gıda ile beslenmişlerse, aklın kullanılması da o istikamette bir meyil ortaya koymakta, algılamalar genelde algılananlara göre şekiller almaktadır. Bu durumda aklın olması, mücerret anlamda doğruyu bulmada yetersiz kaldığı gibi aynı zamanda yanlışa kayma noktasında en büyük sebep oluvermektedir. Zengin hazinelerin üzerinde oturup açlıktan kıvrananlar misali, tutsak kalan akıllarının yönlendirmesiyle ortaya koydukları icraatlar sebebiyledir ki bunlar, tarihte ya *zâlim* veya *kâtil* ve *cânî* olarak yerini almış, arkalarında hep karanlık bir dünya bırakarak gitmişlerdir.

Yeniliğe Kapalı Kalma

Yaşadıkları kültürün dışına çıkamamalarının bir neticesi olarak kapalı devre bir hayat yaşayan inkârcıların, her türlü yeniliğe karşı kulaklarını -hattâ bütün duyu organlarını- kapatarak marjinal bir hayat yaşadıkları da bilinen bir gerçektir. Her ne kadar, kendileri gibi düşünmeyenleri aynı sıfatlarla karalamaya çalışsalar da çağın gerisinde kalmış yapıları her defasında kendilerini ele vermekte ve müzelik hayatlarıyla yetişen yeni nesillere birer nostalji yaşatmaktadırlar.

Kendi dünyalarına hapsolmuş marjinal durumları, neleri kaybedip hangi treni kaçırdıklarının farkına varmalarının önündeki en büyük engeldir. Kendilerini, bilginin doruklarında seyahat ediyor görürler; ancak cehaletin tipik bir örneğini sergilemektedirler. Bilmediğinin farkına varmak bile bir erdem iken bunlar, kendilerini ilim deryasında sona yaklaşmış yarışçılar olarak görürler.

çeşidinin de aklı kullanmamak' olduğu ve '*kalbleri olduğu hâlde onu akıllarıyla barıştıramayanlar*' olarak anlattığı insanlar da bunlar olsa gerek. (Bkz.: Bakara sûresi, 2/171; Enfal sûresi, 8/22; Yunus sûresi, 10/42; Hacc sûresi, 22/46.)

Onun için bunlara, hakikat adına bir meselenin anlatılması oldukça zor, hatta îmkânsızdır. Bu durumu tasvir eden Kur'ân, '*İnkârcıları hakka çağıranın durumu, tıpkı bağırıp çağırmadan başka bir şey işitmeyen hayvanlara haykıran kimsenin durumu gibidir. Sağır, dilsiz ve kördür onlar. Bundan ötürü akledip anlayamazlar.*'[214] demek suretiyle hâllerine dikkat çekmekte ve en büyük nimet olan akıllarını bile kullanamaz hâle gelen bu türlü insanların acınası konumlarını haber vermektedir.

[214] Bakara sûresi, 2 171.

KARALAMA KAMPANYALARI

> 'Biz atalarımızdan böyle bir şey işitmedik. Bu, delinin tekinden başka biri değil. O'na biraz süre tanıyın, sonra iş aydınlanır, siz de gereğini yaparsınız.'
>
> (Mü'minûn sûresi, 23/24, 25)

Aslına bakıldığında hiçbir mantığı olmayan ve sadece bir şartlanmışlığın neticesi olarak ortaya çıkan inanmama, hattâ inanmamakla da sınırlı kalmayıp bunu karalama kampanyalarına dönüştürmenin temelinde etken olan elbette bazı hususlar vardır. Temel nasslar göz önüne alınıp bunlar bir bütün olarak incelendiğinde, gerekçe olarak ortaya konulanların dışında bu etkenlerin çeşitlilik arz ettiği ve psikolojinin deyimiyle bir yönüyle ciddî anlamda bir '*yansıtma*' yapıldığı görülmektedir. Bazılarını sıralamak gerekirse genelde bunlar, kendi dışlarında bir başkasının seçilerek vazifenin ona verilmesini kabullenememe, Hakkı temsil edenlerin, kendileri gibi yeme ve içme özelliği olan bir beşer olmasına takılma, onları, gelecekleri adına bir tehlike unsuru olarak görme ve bu sebeple korku, inat ve gurur gibi duyguların tesirinde

kalarak reaksiyoner harekete girişme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Burada, kıskançlık duygusu, kabile taassubu, milli hislerin hakimiyeti, ırkçılık, kafatasçılık, başkasının buyruğu altına girmeme dürtüsü, aşılamayan benlikler ve başkalarının başarılı olmalarına tahammülsüzlük gibi sair sebepler de belirleyici faktörler olarak burada sayılabilir.

İmandan nasibi olmayan insanlar, bunlar ve benzeri daha başka sebeplere takılarak hemen her devirde yeni mesajı dışlamış ve onun, masum gönüllerde yeşerip boy atmasına müsaade etmeme yolunu tercih ederek zaman zaman da şiddete başvurmuştur. Bugünkü tabloda da aynı çizgi korunarak, bu reaksiyoner yapı zaman zaman hortlamakta ve inanan gönülleri muhatap alarak kendi karakterinin gereğini yerine getirmektedir.

Ancak şu da bir gerçektir ki, Hak adına ortaya çıkıp gelişen hiçbir düşünce ve aksiyon, uzun soluklu raflara hapsedilememiş, temsilcileri mihnet boyutunu yaşayıp gitseler de zindanlarda ebedi kalmamış ve mutlaka bir gün toplumda hak ettiği konum ve yerini alarak milyonların, milyarların gönlünde kendine ait tatlı tavrıyla var olup gelecek kuşaklara kıymetli bir emanet gibi sürekli taşınıp durmuş tur.

Hakikat böyle tecelli ettiği hâlde yine de inancında samimi ve içten hareket edenlere karşı belli bir kesimin tepkisinin önüne geçmek mümkün olmamakta, ilâhi tecelli hemen her devirde kendini göstermektedir. Elbette böyle bir tepkisel tavır içine girilmesinin de bir sebebi vardır ve olmalıdır da..! Zira, insanların inanmadıkları yerde uzun soluklu kalmalarına imkân yoktur. Şeytan bile, yapageldiği icraatlarında kendisinin haklı olduğu zehabına kapılıp teselli olmasaydı, ilk günden bu yana ve hatta kıyamete kadar böylesine ihlâsla kendi işinde sebat edip insanları yoldan çıkarma gayreti ortaya koyamazdı.

Şimdi de, imana karşı belli kesimi bayrak açmaya sevk eden

bu sebepler üzerinde bir nebze duralım ve gerçekten birer sebep olup olmadıklarını incelemeye çalışalım.

Karşı Çıkmalarının Gerekçeleri

İmanın karşısında yerini alan inkâr düşüncesi veya genelde bunu temsil eden mutlu azınlık, kendilerinin dışında bir başka merci tanımayıp onu kabullenmedikleri için sürekli bir saldırı içine girmiş ve gerek sihirbaz, kâhin, şâir, mecnun ve filancı-falancı gibi sözlü sataşma ve dil uzatmalarla, gerekse her türlü tehdit ve kin kusmalarla fiili duruma geçerek imanın temsilcilerine karşı bayrak açmışlardır. Bunun, kendileri dışında bir başkasının tercih edilmişliğini kabullenememe, muhatabın da kendileri gibi herhangi bir insan olduğuna takılma, yeniliğe kapalı olma, taassub, tahammülsüzlük ve akıllarını yerli yerinde kullanamama gibi bir çok sebebi vardır. Bu sebeplerin bir kısmı kendi karakter ve yapılarıyla ilgili iken diğer bir kısmı da, tebliğ vazifesini deruhte eden şahıslarla ilgili görmüşler ve faturayı muhataplarına çıkarmaya çalışmışlardır. Ayrıca, az dahi olsa İlâhi Kelâm Kur'ân hakkında belli şüpheler ileri sürerek bahane oluşturmaya çalıştıkları ve faturayı Yüce Kitab'a çıkarmaya çalıştıkları da görülmektedir.[215]

Şahsi Problemleri

Aslında karşı çıkışların bütününde problemin odağı insan nefsidir ve mesele, genelde münkirin kendi şahsında düğümlenmektedir. Zaten iman, onların bu problemlerini çözmek için vardır ve bunun farkında olmayanlar ise, sürekli dış etken arayışına girmiş, çoğu zaman kendi bünyelerindeki mikrobun veya mikropların farkına bile varamamışlardır.

---

[215] Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz.: Ekin, Yunus, Kur'ân'a Göre İnançsızlık, Işık Yayınları, İstanbul, 2001, s. 140 vd.

Bir mevhibe olarak Allah tarafından insana verilen ve yerinde kullanıldığı zaman bir değer ifade ederek sahibine değerler üstü değerler kazandıran kibir, gurur, korku ve inat gibi belli başlı garizeler vardır ve bunların her biri, belli bir maksada binaen insana ihsan edilmiştir. Bunlar, yerinde kullanılmayıp, iki aşırı uç anlamında ifrat ve tefrit noktalarında değerlendirildiğinde, nimetin nıkmete dönüşmesi söz konusudur ve insan, bunlarla kemalâta doğru yol alabilecekken başına olmadık gailelerin açılmasına sebep olabilmektedir. Meselâ korku, insanın hayatını koruması ve gelecekte veremeyeceği hesapların içine düşmemesi için Allah tarafından verilmiş bir korunma duygusudur. Yerinde kullanıldığı zaman, maddi-mânevî insanı yerinde sebat ettirir ve hayatını bilerek yaşama imkânı verdiği insana çok şey kazandırır. Ancak insan, hemen her şeyden korkma konumuna gelir ve ürkek bir hayat yaşamaya başlarsa, bu durumda korkulmayacak şeylerden de korkarak hayatı kendine zehir etmiş olur. Bu bir tefrit ise, yine aynı insanın, hiçbir şeyden korkmaz bir tavır alması ve sürekli kendini tehlikenin kucağına bırakması da ayrı bir dengesizlik ve fecaattir ki, sonuç genelde iflâh olmaz bir perişaniyettir.

Diğerlerine de bir mikyas olacak bu misalden hareketle insanın, ifrat ve tefritlerin gel-gitlerinde kalmaması ve sürekli istikametini koruyabilmesi için her hareketinde ayrı bir dengenin olması kaçınılmazdır. Küfür ise, bu dengeyi bozan en önemli etkendir. Bunun sonucunda, müdafaa adına imal edilen silâhın, caninin eline geçmesindeki vehamet gibi bir terör ortaya çıkmakta ve toplumun katmanlarında tamiri imkânsız yaralar oluşturmaktadır.

Yerinde kullanılmadığında, imanın kalbe girmesine mani bu duygulardan bazıları üzerine mercek koyarak nasıl bir engel oluşturduklarını misalleriyle incelemeye çalışalım:

Gurur ve Kibir

Gurur ve kibir âdeta ikiz kardeştir. Tevazu ve mahviyet ile tedavi edilmedikleri zaman insanı, uçurumun kenarına getirir, hatta kendini aşağı attırır. Dolayısıyla gurur ve kibirle tevazu ters orantılıdır. Tevazu ve mahviyet, insanı yüceltirken gurur ve kibir, hem halk nezdinde hem de Hak katında insanı aşağılara, aşağıların aşağısına çeker.

İnsanın değeri, şayet zatından kaynaklanıyorsa o insan genellikle mütevazidir. Gücünü kendine ait değerlerden alamayan insanlardır ki hep gurur ve kibirle hareket etmekte ve bir türlü de gerçeği olduğu gibi kavrayamamaktadır. Zaten gurur ve kibir, '*ben*' merkezli bir dünya göstererek insanı, dünyasının dışındakiler konusunda kör eden en önemli etkendir.

İşte gurur ve kibirin bir insanın kalbine imanın girmesine nasıl mani olduğunun çok açık ve net bir misali:

Muğîre b. Şû'be anlatıyor:

'*Ebû Cehil*'le beraber oturuyorduk. Allah Resûlü geldi ve bazı şeyler anlatarak tebliğde bulundu. *Ebû Cehil*, küstahça:

– *Ya Muhammed! Eğer bunları, öbür tarafta tebliğ ettiğine dair şahit aramak için yapıyorsan, hiç yorulma ben Sana şehâdet ederim, şimdi beni rahatsız etme.*' dedi.

Allah Resûlü bizden ayrıldı. Ben *Ebû Cehil*'e sordum:

– *Hakikaten O'na inanmıyor musun?*' Cevap verdi:

– *Aslında biliyorum ki, O peygamberdir. Fakat, Hâşimîler ile eskiden beri aramızda bir rekâbet var. Onlar, rifâde, sikâye bizde diye övünüp duruyorlar. Bir de peygamber de bizden, derlerse işte ben buna dayanamam.*'[216]

Bir başka misal;

---

[216] Ali el-Müttaki, Kenzu'l-Ummal, 14/39, 40; İbn Kesir, el-Bidaye, 3/83.

Kureyş toplanıp kafa kafaya verdi ve Allah Resûlü'ne göndermek üzere *Utbe b. Rebî'a*'da karar kıldılar. *Utbe* gidip O'nu ikna edecek ve davâsından vazgeçirecekti. Bu zat, o günün entel sınıfından ve Arap edebiyatına vâkıf, varlıklı bir insandı. İki Cihan Serveri'nin yanına vardı ve kendince mantık oyunları yapmaya çalışarak O'na sordu:

– *Ya Muhammed! Sen mi hayırlısın, yoksa baban Abdullah mı?*"

Efendimiz bu soruya cevap vermedi. Hayır, belki de '*cevabü'l-ahmak, es-sükût*'[217] anlamında sessiz kalarak cevap verdi. Utbe devamla:

– *Eğer onun Senden daha hayırlı olduğunu kabul ediyorsan, muhakkak o, Senin şu anda tahkir ettiğin ilâhlara taptı. Yok, eğer kendini ondan daha hayırlı görüyorsan, o zaman konuş da anlattıklarını ben de dinleyeyim.*'

Allah Resûlü sordu:

– *Diyeceklerin bitti mi?*"

– *Evet.*' dedi Utbe ve sustu.

İki Cihan Serveri diz çöktü ve *Fussîlet* sûresini başından itibaren okumaya başladı. 13. âyetine gelince, *Utbe* dayanamadı. Sıtmalı gibi titriyordu. Ellerini Allah Resûlü'nün mübarek dudaklarına götürdü. Takati kalmamıştı.

– *Sus ya Muhammed! İnandığın Allah aşkına sus!*' dedi ve kalkıp gitti.

Mekke büyükleri neticeyi bekliyorlardı. *Ebû Cehil*, gördüğü manzara karşısında işkillenmiş, Utbe'nin gelişini hiç beğenmemişti. Yanındakilere:

– *Gittiği gibi dönmüyor.*' dedi.

---

217 '*Aklını kullanmaz ahmak için en güzel cevap, sükut edip sessiz kalmaktır.*' anlamına gelen bir deyimdir.

Utbe doğruca evine gitti. Dinlediği âyetler onu yıldırım çarpar gibi çarpmıştı.. ve biraz sonra da şeytana akıl öğreten adam *Ebû Cehil* gelip kapıya dayanmıştı. Utbe'nin îman etmesinden korkuyor ve hemen hâdisenin üzerine gitme lüzumuna inanıyordu.. ve Utbe'nin zayıf tarafını çok iyi biliyordu. Onu gururundan vuracaktı. Harekete geçti ve şöyle dedi:

– *Yâ Utbe! duydum ki Muhammed sana fazla iltifat etmiş. Orada sana ziyafet vermiş, yedirmiş, içirmiş. Sen de bu iltifata dayanamayıp O'na îman etmişsin. Halk arasında söylenenler bunlar...'*

Utbe, öfkelendi. Damarı kabardı:

– *Benim O'nun yemeğine ihtiyacım olmadığını hepiniz biliyorsunuz. Aranızda en zengin benim. Fakat Muhammed'in söyledikleri beni sarstı. Çünkü okuduğu şiir değildi. Kâhin sözüne ise hiç benzemiyordu. Ne diyeceğimi bilemiyorum. O, sözü doğru bir insandır. O'nun okuduklarını dinlerken Âd ve Semûd'un başına gelenlerin bizim de başımıza geleceğinden korktum...'*[218]

Aslında bu itiraflar sadece bir-iki kişiye münhasır değildi. Umumî vicdanda kanaat hep aynıydı. Fakat gurur ve kibir gibi daha bir nice duygunun esiri hâline gelen bu insanlar, bir türlü teslime yanaşmıyor, bunlar inanmalarına mâni oluyordu..!

Kur'ân'ın da ifade ettiği gibi son gelen davet ve davetçiyi kendilerini, kendi öz çocuklarını tanıyıp bildikleri gibi, her şeyi ayân beyân görüp bildikleri hâlde inanamıyorlardı.

Kibir ve gururun engelleyiciliğini, ne sadece *Ebû Cehil* ve *Velid İbn Muğîre*'ye ne de sadece zamanın belli bir dilimine hasrederek, öncesi ve sonrasıyla diğerlerini görmezlikten gelmemek gerekmektedir. Bilhassa '*ene*'lerin iyice şişirildiği günümüzde, '*ben bilirim*' havasına kapılıp bir başkasından gerçeği öğrenmeyi

---

[218] İbn Kesir, el-Bidaye, 3/80, 81; İbn Hişam, Sire, 1/313.

zül kabul eden nice insan vardır ki, böylesi bir gururun kuruntusuyla zillet yaşarken sermaye-i ömrünü bitirmekte ve çoğu zaman da bittiğinin farkına bile varamamaktadır.

Korku

Korku, hayatı koruma ve tehlikeleri önceden sezerek tedbirler alma adına Allah tarafından verilmiş önemli bir dinamik iken, hayatları oturaklaşmamış iman karşıtlarının dünyasında, hayatı kendilerine zehir eden dayanılmaz bir illet hâline gelivermektedir. Bu durumda insan, normal normların dışına çıkmakta ve korkulmaması gereken hemen her şeyden ürkerek farkına varamadan paranoya benzeri hastalıklarla at başı yarışır hâle gelebilmektedir.

Yüce Beyan'ın da bildirdiğine göre bunlar, görünüş itibarıyla olabildiğince azametli, heybetli ve dikkat çekici olsalar da aslen içlerinde, yürekleri korkudan tir tir titremekte ve içleriyle dış görünüşleri bir tezat oluşturmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim, hemen her dönemde varlığını hissettiren bu türlü insanların iç dünyalarını şu veciz ifadelerle anlatmaktadır:

'*Onları gördüğünde kalıpları, kıyafetleri senin hoşuna gider, beğenirsin onları. Konuştuklarında sözlerine kulak verirsin. Gerçekte ise onlar, âdeta koltuklarına dayanan, içi boş, ruhsuz kütüklere benzerler. İçleri boş, ödlek olduklarından çıkan her sesten pirelenir, her yeni haberi kendi aleyhlerinde sanırlar. Onlar düşmandır, sakının onlardan. Allah belâlarını versin onların! Nasıl da Hakk'a hakikate sırtlarını dönüyorlar.*'[219]

Ne müthiş tasvir ve yine ne müthiş tahlil..!

Osmanlı'nın son dönemleri ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki tefsir otoritesi merhum *Elmalılı Hamdi Yazır*, bu âyetin tefsirini yaparken şu tesbitlerde bulunmaktadır:

---

219 Münafikûn sûresi, 63/4.

'*Ve onları gördüğün vakit cisimleri tuhafına gider.*' Dıştan bakınca giyimleri, kuşamları, şıklıkları, irilikleri, güzellikleri ile bedenlerinin süsü ve manzarası hoşuna gider. İmreneceğin tutar. '*Ve konuşurlarsa konuşmalarına kulak verirsin.*', dillerinin fesahatı, sözlerinin akıcılığı ve tatlılığı ve konuşma sanatına olan merak ve yatkınlıkları hasebiyle güzel laf ederler. Konuşmaya başladıkları zaman mecliste bulunanların dinleyesi gelir.

....

Kendilerine söz söylendiği zaman resmî bir tavırla ve dıştan ağır başlı bir vaziyette dinler gibi sessizce dururlar, ancak kulaklarına söz girmez, öyle ki '*sanki onlar dayanmış keresteler gibidirler.*' Oturdukları yerde dayanmış ahşap keresteler gibi dışları, endamları düzgün, hareketsizce kurulur otururlar. Ancak içleri bilgi ve şuurdan, yetişme ve gelişme kabiliyetinden mahrum, sağlamlık ve dayanıklılıktan uzak, boş kuru tahta ve direklere benzerler. Öyle ruhsuzdurlar ki, istifade edilmesi lâzım gelen sözler kulaklarına girmez, ondan faydalanmazlar. Öyle cansız ve yüreksizdirler ki '*her sayhayı aleyhlerinde zannederler*'. Her işittikleri kuvvetli bir sesi mutlaka kendi aleyhlerine sanır, korkarlar. Lehlerinde söylenileni bile aleyhlerinde telâkki ederek ürker, kaçmaya çalışırlar. Sertçe bir öksürükten şüphelenirler, hemen hemen '*pöh*' denilse korkacak hâle gelirler. Çünkü içleri kurtlu haindirler. Hainler ise, hıyanetin ucu yüreklerinde saplı olduğu için '*Hain korkak olur.*' atasözünce her zaman *sırları açığa çıkar* endişesiyle korku ve kuşku içinde bulunduklarından, her şeyden nem kapar ve her sesten ürkerler. Yalan söylemeye de alışkın olduklarından lehlerinde söylenileni de yalan kabul ederek hep aleyhlerinde mânâ çıkarırlar. '*Onlar katıksız hak düşmanıdırlar. Onun için onlardan sakın.*' Zira düşmanın en tehlikelisi, gülerek sokulup yürekte patlayandır.'[220]

---

[220] Elmalılı, a.g.e., 8/68,69.

Söz, evrensel beyanı tefsir eden söz olunca nasıl da umumiyet kesbediyor. Yıllar, hattâ yüzyıllar önce bile söylense, kisve, kılık ve şekil değiştirmiş olsa bile aynı karakteri sergileyenleri tanımlıyor ve siz de, oturduğunuz yerde bunları okurken veya okunanlara kulak verirken zihninizde adres bulmakta zorlanmıyorsunuz.

'*İnsanlardan öylesi vardır ki dünya hayatına dair sözleri senin hoşuna gider. Üstelik sözünün, özüne uyduğuna Allah'ı da şahit gösterir. Hâlbuki o düşmanların en yamanıdır. Senin yanından ayrılınca ülkede fesat çıkarmaya çalışır, ürünleri ve nesilleri mahvetmek için uğraşır. Allah elbette fesadı* (bozgunculuğu) *sevmez.*"[221] Meâlindeki âyet de bu durumu ne güzel anlatır. '*Allah şahit ki, benim kalbim temiz, tertemiz bir vicdanım var, karıncaya basmaktan bile çekinirim.*' gibi yeminlerle kendilerini anlatmayı vazife bilen bu dual tabiatlı insanların başlarını, bir de yapa geldikleri işlere çevirmek gerektir; gerektir, zira bir hiç uğruna mü'mine dünyayı dar ederken tertemiz kalbi ve kardan beyaz vicdanının ne hâle geldiğini görebilsin..!

Yukarıdaki tasvirlerden farklı olarak karşımıza çıkan veya gelecekte çıkacak olanlardaki yenilik, sanırım biraz da teknolojiyle ilgili. Bir kısım kurgu bilimlerde olduğu gibi korku teknolojiyle birleştiğinde, hayatın yaşanmaz bir hâl alacağını tahmin etmek hiç de zor olmasa gerek:

'İçkime zehir katacaklar.'

'Evime girip çıkarken takip ediliyorum.'

'Yanımdakiler büyük ihtimalle başkaları adına çalışan ajanlar olmalı.'

'Sakın eşim de onlardan olmasın.'

'Soluklarını ensemde hissediyorum.'

'Bilgisayarıma girip dosyalarımı götürüyorlar.'

---

[221] Bakara sûresi, 2/204, 205.

'Telefonlarımı dinletiyorlar.'

'Tele kulakçılar bunlar olmasın?'

Evet, görüldüğü gibi korku, imandan nasibini alarak onu yenmeyi ve yerli yerinde kullanmayı beceremeyen bu insanların ortak vasfıdır. Hemen her hareketi, her oluşumu, her kıpırdanışı, her ses ve yankıyı kendi aleyhlerinde gelişen müthiş tehlikeler olarak algılar ve olabildiğince tahammülsüzdürler. Sizin iyi niyetiniz, hattâ onlar adına yardımcı olabilmek için arayışınız, ve hattâ onlar için kendinizi bile tehlikeye atacak fedakârlıklar yapmanız, hastalıklarının farkına varıp acımanız bile onlar açısından birer tuzak ve bir kaşık suda boğmanın plânlarını yapmanızın bir ifadesidir.

Bunun için onlar, hep tahammülsüzlük örneği sergilerler. Korku, hareketlerine şiddet olarak yansır. Medenice konuşarak anlaşma yerine, sair varlıklarda olduğu gibi güç kullanarak vuruşmayı, tokuşmayı tercih ederler. Hedef ve gayeleri olmasa da sırf korkuları sebebiyle, konumlarını muhafaza adına aşırı bir gayret içine girerler. Korkuları onlara hız olmuştur. Ancak, korkuyla öfkelenip etrafını dağıtan, genelde zararla oturur ve aşırı hız felâkettir, ölüm getirir. Korku üzerine bina edilen bir hayatla insanın, kendisini bitirecek bir yola girmemesi ve uçsuz bucaksız çöllerde şaşkın şaşkın dolaşma durumunda kalmaması önemlidir.

Korku üzerine dünyasını kurmuş birisinin ruh hâletini ifade eden bir başka âyette de şu tasvir vardır:

"*O münafıklar yanınızda Allah'a yemin ederek sizden olduklarını ileri sürerler. Aslında onlar sizden değildirler. Doğrusu onlar kâfirlerin maruz kaldıkları durumdan endişe etmeleri sebebiyle ödleri kopan bir topluluktur. Şayet sığınacakları bir yer, yahut barınabilecekleri mağaralar, hattâ başlarını sokabilecekleri bir delik bulsalardı derhal o tarafa seğirtirlerdi.*"[222]

---

[222] Tevbe sûresi, 9/56,57.

Her şeyden korkan bir insan, mutlaka sığınabileceği bir merci bulmak zorundadır. Sığınılacak gerçek merciyi bulamadığı yerde de, korunma adına mağaraları bile tercih edebilmekte, boğulmamak için yılana sarılmayı yeğleyerek yalnızlığının da korkusunun da, artacağı bir başka girdaba sürüklenebilmektedir.

İnat

Bilme, tanıma, ilim ve mârifetin, amelle at başı gitmediği yerde bunların, insana çok şey kazandırdığından bahsetmek mümkün değildir. Zira, '*din amelle belli olur.*' Amelsiz imanın korunması çetin olduğu gibi böyle birinin kurtuluşu da oldukça zordur. Eğer kuru ve amelsiz bilginin, birisini kurtarmasından bahsedilecekse burada şeytan ilk sırayı alırdı. Zira Allah'ı tanıyıp bilmede en önde gelenlerden biri şeytandır. Ancak onun kibir ve inadı, bilip duyduklarına gönülden iman edip teslim olmasına engel olmuştur. Yoksa Kur'ân'da bahsedilen cümlelerindeki muhakeme, akıl yürütme ve mantık örgüsü onun, Allah'ı tanıdığının ve oldukça iyi bir feylesof olduğunun ispatıdır. Ancak netice meydandadır. Şeytanın bilgi birikimi, ilmi ve o güne kadar mazhar olduğu ihsanlar, bir işe yaramamış, bütünüyle bunlar, inat, gurur, kibir ve tamahının kurbanı olmaktan onu kurtaramadığı gibi bir de ebedi kaybını beraberinde getirmiş, hem ilâhi mazhariyetten hem de Cennet'ten mahrum etmiştir.

Başlarda da ifade ettiğimiz gibi, Nebiler Sultanı'nın risaleti öncesinde en çok konuşulan konulardan biri, şüphesiz ki son gelecek nebi idi. Âdeta bu, bir vicahi kültür hâline gelmişti. *Ukaz* panayırında devesinin üstüne çıkıp uzun bir hutbe irad eden *Kuss b. Saide*, O'ndan bahsedip, fırsatı kaçırmamaları için insanların dikkatlerini çekerken; *Varaka b. Nevfel*, *Hira*'da ilk yaşananların akabinde içini şerh eden Allah Resûlü'nü dinlediğinde, gözyaşlarına hakim olamayıp; '*Keşke ben genç olsaydım da kavmin seni*

çıkaracakları güne yetişip sana o gün omuz verseydim.' diyordu. Onun bu değerlendirmesi karşısında Allah Resûlü heyecanla, '*Kavmim beni çıkaracaklar mı?*' diye sorduğunda; '*Evet çıkaracaklar. Zira Senin getirdiğin hakikatle gelen hiçbir nebi yoktur ki, yurdundan çıkarılmış olmasın.'* cevabını alıyordu. İşte bütün bunların altında, gelecek Son Nebi ve Sonsuz Nur'un kültürü hakimdi ve insanlar da, hep bu kültürün ürünü olan bilgilerini konuşturuyordu.

Aslında o günün bütün Yahudi ve Hıristiyanları, Allah Resûlü'nü bilip tanıyorlardı. Ama kin ve hasetleri inanmalarına mâni oluyordu. Hem bu tanıma, o kadar kesin ve netti ki inanmak için sadece Allah Resûlü'ne bir kere bakmaları yeterliydi. Zira onlar, Allah Resûlü'nü bütün şekil ve şemailiyle ellerindeki kitaplarından okuyorlar ve gerçekten O'nu iyi tanıyorlardı. Kur'ân-ı Kerim bu hakikate şöyle işaret etmektedir:

'*Kendilerine kitap verdiğimiz ümmetlerin bilginleri o peygamberi, kendi öz evlâtlarını tanıdıkları gibi tanırlar. Ama kendilerine acımayıp kendi kendilerini en büyük hüsrana uğratanlardır ki iman etmezler.*'[223]

Bilhassa Yahudi ve Hıristiyanlar, İnsanlığın Fahri'nin geleceğini çok iyi biliyorlardı. Zira ellerindeki *Tevrat* ve *İncil*, hep O'nu müjdeler mahiyetteydi. Hz. *İsa*, (aleyhisselâm) insanlar arasından ayrılıp boyut değiştirmeden önce, elimizde mütedavil bugünkü *İncil*'in ifadelerine göre, '*Beni seviyorsanız, buyruklarımı yerine getirirsiniz. Ben de Baba'dan dileyeceğim ve O, sonsuza dek sizinle birlikte olsun diye size başka bir Yardımcı, Gerçeğin Ruhunu verecek. Dünya O'nu kabul edemez. Çünkü O'nu ne görür ne tanır. Siz O'nu tanıyorsunuz. Çünkü O aranızda yaşıyor ve içinizde olacaktır. Sizi öksüz bırakmayacağım.*'[224] demiş ve sözlerine;

---

[223] En'am sûresi,6/20.
[224] Yuhanna, 14/15-18.

'*Artık sizinle uzun uzun konuşmayacağım. Çünkü bu dünyanın Egemeni geliyor.*'[225] şeklinde devam etmişti.

Nitekim Kur'ân'ın da ifade ettiği gibi onlar arasında öyleleri vardı ki, kendi çocuğundan şüphelenir, ancak O'nun risaletinde zerre kadar tereddüt yaşamazdı. Âyetin sebeb-i nüzûlü olarak da anlatılan *Abdullah b. Selâm* (radıyallahu anh) olayı bunun en canlı misalidir:

Tevrat ve İncil'de tasvir edilen Son Nebi ile ilgili ölçüleri değerlendirerek Müslüman olup Allah Resûlü'nün sahabileri arasına katılan Yahudi âlimi Abdullah b. Selâm şöyle demiştir: '*Ben Peygamberi, oğlumu tanıdığımdan daha iyi tanırım. Zira ben Muhammed'in nebi olduğunda şüphe edemem, çocuğuma gelince, ne bileyim, belki de annesi ihanet etmiş olabilir.*'

Cehalet, öğrenmeyle tedavisi mümkün bir hastalıktır. Ancak o ilimden kaynaklanıyorsa bu durumda tedavi oldukça zorlaşır, hattâ imkânsız hâle gelir. Şeytanın durumu bunun tipik bir misalidir.

Bilmediğini bilip farkına varmak, eksikliklerini telâfi adına önemli bir merhaledir. Ancak bilmediğinin farkına bile varmadan yaşama, hastalığın hiç tedavi edilemeyeceğinin kanıtı ve bir göstergesidir. Bir de, bilmediğini bilmediği hâlde en iyi bilenin kendisi olduğunu sananlar vardır ki, bunlar *kronik vak'a* hâline gelmiş *çözümsüz problem*lerdir. Yaşadığımız hayatta sıkça rastladığımız benzeri örneklere de bir nebze açıklık getiren bir âyette şöyle buyurulmaktadır:

'*Kendilerine kitap vermiş olduğumuz kimseler, O'nu* (Muhammed'i) *tıpkı evlâtlarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken onlardan bir kısmı, bile bile gerçeği gizler. Hak ve gerçek olan, Rabbinden gelendir, bundan hiç tereddüdün olmasın.*'[226]

---

225 Yuhanna, 14/30.

226 Bakara sûresi, 2/146, 147.

Korku gibi inat da, hakta sebat adına Allah tarafından insana verilmiş en büyük nimetlerdendir. Durum böyle iken onu, hakkı kabul etmeme adına kullanmak, bir karakter bozukluğu ve bir nevi fıtrat kaymasıdır. Azıcık bir inatla nice büyük nimet ve fırsatlar kaçmış; onu hakta sebat için kullanmasını bilenler ise her defasında nice aşılmaz denilen engelleri aşıp maksada ulaşmışlardır.

Bazen bu inat, öyle bir noktaya getirilmiştir ki, muhatabı dinleme zahmetine bile katlanılmadan üzeri çizilmiş ve '*Ancak benim gibi düşünür, benim gibi oturup kalkar, benim gibi yer ve içer ve benim gibi inanırsan seni tanırım.*' kertesine getirilmiştir. İşte böyle bir çıkmazdan bahseden ve böyle bir karekter sergileyenlerin hâllerini anlatan birkaç âyet:

'*Ne Yahudiler ne de Hıristiyanlar, sen onların dinlerine tabi olmadıkça asla senden razı olmazlar.*'[227]

'*Kendilerine kitap verilmiş olanlara her türlü delili de getirsen onlar senin kıblene yönelmezler.*'[228]

Bu düşüncenin satır aralarında, sürekli muhataplarını gericilik, mürtecilik, yobazlık ve çağın dışında kalmakla suçlama gibi bir kolaycılık da sezilmektedir. İnsafın zimamını elden bırakmadan ve biraz üste çıkarak olaya genel bakıldığında ise onların, aslında bir aynaya bakıyormuşçasına kendilerini seyredip kaygan yapılarını okudukları görülmektedir. Zaten mü'min de bir ayna değil midir: Âlemlerin Rabbi'nin esmasını üzerinde aksettiren bir mir'at-ı mücellâ, mü'minin güzelliklerini âleme yansıtan bir endam aynası, yaşadığı toplumun güzelliklerini üzerinde barındıran bir paratoner ve -biraz da lâtife karışık- iletişimin bütün imkânlarıyla kendisine yüklenen din karşıtlarının ruh hâletlerini aksettiren bir mi'yardır.

Anlaşılan yıldızları birer kaldırım taşı gibi ayaklarının altına

---

227 Bakara sûresi, 2/120.

228 Bakara sûresi, 2/145.

serseniz, bu türlü bir girdabın cenderesinde can çekişenlerin size verecekleri cevap farklı olmayacaktır; '*Biz, mümkün değil size inanmayız.*'[229]

Asırlar değişmiş, devirler farklılaşmış, insanlar başkalaşmıştır ama kafalar hep aynı kafadır. Akıllar keçeleşmiş, bakışlar miyoplaşmış ve zihinler de bir nebze sulanmıştır; mühürlenmiş kalblerine nüfuz, artık neredeyse imkânsızdır.

Haset

Tarafların oluştuğu yerde karşı tarafın elindeki üstünlükleri çekememe anlamında haset, inkâr cephesini esir alan konulardan bir diğeridir. Buraya kadar vermiş olduğumuz bazı misallerden de anlaşılacağı üzere imanı kabullenmemede, inat, korku, kin ve nefret gibi sâikler yanında hasedin de önemli bir payı vardır. Meselâ *Haşimi*lerle kendi aralarındaki rekabeti öne sürerek *Kureyş*, bir türlü risaleti kabullenmiyor, Kâbe'ye ait sancaktarlık, hacılara zemzem ikramı, örtünün korunma ve değiştirilmesiyle toplantı meclislerinin yönetimi gibi vazifeleri deruhte etme şerefi yanında bir de peygamberin onlardan çıkmasını kabullenemiyorlardı.

Muğîre İbn Şu'be, bir hatırasını şöyle anlatır:

'*Amr İbn Hişam'la birlikte Mekke sokaklarında yürüyorduk. Ben Resûlüllah'ı tanımıyordum ve o günlerde henüz iman etmemiştim. Bu sırada nur yüzlü bir insanla karşılaştık. O adam Amr'a;*

– Ey Eba'l-Hakem! Seni Allah'a ve Resûlü'ne davet ediyorum. Gel bu daveti kabul et.' dedi. Birden Amr'ın suratı asıldı ve;

– Ya Muhammed! Sen bizim ilâhlarımıza dil uzatmaktan vazgeçecek misin?.. Sen bu vazifeni tebliğ ettiğine dair şahit mi arıyorsun? İşte buna biz şahidiz. Artık yeter. Yemin ederim ki senin

---

[229] Yunus sûresi, 10/78.

söylediklerinin hak ve gerçek olduğunu bilsem hiç durmaz sana uyar ve davetini kabul ederim.' dedi.

Oradan ayrıldık. Amr İbn Hişam bana döndü ve;

– Yemin ederim ki, O'nun sözlerinin hak ve gerçek olduğunu biliyorum. Fakat benim önüme geçen bir engel var.' dedi.

– Nedir o engel ey Eba'l-Hakem?' dediğimde ise şu cevabı verdi:

– Kusayoğulları, 'Kâ'be'nin hicâbet vazifesi bize aittir.' dediler, 'Peki' dedik. 'Sikâye vazifesi bize aittir.' dediler, ses çıkarmadık. 'Nedve bizim idaremizde olacak.' dediler, kabul ettik. 'Liva bizimdir' dediler, 'Olsun.' dedik. Onlar yemek yedirdiler, biz de yedirdik. En sonunda kervan at başı yürümeye kalkınca, 'Bizim bir de peygamberimiz var.' dediler. Vallahi, artık buna gelemem.'[230]

Kendilerinden daha iyi tanıyıp bildikleri hâlde Resûlüllah'ı bir türlü kabullenemeyen Yahudilerin hâli de aynıydı. Asırlardan beri yarışageldikleri bir kulvarda peygamberliği karşı tarafa kaptırmanın endişesiyle hareket ediyorlar ve hasetlerine kurban gidiyorlardı. Hâlbuki doğacağı yerden, annesinin küçükken vefatına, daha doğmadan babasının vefat edeceğinden dede ve amcaları tarafından himaye edileceğine, adının ne olduğundan sadaka yemeyip hediye kabul ettiğine, sırtındaki nübüvvet mühründen neleri emredip nelerden de sakındıracağına kadar bir çok özelliğini biliyorlardı. Bildikleri sıfatları Allah Resûlü'nde görememe gibi bir durumları olamazdı; sadece hasetleri sebebiyle görüp bildikleri hâlde bir türlü kabullenmek istemiyorlardı.

Taassup

Taassup da kin, nefret, korku ve inat gibi imanın önündeki önemli engellerdendir. Aslında meseleyi, sadece imanla da

[230] İbn Hişam, Siyer, 1/505.

sınırlamamak gerekmektedir. Zira, taassubun hükümferma olduğu yerlerde alternatif hiçbir düşüncenin gelişmesine imkân yoktur. Çünkü taassup, akıl ve kalbe giden bütün yolları tıkayarak bir başka dünyanın güzellikleriyle onların tanışmasının önünde âdeta çelikten engeller oluşturmakta ve kişiye, akledip değerlendirme ve muhakemeyle sentez etme gibi bir fırsat bile tanımamaktadır.

Taassubun ferdin kendisiyle ilgili yanları olabildiği gibi kabile ve milliyetten kaynaklananına da din ve dindarlıktan besleneni-ne de rastlamak mümkündür. Asrımızda bunun, değişik izmlerle zirveleştiği, siyasî akım ve particilikle çığırından çıktığı görülmekte, sosyal hayatın oluşturduğu sınıflandırmalarda kendini gizlerken sanattan spora kadar birçok alanda varlığını hissettirdiği müşahede edilmektedir. Kaynağı ne olursa olsun ve hangi zeminde gelişirse gelişsin taassup, inanan bir insanın uzak durması gereken bir ayıp, bünyede misafir edilmemesi gereken bir kusurdur.

Taassubun en büyük ve çetin olanı, küfür saflarında yaşananıdır. Her şey bir dil kesilmiş Allah'ı anlatırken, bütün bunları görmezden gelip kendi körlüğünde kalmayı tercih etmekten daha büyük bir taassup olmasa gerek..! Kâinat, bir kitap olmuş, Yaratıcısını anlatması yanında peygamberler ve onların eliyle beşere takdim edilen ilâhi beyanlarla imdadına yetişildiği hâlde bütün bunlara kulak tıkayıp yerinde kalma ne büyük taassuptur..! Hele bütün bunlar yanında bir de, gözünün önünde cereyan eden nice harikulâde hâl ve mûcizeleri temaşa ettiği hâlde ayak diretenlerin granit tavırları neyle izah edilebilir.!? Kalblerini imana tamamen kapatmış bu türlü bir taasup için Kur'ân, nihai hükmünü vermekte ve bunların, istedikleri her şey, birer mûcize olarak önlerine serilse de asla iman etmeyeceklerini, yine de gördüklerine bir kulp takıp onu da tevil ile sulandıracaklarını anlatmaktadır:

'*Hattâ o kâfirlere gökten bir kapı açsak, onlar da yukarı yükselip çıksalar, yine de, 'Galiba gözlerimiz bağlandı, belki de büyüye*

tutulduk.' derler.'[231] Böyle der ve asla imana yanaşmazlar. Bunu anlatan daha başka âyetlerde de konu ele alınırken inkârda yobazlığı temsil eden bu düşüncenin, mûcize isteklerinde samimi olmadıkları, hattâ gerçekleşmesine ihtimal vermedikleri için '*Peki şunu da yap!*' anlamında bir katılık yaşadıkları anlatılmakta, buna rağmen bütün istekleri gerçekleşse ve her türlü mûcizeyi de görseler kanaaalerini[232] değiştirip imana gelmeyecekleri ifade edilmektedir. İhtimal bile vermedikleri olağanüstü hâlleri birer birer müşahede ettiklerinde ise, tavırlarında herhangi bir değişiklik görülmemekte, aksine görüp müşahede ettiklerinin boş işlerden ibaret olduğunu söyleyip işin içinden sıyrılmayı hedeflemektedirler. Ellerinden tutmak için gayret sarfeden bu samimi insanları, '*Başka işiniz mi yok?*' anlamında dirençle karşılayıp başlarından savmak isterler. İşte böyle bir taassup örneği:

'*Bizi büyülemek için sen hangi mûcizeyi getirirsen getir, imkânı yok, Sana inanacak değiliz.*'[233] Kapılar daha baştan kapatılmış ve en çirkin bir taassup, hattâ yobazlık örneği sergilenmiştir artık..! Bu denli kapalı ve kendinden başka kuş tanımayan insanla hangi zeminde bir araya gelinecek ve neler paylaşılabilecektir.!? Bu, ne büyük bir taassup.. bu, ne büyük cehalet.. ve yine bu, ne büyük körlüktür.!?

Herkesin kendi elindekiyle yetinip onu, en değerli, en faziletli ve en doğru olarak nitelemesi, başka değer, fazilet ve doğruların varlığı konusunda insanları cahil bırakmakta ve işin kötü yanı da, çoğu zaman bu cehaletin farkına bile varılamamaktadır. İnsanlarda inanılmaz bir ön yargı süreci başlamakta ve bu yargılamada nice altın kıymetindeki fikirlere çamur damgası vurulup istifade edilememektedir. Gerçi altın, her yerde altındır ve mutlaka kadr

---

231 Hıcr sûresi, 14/14, 15.

232 Bkz. En'am sûresi,6/23.

233 A'raf sûresi, 7/132.

ü kıymetini bilen birileri ona sahip çıkarak âbâd olacaktır; unutmamalı ki, ondan mahrum kalanlar, sadece ona kapılarını kapayıp kıymetini bilemeyenlerdir.

Efendimiz'in risaletini *Muğîre İbn Şu'be*'ye ikrar eden *Ebû Cehil*'in tavrında olduğu gibi bugün de bir çok insan, hakikati bile bile sırf bir inat ve fikrî taassubun neticesi olarak kulaklarını tıkamakta ve bütün güzelliklerden mahrum kalmaktadır.

Toplumsal Baskı

İmanın önündeki engellerden biri de, akraba ve arkadaş çevresi itibarıyla gelebilecek tepkilere karşı koyamama endişesi, toplumsal anlamda yaşanan bir baskıdır. Bilhassa, karakterleri henüz oluşmamış şahıslardan oluşan toplumların ortak özelliği sayılan teamüllerin dışına çıkamama olgusu, iman söz konusu olduğunda daha belirgin kendini hissettirmekte ve onun kalblere girmesinin önünde ciddî engeller oluşturmaktadır. '*Akrabalarım nasıl değerlendirir?*', '*Arkadaşlarıma nasıl izah ederim?*', '*Medya bu işe ne der?*' ve '*Arkamdan nasıl konuşulur?*' gibi yersiz ve gereksiz endişelere kapılan bu tür insanlar, kendi iradeleriyle hareket edemez konuma gelmekte ve kendilerine biçilen şablonun dışına bir türlü çıkamamaktadırlar.

Elbette burada, o güne kadar yaşanan hayatı sıfırlama ve 'Şimdiye kadar aklı neredeymiş?', 'Aklı yeni mi başına gelmiş?' ve 'Demek bugüne kadarki hâlinin bâtıl olduğunu yeni anlamış!' gibi çevresindeki insanların aklına gelebilecek sorulara cevap bulamamanın da etkisi vardır. Hele o insan, önceki hayatında kabullendiği fikirleri sonuna kadar savunup propagandasını yapan birisi ise bu, böyle bir dönüşümün önünde daha büyük engel olarak kendini göstermekte ve yeni hayatın doğruluğunu kabullenirken o güne kadarki hayatın yanlışlıklarını hazmetmede ciddî sıkıntılar yaşanmaktadır.

Allah Resûlü'nün *Mekke*'de en büyük destekçi ve hâmisi *Ebû Talib*'in, '*Ölümden korktuğu için inandı.*' şeklinde arkasından konuşulacağı endişesiyle bir türlü kelime-i tevhidi söyleyemeyişi ne kadar manidardır! Yine bu konuda Ebû Süfyan'la konuşmaları neticesinde Ümeyye İbn Ebi Salt'ın[234] şu sözleri de oldukça manidardır: '*Sakîf kabilesi kadınlarının, 'Ümeyye gitti Abdimenafoğullarından bir gence tabi oldu.' demelerinden utanıyorum.*'

Bir savaşta kendisine *eman* verildiği hâlde aynı güvencenin arkadaşına da verilmediği gerekçesiyle bunu kabullenmeyip, '*Dünya hayatı için arkadaşını terketmiş dedirtmem.*' diyen ve savaşın riskine katlanmayı peşinen kabullenerek ölüme giden insanlar, bu baskının altında kalıyor ve bir türlü değişimi kabullenemiyorlardı. Onlara göre doğrunun nerede olduğundan daha ziyade, atılan adımların çevre tarafından nasıl değerlendirileceği önem arzediyor ve böylelikle gerçekler, toplum baskısının gölgesinde kalıyordu.

Şahıslarla İlgili Takıntılar

Seçilmişliği Kabullenmeme

Gelen yeni mesaja itiraz edip defans oluşturmanın, hattâ bununla da kalmayıp yok sayma, hayatına kastetme ve her fırsatta ademini isteme gibi çarpık anlayışların altında yatan en önemli sebeplerden biri de, görevli şahsın seçilişine yani ilâhi tercihe olan itirazdır. Onlara göre seçilecek olan mutlaka kendilerinin onayından geçmeli ve bu, o an için tercih edilen değil de özellikle bir

---

234 Ümeyye İbn Ebî Salt, aslında dine yatkın bir insandı. Şairdi. Hıristiyan ve Yahudi âlimleriyle teşrik-i mesaisi çok iyiydi. Bu sebeple pek çok bilgi elde etmişti. Son gelecek peygamberle ilgili olarak da çok şey biliyordu. Ancak belli noktalardaki takıntıları imanının önüne geçmişti ve öylece öldü. Şiirlerinde Allah'a yakarışları ve samimiyeti okunuyordu. Bu sebeple Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), şiirlerinin iman ettiğini, ancak Ümeyye'nin iman edemediğini söylemişti.

başkası olmalıdır. Gerçi bir başkası olsaydı iman edecekleri konusundaki sözlerinde ne kadar samimidirler bilinmez ama böyle bir takıntı ileri sürerek en azından iman etmemekte haklı olduklarını(!) gösterebilecek bir dala tutunmanın vurdumduymazlığını yaşamaktaydılar.

'*İçlerinden bir insana vahyetmemiz insanların çok mu tuhafına gitti?*'[235] diyerek Kur'ân'ın da dile getirdiği bu husus, daha ilk günlerden başlamak suretiyle bir insanlık zaafı olarak kendini hissettirmekte ve sonrası itibarıyla de hemen her dönemde karşımıza çıkmaktadır.

Resûl olarak bir insanın gönderilmesine itiraz etmelerinin tutarlı olmadığını anlayan bilhassa Mekke müşrikleri, '*madem gelecek peygamber insan olacaktı, o zaman neden falan zengin veya şerefli değil de Muhammed tercih edildi?*' saplantısına kapılmış ve O'nu kabullenmekten içtinap etmişlerdir. Onlara göre nübüvveti, *Mekke*'de *Velîd b. Muğîre* veya *Tâif*'te *Urve b. Mes'ûd es-Sakafî* hak ediyordu. Velid b. Muğire'nin, bu düşüncesini açıkça ortaya koyarken, '*Muhammed'in dediği doğru olsaydı, vahiy ya bana ya da Urve'ye nazil olurdu*'[236] dediği bilinmektedir. Onların bu çarpık düşüncelerine muttali olan ve onu bize aktaran Kur'ân, '*Bu Kur'ân, şu iki şehirden büyük bir adama indirilseydi ya! dediler*'[237] ifadeleriyle çarpık tavırlarını veciz bir şekilde özetlemektedir.

Benzeri itirazlar, sadece Kureyş'in müşriklerine has da değildir. Kur'ân'a bu açıdan baktığımızda, önceki peygamberlere de benzeri itirazlar vaki olduğu, vaki olmakla beraber, onların akabinde hakkı temsil eden diğer büyük zatlar için de aynı kabullenmemenin çoğunlukla yaşandığı görülmektedir. Hz. *Salih* (aleyhisselâm) ile ilgili olarak kavminin sözlerine yer veren Kur'ân,

---

235 Yunus sûresi, 10/2.

236 Kurtubi, Cami, 16/77; Şevkâni, Fethu'l-Kadir, 15/693.

237 Zuhruf sûresi, 43/31.

zamanlar değişse de küfrün mantığında herhangi bir farklılığın olmadığını şu sözlerle ifade eder:

'*Ne o, yani zikir* (vahiy) *bula bula onu mu buldu, ona mı indirildi? Hayır, o yalancı ve küstahın biridir.*'[238] Her ne kadar onlar heva ve isteklerini bu şekilde ifade etseler de kimin salih, kimin yalancı ve kimin de küstah olduğu âşikârdır. Bunu belirleyen en temel faktör, kemiği olmayan ve istenildiği yöne çevrilebilen dille telâffuz değil, hakkı verilerek ortaya konulan ameldir.

Ayrıca seçilmişlik, kişinin kendi gayretleri neticesi isbat-ı vücut edip kazandığı bir özellik, bir hak da değil, bir tercih meselesidir. Yani o, kesbî değil vehbîdir. Onu kime vereceğini sadece Allah bilir. Tercihi yapan O'dur. Kula düşen ise, O'nun tercihine saygılı davranmak ve üzerine düşen mükellefiyeti yerine getirmektir. Böylesine önemli bir tercihte makam, mevki, zenginlik ve soy-sop anlamında necâbet gibi hususlar belirleyici faktörler olamazlar. Kime hangi vazifeyi vereceğini en iyi bilen Allah'tır. Bu husus bir âyette, '*Bir âyet gelip de bu kâfirlere tebliğ edilince 'Allah'ın Resûllerine verilen risaletin benzeri bize verilmedikçe, sana asla iman etmeyiz.' derler. Allah peygamberliği kime vereceğini çok iyi bilir.*'[239] şeklinde anlatılmaktadır. Dolayısıyla bu bir tercih meselesidir ve hiçbir kul, O'na vazifesinde -hâşâ- hata isnadında bulunamaz, böyle bir küstahlık yapamaz. Zaten yapmaya kalkışanların akıbetleri de ortadadır..!

'Herhangi Bir İnsan' Takıntısı

Kendilerine göre bir dünya yaşayan bu insanlara, iman adına yeni mesajlar geldiğinde sergiledikleri ortak tavırlardan bir diğeri de, mesajı getirenlerin kendileri gibi bir beşer olduğunu ileri sürerek ona kulaklarını kapama, bir türlü kabullenmek

238 Kamer sûresi, 54/25.
239 En'am sûresi, 6/124.

istememeleridir. Bununla, âdeta mesajı kendileri gibi yiyip içen, çarşı pazarda alış veriş yapan bir insanın getirmesinin mümkün olmadığı kanaatini yerleştirmekte ve aynı zamanda dinin emirlerinin yeme ve içmeyle ma'lul bir beşer tarafından yaşanamayacak yücelikte işler olduğunu ima etmektedirler. Hâlbuki her bir peygamber, doğup büyüyen ve günü geldiğinde ebedî vatana hicret edecek olan bir beşerdir. Kaldı ki dedikleri şekliyle mesajı, beşeri yönleri olmayan bir melek de getirmiş olsaydı inanmayacaklarını,[240] yine en derinlerinde gizlediklerine bile muttali olan bizzat Allah (celle celâluhû) haber vermektedir.

Aslına bakılacak olursa bu bir nimettir ve Allah (celle celâluhû), insanların kendi aralarından birini, âyetlerini okuması, onları her türlü kötülüklerden arındırması ve kendilerine kitap ve hikmeti öğretmesi için elçilik vazifesiyle görevlendirmekle büyük bir lütûf ve inayette bulunmaktadır.[241] Bu nimet, Kur'ân'ın bir çok yerinde anlatılmakta ve bir taraftan konuyla ilgili üretilen sorulara cevaplar verilirken diğer yandan da bir beşerin, insanlığa peygamber olarak gönderilmesindeki faydalar ortaya konulmaktadır.

Konuya bu yönüyle bakıldığında denilebilir ki, beşeriyetin büyük bir kısmının sapması, kendi hemcinslerinden peygamberleri kabul etmemelerinden ileri gelmiştir. Onlara kalsa, otorite sağlamak ve bağlanmak için mutlaka insanüstü, tanrısal bir güç olması gerekir. Bu zihniyet hak peygamberlerin öğrettiklerini bile zaman

---

240 Konuyla ilgili olarak bir çok âyette, mevzu ele alınmakta ve talep ettikleri şeyler tahakkuk etmiş olsaydı bile onların yine de inanmayacakları anlatılmaktadır. Aynı zamanda peygamberin melek gibi bir vasıtayla gelmiş olması, artık başka bir alternatifin kalmadığını ve insanların da işinin bittiği anlamına gelmektedir. Bunu belirten bir âyette de şu ayrıntı dikkat çekmektedir: '*Eğer biz bir melek gönderseydik elbette iş bitirilmiş olur, sonra kendilerine göz bile açtırılmazdı. Şayet o elçiyi melek kılsaydık, yine onu bir adam şeklinde gösterir ve düştükleri şüpheye onları yine düşürmüş olurduk.*' En'am sûresi,6/8, 9; Ayrıca bkz.: Hicr sûresi, 15/8, 14, 15; Furkan sûresi, 25/22.

241 Bunu ifade eden bir âyet için bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/164.

içinde şirke bulaştırmıştır. *Budizm*, *Hinduizm*, *Zerduş* dini, muhtemelen peygamber tebliğleri etrafında oluşmuş büyük dinlerdi. Onlardan daha yakın dönemdeki Hıristiyanlığın bile, Hz. *İsa* (aleyhisselâm) gibi bir peygamberi Tanrının Oğluna dönüştürmesi bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Allah, Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in evrensel ve ebedi risaleti ile beşeriyeti eğitmek ve onlara en makul ve yaratılışlarına en uygun bu sade gerçeği benimsetmek istiyor. Sade, güzel, fıtri gerçek şudur: Kâinatı yaratan Allah'ın insanlık hakkındaki buyruklarını ulaştırmanın en makul yolu, kendi aralarından seçtiği mükemmel *Elçi*lere mesajlarını vahiy yolu ile bildirmesidir. İlâhi terbiye ile en güzel numûne mertebesine yükselen, Allah'ın Kitabını tebliğ, tebyin ve tatbik eden (ulaştıran, açıklayan ve uygulayan) o Peygamberin, bir harfi bile değişmeden Hakk'ın hücceti olarak ortada olan Kur'ân: Allah'ı, Peygamberi, insanı, hayatı, aklı, evreni, dünyayı, Âhireti, her şeyi yerli yerine koymuştur.[242]

Bir başka âyette, inkârlarına bahane arayan benzeri insanların, sanki dedikleri tahakkuk etse inanacaklarmış gibi bir tavırla şöyle mırıldandıkları anlatılmakta ve bu çarpık düşünce şiddetle kınanmaktadır:

'*Ne oluyor bu peygambere, böyle peygamber mi olur: yemek yiyor, çarşı-pazarda dolaşıyor! Bari yanında heybetli bir melek olsaydı da etrafındaki insanları korkutup uyarıda bulunsaydı! Yahut kendine bir hazine verilse, yahut kendisinin içinden yiyeceği bir bahçesi olsaydı!*'[243]

Müşriklerin zihniyetine göre, insanlar üzerinde etkili olmak için beşer değil de üstün bir varlık, hiç değilse güçlü bir lider olmalı, yanında istediği her şeyi yaptıracağı heybetli bir de melek

242 Yıldırım, Kur'ân-ı Hakim ve Açıklamalı Meali, s. 128.
243 Furkan sûresi, 25/7, 8.

bulunmalıydı. Bununla birlikte bunlar, bu türlü olağanüstülüklere de inanmamakta, ancak bir şüphe ortaya koyabilme gayretiyle de olsa, gerçekte inanmamalarına rağmen yine de olağanüstü hâlleri müşahede etmeyi istemektedirler. Buradaki hedefleri de, '*Nasılsa olması mümkün olmayan bu türlü olayları bize gösteremeyeceğine göre haklılığını da isbat edemez, biz kendi üstünlüğümüzü kabul ettiririz.*' düşüncesini yerleştirmektir.

Kur'ân, benzeri düşüncelere kapılmış bu türlü insanlar ve onların ortak tavırlarından sıklıkla bahseder ve sürekli düşüncelerindeki çarpıklıklarla derûnlarında gizledikleri gerçek niyet ve karekterlerini ortaya koyar;

'*Bu, dediler, 'sizin gibi bir insandan başka bir şey değil, böyleyken size hakim olmak istiyor. Allah bize mesaj ulaştırmak isteseydi, böyle sizin gibi birini göndermez melâike indirirdi. Nitekim biz, atalarımızdan da böyle bir şey işitmedik. Bu delinin birinden başka biri değil. Ona biraz süre tanıyın, sonra iş aydınlanır, siz de gereğini yaparsınız.*'[244]

Allah ise, beşere kendi cinsinden bir rehber gönderme rahmetinin başlangıçtan bu yana devam ettiğini ve bunun da, insanları arındırmada bir imtihan vesilesi olduğunu anlatmaktadır;

'*Senden önce gönderdiğimiz peygamberler de yemek yer, çarşılarda ihtiyaçlarını temin ederlerdi. Böylece sizi birbirinizle imtihan ediyoruz: bakalım buna sabredecek misiniz, sabredemeyecek misiniz? Rabbin zaten her şeyi görmektedir.*

Âhirette huzurumuza gelip Bizimle karşılaşacaklarını düşünmeyenler: 'Bize elçi olarak melekler gönderilmeli yahut Rabbimizi görmeli değil miydik?' dediler. Gerçekten onlar kendilerini büyük görüp azgınlıkta iyice haddi aştılar.'[245]

---

244 Mü'minûn sûresi, 24/24, 25 (Kasdettikleri peygamber Hz. *Nuh*'tur.)
245 Furkan sûresi, 25/20-23.

İşin esasına bakılınca görülmektedir ki, her millete kendi lisanını konuşan peygamber gönderen Yüce Mevlâ,[246] yarattıkları arasından tercih ettiği elçilerini de yine aynı türden seçmekte ve böylelikle varlığa, fıtratın kabul etmeyeceği ve altından kalkılamayacak bir mükellefiyet yüklememektedir. '*Eğer yer yüzünde uslu uslu yürüyen melekler olsaydı, ancak o taktirde biz onlara melek elçi gönderirdik*'[247] ifadesi de bunu anlatmakta, yaramaz ve azgınlaşan beşerin haşarı hâlini açıkça ifade etmektedir.

Kendi kanaatleri böyle olduğu yetmiyormuş gibi bu insanların, sakim düşüncelerini organize bir şekilde toplumun bütün katmanlarına yayarak insanları peygamberden uzaklaştırma arayışı içine girmeleri de başvurdukları ayrı bir caydırma teknik ve taktiğidir. Zira '*Onlar, Allah'ı gereği gibi tanımadılar. Çünkü 'Allah hiçbir insana hiçbir şey indirmemiştir.' dediler.*'[248] Onların bu tavrından defaatle bahseden Kur'ân, plânlarını şu cümlelerle bize anlatır: '*Hem o zalimler aralarında kulis yapıp, şu fısıltıyı gizlice yayarlar: 'O da sizin gibi bir insandan başka bir şey değil. Şimdi siz göz göre göre sihire mi kapılacaksınız yani?*'[249]

Böylesine çarpık bir düşünceye kapılıp etrafını da zehirlemeye çalışan fıtratı bozuk kimselere karşı peygamberlerin verdikleri cevap ise şu şekildedir: *"Evet," dediler, 'Biz, sizin gibi beşerden başka bir şey değiliz. Fakat Allah, peygamberlik nimetini kullarından dilediğine ihsan eder. Allah'ın izni olmadıkça size mûcize göstermemiz mümkün değildir.' O hâlde mü'minler yalnız Allah'a dayanıp güvenmelidirler."*[250]

Bir çok peygamberin karşılaştığı böylesi bir defansta Kur'ân,

---

246 Bununla ilgili bir âyet, '*Biz her peygamberi, kendi milletinin lisanı ile gönderdik, ta ki onlara hakikatleri iyice açıklasın.*' şeklindedir. (İbrahim sûresi, 14/4)

247 İsra sûresi, 17/95.

248 En'am sûresi, 6/91.

249 Enbiya sûresi, 20/3.

250 İbrahim sûresi, 14/11.

Hz. *Nuh,*[251] Hz. *Salih*[252] ve Hz. *Şuayb*[253] (aleyhimüsselâm) gibi peygamberlerden bahsederek bir örnekleme yapmakta ve eldeki böyle bir bahanenin hemen her dönemde kullanılmak istendiğine dikkat çekmektedir. Bugün de, hakkı temsil etme anlamında samimi gayret ortaya koyanlara karşılık, sırf karşı çıkmak için bir eksikliğini arama yarışının yaşanması ve neticede, '*Onlar rical ise biz de ricaliz.*', '*Bu iş onlara mı kaldı.*' ve 'Onlar *hoca da, ya biz neyiz.*' gibi bize mahsus tezahürleri de, aynı mazeretlere sığınarak hak ve hakikatten kaçmanın bugünlerde de devam ettiğini açıkça göstermektedir.

Her ne kadar insanlar, kibir ve gururlarının esiri olsalar da peygamberlerin vazifeleri hep, onlar için düşünüp çıkmazdan kurtulmaları adına gayret göstermek olagelmiştir. İnananlar elbette sahil-i selâmete ulaşırken, inkâr tarafında durmayı tercih edenlerse hep kaybedenler olmuştur. Zira imana ihtiyacı olanlar, fena ile malûl beşerdir; Allah ise Ganiyy-i Mutlak'tır ve hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. İşte bunu anlatan bir âyet:

'*Böyle oldu... Çünkü peygamberleri onlara açık açık delillerle geldiler. Fakat bunlar: 'Bizim gibi bir beşer mi bize yol gösterecekmiş?' dediler. Onların nübüvvetlerini inkâr edip, sırt çevirdiler, Allah da müstağni olduğunu açıkladı. Gerçekten Allah Ganîdir, Hamid'dir: Hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, bütün övgüler O'na aittir.*'[254]

Şeytanın takıntısı da aynı değil miydi? Allah, kendisine halife olarak bir beşer yaratıp varlığı ona secdeye çağırdığında, secde için emredildiği şahsın bir insan olmasını hazmedememiş ve itirazını yükselterek çok iyi tanıdığı Rabb'ine: '*Benim, kuru çamurdan*

[251] Mü'minûn sûresi, 24/24, 25.
[252] Şuara sûresi, 26/153, 154.
[253] Şuara sûresi, 26/185, 186, 187.
[254] Teğabun sûresi, 63/6.

şekillendirerek balçıktan yarattığın bir beşere secde etmem mümkün değildir.'[255] deme cür'etini göstermişti. Bilmiyor veya bilmek istemiyordu ki bu, bir imtihandı. Takılıp kalınmaması gereken bir imtihan..! Kur'ân da öyle demiyor mu? '*Biz onlardan kimini kimi ile, neticede 'Allah bula bula aramızdan bunları mı lütfuna lâyık gördü?' desinler diye, işte böyle imtihan ettik. Allah kimin şükrettiğini, kimin lütfuna daha lâyık olduğunu bilmez olur mu?*'[256]

Hâlbuki hemen her peygamber, kendilerinin de muhatapları gibi bir beşer olduğunu daha baştan ilân etmiş, sadece kendilerine vahiy gelme farkını ortaya koymuşlardır.[257] Zaten bunun aksini düşünmek de mümkün değildir.[258]

Aynı zamanda burada öyle gariplikler var ki, salim bir vicdanın çözmesi mümkün değildir. Meselâ, birer beşer oldukları gerekçesiyle Hz. Musa ve Hz. Harun'a itiraz eden aynı kavim, yine bir beşer olan Firavun'a ilâh nazarıyla bakıyor ve sözünü asla iki etmiyordu! Hattâ sadece bir beşere değil, aynı zamanda onlar, elleriyle yapageldikleri taş-toprak ve ağaçtan -hattâ hamurdan- putlara ilâh diye temenna duruyor, karşısına geçip ibadet ediyordu. Bir iş yapmaya niyetlendiği zaman onların huzuruna gidip kur'a çekiyor, kurbanını getirip onların önünde keserek putlara adıyor ve onlardan medet umuyordu.

---

255 Hicr sûresi, 15/33; Ayrıca bkz.: Bakara sûresi, 2/34; A'raf sûresi, 7/12; İsra sûresi, 17/62; Sâd sûresi, 38/76.

256 En'am sûresi,6/53.

257 Allah, peygamberlerine, '*Ben sadece sizin gibi bir insanım, ancak şu farkla ki bana, 'Sizin ilâhınız tek ilâhtır.' diye vahyediliyor.*' demelerini tavsiye etmiş ve onlar da hep bu emri yerine getirmişlerdir. Bkz.: Kehf sûresi, 18/110; Fussilet sûresi, 41/6.

258 Konuyla ilgili bir âyette bu husus şöyle anlatılır: '*Allah'ın kendisine kitap, hüküm, nübüvvet verdiği hiçbir insanın kalkıp da halka: 'Allah'ın yanısıra bana da kul olun.' deme yetkisi yoktur. Lâkin o insanlara: 'Öğretmekte ve okuyup okutmakta olduğunuz kitap sayesinde Rabbani olun.' der. Ve o size: 'Melekleri ve Peygamberleri Rabb edinin' diye bir emir de veremez. Siz Allah'a boyun eğen müslüman olduktan sonra, hiç kalkıp sizin küfre sapmanızı emreder mi?*'' (Âl-i İmran sûresi, 3/79, 80)

Tebliğ yapılanlar beşer olduğuna göre, tebliği yapanların da beşer olmasından daha tabii ne olabilirdi? Elbette ki, çok ciddî bir sorumluluk duygusu, sarsılmaz bir irade ve sağlam bir karakter isteyen bu yüce misyonun temsilcileri de tıpkı bizim gibi birer beşerdirler; ama azimli, imanlı, olabildiğine doğru; son derece emin, vazifelerinin şuurunda, Hak rızası konusunda fevkalâde hırslı, günahlara karşı her zaman dimdik ve kararlı, insanları doğru yola çağırmayı da tutku şeklinde yaşayan farklı birer beşerdirler.. dur-durak bilmeden '*irşad*' der koşar, her zaman vazifelerini derin bir iştiyakla yerine getirir, bıkma, usanma nedir bilmez, sorumluluklarını fevkalâde bir hassasiyetle yerine getirmenin yanında, kat'iyen şe'n-i Rubûbiyet'in gereklerine karışmaz; neticenin hesabıyla asla meşgul olmaz, sadece ve sadece Rabbin teveccühünü beklerler. Hidayeti de, dalâleti de Allah'tan bilir -şart-ı âdî plânında iradenin müessiriyeti mahfuz- fermanın O'na ait olduğunu itiraf eder, O'nun hükmüne ve kazasına bin can ile inkıyatta bulunurlar. Bunlar, şer'î ve tenzilî hususlara olabildiğince riayetin yanında, tekvinî emirleri görüp gözetmede de fevkalâde titiz davranırlar. Bunların; hem Kur'ân, hem kâinat, hem muhatapları, hem de Rabbleri karşısında olabildiğine sağlam ve tutarlı bir duruşları vardır; bu duruş, fevkalâde '*ülü'l-azmâne*' ve seçkinlere has bir duruştur.[259]

Uğursuzluk İsnad Etme

Öncelikle ifade etmek gerektir ki, hayır ve şer Allah'ın takdiri dahilinde cereyan etmektedir ve O, hem hayırla hem de şerle kullarını sürekli imtihan etmektedir. Bolluk ve darlıkla imtihan da O'nun sünnet ve kanunlarındandır. Başa gelen müsbet veya menfi her türlü hâlde, sadece olumsuzluk değil aynı zamanda meta-

259 Bkz.: Gülen, Allah ve Hâdiseler Karşısında Peygamberane Duruş, Yeni Ümit, Aralık, 2000.

fizik gerilimi canlı tutma, yanlışlıkların farkına varıp telâfi yollarına koyulma, sıhhat başta olmak üzere sulh ortamı gibi mevcut nimetlerin kadr ü kıymetini bilme ve sürekli aktif hareket etmeye hazır olma gibi farklı maksatlar gizlidir. Bir âyette, '*Biz hangi ülkeye peygamber gönderdiysek, mutlaka oranın halkı gafletten uyansın, Allah'a yönelip yalvarsınlar diye yoksulluğa, hastalık ve musibetlere duçar ederiz.*'[260] denilmek suretiyle bu hususlara işaret edilmektedir.

Aynı zamanda bu türlü olumsuzluklar, sınır tanımadan hemen her ülke ve inancına bakmadan herkesin başına gelebilmektedir. Durum böyle olduğu hâlde ve musibetin dilini çözme gayreti olmayan bazı insanlar, işin kolaycılık tarafını tercih ederek başlarına gelen belâ ve musibetlerin gerçek sebebi olarak iman davetçilerini ve onlara gönül verenleri görmekte ve bütün faturayı onlara çıkarabilmektedirler. Kur'ân'ın değişik yerlerinde böyle bir uğursuzluk ithamından bahsedilerek[261], benzeri bir yakıştırmanın hemen her devirde yaşanabileceği ima edilmekte ve bir yönüyle Kur'ân'a gönül veren Hak dostları daha baştan uyarılmaktadır.

Başına gelen olumsuzluğu, karşı tarafın varlığına bağlama ve bu anlamda uğursuzluk adına birilerini karalama hususunda, insanlık tarihinde ilk olay, Hz. *Âdem*'in (aleyhisselâm) iki oğlu *Hâbil* ve *Kâbil* arasında yaşanan hâdisede kendini göstermektedir. Kendi kurbanının kabul edilmemesi ve kardeşi Hâbil'inkinin kabulünü kardeşinden bilerek ona kin ve nefretle saldıran Kâbil'i, kardeş kâtili yapan sebep de[262] böylesine tahammülsüz bir anlayışın ürünüdür. Zira ona göre, kurbanının kabul edilmeyişinin sebebi kardeşidir ve bu kusurunun cezasını mutlaka bulmalıdır.

---

260 A'raf sûresi, 7/94.

261 Bkz.: A'raf sûresi, 7/131; Neml sûresi, 27/47; Yasin sûresi, 36/18, 19; Nisa sûresi, 4/78.

262 Bkz.: Maide sûresi, 5/27-30.

Hâlbuki herkes, kusuru kendisinde arayıp olaya daha geniş bir açıdan bakıverse, herkes için bir nefis muhasebesine imkân tanınacak ve problem kendiliğinden çözülecektir. Ama ne garip tecelli ki beşer, genel mânâda böylesine bir erdemi temsil kıvamında değildir ve bu hâl, o günden sonra da dur-durak bilmeden sürekli tekrarlanıp durur.

Semûd kavmi, kendilerine peygamber olarak gönderilen Hz. *Salih* (aleyhisselâm) ve ona inananları, topluma uğursuzluk getirmekle itham etmişlerdi.[263] Zira onların yüzünden kıtlık ve açlık gibi sıkıntılar baş göstermiş, toplum inananlar ve inanmayanlar diye ikiye ayrılmaya, ihtilâfa ve bölünmeye başlamıştı.[264] Onların, '*Biz, senin ve sana bağlı olanların yüzünden uğursuzluğa uğradık.*' deyip takındıkları tavır ve ithamlarına karşılık Salih'in (aleyhisselâm) verdiği şu cevap dikkate değerdir:

'*Uğursuzluk dediğiniz şey, Allah katında takdir edilmiştir. Doğrusu siz imtihana tutulan bir toplumsunuz.*'[265]

Aslına bakılacak olursa uğursuzluk dedikleri şey, yarın başlarına gelecek olumsuzluklar kendilerine hatırlatıldığında yeme, içme ve istedikleri gibi yaşamaktan iştahları kaçtığı için zamansız (!) yapılan böyle bir hatırlatmadır ve yaşadıkları çakırkeyf hayatın tadını kaçırmama adına yarın başlarına gelecekleri algılamak istememekte, uğursuzluk deyip üstünü örterek geçiştirmek istemektedirler. Yani, '*Sırası mı şimdi?*' nevinden bir tepkidir onların tavırları.

Başlarına gelecek olumsuzluklar, âhirette karşılaşacakları azaplar nevinden olabileceği gibi aynı zamanda önceki ümmetlerde olduğu şekliyle davete icabet etmeyen kavimlerin başlarına gelen musibetlerin kendilerini de bulacağından duydukları bir

---

263 Neml sûresi, 27/47.

264 Alûsi, Ruhu'l-Meani, 14/315; Tabersi, Mecmaü'l-Beyan, 7/391.

265 Neml sûresi, 27/47; Konuyla ilgili başka âyetler için bkz.: A'raf sûresi, 7/131; Nisa sûresi, 4/78; Yasin sûresi, 36/19.

endişenin neticesi de olabilir. Bu durumda onlara göre, tebliğ yapan uyarıcılar da, gelecek musibetin habercileridir ve işte bunun için onlar, beşer tabiatının gereği olarak tabiî bir tepki ortaya koymaktadırlar.

Görülen o ki, yapageldikleri uğursuzluk ve şirretlikleriyle dünyayı maddî-mânevî kirletip insanca yaşayanlara zindan hâline getiren bu çakırkeyif anlayışın, vaadedilen belâ ve musibetler başına gelmeden veya âhirette her şey kendisine âyan olmadan meseleyi idraki de söz konusu gözükmemektedir.

Yalanla İtham

Medenilere galebe ikna ile mümkün iken fikir ve düşüncede iflâs eden ancak yine de medeni geçinen bu insanların, muhataplarına karşı kullandıkları silâhların en önemlileri iftira ve aslı olsun veya olmasın çamur atarak karalamadır. İşin merkezinde kendileri vardır ya, karşılarında kim ve hangi düşünce olursa olsun onlara göre mutlaka yanlıştır ve hemen bir çaresine bakılmalıdır.

Bu açıdan bakıldığında statükonun en çok başvurduğu silâhlardan biri, şüphesiz iman davetçilerine yalan yanlış sözler atfederek, onları toplum nezdinde itibarsız hâle getirip, buna karşılık kendi konumlarını güçlendirmektir. Bunun için her türlü vesileye başvurmayı da ihmal etmeyen inkârcı düşünce, göz göre göre muhatabına yalan isnat ederken, esas yalanın ortasında kendisinin durduğunun hiç farkında değildir veya farkına varmak istememektedir.

İşin aslına bakıldığında onların, elçilerle pek alıp veremedikleri de yoktur. Problem, onların Hakk'a ait değerlerden bahsetmeleri ve insanları bu konuda bilgilendirerek şuurlanmalarına sebep olmalarıdır. Bir başka ifadeyle, çarpık hayatları başta olmak üzere Yüce Yaratıcı ve diğer temel değerlere karşı gelmelerini örtbas edebilmek için yaşadıkları toplumda bu değerlere sahip çıkarak

insanlara onların güzelliğini gösterip anlatan temsilcileri karalayıp yalanlamak suretiyle gün yüzüne çıkarır, hatasını daha büyük bir hata ile kapatmaya çalışma nevinden bir nevi yansıtma yaparlar.

Hâlbuki, peygamberler seçkin insanlardır ve bu açıdan onlar üzerinde kusur bulmak mümkün değildir. Onların şahıslarıyla ilgili olarak şimdiye kadar söylenilmiş de isbat edilebilmiş herhangi bir olumsuzluk yoktur, olamaz da. Nasıl olabilir ki, onlar insanları olumsuzluklardan kurtarıp bütünüyle hayır merkezli bir nurlu dünyaya davet etmektedirler. Kusur arayan, kendi kusurunu ilân etmiş demektir. İşte misalleri:

Kâbe tamir edilip sıra *Hacerü'l-Esved*'in yerine konulmasına gelmişti. Taşı yerine koyma konusunda aralarında niza' çıktı, anlaşamadılar. Aralarında, Kâbe'nin kapısından ilk girenin hakemliğine müracaatı kararlaştırdılar. Olan bitenden habersiz içeri insanlığın iftihar tablosu girince, sevinç çığlıkları içinde, '*Emin geliyor.*' dediler ve O'nun hakemliğine razı oldular.[266]

Daha önce de zikrettiğimiz gibi Allah Resûlü etraftaki hükümdarlara nâmeler gönderiyordu. Bu mektuplardan birini de, *Roma* imparatoru *Hirakl*'e (Hireklius) göndermişti. Hirakl, mektubu baştan sona okudu. O sırada *Şam* bölgesinde bulunan ve henüz Müslüman olmayan, hattâ o gün için Nebiler Sultanı'nın amansız düşmanı sayılan *Ebû Süfyan*'ı çağırttı ve aralarında şu şekilde bir muhâvere cereyan etti:

– '*O'na daha ziyade ittiba edenler kimlerdir, zenginler mi fakirler mi?*'

– '*Fakirler.*'

– '*Hiç O'na inananlardan dönenler oldu mu?*'

– '*Şimdiye kadar hayır.*'

– '*Artıyorlar mı, eksiliyorlar mı?*'

---

266 Müsned 3/425; İbn Hişam, Sire, 1/209.

– '*Her geçen gün biraz daha artıp çoğalıyorlar.*'

– '*Hayatında hiç yalan söylediğini duydunuz mu?*'

– '*Hayır, O'nu hiçbirimiz yalan söylerken duymadık.*'

Ve işte, mektuptaki çarpıcı ifadelerin tesirinden sonra, henüz Müslümanların en amansız düşmanı olan *Ebû Süfyan*'dan aldığı bu cevaplarla da çarpılan *Hirakl*, kendini tutamayarak şöyle dedi:

'*Bir insanın bunca zaman, insanlara yalan söylemekten kaçınıp da Allah'a karşı yalan söylemesi düşünülemez.*'[267]

Yâsir henüz Müslüman olmamıştı. Oğlu *Ammâr*'a nereye gittiğini sordu. Ammâr: '*Muhammed*'in (sallallahu aleyhi ve sellem) *yanına.*' dediğinde bu cevap Yâsir'e yetmişti:

'*O Emin bir insandır. Mekkeli O'nu böyle tanır. Eğer O, peygamber olduğunu söylüyorsa doğrudur. Çünkü O'nun yalan söylediğini kimse duymamıştır...*'

'*Önce en yakın akrabalarını uyar.*'[268] meâlindeki âyet indiğinde akrabalarını toplayan Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara hitabı sırasında; '*Şu vadinin ardında bir ordu var, sabahın erken saatinde size saldıracak.' desem bana inanır mısınız?*' dediğinde hep bir ağızdan; '*Evet inanırız. Zira senden şimdiye kadar hep doğruluk bulduk.*'[269] demeleri, O'nun doğruluğu konusunda toplumun ittifak ettiğini göstermez mi?

Bilmek, inanmak ve tasdik etmek anlamına gelmiyor olacak ki, yine de bir kısım müşrikler, Nebiyyi Muhterem'e yalan isnadında bulunma cür'etini gösterebiliyor ve böylelikle O'nun, toplum nezdindeki kredisini zedelemeyi hedefliyorlardı.

Bu, sadece Allah Resûlü ve O'nun neş'et ettiği topluma has bir tutum da değildi. O'ndan önceki peygamberlerin de bu türlü bir

[267] Buhârî, bed'ü'l-vahy 6.

[268] Şuara sûresi, 26/214.

[269] Buhârî, tefsir (111), 1, (26), 2; Müslim, iman 355.

karalamaya maruz kaldıkları gibi bugün de aynı iftira, karalama ve tezvir kampanyalarına maruz kalan nice Hak dostu vardır. Böyle bir olaya en güzel misali yine Kur'ân, hem buraya kadar ifade etmeye çalıştığımız tepkilerinin bir özetini hem de tepkilerindeki çeşitliliği nazara vererek peygamberlerle muhatap oldukları kavimleri arasında geçen diyalogu nazara vererek şöyle anlatır:

"*Evet, iki resûl gönderdik onlara,*

'Yalancı!' dediler onlara.

Bunun üzerine, güçlendirdik onları bir üçüncü resûlle,

Dediler hep birden: 'Biz Allah'ın resûlleriyiz size!'

Ahali dedi ki: 'Doğrusu Rahman'ın indirdiği bir şey yok!

Siz de bizim gibi bir beşersiniz,

Evet evet... siz sadece yalancısınız!'

Resûller dediler: 'Elbette biliyor Rabbimiz,

Size gönderilen resûlleriz biz;

Açıkça tebliğden başka bir şeyle mükellef değiliz biz.'

Ahali dedi ki: 'Uğursuzsunuz siz,

Şayet vazgeçmezseniz,

Sizi taşlarız, acı mı acı bir azap size dokundururuz.'

Resûller cevap verdiler:

'Uğursuzluğunuz sizinle beraber, çünkü siz imansızsınız,

İrşad edildiniz diye mi böyle söylüyorsunuz?

Haddi aşan toplumun tekisiniz siz!'"[270]

Hz. *Nuh* (aleyhisselâm) için kavminin, Hz. *Hûd* (aleyhisselâm) için *Âd* topluluğunun, Hz. *Şuayb* (aleyhisselâm) için *Eyke* halkının ve Hz. *Musa* (aleyhisselâm) için *Firavun* ve etrafındakilerin, '*Biz se-*

---

[270] Yasin sûresi, 36/14-19.

ni yalancılardan sanıyoruz.'[271] demeleriyle, *Semûd* kavminin Hz. *Salih* (aleyhisselâm) ve *Mekke*lilerin Nebiyyi Ekrem'e '*Sen yalancının birisin* (kezzab).'[272] şeklinde karalamaya çalışmaları, küfür düşüncesinin imana karşı alerjisini ortaya koyma adına Kur'ân'ın bize bildirdiği diğer örneklerdendir.

Onlara muhalefet edip karşı koyanların ana hedeflerinin, peygamberlerde kusur bulmak değil, onlarla beraber gelen hak ve hakikati inkâr etmek suretiyle Allah'ın âyetlerini yalanlamak olduğunu da bize, yine Allah haber vermektedir. Bu durumu anlatan bir âyette, Peyfamber *Efendimiz*'i muhatap alarak *Cenâb-ı Mevlâ*, '*Ey Resûlüm! Onların söylediklerinin seni üzeceğini elbette pek iyi biliyoruz. Doğrusu onlar seni yalancı saymıyorlar; fakat o zalimler, bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar.*'[273] diyerek, sıkıntıları belli bir noktaya geldiğinde O'nu rahatlatıyordu. Bunun anlamı şu idi:

'*Onlar Sana çeşitli isnatlarda bulunuyorlar. Onların bu isnatları da Seni üzüyor. Sakın, o bedeninin altında kalıp ezilmişlerin ve alışkanlıklarını terk edemeyen nefsinin zebûnu talihsizlerin dedikleri ve söyledikleri, Seni üzmesin. Hem aslında onlar Seni bizzat yalanlamıyorlar. Evet onların hiçbiri kalkıp da Sana yalan isnad edemiyor. Çünkü onlar da biliyorlar ki, Sen yalan söylemekten müberrâsın. 'Emîn' ismini Sana veren onlardır. Bunların akılsızlıklarına bak ki, Sana isnad ettikleri şeylere inanmadıkları*

---

271 Bkz.: Hud sûresi, 11/27; A'raf sûresi, 7/66; Şuara sûresi, 26/186; Kasas sûresi, 28/38; Mü'min sûresi, 40/24.

272 Bkz.: Kamer sûresi, 54/25; Sâd sûresi, 38/4.

273 En'am sûresi, 6/33 Aynı zamanda bu âyet, Allah Teâlâ'nın Peygamber Efendimiz'e verdiği yüce makama delâlet eden yerlerden biridir. Zira O'na hitaben '*Üzülme! Onlar senin yalan söylediğini iddia etmiyorlar. Onlar Allah'ın âyetlerini yalan sayıyorlar.*' buyurarak onu sıkıntıdan kurtarıp, Zâtı üzerine almaktadır. (Yıldırım, Kur'ân-ı Hakim ve Açıklamalı Meali, s. 130; Ayrıca bkz.: Fatır sûresi, 35/8; Şuara sûresi, 26/3)

hâlde, kendi akıl ve muhakemelerine rağmen, böyle bir şeye cür'et ediyorlar. Öyleyse üzülmene ne gerek var!'

Evet, üzülmesi gereken birisi varsa, o da dünya ve ukbânın dizginlerini elinde tutan bir Zât'a karşı -hem de ışığın etrafında ve yanında durdukları hâlde- istifade menfezlerini açıp bir türlü istifade edemeyenlerdi.

Bir taraftan O'na yalan isnad ediyorlardı ama aslında O'na '*yalan söylüyorsun*' demeleri, böyle bir iftiraya kendilerinin inanmaları da mümkün değildi. Zira O, öyle bir hayat yaşamıştı ki, herkes O'nu '*Emin*' diye tanıyordu. Hatta çoğu zaman mübarek adını bile telâffuz etmiyor ve doğrudan doğruya bu sıfatla O'nu çağırıyorlardı. Zaten, 40 yaşına kadar *el-Emin* olarak bilip tanıdıkları ve adıyla değil de bu sıfatıyla çağırdıkları Allah Resûlü'ne, risalet vazifesini açıklayınca sırt çevirip O'nu yalanlamaya kalkışmaları, Efendimiz'i değil de Allah'ın gönderdiklerini kabul etmediklerini gösteren en önemli delil değil midir?

Ne gariptir ki, her şeyi göze alan bu mutlu azınlık, maksatlarına ulaşabilmek için insanlığın en eminine bile yalan isnat ediyor ve o güne kadarki kendi hâllerini de yalanlayarak bunda ısrar ediyorlardı.

Bütün bunlar da göstermektedir ki, peygamberlere yalancılık iftirası, onların ahlâkî durumlarıyla ilgili değil, tamamen tebliğ ettikleri mesajları karalamaya yönelik bir siyasetin neticesidir. Zira peygamberler, nübüvvet sonrasında olduğu gibi onun öncesinde de faziletli ve doğru sözlü idiler. Zaten risalet de, bir seçilmişliğin neticesi değil midir? Nitekim *Ebû Cehil*'in, Allah Resûlü için söylediği şu söz de bunu göstermektedir:

'*Biz senin yalancı olduğunu söyleyemeyiz. Ancak biz senin getirdiğini yalanlıyoruz*'[274]

---

274 Tirmizî, tefsir 6; Beğavi, Mealimu't-Tenzil, 3/139, 140.

Sihirbaz

Her bir peygamber ve onun arkasından giden hak dostları, gönüllerindeki zenginlikleri samimi ve ihlâs içinde topluma aktardıklarında, genel bir kabul görmekte ve kitleler onların sözüyle harekete geçebilmektedir. Bu durum, din karşıtı tavır takınanları çileden çıkarmakta ve gelişen yeni filizleri budama adına değişik oyunlar sergilemeye zorlamaktadır. Bu oyunlardan biri de, hakkın temsilcilerine farklı yaftalar takarak halkı onlardan soğutma şeklinde kendini göstermektedir ki, bunlar arasında en çok tercih edileni, yapılan işe '*sihir*', Hak dostlarına da, *bu işi yapan* anlamında '*sihirbaz'* deyip işin içinden sıyrılmaktır.

Lügat itibarıyla sihir, *sebebi ve kaynağı latif, ince ve gizli olan şey* anlamına gelirken ıstılâhta, *sebebinin gizliliğiyle beraber hakikati olmayan bir kısım tahayyülât, hilekârlık ve göz boyama, hayali hakikat; bâtılı da hak gösterme* demektir.

Aslında bu açıdan meseleye bakılırsa küfür, bütün yollar imana çıktığı hâlde onun üstünü kapatması yönüyle baştan sona bir göz boyama ve aldatmadan ibarettir ve bu yönüyle ona, *sihrin en koyusu, katıksız sihir* denilebilir. Dikkatle bakıldığında görülecektir ki, Hak dostlarını karaladıkları metotlarla insanları çıkmazlara sürükledikleri hâlde inkârcıların, onlara sihir isnad etmeleri bile başlı başına bir sihir; yani göz boyama ve aldatmadır. '*Onlar, insanların gözlerini büyülediler.*'[275] anlamındaki âyette de zaten bu özellikleri vurgulanmaktadır.

Evet, Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) de, '*Muhakkak sözde bir büyü vardır*'[276] şeklinde beyan ettiği gibi sözün bir büyüsü vardır. Söz bir güçtür. Onu gereği gibi kullanmasını bilenler, nice bükülemez bilekleri indirip sırtları yere sermiş,

---

275 A'raf sûresi, 7/116.

276 Buhârî, nikâh 47; Müslim, cuma, 47; Muvatta, kelâm 7.

iflâh olmaz sanılan kitleleri dize getirmişlerdir. Anlaşılan o ki, medenilere galebenin iknadan geçtiği günümüzde sözün büyüsü, daha ayrı bir önem arz etmektedir.

Ancak, peygamberlere karşı bu tabiri kullananların maksadı, onların bu yönünü tasdikten daha ziyade, '*aldatılıyorsunuz*' mesajını vererek kitleleri korkutmak, sihire (!) inanmadıkları için kendilerini temize çıkarmak ve söylenilenler hakkında insanları şüpheye düşürmekti.

Kur'ân'a bu açıdan bakıldığında bir hayli örnekle karşılaşmamız mümkündür. Meselâ, *Semûd* kavminin Hz. *Salih'e* (aleyhisselâm), *Eyke* halkının da Hz. *Şuayb'a* (aleyhisselâm), '*Sen bir sihirin etkisine kapılmışlardan birisin.*'[277] demeleri; *Firavun* ve etrafındakilerin Hz. *Musa* (aleyhisselâm) için, '*Bu, ya büyücü, ya da bir deli.*'[278] yaftası takmaları ilk akla gelenlerdir. Benzeri tepkiler, Hz. *Harun* (aleyhisselâm) için geçerli olduğu gibi, tebliği yapılanların doğruluğunu anlatma bakımından gösterilen mucizelerle ilgili de söz konusudur.[279]

Sihir ve sihirbaz ifadelerinin hakkında en çok kullanıldığı peygamberlerden biri de *Efendimiz* (sallallahu aleyhi ve sellem) ve O'nun vesilesiyle bize gönderilen son kitap *Kur'ân*'dır. *İlâhi Beyan*'da da zaman zaman, '*Apaçık bir sihir veya büyü*'[280] denilerek tepkileri verilen bazen de, '*Biz, onların seni dinlerken ne sebeple dinlediklerini, kulis yaparken insanlara, 'Siz sadece büyülenmiş, kendisinde sihir etkisi olan birinin peşinde gidiyorsunuz.' diye fısıldaşarak vesvese verdiklerini gayet iyi biliyoruz.*'[281] şeklinde zikredilen bu ithamlarla ilgili çok misal vardır.[282] Onlar arasından şu vaka,

---

277 Şuara sûresi, 26/153, 185.

278 Zariyat sûresi, 51/39.

279 Bkz.:Tâhâ sûresi, 20/63; Kasas sûresi, 28/36.

280 Hûd sûresi, 11/7.

281 İsra sûresi, 17/47.

282 Konuyla ilgili olarak ayrıca bkz.: A'raf sûresi, 7/109, 116, 132; Mâide sûresi, 5/110;

hem dikkat çekmesi, hem de *Kureyş*'in ruh hâletini anlatması bakımından oldukça ilginç ve çok önemlidir:

Kureyş'in ileri gelenlerinden *Velîd b. Muğîre*, bir gün Nebiler Nebisin'e gelmişti. Peygamber Efendimiz'de ona Kur'ân okumuştu. Kur'ân'ı dinleyen Velîd'in kalbi yumuşar gibi olmuş ve dinlediklerinden etkilenmişti. Bunu duyan *Ebû Cehil*, Velîd'e gelerek, onu can damarından vurmak istemiş, İnsanlığın fahr'inden iltifatlar gördüğü için yumuşadığını ima eden cümleleriyle onun damarına basıp eski hâline döndürmeyi murad etmişti.

Velîd'in, benlik, gurur, kibir ve kavmiyet düşüncesi gibi en can alıcı damarlarına basıldığında şiddetle tepki koyması üzerine Ebû Cehil,

– *O hâlde O'nun hakkında bir şeyler söyle de kavmin işitsin, senin O'ndan hoşlanmadığını ve inkâr ettiğini anlasınlar.*' deyince Velîd,

– *Ne diyeyim bilmem ki? İçinizde şiiri, recez ve kasidesiyle benden daha iyi bileniniz yoktur; O'nun söylediği bunların hiç birine benzemiyor. O'nun sözünde bir halâvet, tatlılık var ki, her sözün üstüne çıkıyor.*' cevabını vermişti. Israrını sürdüren Ebû Cehil,

– *O'nun hakkında bir şey söylemedikçe kavmin senden katiyen razı olmaz.*' deyince kalkıp kavminin arasına giren Velîd, onlara şu konuşmayı yapmıştı:

– *Siz, Muhammed'e 'Mecnundur.' diyorsunuz; hiç kimseyi boğarken gördünüz mü? 'Kâhindir.' diyorsunuz; hiç kehanete*

En'am sûresi,6/7; Yunus sûresi, 10/2, 76, 77; Hûd sûresi, 11/7; Enbiya sûresi, 21/3; Şuara sûresi, 26/34, 35, 49, 153, 185; Neml sûresi, 27/13; Kasas sûresi, 28/36, 48; Sebe' sûresi, 34/43; Saffat sûresi, 37/15; Sâd sûresi, 38/4; Zuhruf sûresi, 43/30, 49; Ahkaf sûresi, 46/7; Tûr sûresi, 52/15; Kamer sûresi, 54/2; Müddessir sûresi, 74/24; Tâhâ sûresi, 20/57; Mü'min sûresi, 40/24; Zariyat sûresi, 51/39, 52; İsra sûresi, 17/47, 101; Furkan sûresi, 25/8; Hicr sûresi, 15/15.

çalışırken müşahede ettiniz mi? 'Şâirdir.' diyorsunuz; hiç şiir ile uğraşırken gördünüz mü? 'Yalancıdır.' diyorsunuz; hiçbir yalanına rastladınız mı?'

Muhatapları bütün bu sorulara '*hayır*' cevabını verip '*peki o hâlde bu nedir?*' diye sorunca Velîd, '*Bırakın da düşüneyim.*' dedi. Düşündü, düşündü ve ancak;

– *Bu, ehlinden öğrenilen cazibeli bir sihirdir.*' demek suretiyle işin içinden çıkabildi.[283]

Evet, her ne kadar bazı insanlar inanmadıklarını ifade etseler de aslında mutlak inkâr anlamında küfr-ü mutlak yoktur. Sadece bazı insanlar, inanmadıkları konusunda kendilerini iknaya zorlamakta ve bir nevi kendilerini kandırmaktadır. Misallerden de anlaşılacağı üzere Allah Resûlü'nün baş düşmanları bile O'nun risaletini doğrudan inkâr edemiyorlar ve inkâr edemedikleri bu hakikate bir kılıf uydurabilmenin yollarını araştırıyorlar, başka bir çıkış yolu bulamadıkları için de, en son çare olarak sihir demekle bu ağırlığı üzerlerinden attıklarını düşünüp kendilerince oyalanıyorlardı.

Kur'ân'ı, cahil halkı aldatmak, onları dünya zevk ve hürriyetlerinden mahrum etmek suretiyle üzerlerinde baskı kurmak için uydurulmuş bir hile, bir oyun ve apaçık bir sihir sayan bu insanların taassubane katı tavırları[284], aynı zamanda Kur'ân'ın sıradan bir kelâm ve bir insan sözü olmadığının, kendi ağızlarıyla itiraf edilmesi anlamına da gelmektedir.[285] Nitekim *Ebû Süfyan, Ebû Cehil ve Ahnes b Şerik*'in, iki gece peş peşe ve gizlice Allah Resûlü'nün Kur'ân okuyuşunu dinlemeleriyle ilgili olay da bunu

283 Taberi, Camiü'l-Beyan, 29/195; Alûsi, Ruhu'l-Meani, 29/211, 212; Müddessir sûresinin 11-25 âyetlerinin bu münasebetle indiği ve orada Yüce Mevlâ'nın, Velîd'in tavrını bir örnek olarak bütün mü'minlere anlattığı ifade edilmektedir.

284 Şevkâni, Fethu'l-Kadir, 3/291; Elmalılı, 4/523.

285 Yıldırım, Kur'ân-ı Hakim ve Açıklamalı Meali, 502.

göstermektedir.[286] Şafak sökünce birbirleriyle karşılaşmışlar ve *yaptıklarının halka kötü örnek teşkil edeceğini, onların böyle bir görüntü vermelerinin kitleleri imana sevk edeceğini* belirterek ve böyle bir yanlıştan(!) vazgeçmeleri gerektiğini söyleyerek kendilerini kınamışlardı.

Sözün giderek daha da önem kazandığı bir dünyada, kürsülerde gönlünün zenginliğini boşaltarak insanları aydınlatan her bir gönül eri için bugün söylenilenler de aslında dünkülerden farksızdır. '*İnsanları aldatıp muhakemelerini çalıyor; gözlerini boyayıp bir büyü ile dünyanın dört bir yanında bir maceranın peşine salıyorsunuz.*', '*Gençlerin aklını çeliyor.*' gibi sözler, yapılanlar hakkında ileri-geri söz söyleyip müsbet anlamda bir fikir üretemeyenlerin, mefkûreyi karalama adına başvurageldikleri genel bir tarz olarak bu gün de varlığını hissettirmektedir.

Hâlbuki mesele, göz boyayıp insanları bir maceraya sevk etmek değil, gözlerindeki perdeyi kaldırıp aydınlığın nurlu atmosferinde özgürce huzuru yakalamanın yollarını göstermektir. Esarette hürriyet solukladığını sanan bir avuç insan fark etmese de, Bir olan Rabbi'ne kullukla bütün esaretlerden kurtulan kitleler, bugün dünyanın dört bir yanında işin tadını almış ve tutan mayanın kalitesini artırma adına olağanüstü bir gayret sergilemektedirler. O hâlde, kitleler bu aydınlık dünyanın farkına varıp kapılarını açtıkları yerde, söylenilenlerden rahatsızlık duyup üzülme bir yana, gerçeği bütün çıplaklığıyla müşahede edebilmek için, bir de azınlığın tükenmek üzere olan sesini temsil eden bu insanların hâlini masaya yatırıp tahlilini yaparak realiteyi iyi görmek gerek..!

---

286 Gizli Kur'ân dinlemenin akabinde şafak sökünce birbirleriyle karşılaşan Ahnes, Ebû Cehil ve Ebû Süfyan, yaptıklarının halka kötü örnek teşkil edeceğini belirterek bundan vazgeçmişler ve yaptıklarından dolayı kendilerini kınayarak oradan ayrılmışlardı. (Bkz.: İbn Kesir, 7/81)

Bütün bunlara cevap mahiyetinde son sözü Kur'ân şöyle söyler:

'Size gelen gerçeği böyle mi nitelendiriyorsunuz?

İnsaf edin, sihir midir bu?

Şu bir gerçektir ki büyücüler iflâh olmazlar.'[287]

Şâir

Şiir yazmak, söylemek ve onunla meşgul olmak, ne bir günah ne de yüz kızartıcı bir suçtur. Hemen her dönemde olduğu gibi karalanmasına karar verilen insanlar hakkında, daha büyük (!) bir cürüm bulup insanlar nezdindeki konumlarını sarsamayan mutlu azınlık, sadece çamur atma adına, karalama kampanyalarında kullanabileceği malzeme ararken bulduğu her şeyi değerlendirmektedir. Gel gör ki, şiir de bu malzemeler arasındadır. Hâlbuki o, edebî bir zevk, ayrıca bir kabiliyet işidir. Onu, peygamberler ve Hak dostları için olumsuz bir sıfat gibi kullanarak halkla aralarına duvar örme gayretlerine karşılık Kur'ân'ın verdiği cevap şu şekildedir:

'Bu Kur'ân, pek kerim bir Resûlün sözüdür. O, bir şâirin sözü değildir. İnanmanız ne de az sizin! O, bir kâhinin sözü de değil. Ne de az düşünüyorsunuz!'[288]

Aslına bakılacak olursa müşriklerin Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) için kendilerini şâir deme zorunda hissetmeleri, O'nunla ilgili olumsuz denilebilecek herhangi bir nokta bulamadıklarının bir ifadesi ve açıkça bir itirafıdır. Sürekli olumsuz bakıp eksik görmeye çalışan bir insan, neticede şâirlik vasfına yapışarak ondan medet umuyorsa, peşinen olumsuzluk bulma konusundaki acziyetini itiraf ediyor demektir. Bunu yaparken de, netice elde

---

287 Yunus sûresi, 10/77.

288 Hâkka sûresi , 69/40, 42.

edemeyeceği bir yolda kuru gürültü çıkardığının farkındadır. Bir yönüyle bu, karşı çıktığı düşünce aleyhinde herhangi bir şey söyleyememiş olmamak için başvurulan bir çığırtkanlıktır.

Kâhin

Kâhin, henüz müşahede âleminin normlarıyla değerlendirilme imkânı olmayan gayb âleminden haber verdiği kabul edilen insan demektir. Kehanetle uğraşan kişi, kulak hırsızlığı yapan bazı cin ve şeytanlarla ilişki kurar ve onlardan elde ettiği bazı kırıntılarla, gerek geçmişle ilgili gerekse geleceğe yönelik tahminlerde bulunur. İsabet ettiği noktalar olabildiği gibi bunlar, genelde ve büyük çoğunlukla tutmayan tahmin ve büyük ölçüde de yalanlardan ibarettir. Genelde bu işi yapanlara '*arraf*' da denilmektedir[289] ki din, bu tür işlerle uğraşmayı, uğraşanlarla ilişki kurup kehanete yatırım yapmayı temelinden yasaklamakta, bu türlü abes işlerle meşgul olmayı men etmektedir.

Zira gelecekte ne olup biteceğini Allah'tan başkasının bilmesi mümkün değildir. İnsanların muttali olamayacakları beş temel husustan birisi de gayb meselesidir.[290] Hadislerde de bu beş meseleye vurgu yapılmakta ve insanlar tarafından bilinmezliği ortaya konulmaktadır.

Ancak bu, Allah Teâlâ'nın bazı makbul kullarına, hattâ bu beş meseleden bazılarını bildirmesine de mani değildir.[291] Allah'ın,

---

289 Halebi, Umdetü'l-Huffaz, 3/435; Elmalılı, 8/326.

290 '*Muğayyebat-ı Hamse*' olarak bilinen bu beş şey, *kıyametin ne zaman kopacağı, yağmurun yağma zamanı, rahimlerde olup biten şey, yarın kazanılacak şeyler* ve *insanın nerede öleceğidir*. (Bkz. Lokman sûresi, 31/34)

291 Gayb, mutlak ve izafi olmak üzere iki çeşittir. Âyet, mutlak gaybın bir başkası tarafından bilinmesini reddediyor. İzafi gayb, bazı şartlara, bazı durumlara, bazı şahıslara göre gayb iken bazılarına göre gayb olmayan hususlara denir. Meselâ, *İstanbul*'daki insan *Tokyo*'da cereyan eden hâdiseyi bilemez. Ama vasıtalara sahip olan kimse, televizyon teknolojisi sayesinde görebilir. Bir sene sonra yağmurun ne

gaybı Resûlü'ne bildirmesi de, zaten gaybı O'ndan başkasının bildiği anlamına gelmemekte, aksine gaybın Allah'a has olduğunu teyit etmektedir.

Bilindiği gibi din, geçmiş ve geleceği aynı anda görüp bilen Allah'ın gönderdiği değerler mecmuasıdır. Elbette onda geçmişin haberleri olduğu gibi gelecekle ilgili de belli başlı ipuçları vardır. Bunların bazıları açık ve herkesin anlayabileceği tarzda olurken diğer bir kısmını, sadece ilimde derinlik kazanan kurbet sahipleri bilebilmektedirler. Peygamberler elbette burada başı çekmektedirler. Allah'ın, kendilerinden razı olduğu ve gizli ilmine muttali kılmayı murad ettiği Resûllerine gaybın hazinelerini açacağını bize bizzat Kur'ân anlatmaktadır.[292]

Kâhinlik de bir gayp meselesidir ve kehanetin çok çeşidi vardır; bir takım nokta ve çizgilerle gayptan haber verme arayışı olan *remil*, harflerin rakamsal değerleriyle tarih düşme anlamında *cifir*, hipnozda olduğu gibi yapılan telkinin etkisiyle insanı kendinden geçirme olarak *manyatizm*, *fal* ve *bakıcılık*, ruh çağırma olarak *ispritizma,* ruh hâllerini değerlendiren *psişizm,* ruhsal olaylara bilimsel yaklaşmaya çalışan *metapsişizm* gibi alanlarla kehanet yapıp bazı

zaman, ne kadar yağacağı mutlak gaybdır. Ama Allah, dünya atmosferinde yağmurun sebeplerini var ettikten sonra, diğer insanlar için yağmur zamanını bilmek gayb olduğu hâlde meteoroloji uzmanları tahmin raporu verebilir.

Diğer bir konu da, *ana karnındaki ceninin cinsiyeti*ni bilme işidir. Son dönemde ultrason gibi cihazlarla bunu tespit mümkündür. Âyet-i kerime, '*Rahimlerde olanı yalnız Allah bilir.*' buyuruyor. '*Mâ*' Arapça'da en umumi lâfızdır. Kapsamı son derece geniştir. Doğacak çocuğun her türlü maddi özelliklerine, genetik özelliklerine şamil olduğu gibi bütün istidatları, kabiliyetleri, hayat mukadderatı, ta Cennet'e veya Cehennem'e girinceye kadar bütün özellik ve ayrıntıları dahildir ki bunların yanında kız mı erkek mi olacağı meselesi zikre bile değmez. Geçen asırlardaki müfessirler için, cinsiyeti bilmek mutlak gayb durumunda olduğundan, bazıları bilinmeyecek şeylere misal verme kabilinden bunu söz konusu etmişlerdir. Bkz. Yıldırım, a.g.e., s. 413.

292 İlgili âyet, '*O bütün gaybı bilir. Fakat gayblarına kimseyi vakıf etmez. Ancak, bildirmeyi dilediği bir elçiye bildirir*' şeklindedir. Bkz. Cin sûresi, 72/27.

bilinmezleri bildiklerini söyleyen ve çoğunlukla da bunu maddi çıkar için yapıp haksız kazanç sağlayanlar, genelde bütün toplumlarda zaman zaman kendini hissettirmekte ve çoğunlukla insanların ümitleri üzerinden ekonomik getiri sağlamayı hedeflemektedirler.

Din adına gönüllerindeki zenginlikleri, kendileri yaşama yanında aynı zamanda etraflarıyla paylaşmak isteyenlere karşı direnće geçen reaksiyoner insanların, bir taraftan dine kehanet, sihir ve şiir gibi yaftalar yapıştırmaya çalışırken diğer yandan da kendilerinin bizzat bu türlü işlere prim vermek suretiyle tatmin olmaya çalışmalarını anlamaya imkân yoktur. Bunun sadece bir açıklaması olabilir; o da, samimi dindar insanları, bazı ifadelerinden hareketle kehanetle itham etmeleri, onların toplum üzerindeki tesirlerini kırmaya matuf olmasıdır.

Kur'ân'ın verdiği bilgiler doğrultusunda bakıldığında bir çok peygamberin böyle bir karalamaya maruz kaldığı görülmektedir. Hâlbuki kehanetle risaletin aynı kefeye konulması ve birbiriyle bağdaşması asla söz konusu olamaz. Birinde, en ciddî meselelerin gündeme getirilmesi ve onların insanlara tebliği söz konusu iken diğerinde mesnetsiz söz ve bilgi üretimi, dolayısıyla da fikir keşmekeşliği hakimdir.

Gerek Kur'ân'ın gelecekle ilgili bazı haberlerden bahsetmesini, gerekse Allah Resûlü'nün istikbale yönelik ifadelerini değerlendiren *Kureyş*, O'nu yalnız bırakma adına '*kâhin*' yakıştırmasını da yapmış ve insanları O'ndan soğutmak istemişti. Hem de bu isnad, '*Her kim arrafa veya kâhine gider de onu dediğinde tasdik eder, onaylarsa, o Ebu'l-Kasım'a indirilmiş olanı inkâr etmiş demektir.*'[293] diyerek kehanetin köküne kezzap döken Allah Resûlü'ne yapılıyordu.

---

[293] Bazı rivâyetlerde bu ifade, '*Kim arrafa gider de ona bir şey sorarsa kırk gece namazı kabul olmaz.*' denilerek bu türlü faaliyetlerden insanların uzak durması istenilmiştir. Bkz.: Müslim, selâm 125; Müsned 2/429; 4/68; 5/380.

Hâlbuki O'na 'şair' demek ne kadar asılsız ve mesdetsiz bir yakıştırmaysa kâhinlik de ondan farklı değildir. Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) kâhin yakıştırması o kadar abes ve bâtıldır ki Kur'ân, şair yaftasıyla ilgili belli noktalarda açıklayıcı bilgi getirdiği hâlde kâhinlikle ilgili '*O, bir kâhinin sözü de değil! Ne de az düşünüyorsunuz!*'[294] demekle yetinmektedir. Zira bunlar, cevap vermeye gerek bırakmayacak kadar açık bir iftira ve mesnetsiz bir karalamadır.

Allah (celle celâluhû), '*Ey Resûlüm! Sen irşad ve nasihatına devam et. Sen Rabbinin ihsanı sayesinde kâfirlerin iddia ettikleri gibi kâhin de değilsin, deli de değilsin.*'[295] dedikten sonra daha bir başka delil aramak da abes olsa gerek..!

Mecnûn

Cinnet, bir nevi deliliktir ve böyle bir hâle dûçar olana mecnûn denir. Genelde her toplumda rastlanan bu tür insanlar, hâl ve hareket itibarıyla kontrolsüz oldukları için kendi hâllerine terk edilmiş ve bağımsız bir hayat yaşamaktadırlar. Dedikleri itibar görmemekte, sözlerinin de bir tesiri olmamaktadır.

Peygamberler ve onların arkasında yerini alanlar için müşriklerin bu vasfı kullanma sebeplerine gelince, onlar vasıtasıyla gelen ilâhi emirlerin, -hâşâ- ne dediğini bilmeyen insanların söylediği sözler olarak telâkki edip toplum nezdindeki tesirlerini kırmaktır.

Mânâya kapalı yaşayan insanlara göre, iman adına maddî mânevî her türlü fedakârlığı yaparak ve hiçbir karşılık beklemeden sürekli faaliyet yürüten bu insanlar ancak deli olabilirler. Bu bir yana, müşriklerin genelde Hak dostlarına cinnet isnat etmelerinin altında yatan sebep, peygamberleri, sözüne itibar

294 Hâkka sûresi, 69/42.
295 Tûr sûresi, 52/29.

edilemeyecek kadar aklı yerinde olmayan ve konuştukları ciddiye alınamayacak konumda olan kimseler olarak gösterip hem kendileri adına bir mazerete sığınmak hem de insanları onlardan ürkütmektir.

Bu açıdan meseleye bakıldığında ilk günden Allah Resûlü'ne kadar tarihî süreç içinde gönderilen peygamberler ve vahiy hakkında inkârcılar tarafından uydurulan iftira ve ithamlar hep birbirine benzer. Bunlar, hakkı tebliğ eden peygamber ve gelen vahyin önünü almak, onları dinlenmeye deymez bir şey gibi gösterip insanları ondan uzaklaştırmak gibi maksatlarla yapılmış karalama faaliyetleridir.[296]

Kur'ân'ın anlattığına göre diğer nebiler gibi Hz. *Nuh*'a (aleyhisselâm) da kavmi aynı yaftayı takıyor, '*Biz atalarımızdan böyle bir şey işitmedik. Bu, delinin tekinden başka biri değil. O'na biraz süre tanıyın, sonra iş aydınlanır, siz de gereğini yaparsınız.*'[297] diyorlardı.

Âd kavminin Hz. *Hûd*'a (aleyhisselâm) bakışları da farklı değildi; '*Biz, seni bir çılgınlık, bir beyinsizlik içinde bocalar görüyoruz. Ve senin yalancılardan biri olduğunu düşünüyoruz.*'[298]

Hâlbuki onlar, insanları küfrün cinnetinden kurtarıp imanın akıl dolu atmosferine taşımak için hayatlarını vakfetmişler, delileri akıllandırmak için uğraş vermişlerdir. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) için de aynı şeyler isnad edilmiş ve göz göre göre ve inanmadıkları hâlde aynı yaftayı takmak istemişlerdir. Böyle

---

296 Bkz.: Akgül, Muhittin, Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamber, Nil Yayınevi, İzmir, 1999, 105, 106.

297 Mü'minûn sûresi, 23/24, 25.

298 A'raf sûresi, 7/66; Ayrıca bkz. Hıcr sûresi, 15/6; Şuara sûresi, 26/27; Saffat sûresi, 37/36; Duhan sûresi, 44/14; Zariyat sûresi, 51/39, 52; Tûr sûresi, 52/29; Kamer sûresi, 54/9; Kalem sûresi, 68/2, 51; Tekvir sûresi, 81/22; Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de konu edilen 'Cinnet' maddesine bu açıdan bakılıp incelendiğinde daha geniş bilgiye ulaşmak mümkün olacaktır.

bir isnad karşısında Yüce Mevlâ, '*Bunlar hiç düşünmediler mi ki, kendilerine tebliğde bulunan arkadaşları Muhammed'de delilikten hiçbir eser yoktur. O sadece ilerideki tehlikelerden kurtarmak için görevli bir uyarıcıdır*'[299] demekte ve fikir adına çıkmaza girdiklerinde gerçekle yüzleşmemek için ne türlü bahanelere sığınabileceklerini ortaya koymaktadır.

Şu bir gerçektir ki, toplumun genel kabullerine, hayat tarzına ve ideolojisine uymayıp ters düşen insanlara dün olduğu gibi bugün de deli gömleği giydirmek ve neticede, '*suyu tersine akıtmaya çalışmak nevinden işlere kalkışma*' ve '*aklından zoru var*' anlamında aptallıkla itham etmek, imana alerji duyanların ortak tavrıdır. Tarihî süreç içinde mihnet üstüne mihnetlere maruz bırakılarak çile dolu bir hayat yaşamaya mahkûm edilen *Ahmed İbn Hanbel*'den *Bediüzzaman Said Nursi*'ye, ondan da günümüzde hakkı temsil eden yüce kametlere ve nihayet yarın aynı işi yapacak Hak dostlarına kadar nice hakikat eri vardır ki ona cinnet gömleği giydirilmiş olmasın.

Cı, Cu

İnandığı hak değerler uğruna hareket eden insanları sözle taciz etme noktasında başvurulan metotlardan biri de, bir ad veya ûnvanla isimlendirip onları bir yere isnad ederek topyekûn temsil edilen düşünceyi karalamaktır.

İslâm, evrensel olma özelliği itibarıyla bütün insanlara hitap etmektedir. Onun yelpazesi, tasavvurlarımızı aşan bir genişliğe sahiptir. Küfür ve şirk hariç, taklidî imana sahip olan da, velâyet-i kübraya talip olup da; '*Ben Kur'ân ve Sünnet'ten öğrendiğim şeyleri enfüsî yolla vicdanımda duymak istiyorum.*' diyen de bu yelpazede yerini bulmaktadır. Aslında, Kur'ân ve Sünnet'in

---

[299] A'raf sûresi, 7/184

gölgesinde yürümek, zaten bu düşünce çizgisinde hareket etmek anlamına gelmektedir.

Allah, zaman ve mekândan münezzehtir. Zaman ve mekândan münezzeh Cenâb-ı Hakk'ın, evrensellik vasfıyla gönderdiği kitabın ismi ise Kur'ân'dır. Kur'ân her dönemde, her seviyedeki insana ve onun problemlerine yegâne çare kaynağıdır. Onun çerçevesini daraltmaya, hitap ettiği yelpazeyi büzmeye kimsenin hakkı yoktur. Kur'ân'ın tarz-ı telâkkisi, bizim 'cı', 'cu' diye daralttığımız anlayışın çok çok üstündedir. Unutmamak gerektir ki, Allah'a giden yollar mahlukatın nefesleri adedincedir.

Böylesine geniş bir yelpazeyi temsil edip onu yaşamaya çalışan hiçbir insan, 'cı' ve 'cu'larla karalanıp marjinalleştirilemez. İman, bir bütünlüğü ifade eder. Onu birilerine göre şubelere ayırmaya kimsenin ne hakkı ne de salâhiyeti vardır.

Bilhassa son dönemlerin ürünü olarak dindarların karalanma metotlarından birisi olarak kullanılan ve âdeta bir nevi çarşı-Pazarda esnafın yaptığı ticarî sınıflandırmayı hatırlatıp *bozacı, tinerci, ayakkabıcı, manifaturacı* gibi çağrışımlar yapan, '*Nurcu*', '*Süleymancı*', '*Adıyamancı*' '*Menzilci*', '*Turancı*', '*Fethullahçı*' ve '*Tarikatçı*' gibi yakıştırmalar, sadece kaba bir cehalet ve sınır tanımaz bir dışlama faaliyetinin ürünü olarak algılanabilir. Aksi hâlde hiçbir insan, dini kendi merkezli görerek '*benim dediğim gibi olacak*' dayatmasına gitmemiş, doğrudan Kur'ân ve Sünnet merkezli bir hamle ortaya koymuştur. Bu merkezin dışında kalanlar ise, zaten bahsimizin konusu değildir.

İslâm, her türlü '*cilik'* ve '*culuk'* ayırımlarına temelden karşıdır. Nasıl, Hıristiyanlığın adı baştan *Hıristiyanlık* değildi ve *Romalılar*, '*İsa'ya uyanlar*' mânâsında bir aşağılama ve suçlama olarak '*Hıristiyan = Hrist* (Krist-Hristos)*'a uyan*' ifadesini uydurdular; yine nasıl, müsteşrikler, İslâm'ı ilâhi bir din değil de, Efendimiz Hz. *Muhammed*'in güya kurduğu bir din olduğu imajını vermek

için '*Muhammedanism=Muhammedilik, Muhammedçilik*' tabirini uydurdular; aynı şekilde, bugün de bazıları, hem ortada bir suç örgütü olduğu imajını vermek, hem de bazılarını suçlayabilmek için '*Nurcu, Fethullahçı, tarikatçı*' gibi uydurmalara gidiyor ve bundan kendileri adına bir başarı bekliyorlar.

Bu, toplumu kamplara bölme faaliyetidir. Kaldı ki böylesi yakıştırmalarla ademe mahkûm edilmek istenilen insanlar, genelde hayat boyu farklılıkları ortadan kaldırıp toplumun değişik kesimlerini aynı şemsiyenin altında bir araya getirme gayreti ortaya koyan insanlardır. Toplumu bu türlü kamplara bölerek bireyleri birbirinden koparmaya çalışanlara karşı en büyük mücadeleyi veren bu insanların, bu denli nokta vuruşlarla etkisiz hâle getirilme çabalarının, tarihte olduğu gibi bu gün de tutmayacağı ve sonuçsuz yakıştırmalar olarak tarihin çöp sepetinde çürümeye bırakılacağı muhakkaktır.

Kur'ân-ı Kerim ile İlgili Takıntıları

Kur'ân-ı Kerim ile Toplum Arasını Ayırma Çabaları

Güllerin arasında her devirde diken olma özelliği taşıyan ve her yönüyle gülden alerji duyan azınlık düşüncesi, iman adına her türlü değere karşı kampanya yapmakla yetinmemiş, ilâhi mesajla insanların arasına kalın duvarlar örerek toplumu istedikleri gibi yönlendirmeyi de hedeflemişlerdir. Niteliği her dönemde farklılık arz etse de hedef hep aynıdır: zavallı kalabalıklar, mutlu azınlığın arzuları gerçekleşecek diye ufuksuzluğun karanlık girdaplarına itilmektedir. Yeri gelmiş, Kur'ân'ı toplumdan tecrit etme adına plânlar yapılmış, zaman olmuş, onun öğretimine yasaklar getirilmiş, gün gelmiş ilim ve irfan yuvaları maniple edilerek ayrı bir girdapta can çekişmeye terk edilmiş ve sonuçta hep yüce değerlerle insanlar birbirinden koparılmak istenmiştir.

Sadece ülkemiz değil dünyanın değişik yerlerinde de kendini gösteren, Kur'ân okuma ve öğrenmeyi doğrudan veya dolaylı olarak yasaklama, eğitim müesseselerinin kapılarına kilit vurma, buralarda okuyan veya okumayı düşünen gençler ve velileri için bu müesseselerin cazibesini kırarak başka yerlere yönlendirmeye çalışma, belli spot cümleler üreterek yafta diye taktıkları insanların toplum tarafından dışlanması için karalama kampanyaları düzenlemek gibi faaliyetler hep olagelmiş ve günümüzde de -maalesef- açık bir şekilde varlığını devam ettirmektedir. Burada, halkın % 90-95 veya % 99'unun Müslüman olması ve kendi değerlerinin, çocukları tarafından öğrenilerek geleceğe taşınmasını istemelerinin hiçbir önemi yoktur! Önemli olan, mutlu azınlığın arzu ve istekleridir. Bir zamanlar ülkemizde hemen herkesin çocuğunu kaydettirmek için birbiriyle yarıştığı bu okullar zincirine kayıt yaptırabilmek için günlerce devam eden veli ve öğrenci kuyrukları, bugün yerini sadece bazı sınıflarında hayat emaresi olan boynu bükük binalara bırakmamış mıdır? Ya Kur'ân Kursları ve hafızlık müessesesinin başına gelenler!

Bugünün Müslüman devletlerindeki durum da bundan farklı mıdır? Hayır. Çoğu İslâm ülkesi bugün, azınlığın da azınlığı denilebilecek küçük –hattâ sonradan yamanmış, ithal ve montaj- bir kitle tarafından sevk ve idare edilmektedir. Küfür, inat ve ilhadın, doğrusu ne memleketi ne de yaşadığı belli bir çağı var? O hemen her yerde ve her zaman üstüne düşeni yerine getirme yarışı içinde. İlk günkü tavrı ne ise bugünkü ondan farklı değil.

Konuyla ilgili olarak bilgi veren İlâhi Beyan, *Mekke* müşriklerinin Kur'ân'la ilgili tavrını şu şekilde aktarmaktadır:

'*Onlardan seni Kur'ân okurken dinleyenler de vardır. Fakat Biz onu lâyık olduğu şekilde anlamalarına mani olmak için, onların kalblerine kat kat örtüler gerdik. Kulaklarının içine de, gereği gibi işitmelerini engelleyen ağırlıklar koyduk. Artık onlar her*

türlü mûcize ve belgeyi de görseler yine iman etmezler. O kadar ki yanına geldikleri zaman seninle münakaşaya girişerek 'Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir.' derler. Onlar hem halkı Kur'ân'dan ve Peygamber'den uzaklaştırırlar, hem de kendileri ondan geri dururlar. Böylece yalnız kendilerini mahvederler de farkına varmazlar. Onlar ateşin karşısında durdurulup da 'Ah ne olurdu, dünyaya bir geri döndürülsek de Rabbimizin âyetlerini inkâr etmesek, mü'minlerden olsak!' dedikleri zaman bir görsen, neler olacak neler!'[300]

Âyette de ifade edildiği gibi müşrikler, kendileri Kur'ân'ı dinleyip istifade etmedikleri gibi aynı zamanda halkı da ondan uzaklaştırabilmek için değişik entrikalar peşine düşmüş ve onun hakkında ileri-geri konuşmaya başlamışlardır.

Bunun için zaman zaman metot değiştirmiş ve hep farklı bir yaklaşımla toplumun karşısına çıkmışlardır. En çok kullandıkları metot, -kısmen yukarıda da ifade edildiği gibi- kuru gürültü çıkarmak suretiyle yaygara yapıp Hak Beyan'ın anlaşılmasını engelleme, lâf kalabalığında onun değerini düşürme, okuyanlara engel olma, okunmasını ve okunan Kur'ân'ı dinlemeyi yasaklama, Kur'ân eğitimi verilen müesseselerin önünü kesecek yol ve yöntemler geliştirerek okuma zeminini yok etme, okuyanları tehdit, tehcir, tevkif ve fiilî işkence, hattâ öldürme şeklinde kendini göstermektedir. Bütün bunları gerçekleştirirken kullanılan metot da, dönem dönem değişiklik arz etmekte ve farklı kisvelere bürünerek insanlar Kur'ân'dan uzaklaştırılmak istenmektedir. Bunlardan bazılarını mercek altına alacak olursak:

---

300 En'am sûresi, 6/25, 26, 27; âyetler, '*Hayır! Öteden beri gizledikleri utandırıcı çirkin hâlleri, münafıklıkları yüzlerine vuruldu da ondan böyle söylüyorlar. Yoksa geri gönderilseler bile, yine kendilerine yasaklanan kötülükleri yapmaya dönecek ve diyeceklerdi ki: 'Hayat, sırf dünya hayatımızdan ibaret, biz bir daha diriltilecek de değiliz!' onlar, hiç şüphesiz yalancıdırlar.*' şeklinde devam etmekte ve gerçek maksatlarını ortaya koymaktadır.

Yaygara ve Kuru Gürültü

Din ve dindarlara karşı bayrak açanların en çok başvurduğu metot, kuru gürültü çıkarıp yaygara yaparak kaostan yararlanma ve karambolden ekmek çıkarma gayretidir. Böylelikle bunlar, her ne kadar inananlara karşı kısmen ve geçici olarak bir üstünlük kursalar da uzun vadede hep hile ve tuzakları açığa çıkmış ve toplum karşısında mahcup olmuşlardır.

Konunun anlatıldığı yerlerde bu meseleyle ilgili olarak Kur'ân'ın kullandığı kelime '*lâğv*'dır. Lâğv ise, anlamsız, boş ve faydasız söz, bir mânâya delâletten uzak lâf kalabalığı, dolayısıyla da mânâ açısından çirkin, bâtıl ve gerçeklikten uzak hareket ve sözdür.[301] Bu, eskilerde olduğu gibi hak adına konuşulurken ıslık çalıp alkış tutarak konuşulanları bastırmaya yönelik bir şarlatanlık olabileceği gibi organizeli bir şekilde -hattâ medyaya da yansıtılarak- asılsız iftira ve karalama kampanyalarını da kapsamakta, insanlarla İlâhi Mesaj'ın arasına giren her türlü söz yığını ve davranış bozukluklarını ihtiva etmektedir.

İlk dönem müşriklerinin konuyla ilgili tavırlarını, '*Bir de kâfirler dediler ki: 'Şu Kur'ân okunduğunda ona kulak vermediğiniz gibi, ona karşı yaygara koparıp başkaları tarafından anlaşılmasını da engelleyin. Ancak böyle yaparak üstünlük sağlayıp onu bastırmayı umabilirsiniz.*'[302] şeklinde anlatan Kur'ân, aynı zamanda *Kıyamet*'e kadar karşılaşılabilecek benzeri olaylara dikkat çekmekte ve bir tabiat olarak küfrün genel karakterini ortaya koymaktadır.

Hâlbuki Yüce Allah, '*Öyle ise, Kur'ân okunduğunda hemen ona kulak verin, susup dinleyin ki merhamete nail olasınız.*'[303] demek suretiyle ondan nasıl istifade edileceğinin formülünü

301 Bkz.: Rağıb, Müfredat, 742.
302 Fussilet sûresi, 41/26.
303 A'raf sûresi, 7/204.

göstermekte ve Kur'ân okunurken ona kulak verildiğinde merhamete mazhariyetin mümkün olabileceğini ifade etmektedir.

'Faydasız Süslü Sözler' Yaftası

Kur'ân'ın anlaşılmasını engelleme adına ortaya konulan olumsuz faaliyetlerden biri de, '*lehve'l-hadis'* tabiriyle anlatılan ve zahiren insanın hoşuna gidip gereksiz yere onu meşgul eden faydasız süslü sözlerdir. Lehve'l-hadis, bir yönüyle lâğv kelimesini de açıklayıcı mahiyette olup, insanı oyalayan, iş ve gücünden alıkoyan gereksiz söz ve nağmeler, gerçeği yansıtmayan uydurulmuş ve asılsız hikâye, roman ve masallar gibi nefse hoş gelen bir yığın *lâf gevezeliği*ni kapsamaktadır.[304] Bazı müfessirler "lehve'l-hadis"i, Allah yolundan alıkoyan şarkı olarak tefsir etseler de[305] bu tabir, Kur'ân'ı dinlemekten ve insanları Allah'ın mesajına yönelmekten alıkoyup gafil hâle getiren her türlü eğlence ve boş sözleri kapsamaktadır. Zaten âyette geçen ve '*satın alma*' anlamına gelen '*iştira*' kelimesi de, lehve'l-hadisin bir ticaret metaı ve ticaret alanı hâline getirileceğini açıkça ifade etmektedir ki bu, bilhassa günümüzde çığırından çıkmış bir eğlence saltanatının ne anlama geldiğini ve neticede bu saltanat vesilesiyle kitleleri soyup soğana çevirenlerin, konumlarını sarsacak en küçük bir kıpırdanmaya karşı nasıl savaş açtıklarını veya açacaklarını da bize anlatan önemli bir ifadedir. Konuya açıklık getiren âyet meâlen şu şekildedir:

'*Öyle insanlar vardır ki, hiçbir delile dayanmaksızın halkı Allah yolundan saptırmak ve onunla alay etmek için lâf eğlencesi satın alır. İşte onları zelil ve perişan eden bir azap vardır.*'[306]

Âyetin inme sebebi olarak anlatılan olay da oldukça dikkat çekicidir:

[304] Bkz. Elmalılı, 6/268.
[305] İbn Kesir, Tefsir, 6/333.
[306] Lokman sûresi, 31/6.

Nadr b. Hâris adında *Mekk*eli bir müşrik, *İran*'la yaptığı ticaret esnasında acem masalları ihtiva eden kitaplar satın almış ve Mekkeli hemşehrilerine getirip bunları okuyarak aklı sıra halkı Kur'ân'dan uzaklaştıracağını sanmış ve şöyle demişti:

'*Muhammed size Âd ve Semûd halklarının masallarını anlatıyor. Ben de size Rum ve Acem masallarını söyleyeceğim.*'[307]

Eyne's-sera mine's-süreyya..!

Aradan bunca zaman geçmiş olmasına rağmen iman karşısında alerji duyanların tavırlarında ne kadar da benzerlik var! Bir isim, bir de resimler farklı; birer şerit hâlinde film, durmaksızın devam ediyor!

'Beşer Sözü' Yakıştırması

Peygamberler hakkında sihirbaz, mecnûn, kâhin ve şair gibi sıfatları yakıştırarak toplumdan koparmak isteyenler aynı zamanda ilâhi buyruklar hakkında da iftira ve karalamalarını sıralamış oluyorlardı. Nebiler Nebisi'ni (sallallahu aleyhi ve sellem) dinleyerek halkın hidayetle tanışmasını engelleme ve onları yoldan çıkarma çabaları devam etmiş ve sadece onlarla sınırlı kalmamıştı. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Peyfamber Efendimiz'in yanına geldiğinde etkilenip *Ebû Cehil*'in diline düşen *Velîd b. Muğîre*, düşünüp taşınmış ve sonunda Kur'ân hakkında *Mekk*eli müşriklere şu iftirayı salık vermişti:

'*Bu söylene gelenler bir sihirden, bir beşer sözünden başka bir şey değildir.*'[308]

Maksat, böyle bir iftiranın, Hac mevsiminde konuşulur hâle gelmesi ve *Mekke*'ye gelen *Arap* kabileleri arasında yayılarak onların Müslüman olmalarının önüne geçilmesiydi. Böylelikle

---

307 Bkz.: Vahidi, Esbabü'n-Nüzûl, 356.

308 Bkz.: Müddessir sûresi, 74/24, 25.

karşılarına çıkan bu yeni problem çözülecek ve etraf kabileler arasında daha da büyümesi önlenmiş olacaktı.[309]

Onların sözleri sadece bunlarla da sınırlı değildi. Bunun yanında daha neler söylememişlerdi ki:

'*Kâfirler, 'Kur'ân O'nun uydurduğu bir yalan olup, bu hususta başkaları da kendisine yardımcı olmuşlardır.' diye iddia ettiler. Onlar, böylece, kesin bir yalan söyleyip zulmettiler. Ayrıca, 'O'nun söyledikleri, kendisi için yazdırmış olduğu ve sabah-akşam kendisine dikte ettirilen önceki nesillerin efsanelerinden başka bir şey değildir.' dediler.*'[310]

İşin doğrusu müşrikler, Allah Resûlü'nden, 40 yaşından sonra her yönüyle mükemmel bir eser görüp onu Allah'ın kelâmı kabul etmeyince, kaynak aramaya mecbur kalmış, bunun için de az-çok yazı çiziştiren bir iki azatlı, köle *Addâs*, *Yesâr* ve *Cebr*'den başkasını bulamamışlardı. Hâlbuki, bunlar gibi yüzlercesi bir araya gelse, Kur'ân'a benzeyen bir eser ortaya koyamazlardı. Diğer taraftan, eski efendilerine rağmen bu şahısların, Resûlüllah'ın safına katılmaları düşünülemezdi. O'nun yanında yer almaları, canlarından daha değerli bir hakikat görüp bulduklarını göstermekteydi. Hem öğretmiş olsalar çıraklarına bağlanıp teslim olabilirler miydi? İşte, daha bunun gibi gerekçeler sebebiyledir ki Kur'ân, onların bu iddialarını, '*Kesin bir yalan söylüyorlar.*' diyerek kestirip atmıştır.

İlâhi Beyan'ın bir çok yerinde, '*Yoksa Kur'ân'ı kendi uydurdu mu diyorlar?*'[311] buyrularak, hiçbir akıl ve mantığın kabullenmediği söz konusu iddia dile getirilmekte, akabinde de cevap verilerek iddiaları çürütülmektedir. İlgili âyetlerde de görüldüğü gibi müşriklerin tutunabildikleri tek bir dal kalmış ve âyetlerin,

---

309 İbn Kesir, Tefsir, 8/293.

310 Furkan sûresi, 25/4, 5.

311 Secde sûresi, 32/3; Hûd sûresi, 11/13; Yunus sûresi, 10/38; Tur sûresi, 52/33.

Hz. *Muhammed*'e (sallallahu aleyhi ve sellem) birisi tarafından öğretildiği üzerinde yoğunlaşmışlardı.[312] Bunun için bir de isim tespit etmiş ve adres göstermekteydiler. İftiraya göre, *Mekke*'de *Amir b. Hadramî*'nin *Rum* asıllı, okuma yazma bilen, kitap ehli *Cevra* veya *Yeîş* adındaki kölesi varmış. Aynı zamanda herkesi İslâm'a davet eden Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem), bazen bu köleyi de meclisine alıp konuşmasını fırsat bilen Kureyş, '*Kur'ân'ı Muhammed'e bir Hıristiyan öğretiyor.*' diye alay etmeye başlamış ve böyle bir iftira ortaya çıkmıştı. Önce iftirayı tespit edip gerekçe arayışını itiyat edinen ve bunu, bir hayat tarzı kabul eden düşünce sadece bir köleye de bağımlı kalmamış, aynı zamanda *Mekke*'de kılıç yapan ve ticaretle uğraşan iki Hıristiyan *Cebra* ve *Yesara*'yı; bir çok kitaba sahip olan ve sonradan Müslüman olan *Huveytıb b. Abduluzza*'nın kölesi *Abisa*'yı ve aynı zamanda, araya araya neticede kendi iradesiyle mutlak hakikate ulaşan *Selman-ı Fârisî*'yi gösterip '*İşte, Muhammed'e Kur'ân'ı bu öğretti.*' Diyebilmişlerdir.

Konuyla ilgili bütün istifhamları ortadan kaldıracak bir cümleyle onlara Kur'ân, gerekli cevabı vermekte ve yapageldikleri işin gülünçlüğünü ortaya koymaktadır:

'*Biz onların, Peygamber hakkında: 'Mutlaka O'na öğreten bir insan vardır!' dediklerini pek iyi biliyoruz. Hakikatten uzaklaşarak tahminle kendisine yöneldikleri şahsın dili başkadır. Hâlbuki Kur'ân, açık bir Arapça ifadedir.*'[313]

Yine bilinmektedir ki, yeryüzündeki bütün insanlar ve cinler bir araya gelseler, kendilerinden başka yardımcı olabilecek bütün yardımcı unsurları da seferber etseler, ne Kur'ân'ın, ne bir sûresinin ne de en küçük bir âyetinin benzerini ortaya koyamayacaklarını ifade edip bütün zamanlarda yaşayanlara meydan

312 Bkz.: Duhan sûresi, 44/14.
313 Nahl sûresi, 16/103.

okuyan, kendisine bu iftirayı yönelttikleri Kur'ân'dır.[314] Şayet onu, müşriklerin yakıştırmaya çalıştıkları gibi bir beşer ortaya koymuş olsaydı, benzerini bir başka beşerin yeniden oluşturması da imkân dahilinde olurdu. Hâlbuki aradan geçen bunca zaman şehâdet eder ki, onun bir benzerini herhangi bir faninin ortaya koyması mümkün değildir, mümkün olmamıştır ve mümkün olamaz da..! Hattâ Kur'ân, böylesine garip fıtrattaki insanları tahrik etmiş ve ellerinden geliyorsa bizzat kendileri veya yardım alabilecekleri herkesi de ortak ederek bir benzerini, hattâ küçük bir parçasını, bir cümlesini meydana getiremeyeceklerini açıkça belirterek birkaç âyetiyle beraber herkese, meydan okuma anlamında '*tahaddi*'de bulunmuş, bir benzerini meydana getirdikleri taktirde âdeta davasından vazgeçeceğini ortaya koymuştur.[315]

Buna rağmen Kur'ân'a *nazîre* anlamında asırlardır bir çaba zuhur etmediğine göre aradan geçen bunca zaman ve bir bütün yeryüzü, söz konusu yalanı, müfterilerin yüzlerine çarpmakta ve Kur'ân'ın '*kelâmullah*' olduğunu haykırmaktadır.

Âyetlerde beyan edilen bu ve benzeri hususların, Kur'ân'ın kaynağıyla ilgili iddiaların imkânsızlığını ve asılsızlığını en genel çerçevede ortaya koyması yanında daha önce de zikri geçen *Hirakl*'ın söylediği şu söz de oldukça çarpıcıdır:

---

314 Bkz.: Bakara sûresi, 2/23; Yunus sûresi, 10/37, 38; Hud sûresi, 11/13, 14; İsra sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49; Tur sûresi, 33/34.

315 Konuyla ilgili bir âyette, '*Eğer kulumuza indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah'ın sözü olduğu hakkında şüpheniz varsı, haydi onun sûrelerinden birine benzer bir sûre meydana getirin ve Allah'tan başka güvendiklerinizin hepsini çağırın, iddianızda haklı iseniz*' (Bakara sûresi, 2/23) denilerek bir meydan okuma gerçekleşirken başka âyetlerde bu, Kur'ân'ın bir benzerini getirmeleriyle başlamış, uydurma bile olsa nazire getirmeleri istenmiş, arkasından kısa bir sûre, hatta kısa bir âyetin bir benzerini bile getiremeyeceklerine kadar indirilmiş ve Allah kelâmına nazîre yapmanın imkânsızlığı vurgulanmıştır. Bkz. Yunus sûresi, 10/37; Hud sûresi, 11/13; İsra sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49; Tûr sûresi, 33/34.

'Bir insanın bunca zaman, insanlara yalan söylemekten kaçınıp da Allah'a karşı yalan söylemesi düşünülemez.'[316]

Derler ya; ne de olsa, *cevher kadrin, cevher fürûşân olan bilir..!*

'Şeytan veya Cin Sözü' İddiası

Aleyhte elle tutulur bir iddia bulmakta zorlanan *Kureyş*'in dört elle sarıldığı karalama konularından biri de, Kur'ân'ın -hâşâ- şeytan sözü veya şeytanların Allah Resûlü'ne indirdiği bir kelâm olduğu yaftasıdır. Bununla toplumun bilinç altına hitap ederek, *kehanet yoluyla kâhinler, nasıl cinlerle irtibat kurup yalan yanlış bazı haberlere muttali oluyorlarsa, Hz. Muhammed'in de aynı yolla irtibat kurup Kur'ân diye bazı sözlere kudsiyet kazandırmaya çalıştığını* anlatmayı ve böylelikle Kur'ân'ın altın ifadelerini çamurla tebdili hedefliyorlardı. Onlara göre, insanlar ve cinlere peygamber olarak gönderilen Hz. Muhammed -hâşâ- cinlere tabi olmuş ve tıpkı kâhinlere haber verip insanları aldattıkları gibi cinler de, Muhammed'in eliyle halkı aldatıyorlardı.

Kur'ân'ı şeytanların indirmediği ve asla böyle bir fiile muktedir olamayacakları, hattâ bilâkis vahyin iniş anına muttali olamamaları için aralarında engel ve manialarin oluşturulduğunu bizzat Allah Teâlâ şöyle bildirir: '*Kur'ân'ı asla şeytanlar indirmiş değildir. Bu, onların yapacağı iş değildir! Hem isteseler de buna güçleri yetmez!*'[317]

Ayrıca '*Kur'ân, değerli bir elçinin, Cebrâil'in getirip okuduğu sözdür! O Elçi ki, çok kuvvetlidir. Yüce arş sahibi Allah'ın nezdinde pek itibarlıdır. Göklerde ona itaat edilir, vahiyler ona emanet edilir.*' diyen Kur'ân, '*Bu söz, hele hele kovulmuş şeytanın*

[316] Buhârî, bed'ü'l-vahy 6.

[317] Bkz.: Şuara sûresi, 26/210-212.

sözü hiç değildir.'[318] demekte ve böylelikle meseleyi kökünden halletmekte, şüphe adına ortaya atılan benzeri yaftaların asılsızlığını ortaya koymaktadır.

Kur'ân âyetlerinden de anlaşıldığı üzere Allah Resûlü'ne vahiy indirme göreviyle inen elçi, kâhinlere görünenler gibi kulak hırsızlığı yaparken taş yağmuruna tutulup kovulan, ateş ve alev parçalarıyla ulvi yerlerden uzaklaştırılan[319] cinnî şeytanlardan değildir. Bilâkis *Cebrâil*, vahiy vazifesiyle muvazzaf, Allah tarafından en şerefli bir işle tavzif edilmiş, dört büyük melekten biridir. *Mekke*lilerin çok iyi tanıdıkları ve uzun süre birlikte yaşadıkları Hz. *Muhammed*'in (sallallahu aleyhi ve sellem) de şeytan ve kâhinlerle hiçbir ilgisi yoktur[320] ki, O'na inen Kur'ân hakkında bu türlü şüpheler ortaya atılabilsin ve zihinler karışsın..!

'Üstûre' Yakıştırması

Üstûre, aslının olup olmaması önemli olmamakla birlikte nesilden nesile anlatılan hikâye ve masal türü bilgilere verilen genel isimdir.

Şartlanmışlıkta öyle koyu bir noktaya gelmişlerdir ki, kendilerine, '*Rabbiniz ne gönderdi?*' denildiğinde hiç tereddüt göstermeden verecekleri cevap, '*Öncekilerin masalları!*'[321] şeklinde olmakta ve muhakemeyle değerlendirme ihtiyacı bile hissetmeden koyu bir taassup örneği sergileyerek inkâra veya iftiraya yeltenmektedirler.

Bir yönüyle müşriklerin, küstahlıklarını da ortaya koyup anlatan bir âyette, ukalâca tavırları şu şekilde verilmektedir: '*Onlara âyetlerimiz okunacağı zaman: 'Artık anladık! Biliyoruz! Dilesek*

---

[318] Bkz.: Tekvir sûresi, 81/19-25.

[319] Saffat sûresi, 37/8-9; Cin sûresi, 72/9.

[320] Bkz.: Elmalılı, 9/37.

[321] Nahl sûresi, 16/25.

bunun benzerini biz de söyleyebiliriz. Bu, önceden geçmiş insanların masallarından başka bir şey değildir.' derler.'[322]

Ne gariptir ki '*eskilerin masalları*' diyerek kulak ardı etmeye çalıştıkları Kur'ân'ın ifadelerindeki edebî cazibe ve büyüden kendilerini alamıyorlar, kendilerine açıktan meydan okuduğu hâlde en küçüğünün bile bir benzerini getiremiyorlardı. İşin doğrusu onlar, kendi konumlarını değerlendirebilecek bir erdemliği çoktan kaybetmiş, ne dediklerini anlamadan ve işin kolaycılığını tercih ederek, basmakalıp yakıştırmalarla sıyrılmayı hedefliyorlardı.

'*Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir.*'[323] Düşüncesinde takılıp kalmış ve saplantı yaşayan bu insanlar, tepkilerini sadece Kur'ân'ın kendisiyle ilgili olarak ortaya koymamakta, aynı zamanda Kur'ân'ın anlattığı Haşir, öldükten sonra dirilme ve hesap-ceza gibi konularda da gündeme getirmektedirler. İşte onların böyle bir tepkisini Kur'ân, '*Ölüp toprak ve kemik hâline geldikten sonra biz diriltilecekmişiz ha! Bize de, daha önce babalarımıza da bu vaadedilip durdu. Doğrusu bu dirilme işi, öncekilerin masallarından başka bir şey değil!*'[324] şeklinde ifade etmektedir.

Zahir itibarıyla çok şey değişmiş gibi gözükse de görünen o ki, hâl, tavır ve düşüncelerde herhangi bir değişiklik kendini gös-

---

322 Enfal sûresi, 8/31.

323 En'am sûresi,6/25; Daha önce de geçtiği üzere müşrikler, Peygamber Efendimiz'e 40 yaşından sonra böyle bir hazinenin gelmesini ve kendilerinin de bu hazineye davet edilmelerini hazmedememiş ve bu davetten kaçabilmek için belli arayışlara yönelmişlerdi. Bir başka âyette bu konu anlatılırken, '*O'nun söyledikleri, kendisi için yazdırtmış olduğu ve sabah-akşam kendisine dikte ettirilen önceki nesillerin efsanelerinden başka bir şey değildir*' (Furkan sûresi,25/5) dedikleri söylenmekte ve farklı yerlerde bu tavırlarını tekrarlamaktadır. (Bkz.: Neml sûresi, 27/68; Ahkaf sûresi, 46/17; Kalem sûresi, 68/15; Mutaffıfin sûresi, 83/13)

324 Mü'minûn sûresi, 23/82, 83.

termiyor. Bugün şehirlerde gözlenen şatafat ve âlâyiş yanında ilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere rağmen hâlâ, akıl itibarıyla bedeviyet yaşayan bazı insanların, Kur'ân hakkında söyledikleri yaftaya bakılacak olursa, insanlığın, mutlak hakikati perde ve hailsiz bulup huzuru yakalayabilmesi için daha çok gayretin gösterilmesi, daha nice emekler harcanarak alın teriyle meselenin harman edilip yoğrulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Zira, dün '*öncekilerin masalları*' diyerek Kur'ân'ı dışlayan aynı düşünce bugün de onu, ortaçağda kalmış bir eser görme körlüğünde ısrar etmekte ve Yüce Beyan'a '*çöl kanunu*' deme bahtsızlığını temsil edebilmektedir. Demiştik ya; bir isim bir de resimler farklı. Aslında değişen hiçbir şey yok. Önceki masallarla teselli olup çölün özlemini çeken bazı insanların, zahiren temeddün etmiş medenilerin arasında yaşasalar da aslında cahiliye döneminin nostaljisini canlandırdıkları ne kadar da sırıtıyor..!

İNKÂRCILARIN TEPKİSEL TAVIRLARINDAN BAZI ÖRNEKLER

Sürekli Tepki

Hemen her peygamber ve Hak dostunun maruz kaldığı hususlardan biri de, gerek şahsı, kişiliği veya temsil ettiği düşünceleri, gerekse aslı olsun veya olmasın, tepkisel tavır içine giren tahammülsüzlerin kurguladıkları noktalar ileri sürülerek, haklarında genel bir karalama kampanyası başlatılmasıdır. Kur'ân'ın ifadelerine bu açıdan bakıldığında konuyla ilgili oldukça fazla bilgiye ulaşmamız ve geniş bir misal yelpazesiyle karşılaşmamız mümkündür.

Her dönemin müşriğinin ortak tavrı, kendileri inanmadıkları gibi diğer insanları da dinden soğutma adına sürekli taktik geliştirmeleri ve böylelikle toplumu kendi emelleri istikametinde yönlendirmeyi hedeflemeleridir. Daha önce de ifade edildiği gibi talimat ve duyurularla etraflarına seslenen bu insanlar, hemen her mahfili değerlendirerek imana olan kinlerini ortaya koyuyor ve böylelikle kitlelere yön vermeye çalışıyorlardı. Hedef olarak

namlunun ucuna yerleştirdikleri iman gönüllülerinin, kuvve-i mâneviyelerini sarsacak ve kendi saflarındaki insanların moral seviyelerini de yükseltmeye matuf ellerinden ne geliyorsa ortaya koymak onların genel çabalarıydı.

Son Nebi Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) de bu türlü bir kampanyaya, hem de en çetinlerine maruz kalanlardandı. O'nun bir derdi vardı: O, *vazifeli kılındığı Risaleti her bir gönüle boşaltıp onların da imanın zenginliğine kavuşmasını* arzu ediyor, bunu gerçekleştirme adına uykuları kaçarcasına bir tehâlük gösteriyordu. Bunun için, sokak sokak dolaşıyor ve '*Ey insanlar! Gelin 'Lâ ilâhe illallah' deyin ve kurtulun.*' diyordu. Evet, O'nun böyle bir gayreti vardı ama bu arada adım adım kendisini takip eden kızıl saçlı birisi, hem de öz amcası ise, '*Ey insanlar! O yalancıdır inanmayın.*' diye peşine takılıyor, kendince Allah Resûlü'nün etkisini kırmaya çalışıyordu.[325]

İlk günden bu yana, toplumların kültür yapı ve seviyelerine göre, iman karşısında çok farklı taktik ve çaba ortaya konulmuştur. Çok çeşitli alanlarda kendini gösteren bu türlü faaliyetlerle her Hak dostunu alaya alarak küçük düşürmeye çalışma, haklarında söylenti yayma, anlatılanları sulandırmaya çalışma, her hamlede morallerini bozma çabası, öldürme dahil sürekli tehdit altında tutma gibi birçok yol denenmiş ve Hakk'ın temsilcilerinin, halk üzerindeki etkilerinin sıfırlanması hedeflenmiştir.

Buna rağmen hak düşüncenin hiçbir dönemde önü alınamamış ve ilâhi te'yidatla destekli hak dava, muhtaç gönüllerin susuzluğunu gidermeye devam etmiştir.

Şimdi de bunlardan bazıları üzerine mercek koyarak bir nebze açmaya çalışalım:

---

[325] Kandehlevi, *Hayatü's-sahabe*, 1/82.

Alay Etmek

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), insanlara gönderilen ilk peygamber olmadığı gibi O'nun karşısında yerini alan *Mekke*li azınlığın alayvârî tutumları da son değil, gelen her yeni mesajı alaya alarak diğer insanlar nezdindeki kıymetini düşürmeye çalışmak, karşı cephenin asırlık âdetlerindendir. Yüce Beyan, bu köklü ve kötü âdeti, '*Senden önce gelip geçen milletlere de Biz, peygamberler gönderdik. Ama onlara hiçbir Resûl gelmedi ki onunla alay etmiş olmasınlar.*'[326] diyerek bizlere bildirmekte ve tepkisel tavrın sürekliliğinden haber vermektedir.

Hz. *Nûh* (aleyhisselâm), uzun yıllar kavmine hakkı tebliğ etmiş, günlerini halkıyla beraber yaşayarak Allah'ın âyetlerini onlara hatırlatmış ve hep nasihat etmişti. Ancak O'nun verdiği öğüt, yaptıkları yanlışlıkları ve şirkin çirkinliğini ortaya koyması, kavmine ağır gelmiş ve bundan rahatsızlık duymuşlardı. Nihayet, Allah'ın emriyle ve gelecek bir tufandan kurtulma adına Hz. Nûh, bir gemi inşasına başlayınca kavmi, içlerinde gizleyip de söyleyemedikleri nice sözleri sayıp dökme fırsatını da yakaladıklarını düşünerek sözlü tacizlerini artırmaya ve yanından her geçişlerinde onu alaya almaya başlamışlardır. İşte bunun Kur'ânî bilgiyle ebedileştirilmesi;

'*Ey Nûh!' dediler. 'Bizimle mücadele ettin, bu mücadelende de hayli ileri gittin. Yeter artık, eğer doğru söyleyenlerden isen haydi bizi tehdit edip durduğun o azabı getir de görelim!*'[327]

Hz. *Lût*, (aleyhisselâm) kavmine, '*Siz, daha önce kimsenin yapmadığı pek çirkin bir işi yapıyor, kadınlara değil erkeklere gidiyorsunuz. Siz haddi aşmış müsrif bir milletsiniz.*' dediğinde onun dediklerini ciddiye almamak bir yana alay vesilesi yapan kavmi;

---

[326] Hicr sûresi, 15/10, 11; Benzer âyetler için bkz. Zuhruf sûresi, 43/6, 7, 47; Ra'd sûresi, 13/32; Yasin sûresi, 36/30.

[327] Hûd sûresi, 11/32.

'*Çıkarın bunları* (Hz. Lût'u ve taraftarlarını) *memleketimizden; çünkü bu beyler pek temiz insanlar!?*'[328] demek suretiyle çirkin işlerine ayrı bir ayıp daha eklemiş ve âdeta hâllerinin ıslâhının mümkün olmadığını fiilen göstermişlerdi. Aynı zamanda bu, lâubaliliğin tavana vurmasının bir sonucuydu ve onların başlarına gelecek belâ ve musibetlere bu, belki de en büyük davetiyeyi oluşturuyordu.

Peygamber Efendimiz'le alay etmek de, *Mekk*eli mutlu azınlığın başvurduğu yıldırma politikalarındandı. '*Allah'ın, Resûl olarak gönderdiği bu şahıs mı imiş, bula bula bunu mu bulmuş?*'[329] diyerek hem ilâhi tercihi tenkit ederler hem de O'nun elçisiyle alay ettiklerini sanıp kendilerince mutlu olurlardı. O'nu gördüklerinde, '*Bu mu sizin ilâhlarınızı diline dolayan adam?*'[330] der, yandaşlarına, sözde kendi haklılıklarını empoze etmeye çalışırlardı.

Peygamberin şahsıyla alay edildiği gibi aynı zamanda O'nun vesilesiyle insanlığa ilân edilen âyetleriyle de alay etmekteydiler. Meselâ, *Ebû Cehil*, '*Muhakkak ki, zakkum ağacı günahkârların yiyeceğidir.*'[331] Meâlindeki âyet nâzil olduğunda kendince bir cinlik yapmayı plânlamıştı. Gitmiş, hurma ve kaymak getirmiş ve '*Gelin, zakkum yeyin. Muhammed bizi neyle tehdit ediyor, bakın.*' diye sözde kendince alay etmişti ama kendisinin alay konusu olduğunun farkında bile değildi. Zira o, zakkum ağacıyla, hurma ve kaymaktan yapılan zakkum yemeğini aynı şey zannediyor veya kasten böyle bir kompozisyonla ortamı sulandırmaya çalışıyordu.[332]

Gerçekte inanmadıkları hâlde inandıklarını söyleyerek mü'minleri ümitlendirip arkasından yine eski hâl ve davranışlarına

---

328 A'raf sûresi, 7/82; Neml sûresi, 27/56.

329 Furkan sûresi, 25/41.

330 Enbiya sûresi, 21/36.

331 Duhan sûresi, 44/43, 44.

332 Taberi, *Camiu'l-Beyan*, 25/185.

bürünerek sürekli bir alay konusu oluşturmak, bunların genel karakterleri olmuş, değişmez âdetleri hâline gelmişti.[333]

Tebûk Seferi'ne iştirak eden münafıklar, '*Bu adam, Rum* (Şam) *kale ve saraylarını fethedeceğini mi sanıyor!?*' şeklinde hafife alarak Allah Resûlü'yle alay ediyorlardı. Allah Teâlâ, onların bu hâllerinden Resûlünü haberdar etti. Bunun üzerine Nebiler Serveri, bu münafık gürûhun huzuruna getirilmesini emretti. Arkasından onların söz ve davranışlarını yüzlerine vurdu. Bunun üzerine onlar, '*Ya Resûlallah! Biz sadece şaka yapıp eğleniyorduk.*' Dediler. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: '*Eğer onlara*, (niçin alay ettiklerini) *sorarsan, elbette 'Biz, sadece lâfa dalmış şakalaşıyorduk.' derler. De ki, 'Allah ile, O'nun âyetleriyle ve O'nun Peygamberi ile mi alay ediyordunuz?*'[334]

Gerek fiilen dinî hükümleri alaya alan tavır ve davranışlarla ilgili olarak, gerekse sözlü sataşmalarla muhatap olunduğunda bir mü'minin nasıl davranması gerektiğini ifade sadedinde Kur'ân bizlere şunu tavsiye etmektedir:

'*Âyetlerimiz hakkında alaylı tavırla münasebetsizliğe dalanları gördüğün zaman, onlar başka bir konuya geçinceye kadar kendilerinden yüz çevir. Eğer şeytan bunu sana bir an unutturursa, hatırına geldiği gibi hemen kalk, artık o zalimler topluluğu ile oturma!*'[335]

Zira bir mü'minin, kendi değerlerine hakaret edildiği yerlerde, konuya ilgisiz kalması mümkün olmadığı gibi, zaten normal şartlarda bile onun, iyiliği emredip kötülüklerin kökünü kazıma gibi bir vazifesi vardır ve bu, İslâm'ın ortaya koyduğu ve herkesçe bilinen genel bir gerçektir.

---

[333] Bkz. Bakara sûresi, 2/14.

[334] Tevbe sûresi, 9/65; Ayrıca sebeb-i nüzûl için bkz.: Taberi, *Camiu'l-Beyan*, 10/220, 223.

[335] En'am sûresi, 6/68.

Tahammülsüz tavrın yansıması, her zaman sözle sataşma şeklinde kendini göstermemekte, zaman zaman da kaba ve haşin hâlleriyle tepki koyup *Semûd* halkı gibi işi daha da ileri götürenlere rastlanmaktadır:

"*Semûd halkı da peygamberlerini yalancı saydılar ve: 'Yani biz, dediler, 'içimizden bir adamın peşinden mi gideceğiz? Böyle yaparsak doğrusu sapıtmış ve çıldırmış oluruz! Ne o, yani bu kitap, içimizden bula bula onu mu buldu, o mu buna lâyık görülmüş? Hiç de öyle değil, bilâkis o yalancının, küstahın biridir!*'[336]

Peygamber gibi temiz bir fıtratın, söylenilen bu çirkin sözler karşısında rencide olmaması adına cevap olarak Cenâb-ı Mevlâ, Hz. *Salih*'e (aleyhisselâm) şöyle seslenmektedir: *'Sen hiç üzülme. Asıl kimin yalancı ve küstah olduğunu yarın öğrenirler!*'[337]

Kur'ân'ı anlamak istemeyenler, tuhaf bir psikoloji içinde ve inanıp dikkat etmek için değil de, alaya almak veya imtihan edip sıkıştırma arzusuyla mûcize isteklerini sürekli tekrar edip durmuşlardır. Böyle bir tabloyla karşı karşıya kalan veya kalma konumunda olan bir Resûlü'ne hitap eden Cenâb-ı Allah, peygamberin esas görevinin, sanıldığı ve beklenti içine girildiği şekliyle muhatap olduğu inatçı ve karakter kayması yaşayan kimselerin her isteğine cevap vermek değil, vazifeli kılındığı hususları muhataplarına tebliğ etmek olduğunu daha baştan peşin olarak ilân etmesini istiyor. İşte böyle bir diyalog ve peygamberi vasıtasıyla *Mütekellim-i Ezelî*'nin beyanları:

'*Ve biz, dediler, 'Sana asla inanmayacağız. Ta ki yerden bir pınar akıtasın. Yahut senin hurma ve üzüm bağların olsun da aralarından gürül gürül ırmaklar akıtasın. Yahut iddia ettiğin gibi gökyüzünü parçalayıp üzerimize kısım kısım düşüresin, ya da Allah'ı ve melekleri karşımıza getiresin de onlar senin söylediklerine*

---

336 Kamer sûresi, 54/23-25.

337 Kamer sûresi, 54/26.

şahitlik etsinler. Yok, yok! Bu da yetmez, senin altundan bir evin olmalı yahut göğe çıkmalısın. Ama unutma! Sen bize oradan dönerken okuyacağımız bir kitap indirmedikçe yine de senin oraya çıktığına inanmayız ha!' De ki: 'Fe sübhanallah! Ben Resûl olan bir beşerden başka bir şey miyim?''[338]

Görüldüğü gibi esas maksatları mûcize istemek değil, Hak ile gelen Peygamberi, ardı arkası kesilmeyen ve yalan yanlış isteklerle zor durumda bırakarak O'nunla alay etmektir. Sanki, *istekleri yerine getirilse inanacakmış* gibi dursalar da esas maksatları *inkârda derinleşmek* olan bu yobaz takımın, gerçekte her istedikleri yerine getirilmiş olsa bile yine de inanmayacakları, yine kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır. İsteklerini peşi peşine sıralayan bu insanlar, arzuları gerçekleşmiş olsa bile, *'Sen bize oradan dönerken okuyacağımız bir kitap indirmedikçe yine de senin oraya çıktığına inanmayız ha!'* şeklindeki tavırları göstermektedir ki bunlar, kesinlikle samimi değillerdir. Zira, samimi olsalardı, Allah Resûlü'ne istedikleri gibi bir kitap verildikten sonra kuşkusuz bir iman etmeleri gerekirdi. Dolayısıyla samimiyetsizliklerini, tarihte ortaya koymakta, '*Rableri tarafından kendilerine gelen her yeni uyarıyı, alaya alıp kalbleri eğlenceye dalarak dinleyen.*'[339] bu tiplere en güzel cevabı da yine Kur'ân vermektedir:

'*Zaten, insanların ekserisinin, kendilerine hidayet geldiği hâlde iman etmemelerinin başlıca sebebi: 'Allah, bula bula bir beşeri mi seçip halka elçi gönderdi?' demeleridir. De onlara: 'Eğer yeryüzünde uslu uslu yürüyen melekler olsaydı, ancak o taktirde biz onlara melek elçi gönderirdik.' De ki: 'Sizinle benim aramda şahit olarak Allah yeter! Doğrusu O kullarının bütün hâllerini bilip görmektedir.*''[340]

---

[338] İsra sûresi, 17/90-93.

[339] Enbiya sûresi, 21/2.

[340] İsra sûresi, 17/94, 95, 96.

Farklı bir yaklaşımla bunun anlamı, '*melek olmak bir yana insanlık adına döküldüğünüz hâlde size bir insan-ı kâmil peygamber gönderen Rabbinize hamdetmek dururken bu küstahlığın anlamı da ne?*' demektir.

Söylenti Yaymak

Tebliğ vazifesini yerine getirebilmek için yollara düşen ve her türlü sıkıntıyı göze alarak işe koyulan mübelliğlerin, halk üzerindeki etkilerini kırma ve kendi etkinliklerini artırma adına küfür, şirk ve şiddeti temsil edenler tarafından ortaya atılan bir çok söylenti vardır. Çoğu zaman bunların gerçekte olup olmaması, vak'ayı anlatıp anlatmaması çok da önemli değildir. Kullanılan malzeme ne olursa olsun bunlara göre, *maksadın gerçekleşmesine yardımcı oluyorsa,* her türlü hareket, söz ve entrika mübahtır.

Aslına bakılacak olursa, şimdiye kadar anlatageldiğimiz bir çok mesele, mevzuya ışık tutmakta ve bu başlığın altını doldurma konusunda ciddî ip uçları vermektedir. Bununla birlikte, imana karşı kin besleyen tabiatı tefessüh etmiş bu insanların, hâl ve tavırlarını ifade adına ve örnek olması bakımından burada birkaç âyet zikretmenin çok yönlü faydaları olacaktır.

Konuyla ilgili Kur'ân'da bir çok misal olmakla birlikte Hz. *Nûh*'a (aleyhisselâm) karşı çıkarak toplum nezdindeki kredisini zayıflatmak isteyen kavminin, hem bizzat kendisine hem de temsil ettiği hakka ve ona gönül verip inananlara karşı yapageldikleri icraatlarla sarf ettikleri sözlerden bazıları şöyle anlatılmaktadır:

'*Halkından ileri gelen birtakım kâfirler: 'Bu, dediler, 'sizin gibi bir insandan başka bir şey değil, böyleyken size hakim olmak istiyor. Allah bize mesaj ulaştırmak isteseydi, böyle sizin gibi birini göndermez melâike indirirdi. Nitekim biz, atalarımızdan da böyle*

bir şey işitmedik. Bu, delinin tekinden başka biri değil. Ona biraz süre tanıyın, sonra iş aydınlanır, siz de gereğini yaparsınız'[341]

'Onun halkından kâfir olup Âhiret buluşmasını yalan sayan ve kendilerine dünya hayatında bol nimet verdiğimiz eşraf takımı: 'Bu, dediler, 'sizin gibi bir insandan başka bir şey değil, baksanıza sizin yediklerinizden yiyor, sizin içtiklerinizden içiyor. Eğer siz, sizin gibi bir beşere itaat edecek olursanız, büyük bir kayba ve hüsrana uğrarsınız. Ne o dediler, bu adam siz ölüp de toprak ve kemik hâline geldikten sonra sizin dirilip mezardan çıkarılacağınızı mı vad ediyor? Heyhat ki heyhat! Size vad edilen şey ne kadar da uzak! Yaşam sadece dünya hayatından ibarettir, ölür gideriz, ancak bir kere yaşarız ve ölümden sonra asla diriltilmeyiz! Bu adam uydurduğu yalanı Allah'a mal eden bir iftiracıdan başkası değildir ve biz hiçbir sûrette ona inanmayız.'[342]

Kelâm-ı İlâhi, ruh hâletlerini ve küfürde inatlarını bu kadar açık anlatırken bunun üzerine zâid bir söz söylemek ne mümkün? Lâf üretip söylenti yayarak bu ve benzeri karalama ve tahammülsüzlükleri, değişen devir ve şartların kılığına bürünmüş şekilde hem de en etkin iletişim araçları kullanılarak bugün müşahede etmiyor muyuz?

Alternatif Oluşturmaya Çalışmak

Sözlü taciz ve fiilî müdahaleyle durdurulmaya çalışılma yanında mutlu azınlık tarafından hoş karşılanmayan her yeni düşünce, makul(!) ölçülerde alternatifler oluşturularak mutlaka etkisiz kılınmalı ve böylelikle tek alternatif görünümünden uzaklaştırılarak geniş kitlelerin etki alanına girmesinin önüne geçilmelidir.

[341] Mü'minûn sûresi, 23/24, 25.

[342] Mü'minûn sûresi, 23/33-38.

Yeni kahramanlar üretme, sosyal anlamda sun'i yapılanmaları destekleyip piyasaya sürme ve karşı fikirler geliştirme yanında bir de aynı kulvarda alternatifler oluşturma, genelde bu maksatla müracaat edilen metotlardır.

Kur'ân'a bu açıdan baktığımızda, en dikkat çekici alternatifin, ataların mirasına sahip çıkma olduğunu görmekteyiz. Ona göre, peygamber eliyle gelen her yeni mesajı kabullenmede bahane arayan insanların ilk müracaat ettikleri konuların başında, atalarından kendilerine tevarüs etmiş bulunan mirasa sahip çıkıp onları vazgeçilmez birer doğru telâkki etmeleri gelmektedir. Kendilerine hak adına yeni bir mesaj geldiğinde eski tevarüsü hatırlayarak onun faziletlerinden bahsetmeye başlarlar ve o gün, *şimdiye kadar sahip çıkamıyor olsalar* da aslında atalarının mirasının eşi benzeri bulunmaz en önemli hazineleri ihtiva ettiğini görürler! Meğer nice zengin hazinelerin fakir bekçileriymişler de haberleri yokmuş!

Bunun için birilerini vazifelendirip araştırma yaptırırlar ve iman adına bir tebliğle muhatap olduklarında ellerindeki değerlerin zaten kendilerine yettiğini ve anlatılanlar, ataların mirasına uyduğu ölçüde sahip çıkacaklarını anlatırlar. Hâlbuki ataların mirası diye ortaya koydukları bir çok mesele, kendi uydurdukları, heva ve heveslerini ifade eden nefsanî arzularının yansımalarıdır. Yani, '*ataların mirası*' deyip ona sarılırken bile, *ataları adına yalan söylemekte*, onlara ait olmayan düşünceleri atalarına isnad ederek tarihe mal olmuş insanları kendi emelleri istikametinde *kullanmaktadırlar*.

O mirasa sahip çıkmalarının altındaki esprinin, atalarının bıraktığı kültürü sevip sahiplenmeleri değil, ortaya çıkan boşluğun peygamber mesajıyla doldurulmasının önüne geçmek olduğu, az bir dikkatle ve hemen ilk bakışta anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da bunun bir hayli örneği vardır:

'*Onlara: 'Gelin Allah'ın indirdiği buyruklara tâbi olun.' denildiğinde: 'Hayır, biz babalarımızı ne hâlde bulduysak ona uyarız.' derler.*'[343]

'*Sen, dediler, bizi atalarımızı üzerinde bulduğumuz dinden döndüresin de ülkede önderlik ikinize kalsın diye mi geldin? Biz, mümkün değil size inanmayız*'[344]

'*Kendilerine: 'Allah'ın indirdiğine ve Resûle (Onların hakemliğine) gelin.' denildiğinde 'Atalarımızı ne hâlde bulmuşsak o bize yeter.' derler*'[345]

'*Biz babalarımızı bir dine bağlanmış gördük. Biz de onların izlerinden gidiyoruz*'[346]

Kur'ân'ın bunlara verdiği cevap nettir:

'*Babaları bir şeye akıl erdirememiş olsalar da mı onlara uyacaklar?*'[347]

'*Ataları hiçbir şey bilmeyen, doğru yolu bulamayan kimseler olsalar da mı yine onlara tâbi olacaklar?*'[348]

Her defasında yeni ve duyulmamış beklentiler içine girmek, bir doyumsuzluk ve yön bilmeme; sadece eskilerin peşine takılarak yeniliklere kapalı yaşamak da bir yobazlık ve taassuptan kaynaklanan bir saplantıdır. Konuya açıklık getiren merhum *Elmalılı M. Hamdi Yazır*'ın yorumları oldukça dikkat çekicidir:

'*Değerlendirmede önemli olan, hak ve bâtıl, menfaat ve zarar, iyilik ve kötülük, güzellik ve çirkinliktir. Menfaatin hakkıyla menfaat; iyiliğin hakkıyla iyilik, güzelliğin de hakkıyla güzellik olması için de Allah'ın hükmünü, Hakk'ın delilini bulmak lâzım gelir.*

343 Bakara sûresi, 2/170.
344 Yûnus sûresi, 10/78.
345 Maide sûresi, 5/104.
346 Zuhruf sûresi, 43/22.
347 Bakara sûresi, 2/170.
348 Maide sûresi, 5/104

Bundan dolayı bir şeye tâbi olma sebebi; eskilik, yenilik veya atalar yolu olup olmaması değil, Allah'ın emrine ve Hakk'ın deliline uygun olmasıdır. Allah'ın emrine uyan ve ne yaptığını bilerek yapan ataların dediklerine elbette uyulur. Aksine Hakk'ın emrini tanımayan ve ne yaptığını bilmeyenlere -atalar bile olsa- yine uyulmaz. Bu durum, eskilerde böyle olduğu gibi yenilerde de farklı değildir.'[349]

Böyle bağnazca bir tepkiyi ifade eden ve yenilik karşısında tahammülsüz tavrı ortaya koyan bir müşrikin hâlini aktaran bir âyetin hemen peşinden gelen bir diğer âyette; '*İnkârcıları Hakk'a çağıranların durumu, tıpkı bağırıp çağırmadan başka bir şey işitmeyen hayvanlara haykıran kimsenin durumu gibidir. Sağır, dilsiz ve kördür onlar. Bundan ötürü akledip anlayamazlar.*'[350] denilmesi de ayrıca dikkat çekicidir. *Cennet ucuz, Cehennem de lüzumsuz olmadığına* göre, *herkesin kendi karakterini sergilediği* yerde inanan insanın farklı düşünmesi mümkün değildir ve o, bütün zorluklara rağmen üzerine düşen vazifeyi yerine getirecektir.

Her devirde olduğu gibi günümüzde de benzeri saplantılar içinde yüzüp-gezen çok insan vardır. Çoğu zaman bunlar, kendi saplantıları içinde çöküntü yaşadıkları yetmiyormuş gibi aynı zamanda toplumu da kendi karanlıkları istikametinde sevk ve idare etmeyi birer vazife bilir ve olanca gayretlerine rağmen kitlelerin peşlerinden kayıp tertemiz düşüncelerin arasında huzur bulmalarını görerek küplere binerler ve kaybolan itibarlarını da kazanma adına yeni yol ve yöntem arayışlarına kapılırlar. Hattâ kendilerinin uzak durması sebebiyle tabanlarının dine kayması karşısında, '*Din olacaksa onu da biz belirler, bize göre bir dinî anlayış geliştiririz, insanlar da ona tâbi olurlar.*' düşüncesinden hareketle kollarını sıvayan bu düşünce, '*Bize kendi atalarımızdan miras kalan anlayış yeter, ithaline*

---

349 Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 1/482.

350 Bakara sûresi, 2/171.

lüzum yok.' fikrini topluma yaymaya çalışır ve toplumu bu çizgiye getirme adına da her yolu meşru telâkki ederek, kan dolmuş gözünü budaktan sakındırmamacasına yollara koyulur.

Zan Altında Tutmak

İman, insanı sürekli ayakta tutan başlı başına bir dinamiktir. İnanan insan, her türlü şartta olumsuzluklara göğüs germesini bilir ve hiçbir zaman karamsarlığa düşmez. Zira o, her şeye kadir bir mutlak güce, Allah'a dayanmıştır. Allah'a güvenip râm olanın mağlûbiyeti söz konusu değildir. Yeter ki gevşeklik gösterilip umutsuzluk girdabına girilmesin ve sürekli O'nunla beraber olma noktasından taviz verilmiş olmasın..!

Mü'mindeki bu dinamizmi kendilerinde göremeyen bazı çevreler, hiss-i rekabet, kıskançlık, haset ve kabullenememe gibi belli duygularla hep inananların karşısında olmuş ve güçleri yetmediği yerde, güçlü ve gücü olanları harekete geçirerek bu dinamizmi durdurmayı hedeflemişlerdir. Genelde bunlar, azınlığı temsil ettikleri hâlde imanın önlenemez yükselişini engellemeye kalkıştıkları için buna asla güçleri yetmemekte, güçleri tükendiği yerde, gücü elinde bulunduranları da harekete geçirebilecek bir etki bulamamaktadırlar.

İşte bu noktada şeytanca oyunlar kendini göstermekte ve daha dinamik unsurları inananların üzerine salabilmek için olmadık söylenti ve iftiralara başvurmaktadırlar. Söylenti ve iftiraların niteliği, elbette aktif güçleri inananların üstüne salacak mahiyette olmalıdır ve bu noktada genelde, hiçbir ölçüleri olmamaktadır.

Şu da bir gerçek ki, inanan insan, hiçbir gücün rahatsızlık duyacağı bir hareket içine girmeyecektir ve girmez de..! Zira iman, bireysel bir meseledir ve inanan her insan da, inandığı güzellikleri sadece muhtaç olan insanlara ulaştırmakla mükelleftir. O,

kimsenin üzerinde baskı kurmaya, iman adına insanları zorlamaya veya inandığı değerleri dayatmaya memur değildir. O, Rabbiyle kulları arasında bir köprü vazifesi gören önemli bir barış elçisidir. Ancak onun, ruh dünyasında yaşadığı bu silim ve barış yanı, aktif güçler tarafından bilinmediği ve aksine şer güçler tarafından sürekli, yeni bir güç oluşturma ve alternatif sistemler peşinde olma gibi korkutucu propagandalar yapıldığı, aynı zamanda inananların kendilerini kendileri olarak anlatma imkân ve fırsatı bulamadığı yerde genelde azınlık düşüncesinin etkisi kendini göstermekte ve bu noktada oldukça başarılı görünmektedirler.

Hükümranlık Peşinde Olmakla Suçlamak

Allah ve Âhiret gününe iman gibi gerçek nimetlerden mahrum yaşayan insanların tek hedefleri, içinde yaşadıkları dünya ve ona ait değerleri elde etmek olduğu için kendilerini imana davet eden Hak dostlarından hep endişe duymuş ve her şeylerini bağladıkları dünyalarının ellerinden gideceği endişesine kapılmışlardır.

Nasıl endişe duymasınlar ki? Etraflarına toplanan insanlarla birlikte, ya iktidara talip olurlar da şimdiye kadar devam edegelen kendi saltanatları son bulursa ne yapacaklardır!? Veya insanlar, o güne kadar devam edegelen baskı ve zulümlerin farkına varır, günümüzün meşhur tabiriyle hortumlamaları müşahede eder de bundan sonra ellerini başkalarının ceplerinde rahat dolaştıramazlarsa sonuç ne olacaktır!? Başkalarının omuzlarında yükselerek tepeden bakmalar son bulursa bir daha bunları nasıl elde edebilecek, aynı saltanatı bir daha nasıl yakalayabileceklerdir!?

Toplum içinde kendi insanlıklarıyla yükselmeyip, hortumlama veya kaba kuvvetle bir yere gelen ve bunun elden gitmesinden endişelenen hemen her zorbanın ortak tavrı, niyet ve hedefleri ne olursa olsun etrafında kendisinden başka her hangi bir oluşuma hayat hakkı tanımamaktır. Ufkuna ulaşılması çok zor olan yüksek dağlara

bakarak başı dönüp komplekse düşen küçük tepelerde olduğu gibi kametleri itibarıyla sıska tabiatlar, etraflarında boy atıp filizlenmeye müsait ne kadar oluşum varsa onlardan rahatsızlık duymakta ve tırpanlama adına bütün imkânlarıyla seferber olmaktadırlar.

Aslına bakılacak olursa, İslâm'ı, dünyaya ait değerlerin peşinde addederek mülk ve dünyevi iktidar hedefli gösterme ve bu sebeple onu, kendi hükümranlıkları için tehlike görme ruh hâleti, sadece günümüzde görülen bir davranış bozukluğu değil, insanlık kadar eski bir zulüm vesilesidir. Merhum *Elmalılı M. Hamdi Yazır*'ın da dediği gibi, ehliyet ve hak sahiplerini bu tür şeylerle karalamak, mevki peşinde koşan, hırslı ve hasetçi kimselerin değişmeyen âdetlerindendir.

İnsanlığın ikinci atası kabul edilen Hz. *Nûh'a* (aleyhisselâm) gösterilen tepkilere bakıldığında bu rahatlıkla anlaşılabilmektedir. Hz. Nûh, insanları Allah'a, âhirete ve insanlık çizgisinde yeniden Rablerine kul olmaya çağırdığı hâlde bundan rahatsızlık duyan bir kitle, halkı toplayarak, '*Bu Nûh ancak sizin gibi bir insan, böyleyken size hakim ve üstün olmak istiyor.*'[351] diyor ve bir yönüyle gözdağı vererek geniş kitleleri tehdit ediyorlardı.

Ya *Firavun*'un yaptıkları!? Gördüğü bir rüya ve onun tevilinde söylenilenlere dayanarak, saltanatını elinden alacağı endişesini duyduğu çocuğu, daha beşikteyken öldürme adına bütün yeni doğmuş erkek çocukların öldürülmesi emrini vermiş ve böylelikle Mısır'da yeni doğan binlerce bebeğin hayatına son verilmişti. Ama Allah, yaşatmak istediği Hz. *Musa*'yı (aleyhisselâm) bir vesileyle katliamdan kurtarmış ve hem de Firavun'un sarayında yaşama imkânı vermiştir. Hz. Musa'ya risalet vazifesi verilip etrafına tebliğ yapmaya başladığında Firavun ve mele'si, hemen tepki vermiş ve o güne kadar zulüm ve baskıyla tuttukları halka hitaben, '*Bunlar, sizi sihirleriyle yurdunuzdan çıkarmak isteyen ve en ideal yaşam düzeninizi*

351 Mü'minûn, 23/24.

ortadan kaldırmak isteyen iki büyücü, sihirbaz!'[352] demek suretiyle insanları imandan uzaklaştırmaya çalışmışlardır. Bunu yaparken, zanlarınca kendi zulüm ve baskı yönetimlerinin, bütün insanlarca benimsenmiş en ideal bir yönetim tarzı olduğunu da vurgulamayı ihmal etmemiş, Hz. Musa ve kardeşi Hz. Harun'un vad ettiklerini de bu ideal yaşantıya alternatif, aynı zamanda da olumsuz bir tarz olarak takdim etmeyi düşünmüş ve sürekli bu yönü ön plâna taşımışlardır. Bizzat Hz. *Musa* ve kardeşi Hz. *Harun*'u hedef alarak da, '*Bizi atalarımızın üzerinde bulunduğu dinden döndüresin de ülkede önderlik ikinize kalsın diye mi geldin?*'[353] şeklinde endişelerini ortaya koyan entel takım, çabaları sonuç vermeyince etraflarına ölüm tehditleri savurmaya başlamışlardır.[354]

Kırk yılını çölde yaşayan Hz. *Musa* (aleyhisselâm), saltanata değil, insanların gönlüne talip olduğunu sözleriyle ortaya koyup *Firavun*'u ikna edemeyince nihayet bir gün *Kızıldeniz*'i de geçerek, fiilen Firavun ve mele'sinin endişelerinin yersiz olduğunu göstermemiş midir?

Hz. Musa, o gün için Mısır'da devlete talip olsaydı ve talep ettiği devlete de hakim olmaya muvaffak olsaydı, sadece Mısır'a kral olurdu. O, öyle bir devlete talip olmuştu ki, o devlette sınır olmayacak ve her dil ve coğrafyadan bir çok insan, onun devletinde mutlu ve huzurlu bir hayat yaşayacaktı. Bugün, dili ve rengi farklı olsa da yeryüzündeki milyonlarca Musevi'nin kalbi aynı heyecanı duymakta, o günden bu yana ve Kıyamet'e kadar da var olacak olan *iman ehlinin* gönlü, başka türlü bir huzur soluklamaktadır.!? Zira onun devleti, asırların sarsıntılarından etkilenmeyecek şekilde gönüller üzerine kurulmuştu ve bundan başka da bir talep içermiyordu..!

---

352 Taha sûresi, 20/63.

353 Yûnus sûresi, 10/78; Ayrıca bkz.: Taha sûresi, 20/57.

354 Bkz.: Mü'min sûresi, 40/26.

Gel gör ki, hayatı boyunca hep başkalarının kuyusunu kazmış ve entrika ekip kasırga biçmiş insanların, bunu anlamaları neredeyse imkânsızdır. Hâlbuki bugün kendini Musa gören her Hak aşığının talebi de bu değil midir? Ne olurdu, Firavun ve avanesi de, kendi hanımı veya mü'min-i âli firavun kadar objektif davransaydı ve her yeni gelişmeyi kendi adese ve açılarından değerlendirerek terör estirmekten vazgeçip bir olan Rablerine teslim olsalardı..! İşin perde arkasına muttali olamadığımıza göre belki de bu, şeytanın varlığı ve insanlığa sürekli kötülükleri pompalaması gibi dünyanın bir cilvesi ve aynı zamanda iyi ve güzel olanın kıymetini takdir sadedinde bir kıyas olması için ilâhi bir takdirdir..!

Şunu da unutmamak gerektir ki, -daha önce de ifade ettiğimiz gibi- böyle bir kompleks, genelin kanaati olmaktan öte seçkin statüye sahip sadece belli başlı aristokrat sınıfa ait bir panik hâlidir. Zira bunlar, yıllarca didinmiş ve bir yolunu bularak idarede belli bir etkinlik elde etmiş ve oradaki etkinliği de, pamuk ipliği gibi zayıf bir bağla asılıdır. Dolayısıyla kendine ortak ve şerik olabilecek bir başka yapı ne olursa olsun yanına yaklaştırılmamalıdır. Telâşlarının temel esprisi de buradadır.

Kur'ân'ın mele' olarak nitelediği kesim *idarenin, sadece kendilerine mahsus bir imtiyaz* olduğu fikrinden hareketle kendi dışlarında bu imtiyaza göz diken veya dikmesi muhtemel kim olursa olsun haddini bildirmek gibi zorunlu davranış ortaya koymayı düşünmekte ve bunu da kendine vazife bilmektedirler.

Bu paranoya iki noktada yoğunlaşmaktadır:

1. Devlet Talebi

Hem mal-mülk itibarıyla hem de riyaset anlamında ellerindeki imkânların gideceği korkusuyla yeni mesaja kulaklarını tıkama genelde aristokrat takım, kapitalist zihniyet ve zulümden saltanata kurulmuş hükmedenlerin ortak tavrıdır. Dinini tebliğ ederken

hemen her peygamberin karşılaştığı tepki ve reaksiyonlardan biri de bu endişe olagelmiştir. Peygamberler, insanların imanlarıyla ilgilenen ve onların gönüllerini Hakk'a âşina kılmak için gayret gösteren kimseler olduğu hâlde, gözleri dünyadan başka bir şey görmeyen ehl-i dünyanın onlardan endişesi, hep dünyalarını ellerinden alacakları şeklinde gelişmiş ve tepkileri de hep bu istikamette olmuştur.

Endişe duydukları husus, yalan-yanlış beyanlarla arkalarından sürükledikleri kitlelerin, işin farkına varabilecekleri bir zemini bulduklarında yön değiştirerek kendilerini yalnız bırakacakları, yeni mesajın arkasına takılarak başkalaşacaklarıdır. Böylece karton kulelerde göz boyamalarla insanlar, oyalandıklarını anlayacaklar ve kendilerine gerçekten dünya ve Âhiret saadeti takdim eden gerçeğin peşine takılacaklardır. Mevcut sistem sayesinde kese ve hazinelerini dolduranlar, güneşin doğuşuyla kardan saltanatın eriyip yok olmaya mahkûm olacağının ilk farkına varanlardır ve bu saltanatın devamı adına menfaatlerini zedeleyecek her düşünceye karşı çıkıp onu yerinde boğmak isterler.

Hattâ doğrudan karşı çıkmayı kendi çıkarları ve gelecekleri adına da tehlikeli bulduklarından perde arkasına geçerler ve bunun için kendi güçleri yetmediği yerde, ellerinde gücü bulundurup onu temsil eden güç merkezlerini harekete geçirir ve yalan-yanlış beyanlarla kendi yapamadıklarını onların eliyle yaptırmayı arzu ederler. Zira bilirler ki, dayatma ve zorbalıklarla uzun vadede saltanatları devam etmeyecek ve Hakk'ın aydınlık düşüncesine teslim olan gelecek günlerde, kendileri de bir nebze nefes alabilmek için açıktan düşmanlığı bir nevi aptallık olarak telâkki edecek ve işi yer altına indireceklerdir.

'İşte böylece senden önce, uyarıcı bir resûl gönderdiğimiz hiçbir şehir yoktur ki oraların varlıklı kişileri; 'Biz babalarımızı bir dine bağlanmış gördük. Biz de onların izlerine uyduk.' demiş

olmasınlar. Peygamber onlara; 'Peki, ben size babalarınızın bağlandığı dinden daha doğrusunu getirmişsem, yine de sürüp gidecek misiniz?' deyince onlar; 'Şunu iyi bilin ki, dediler, biz, sizinle gönderilen mesajı reddediyoruz.'[355]

Görüldüğü gibi reddediş, bir arama, tetkik ve muhakemenin ürünü değil, aklın vizesine tâbi tutulmadan, muhakemenin süzgeçlerinden geçirilmeden ve tetkik etme düşüncesi bile gündeme getirilmeden doğrudan kapıları kapamakla kendini göstermektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, statükonun akıl, muhakeme ve düşünceyle arası hiç iyi değildir. Hattâ bunlar, insanı insan yapan unsurlar olduğu hâlde, meselelerini bunlarla tartıp değerlendirmeme adına sefahate dalıp beyin, kalp ve aklını uyuşturmayı yeğler, demhaneleri ilham kaynağı olarak görüp kendilerini onun kuytu köşelerine teslim ederler.

Hz. *Musa* ve Hz. *Harun*'un, *İsrailoğulları*na olabildiğince alttan alarak ve mülâyemetle tebliğleri karşısında onlardan aldıkları tepki, bu açıdan ayrı bir garabet örneğidir:

'*Sen, dediler, bizi atalarımızı üzerinde bulduğumuz dinden döndüresin de ülkede önderlik ikinize kalsın diye mi geldin? Biz, mümkün değil size inanmayız.*'[356]

Bununla âdeta kendilerinin haklı olduklarını ortaya koymuşçasına rahatlığa kavuşmakta (!) ve kendi çaplarınca söz düellosunda sözde hasımlarını mağlûp etmenin hazzını yaşamaktadırlar.

Hâlbuki, sair peygamberlerde de olduğu vechiyle ne Hz. *Musa* ne de Hz. *Harun*, onların gereksiz endişelerini işmam eden zerre kadar bir düşünce içine girmemişler, hattâ yaşadıkları bütün olumsuzluklara rağmen günü geldiğinde kendi öz vatanlarını terk ederek Mısır'dan ayrılıp gitmişler ve bir daha da geri dönmemişlerdir. Zaten Hz. Musa, ne Mısır'ın tapusuna göz dikmişti,

---

[355] Zuhruf sûresi, 43/23, 24.
[356] Yûnus sûresi, 10/78.

ne de Firavun'un koltuğunda gözü vardı? Firavunlar anlamasa da o, ısırmaktan zevk alanlara bile imanın gerçek tadını tattırmak ve bütün insanların gönlüne bu güzellikleri yerleştirmek istiyordu. Dünya, zaten dünyalılarındı. O ise, başından sonuna kadar hep ukbanın peşindeydi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) de aynı şeyleri söylememiş miydi?

Mübarek yüzünde başını koyduğu hasırın izlerini görünce Hz. *Ömer* taaccüp edip gözünden yaşlar dökülerek, '*Bir tarafta Kisra ve Kayser dünya zevki adına nimetlerden istifade ederken Sen ya Resûlallah! ne hâldesin*' anlamında sözler söylediğinde, Allah Resûlü de şu tarihi sözünü irad etmişti:

'*İstemez misin* (ya Ömer) *dünya onların olsun ukba da bizim.*'[357]

İşte bu ufku kavrayıp kalbinde dünyadan başka değerlere de yer vermeyen insanların ne Hz. Musa'yı (aleyhisselâm) ne Hz. Muhammed'i (sallallahu aleyhi ve sellem) ne de onlarla aynı çizgideki iman sevdalılarının hâllerini anlamaları mümkündür..! Derler ya: '*Herkes kendi Leylâ'sına türkü çağırır.*' Bir başka ifadeyle, '*Her küp kendi içindekini sızdırır.*'

Peki *Firavun*'un hâli nicedir? Bunca hırs, tamah ve dünyayı elinden kaçırmama adına ortaya koyduğu gayretleri neticesinde istediği ve yokluğunu tahayyül bile edemediği saltanatını sürdürebilmiş midir? Hayır! *Mısır*'ı Hz. Musa (aleyhisselâm) terk edip gittiği gibi orası, saltanat sürme sevdasındaki *Firvavun*'a da kalmamış, '*mülkümü elimden alacak*' diye peşine düştüğü Hz. Musa ve inananları sahil-i selâmete kavuşurken o, hem etbaıyla beraber kendini, hem de saltanat hayallerini *Kızıldeniz*'in sularına gömüp gitmiştir. Arkasından, bir yanda gönüllerin sevgilisi Musa'yı, diğer yanda da zulüm ve taşkınlığın sembol ve alemi Firavun şahs-ı mânevisini bırakarak..!

---

[357] Buhârî, tefsiru sûre (66) 2; İbn Mâce, zühd 11.

Böylelikle, daha baştan görülen bir rüya karşısında saltanatının gideceği vehmine kapılıp doğan bütün erkek çocukları öldürme emri veren *Firavun*'un, endişeleri de boşa çıkmış, geride gereksiz bir endişe sonucu hayat hakları ellerinden alınan nice masum can, kim bilir nice gözü yaşlı ana ve sinesi dertli bir o kadar da baba kalmıştır.

Evet, rüya sadık çıkmıştır; ancak bir farkı vardır: Hz. Musa (aleyhisselâm) da, devlet talebiyle ortaya çıkmış bir peygamber değildir; bununla beraber o da bir saltanat peşindedir; o saltanat, öyle Firavun'un sandığı gibi saraylara mahsus bir saltanat olmayıp, insanların gönlüne iman otağını kurma saltanatıdır. Onun otağını kuracağı yer, insanların yüreğidir. Elbette iman, kimsenin tekelinde olmadığı gibi birilerinin, kendi isteklerine göre ondan insanları istifade ettirecekleri bir değer de değildir. İnsanların gönüllerinde imandan bir saltanat kurmak için saraylara, vezirlere, muhafızlara da gerek yoktur. O, hava gibi, ışık gibi, su gibi, nur gibi kimsenin engel olamayacakları ortak değerleri ifade etmektedir.

Hz. *İsa* (aleyhisselâm), döneminde çok sıkıntı yaşayan peygamberlerden biridir. Onun için de aynı endişeler beslenmiş, hatta hayatını ortadan kaldırmayı düşünecek kadar mesele ileri götürülmüştür. İnsanlar arasından ayrılıp farklı bir boyuta intikal ettiğinde, kendisine inanan insan sayısı 10-11 olmasına rağmen statükonun tahammülsüzlüğü o gün de hortlamış ve onları, iman soluklayan bir avuç insana dünyayı dar etme gayreti içine sokmuştur. Hâlbuki O'nun da, hayatı boyunca saltanata talep adına bir tek sözü yoktur. Ancak O, öyle bir saltanat kurmuştur ki, bugün milyonlar, milyarlar, gönüllerinin en müstesna yerinde hazırladıkları otağda O'nu barındırmakta ve binlerce yıl sonra bile olsa O'na bağlılıklarını ifade etmektedir.

Aslında statükoyu temsil eden bütün tahammülsüzlerin sergiledikleri tavır, kendilerini de kemirip bitiren kuru bir inattan

başka bir şey değildir. İnat ise nice güzelliklerin önündeki en büyük engeldir. Hakta sebat adına insana verilen bu duygunun, hakkı reddedip kabullenmeme adına kullanılması da ayrı bir çarpıklık örneği değil mi?

Zira inanan insanın, bir tarafta Allah'ın rızası gibi en yüce bir ideal varken diğer yanda dünya adına böylesine basit temayüller peşinde koşması, hedef ve yönünü kaybettiğinin en belirgin işaretidir. Yüksek kulelerden aşağılara sükutun ifadesidir bu.

*Mekke*li müşriklerin, duydukları endişeyi dile getirerek kendilerince meşru bir teklif yapıp Peygamber Efendimiz'e ulaştırmaları da bu tür bir panikleme hâli değil midir? Allah Resûlü'ne *Kureyş*, mal, mülk, en itibarlı kadınla izdivaç ve *Mekke*'de reislik gibi dünya nimetlerini bir paket içinde teklif getirdiklerinde O'nun tavrı, bugün bütün mü'minler için ne güzel örnektir.[358] '*Bir elime güneşi, diğer elime de ayı verseler asla...*' deme erdemine erişmektir bu...

Allah Resûlü'nün 'asla' dediği mesele, insanları kapı kapı dolaşıp ferdan ferda hakkı ayaklarına kadar ulaştırma davası değil miydi? Hem de Kureyş'in bütün tahammülsüzlüğüne ve başına gelen onca musibete karşılık..! Şayet mesele, bir riyasetlik ve Mekke'yi idare etmekle çözülecek kadar basit olsaydı, işin daha kolay olan yönü niye tercih edilmemiş ve mesafelerin adım adım

---

358 *Kureyş Ebû Talib*'e müracaat etmiş ve Peygamber Efendimiz'le bir anlaşma yapmak istiyorlardı. Ebû Talib yeğenini çağırdı ve: *"Bunlar Kureyş'in efendileri. Seninle bir anlaşmaya varmak istiyorlar. Sen'den bazı tavizler almak, kendileri de bazı tavizler vermek üzere buraya gelmişler."* dedi.

Allah Resûlü kendinden gayet emindi.. ve isteyeceği şeyi de iyi biliyordu. Bu itibarla onlara: *"'Ben sizden sadece bir tek kelime istiyorum. Onu söylediğinizde bütün Arab'a sahip olacak ve bütün acem size dehâlet için koşacaktır.'* buyurdu.

Gelenler sevinmişti. Heyecanla: 'Canımız sana fedâ, söyle o kelime nedir?' dediler. Allah Resûlü yine aynı vakar ve ciddiyet içinde: 'Lâ ilâhe illallah' dedi ve sözlerine devam etti: "Bunu dediğiniz zaman, yakın bir gelecekte Araplara malik olacaksınız ve bütün insanlık pervaz edip size koşacaktır." (İbn Hişam, *Sire*, 2/58, 59, 285; İbn Kesir, *el-Bidaye*, 3/150, 151; Müsned, 1/362)

aşılması istikametinde bir tercih niye kullanılmıştı? Aslında bu olaylar, günümüzün siyasî anlamdaki bazı moda ifadelerine de ışık tutmakta, bugünlerde de yapılması gerekenler konusunda oldukça açık mesajlar içermektedir.

Bizans meliki *Hirakl*'in *Ebû Süfyan*'a sorduğu sorular arasında, '*babalarından melik var mıydı?*' şeklinde bir isteğin olması ve aldığı cevabın '*Yoktu.*' şeklinde gelişmesi karşısında, '*Şayet olsaydı, 'babasının mülkünü talep ediyor.' diyecektim.*' ifadesinden de anlaşılıyor ki, bütün endişe, mülkün el değiştirmesidir. Bu endişeyi atalarımız, '*havadan nem kapmak*' şeklinde bir cümle içinde çok kısa ve özlü bir ifadeyle ne güzel özetlemişlerdir.

Ebû Hanife, bugün olduğu gibi döneminde de çok sevilen bir insandır. Bu sebeple etrafında insanlar halka olur, onun sohbetlerini dinlerlerdi. Daha o günlerde ve dönemin şartlarına göre binlerce seveni vardı. Derken dönemin halifesi *Ebû Cafer el-Mansûr*, onun kadılık görevini üstlenerek devlet kademesinde görev almasını istedi. Mihnet hayatını anlattığımız yerden de hatırlanacağı üzere Ebû Hanife, bu teklifi kabul etmeyince başına gelmedik şey kalmadı. Zindanlara atıldı, değişik işkencelere tâbi tutuldu ama o tavrını hiç değiştirmedi.

Anlaşılan o ki birileri, *sizin devlet talebiniz var* diyerek inanan gönülleri karalayadursunlar, onlar kendilerine böyle bir teklif geldiğinde bile ondan uzak durmayı, büyük çile ve ıstıraplara katlanma pahasına da olsa vazife bilmiş ve böyle bir talepten sürekli uzak durmayı yeğlemişlerdir. Zoraki çağrıldığı ve hattâ çağrıya icabet edip gelmediğinde işin ucunda zindanlar gösterildiği yerde bile devlet kademesinde bulunmaktan kaçınan insanları, ikide bir '*devlet talebiniz var*' diyerek kendilerine ait zifiri karanlık cehalet zindanlarında işkenceye tâbi tutmanın ne anlamı olabilir?

Bugün İslâmiyet'in yaşandığı hemen her ülkede İmam *Ebû Hanife*, *Şafiî*, *Ahmed İbn Hanbel* ve *İmam Malik*'i severek

benimsemiş milyonlar vardır ve bunların hiç biri de devlet talebiyle ortaya çıkmamış, aksine ondan olabildiğince uzak durmaya çalışan insanlardır.

Meseleyi sadece İslâm âlemi ile sınırlandırmak da bir eksiklik olur. Fertleri itibarıyla *Hıristiyan* veya *Yahudi* inancına sahip olmakla birlikte çok farklı inanç, ideal ve anlayışlarla bugün hayatlarını devam ettiren yeryüzünde nice devlet vardır.

Her devletin kendine özgü bir yapısı olmasına rağmen bu rehber insanların fikirlerine göre ferdî hayatların tanzim ediliyor olmasının, devlet yapısına zerre kadar zararı söz konusu olamaz. Hattâ fertlerinin imanları nisbetinde devletlerin, önlerinin açılarak işlerinin kolaylaşacağını ve isteklerini kitlelere kabullendirmede daha seri mesafe alacaklarını söylemek mümkündür.

İmandan kimseye zarar gelmeyeceğinin bilinmesine bugün çok ihtiyaç vardır. İmanla toplumların arasında yeni köprüler kurulabilir ve yine imanla medeniyetlerin arasındaki kavga ve gürültülere son verilebilir. Bünyesinde böylesine önemli bir dinamiği taşıyan iman karşısında olumsuz tavra girip kendi ömrünü heba etme yerine onu insanlık adına kullanarak geleceğe yatırım yapma, dünyaya talip olan bir ehl-i dünya için en akıllı davranış olsa gerek..! Dünya seviliyor ve ona bir başka elin uzanması istenmiyorsa, yapılacak iş, dünyaya ait talepleri zaten olmayan ama insanları, bir olan Allah çizgisinde birleştirebilecek ve netice itibarıyla farklılıkları birer zenginlik olarak kabul edip toplumun rengini huzur ve sükûna çevirecek insanlara alerji duyup dışlama değil, onların varlığından huzur bulup müşterek yaşamadır.

Aksi hâlde bugün, fikrî anlamda sınırların evrenselleştiği bir dünyada düşünceye kilit vurarak bir netice beklemek gülünecek bir abesiyettir. Bugünün dünyasında -yanlışsa şayet- fikirlerin önünü alıp durdurmanın yolu, onlara baskı kurarak varlıklarını

ortadan kaldırmaya kastetmek değil alternatifleriyle beraber doğru olanı ortaya koymaktan geçmektedir.

Bediüzzüman'a devlet, davet edip kapısını açtığında onun *Van*'ı tercih ederek oraya gitmesi ve akabinde seksen küsur senelik hayatını kendine zindan edecek bir yolu yeğlemesi[359] ve *Fethullah Gülen*'e vekillik teklifi geldiğinde, dünya talebi olan bir dünyalı için reddedilmeyecek bir fırsatı(!) kabul etmeyip neslin eğitim alanında yetiştirilmesine kendini adaması,[360] aynı yolun yolcularına ait yaklaşım tarzlarıdır.

'*Bir elime Güneş'i diğerine de Ay'ı verseler asla...*' cümlesiyle, '*Marziyyat-ı ilâhi dururken dünyaya talip olma düşüncesi birkaç basamak sükûtu ifade eder.*' ifadesinin arasında, dünyaya talep noktasında herhangi bir fark olmasa gerek..! İman karşısında sürekli tepkisel tavır ortaya koyanların anlamaları zor olsa da, gönlünde imanın oturaklaştığı her mü'minin ideali, hep o rızayı tahsil olagelmiştir. *O razı olsa, bütün dünya küsse ne önemi var? O razı olmadıktan sonra dünya seninle ve senin olmuş ne faydası ola ki?* İlâhi Beyan'ın birkaç yerinde kendini bulan, '*Allah'ın onlardan, onların da Allah'tan razı*'[361] olduğu hakikati de bunu ifade etmez mi?

---

[359] Bediüzzaman, 1922 yılında *Meclis*'e çağrılarak kendisinden istifade edilmek istendi. Onun için bir karşılama töreni de hazırlanmıştı. Daha ilk günlerden beri bir proje olarak arkasına düştüğü '*Medresetü'z-Zehra*' idealini de gerçekleştirebileceği bir tahsisat da ayrılarak desteklenmek istendi. Ancak o, bu milleti savaşa sokan ve savaş süresince çile üstüne çile çekmesini netice veren sebepleri sıralayarak bunlardan kısa sürede sıyrılıp kurtulma adına Rabbe kulluk noktasında tahşidatlarda bulundu. On maddelik bir beyanname hazırlayıp milletvekillerine dağıtınca, kaymak tabakasından başlayarak halkın imana davetinin zorluğunu sezip, yapılan bütün teklifleri de reddederek Van'a döndü.

[360] M. Fethullah Gülen'e, 28 yaşlarındayken dönemin aktif siyasetçileri tarafından milletvekilliği teklifi yapılmış ve o da benzeri gerekçelerle bu teklifi kabul etmemiştir.

[361] Maide sûresi, 5/119; Tevbe sûresi, 9/100; Mücadele sûresi, 58/22; Beyyine sûresi, 98/8.

2. Gizli Hedefler

Her insanın bir hedefi elbette vardır ve olmalıdır da. Zira, kısa, orta ve uzun vadede hedefler belirleyerek hayatını ona göre şekillendirme, insan olmanın bir gereğidir. Hattâ diğer canlılarda bile, kendilerince bir hedefin olmadığını söylemek oldukça zordur. Gökyüzünde uçakların, okyanuslarda gemilerin de elbette bir hedefi vardır. Bu açıdan bakıldığında hayatta, hedefsiz bir hareketin olmadığını, olamayacağını söylemek mümkün olmaktadır.

Aynı zamanda, daha insanlar ve cinler yaratılırken önlerine, Rabblerini bilip O'na kulluk gibi genel bir hedef çizilmiştir. Bunu doruk noktada gerçekleştirebilmek için inanan her insanın, en iyi Müslüman olma yolunda ayrı bir hedefi mutlaka vardır, yoksa da mutlaka olmalıdır, olacaktır da..!

Şeytanın da bir hedefi yok mudur? Kullarla Rableri arasına girmek, münkeratı, kötü ve çirkin olanı allayıp süsleyerek insanları peşine takmaya çalışmak, hayır adına malını ortaya koyanları fakirlikle korkutup onları hayırdan mahrum etmeye çalışmak, insanları imandan uzaklaştırma adına temsilcilerine olmadık kulplar takmak ve çizgiden çıkarmayı bir yaşam tarzı olarak belirlemek.. ve daha niceleri..!

Nemrut'un bir hedefi, Firavun'un da bir gayesi yok mudur?

Bir de hedefi, sadece iman ve inanan gönüller olan zavallılar vardır; kendilerini düşman belledikleri kesimi yok etmeye kilitlemiş ve hayatlarının tamamını bu cepheyi tahrip için kullanmakta ve entrika üstüne entrika üreterek maksatlarına ulaşmaya çalışmaktadırlar. Müsbet hareketi unutmuş ve bütün varlıklarını, tahrip ve yok etmeye göre ayarlayarak yıkımın edebiyatını yapmaktadırlar.

Hep, öküz altında buzağı aramayı hayatlarının bir hedefi hâline getiren bu zavallılara göre, insan olmanın bir gereği olarak

böylesine ulvî düşüncelere dalıp kullukta derinlik arayan insanların, mutlaka başka hedefleri olmalıdır. Yoksa bile olması gerekmektedir. Yine de olmuyorsa, varmış gibi gösterilmesi şarttır.

Bunlarda, düşman olarak belirledikleri kimseleri, gelecek adına bir organizasyonun içinde gösterme hastalığı zaman zaman nüksetmekte ve sürekli, ateşin olmadığı yerden duman çıkarma hokkabazlığı ortaya konulmaktadır. Buradaki maksat da, aktif güçlerin bu samimi ve saf insanların üzerine salınması ve sürekli tazyik altında tutularak taciz edilmesidir.

İnsaflı olmak da, insan için bir hedeftir. İnsanlığı tefessüh etmemişse eğer, bu tür davranış sergileyenlere en azından böyle bir hedefin salık verilmesi gerekmektedir.

Bir tarafta hedefini, '*Rabbin hoşnutluğu*'na kilitlemiş ulvî hedef ve gayeli bir kesim, diğer yanda bu hoşnutluğu bile bir başka anlamın kalıplarına dökerek sabote etmeye kilitlenmiş zavallılar güruhu..! Derelerin tepelerle dalaşmaya çalışması, çukurların zirvelere lâf atması gibi garip bir durum..! Zirvelere taht kurmak, herkese müyesser olmadığı gibi her çukurun tavrına kulak asmak da zirvelerde bulunanlara yakışan bir tavır olmasa gerek..! Asırlardan beri kervanlar yürür gider.. yerinde kalanlar hep olduğu yerden ürüyenler olagelmiştir.

Dünyanın hiçbir yerinde hiçbir hukuk sistemi, kendi ifadeleri olmadan ve fikirlerini aktif hayata taşımayan insanlara karşı, böyle bir organizasyon neticesinde *mücrim* damgası vurmazken, kargadan başka kuş tanımayan bu insanlar, kendi şuuraltı, beklenti, desise ve endişelerini inananlara izafe ederek etiketlemekte ve dünyada eşi benzeri olmayan ayrı bir garabet örneği sergilemektedirler.

Hirakl'in dediği gibi, '*Bir insanın bunca zaman, insanlara yalan söylemekten kaçınıp da Allah'a karşı yalan söylemesi düşünülemez.*' Ve yine bir insanın, bir ömür boyu telâffuz bile

etmediği, hayalinden bile geçirmediği ve o istikamette hiçbir hareketinin görülmediği noktalarda onu mahkûm edebilmek için en azından bir delil ve emarenin olması gerekmez mi? Hele bir de bu insan, bütünüyle bu iddiaları reddediyor, hedefindeki ulviyeti ve gerçek maksadının ne olduğunu sürekli tekrarlayıp duruyorsa!?

Aslında uzun söze hacet yok. Zaten zaman, en büyük müfessir olarak her şeyi açıklamıyor mu? Şayet incecik perdeyle muhât yüzler, küf bağlayıp nasırlaşmamışsa, endişelerine delil olabilecek en küçük bir emare bulamadıkları, bulamayacakları yarının dünyasında ortaya koyacakları tavırları ne olacaktır? En azından meseleye objektif bakabilen insanlar, realiteyi görüp hakikatin gerçek rengiyle karşılaştıkları zamanlarda kimin ne hedefinin olduğu, hangi maksatlara göre hareketlerini regüle edip adımlarını attığı, zamanın tefsiriyle netleşip açığa çıkınca, bugün astarı sıyrılan yüzler hangi yön ve hedefe bakabileceklerdir?

Anarşi Çıkarmakla Suçlamak

Bunların bir diğer tavrı da, ekmeğini kaostan yiyip kargaşa ortamında kendi saltanatını sürdürdüğü hâlde, insanların gönlünü Allah sevgisine açma gayretiyle tebliğde bulunan insanlara karşı bayrak açıp onları anarşi çıkarmakla suçlamaya çalışmalarıdır.

Söylemiştik ya, bunlarda aynaya bakma alışkanlığı yoktur ve bu yüzden de kendi fotoğraflarını asla göremezler. Aslında bütün olumsuzluk ve şirretliğin temelinde kendileri olduğu hâlde, şirretliği ıslâha yönelik her türlü hareketi anarşi olarak telâkki eder ve bütün gücüyle onu ortadan kaldırabilmek için seferber olur. İşte Hz. *Musa*'ya (aleyhisselâm) karşı *Firavun*'un tavrı:

'Firavun, 'Bırakın beni, dedi. 'Şu Musa'yı öldüreyim. O da varsın, Rabbine yalvarsın, bakalım O kendisini kurtaracak mı?

Zira bu gidişle onun, sizin dininizi değiştireceğinden veya ülkede anarşi çıkaracağından endişe ediyorum.'[362]

Beni İsrail'i kendisine kul ve köle hâline getiren ve insanların alın terleriyle kanları üzerinde bir zulüm devleti kurup saltanat süren kendisi değilmiş gibi bir kenara çekilip, düşman olarak konseptine yerleştirdiği Hz. Musa'ya (aleyhisselâm), kendisine denilmesi gerekenleri söylemesi gerçekten tam bir firavunluk örneğidir.

Aslında burada dikkat edilmesi gereken konu, Firavun'un baktığı yerden bakabilme, onun ölçüleri içinde meseleleri değerlendirme ve hareketlerindeki temel dinamikleri kavramaya çalışmadır. Bu açıdan bakıldığında, kademeli şekilde inanan insanlara karşı bir '*bakış*' ve '*görme*'nin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Görmek istediği yerden bakarak, istediği şekilde bir görmeyi gerçekleştiren veya gerçekleştiremese bile öyle olduğuna kendisini inandıran bir firavunun, Hz. Musa'yı başkalarına nasıl göstereceğini ifadeye bile gerek yoktur.

Yarım asır '*Emin*' dedikleri bir insana, vahyin gelişiyle birlikte cephe alan ve -hâşâ- *yalancı* damgasını vurup Peygamber Efendimiz'i adım adım takip eden Ebû Leheb'in bakış ve görüşü de aynı değil midir? 'Sakın ona inanmayın.' derken göstermeye çalıştığı yönde bir farklılık var mıdır? Ebû Cehil'de, Utbe'de, Şeybe'de hep aynı at gözlüğü yok mudur? Elinde at gözlüğü, önüne gelene takmak isteyen insanlar, elbette sadece bunlarla sınırlı değildir, olamaz da..! Eşyanın tabiatına aykırıdır bu..! Merhum Arif Nihat Asya'nın söylediği gibi,

'*Diller, sayfalar, satırlar Ebû Leheb öldü diyorlar.*

Ebû Leheb ölmedi yâ Muhammed!

Ebû Cehil kıtalar dolaşıyor..!'

---

[362] Mü'min sûresi, 40/26.

Eğitim Faaliyetlerinden Rahatsızlık Duymak

Eğitimden rahatsızlık duyanlar, ancak yaş iken hayat suyu verilememiş ve kuruduğunda da yaşa düşmanlığı vazife edinen, ama her hâlükârda eğitilmesi gereken zavallılardır. Zira eğitime, herkesin ihtiyacı vardır ve bu süreç, hiç ara verilmeden mutlaka devam ettirilmelidir. Yaşlı dünyamızın geleceği, ancak eğitimli insanların ortaya koyabileceği bir kardeşlik ruhuyla aydınlanabilecek ve insanlık genel anlamda bir huzur soluklayabilecektir.

Bugün bütün dünyada, düşünce hayatından idarî sisteme, eğitim mekanizmasından aile yapısına kadar problem yaşanmaktadır. Bu tür problemlerden sıyrılmanın en önemli çaresi de, *eğitim* yoluyla *maarif* dünyasına yelken açarak genel bir *aydınlanma*dan geçmektedir. Aydınlıktan *rencide* olan *yarasa* misali kişiler olsa da hedefi, *bu ülkenin eğitimle muasır devletler seviyesine çıkararak çağını idrak ufkuna ulaştırmak* olan her türlü aydınlanma faaliyetlerine '*öcü*' nazarıyla bakmak isteyenler olsa bile bu süreç, vazgeçilmez bir değerler silsilesidir.

Evet insanlar, aydınlanarak birbirlerini daha iyi anlar ve neticede de bir uzlaşma zemini hasıl olabilir. Birileri, öteden beri bu ülkede *'Siz eğitim düşmanısınız.'* diyerek inanan insanlara hücum etse ve eğitime hayatlarını koyanlara karşı da aynı düşmanlığı sürdürse, izah edilemez bu davranışları bile eğitimin merceği altına almak, mümkün olduğu kadarıyla onlara da faydalı olmaya çalışmak, eğitime gönül veren herkesin vazifesi olsa gerek..! Bu bir insafsızlık ve zulüm olsa da, insafsızlık ve zulmün de eğitimle aşılabilecek birer problem olduğu unutulmamalıdır.

İlimle insanların dimağlarını, kalblerini aydınlatanlar, onlara değişik istihdam imkânları hazırlayanlar, fakir-fukarayı zekât ve sadakasıyla destekleyenler, insanların en hayırlısıdır. İslâm'da *'hayır'* tâbiri, insanlara zarar verebilecek yoldaki bir taşı kaldırmadan

tutun, eğitimden iktisadî hayata oradan da herhangi bir eğitim müessesesi kurmaya kadar çok geniş ve şümullü bir çerçevesi vardır. Zira hadisin ifadesiyle *'İnsanların en hayırlısı insanlara hayırlı olandır.'*

Eğitimden rahatsızlık duyanlar, şüphesiz eğitimsizliğin üzerinden prim yapan insanlardır. Eğitimle bir noktaya gelen insan mı anarşist olur, yoksa cehaletin cenderesinde inim inim inleyen mi, bunlara bir sormak gerek..! Eğitimin insan üzerindeki etkisini kavrayamayacak kadar cahil insanlara cevap lûtfu bile, onlara bol gelecek bir elbisedir, üstlerinde asla durmayacaktır.

Hâlbuki, ne o uydurma *'bir hırka bir lokma'* hikâyesi, ne de *'cehalet'* yüzkarasının uzaktan yakından İslâm'la alâkası yoktur. Çağın dev mütefekkiri, *'Bizim üç büyük hastalığımız var, bunlar: Cehalet, iftirak ve fakirliktir.'* diyerek bizi içten yıkan sebepleri, hekîmâne teşhisle ortaya koymaktadır.

Hakiki Müslümanlık bu iken, ne gariptir ki bir kısım insanlar, yıllardır Müslümanları hep cehaletin yanında göstermiş ve *'gerici'*, *'yobaz'* gibi bir sürü yaftalarla, onları karalama yoluna gitmişlerdir. Gerici ve yobaz elbisesini giydirmeye çalıştıkları insanlar, bireysel anlamdaki maârif kültürlerini sosyal hayata taşıyıp eğitimi kurumsal bazda ele almaya başladıkları andan itibaren de, gerçek gerici ve yobazlığın adresi daha bir belirgin hâle gelmeye başlamış, dolayısıyla da fotoğraflarını çekip önlerine, toplumun da önüne koyan bu gayreti baltalama arayışı içine girmişlerdir. Bir beşer olarak belki bu tabiîdir de..! Zira, zoraki tutturmaya çalıştıkları yaftalar, kendilerine rücu etmiş ve inşa etmeye çalıştıkları yüksek kuleleri temelinden sarsılıp çürümüştür. Sadece çürümekle de kalmayıp, düşman edindikleri ve sürekli bakıp görmeye çalıştıkları yerden değerlendirip başkalarına da öyle gösterdikleri insanların kaleleri, sağlamlardan daha sağlam ve olanca heybetiyle karşılarında durmaktadırlar.

Cümleleri Çarpıtarak Toplumu Yanlış Yönlendirmek

Aklına koyduğu her şeyi gerçekleştirmeye alışmış ve iman karşısında da aynı alışkanlığını devam ettirmek isteyen tepkisel düşünce, bunun için her türlü yolu mübah görmekte ve hukuk tanımaz bir mantıkla muhataplarını ademe mahkûm edebilmek için her türlü yola başvurmaktadır.

Onun için öncelik, toplumun kendi kontrolünde bilgilendirilmesidir. Bu sebeple, insanların daha genel bilgi alabileceği iletişim araçlarını etkisi altına almayı, birinci vazife addetmiştir ve buraları, eline geçirdiği ve doğru-yanlış demeden her türlü malzeme ile sürekli besler. Maksadına uygun malzeme bulamadığında kudurmuş bir hâl alan bu katı tavır, çareyi *cımbızla cümle savaşı* ilân etmekte bulur ve muhatabının ifadeleri arasına makasla girerek yeni bir elbise diker ve o elbiseyle muhatabını topluma takdim (!) etmeyi dener. Bu durumda akın kara ve gündüzün de gece olarak topluma yansıması gayet tabiî ve doğaldır.

Yani bu, bir sahtekârlık, insan haklarını alenen ihlâl, hür düşünceye açıktan müdahale, iftira, hilekârlık, kin ve nefretin ileri derecede bir dışa vurumudur. Bunun için sıralanacak olumsuzlukları ifadede lügatler yetersiz kalacaktır.

Bunun günümüzde öyle misalleri vardır ki, müşahede edince insanın kanı donar ve bir insanın, hasım ilân ettiği diğer biri hakkında hamle yaparken ne kadar alçalabileceğini görüp insanlık familyasında onunla beraber bulunmadan utanır hâle gelir. Hiçbir kanun ve nizamın olmadığı, her türlü hareketin serbest ilân edildiği bir arenada rakibini linç etme girişimine giren, güneş görmemiş azgın bir boğa tiplemesidir bu..!

Hani anlatılan bir mesel vardır. Adamın birisi gökteki '*bulut*'tan bahsedince, yanındaki arkadaşı, '*bana kaz diyorsun*' diye ona kızıp dava etmiş. Gerekçesi de, *bulutta su varmış, vakti zamanı*

gelince su yağmur olup yere inermiş, yere inen su bir çukurda birikir ve göl olurmuş ve bu gölde de kazlar yüzermiş..!

Bugünkü manzaranın bundan pek farkı yok. Zira sözleri, yorumlanarak istenilen tarafa çekilemeyecek hiçbir insan yoktur. Aklın böyle bir yorum (aslında buna yorumla sulandırma, tahrif ve kaydırma da denilebilir) kabiliyeti vardır ve elindeki cümleyi lâstik gibi uzatıp ondan, işine gelen mânâyı alma noktasında oldukça ustadır. Zaten bunca farklı fikrin ortalıkta dolaşıp çelişmesi, bunu açıkça ispatlamaktadır.

'*Gözünün üstünde kaşın var.*' yaklaşımıyla hareket edildiğinde cümleleri çarpıtılarak hain ilân edilemeyecek kim kalabilir ki? Bu durumda en azılı kâtili masum bir asilzade, en vatanperver insanı da vatan haini ilân etmek zor olmasa gerek!

İşte, bahsini etmeye çalıştığımız şekliyle cümlelerin arasına makasla girip kes-yapıştır yoluna girildiğinde karşımıza çıkacak vehameti kestirmek neredeyse imkânsız hâle gelmektedir ve bugün genelde uygulanan metot da budur.

Meselâ, 18 Haziran'la başlayan süreçte Muhterem Fethullah *Gülen* Hocaefendi'nin, kasetleri konu edilerek medyatik bir darağacı kurulup genel bir linç girişimi başlatıldığında hep bu yöntem kullanılmış ve montajlanan cümlelerle konu, insanları endişelendirecek mahiyette farklı anlamlara kaydırılmaya çalışılmıştı. Kur'ân'da yer alan bir sûre, Nûr sûresinin '*ev*'lerden bahseden âyetini konu edinip anlattığı bir kaset, âyetlerden tecrit edilerek verilmiş ve âdeta hücresel faaliyet yürüten bir örgüt evlerinin varlığından bahsettiği imajı ortaya konulmaya çalışılmıştı.

Olaya, şartlanmışlıkları noktasından ve bugünkü şartlar zaviyesinden bakılarak yaklaşıldığında, siz ne yaparsanız yapın bu karekter her fırsatta kendini gösterip hissettirecek gibi gözüküyor. Zira, her fırsatta sizi vurmanın plânlarıyla yatıp kalksalar bile inanan bir insan olarak, '*belki buzlar erir de bir noktada anlaşıp*

toplumsal uzlaşmayı temin ederiz' ümidiyle '*gül*' takdim ettiğinizde; gözler sapındaki '*dikenlere*' takılmakta ve *maksadınızın gül vermek değil, dikenlerle onları ademe mahkûm etmek* olduğunu ifadeyle çığlık basıyor, yaygaraya başlıyorlar. Bu sefer aynı vehimlerin kurbanı olmasınlar diye bütün dikenleri budayıp sadece gül vermeye çalışılıyor; '*sizin gerçek niyetinizin aslında, dikenlerle kendilerini taciz etmek olduğunu*' düşünüp yine de olmayan dikenlere takılarak '*takiyye*' paranoyası yaşıyorlar.

Konuya açıklık getirmesi açısından iki misal verelim:

1. Işık Evler

Işık ev, *Nûr sûresi*nde zikri geçen bir âyetten hareketle kullanılmaya başlanan bir tabir olup, evini maddeyle bütünleşme yanında mânâya da açarak iki cihan saâdetini yaşayabilecek zemini araştırmaya vakfetmiş şahısların konu edindiği yerlerdir.

Bu açıdan '*ışık ev*' tabiri, nazil olduğu günden bu yana Kur'ân'ın övgüyle bahsettiği bir şarj mekânı iken ülkemizde, âyetin izahını yapmasının akabinde karalama maksadıyla Fethullah *Gülen* Hocaefendi'yle gündeme getirilen bir söylemdir. Temeli, aydınlık ve ışığın sembolü bir sûrede yer alan ve bir taraftan dünyaya ait işler görülürken diğer yandan da evini, aydınlanmanın merkezi hâline getirebilen bahtiyarların anlatıldığı bir âyete dayanır. Neredeyse bugünkü aydınlatma araçlarını tarif edercesine bir aydınlanmadan bahseden bir âyetin hemen arkasında yer alan bazı ifadelerin bugün tefsir edilmesi, anlaşılan birilerini rahatsız etmiş ve anlatılanları, kes-yapıştır yöntemiyle âyetlerden bağımsız hâle getirerek, cımbızla cümle savaşının neticesinde gizli bir örgütün varlığından bahsedildiği imajını vermeye çalışmışlardır.

Âyette nûr anlatıldıktan sonra evle ilgili olarak şöyle denilmektedir;

'O nura, Allah'ın yükseltilmesine ve içlerinde kutlu isminin zikredilmesine izin verdiği evlerde kavuşulur. Oralarda sabah-akşam O'nun şânını yücelterek tenzih eden öyle yiğitler vardır ki, ne ticaretler, ne alım ve satımlar onları Allah'ı zikretmekten, namazı hakkıyla îfa etmekten, zekâtı vermekten alıkoyamaz. Onlar, kalblerin ve gözlerin dehşetten hâlden hâle döneceği, alt üst olacağı bir günden endişe ederler. Allah Teâlâ, onlara yaptıklarına karşılık en güzel mükâfatı verecek, onların mükâfatlarını kendi lütfundan arttıracaktır. Allah dilediği kimseyi hesapsız rızıklandırır.'[363]

Âyette geçen '*evler*' tabiri, kısmen mescitler olarak tefsir edilse de çoğu müfessirin meylettiği husus, âyette geçen '*evler*'den maksadın, *mü'minlerin evleri* olması yönündedir. Zira İslâm'da, diğer dinlerde olduğu gibi *ibadet, sadece mâbetler* ve ayrı bir *ruhbân sınıfı* ile sınırlı tutulmamıştır.[364] Hatta Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Evlerinizi mezarlıklara çevirmeyiniz.*'[365] anlamındaki ifadelerine ve Asr-ı Saâdet'teki uygulamalarına bakılacak olursa, *farz olan namazın dışındaki her türlü ibadetle evlerin şenlenmesi* gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

İslâm'da bir çok ibadetin mekânı, insanın kendi evidir. Evet, *cemaatle namaz çok önemlidir ve evde kılınana nispetle 27 derece daha faziletlidir.* Peygamber Efendimiz, cemaatle kılınan namaza gelmeyenlere karşı oldukça sert davranmış ve herkesin namazlarını mescidde cemaatle kılmasını istemiştir. Ancak bütün bunlar, farz namazlar içindir. Asr-ı Saâdet'teki uygulamasıyla namaz, büyük çoğunlukla sünnetleri ve arkasından yapılacak dua ve tesbihleriyle herkesin kendi evinde kılıp eda ettiği, sadece farzların edası için mescidlere gidildiği bilinmektedir. Böyle olunca 5

---

363 Nur sûresi, 24/36-38.

364 Yıldırım, *Meal*, 353 (Tefhimü'l-Kur'ân'dan naklen).

365 Müslim, müsafirin 212; Tirmizî, sevabu'l-Kur'ân 2; Müsned, 2/284, 337, 378, 388

vaktin dışındaki kuşluk vakti kılınan *Duhâ*, gecenin bir vaktinden sonra eda edilen *Teheccüd,* akşamdan sonra kılınan *Evvâbin* ve herhangi bir zamanla mukayyet olmayan daha nice nafile namazların mekânı hep evlerdir.

Kur'ân'ın sürekli tekrar ettiği, *seherlerde Allah'ın âyetlerini okuma* meselesi, ancak evlerde tahakkuk edebilir. Niyet, Allah'ın yaratmış olduğu sanat eserlerini ortaya çıkarma ve O'nun sanatındaki mükemmellikleri yakalayıp yarattıklarına faydalı olmak olunca her çeşidiyle ilim de çoğunlukla evlerde müzakere edilir, kitaplar evlerde okunur ve mekteplerle formülleri verilip anahtar hâline getirilen hakikatler evlerdeki derinliğin kazandırdıklarıyla kilitleri açar ve insan, neticede her iki kitabı da okuyabilen iyi bir âlim olur.

Velhâsıl her bir mü'minin ideali, bütün aile fertleriyle beraber evini cennet bahçelerinden bir bahçeye çevirmek ve imanın tarif edilmez hazzını oralarda yaşamaktır.

Evinin duvarları namaz görmemiş, elifle merteği eşdeğer değerlendiren ve alnı secdesiz marjinal bazı insanlar, tabiî olarak böyle bir yorum ve ifade karşısında, mal bulmuş mağribî gibi ileriye atılacak ve elbette bunu söyleyenleri, cümlelerini de çarpıtarak karalayacaktır. Ve maalesef sonuç da hep böyle olmaktadır.

Mantık o kadar sakimdir ki, şayet aynı yaklaşımı devam ettirseniz, Kur'ân'da Nûr sûresi var diye -hâşâ- onu bir hidayet vesilesi olarak insanlara gönderen Allah'a '*nurcu*' diyebilir, nurun anlamı *ışık* diye Kur'ân'ı da '*ışık tarikatının el kitabı*' ilân edebilirsiniz..!

Keşke, yarınki *Din Günü* (Mahşer Günü) gelip çatmadan bir kez olsun aynanın karşısına geçip ne kadar gülünç durumda kaldıklarına bir bakıverseler!

2. Hizbullah

İki kelimelik Arapça bir terkip olan '*hizbullah*', Allah cemaati, Allah'ın grubu, Allah taraftarı ve Allah'ı sevenler gibi anlamlara gelmektedir. Yani hizbullah, Allah'ın istediği Resûlûllah'ın da hoşnut olacağı ölçüler içinde bir hayat yaşayan Allah taraftarı, Allah cemaati veya Allah sevgisiyle dolu hak grup şeklinde olacaktır. Bir çok kelimenin başına geldiği gibi, zaman içinde üzerine farklı mânâlar yüklenerek anlam genişlemesi veya mânâ kayması bu kelimede de kendini göstermiştir. Zamanla İslâm dünyasında zuhûr edip siyasî cereyanların revaç bulmasıyla ortaya çıkan siyasî gruplaşmaları ifade için de bu kelime kullanılmış ve terkibin '*hizb*' kısmına '*parti*' libası da giydirilerek *Allah partisi* şeklinde kullanılır olmuştur.

Gelişen yeni olayları ifade için, yeni bir kelime türetme veya daha kısa yolla lügattaki en uygun kelimenin seçilmesi, aslında bir nevi zorunluluktur. Ve bu zorunluluk, hizbullah terkibi için de işlemiş ve sadece, *Allah'ın rızasını tahsil etmeye yönelik tek çatı altında samimane bir araya gelme* olarak istimal edilirken, zamanla siyasî beklentilerle parti çatısı altında birleşmeler için de kullanılır olmuştur. Yoksa, Kur'ân'ın nâzil olduğu dönemde ne bugünkü anlamda bir partiden ne de bir şer şebekesi şekline bürünüp vahşet sergileyen terörist faaliyetlerden bahsetmek mümkün değildir.

Hizbullah kelimesi Kur'ân'da bir kaç yerde geçmekte ve gerçek kurtuluşun, gönlünü Allah'ın mesajlarıyla doldurmuş, önündeki karıncayı bile incitmemek, suyunun başındaki kuşu dahi ürkütmemek için hareketlerine azami dikkat edip itina gösteren en samimi mü'minler, yani Allah dostları için geçerli olduğunu bildirmektedir. Hizbullah kelimesinin mukabili olarak Kur'ân'ın kullandığı terim *hizbuşşeytan*, yani şeytan taraftarı, şeytanın arkadaşı ve yandaşıdır. Yani anlam, oldukça geniş bir alanı ifade

etmektedir. Bir tarafta şeytan ve şeytanca düşünceler diğer yanda Rahman ve Rabbanî hassasiyetler..!

Buraya kadar her şey normal ve hizbullah da hizbuşşeytan da, din ilimlerine vakıf insanların sürekli konu edindikleri hususlar. Kürsülerde onlardan bahisler açılır, sohbetlere bunlar konu edinilir ve her mü'minin, şeytanca tavır ve tuzaklara takılmadan gerçek bir Allah dostu olması yönünde sürekli ikaz ve uyarılarda bulunularak dikkatler çekilirdi. Nasıl çekilmesin ki, bizzat Allah, şeytan ve hizbini tel'in ederken hakkın etrafında yerini alarak Resûlüllah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) livasının gölgesinde buluşmaya azimli insanları bayraklaştırmakta ve tabiî olarak da tefsir kitaplarında bunlar anlatılırken hadis literatüründe de hep bunlara vurgu yapılmaktadır.

Esas işin garabet kısmı burada kendini gösteriyor: İslâmî literatüre bu denli girmiş olan bir konuyu, her bir mürşidin yaptığı gibi yıllar önce bir vaiz,[366] cami kürsüsünde konu ediniyor -aynı husus dün olduğu gibi bugün de konu edinilmekte ve hiç şüphesiz yarın da edinilecektir- ve cemaatin dikkatlerini Hakk'ın istekleri doğrultusunda çekiyor. Şeytanî düşünce -buna şeytan parti ve taraftarı da denilebilir- burada harekete geçiyor ve kendilerine '*hizbullah*' unvanı verip şeytanın bile utanacağı vahşetler sergileyen bir şebekenin katliamları ortaya çıkınca, camideki konuşmalarla bu vahşetleri kin, nefret ve intikam havuzlarına atarak harman yapıp, hem de anarşist ruhları mum gibi eritip sürekli insanları sulh ve sükuna davet eden vaizlerle vahşet görüntülerini müşterek çizgide bir hareket gibi gösterilmeye veya camide destek bulan bir şer örgütü olarak lânse edilmeye çalışılıyor. Aslına bakılacak olursa, böylesi kaypak

[366] 18 Haziran'la başlayan süreçte yaşanan medyatik linç girişiminde M. Fethullah Gülen Hocaefendinin cami kürsüsünde ilgili âyetleri cemaate izah ederken kullandığı kelimeler montajlanmış ve âdeta, o günlerde vahşetengiz sonuçları ortaya çıkarılan hizbullah terör örgütünü anlatıp onlardan övgüyle bahsediyor gibi gösterilmeye çalışılmıştı.

bir zeminde, Allah'a hakkıyla kul olanlarla şeytanca oyunlar peşinde koşturanlar iyi takip edilmelidir ki, sıfatlar kimseyi yanıltmasın!

İmana duyulan alerji nasıl bir tepkidir ki, herkesin tüylerini diken diken yapan vahşet görüntülerinin yayınlandığı âna denk getirilerek bu kin, *en masum insanlar da aynı çizgideymiş* gibi gösterilme gayretine dönüşüyor ve kendi vampirlikleri gözardı edilerek *M. Fethullah Gülen* Hocaefendi gibi hayatını sulh ve emniyete adamış insanların ipleri çekilmek isteniyor. Hem de cümlelerinin arasına cımbızla girip istedikleri ve ürperti uyarabileceklerini tahmin ettikleri yeni bir kaset şeklinde..!

Unutmamak gerekir; adı Abdullah olan her kul, sırf isminden dolayı Allah'a kullukta zirve ve Cennet'e gidecek değildir. Önemli olan amel-i salih ve kişinin kendi iradesiyle ortaya koyduğu gayret ve performanstır. Ad ve unvanı ne olursa olsun iyilik, her yerde iyi ve her zaman takdir görürken kötülük de, her ne kadar yaldızlı paketlerde takdim edilirse edilsin kötüdür. Hırsızlık, talan, yalan gibi fiillere istenildiği kadar süslü ambalaj yapılsın sonucun kötü olmasının önüne geçilemez.

Zaman zaman gündeme getirilen bugünkü hizbullah, vahşet örgütü birkaç senenin sanal bir ürünü. Allah cemaati anlamındaki Kur'ân'ın hizbullahı ise yüzyıllardan beri var. Dolayısıyla bu da, asırlardan beri vaaz ve irşad kürsülerinin tabiî konularından biri… Nevzuhûr bir vahşet örgütü hizbullahı, adında Allah lâfzı geçiyor diye onu dine yamamak elbette imkânsızdır. Allah'a inanma noktasında gemiyi kaçıran nice Abdullah'ın Cennet'e giremediği gibi dinde mücerret isimlendirmenin kazandıracağı bir kolaycılık yok. Önemli olan fiil... Cennet'e de Cehennem'e de girmeye sebep isim değil iman ve ameldir.

Ortaya çıkartılan yönüyle bile insanı insanlığından istikrah ettirecek fiillerin odaklaştığı zifiri karanlık, bir o kadar da girift kanlı vampir, kendilerine bu adı vererek, dinî bir kisveye de bürünüp

onu kötü emellerine perde yaptıklarından dolayı ve bunu yaparken de bu adı kullandıkları için *hizbullah* kelimesine düşmanlık beslemek ayrı bir dengesizlik ürünü. Bataklığı iyi teşhis edip onunla mücadele etmek gerek..! Zira sonuçta bu, bizi en temel değerimiz olan Kur'ân'la karşı karşıya getirir. Gündemde kar yağışı var diye evlerimizi buzhaneye çevirmenin mantığını anlamak mümkün olmasa gerek..!

Bugün herkes, din eğitiminin doğru ve birincil kaynaklardan verilmesi gerektiğinde müttefik gözüküyor. Aksi hâlde ortaya çıkabilecek sonuçları zaten gündemin canlılığı ifadeye yeterli… Sapla samanı karıştırıp evrensel hitabı günün kısır çekişmelerine alet etmek için gündeme taşımak isteyen çarpık anlayışların varlığını gördükçe, bir ilâhiyatçının derste veya bir vaizin kürsüde nasıl bir Kur'ân dersi vereceğini işin doğrusu algılamakta zorlanıyor insan. Burada maksat, işlenen fecaatlerin üzerine gidip köklerini kurutmak mı, yoksa emanet ve âriyeten taşıdıkları unvan ve isimleri kullandı diye ezelî ve ebedî kelâm Kur'ân ve onun ifadelerini tercüme edip insanlara anlatmak isteyen gönül sultanlarına saldırmak mıdır? Anlamak zor olduğu gibi anlatmak da hiç kolay değil…

İşin özü, terkipteki *hizb* kelimesini anlamayana *hizbullah*ı anlatmak mümkün görülse de *Allah* lâfzını anlamak istemeyenler için sanırım fazla mesai kaybetmemek gerekiyor.

Tanrıların Çarpacağını İddia Etmek

İman adına tebliğ yapan insanlara karşı müşriklerin tehditlerinden biri de, tanrılarının onları çarpacağı yönündedir. Genelde cinlerin çarpmasıyla tehdit ettikleri mü'minleri aynı zamanda tanrıların haklarından geleceğine yönelik çarpık itikatlarıyla da yöneltip onları korkutmaya çalışıyor ve bu vesileyle onları, kendilerince irşad ve tebliğden vazgeçirmek istiyorlardı. Nitekim *Âd* kavmi, tanrılarından bazılarının Hz. *Hûd*'u (aleyhisselâm) fena

çarptığını zannetmişlerdi.[367] Çünkü o, putların aleyhinde davranıyor, onları ayıplıyor ve gerçek ilâh olamayacaklarını her fırsatta haykırıyor, insan eliyle inşa edilen bir nesneye ibadet edilemeyeceğini söylüyordu. Bâtıl itikatlarına göre bu, ilâhlara bir nevi başkaldırmaydı ve yine bu sakîm inançlarına göre tanrılar da Hz. Hûd'u (aleyhisselâm) çarpmış ve cezalandırmışlardı. Zira onlara göre nübüvvet de zaten bir nevi cinnet hâli, yani mecnûnluktu.[368]

*Mekke*li müşriklerin Allah Resûlü'ne karşı tavırları da *Âd* kavminin Hz. *Hûd*'a (aleyhisselâm) olan tavırlarından farksızdır. '*Tanrılarımıza dokunmayın, yoksa sizi çarpar.*' tehditleri savuranlara göre, şayet Hz. *Muhammed* (sallallahu aleyhi ve sellem) de tebliğ vazifesinden vazgeçmezse putların hışmına uğrayarak zararlarına muhatap olacak ve bu durumda kendilerinden de mesuliyet kalkmış olacaktı. Bu hâli tasvir eden Kur'ân, onların bu sakîm ve hasta mantıklarına karşılık şu ifadeleriyle cevap vermektedir:

'*Allah, kuluna kâfi değil midir? Seni O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar. Allah kimi saptırırsa artık onun yolunu doğrultacak biri yoktur.*'[369]

Her bir yanını putlarla süsledikleri (!) *Kâbe*'nin tamiri sırasında, sökmek için onun taşlarına dokunma konusunda yaşadıkları endişe de, onların mânâya kapalı kalan yönlerinin nasıl bir anlayışla doldurulduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Evet, görüldüğü gibi fıtrat boşluk kabul etmemekte ve boş bırakılan yeri bir başka yanlış mutlaka doldurmaktadır.

Konuya açıklık getirip onların bu yanlış anlayışlarını ifade eden olaylardan biri de, *Mekke*'nin fethi sırasında yaşanan hâdisedir ve burada, tabana kadar yaygınlaşan bu çarpık zihniyet kendini iyice göstermektedir. Allah Resûlü, fethin akabinde *Kâbe*'yi putlardan

---

367 Bkz: Hûd sûresi, 11/54.

368 Âlûsi, Ruhu'l-Meani, 12/122.

369 Zümer sûresi, 39/36.

temizlemek için *Hâlid İbn Velid*'i gönderdiğinde putların bekçisi ona, '*O öfkeli biridir, sakın başına bir iş gelmesin.*' diyerek Hz. Hâlid'i uyarmış ve başında başkalarından zarar görmemesi için beklediği cansız metaın ona zarar verebileceği tehdidinde bulunmuştu.

Bütün bunların temelinde, imanın gerçek boyutundan uzak ve mahrum kalan insanların, başka inanışlara kapı aralamalarının bir neticesi olarak yanlış ve sakîm inanışlar edinerek kendilerince bir anlayış geliştirmeleri yatmaktadır. Yanlışa kendilerini o kadar adapte etmiştirler ki, hoşlanmadıkları ve kendilerince zararlı farklı bir kültür ve yeni bir oluşumla karşı karşıya geldiklerinde, bu yanlışlıklarının üzerine meseleyi bina etmekte ve yeni edindikleri sahte ve sanal tanrılarının bu işe kızarak muhataplarını cezalandıracağını sanmaktadırlar.

Meseleye sadece yukarıda verilen misallerin zaviyesinden bakmamak gerekiyor; zira, sadece eskilerde değil, günümüzde de daha adı konulmamış nice çarpık anlayış ve üretilmiş sahte tanrılar vardır ki, bunlara inanıp kâil olanların, inanan samimi insanlara bakışları *Âd* kavminin Hz. *Hûd*'a, (aleyhisselâm) *Mekke* müşriklerinin de *Allah Resûlü*'ne olan bakışlarından farksızdır.

Kolektif Çalışmak

Şu da bir gerçek ki, kendini güçsüz hisseden her azınlığın, kendi aralarında tahmin edildiğinden daha fazla bir kaynaşma ve yardımlaşma söz konusudur. Kuvvetli ve çoğunluğu temsil edenler, bir yönüyle ormandaki aslanlar misali müstakil hareket ederken bunlar, başarıyı yakalamak için müşterek çalışmadan başka alternatifleri olmadığının farkındadırlar ve mutlaka yaban öküzleri gibi kolektif hareket ederler.

Genel olarak her azınlığın ortak karakteri kolektif çalışma olduğu gibi, imana muhalefette azınlığı temsil edenler de aynı yolu

takip etmekte ve hummalı bir çalışma örneği sergilemektedirler. Aslına bakılırsa bu kolektiflik, kendi aralarındaki uyum ve birbirlerini sevmeden kaynaklanmamakta, sadece '*ortak düşman*' ilân ettikleri iman karşısında aynı safta buluşmanın görüntüsünü vermekte, hedeflerinde böyle bir 'ortak düşman' olmadığı ortamlarda ise, birbirlerine düşmekte ve her biri, diğerinin kuyusunu kazma yarışına girişivermektedir.

Tek gayeleri, mal, mülk, mevki ve makam itibarıyla dünya standartlarını yükseltmek olduğundan dolayı aralarında kıyasıya bir rekabet vardır. Çoğu zaman da imana vurmayı, dünya adına bir menfaat elde etmek için kullanır ve zamanlamayı da iyi teşhis ederek bir üst makama adını duyurmak ister. Maksadı, '*Ben de buradayım, beni de görün.*' mesajını üst makamlara ulaştırarak mal ve makam yönüyle terfi etmektir.

Fertler olarak, tek başlarına yetmedikleri ve yetersiz olduklarını hissettikleri yerde, hedeflerine ulaşmak için kurumsallaşmaya çalışır ve meşru veya gayr-i meşru olduğuna bakmaksızın örgütsel faaliyete girer, neticede otorite adına hareket ettikleri süsünü vererek yerlerini sağlamlaştırmak isterler. Vakıf, dernek ve enstitüler kurarak daha seri çalışıp maksatlarına ulaşma bunların en büyük hedefidir. Bilhassa günümüzde, bilgisayar teknolojisini de kullanarak aynı organizeyi sitelerine taşıma ve farklı dillerde maksatlarını ifade, çok kullandıkları bir yoldur.

Bütün bunlarda bir tek hedef vardır: hedef hâline getirdikleri insan veya düşünceyi yok etmek. Oturup kalkmaları, yürüyüp koşmaları ve konuşup geliştirdikleri her mesele bu gayeye matuftur. İdamına hükmettikleri maznunu muhakeme ve '*infaz*' işi bunlara aittir. Âdeta, tek işi infaz olan memur gibi hareket eder, müspet anlamda ülkeye bir katkılarının olup olmamasına aldırış etmezler. Şerre kilitlenmişlerdir ve bunlara göre, mutlaka hayrın önü alınmalı, hayır adına gayret gösteren herkes burada

ipe çekilmelidir..! '*Tek hedefim, falan ve filânı bitirmek... falanın belâsından (!) ülkeyi kurtarmaktır.*' şeklinde akseden kin ve nefretlerini medyaya yansıtmaktan sıkılmaz, bu maksatlarını, sözlü ve yazılı ilân etmeyi de meziyet sayarlar.

Hâlbuki konuşmalarında özgürlükten, demokrasiden, insan haklarından ve bilumum faziletlerden de bahsetmeyi kimseye bırakmaz, âdeta barışın havarileri kesilirler. Ne hikmetse bu tavırlarını, iman ve inanan gönüller konu edinildiği yerde görmeye imkân ve ihtimal yoktur. Bu durumda her biri, azgın bir boğa, vahşi bir canavar görüntüsüne bürünür ve ağzından fışkıran volkanlar misali lâvlarla hücum ve karalamaya başlarlar.

Bu insanların, yarının dünyasına ne bırakacakları, ve arkalarında ne türlü bir eserle gidecekleri, doğrusu merak konusudur. *Nemrut* gibi bir kin, *Firavun* gibi bir nefret, *Ebû Cehil* gibi bir inat, *Ebû Leheb* gibi bir yobazlık..! Sahi bu isimlerin, insanlığın faydasına arkalarında ne türlü hayırlı hizmetler bıraktıklarını söyleyebilen var mı..?

Böyle bir yol tercihleri, belki de alternatif gördükleri düşünceyi fikrî plânda önleyemedikleri, alternatif geliştirerek benzeri hayırlarla insanların elinden tutamayışlarından kaynaklanmaktadır. Zaman zaman hayır görüntüsü vererek ülkenin geleceği olan gençliğe yatırım yapmayı denerler: ancak bu, zor ve uzun soluklu bir iştir. Onların ise, beklemeye tahammülleri yoktur ve kısa yoldan neticeye ulaşmak isterler. Onun içindir ki, hayır görüntüsüyle çıktıkları yolda bile, daha işin başındayken maskeleri düşer ve kendilerini ele verirler.

Bütün bunlar ve daha fazlasını pratikte görmek isteyenlerin, sadece *M. Fethullah Gülen* Hocaefendinin aleyhinde, bilhassa medyatik linç girişiminin ardından bir araya gelen şahısları takip etmeleri, dernek, vakıf, medya ve site gibi oluşumları yakından izlemeleri, bir kanaat oluşturması bakımından fazlasıyla yeterli olacaktır sanırım..!

Tahammülsüzlük

Şiddet, fikir plânında yenik düşen güçsüzlerin başvurduğu hayvanî bir davranıştır. Genellikle insan dışındaki canlılar, meselelerini vuruşarak halletmeye çalışırlar. Peygamberlere cephe açan insanlarda da bu eğilim kendini göstermekte ve imandan mahrumiyetin, insanı ne hâle getirdiğinin âdeta bir pratiğini yaparcasına müşrikler, tezvir, karalama, tehdit ve şiddet gibi yollara başvurarak hakkın önünü almaya çalışmaktadırlar.

'*Nûh! Bizi dinle!*' diyerek iyice tenbihte bulunmanın akabinde, '*Eğer bu davadan vazgeçmezsen, mutlaka taşa tutulacaksın!*' diyerek Hz. *Nûh*'u (aleyhisselâm) taşlayarak öldüreceklerini veya toplum tarafından lânetlenip kovulacağını söyleyenler,[370] şayet tebliğ ve irşadına devam ederse onu şehirden çıkarıp sürgün edecekleri tehditlerini savuruyorlardı.[371]

Müslümanların varlığından rahatsızlık duyan mutlu azınlık, sürekli plân ve proje geliştirerek onlardan nasıl kurtulabileceklerini konuşuyorlardı. Yerine göre bu çözümler, sözlü ve yazılı taciz olabilirken bazen de açıktan tehdit şeklinde tezahür ediyordu.

Küfür ve zorbalıkla bütünleşen *Firavun*, bu konuda başı çekenlerdendir. Başta Hz. *Musa* (aleyhisselâm) olmak üzere bütün inananlara tehditler savuran Firavun'un, bize kadar intikal eden sözleri olayı özetler mahiyettedir:

'*Eğer benden başka tanrı kabul edersen, mutlaka seni zindanlık ederim.*'[372]

Bu sözleriyle Hz. Musa'yı (aleyhisselâm) öncelikli tehdit algılayan ve düşman ilân eden Firavun, insanların Allah'a ve

---

370 Şuara sûresi, 26/116.

371 A'raf sûresi, 7/82; Şuara sûresi, 26/164.

372 Şuara sûresi, 26/29; Ayrıca bkz.: A'raf sûresi, 7/127; Naziat sûresi, 79/24; Kasas sûresi, 28/38.

Resûlü'ne inanmaları karşısında daha da hiddetlenecek, küfrün insanı nasıl acımasız bir firavun hâline getirdiğini canlı bir şekilde gösterecektir:

'*Demek siz, benden izin almadan O'na iman ettiniz. Evet, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sonra da hepinizi asacağım.*'[373]

Böylesine tehditler yağdıran güç, fiilî durumunu da oluşturmuş ve sürekli inanan insanların peşinde adım adım onları takip ediyordu. Yapageldikleri işkencenin tahammül edilemez bir kerteye geldiği sırada dayanamayan bir gönül -ki bu şahıs, '*Mü'min-i Âl-i Firavun*' olarak tanınır- çıkmış ve şöyle seslenmişti:

'*Ne o, siz bir insan, 'Rabbim Allah'tır.' dedi diye kalkıp onu öldürecek misiniz? Hâlbuki o, Rabbiniz tarafından açık belgeler ve mûcizeler de getirdi. Eğer yalan söylüyorsa, yalanı zaten kendisinin aleyhinedir. Ama şayet doğru söylemişse, en azından onun sizi tehdit ettiği şeylerin bir kısmı başınıza gelecektir. Şu bir gerçektir ki Allah, haddi aşan, yalancı kimseleri iflâh etmez.*'[374]

Bu çırpınış, sağduyunun geldiği noktayı temsil etse de, güç dengesinin olmadığı yerde Firavun'a karşı gelip şerrinin önüne geçmeye imkân yoktur. Kaba kuvvetin tesiri, acısı geçinceye kadar iken, sözün büyüsündeki güç, sınır tanımadan hemen her dönemde etkisini gösterebilmektedir ve sağduyu, bu ikazlarının arkasından bir de şu tarihi gerçeği ekleyerek yarın başlarına gelecek sıkıntıları şimdiden hatırlatmak istemektedir: '*Ey benim sevgili halkım! Bugün hakimiyet sizindir, ülkede üstünlük sizdedir. Ama*

---

373 A'raf sûresi, 7/123; Aynı hâdiseyi başka bir sûrede de anlatan Kur'ân, Firavun'un sözlerini, '*Demek ben size izin vermeden ona inandınız ha!*' (Bkz.: Şuara sûresi, 26/49) şeklinde özetlemekte ve arkasından da, küplere binip etrafına ne türlü tehditler savurduğunu anlatmaktadır.

374 *Ebû Cehil*'in delâletiyle Peygamber *Efendimiz*'in üzerine, *Kâbe*'de secde hâlindeyken deve işkembesi atıldığında Hz. *Ebû Bekir'in* sözleri de *Mü'min-i Âl-i Firavun*'un ifadeleriyle aynı çizgidedir.

yarın Allah'ın azabı başımıza gelir çatarsa, söyler misiniz hangi kuvvet bizi kurtarabilir?'[375]

Tarihte yaşanılan tahammülsüzlük sadece Hz. *Musa* (aleyhisselâm) ile sınırlı değil, aynı zamanda diğer peygamberler de bu konuda çok çekmişlerdir. *Ateş*, *berd ü selâm* hâline gelip Allah onu kurtarsa da, sırf bu maksatla Hz. *İbrahim*'in (aleyhisselâm) ateşe atılması da[376] bu nevi bir tahammülsüzlük örneği, imanlarından vazgeçmedikleri için yerlere hendekler açılıp içinde tutuşturulan ateşlere canlı canlı atılan imanlı insanlara reva görülen işkenceler de[377] bu nevi bir tahammülsüzlüğün eseridir.

Mekke müşrikleri, bütün azgınlık ve bağnazlıklarıyla Allah Resûlü'ne karşı türlü türlü komplo ve düşmanlıklar peşindeydiler. O'nun için, elini kolunu bağlayarak zindana atmak, öldürmek, ülke dışına sürgün etmek gibi birtakım tuzaklar plânladıkları[378] ve değişik vesilelerle yurdundan çıkarmak için tedirgin etmeye çalıştıklarını bize bizzat Kur'ân anlatmaktadır.[379]

Resûlüllah'ın etrafında örgülenen fakir gürûhu O'nun yanından dağıtıp imanlarından vazgeçirmek maksadıyla *malî boykot* anlayışını geliştiren müşrikler, işi daha da ileri götürerek, -gökler ve yerin hazineleri Allah'ın katında olduğu hâlde- '*infak etmeyin ki dağılsınlar*'[380] diyerek bu istikamette başkalarını da yönlendirmeyi plânlıyorlardı. Mü'min-i Âl-i Firavun'da olduğu gibi cehalete babalık yapan *Amr İbn Hişam*, Nebiler Nebisine kötülük yapıp üzerine deve işkembesi attırdığında Hz. *Ebû Bekir*'in ortaya koyduğu tavır ne güzeldir:

'*Yazıklar olsun size! Size Rabbinizden apaçık beyinelerle*

---

375 Mü'min sûresi, 40/28, 29.

376 Enbiya sûresi, 21/68; Ankebut sûresi, 29/24.

377 Bkz.: Büruc sûresi, 85/4-11; Müslim, zühd 73; Tirmizî, tefsir 85.

378 Enfal sûresi, 8/30.

379 İsra sûresi, 17/76.

380 Münafikûn sûresi, 63/7.

gelmişken sırf, 'Rabbim Allah'tır.' dediği için bir adamı öldürmek mi istiyorsunuz?'[381]

İmanından dolayı bu türlü hareketlere maruz kalanlar veya onları böyle bir cenderede bırakanlar kim olursa olsun, burada alınması gereken mesaj, '*Rabbim Allah*' diyenlere tahammül edilmemesidir. Bundan dolayı insanlar, inançlarıyla baş başa bırakılmaz, bilâkis küfrün karanlıklarına çekilerek ayrı bir ıstıraba dûçar bırakılmak istenir. Bunu gerçekleştirmek için an olur, hayat gibi en temel hak ve özgürlüklerin önüne set çekilir ve insanlar sırf imanlarından dolayı ölümle burun buruna getirilir.

Ortaya konulmak istenen baskı ve dayatmaların dozu gün geçtikçe artmakta ve iki yoldan birini tercih noktasında, inanan gönüller tazyike maruz bırakılmaktadırlar: ya döneklik ya da tehcir, kılıç ve ölüm. Onun için bütün Hak dostlarını, başlarına geleceklere şimdiden hazırlanmaları için Yüce Mevlâ, öncekilerin yaşadıklarından sık sık bahsetmekte ve, '*Ya sizi yurdumuzdan kovarız, yahut bizim dinimize dönersiniz.*'[382] türünden tehditleri hatırlatarak her türlü olumsuzluğa daha şimdiden hazır olmalarını istemektedir.

Hz. *Musa* (aleyhisselâm) döneminde *Mü'min-i Âl-i Firavun*'a yapılanlarla *Ebû Cehil*'in Allah Resûlü'ne yaptıkları arasında her hangi bir fark olmadığı gibi, başlangıçta misallerini verdiğimiz *Ahmed İbn Hanbel*'lerden başlayarak *Fethullah Gülen*'lere kadar, insanlara doğru ve güzel olanı anlatma dışında bir başka şey düşünmeyen Hak dostlarına yapılanlar arasında da ayniyet ölçüsünde benzerlikler vardır. O günlerin, yeniliklere kapalı, tahammülsüz ve karşı düşüncenin *haklı olup olmadığına* bakmaksızın onu ortadan kaldırmaya azmetmiş bağnaz tutumlarıyla bugünün, '*Çamur at, izi kalır.*' mantığıyla hareket eden statükocu, despot ve âdeta *arena etrafında bir vahşeti seyretme kabalığı* içinde saldıran

---

381 Kandehlevi, *Hayatü's-Sahabe*, 1/224.
382 İbrahim sûresi, 14/13

hezeyan düşüncesi arasında sadece uzun bir zaman dilimi ve bir nebze de teknolojiden istifade gibi bir fark vardır. Hattâ denilebilir ki, işin içine teknoloji girdiği günden bu yana sonrakilerin tahribi daha bir umûmiyet kesbetmiş ve çağı beraber paylaşmak durumunda olduklarımızın, daha büyük kitlelere kin ve nefretlerini ulaştırmada daha hırçın ve katlanılmaz olmalarını netice vermiştir.

Tehdit Etmek

Fikir plânında mağlûbiyet yaşayan ve bunu bir türlü hazmedemeyen inkâr düşüncesinin, kendi rağmına halkın kabulünü kazanan hak düşünceyi durdurma adına baş vurduğu metotlardan biri de, şiddet kullanıp tehdit yoluyla inananları susturma ve böylelikle halkla olan diyalog ve bağlarını koparma çabasıdır.

Böylesine tahammülsüz ve sürekli, '*Çıkarın bu adamları memleketimizden; çünkü bu beyler pek temiz insanlar!*'[383] diye bir taraftan alay ederken diğer yandan da tehdit savuran bu mütecaviz düşünceye karşı Kur'ân, '*Hem öyle tehditler savurarak, yol başlarını tutup, Allah'a iman edenleri Allah'ın yolundan çevirmeyin ve yolun eğri büğrü olduğuna dair, şüpheler verip halkı yanıltmayın.*'[384] ikazını yaparak aynı zamanda ruhlarının haritasını inananlara haber vermektedir.

Bu tür tehditle hem peygamberler ve onların çizgisinde hassas yaşayan mü'minleri hem de onların muhatap oldukları kitleleri korkutup Hak düşünceden uzaklaştırma gayretinin Kur'ân'da bir çok misali vardır. İşte Hz. *Şuayb* (aleyhisselâm) ve kavminin ona tehditleri ve başlarına gelen olumsuz tablo:

'*Kavminden büyüklük taslayan ileri gelenler: 'Bak Şuayb!*

---

383 A'raf sûresi, 7/82.
384 A'raf sûresi, 7/86.

dediler, 'yeminle söylüyoruz: ya tekrar dinimize dönersiniz. Ya da seni de, sana inanan taraftarlarını da ülkemizden süreriz!'[385]

Onun, dindeki sabatını görüp hakça duruşunu müşahede ettikten sonra, bu sefer de ona inanan ve arkasından gidenlere yönelerek: '*Eğer Şuayb'a uyacak olursanız kesinlikle perişan olursunuz!*'[386] demek suretiyle diş gösteriyorlardı.

Sonrası mı? Hz. *Şuayb*'a (aleyhisselâm) tehdit üstüne tehdit yağdıran *Medyen* halkının olumsuz ve tahammül edilemez tutumları *gayretullaha* dokunmuş olacak ki, şiddetli bir depreme maruz kaldılar ve Kur'ân'ın ifadesiyle, '*asıl perişan olanlar onlar oldular.*'[387]

An'ane, gelenek ve inanışları ne olursa olsun neticede küfür, tek başına bir millettir ve bu açıdan iman da, onları aynı çizgide buluşturan en önemli etkendir. Dolayısıyla onlar, birlikteliklerindeki güç ve kuvveti de imana borçludurlar. Hatta denilebilir ki, küfrün dini, imana olan kinidir.

Hz. *Şuayb*, (aleyhisselâm) bilhassa ticari anlamda gayr-i ahlâkiliğin yaygınlaştığı, çarşılarındaki terazinin dengesinin kalmadığı ve insanları aldatmanın fazilet kabul edildiği Medyen halkına peygamber olarak gönderilmiş ve bu kavme karşı sürekli ikazlarda bulunuyordu. Ancak onun bu ikazları kavminin hoşuna gitmemişti. Önceleri yumuşak bir üslûpla hafiften iğnelemeye başladılar. Akabinde iğnelemelerin şiddetini artırıp nihayetinde açıktan tehdit noktasına gelerek bayrak açtılar. Hedefleri sadece Hz. Şuayb değildi; onunla beraber inanan bütün insanları açıktan tehdit ediyorlardı. İşi o kerteye götürdüler ki, dinlerinden dönmez ve

385 A'raf sûresi, 7/89; Aynı kavmin temerrüdünü anlatan bir başka âyette şu ayrıntı verilmektedir: *"Halkı ise, 'Şuayb!' dediler, söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz, kabul etmiyoruz. Hem içimizde seni pek zayıf görüyoruz, eğer senin üç-beş kişilik akraba grubunun hatırı olmasaydı seni taşa tutar linç ederdik. Bizim nazarımızda senin hiç önemin yok."* (Hûd sûresi, 11/91)

386 A'raf sûresi, 7/90.

387 A'raf sûresi, 7/92.

kendi saflarında yeniden yerlerini almazlarsa yurt ve yuvalarından sürgün edileceklerini açıkça ifade ediyorlardı.[388]

Onların bu tavırları ve buna mukabil Hz. Şuayb'ın hâlini Kur'ân şu veciz ifadelerle anlatır;

'*Ey Şuayb! Babalarımızın taptıklarını* (putları), *yahut mallarımız hususunda dilediğimizi yapmayı terk etmemizi sana namazın mı emrediyor? Oysa sen yumuşak huylu ve akıllı bir insansın!*'[389]

İfadelerden de anlaşıldığı üzere derinden bir alaya almak söz konusu olduğu gibi aynı zamanda öncesinde yumuşak huylu ve akıllı birinin, dinin emirleriyle karşı karşıya kaldığında bu tavrını değiştirdiği ve huysuz bir tavra bürünerek aklını kaybettiğini vurgulamaktadırlar. Farklı bir yaklaşım da, onu böyle davranıp toplumuyla ters düşmeye iten sebep, kılmış olduğu namaz ve dualarıdır. Yoksa onlara göre akıllı bir adamın, içinde yaşadığı topluluğun hilâfına hareket edip(!) dışlanmayı göze alması mümkün değildir.

Hz. Şuayb'a sempati duyanlara karşı tehditlerini yoğunlaştıran *Eyke* halkı, bu sefer de hedeflerine Hz. *Şuayb*'ı alarak daha da ileri gitmiş ve; '*Söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz, kabul etmiyoruz. Hem içimizde seni pek zayıf görüyoruz. Eğer senin üç-beş kişilik akraba grubunun hatırı olmasaydı seni taşa tutar, linç ederdik. Bizim nazarımızda senin hiç önemin yoktur.*'[390] demişlerdi.

Görüldüğü gibi üç-beş kişilik akrabaların hatırını, her şeyi elinde evirip çeviren *Yüce Kudret*'in hatır-ı âlilerinden daha yüksekte tutuyorlar ve O'nun buyruklarını arkalarına atıyor, kulak ardı ediyorlardı.

Burada aynı zamanda bir endişelerini de izhar etmeleri gözden kaçmaması gereken bir hakikattir. Zira tabana yayılmış ve genelin kabullendiği bir düşünceyi, böylesine tahammülsüz ve aykırı azınlığın silip yok etmesi mümkün değildir.

---

388 Bkz.: A'raf sûresi, 7/87, 88.

389 Hûd sûresi, 11/87.

390 Hûd sûresi, 11/91.

Tahrik Etmek

Tahrikin iki yönü var; birincisi, inanan insanları tahrik edip yanlışlık yapmaya zorlamak, diğeri de, her hâl ve hareketlerini takip edip güç unsurlarını aleyhte yönlendirmedir ve her iki durumuyla da tahrik, hemen her zaman karşılaşılan bir azınlık tepkisidir.

Uzak ve yakın tarih itibarıyla sıkça rastladığımız birinci yönüyle, en masum insanların arasına sızıp onları yönlendirme ve istedikleri noktaya getirdiklerinde de topun ağzına koyma, genel bir uygulamadır. Bunun için öncelikle yapının içine sızma, yapı içindeki etkinliklerini artırma, söz sahibi olma ve karar mekanizmasını etkileme gibi hedefler güden azınlık düşünce, bir yönüyle hareketi kontrol altında tutma diğer yönüyle de uçurumun kenarına getirdiği düşünceyi, oradan aşağı bırakmak suretiyle intihara sürüklemek istemektedir.

Mevcut hâliyle aleyhinde olup yaygara koparamadığı düşünceyi, aynı zamanda damarlarına dokunmak suretiyle radikalliğe sürüklemek isteyen bu düşünce, böylelikle elini güçlendirmek ve gücün yanında kendi haklılığını ortaya koyma peşindedir.

Damarlarda dolaşma yanında dışarıdan etkiyi de ihmal etmeyen bu misyon, nihayetinde içteki ve dışarıdaki unsurları kullanarak tapkisel bir tavra dönüştürmek istedikleri masum insanları sokağa dökerek, kontrol dışı hareketler yapmalarına yol açmak ve nihayetinde de idarenin gücüyle karşı karşıya getirip can yakmayı plânlamaktadırlar.

İşin bir diğer boyutunda ise, sürekli bir gammazlama sistemi hakimdir. Her fırsatta isimler gündeme getirilir ve bu isimleri durdurma veya ortadan kaldırma adına hâlâ birşeyler yapılmamasından duyulan üzüntü ve endişe dile getirilerek gücü elinde bulunduran unsurlar tahrik edilmek istenir. Genelde bu gammazlama taktiği, idari yapının önemli toplantı ve kararlarının öncesine

denk getirilirek kamuoyu oluşturulmaya çalışılır ve oluşan bu kamuoyunun da desteği alınarak masum insanlar karalanmak ister. Bunu gerçekleştirebilmek için medya çok önemli bir silâhtır. Haber ve yorum, bu açıdan en aktif zemin oluşturur.

Bugün de çoğunlukla kullanılan bu metod, bilhassa devletin en etkin isimlerinin bir araya gelerek stratejik toplantılar yaptıkları periyodik dönemlere tekaddüm eden günlerde gün yüzüne çıkmakta ve söz konusu toplantının gündemine konunun alınması için efor sarf edilmektedir. Orada konuşulan konu ve gündemler ne olursa olsun, âdeta toplantının ana gündemlerinden biriymiş gibi bir hava oluşturarak önü alınması gereken zararlı bir yapı diye takdim edilen nice saf ve duru insan, toplumda tecrid-i mutlak bir konumla baş başa bırakılmak istenmekte ve insanların onlardan uzak durmaları arzulanmaktadır.

Günümüzde sıkça karşılaştığımız benzeri uygulamalara en güzel misali yine Kur'ân vermekte, *gücün tahriki* konusunda azınlığın neler yapabileceğini göstermektedir. Hz. *Musa* (aleyhisselâm) ile *Firavun*'un arasında geçen diyaloglar neticesinde kararlaştırılan '*zinet günü*'nde, insanlar toplanmış ve ortaya konulan hünerlere göre Firavun veya Hz. Musa'dan birinin haklılığına hükmedeceklerdi. Firavun, kendinden çok emindi ama esas emaneti temsil edenin, Hz. Musa olduğunun farkında değildi. Nihayetinde gördüklerinin birer sihir olamayacağını anlayıp Hakk'a uyanan eski sihirbaz yeni mü'minlerin imanı karşısında küplere binen Firavun, etrafına tehditler savururken, *azınlık* takımı da harekete geçmiş, karakterlerini konuşturuyorlardı. İlk etapta Müslüman olan eski sihirbazları hedef alan Firavun'a yaklaşarak, kendilerince esas problemin kaynağına işaret ediyorlar ve Hz. Musa ve O'na gönül verenleri ortadan kaldırması için damarına girip tahrik ederek nasıl davranması gerektiği konusunda rehberlik yapıyorlardı:

'*Ne yapıyorsun, Musa ile kavmini, seni ve senin tanrılarını*

terk etsinler, ülkede bozgunculuk yapsınlar diye kendi hâllerine mi bırakacaksın?'[391]

Firavun, zaten firavunluğunu yapacaktı. Bunun için rehberliğe de çok ihtiyacı yoktu. Ancak azınlığın kin ve nefretinin beklemeye bile tahammülü yoktu ve vakit kaybetmeden, fırsatı kaçırmadan can düşmanlarının ortadan kaldırılmasını istiyorlardı.

Böyle bir tahrikten de cesaret alan Firavun, daha önce yapıldığı şekilde bütünüyle erkek çocukların öldürülmesi emrini verir ve böylelikle, basılan düğmeyle harekete geçen güç, istenilen yere yönlendirilmiştir. Gerçek gücün Allah'a ait olduğununun farkında olmayan bu hamlenin neticeye ulaşması mümkün olmasa bile ortalığı bir zulüm havası kaplamış ve bir çok insanın bu havada canı yanmış, hayatı son bulmuştur.

Öldürmeye Yeltenmek

Kaba kuvvete başvurup gücünü konuşturma, çağlarboyu devam edegelen statükonun müşterek tavrıdır. Akıllarındaki kusuru ellerindeki güçle telâfi yarışına giren her devrin mutlu azınlığı işi, muhataplarının bedenini ortadan kaldırmaya kadar götürerek ayrı bir tahammülsüzlük örneği sergilemekte ve öncekileri aratmayacak tavır ve davranışlar içine girmektedir. İnsanlık tarihi bunun örnekleriyle doludur. Allah'ın nice seçkin kulu peygamberler böylesi bir tahammülsüzlüğün sonucu olarak katledilmiş ve böylelikle nice yeşermeye yüz tutmuş baharların üzerinde hazanlar estirilmiştir.

Kur'ân, *bir dönemdeki Yahudilerin, lânete maruz kalmalarının ve bir kısım nimetlerden mahrum bırakılmalarının* altında haksız yere pek çok peygamberin kanına girmelerinin yattığını defalarca anlatır.[392]

---

391 A'raf sûresi, 7/127.

392 Bkz.: Bakara sûresi, 2/61; Âl-i İmran sûresi, 3/113; 181; Nisa sûresi, 4/155.

Hz. *Yusuf*'un, (aleyhisselâm) kardeşleri tarafından bir kuyuya atılmasıyla başlayan çileli serüveni, Hz. *İsa*'yı (aleyhisselâm) öldürmeye teşebbüs edenlerin kini, *Allah Resûlü*'nü (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gece baskınıyla ortadan kaldırmaya çalışanların tahammülsüzlük ve haince plânları da bu bağlamda akla gelen örneklerdendir.

Kendisini haklı çıkarma adına en çok güvendiği ve sırf bu zevki yaşayabilmek için bünün ahaliyi onların gösterilerini temaşa için bir araya topladığı sihirbazların, Hz. Musa'nın yaptıklarının, kendilerininki gibi bir sihirden ibaret olmayıp gerçek bir mûcize olduğunu görerek halkın önünde iman etmelerine mukabil küplere binen Firavun'un hâli ne güzel misaldir buna..! Üzerine hüküm bina etmeyi tasarladığı dayanak birden çekilivermiş, bu da yetmiyormuş gibi karşısına aldığı ve düşman bildiği insanın safları arasına katılıvermiştir. Gücü o temsil etmektedir ya, '*Demek siz, benden izin almadan iman ettiniz ha!*' diye etrafına tehditler savurur ve bu gücün hakkını vereceğini haykırır:

'*Yakında bileceksiniz başınıza gelecekleri! Evet ellerinizi ve ayaklarınızı, değişik taraflardan çaprazlama keseceğim, sonra da hepinizi toptan asacağım!*'[393]

Görüldüğü gibi inananları, sadece öldürüp hayatlarına son vermek, Firavun'un kin ve nefretini bastırmaya yetmemekte, aynı zamanda işkencenin en ağırına baş vurarak sadist duygularını tatmin etmek istemektedir.

Hicret gecesi *Mekke*'de yaşanılan hâdise, *Kureyş*'in kin ve nefretini anlatması bakımından önemlidir. O dönem itibarıyla kan davalarının önemli olduğu göz önüne alınarak bulunan bir formülle, her kabileden bir genç seçilmiş ve bir gece baskınıyla *Allah Resûlü*'nün hayatına son verilmek istenmişti. Hâlbuki bilmedikleri bir şey vardı: insanlardan gelecek tehlikelere karşı *Cenâb-ı Hak*, *Resûlü*'nü koruma altına almış ve kula kullukta kurban gidenler

393 A'raf sûresi, 7/123, 124; Tâ-Hâ, 20/71.

tarafından gelebilecek zararlara karşı O'nu muhafaza ediyordu. O gece Efendimiz, yatağında Hz. *Ali*'yi bırakarak, evini muhasara altına alan can düşmanlarının arasından elini kolunu sallayarak çıkmış ve böylelikle mukaddes göç başlamıştı. O'nu öldürme hınç ve kiniyle evine saldırdıklarında realiteyle karşılaşan *Kureyş*, ayrı bir kine bürünmüş ve arkasından, O'nu bulup getirenlere *100 deve* bahşiş vereceklerini ilân ediyorlardı.

Sonraki dönemlerde de benzeri tahammülsüzlükler devam edip durmuş ve bu, peygamber torunu dahil nice masumun hayatına mâlolmuştur. Çok uzağa gitmeden tarihimize kadar şöyle kabaca bir bakışta hemen hatırlanabilecek o kadar masum cana kastetmeler vardır ki, iplerde sallandırmalar, zehirlemeler, memleket memleket sürgünler, amansız takipler ve zindanlarda tüketilen ömürlerle hayatları zindan edilen nice Hak dostu, sadece imanları ve onun gereğini yaşama gayreti ortaya koymalarından dolayı bu çile yumağından geçirilmiş, tahammülsüzlük ve şiddetin her çeşidiyle karşı karşıya getirilmişlerdir.

Ebû Hanife'lerden *Ahmed İbn Hanbel*'lere, *Serahsî*'lerden *Bediüzzaman* ve *Gülen*'lere kadar nice Hak aşığı, böylesi bir tahammülsüzlük ve cinnet derecesindeki bir paranoya neticesinde, toplumdan tecrit edilmek istenmiş ve kimi zehirlenerek, kimi de işkenceyle öldürülmüş, kimileri, zindanlarda çürümeye terk edilmiş ve kimileri de, olmadık ve akla-hayale gelmeyen muamelelerle sıkıntı üstüne sıkıntı içinde bırakılarak ölüme terk edilmişlerdir.

Hz. *Âdem*'in iki oğlundan *Kâbil*'in *Hâbil*'i öldürmesiyle başlayan, tarih içinde değişik şekil ve metotlarla devam eden ve günümüzde de ağırlığını hissettirerek varlığını devam ettiren bu tahammülsüzlük, öyle geliyor ki, Kıyamet'e kadar da durmak bilmeden devam edecek ve daha nice masum canların yanmasını netice verecektir.

KÜFRÜN ELEBAŞILARI VE AKIBETLERİNDEN BİRKAÇ ÖRNEK

'Nimet ve devlet içinde yüzen, hak dini yalan sayanları, sen bana bırak ve onlara biraz mühlet ver.'
(Müzzemmil sûresi, 73/11)

İbretlik Sonlar

Her şey, Rabbin varlık ve birliğini anlattığı hâlde bile bile küfrü tercih edenlerin, ne Allah'a ne de mü'minlere bir zararı söz konusu olmayıp sadece kendilerine yazık etmektedirler. '*İnkâra koşuşanlar sana kaygı vermesin. Onlar Allah'ın dinine asla zarar veremezler.*' diyerek bunu anlatan Yüce Mevlâ, yarın Âhiret Günü'nde ellerinde bir şey kalmamış hâllerini nazara vererek, imana bedel inkârı tercih edenleri, ölüm sonrasında acı bir azabın beklediğini haber vermektedir.[394] Çoğu zaman da bu acı azap, daha dünyadayken kendini hissettirmekte ve ısırmaktan zevk alan mütecaviz münkirlere genelde, gelecek büyük azabı hatırlatan öncü birer ıstırap yaşatmaktadır.

394 Âl-i İmran sûresi, 3/176, 177.

Zira küfür, sadece şahısların hukukuna tecavüz anlamı taşımamakta aynı zamanda '*hukukullah*' tabir edilen Allah hakkını da ihlâl etmektedir. Bunca nimeti ve onları veren Eli görmeme.. Sahibini anlatan dillere kulak vermeme.. akıl vicdan, muhakeme ve sentez gibi yetenekleri kullanmasını becerememe... hattâ bunları yanlış istikamette kullanmaya kalkma.. peygamber tanımama, kitaba inanmama ve elinden tutma adına uzatılan harikulade mûcizelere bile birer kulp takarak yan çizme..! Bu da yetmiyormuş gibi, gerçekleşmesinin mümkün olmayacağını sandıkları engeller öne sürerek meselâ, '*Ateşin yakıp kor hâline getireceği bir kurban getirmedikçe hiçbir peygambere inanmamamızı bize Allah emretti.*'[395] diyecek kadar ileri giderek imansızlıklarını bile Allah'a fatura etme hastalığına tutulma..! '*Dileseydi, inanırdık.*' kaypaklığına girme ve salim aklın almayacağı yanlışlıklar yapılarak çıkmazlara saplanma..! Üstelik bir de, imana, iman edene, imanın gereklerine, onun gereklerini yerine getirmeye çalışanlara; tabiî olarak da kitaba, peygambere ve neticede Allah'a karşı gelerek âdeta O'na harp ilân etme..! Bütün bunlar, *kamu hukukuna* tecavüzdür ve bu noktada hukukullah devreye girmekte, O'nun ilâhi kaderi kendini göstermektedir. Yâni mesele, ferdilikten daha ziyade artık toplumsal ve sosyal bir boyut kazanmıştır ve bu sosyal gerçeği göz ardı etmenin bedeli, sadece âhirete bırakılıp tehir edilmemekte, sosyal yapının sağlığını tamamen bozmama ve kamu yararını koruma adına, bizzat Allah tarafından, daha bu dünyadayken ibretlik cezalar gündeme gelmektedir.

Genel anlamda hemen her peygambere karşı çıkıp onlara karşı bayrak açan fert ve bunlardan meydana gelen toplumların sonu, muhtevaları farklı da olsa, *umumi bir azapla yok olma*

---

[395] Âl-i İmran sûresi, 3/183; Cevap olarak bu âyetin arkasından Kur'ân, *'Onlara cevaben de ki; 'Benden öne birçok peygamber açık delillerin (mûcizelerin) yanında, sizin öne sürdüğünüz kurbanı da getirdiler. Peki, sözünüzde samimi iseniz, onları niçin öldürdünüz?'* buyurmakta ve asıl niyetlerini ortaya koymaktadır.

şeklinde tezahür etmiş ve ilâhi adalet, daha dünyadayken tecelli etmeye başlayıp, arkada kalanlar için meselenin hassasiyetini ortaya koymuştur. Öyle kavim vardır ki, hem kendileri hem de üzerinde yaşadıkları vatanları *yere batırılmak* suretiyle tarih sahnesinden yok olup gitmiş,[396] öyleleri var ki, *kuvvetli bir rüzgâr* veya *kasırga*yla toprak olup dünyadan silinmiş ve yine öyleleri var ki, *suda boğulmak* suretiyle dünyaya veda etmişlerdir. Konuyu anlatan bir âyette Yüce Mevlâ, şöyle buyurmaktadır:

'*Onlardan her birini kendi suçu sebebiyle cezaya çarptırdık: kiminin üzerine taş yağdıran bir kasırga gönderdik, kimini korkunç bir gürültü çarpıverdi, kimini yerin dibine geçirdik, kimini de suda boğduk. Allah onlara zulmetmedi, onlar asıl kendilerine zulmettiler.*'[397]

Hz. *Nûh*'la (aleyhisselâm) alay eden ve dediklerine kulak vermeyip kendilerince bir yol takip eden kavminin tufanla boğulmasından başlayarak, Hz. *İbrahim* ve Hz. *Lût*'un kavminin, *Medyen* halkının, *Âd* ve *Semûd* kavimlerinin, peygamberlerini dinlemedikleri için gazab-ı ilâhiye muhatap olup yok oluşlarını, birer ibret vesilesi olarak uzun uzun anlatmakta, '*Karun'u, Firavun'u ve Hâmân'ı da helâk ettik.*' demek suretiyle de fertler bazında küfrün temsilcilerinin başlarına gelen kötü hali haber vermektedir.[398]

Kendisine, Resûlü'ne ve veli kullarına kötülük düşünüp tahammülsüzlüklerle oturup kalkanlar için Yüce Mevlâ, bir yandan salih kullarının bu olumsuz tavırlardan rencide olmamalarını isterken diğer yandan da, onların kendisine bırakılmasını istemekte, serâzat ve çakırkeyf bir hayat sürenlerin hakkından bizzat kendisinin geleceğini bildirmektedir.[399]

---

396 Bkz.: Kasas sûresi, 28/81.

397 Ankebut sûresi, 29/40.

398 Bkz.: Ankebut sûresi, 29/14 vd.

399 Bkz.: Kalem sûresi, 68/44; Müzzemmil sûresi, 73/11; Müddessir sûresi, 74/11.

Müzzemmil sûresindeki, '*Nimet ve devlet içinde yüzen, Hak dini yalan sayanları, sen Bana bırak ve onlara biraz mühlet ver.*' meâlindeki âyet ve devamındaki âyetleri tefsir ederken merhum Elmalılı Hamdi Yazır, şu tespitlerde bulunmaktadır:

'*Dilimizde de bilindiği gibi, 'Sen onu Bana bırak.' demek, 'Ben onun tamamen hakkından gelirim.' demektir. Yani, sen yorulma, merak etme, onları sadece Bana bırak ve acele etme, onlara çok değil biraz mühlet ver, Ben oların tam olarak haklarından gelmeye ve cezalarını vermeye yeterim.*'[400]

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) muhatap alarak herkese mesaj veren benzeri bir ifade, hemen arkadan gelen Müddessir sûresinde de yer alır. Burada da, bilhassa Mekke döneminde Velid İbn Muğîre gibi Peygamber Efendimiz'e kötülüğe kilitlenmiş elebaşı konumundaki müşrikleri hedef alan Cenâb-ı Mevlâ, onların hakkından bizzat kendisi geleceğini bildirerek şöyle buyurmaktadır:

'*Mal ve ailesiz, tek olarak yarattığım, sonra çok çok mal, servet ve etrafında dolaşan oğullar verdiğim, her türlü imkânı önüne serdiğim, o adamın hakkından gelmeyi sen Bana bırak.*'[401]

Kur'ân, geçici bir rahatlama yaşıyor gibi görünseler de bu tür tavır içine girenleri gelecekte çok çetin günlerin beklediğini bildiren bir hayli âyet ihtiva etmektedir.[402] Aslında yukarıda zikri geçen âyetlerin akabindeki ifadeler de[403] benzeri tehditleri içermekte ve öncekilerin ibretlik hâllerini nazara verirken yaşayan insanları da, başlarına geleceklerden haberdar etmektedir. Meselâ, öncelikle muhatap aldığı *Mekke* müşriklerinin şahsında, aynı tavrı

---

400 Elmalılı, *Hak Dini*, 8/402.

401 Müddessir sûresi, 74/11-14.

402 Bkz.: En'am sûresi, 6/91, 112, 137; A'raf sûresi, 7/165; Hicr sûresi, 15/3; Mü'minûn sûresi, 23/54; Zühruf sûresi, 43/83; Tur sûresi, 52/45; Mearic sûresi, 70/42.

403 '*Muhakkak ki bizim nezdimizde bukağılar, alevli ateşler, dikenli, boğazı tırmalayan yiyecekler ve gayet acı azap var.*' (Müzzemmil sûresi, 73/12, 13)

gösteren bütün zamanların müşriklerine hitap eden, '*Bakın Biz vaktiyle Firavun'a bir elçi gönderdiğimiz gibi size de hakkınızda şahitlik edecek bir elçi gönderdik. Firavun, o Resûl'e isyan etti. Biz de onu şiddetle cezaya çarptırdık. Kâfirliğinize devam ederseniz, dehşetinden çocukların birden ak saçlı ihtiyarlara çevirecek o günden kendinizi nasıl koruyabilirsiniz? O günün dehşetinden gök bile çatlar. Allah'ın vadi mutlaka gerçekleşir. Bu, bir öğüt ve uyarıdır. Artık isteyen, Rabbine varan yolu tutar.*'[404] meâlindeki âyette bu husus net bir şekilde müşahede edilmektedir. Âyetlere şöyle bir bakıldığında, '*Aklınızı başınıza alın da, elçimize kötülükleri revâ görüp onu yalanlamaya kalkan Firavun'un başına gelen musibetler, sizin de başınıza gelmesin.*' uyarısını içerdikleri görülmekte, bugünün tanrı tanımaz insanlarına da çok şeyler söylediği anlaşılmaktadır.

Aslında bütün bunlar, inkâr yolunu seçip inananlara kan kusturacak bir yol tercih ederken kiminle karşı karşıya gelindiğini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Kâinattaki yegâne güç olan Allah'a karşı gelenin akıbeti, bugüne kadar hiç iyi olmadığı gibi bundan sonra da farklı olmasını beklemek beyhûdedir. Başka bir ifadeyle, Mevlâ'ya isyan edip bayrak açanın, dünya ve ukbada işi bitik demektir.

Başka bir yaklaşımla dünya, bilhassa mü'minlerin küçük günahlarının temizlendiği küçük mahkeme, mahalle karakolu veya muhtarlık hükmündedir. Konuyla ilgili nasslardan anlaşıldığına göre, mü'minin başına gelen hastalık, musibet ve her türlü olumsuzluklarla Allah, onun günahlarını temizlemekte, Kıyamet Gününde tertemiz bir amel defteriyle karşısına almak istemektedir.

---

404 Müzzemmil sûresi, 73/15-19; Firavun ve İsrailoğullarının başlarına gelen kıtlık, kuraklık, ürün azlığı, tufan, çekirge sürüsünün musallat olması, kurbağa, kan gibi musibetlerle ilgili Kur'ân, farklı yerlerinde değişik detay bilgiler de vermektedir. (Bkz.: A'raf sûresi, 7/130 vd.; Kasas sûresi, 28/5, 6: Duhan sûresi, 44/25-28)

Her şey Allah'ı anlattığı hâlde küfür yolunu tercih edenlere gelince, bunların mahkemesi genelde âhirettir. Zira, küfrün bedelinin küçük mahkemelerde ödenmesine imkân yoktur ve onlar mutlaka büyük mahkemelerde görülmelidir. Ancak gayretullaha dokunan noktalarda ve gelecek insanlara ibret olması için Allah, kendisine açıktan harp ilân edenlerin, daha dünyadayken cezalarını vermeye başlamakta ve bir yönüyle gelecekteki azaplarının bir örneğini ortaya koymaktadır. Yani bunlar, küçük mahkeme olması hasebiyle dünyada karşılaşılan öncü mukabeleler, küllî felâketin bir nevi mukaddimeleridir. Bir de bunun âhiret boyutu vardır ve inkâra saplanıp imana düşmanlıkla hayat geçirenlerin âhirette karşılaşacakları azap, geçici hayattakine nispetle daha korkunç ve daha çetindir. İşte bunu ifade eden bir âyet;

'*Allah'ın âyetlerini inkâr edenleri, nâhak yere peygamberleri öldürenleri, adaleti isteyip yaymak isteyenlerin canlarına kıyanları, can yakıcı bir ceza ile müjdele! İşte onların bütün yaptıkları, dünyada da, âhirette de boşa gitmiştir. Kendilerini bu hâlden kurtaracak hiçbir yardımcıları da yoktur onların.*'[405]

Önde gelen sahabeden *Ebû Ubeyde İbnü'l-Cerrah*, bir gün *Allah Resûlü*'ne, *Kıyamet Gününde en çetin azaba dûçar olacakların kimler olduğunu* sormuş ve, '*Peygamber ve emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker vazifesini yapan canları öldüren kimse.*' cevabını almıştı. Bu cevabın arkasından Efendimiz, yukarıda meâlen zikrettiğimiz âyeti okumuş ve sahabeye delilini de göstererek, yaptıkları şenaatin tasvirini yapmıştı.[406]

Kudsi bir hadiste Cenâb-ı Mevlâ, bütün netliğiyle bu hususu ortaya koymakta ve yapılan işin niteliğini ve veahamet boyutunu da anlatan bir ifadeyle şöyle buyurmaktadır:

---

405 Âl-i İmran sûresi, 3/21, 22.
406 Bkz.: *İbn Kesir*, Tefsir, 2/21.

'*Kim, Benim veli dostuma düşmanlıkta bulunur, adavet beslerse karşısında Beni bulur, Ben ona harp ilân etmiş olurum.*'[407]

İlk insanla başlayan süreçte imanı, insanlığı ve sağduyuyu hayatta hakim kılmak için peygamberler gönderen, onların eliyle irsal buyurduğu kitap ve sayfalarla insanlara insanca bir hayatın nasıl olması gerektiğini defalarca hatırlatan, davet ettiği yoldan çıkıp şirretliklerine dalanlara ibretli cezalar vererek sonrakileri defalarca uyaran Allah, bunca ikaz ve uyarıdan sonra hâlâ aynı nakaratları tekrarlayıp duranları karşısına alıyor ve haklarından geleceğini böylelikle bir kez daha hatırlatıyor:

'*Kim Allah'ı ve Resûlü'nü karşısına alırsa bilmelidir ki Allah'ın cezası pek çetindir.*'[408]

Yalnız, önceki ümmetlerle Ümmet-i Muhammed arasında şöyle bir farkın olduğunu burada hatırlatmakta fayda var; önceki ümmetler, peygamberlerine karşı gelip olumsuz tavır ve davranış içine girdiklerinde başlarına gelen belâ ve musibet umumiyet kesbedip hepsini içine alırken, Efendimiz'in bir duasının kabulü vesilesiyle Muhammed Ümmeti için aynı genelleme söz konusu olmayıp ferdî cezalar geçerli olmaktadır.

Meseleyi tek boyutlu bırakmama adına şu hususu da zikretmekte fayda var: İnanıp imanını salih amellerle süslemesini bilen ve insan-ı kâmil yolunda hedefine ulaşma çabası içinde olan kulları için Allah, insanların kalbinde bir sevgi yaratıp sema ehli ve yeryüzündeki insanların onları sevmesini temin ederken, bunun aksi hareket edip Rabbin gazabını celbedecek hareketlere kalkışanlar için ise, genel anlamda bir buğzun içinde kalacakları bir zemini hazırladığını, hazırlayacağını belirtmekte[409] ve böylelikle

---

[407] Buhârî, rikak 38.

[408] Haşir sûresi, 59/4.

[409] Konuyu anlatan bir âyette meâlen; '*İman edip makbul ve güzel işler yapanlar için, Rahman insanların gönüllerinde sevgi yaratır.*' (Meryem sûresi, 19/96) denil-

terğib ve terhib anlamında iki yönlü bir ikazla kullarının dikkatlerini çekmektedir.

İnkâr adına müşterek bazı noktaları arz etmenin akabinde bir kaç misal dahi olsa meseleyi müşahhaslaştırmakta fayda var. Hemen her peygamber ve Hak dostunun karşısında yerini alan inkâr düşüncesini doruk noktada temsil eden veya daha doğru bir tabirle, bize ulaştığı kadarıyla inkârı zirvede temsil ettiği görülen en muannid ve çetinleri *Nemrud*, *Firavun*, *Ebû Cehil* ve *Ebû Leheb* gibi katıksız kin tacirlerinin ruh hâleti bilinmeden, hem peygamber ve Hak dostunun yaşadığı sıkıntıları bir bütün olarak kavramak, hem de ibretlik sonlarına muttali olunmadan ders alıp çıkarmak ve hayatımıza yön vermek mümkün değildir.

Nemrud

Kitab-ı Mukaddes'te *Nimrod* olarak anılan ve *Nümrud*, *Nimrud*, *Nimruz* gibi farklı isimlerle adı telâffuz edilen Nemrud, *Babil* ismiyle meşhur *Yukarı Mezopotamya*'nın ilâhlık iddiasında bulunan meşhur zalim hükümdarıdır. Temerrüd kökenli bir kelimeden türemiş bir isme sahip olan Nemrud, Hz. *İbrahim*'in (aleyhisselâm) karşısında yerini alıp ölümüne ferman kesmek dahil O'na her türlü işkenceyi reva gören şeddâd bir zalimdir.

Kur'ân, onun isminden bahsetmemekle birlikte yapageldiği kötülük ve şer düşüncesine sıklıkla yer vermekte ve tarihin

mektedir. Ayrıca muhteva itibarıyla benzerlik arz edip konuyu anlatan hadisler de mevcuttur. Bunlardan birinde şu ayrıntı vardır: '*Allah bir kulunu yeryüzünde sevdiği zaman Cebrail'i çağırır ve, 'Ben yeryüzünde falan kulumu seviyorum, sen de sev!' buyurur. Bunu duyan Cebrail, sema ehline seslenerek durumu onlara haber verir ve neticede o kul için, sema ehli arasında da yeryüzünde de sevgi yaratılır. Bir kuluna da buğz edince yine Cebrail'i çağırır ve, 'Ben yer yüzünde falan kuluma buğzediyorum, sen de buğz et.' der. Cebrail, sema ehline seslenerek durumdan onları haberdar eder ve neticede o kula, hem sema ehli hem de yeryüzündeki insanlar buğzederler.*'

bir döneminde, küfür adına zirvede yaşanan bir yobazlığın temessülünü anlatmaktadır. Allah, kendisine dünya adına bir hükümranlık verdiği hâlde o, bütün bunları kendine bağlayıp şahsından kaynaklanan bir özellik olarak görüp öyle göstermeye çalışmış ve neticede şımardıkça şımarmış, kendisine gerçeği anlatan Hz. İbrahim'e de alayvâri bir yaklaşımla çektirmedik sıkıntı bırakmayarak, neticede gururunun kurbanı bir zalim olarak tarihe geçmiştir.

Hz. *İbrahim* (aleyhisselâm) ile *Nemrud* arasında geçen bazı olaylar şöylece özetlenebilir:

Dönemindeki müneccimler, yeni doğacak bir çocuğun, kendi saltanatını devirip putları yıkacağını haber verdiklerinde telâşa kapılan *Nemrud*, yeni doğacak bütün erkek çocukların öldürülmesi emrini verir. Fakat ilâhi inayetin devrede olduğunun farkında değildir ve Hz. İbrahim'in annesi, gizlice oğlunu dünyaya getirir. Vaktinden erken olgunlaşan Hz. İbrahim, putlara tapınmanın akılsızlık ve asılsızlığını ortaya koyup onları reddetmeye başlayınca, Nemrud'un şiddetli tepkisine maruz kalır.

Nemrud'la ilişkilerinde öncelikle Hz. İbrahim, muhataplarının anlayabilecekleri tarzda yaklaşmış ve görüp müşahede ettikleri olaylardan hareketle hayatı verenin de alanın da bir olan Allah olduğunu ortaya koyarak O'nun varlık ve birliğine davet etmiştir. Nemrud'daki cerbeze ve inat o kadar koyulaşmış ve hakkı görmenin önünde o kadar kalın bir perde oluşturmuştu ki, yanındaki iki insandan birini öldürüp diğerini de affetmek suretiyle kendisinin de öldürme ve yaşatma gücüne sahip olduğunu iddia etmeye başlamıştı. Nihayet Hz. İbrahim, *'Allah, güneşi doğudan doğuruyor, haydi sen de batıdan doğdur bakalım.'*[410] deyip hakikati bütün çıplaklığıyla ortaya koyunca, verebileceği bir cevabı kalmamıştı.. yerinde kaldı ve öylece donakaldı.

410 Bakara sûresi, 2/258.

Hz. *İbrahim* (aleyhisselâm) ve *Nemrut* arasında geçen olay detaylı bir şekilde Enbiya sûresinde yer almaktadır. Burada, Hz. İbrahim'de doruk noktasında temsil edilen hikmet ve muhakeme ağırlıklı bir diyalog yanında Nemrud'un içinde bulunduğu hazımsız ve kendinden başka bir alternatife kapalı, kapalı olduğu kadar da tahammülsüz bir yobazlığın fotoğrafı vardır.[411]

---

411 Âyetlerde anlatılan detay şu şekildedir: *'Biz Musa'dan önce de İbrahim'e hidayet ve akl-ı selim verdik. Biz O'nun halini pek iyi biliyorduk. O vakit babasına ve halkına: 'Nedir bu karşısında durup taptığınız heykeller?' dedi. Biz, dediler, atalarımızı bunlara tapar bulduk, biz de onların yaptığını yapıyoruz. 'Yemin ederim ki' dedi, 'siz de atalarınız da besbelli bir sapıklık içindesiniz. Onlar: 'Sen ciddî misin, yoksa şakacı insanların yaptığı gibi bizimle eğleniyor musun?' dediler. 'Yoo! Şaka ne demek! dedi İbrahim. Doğrusu sizin Rabbiniz, ancak gökleri ve yerleri yarattığı gibi bütün onların da Rabbi olan Zattır. Ben de bu gerçeğe şahitlik edenlerdenim.' Ve içinden: 'Allah'a yemin ederim ki, siz dönüp gittikten sonra mutlaka bu putlarınızın başına bir çorap öreceğim!' diye ekledi. Onların bütün putlarını paramparça etti, yalnız, halk, belki de olup biten olay hakkında kendisine sorarlar düşüncesiyle,* (Bu cümledeki zamir hakkında üç ihtimal zikredilir: 1. Büyük put. Maksat şudur: Müşrikler ona başvursun, bilgi ve çözüm arasınlar. O da aciz olunca, putların bir hiç olduğunu anlasınlar. 2. İbrahim'i sorumlu tutup ona sorsunlar, o da delillerini onlara anlatsın. 3. Putların boşluğunu anlayıp Rabbü'l-Âlemîn'e dönsünler.) *onların büyüklerine dokunmadı. Dönüp de onları görünce dediler ki: 'Kim acaba tanrılarımıza bunu reva gören? Her kimse o, muhakkak ki zalimin teki!' İçlerinden bazıları: 'Ha, sahi! İbrahim adındaki bir delikanlının onları diline doladığını işitmiştik!' 'Haydi, dediler, getirin onu halkın huzuruna ki çekeceği cezaya onlar da şahit olsunlar.' 'Söyle bakalım İbrahim! dediler, sen mi yaptın tanrılarımıza karşı bu işi?' 'Belki de, dedi, o yapmıştır. İşte büyükleri şurada! Sorun bakalım onlara, eğer konuşurlarsa!' Bunun üzerine vicdanlarına dönüp içlerinden: 'Asıl zalim İbrahim değil, bu aciz putlara ibadet edip bel bağlayan sizler, biz müşriklermişiz! dediler.*
Fakat bunu dışa vurmayıp sonra yine önceki görüşmelerine dönüp İbrahim'e: 'Bunların konuşmadıklarını sen de pek iyi bilirsin!' dediler. 'O hâlde, dedi, Allah'tan başka, size ne fayda ne de zarar veremeyecek şeylere mi tapıyorsunuz! Yuh size de Allah'tan başka taptıklarınıza da! Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?' 'Eğer yapacağınız bir şey varsa, dediler, o da bunu yakmaktır. Böyle yapın da tanrılarınıza sahip çıkın!' Ateşe ferman ettik Biz: 'Dokunma İbrahim'e! Serin ve selâmet ol ona!' Hülâsa onu tuzağa düşürmek istediler ama, Biz asıl onları hüsrana uğrattık. Asıl tuzağa düşenler kendileri oldular. Onu Lût ile beraber kurtarıp, bütün insanlar için kutlu ve feyizli

Kendisine ve putlara tapmadığı, onları Allah'ın birliğine çağırdığı için Nemrud, Hz. İbrahim'i yakarak cezalandırmak üzere ateşe attırdı. Fakat onun bilmediği veya farkına varmak istemediği bir gerçek vardı: Havl ve kuvvetini Allah'a havale eden yüce ruhlara, işin Sahibi sahip çıkacaktı ve öyle de oldu. Ateş Hz. İbrahim'i yakmamış, hattâ cennet bahçesi gibi berd ü selâm hâline gelmişti. Daha sonra Hz. İbrahim de, kendisinden önceki nebilerde olduğu gibi mukaddes bir göçle Şam taraflarına hicret etti.[412]

Hz. İbrahim ve temsil ettiği davaya karşı çıkışındaki hızını alamayan Nemrud, benzeri bir tepkiyi, Allah'a karşı da ortaya koyar ve âdeta O'na savaş ilân eder. Bunu yaparken de, zulüm üzerine inşa ettiği zahiri gücüne güvenmekte ve kendince herkesi yenebileceğini tevehhüm etmektedir. Ancak hiç ummadığı bir şekilde ve çok geçmeden, hem de bir sivrisineğe mağlûp olur ve her gücün üzerinde hakim bir başka gücün bulunduğu gerçeğiyle karşılaşıverir. Burnundan giren bir sivrisinek, geri kalan dört yıllık hayatını ona zehir etmiş ve her şeye hâkim olarak gördüğü akılsız başını taştan taşa vurarak neticede ıstırap içinde inim inim inleyerek ölüp ait olduğu yere, kendini bekleyen ve mukaddimesini gördüğü azap cümbüşünün içine gitmiştir.

Firavun

Kelime olarak '*büyük ev*' anlamına gelen firavun, daha sonraları *Mısır*'da saltanat süren ve bir nevi ilâh olarak algılanan bir aileye sıfat olarak kullanılagelmiştir. İnanışa göre o dönemlerde firavun, tanrının oğlu ve onun adına yeryüzünde iş gören en yetkili

kıldığımız diyara ulaştırdık. O'na ayrıca İshak'ı, üstelik bir de Yakub'u ihsan ettik. Hepsini de salih ve erdemli insanlar kıldık. Onları buyruklarımızla insanlara doğru yolu gösteren önderler yaptık. Kendilerine hayırlı işler işlemeyi, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Onlar yalnız Bize ibadet ederlerdi.' (Enbiya sûresi, 21/48-73)

412 Konuyla ilgili Enbiya, Ankebût ve Sâffat sûrelerinde geniş bilgi bulunmaktadır.

insandı. Damarlarında tanrının kanı dolaşıyor ve bu sebeple tanrı olarak da biliniyordu. Bütün yetkiler onda toplanır ve eğer o isterse başkalarına bu yetkilerin bazılarını dağıtırdı. Mısır'ı idare vazifesinde bulunan insana verilmiş bir unvan olduğu için, firavun denildiği zaman bir şahıs değil, Mısır'ı idare eden bir sülâle akla gelmektedir.

Mutlak zikir kemâline masruftur derler ya, Kur'ân'da *Firavun* denilince, özel bir ismi anlatma sadedinde ve sadece Hz. *Musa* (aleyhisselâm) dönemindeki *Mısır* kralı akla gelmektedir. Zira bunun dışındaki firavunlardan bahsederken Kur'ân, daha değişik ifadeler kullanmakta, meselâ, Hz. *Yusuf* döneminde yaşayıp Mısır'a hükmeden firavunu, '*Rab*' ve '*Melik*'[413] kelimeleriyle ifade etmektedir.

Kur'ân'ın 74 yerde zikrettiği ve Firavun denilince ilk akla gelen şahıs ise, Hz. *Musa* zamanında onun karşısında yerini alan, büyüklük taslayan, böbürlenen, ilâhlık iddiasında bulunacak kadar kendini beğenen ve ileri giden, Hz. Musa'nın Tanrısı'na ulaşmak için yüksek kuleler inşa ettirecek kadar taşkınlık gösterip ilâhlık taslayan, halkını küçümseyip zayıfları ezen, gerçeklere sırt çevirip, kin ve iğbirarının kurbanı olarak girdiği mücadelede Hakk'a mağlûp olup *Kızıldeniz*'de boğulan ve *II. Ramses* olduğu söylenen zalim Mısır hükümdarı akla gelmektedir.

Âyetler, Firavun'u tek başına bir insan ve bir fert olarak zikretme yanında aynı zamanda avanesi, erkânı, ailesi ve ordusuyla birlikte ele alarak âdeta, bir şahıstan ziyade bir şahs-ı mâneviyi nazara vermektedir. Zira, Firavun'u ve firavuniyeti ayakta tutan üçlü sacayağını, servet, mal ve mülkü temsil eden *Kârûn*, güç ve kuvveti temsil eden *Hâmân* ve bunlara akıl hocalığı yapıp yönlendirmeye çalışan mutlu azınlık *Mele'* grubu oluşturmaktadır.

Firavun rüyasında, *Beytü'l-Makdis*'ten çıkan bir ateşin *Mısırlıları*

413 Bkz.: Yusuf sûresi, 12/41, 43.

ve evlerini yaktığını görmüş, müneccim ve tabircilerin yorumları üzerine, *İsrailoğullarının yeni doğacak bütün erkek çocuklarının öldürülmesini* emretmiştir. Kendisi her ne kadar ilâhlık taslasa da, ilâhi kaderde yazılı olan bir yazgıyı değiştirmeye bir beşerin gücünün yetmeyeceğinin farkında bile olmayan Firavun, hanımı ve daha sonraları inanarak Kur'ân'ın örnek bir kadın olarak anlattığı *Âsiye* vasıtasıyla saraya getirilen Hz. Musa'yı, saltanatının imkânlarıyla bizzat kendi sarayında büyütmüş, gerçeği bir türlü görememiştir. Herkesin bir hesabı olsa da, her dönemde olduğu gibi Hz. Musa zamanında da Allah'ın takdiri olaylara yön vermiş ve hiçbir süt anneden emmeyen Hz. Musa için Firavun, süt anne ararken ilâhi tecelli, annesini de saraya alarak ana-oğulu beraber himayesi altına almıştır. Bugüne kadar Allah'a güvenip de yoluna râm olan kim vardır ki, yarı yolda kalmış olsun ve yine O'na sırt çevirip de maksadına ulaşıp ebedi saadet yaşayan kim olabilir ki..!

Tabiî olarak Hz. Musa'nın (aleyhisselâm) tebliği de, sadece Firavun'u hedef almıyor, aynı zamanda etrafındaki insanları da kapsıyordu. Bu sebepledir ki, Kârûn, Hâmân ve Mele' gibi Firavun'un etrafındaki bu elit(!) tabaka onu, sürekli olarak Hz. Musa ve temsil ettiği değerlere karşı kışkırtmış ve belli ölçüde bunda başarılı da olmuşlardır. Ancak onlar da, yaptıkları bu şer organizasyonunun neticesi olarak kötü akıbetten kurtulamamış, '*Tıpkı Firavun ve hanedanının ve onlardan öncekilerin tutumu gibi bir gidiş ve sonuçla karşılaşmış, Allah'ın âyetlerini inkâr ve günahları sebebiyle Allah, onları da çarpıvermiştir. Zira onlar, başlangıçtaki konum ve saffetlerini korumasını becerememiş ve kendi içlerinden bir tefessüh ve dejenerasyonla kendi akıbetlerini hazırlamışlardır. Sonuç, öncekilerde olduğu gibi, günahları sebebiyle helâktir.*'[414]

Firavun'un, Hz. *Musa*, Hz. *Harun* ve *İsrailoğulları* ile aralarında geçen olaylara Kur'ân, sıklıkla yer vermekte ve sonradan gelenler

---

[414] Bkz.: En'am sûresi, 8/52-54.

için ibretlik hâlinden sık sık bahsetmektedir. Kendini ilâh yerine koyarak fütûrsuz hareketlere kalkışması, Hz. Musa, Hz. Harun ve inananlara sürekli işkence ederek bir türlü onları kendi hâllerinde rahat bırakmaması ve ilâhi değerlere karşı takındığı küstahça tavırları sebebiyledir ki Firavun ve ailesi, yıllarca kıtlık ve ürün azlığıyla imtihana tâbi tutulmuşlardır. Bu durumlarını Kur'ân, İsrailoğulları dayanamayıp başlarına gelenleri arz ile çetin hâllerini Hz. Musa'ya ifade ettiklerinde onları sahiplenerek şöyle anlatmaktadır:

'*Biz, Firavun ve hanedanı düşünüp ibret alsınlar diye, senelerce onları kuraklık, kıtlık ve ürün azlığı ile cezalandırdık.*'[415]

Onların cezaları sadece bununla da sınırlı kalmamış, aynı zamanda üzerlerine *tufan, çekirge, haşerat, kurbağalar ve kan* gibi unsurlar gönderilerek, birer ihsan-ı ilâhi olarak verilen diğer nimetler de kendilerine zehir edilmiş, Firavun ve kavminin yükselttikleri şeyler bir bir yıkılmış, *inşa ettikleri binalarla yetiştirdikleri bahçeler de imha edilmiştir.*[416]

Dünya itibarıyla Firavun ve yandaşlarının yaşadıkları en son, çetin ve şiddetli azap ise, âdeta bir final niteliğindedir. Firavun ve beraberindekiler, önceden Mısır'dan çıkmalarına izin verdikleri hâlde bu kararlarından vazgeçerek Hz. Musa ve İsrailoğullarının peşine düşüp onları yakalamak isterken, yol onları beraberce Kızıldeniz'e getirmiştir. Bir mûcize eseri olarak burada Hz. Musa, Allah'ın bildirmesiyle elindeki âsâyı denize vurduğunda iki parçaya ayrılan sular arasında kuru bir yol açılmış ve Hz. Musa ve beraberindeki İsrailoğulları, bu yoldan karşı kıyıya geçmek suretiyle kurtulmuşlar, Firavun ve askerleri ise, sonrasında kapanan dev dalgalar arasında faryad ü figan içinde boğulmuşlardır.[417]

---

415 A'raf sûresi, 7/130.

416 Bkz.: A'raf sûresi, 7/133-137.

417 Bkz.: Bakara sûresi, 2/50; A'raf sûresi, 7/136; Enfal sûresi, 8/54; Şuara sûresi, 26/52-66.

Son anda Firavun'un çaresiz kalışı ve son bir ümitle yalvarışını Kur'ân, şu şekilde tasvir etmektedir:

'Derken, İsrailoğullarını denizden geçirdik. Hemen Firavun, askerleriyle beraber zulmederek ve saldırarak peşlerine düştü. Nihayet boğulmak üzere iken, 'İman ettim, İsrailoğullarının inandığı ilâhtan başka Tanrı yokmuş. Ben de Müslümanlardanım.' dedi.

Burada psiko-sosyolojik açıdan Firavun'un ruh hâletini iyi okumak gerekmektedir. Zira, yokluklara alışkın ve sürekli birilerinden birşeyler isteyerek hayatını geçiren birisinin istemesiyle, hep istenilen ve bir işaretiyle bütün arzu ve istekleri yerine getirilen Firavun'un yalvarması aynı değildir. Saltanat, makam, mal, mülk, iktidar, yardımcılar, Kârûn, Hâmân, mele' ve her türlü destek tamamen kesilmiş, elbiselerden sıyrılmış, makam ve koltuğunun gücü tesirini yitirmiş ve Firavun, denizin ortasında bir anda ve yapayalnız hayatın gerçekleriyle karşı karşıya kalıvermiştir. Etrafında zahiren birileri olsa da, herkes kendi canının derdine düşmüş ve âdeta, ne mal ve mülkün ne de evlâd ü iyalin fayda vermediği mutlak ceza gününün bir provası yapılmaktadır. İşin daha da vahim (!) tarafı, insan yerine bile koymadığı İsrailoğulları ve can düşmanı ilân ettiği Hz. Musa, hiçbir problem yaşamadan sahil-i selâmete ulaşmıştır. Firavun'u, daha da firavunlaştırmak için herhalde bundan daha dehşetli bir tablo olamazdı! Kin ve iğbirarı bir kat daha artan birinin, kalbiyle tasdik etmeden diliyle söylediği ve söylerken de '*bir ihtimal*' deyip tutunmayı ifade eden bir cümleyle kurtulması mümkün olabilir miydi? Zaten, Efendimiz'in de belirttiği gibi, '*can hulkuma gelince yapılan tevbenin tevbe olamayacağı*' da açık değil mi?[418]

---

[418] Yönelişin kabul olabilmesi için, *yeis* anı denilen ve artık bir başka ümidin kalmadığı zamanda yapılanı değil, gerçekten bir bilgi ve muhakemenin neticesinde olanının makbul olduğu bilinmektedir. Konuyla ilgili bir âyette, hangi tevbenin kabul göreceği anlatıldıktan sonra şöyle denilmektedir; *'Yoksa makbul tevbe, kötülükleri yapıp edip de sonra kendilerinden birine ölüm gelip çattığında: 'İşte ben şimdi*

Firavun'un '*iman ettim*' dediği cümlelere dikkatle bakıldığında, zaten onun bu imanında samimi olmadığı, neye inandığını ve neler söylemesi gerektiğini bilmeden son bir ümitle, '*İsrailoğullarının inandığı ilâhtan*' bahsetmiş, kendi bünyesinde özümseyip hazmederek ve içinden gele gele, '*Rabbim! Sana teslim oldum, sana yöneldim ve sana inandım.*' diyememiştir. Bu sebepledir ki onun bu çaresiz hâlini aktardıktan sonra Yüce Mevlâ, âdeta ses ve soluğunu kesip yüzüne çarparcasına şöyle seslenmektedir:

'Şimdi mi? Hâlbuki bundan önce isyan etmiştin, bozgunculardan olmuştun!'

Anlaşıldığı üzere Firavun, boğulacağını anladığı anda iman ettiğini haykırsa da bu, bir teslimiyetten kaynaklanan iman değil, bir başka tutunacağı dal kalmayıp korkusundan kaynaklandığı için hüsn-ü kabul görmemiş, ne Cennet'in ucuz ne de Cehennem'in lüzumsuz olduğu bir kez daha insanlığa gösterilmiştir.

Ancak hâdise, bununla da sınırlı kalmayacaktır. Arkadan ayrı bir hitap daha gelir;

'*Bir de bugün senin bedenini denizden kurtarıp karada bir yere çıkaracağız ki senden sonra gelecek nesillere ibret olasın.*'[419]

Nitekim *Kızıldeniz*'in *Cebelein* denilen yerinde -hem de secde hâlinde- bulunup, mumyalanmadığı hâlde bozulmadan bugüne kadar gelip sağlam kalabilen bir cesedin, Hz. *Musa* (aleyhisselâm) dönemindeki *Firavun*'a ait olduğu sanılmakta, yapılan araştırmalar da, sözkonusu cesedin, 3000 yıllık bir maziye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bugün bu ceset, İngiltere *British Museum*'da muhafaza edilmektedir. Sözkonusu olay, âyetteki ifadeleri de doğrular mahiyette olup bugün, bir ibret vesilesi olarak ziyaret ediliyor olması Kur'ân'ı fiilen tasdik eder konumdadır.

---

tevbe ettim.' diyenlerin tevbesi değil, kâfir olarak ölen kimselerin tevbesi de değil. İşte öylesi kimselere, çok acı veren bir azap hazırladık.' (Nisa sûresi, 4/18)

419 Yûnus sûresi, 10/90-92.

Ebû Leheb

Asıl ismi, *Ebû Utbe* Abdülüzzâ İbn Abdülmuttalib İbn Hişâm olan Ebû Leheb'e babası, güzelliği sebebiyle ateş gibi parladığı için veya öfkelendiği zaman yanakları kızardığı için, '*alev/ateş babası*' anlamında Ebû Leheb künyesini vermiş ve *Ebû Leheb* bu ismiyle meşhur olmuştur. Uzun isminden de anlaşılacağı üzere Peygamber Efendimiz'in amcası olan Ebû Leheb, Mekke'nin ileri gelenlerindendi ve risalet verilmeden önce Allah Resûlü'ne karşı tavırlarında herhangi bir olumsuzluk yoktu. Aksine, *Utbe* ve *Uteybe* isimli iki oğlunu, Efendimiz'in iki kızı *Rukiyye* ve *Ümmü Külsüm*'le evlendirmiş, yıllar sonra Tebbet sûresi inip onun nihai durumunu anlatmaya başlayınca da, babalarının baskısıyla bu evlilikler bitmişti.

Allah Resûlü'ne risalet verilip tebliğe başladığında bu dostluklardan ve akrabalık bağlarından eser kalmamış ve en büyük düşman olarak ilân ettiği Resûlüllah'a, sürekli kötülük düşünüp hakkındaki olumsuzlukları destekler bir tavır içine girmişti. Yani, amcası gibi bir yakını olmasına rağmen Efendimiz'e olan menfi tavrı, temsil ettiği din sebebiyle ortaya çıkmış ve olumsuzluklarının hedefinde doğrudan *din* vardı.

Uzzâ putuna nezaret eden Eflâh İbn Nadr'ın ölümü sırasında, kendisinden sonra Uzzâ putunun ihmal edileceğinden korktuğunu ifade etmesi üzerine Ebû Leheb, bu görevi kendisinin üstleneceğini söyleyerek onu teskin etmiş ve daha sonraları da bu putun hamiliğini yapar olmuştu. Nebiler Nebisi'nin putlarla olan mücadelesinde, O'nun en can alıcı düşmanlarıyla iş birliği yapmaktan çekinmeyen Ebû Leheb, bundan sonraki hayatını âdeta, Resûlüllah'ı takibe adamıştı.

O gün için yaşanılanları tasvir edenlerin ifadelerine göre, Mekke'de 2-3 kişinin bir araya geldiği hemen her topluluğun

yanına uğrayıp, '*Ey insanlar! Gelin, siz de 'Lâ ilâhe illâllah' deyin ve kurtulun.*' diyen, insanlığın saadetiyle dertli birisi vardı. Bu arada O'nun uğradığı her topluluğa yaklaşıp, '*Sakın inanmayın. -*hâşâ- *O bir yalancıdır.*' diyerek insanları O'ndan soğutmak isteyen kızıl saçlı birisi daha vardı. Birincisi, kuşkusuz *Allah Resûlü*, ikincisi ise, O'nun amcası *Ebû Leheb*'den başkası değildi. Dışarıdan *Mekke*'ye gelenlere, '*O bir sihirbazdır.*' diyerek haberler uçurup onları korkutur ve insanların Allah Resûlü'nden istifade etmelerine engel olurdu.

Evi, Resûlüllah'ın evine yakın olduğu için O'nun evini sık sık taşa tutar veya başkasına taşlatır, kapısının önüne her türlü pisliği atmaktan zevk duyar, çekinmezdi. Hâşimîlerin boykot edildiği dönemde, ekonomik açıdan sıkıntı çektiğini öne sürerek kendi akrabalarını yalnız bırakmış ve oradan ayrılarak müşriklerin yanında yerini almıştı.

Ebû Talib'in ölümünden sonra *Hâşimî*lerin reisi olan *Ebû Leheb*, kabile içi dayanışma ve bütünlüğü sağlama adına bir dönem *Resûlüllah'a da sahip çıkıyor* gözükse de bu tavrı uzun sürmedi. Kendi ataları dahil *müşrik ve puta tapar hâlde ölenlerin Cehenem'e gideceğini* söylemesi ve Lât, Menât ve Uzzâ başta olmak üzere putlara karşı takındığı tavır sebebiyle Efendimiz'i himaye sözünden vazgeçtiğini ilân ederek yollarını tamamen ayırmış oldu. Allah Resûlü'nün *Taif*'e yönelip yeni yüzler için seyehatinin, bu olay üzerine gerçekleştiği bilinmektedir.

Ebû Leheb bir gün Allah Resûlü'ne, '*Müslüman olursa kendisine nelerin verileceğini*' sormuş, cevap olarak da, '*Her Müslüman'a ne verilirse ona da aynısının verileceği*' cevabını alması sonucu, '*Benim onlardan bir üstünlüğüm yok mu?*' diyerek beklentilerinin olduğunu ima etmiş, '*Benimle şunları bir tutan dine yuh olsun.*' diye de hakaretlerde bulunmuştu.

'*Yakın akrabalarından başlayarak onları uyar.*'[420] meâlindeki âyet nâzil olunca Efendimiz, bir yemek vesilesiyle akrabalarını *Safâ* Tepesi'nin eteklerinde toplamış ve onlara, '*Şu dağın arkasından bir ordu geliyor desem, Beni tasdik edip inanır mısınız?*' diye seslenmişti. Hiç tereddüt göstermeden, '*Biz Senden şimdiye kadar doğrudan başka bir şey duymadık.*' diyerek hemen hepsi inanacaklarını, zira şimdiye kadar kendisinden yalan namına en küçük bir şey bilmediklerini ifade etmişlerdi. Bunun üzerine *Allah Resûlü*, '*Öyleyse Ben sizi, önünüzde bulunan bir azab ile uyarıyorum.*' demek suretiyle onları, memur bulunduğu hakikatlere davet edince amcası Ebû Leheb, ayağa kalkmış ve '*Yuh olsun sana, bizi bunun için mi topladın?*' şeklinde küstahça bir konuşma yapmış ve Efendimiz'i, kendilerini atalarının dininden döndürmeye çalışmakla suçlamıştı. Hattâ bazı rivâyetlerde, öfkeden damarları çatlarcasına kızaran ve hızını alamayan Ebû Leheb'in, yerden taşlar alıp Resûlüllah'ın üzerine atmaya çalıştığı şeklinde detaylara rastlamak mümkündür. İşte bu olaylar sebebiyle Tebbet sûresi inmiş ve âdeta, bir bütün küfrün temsilcisi olarak orada Ebû Leheb'in adı zikredilerek yarın başına gelecekler birer birer anlatılmıştı:

'*Kurusun Ebû Leheb'in elleri, zaten kurudu da! Ona ne malı, ne de yapageldiği işler fayda verdi! O, alev alev yükselen bir ateşe yaslanıverecek, eşi de boynunda hurma ipinden bükülmüş urgan olarak o ateşe odun taşıyacak.*'

Ebû Leheb'in hanımı, *Ebû Süfyan*'ın kız kardeşi *Ümmü Cemil*'di. O da, Efendimiz'e kin ve nefret kusanlardan biriydi. Geçeceği yollara dikenler döşer ve her fırsatta O'nun ve O'na inanan masum insanların başlarına bir çorap örebilmenin yollarını araştırırdı. Aslında bu hareketleriyle âhiretteki hâllerini kendisi istemiş oluyordu; böylelikle kendini ve kocasını yakacak olan bir ateşe odun taşıma işi, ona havale edilmiş oluyordu.

---

[420] Şuara sûresi, 26/214.

Böylelikle Kur'ân, Ebû Leheb'in kâfir olarak öleceğini yıllar öncesinden haber vermiş oluyordu. Ömrünün son yıllarında ciddî anlamda hastalanmış ve bu sebeple Bedir Savaşı'na da katılamamıştı. Katılamaması, dine olan hıncından birşeylerin eksildiği anlamına gelmiyordu. Zira, kendine bedel olarak Âs İbn Hişâm'ı göndermiş ve bütün masraflarını üstlenmişti. Orada Kureyş'in yenilgisini ise, hiç hazmedemedi ve üzüntüsünden daha fazla dayanamayıp Bedir'den bir hafta sonra vefat etti.

Hastalığı sebebiyle vücudunda yaralar meydana gelmiş ve o yaraların içinde kurtlar belirmeye başlamıştı. Etrafına, korkunç bir koku yayıyordu. Bu sebeple yanına kimse yaklaşamıyor ve hizmetini kendi oğulları bile göremiyorlardı. Ölümü de, böylesine bir yalnızlık sürecinde gerçekleşti. Hatta oğulları, yanına yaklaşmaktan çekindikleri babalarının cenazesini gömemediler ve nihayet Sudanlı'lardan ücretle birilerini tutarak bu görevi (!) yapmaya karar verdiler. Her ne kadar ücretle iş yapsalar da, Sudanlı'lar da insandı ve aynı problemler onları da bekliyordu. Nihayet ellerine aldıkları uzun sırıklarla, kazmış oldukları bir çukura Ebû Leheb'in üfûnetli bedenini ittire ittire attılar ve üstünü toprakla örterek, hem kendileri hem de diğer insanları büyük bir sıkıntıdan kurtarmış oldular.

Mekke'nin fethinden sonra, oğullarından *Utbe* ve *Muattıb* İslâm'ı kabul ederek, kızı *Dürre* ise, daha önce Müslüman olarak Medine'ye hicret etmekle, imanın genlerle bir bağının olmadığını veya bir başka yaklaşımla, gündüzü daha fazla gece olarak göstermenin mümkün olmadığını fiilen göstermiş oldular.

Ebû Cehil

Asıl adı *Amr İbn Hişâm* olan Ebû Cehil, *Kureyş*'in Mahzûm koluna mensup olup, kör bir cehaletle İslâm'a ve Müslümanlara saldırdığından dolayı *Ebu'l-Hakem* olan künyesi, bizzat *Resûlüllah* tarafından *Ebû Cehil* olarak değiştirilmiştir.

Mekke'nin idaresinde en etkin kurumu *Daru'n-Nedve*'nin üyesi olan *Ebû Cehil*, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) tebliğ ve davetine daha başlangıcından itibaren karşı çıkmış ve Müslümanlar aleyhine hazırlanan bütün komplo ve tuzaklarda yer almıştır. Bilhassa *Velid İbn Muğîre* ile birlikte, kendi kabilelerine mensup olmayan bir insanın peygamberliğini kabul ve hazmedemeyeceklerini ifade etmişlerdir. Zira *Ebû Cehil*'e göre, o güne kadar *Kabe*'ye ait olan *sikâye*, *rifâde* ve *kılâde* gibi bütün hayır işleri *Hâşimoğulları*na aittir ve peygamberlik de onlardan çıkarsa artık kendilerinin, onlara bir daha üstünlük sağlamalarına imkân yoktur.

Ebû Cehil, Mekke'nin zenginlerindendi ve ticarî nüfuz ve servetinden güç alarak, hayatı boyunca İslâmiyet ve Müslümanlar aleyhine çalıştı. İnsanlarla İslâm'ın arasına girerek onların, Müslüman olmalarını engelledi, Müslüman olanları da, inançlarından dönmeye zorladı, kabul etmeyenlere ise, akla hayale gelmedik işkenceler başlatıp zorla dinlerinden çevirmeye çalıştı. İslâm'ı kabul eden kişi, şayet itibarlı ise, ona dini kabullenmekle itibarını kaybedeceğini empoze ederek, ticaretle uğraşıyorsa kendisini iflâs ettirmekle tehdit ederek, güçsüz ve kimsesiz ise, onu da dövüp şiddet kullanarak İslâm'dan uzaklaştırmaya çalıştı. Başta Ammâr İbn Yâsir'le annesi Sümeyye ve babası Yâsir olmak üzere ashab arasından bir çok insana işkence ve şiddet uyguladı, Ammâr'ın annesi Sümeyye'yi şehid etti. İlk Müslümanlardan olan üvey kardeşi Ayyâş İbn Ebî Rebia'yı aldatarak Medine'den Mekke'ye getirdi ve onu hapsederek tekrar Medine'ye, Resûlüllah'ın yanına dönmesine yıllarca engel oldu.

Mekke'ye gelen yabancılara son derece merhametsiz davranırdı. Tüccarların önünü keser ve mallarını kelepir fiyatlardan kapatmaya çalışır ve buna kimse bir şey diyemezdi. Kendisi gibi şirkte derinleşmiş arkadaşlarıyla kafa kafaya verip, dışarıdan gelenlerle

Resûlüllah'ın arasına girmeyi plânlamışlardı. Böylelikle, bilhassa hac mevsiminde Mekke'ye gelen kalabalıkları önce kendileri uyaracak ve yeni dinle tanışmalarının önüne geçmiş olacaklardı. Mekke'nin girişleri, artık onların kontrolleri altındaydı.

Kin, nefret ve şiddetini Peygamber Efendimiz'e karşı da kullanıyor, her defasında O'nu taciz etmekten zevk duyuyordu. Cehaletten kurtarıp kendisini de sahil-i selâmete kavuşturma adına her ne zaman kapısına gelip onun da ellerinden tutmak istediğinde Resûlüllah'a hakaretler ediyor, yüzüne tükürüp kapılardan kovuyordu. Bir defasında Kâbe'de secde ederken gördüğü Allah Resûlü'nün üzerine deve işkembesi attırmış ve yaptığı işin verdiği keyifle kahkahalar içinde gülmüştü. Hatta o kadar ki, gülmekten ayakta zor durur olmuş ve düşmemek için yanındaki insanlara yaslanıyordu. Buna rağmen Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), onun hidayetini istiyor ve ellerini açıp dua ettiği demlerde, Ebû Cehil'e de iman nasip etmesi için Allah'a yalvarıyordu.

Hicretten birkaç yıl önce *Benî Mahzûm* kabilesinin reisliğine getirilen *Ebû Cehil*, Resûlüllah ve Müslümanlara olan sözlü ve fiilî saldırılarını artırmış, inananları *Ebû Talib* oymağına hapsedip etraflarıyla ilişkilerinin kesildiği '*boykot*' hâdisesinde başı çekmiş, üç yıl boyunca dışarıdan gelecek yardımların önünde en büyük engeli oluşturmuştu.

Resûlüllah'ın, Medine'ye hicretine mani olmak için *Daru'n-Nedve*'de yapılan toplantıda, O'nun her kabileden seçilmiş gençler tarafından bir gece baskınıyla öldürülmesi fikrini ortaya atan ve böylelikle kanının bütün kabilelerce paylaşıldığı bir yerde Hâşimoğullarının kendilerinden kan davası iddia edemeyeceklerini söyleyende Ebû Cehil'dir.

Bedir'e hazırlanan müşriklerin büyük ölçüde sponsorluğunu da bizzat Ebû Cehil yapıyordu. Ellerinden kaçırdıkları Resûlüllah ve Müslümanların haklarından Bedir'de gelmek için kin ve

nefretle geldikleri yerde, ummadıkları bir defansla karşılaşan Kureyş, beklemediği bir zayiat vermişti. Ebû Cehil de bunlar arasındaydı ve o, ashabdan *Afrâ*'nın oğulları iki genç, *Muaz* ve *Muavviz* tarafından öldürülmüştü. Biricik Efendileri ve göz bebekleri Allah Resûlü'ne küfürler savurup kötülük üstüne kötülük yapan ve diğer Müslümanlara da yapmadığı kötülük kalmayan Ebû Cehil'i arayıp bulmayı ve hakkından gelmeyi akıllarına koyan bu iki genç, nihayet savaşın en şiddetli olduğu bir dönemde izini bulmuşlar ve işini bitirmişlerdi.

Diğer müşrikler gibi Ebû Cehil'in bedeni de, Bedir'deki kör kuyulardan birine atıldı ve böylelikle, Peygamber Efendimiz tarafından '*Ümmetin firavunu*' olarak tavsif edilen bir belâdan Ümmet-i Muhammed kurtulmuş oldu.

Ebû Cehil hakkında, '*Onların iman etmemelerinden ötürü üzülme ve mü'minlere kol-kanat ger, şefkatle koru onları. Ve de ki: 'Sizi, sizi bekleyen felâketten açıkça uyarıyorum.' Tıpkı o bölüşenlerin, O Kur'ân'ı parça parça edenlerin başlarına indirdiğimiz felâket gibi.*'[421] meâlindeki âyet ve benzeri birçok âyet indirildiğinden bahsedilmektedir.[422]

Kaderin ayrı bir cilvesi olacak ki Ebû Cehil'in annesi Esma bintü Muharribe ve oğlu İkrime, İslâmiyet'i kabul etmişler, bilhassa Mekke Fethi'nden sonra Müslüman olan İkrime, bir kumandan ve vali olarak İslâm'a büyük hizmetlerde bulunmuştur.

---

421 Hicr sûresi, 15/88-91.

422 Bkz.: En'am sûresi, 6/108; Hicr sûresi, 15/88-91; Alâk sûresi, 96/9-18.

İNKÂRIN ÇILDIRTICILIĞINA RAĞMEN İNANANLARIN ORTAK TAVIRLARI

> "Sen, af ve müsamaha yolunu tut ve iyiliği emret, câhillere aldırış etme."
>
> (A'râf sûresi, 7/199)

Müşterek Bir Ses ve Asırlarca Süren Aynı Yankı

Bütün yollar imana çıktığı hâlde küfrün karanlığında serazat yaşamayı tercih edenler, kendi karakterlerini ortaya koyup tahammülsüzlük gösteredursunlar, imanın aydınlık dünyası, her yönüyle oldukça farklı ve birincilerin tahmin edemeyecekleri kadar âlicenap ve hoşgörülüdür. Aslında birincileri, daha da azgınlaştırıp kudurtan sebep de, ikincilerin gönül zenginliklerine muttali olamayışları ve görmek istenilen yerden değil de bizzat olması gereken noktadan bakılamayışıdır.

Bunca kin, nefret, toplumdan dışlama, hapishane hapishane dolaştırma, tuzaklar kurarak hayatına kastetme, her vesileyi değerlendirip toplum nezdindeki kredisini bitirme adına karalama kampanyalarına girişme gibi daha nice olumsuzluklara mukabil

gerçek anlamda Hakk'a adanmış ruhlar, kendi karakterlerinin dışına çıkmayı düşünmemiş, ortak bir tavır ve müşterek bir dil kullanarak tavır itibarıyla de aynı çizgide birleştiklerini göstermişlerdir. Zaten kendini Hakk'a adayıp da Allah'a dayanan bir insanın, vazife ve sorumlulukları istikametinde yürürken, olumsuzlukları takip anlamında arkasına dönüp bakmasından bahsetmek mümkün değildir. Zira o, nasıl bir kuvvete dayandığını ve kimin hesabına hareket ettiğini çok iyi bilmektedir.

Bu sebeple hem hedef ve yürüdüğü yolun doğruluğundan emin, hem de o yolda bir lâhza olsun yalnız bırakılmayacağına güveni tamdır. Bu itibarla da o, hiç mi hiç fikrî, hissî dağınıklığa düşmez, teşevvüş ve tereddüt yaşamaz; mükellefiyetlerini derin bir şuur ve hassasiyetle yerine getirmeye bakar; sonra da ciddî bir iç huzuruyla neticeyi Allah'tan beklemeye koyulur; koyulur ve şe'n-i Rubûbiyet'in gereklerine karışmamaya fevkalâde özen göstererek hareket ve faaliyetlerini sadece ve sadece Hak hoşnutluğuna bağlar. O'nun rızasını '*olmazsa olmaz*' bir esas kabul ederek elinden geldiğince bunun dışındaki bütün değerlere karşı kapanır ve sürekli nefsinin isteklerinden uzak durmaya çalışır. Bir gün gidip yollar bütünüyle sarpa sarınca ve ufuklar kararıp her yanda telâş ve endişe uğultuları duyulunca da, ne yürüdüğü yola kahreder, ne panikler, ne de geriye döner; '*Hakk'a dayanır, sa'ye sarılır, tevfîke râm olur.*' ve Hz. *Nûh* (aleyhisselâm) gibi '*Yâ Rab yenik düştüm; nusretinle teyit et.*' der ve bütün samimiyetiyle O'nun hıfzına, riâyetine sığınır ve O'nun lütfedeceği çıkış anını ve çıkış noktasını beklemeye koyulur.

Hak yolunda bulunmak, herkese Hakk'ı anlatıp Hakk'ı duyurmak ve yoldakilere yol âdâbıyla alâkalı rehberlikte bulunmak bir ibadet olduğu gibi her şeyi Allah'tan beklemek, beklenmesi gereken hususlarda zamanın çıldırtıcılığına karşı dişini sıkıp sabretmek de bir ibadettir. İnsan bazen, daha ilk hamle, ilk hareket

ve ilk şahlanışta hemen tevfîke mazhar olur ve aradığını bulurken bazen de bir ömür boyu küheylân gibi koşar durur da görünürde hiçbir şey elde edemez. Ne var ki o da sonuçta sabrıyla, ikdâmıyla ve niyetiyle kurtulur...

Bazen dünyevî hâdiseler ve dünyalılar yol vermezler insana; bazen de başa gelenler, altından kalkılmayacak şekilde çetin cereyan eder; eder de yıllar hep *Muharrem* gibi gelir geçer ve yollar gider *Kerbelâ*'ya takılır. Ne var ki, Hak'tan fermanlı gönüller, görüp duydukları bu şeyler karşısında ne sarsılır ne sendeler ne de tereddüde düşerler. Her hâdiseyi müteâl iradenin bir muamelesi kabul ederek, başa gelenleri imtihan sayar, imtihanları tevekkül ve teslimiyetle göğüsler, yolunu kesen töre bilmezlere insanlık dersi verir, her hareket ve davranışını ötelerden gelen emirlere uyma inceliğiyle değerlendirir; bir gözü kendi tavırlarında diğeri o müteal kapının aralığında yürür himmetini dağıtmadan Hakk'ın hoşnutluğunu elde etme gibi yücelerden yüce hedefine doğru ve hayallerini bile her zaman pâk tutar ağyar düşüncesinden.

İşte bu çerçevedeki bir sadakat erinin sevda ölçüsünde tek bir derdi vardır; o da, herkesin Allah'ı bulup O'na yönelmesi, değişik kulluklardan kurtulup sadece O'nun bendesi olmasıdır. Durdurak bilmeden o, dolaşır çarşı-pazar ve sesi-soluğu gönlüne tercüman, bozulmamış her vicdanın kabulüne açık bir üslûpla sürekli inler durur; inler durur ve Nûh Nebi gibi neyhalarla önüne gelen herkese: '*Vatandaşlarım, gelin yalnız Allah'a ibadet edin; edin ki sizin O'ndan başka ilâhınız yoktur. Bunu yapmazsanız müthiş bir günün azabının gelip tepenize ineceğinden korkarım.*'[423] der; *Hûd* Peygamber gibi çığlık çığlık: '*Ey kavmim, sadece ve sadece Allah'a kullukta bulunun; sizin O'ndan başka bir mâbudunuz yoktur. Hâlâ O'na karşı gelmekten sakınmayacak mısınız?*'[424] hay-

---

423 A'raf sûresi, 7/56.

424 A'raf sûresi, 7/65.

kırır ve adanmış bütün yüce ruhların müşterek beyanında olduğu gibi: '*Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim; şimdi Allah'a karşı gelmekten sakının da beni dinleyin! Ben bu hizmetimden ötürü de sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan Rabbü'l-âlemin'dir.*'[425] diyerek her zaman gönlünün nağmelerini duyurur ya da duyuranların yardımına koşarlar. Netice itibarıyla bunlar, gökte meleklerin soluklarına denk bir eda ile gönlünün çığlıklarını aksettiren ve menkıbelerin '*Habib-i Neccâr*' diye naklettiği bir babayiğitin dediği gibi: '*Ey kavmim, uyun o elçilere, uyun ki, hizmetleri karşılığında sizden bir ücret istemiyorlar ve kendileri de dosdoğru bir yoldalar. Hem ne oluyor ki bana? İbadet etmeyeyim o beni yaratana? Ve zaten hepimizin dönüşü de O'na. Ben, Cenâb-ı Hak dilemeyince, hiçbir zarar vermeyecek olan ve şefaatleri de bir işe yaramayan, nihayet beni kurtaramayan kimseleri mâbud edinir miyim?. Edinirsem, o zaman apaçık bir sapıklık içindeyim demektir. Şimdi iyi dinleyin; ben o herkesin Rabbi, Rabbimize iman ediyorum." der ve ardından ona 'Haydi buyur Cennet'e' fermanı gelir* (şehit edilir). *O ise* (derin bir civanmertlik hissiyle) *'Âh keşke halkım, Rabbimin beni affedip ikramlara mazhar kıldığını bilselerdi!*"[426] şeklinde mırıldanarak, Allah ve onlar karşısında tavır ve duruşunu ortaya koyar. Bir de Firavun hanedanı içinde, her duyuşunda insanın yüreğini hoplatan meçhul bir mü'min vardır ki, bu aslan yürekli yiğit: '*Ne o, yoksa bir insan.* Musa (aleyhisselâm) *Rabbim Allah'tır dediği için onu öldürecek misiniz?*'[427] diye söze başlar.. en beliğ nasihatlarla insanî duygu ve düşünceler üzerinde sûr sesi gibi tesir icra edecek beyanlarda bulunur.. sînelere haşyet salar.. bazı ruhlar üzerinde korkunç bir ürperti, bazıları üzerinde de inşirah hasıl eder.. ve sonra da söylemesi gerekli en önemli hususu yiğitçe haykırır:

---

425 Şuarâ sûresi, 26/107-109.

426 Yâsin sûresi, 36/20-26.

427 Mü'min, 40/28

'*Şüphesiz, sizin beni tapmaya çağırdığınız putların, böyle bir çağrıya değer hiçbir yanları yoktur. Hepimizin dönüşü Allah'adır* (ve o gün) *haddi aşan mütecavizler Cehennem'i boylayacaktır. Zamanı gelince benim bu söylediklerimi hatırlayacaksınız. Artık ben şimdilik işimi Allah'a havale ediyorum; şüphesiz Allah kullarını görüp gözetendir.*'[428] ifadeleriyle de sözlerini noktalar.

Onların bu çerçevedeki civanmertliklerine bazen dalâlet ve sefahet diyen, bazen onları yurtlarından yuvalarından çıkarma ile korkutan, bazen intisap edenlerin ellerini, ayaklarını kesme tehdidinde bulunan, bazen inananları toptan hor ve hakir gören, bazen nebilerin peygamberâne tavırlarını putlar tarafından çarpılmaya bağlayan, bazen bu mürşitleri taşa tutacaklarından söz eden ve hemen her zaman '*Siz de bizim gibi birer insansınız.*' diyerek onları hafife alan olabildiğine azgın, küstah, saygısız, mağrur ve bencil o kin, nefret, öfke yığınlarına karşı bu azim ve irade insanları hep kararlı davranmış ve Tufan Peygamberi'nde olduğu gibi bir duruş ve gürül gürül sesle; '*Ey kavmim, eğer aranızda bulunmam ve Allah'ın âyetlerini hatırlatmam size ağır geliyorsa, bilmiş olun ki ben yalnız Allah'a güvenip dayanmışım. Şimdi siz, Allah'a ortak koştuğunuz bütün putlarınızı da toplayıp bir karar birliğine varın* (varın da, yapmak isteyip yapamadığınız) *şeyler içinize dert olmasın... sonra da aman vermeyin bana, ne yapacaksanız yapınız.*'[429] diyerek safların netleşmesini istemişlerdir.

Nebiler hatibi Hz. *Şuayb*'ın (aleyhisselâm) meydan okuyuşu da aynı çizginin sürekliliğini gösteren önemli bir duruştur:

'*Allah bizi, sizin o bâtıl ve sapık anlayışınızdan kurtardıktan sonra, kalkar da tekrar sizin o çarpık tefekkürlerinize dönersek, Allah'a karşı apaçık bir iftira yolunu seçmiş oluruz. Allah göstermesin, böyle bir şeyi yapmamız asla söz konusu değildir. Biz*

428 Mü'min sûresi, 40/43-44.
429 Yûnus sûresi, 10/71.

yalnız Allah'a güvenir, Allah'a dayanırız. Şimdi ey Rabbimiz, Sen bizimle kavmimiz arasındaki problemi çöz; hakkı izhar buyur. Sen problemleri en iyi çözensin.'[430]

Yüce Kur'ân, *Hûd* Nebi'nin mevzu ile ilgili tavırlarını aksettiren beyanlarını ise şu şekilde aksettirir:

'Ben Allah'ı şahit tutuyorum, siz de şahit olunuz ki ben sizin Allah'a eş-ortak koşageldiğiniz putların hiçbirini tanımıyorum. Şimdi hepiniz birden, hem de hiç göz açtırmadan bana ne isterseniz yapınız. Ben, sizin de, benim de Rabbim olan Allah'a güvenip dayandım.'[431]

Şuayb Peygamber'in belâgat örneği şu uyarısı da ilginçtir: '*Ey kavmim, şimdi eğer ben Rabbim'den gelmiş delillere dayanıyorsam; O da nezdinden bana güzel bir rızık ve nasip lütfetmişse,* (sizin dediğiniz gibi davranırsam) *O'na nankörlük etmiş olmam mı? Hem ben sizi nehyettiğim konularda* (sözlerime) *muhalif hareket etmeyi de düşünmüyorum.* (Aslında) *benim istediğim bir tek şey var o da, gücüm yettiğince toplumu ıslâh etmektir.* (Bu konuda) *muvaffak kılacak da yalnız Allah'tır. Onun için ben de yalnız O'na dayanıyor ve O'na yöneliyorum.'*[432]

Ellerinden tutup meâliyata yükseltmek için Allah'ın kendilerine elçi gönderdiği peygamberlere; '*Siz de bizim gibi birer beşersiniz.'* demelerine karşılık Hz. *Nûh*, Hz. *Hûd*, Hz. *Salih* (aleyhimüsselâm) gibi yüce nebilerin o ülü'l-azmâne duruşlarıyla: *'Evet* (dediler), *biz de sizin gibi beşerden başka bir şey değiliz; ne var ki Allah, peygamberlik nimetini kullarından dilediğine ihsan eder. Biz, Allah'ın izni olmayınca bir harika gösteremez ve bir mûcize de izhar edemeyiz.* (Bizim gibi) *iman edenler sadece Allah'a dayanıp O'na güvenirler. Hem biz, neden Allah'a*

---

430 A'raf sûresi, 7/89

431 Hûd sûresi, 11/54-56.

432 Hûd sûresi, 11/88.

tevekkül etmeyelim ki, yürüdüğümüz bu doğru yolu bize O gösterdi. Öyle ise biz de, sizin vereceğiniz her türlü sıkıntıya sabredip katlanacağız. Zaten, tevekkül edenler yalnız Allah'a tevekkül ederler.'[433] diyerek insanlık dersi vermeleri de işte böylesine bir duruşun ifadesidir.

İş bütün bütün tahammül-fersâ bir hâl alınca onlar, bu defa da bütün benliğiyle Allah'a yönelir ve peygamberler babası Hz. *İbrahim*'in (aleyhisselâm) dediği gibi: '*Ey Yüce Rabbimiz, biz yalnız Sana güvenip Sana dayandık. Bütün ruh-u cânımızla Sana yöneldik ve sonunda Senin huzuruna varacağız. Ey Ulu Rabbimiz, bizi kâfirlerin imtihanına mâruz bırakma, affet bizi; Sen Azîz ve Hakîm'sin.'*[434] şeklinde yine O'na yalvararak yoldakilere bir teslimiyet mesajı sunarlar.

Aslında, iradeleri sağlam, duruşları da yerinde bu gönül insanlarının hemen bütünü hep aynı hedefi kollamış, aynı çizgide hareket etmiş ve aynı değerlere saygı duymuşlardır. Onların duygu, düşünce ve davranışlarında hep aynı şeyler nümâyan, mesajlarında da aynı dava ve davet birliği göze çarpmaktadır. Ayrı ayrı devir ve ayrı ayrı coğrafyalarda neş'et etmiş olmalarına rağmen, hemen hepsinin de aynı misyonun temsilcileri olduğu açıkça müşahede edilmektedir. Bunların en bariz özellikleri ise, hemen bütün faaliyetlerini Allah'ın rızasına bağlı götürmeleri, mücadelelerinde sadece ve sadece O'nun kudret ve inayetine dayanmaları ve O'nun sıyanetine sığınarak O'nun namına hareket etmeleridir.

Bu kudsîlerin asıl vazifelerine gelince, o da insanları küfür ve dalâlet karanlıklarından kurtararak imanın aydınlığına çıkarmak, ruhları uyararak gönüllere Hakk'ı duyurmak, eşyanın perde önü ve perde arkasını olduğu gibi göstererek dimağlardaki şüphe ve tereddütleri gidermek, varlığın yüzüne nurlar saçarak onun bir

---

433 İbrahim sûresi, 14/11-12

434 Mümtehine sûresi, 60/4-5.

kitap gibi okunmasını, bir meşher gibi temaşa edilmesini sağlamak, bir sanat eseri olarak onu yorumlayıp resmetmek, sonra da çağın idrak ufkuna göre seslendirmek ve bu fâni güzergâhı, bâkî âlemlerin bir basamağı, bir köprüsü, bir mezraası, bir pazarı hâline getirmektir.

Bu hususların bir bölümünü ifade sadedinde Kur'ân, *Efendiler Efendisi*'ne: '*Bu Kur'ân, Rabbinin izniyle insanları, karanlıklardan nura çıkarman ve o üstün kudret sahibi olan, her icraâtıyla övgüye lâyık bulunan Allah yoluna iletmen için sana indirdiğimiz bir kitaptır.*'[435] şeklinde ferman etmekte ve bize peygamberlik misyonunun bir çerçevesini sunmaktadır. Bu konuda Efendimiz yalnız da değildir; Hz. *Âdem*'den (aleyhisselâm) Hz. *Musa*'ya (aleyhisselâm), ondan da Hz. *İsa*'ya (aleyhisselâm) kadar hemen her nebi aynı hizmeti görmüşlerdir. Kur'ân aynı sûrede mevzuu Hz. Musa'ya bağlayarak şöyle buyurur: '*Doğrusu Biz, milletini karanlıklardan aydınlığa çıkarsın ve onlara Allah'ın* (gelecekteki farklı ve önemli) *günlerini hatırlatsın diye Musa'yı da âyetlerimizle gönderdik.*'[436]

Bu seçkin kimselerin himmetleri öylesine yüksektir ki, ne elde ettikleriyle yetinirler, ne de kaçırdıkları fırsatlarla ye'se düşer ve paniğe kapılırlar. Başarılarını Allah'tan bilir, falsolarını nefislerine verir, her zaman düz durur ve devrilmemeye çalışırlar. Kazara bir sarsılma söz konusu olursa, hemen doğrulur ve yollarına devam ederler. Ne dünyevî imkânlardan kazandıklarıyla aşırı sevinip çılgınlığa girer, ne de kaçırdıkları imkânlardan ötürü tasa ve keder yaşarlar. Bütün mazhariyetlerini Hak'tan bilir ve bir yandan imtihan ediliyor olabilecekleri mülâhazasıyla tir tir titrerken, diğer yandan da bütün iyilikleri, güzellikleri O'na bağlayarak, O'nun huzur-u mehabetinde her zaman saygıyla iki büklüm bulunurlar.

---

435 İbrahim sûresi, 14/1.
436 İbrahim sûresi, 14/5.

Onların bu sağlam duruşları karşısında da Allah, bu seçkinlerden seçkin kimseleri asla yalnız bırakmaz; onları dünyada nusretiyle teyit ederek '*yeryüzü mirasçıları*' olmakla şereflendirir; âhirette de '*Cennetü'l-Firdevs*'in vârisleri kılar. İşte şahitleri: '*Şu bir gerçektir ki Biz, zikirden* (Tevrat) *sonra Zebur'da da: 'Dünyaya salih kullarım vâris olacak.'* (ve dünya onların rengine boyanacaktır şeklinde) *yazdık.*'[437]

'*İşte gerçek mirasçılar bunlardır... ve bunlar Firdevs cennetlerinde ebedî kalacak olanlardır.*'[438]

Mü'minin Değişmeyen İlkeleri

Bir nebze genel özelliklerinden bahsettiğimiz bu konuyu açarak detaylandırma da fayda olsa gerek. Zira inkârın, böylesine acımasız ve önü alınamaz bir kinle üzerlerine gelmesine, hattâ çoğu zaman incitip çeşitli sıkıntılara sokmasına rağmen inanan insanların tavır ve tepkilerinin ne olduğu burada ayrı bir ehemmiyet kesbetmektedir. Anlayışlarında bir değişiklik söz konusu mudur? Karşılaştıkları şiddet, bu dünyada da ayrı bir şiddetin doğmasına mı sebep olmaktadır? İnanan insanlar da zulmetmeyi düşünmüşler midir? İmanla zulüm bağdaşır mı? Sorular çoğaltılabilir. İşte bunun gibi sorulara cevap bulabilmek için belli örneklemelerle bir de bu dünyanın portresini ortaya koyalım istedik.

Bu, hem bir kıyas imkânı verecek, hem de inancından kaynaklanan prensiplerine sadakat noktasında inanan insanın farkını ortaya koyacaktır. Yollarına diken döşeyenlere karşılık gülden buketler takdim etme, öldürmeye gelenlere karşılık hayatın bestesini terennümle hayat verme gibi gerçekten sabır üstü sabır

---

[437] Enbiya sûresi, 21/105.

[438] Mü'minûn sûresi, 23/10-11; Kısmen özetleyerek aldığımız bu yazının tamamı için bkz.: Gülen, Allah ve Hâdiseler Karşısında Peygamberane Duruş, Yeni Ümit, Ekim-Kasım-Aralık, 2000.

gerektiren davranışlar, ancak İslâm'ın gölgesinde tahtını kurup, *ukbayı dünyada müşahede ediyor* gibi yaşayan insanların şiarıdır. Zira, İslâm'ın gölgesinde hayat, insanın ilâhî lütûflara mazhariyetinin bir değişik unvanıdır. Hayatını Kur'ân'a bağlı yaşama bahtiyarlığına erememiş kimselerin, İslâm'ın gölgesinde yaşamanın büyüsünü anlamaları da zor, hatta imkânsızdır.

Bediüzzaman'ın yaklaşımlarıyla *inkâr, insânı canavar bir hayvan* hâline getirirken *iman, insanı insan, hatta sultan yapan* çok önemli bir pâyedir. İnanan bir insan, Kur'ân'ın aydınlık dünyasında düşünce hayatı adına oluşturduğu âhenk sayesinde, hep doğru görür, doğru düşünür, hâdiseleri doğru yorumlar; anladıklarında anlamanın zevkini yaşar, anlamadıklarını da, Allah'a itimadın gereği bir hikmete bağlar ve hiçbir zaman bitme tükenme bilmeyen sıkıntı, kaos ve bunalımla karşılaşmaz. Aksine, sevinç ve neş'e veren durumlarını hamd u senâlarla mânâlandırır, derinleştirir; '*belâ*' ve '*musibet*' diyecekleri dış yüzü ekşi hâdiseleri de *'bu da geçer'* esprisiyle yumuşatarak herkesin buhranlarla kıvrandığı en karanlık durumlarda bile, şevk u şükürden rengârenk dantelalar örerek semtine uğrayanlara cennettekilerin şevk ve sürûr dolu dünyalarını yaşatır.

Onların gerçek yönleri bugün iyi kavranamazsa -ki bu, kitaba konu olan sıkıntının temelini oluşturmaktadır- ortaya çıkacak yanlışlıklar yeni yanlışlıkların doğmasını netice verecek ve cemiyetin fertleri arasında bir türlü istenilen ve beklenilen kaynaşma yaşanmayacaktır. Hele gelişmelerin zulüm ve her çeşit dayatmaları gündeme getirdiği yerde, bugün Hz. *İbrahim*, Hz. *Musa* ve Hz. *İsa* gibi peygamberlere anlayışsızlıkla muamele edip toplumdan dışlamaya kalkışan nâdânlara gösterilen tepkiler gibi geleceğin nesilleri de, günümüzü ve bu konuyu değerlendirirken: '*Keşke azıcık basiretlice davranılsaydı.!*' diyerek hep teessüf ve telehhüfte bulunacaklar; bulunacaklar ama, o gün böyle bir hasret ve

inkisar neye yarar ki..! Önemli olan bugün, o büyük gerçeğin duyulması ve o tarihî yönelişin gerçekleştirilmesidir. Bakalım günümüzün '*kaderdenk*' noktasındaki nesilleri bunu başarabilecekler mi.? Keşke başarabilseler..![439]

Böyle bir temenninin akabinde, inanan insanın, ruh yapısı, onun dışa vuruş şekli ve kendileri dışındaki insanlara karşı tavrını ortaya koyması bakımından mü'minin belli başlı özelliklerine kısaca değinmekte fayda var. Elbette burada konuyu detaylandırıp her yönüyle bir mü'min portresi sunmamıza imkân yok. Maksadımız, diğerleri söz konusu olduğunda bir mü'minin hareket tarzını ortaya koyup, şartlanmışlıklarla görülmek isteneni değil, realiteyi olduğu gibi yansıtmaktır.

Şu da bir gerçek ki bunlar, Allah ve Resûlü'nün arzu ettiği ideal bir mü'min portresidir ve her inanan gönül, imanı, imanındaki derinliği, temel dinamiklerini özünde hazmetmesi, nefis ve şeytanın tasallutundan kurtulup Rahmanî bir boyut kazanması ve dinî değerlerine verdiği değerler nispetinde bu portreye yakın veya uzak bir hareket sergiler. Yine bir başka gerçek de, inkâr yolunu tutup inananlara sıkıntı vermeyi itiyat hâline getirenlerin hedefi de zaten bu çizgi üzerinde sabit kalmayı ideal hayat tarzı hâline getirenlerdir. Yoksa yeryüzünde milyonlarca -hattâ milyarlarca- ideal çizgiye mesafeli mü'min vardır ve genelde statükonun, bunlarla alıp-veremediği bir şey yoktur. Bu kadar mü'minin, aynı çizgide ideal bir konuma geldikleri bir ortamda ise -ki, Allah ve Resûlü'nün isteği budur- imanın güzelliği bir bütün dünyada temsil ediliyor ve ona ulaşmayı murad edipte bu fırsatı bulamayanlar için ortada bir mazeret kalmıyor demektir. Aslında mesele, mü'minlerin, gerçekten mü'min olmaları meselesidir. Kur'ân da, inandıkları hâlde imanın derinliklerindeki zevki tatma adına inanan muhataplarına seslenerek aynı şeyleri demiyor mu? '*Ey iman*

439 Bkz.: Gülen, İslâm'ın Gölgesinde Hayat, Sızıntı, Kasım, 2000, Sayı. 262.

edenler! Allah'a, Resûlü'ne, gerek Resûlü'ne indirdiği gerek daha önce indirdiği kitaplara daha ciddî iman edin.'[440]

Adanmışlık

İmanda derinleşmiş gerçek bir mü'min, ufkunu tamamıyla Allah rızasını kazanma yoluna teksif etmiş ve kendini hep O'nu sevip O'nun tarafından sevilme idealine bağlamış, kendini O'nun yoluna adayarak Allah'ın hoşnutluğundan başka hiçbir şey düşünmez olmuştur. Kur'ân'ın tasvir ettiği gibi, *alınlarında secde izinin parıltısı*, Peygamber Efendimiz'in beyan ettiği gibi de, *hâl, hareket, tavır ve davranışlarıyla hep Hakk'ı hatıra getirmekte, duruşuyla sürekli Allah'ı hatırlatmaktadır*.

Bütün gücünü Rabbinden alması, onun en çarpıcı yanı; en önemli güç kaynağı da, maddî-mânevî herhangi bir beklentisinin olmamasındadır. Onun dünyasında, başkalarında olduğu gibi dünya ve ona ait kâr-zarar hesaplarının ne yeri ne de kıymeti vardır ve onun nazarında bunlar, zatları itibarıyla asla bir değer ifade etmez, ölçü de kabul edilemezler. İdealini böylesine bir ufka kilitlemiş bir mü'mini, yol ve yörüngesinden çevirmeye imkân olmadığı gibi başka bir bedele bağlamak da âdeta imkânsızdır.

Onun kendini adadığı yol, insanlara Hakk'ı sevdirme ve Hak tarafından da sevilme gâyesini gerçekleştirmedir. O, hayatını başkalarını yaşatmaya bağlamış, gelip geçici beklentilerden de tamamen sıyrılmıştır. Bu sebeple toplum içinde '*onlar*' ve '*biz*', '*ötekiler*' ve '*bizimkiler*' gibi bölücü, parçalayıcı ve kavgaya sürükleyici mülâhazaların tamamen dışındadır ve kimseyle açık-

---

[440] Nisa sûresi, 4/136 âyette geçen, '*iman ediniz*' ifadesi, *daha ciddî iman ediniz* anlamına geldiği gibi aynı zamanda '*bütün kalbinizle, zevklerinizi, hayat tarzınızı, dostluk ve düşmanlıklarınızı Allah'a ve Resûlü'ne olan imanınıza göre düzenleyin*' mânâsını da içermektedir. Âyete, *imanınızda sebat edin* şeklinde meâl verenler de vardır.

kapalı herhangi bir problemi yoktur. Problemi olması bir yana o, hep çevresine yararlı olma mülâhazalarıyla oturup-kalkmakta, içinde bulunduğu toplumla sürtüşmemeye fevkalâde ihtimam göstermektedir. Toplum içinde bir olumsuzlukla karşılaştığında, hırçın bir savaşçı gibi değil de, müşfik bir mürşid tavrı sergileyerek fertleri fazilet ve yüce ahlâka yönlendirme istikametinde aktiviteler ortaya koymakta, elden geldiğince de, siyasî nüfuzdan ve ne sûretle olursa olsun hâkim olma, idare etme düşüncesinden uzak durmaktadır.

En önemli derinliklerinden biri de, bilgi, bilginin değerlendirilmesi, sağlam bir ahlâkî telâkkî ve bunun, hayatın her alanına hâkim kılınması, imanlı fazilet ve onun vazgeçilmezliğidir. Onlar, yarınları ve hususiyle de âhiretleri adına bir şey vadetmeyen nam u nişan, çıkar eksenli soğuk propaganda ve şov türü tavır ve davranışlardan sürekli uzak durur; ufuklarının enginliği ölçüsünde her zaman bilgi ve düşüncelerini temsille mânâlandırarak, kendilerini merakla takip ve taklit edenleri yüksek insanî değerlere yönlendirme hesabına ölesiye bir gayret sergilerler. Bunu yaparken de, kendilerine herhangi bir pay çıkarmayı hiç mi hiç düşünmez ve yılandan-çıyandan kaçtıkları gibi şahsî menfaat ve çıkarlardan uzak durmaya çalışırlar. Zaten onların iç zenginlikleri de, bu türden reklâma, ağız kalabalığına, vitrinciliğe ihtiyaç bırakmayacak ölçüde '*ilel-merkez*' bir güce sahiptir. Ayrıca onların ruhlarından sızıp dışa vuran o şeker-şerbet davranışları da, ağızlarının tadını bilen herkesi büyüleyip arkalarından koşturacak mahiyettedir.

Bu itibarla da onlar, hiçbir zaman kendilerini anlatmayı düşünmez; kredilerini yükseltme adına reklâma, propagandaya başvurmaz ve tanınıp bilinme hususunda asla hırs göstermezler. Bunun yerine bütün güç ve kuvvetleriyle kalbî, rûhî hayat seviyesine ulaşmaya çalışır ve bu konudaki aktivitelerini de ihlâsa bağlar; sadece ve sadece Allah'ı hoşnut etmeyi düşünürler. Tabir-i diğerle

bunlar, bütün faaliyetleriyle Allah rızasını hedefler ve ölesiye bir gayretle bu yüce hedefe ulaşmak için sürekli çırpınır durur ve o peygamberâne azimlerini dünyevî neticeler, hırs ve insanların teveccühü gibi hususlarla asla kirletmezler.

İnsanın kendini Allah'a adaması, dünyayı terk mânâsına gelmediği için, onların dünyadan bütün bütün kopmaları da söz konusu değildir. Dünyadan kopmaları bir yana onlar, her zaman dünyanın tam göbeğinde durur ve ona hükmederler; ama bu duruş hiçbir zaman *dünya için* ve *dünya adına* bir duruş değildir. Aksine bu duruş, *Allah adına esbaba riâyet ve her şeyi ötelere bağlama hesabına* bir duruştur.

İnsan, bu seviyedeki hayat ufku itibarıyla eğer, hep müteal düşüncelerle oturur-kalkar; hayatını onu bahşedene bağlı götürür, yaşatmayı yaşamanın en önemli derinliği sayar ve hep zirveleri kollarsa, ister istemez müteal bir programın uygulayıcısı hâline gelir; dolayısıyla da, belli çerçevede şahsî hazlarını ve zevklerini sınırlandırmış olur.

Şüphesiz hayatı bu ölçüde bir derinliğe bağlı götürmek oldukça zordur; ama bu zor iş, kendini Allah'a adamış, O'nu tanıtıp sevdirmeyi hayatının gâyesi hâline getirmiş; sabah-akşam bir eli insanların kalb kapılarında, diğer eli de Hakk'ın kapısının tokmağında hiç bitmeyen bir mekik hareketiyle gelip-gidip herkesi Hak'la buluşturmaya çalışan ruhlar için gayet kolaydır. Aslında, her zaman sînesinde Yaradan'a imanın sıcaklığını duyan, bazen haşyet, bazen de muhabbetle çevresine gönlünün dilinden bir şeyler anlatmaya çalışan biri için, hiçbir meselede zorluk söz konusu olamaz. Böyle bir gönül erinin, her hamlesinde hedeflediği bu ufuk neticesinde Allah da ona, özel teveccühte bulunur, onun, nezd-i ulûhiyetindeki konumunu nazara vererek, herkesin ona saygılı olması gerektiğini hatırlatır ve buradaki küçük bir vefayı, semâvî vefanın kat katıyla mükâfatlandırır. İşte o semâvî

iltifattan tek damlaya sıkıştırılmış koca bir derya: '*Sabah-akşam Rabbilerine, sırf O'nun cemal ve rızasına müştak niyaz edip duranları sakın yanından uzaklaştırma! Ne sen onlardan ne de onlar senden sorumlu değilsiniz...*'[441] Burada Allah'ın, peygamberini ikaz edip '*kovma!*' dediği bu kimseler, Resûlüllah meclisinin müdavimleri ve kendilerini Hak hoşnutluğunu tahsile adamış ruhlardan başkaları değildi.

Adanmışlığın yürekten ve samimî olmasına göre her zaman, böylelerine Cenâb-ı Hak tarafından özel bir teveccüh söz konusudur. Kuldan gelen her adıma koşarak mukabele eden Yüce Yaratıcı, böylesine samimane yönelmeleri asla görmezlikten gelmez ve bütün asırlara bayraklaştırarak onların bu samimane hâllerini anlatır: '*Onlar öyle bahtiyar yiğitlerdir ki, ne ticaret, ne alış veriş alıkoymaz onları Hakk'ı anmaktan, namaz kılıp zekât vermekten..* (Nasıl alıkor ki) *onlar, kalb ve gözlerinin dehşetle hâlden hâle gireceği bir (müthiş) günün endişesiyle hep korkar dururlar. Allah da onlara, bu hâllerine karşılık mükâfatların en güzelini verir ve dilediğine* (fazlından) *daha da fazlasını lütfeder.*'[442]

Omuzlarından bütün gam ve keder yüklerini atmış ve Hakk'a teslimiyetle bütün sıkıntılardan kurtulmuş bu kabîl âzâd gönüllerin, artık arayıp bulacakları hiçbir şey kalmamıştır; zira kalb ve ruh dünyaları itibarıyla onların mazhariyetlerinin yanında bütün fâni nimetler, zevkler, safalar bulaşık masalar üzerinde boş kâselerden farksızdır. Onların gönül dünyalarında tüllenen güzellikler karşısında, dünya ve içindekiler yalancı bir masaldan ibarettir. Zaten baharda yeşerip de yazda renk atanların başka türlü olması da düşünülemez. İşte her zaman bu gerçeğin şuurunda olan bekâ yörüngeli ruhlar, ebedî maiyyet vadetmeyen her şeye bir iptal çizgisi çeker ve arkalarına bakmadan yürürler gönül

---

[441] En'am sûresi, 6/52.

[442] Nur sûresi, 24/37-38.

koridorlarıyla sonsuzun bağ ve bahçelerine.. takılmazlar dünyaya ve dünyevîliklere...[443]

Gönül İnsanı Olmak

Gönül insanı, ufku, inancı ve davranışlarıyla tam bir ruh ve mânâ kahramanıdır. Onun derinlik ve enginliği, bilgi ve müktesebâtıyla değil; gönül zenginliği, ruh saffeti ve Hakk'a kurbeti itibarıyladır. Ona göre, bilgi adına ortaya atılan ilimlerin kıymeti, insanı hakikate ulaştırmada rehberliği ölçüsündedir.

Gönül insanı, kalbî ve rûhî hayata programlı, maddî-manevî bütün kirlerden uzak durmaya kararlı, cismanî ve bedenî isteklere karşı her zaman teyakkuzda; kin, nefret, hırs, hased, bencillik ve şehvet gibi hastalıklarla mücadele azmiyle gerilmiş tam bir tevazu ve mahviyet âbidesidir. O her zaman hakkı tutup kaldırma peşinde; mülk ve melekût âlemiyle alâkalı, duyup hissettiklerini başkalarına duyurma iştiyakıyla yanıp tutuşan bir diğergâm, olabildiğine sabırlı ve temkinli; konuşup gürültü çıkarmadan daha çok, inandıklarını yaşayan, yaşadıklarıyla başkalarına da örnek olan bir iman ve aksiyon insanıdır: o, dur-durak bilmeden sürekli koşar.. Hakk'a yürüyenlere yürümenin âdâbını öğretir…

İç dünyası itibarıyla her zaman ocaklar gibi cayır cayır yanar ve yanarken de asla gam izhar eylemez; eyleyip ağyârı âhına âgâh kılmayı düşünmez.. her zaman içten içe yanar ve kendine sığınanların ruhlarına hararet üfler.

Gönül insanının hedefinde hep öteler tüllenir durur. O, Hak rızasına bağlanmış, sürekli ilerleyen ve sürekli mesafelerle yaka paça olan öyle bir iman insanıdır ki, matlûbuna ulaşacağı âna kadar hep bir küheylân gibi koşar; koşarken de herhangi bir beklentiye girmez.

---

443 Bkz:: Gülen, Hakka Adanmış Ruhlar, Sızıntı, Ekim, 2000, Sayı.261.

Allah'tan başka kimseden de bir şey beklemez. Tavırları, davranışları itibarıyla herkesle uyum içinde olmaya çalışır; hiç kimseyle cedelleşmez, hiç kimseye karşı düşmanlık beslemez. Zaman zaman kendi içtihadları, kendi düşünceleri ve kendi mesleğine, meşrebine göre bir kısım tercihlerde bulunsa da, kat'iyen başkalarıyla rekabete, sürtüşmeye girmez. Aksine, dini, ülkesi, ülküsü adına hizmet eden hemen herkesi sever.. bütün olumlu faaliyetlerinden ötürü herkesi alkışlar.. alkışlar ve hem onların anlayışlarına hem de konumlarına saygılı kalmaya alabildiğine itina gösterir.

Kur'ân'da, Allah'ın inayetine vesile sayılan birliğe-beraberliğe olağanüstü ihtimam gösterir.. hareket çizgisi doğru olan hemen herkesle müşterek bir iş yapmaya koşar.. dahası, böylesine bir vifak anlayışı adına çok defa kendine rağmen bir yol izler. Birlikte rahmet olduğunu, ihtilâf ve iftirakla bir yere varılamayacağını düşünür, alabileceği herkesin himmetini yanına alır ve hep ilâhî inayet sağanaklarına açık durmaya çalışır.

Gönül insanı, bir Hak âşığı ve Hak rızası sevdalısıdır. Nerede ve hangi şartlar altında olursa olsun bütün hareketlerini O'nun hoşnutluğuna bağlar.. O'nu memnun etme yolunda ölesiye bir hırs gösterir.. ve böyle bir hedefe ulaşmak için de bütün varını feda edebilir, dünyevî-uhrevî her şeyden vazgeçebilir. Gönül insanının düşünce dünyasında '*benim yapmam', 'benim başarmam', 'benim sonuçlandırmam*'.. gibi Hakk'ın istemeyip reddettiği mülâhazaların asla yeri yoktur.

Gönül insanı, her zaman kendiyle yaka-paça ve kendi ayıplarıyla meşgul bulunduğundan kimsenin eksiğiyle-gediğiyle uğraşamaz/uğraşmaz. Başkalarıyla uğraşmak bir yana, her fırsatta iyi bir insan olma örneği sergileyerek, onları daha yüksek ufuklara yönlendirir ve herkese bir hüsn-ü misal olur: İnsanların ayıplarına kusurlarına göz yumar.. onların olumsuz tavırlarına tebessümle

karşılık verir, kötülüklerini iyilikle savar ve elli defa rencide edilse de, bir kerecik olsun kimseyi kırmayı düşünmez.

Gönül insanı, çok defa kendi yol ve yöntemine bağlı kalıp bütün faaliyetlerini şahsî mizaç ve mezakı çizgisinde götürse de, başkalarının düşünce ve hareketlerine karşı hep saygılı kalmaya çalışır.. paylaşmaya, beraber yaşamaya açık durur.. oturur kalkar aynı mefkûre insanlarıyla müşterek hareket etme yollarını araştırır.. müşterek projeler geliştirir.. ve '*ben*' yerine '*biz*'i ikame etme gayreti gösterir.. dahası, başkalarının mutluluğu yolunda rahatlıkla kendi saadetini feda edebilir.. ve bunları yaparken de kimseden herhangi bir teveccüh beklemez.. hattâ böyle bir beklentiye girmeyi kendi hesabına bir sukût sayar; sayar da, yılandan-çıyandan kaçtığı gibi önde görünmekten, namdan-şandan kaçar ve unutulma murakabesine dalar.

Gönül insanı, kimseye tecavüz etmez, saldırıya saldırıyla mukabelede bulunmaz. En kritik durumlarda bile hep '*îtidâl-i dem*'le hareket eder ve ne olursa olsun, bir gönül eri olmanın gereklerini tamı tamına yerine getirmekten asla geri durmaz. Her zaman fenalıklara karşı iyilikle mukabelede bulunur.. kötülükleri kötülerin işi sayar ve bir iyilik âbidesi gibi davranır.

Gönül insanı, hiç kimseden korkmaz. Hiç bir hâdise karşısında telâşa kapılmaz; '*Allah'a dayanır, sa'ye sarılır, tevfîke râm olur.*' ve doğru bildiği şeylerden asla geriye durmaz..

Gönül insanı, kimseye gücenmez; hele Hakk'a dilbeste olanlara kat'iyen kırılmaz. Yol arkadaşlarını herhangi bir fenalık içinde gördüğünde onlardan uzaklaşmaz.. perdeyi yırtmaz.. onları utandırmaz; utandırmak bir yana, böyle bir fenalığı gördüğünden ötürü büyük bir hata işlemiş gibi kendini kınar ve kendine sorular yöneltir.

Gönül insanı, ne düzeninin bozulmasından ye'se düşer, ne de bütün insanların ona karşı olmasından dolayı sarsıntı yaşar.. '*Bu*

dünya, darılma dünyası değil, bir dayanma âlemidir.' diyerek dişini sıkar, sabreder, maruz kaldığı durumlardan kurtulmak için de alternatif çıkış yolları arar ve en kritik anlarda dahi değişik stratejiler üreterek hep azm u ikdamda bulunur.[444]

Ümitsizliğe Kapılmamak

Mü'min bir ümit insanıdır ve en olumsuz şartlar bile onun ümidini kırmaya yetemez. Zira o, öyle bir güce dayanmıştır ki, bütün güçler onun yanında en çukurlardan daha çukur hâle gelmekte, en şeddatlar bile o güç karşısında mum gibi erimektedir. Dolayısıyla ümitsizlik, kâfirce bir sıfattır. Hz. *Yâkub'u* (aleyhisselâm) konuşturan Kur'ân, Hz. *Yusuf* ve kardeşini bulma konusunda, '*Evlâtlarım! Gidin, Yusuf ve kardeşini arayın. Ve sakın ha Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Zira Allah'ın rahmetinden ancak kâfirler ümitlerini keserler.*'[445] demek suretiyle hep ümit aşılamakta, ümitsizliğin mü'minle yanyana duramayacağını ifade etmektedir. Bununla birlikte müteaddit yerlerinde, '*Gevşeklik göstermeyin, tasalanmayın; Eğer iman ediyorsanız üstünsünüz.*'[446] ve benzeri ifadelerle inananlara hep bu ümit aşılanmakta ve imanla ümitsizliğin aynı çizgide buluşamayacağı vurgulanmaktadır.

İstiklâl şairimiz Mehmet Akif'in dediği gibi her şey, Allah'a dayanıp, sa'ye sarılıp, hikmete râm olmaktan geçmektedir. İç içe nice olumsuzluklar yaşansa bile, sebepleri bilinip, iman, ümit ve azimle karşı çıkıldığında, bu kabîl problemler hemen her zaman aşılmış; aksine onlar vehim ve hayallerle köpürtülüp ya da onlar üzerinde politika yapıldığında şişmiş, büyümüş, olduğunun üstünde bir görünüme ulaşmış ve psikolojik tahribatıyla içinden çıkılmaz hâle gelmiştir.

---

444 Bkz.: Gülen, Bir Gönül İnsanı Portresi, Sızıntı, Ağustos, 2000, Sayı. 259.
445 Yusuf sûresi, 12/87.
446 Âl-i İmran sûresi, 3/139; Ayrıca bkz.: Zümer sûresi, 39/53.

Bir bütün inleyenlerin iniltisini ruhunda yaşayan bir mihnetkeşin dediği gibi, 'Bugün karşılaştığımız olumsuzluklar, gelecekte de katlanarak karşımıza çıkabilir.. ülke bir baştan bir başa mezaristan hâlini alabilir.. milletin azmi, ümidi tıpkı bir kefen gibi onun başına geçirilebilir.. ırmaklar *Revan Nehri*'ne, çöller *Kerbelâ*'ya, düşmanlar *Şimir*'e, aylar *Muharrem'e* dönüşebilir.. kundaklamayı kundaklamalar takip edebilir.. dev yangınlar olabilir, yangınlar evlerimizin-barklarımızın yanında, beklentilerimizi, plânlarımızı da kül edebilir.. dost-düşman herkes bizi yalnız bırakabilir; yalnız bırakmaktan da öte hiç ummadığımız kimselerce arkadan hançerlenebiliriz. Evet, işte düşmanların böyle esirip köpürdüğü, dostların vefasızlık gösterip bizi bütün bütün terk ettiği durumlarda dahi kat'iyen teslim olmamalı, eğilmemeli; iman ve ümitlerimize dayanarak dimdik ayakta durmalı ve bir küheylân gibi hız kesmeden çatlayıncaya kadar koşmasını bilmeliyiz.

Hatta hâlihazırdaki fecâyi ve fezâyi şimdikinin kat katına ulaşsa.. etrafımız âh u efgan ile inlese.. çevremizdeki çığlıklar gidip tâ âsumana dayansa.. yaşanan ızdıraplar magmalar gibi köpürüp yüreklere vursa ve bütün bir millet çaresizlikle kıvranıp dursa.. düşünen başlar üzerinde kılıçlar kavisler çizse, beyinler balyozlarla ezilse.. dört bir yanda sadece zalimlerin "hay-huy"u duyulsa.. en canlı, en temiz vicdanları simsiyah bir yeis sarsa.. hanlar devrilip hânümanlar yerle bir olsa.. ay batsa, güneş sönse, nazarlarla beraber gönüller de karanlığa gömülse.. kuvvet gemi azıya alsa, hak kaba kuvvetin paletleri altında kalıp ezilse.. her yerde dişli dişini gösterip gezse, zayıf dilini tutup sessizlik murâkabesine dalsa.. bütün mukavemetsiz ruhlar bir bir yıkılsa ve kalbzedeler üst üste devrilse... Her şeye rağmen biz duruşumuzu, tavrımızı değiştirmeden konumumuzun hakkını vermeli, yerimizde durmalı, herkesin başvuracağı bir güç, bir ümit kaynağı olmalı ve sönmeye yüz tutan bütün meş'aleleri yeniden tutuşturmaya çalışmalıyız.

Allah'a inancımız tam ise, ümit, azim, kararlılık şiarımız olmalı; millete hizmet de vazifemiz. O kadar Hakk'a saygı duymalı ve o denli hayatımızı başkalarının mutluluğu içinde görmeliyiz ki, yemeyip yedirdiğimizi, giymeyip giydirdiğimizi ve kendimize rağmen yaşadığımızı görenler, emanette emin bir kısım kimselerle karşılaşmanın mutluluğunu yaşasınlar.

Dünden bugüne bu kutlular yoluna baş koyanlar dört bir yanda düşmanlık duygularının körüklendiği, dost gönüllerin bile vefasızlık edip hasımları sevindirdiği, varlığını kine, nefrete bağlamış ruhların diş gıcırdatıp hiddetle üzerlerine geldikleri durumlarda bile ne yeis, ne sarsıntı, ne öfke ne de düşmanca duygularla onlara karşılık vermeyi düşünmemiş; kötülükleri hep iyilikle savmış; fena muameleleri hüsnühâl, yumuşak beyan ve farklı ihsanlarla rehabilite ederek, âdeta bütün kırılmaları ve tahribatı tamire çevirmiş ve yıkma düşüncelerine yapma hamleleriyle mukabelede bulunmuşlardır. Bu itibarla da -maâzallah- bir gün ülkede her şey alt-üst olsa, yığınlar gidip karanlıklara gömülse, yollar harap olup köprüler yıkılsa; bu insanlar paniklemeyi inanç ve iradelerine karşı saygısızlık sayarak yeis ve durgunluk içinde ölüm görüntüleri sergilemektense, başkalarının yaşama hislerini harekete geçirmek için uçma gayretlerinde bulunacak ve her hâlleriyle, yürüyebilene yolların açık olduğunu haykıracaklardır.

Yeis, yol kesen bir gulyabani, acz ve çaresizlik düşüncesi ise ruhu öldüren birer hastalıktır. Şanlı geçmişimizde yol alanlar, hep imanla, ümitle yol almışlardır. Kendini acz ve ümitsizliğe salanlar da yollarda kalmışlardır. Hissizler, hareketsizler yol alamazlar.. uyuyanlar hedefe ulaşamazlar.. hele azmini, iradesini yitirenler asla uzun zaman ayakta kalamazlar.

Şimdi eğer, yarınlarımızı düşünüyor ve dipdiri geleceğe varmayı düşlüyorsak, yolların yürünerek alınabileceğini ve zirvelere azim, irade ve plânlarla ulaşılabileceğini asla hatırdan çıkarmamalıyız.

Ulaşılmaz gibi görünen zirveler şimdiye kadar defaatle aşıldı; defaatle yüksek tepeler azmin, iradenin ayaklarına yüz sürdü ve onlarda ulaşılmaz şahikalara ulaşma azmini coşturdu. Aslında hangi devirde olursa olsun yürüdüğü yolun, yöneldiği gayenin ve dayanıp bel bağladığı kuvvetin farkında olanlar bu şuur ve kendi iç dinamikleri sayesinde tekrar tekrar o zirveleri aşmış ve o şahikalara ulaşmışlardır. Arz onların ayaklarının altında küçüldükçe küçülmüş, gökler onların irfanlarına sine açmış, mesafeler onların gayretlerine selâm durmuş ve karşılarına çıkan engeller de onları hedefe taşıyan birer köprü hâline gelmiştir.. evet bu babayiğitler karşısında karanlıklar her zaman bozgun yaşamış, musibetler rahmete inkılâp etmiş, sıkıntılar kurtuluş yolu olmuş, tazyikler de birer terakki rampası...

İşte böyle birinin bugününü bütün bütün yıksalar, o yönelir yarınlara ve yoluna o kulvarda devam eder; yarınlarını da yok etseler atını mahmuzlar ve öbür günlere koşar. Baş edemezler böyle biriyle ve edememeliler de. Zira o imanı, azmi, ümidi sayesinde, bozgunlar yaşadığı ya da yıkıldığı durumlarda bile hep bir başka muvaffakiyet ve zaferin projeleriyle serinlemiştir. Ve yine böyle biri, önünde kinlerin, nefretlerin kudurup durduğu, ufkunu üst üste karanlıkların sardığı anlarda bile asla ümitsizliğe düşmemiş ve paniğe kapılmamıştır. Zira o, ne sadece dün, ne bugün ne de yarındır. O bütün bu zamanların hepsine sözünü geçirme konumunda kendi çağının çocuğu anlamında bir '*sahibu'l-vakt*' ve içinde bulunduğu dönemin hakimi mânâsında bir '*ibnü'z-zaman*'dır. Bilir yaşadığı zamanın dilini, bildiği gibi dinin ruhunu, Kitab'ının esrarını. Görüldüğü ve hissedildiği her yerde hatırlatır *Saadet Çağı*'nın insanlarını. O, duyguları, düşünceleri, iffeti, ismeti, vefası, sadakati ve eğilip bükülme bilmeyen sağlam karakteriyle âdeta granitten bir âbide gibidir; çevresinde her şey üst üste devrilse -alimallah- tırnak kadar bir parçası dahi kopup düşmez.'[447]

---

[447] Bkz: Gülen, İnanan Sarsılsa da Devrilmez, Sızıntı, Mayıs, 2000, Sayı. 268.

Tepkisel Harekete Tevessül Etmemek

Başkasının kötülük yapması kişiye bir diğer insana aynı kötülüğü yapma hakkı tanımaz. Dolayısıyla bir mü'min, kendine yapılan olumsuz bir tavra ayrı bir olumsuzlukla mukabele edemez. Birincisi kadar bir zulümdür bu. Bediüzzaman'ın ifadeleriyle '*misliyle mukabelenin kaide-i zalimanesiyle muamele*, bir mü'mine yakışmaz. Onun dünyasında başkasına zarar vermek de yoktur zarara müsamaha edip yol göstermek de...

Bunu ifade eden bir âyette, konuyla ilgili bu husus şöyle dile getirilmektedir:

'*Ey iman edenler! Haktan yana olup vargücünüzle ve bütün işlerinizde adaleti gerçekleştirin ve adalet nümunesi şahitler olun. Bir topluluğa karşı içinizde beslediğiniz kin ve öfke, sizi adaletsizliğe sürüklemesin. Adil davranın, takvaya en uygun hareket budur. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.*'[448]

Peygamber Efendimiz'in hayatı boyunca ortaya koyduğu hayat tarzı da budur. Bilhassa *Mekke* hayatında Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) başta olmak üzere mü'minlere yapılmadık hakaret, tazyik, taciz ve tezvir nevinden zulüm kalmamakla birlikte benzerini başkalarına yapmayı hiç düşünmemişler ve arkalarında tertemiz bir tarih bırakmışlardır. Meşru müdafaa anlamında savaşa ilâhi iznin verilmesi, *Medine* döneminde ve savaşmaya hazır gelen bir ordu gelirken canlarını koruma maksatlı *Bedir* Savaşı'nın hemen öncesinde vuku bulmuştur. *Yâsir*'ler *Sümeyye*'ler şehid edilmiş, *Ammâr*'lar işkencenin bin çeşidine maruz kalmış ama Allah Resûlü hep sabır tavsiye etmiş; *Bilâl*'ler, *Habbâb*'lar, *Selman*'lar, *Mus'ab*'lar hep çile yudumlamış durmuş, *Ebû Zer*ler,

---

448 Maide sûresi, 5/8; Ayrıca bkz.: Maide sûresi, 5/2; Hûd sûresi, 11/89; Hacc sûresi, 22/32.

*Ebû Bekir*ler tartaklanmış ama asla misliyle mukabele yoluna tevessül etmemişlerdir. Efendiler Efendisi (sallallahu aleyhi ve sellem), *Ebû Zer* gibi müteheyyiç fıtratları bir başka yere -köyüne- göndererek ortamın daha da gergin hâle getirilmesine mani olmuş ve asla kargaşaya prim vermemiştir.

Üslûp Bozukluğuna Girmemek

Mü'minin belli sıfatları vardır ve o vasıfları aşacak, sınırları zorlayıp çizgiyi geçecek bir davranışın içine asla giremez, girmemelidir. Esas mutluluk ve başarının sırrı da bu prensiplere riayet ederek bir hayat yaşamaktır. Bu prensiplerin dışındaki hayat boştur ve Yüce Beyan, '*Onlar boş şeylerden uzak dururlar.*'[449] demek suretiyle Hakk'a inanan insanların boşluk yaşamayacaklarını, yaşamamaları gerektiğini anlatmakta, bütünüyle inananları erdemli bir hayat yaşamaya çağırmaktadır.

Herkesin başına gelebileceği gibi mü'minin de başına, kabını taşıran, canını sıkan ve hoşnut kalmayacağı hâller gelebilir. Hatta bunun da ötesinde onu zor durumda bırakan, canını yakan, ruhuna ve bedenine işkence çektiren, bir beşer olarak hafakanlarını kabartan hâllere de muhatap olabilir. İşte bütün bu durumlarda bile Allah, mü'minden sükûnet ve vakar beklemekte, en kritik zamanlarda bile öfkesini yutan, kinini bastırıp yutkunan mü'minleri tebcil etmekte, haklı olduğu yerde bile susarak Hakk'ın hatırını âli tutma fazileti gösterenleri alkışlamaktadır:

'*O müttakiler ki bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever.*'[450] Göz göre göre kendilerine bir kötülük yapılsa bile kusurları affetmenin, Allah'ın sevgisini kazanmaya en büyük davetiye olduğunu böylelikle

[449] Mü'minûn sûresi, 23/3.
[450] Âl-i İmran sûresi, 3/134.

anlatan Kur'ân, aynı zamanda, bile bile hata ve günahta israr etmemek gerektiğini anlatıp, mü'minin böyle bir saplantı içinde olamayacağını ifade etmektedir. Aynı zamanda, '*Sen af ve müsamaha yolunu tut, iyiliği emret ve cahillere aldırış etme.*'[451] diyen emr-i ilâhi, mü'mini, her halükârda olması gereken hâl konusunda ikaz etmiş ve uyarmıştır.

Onun içindir ki mü'min, Rahmânî olanın dışındaki gelişmelere takılmadan hep iman endeksli düşünür, imana ait meseleleri konuşur ve yine onlarla hayalini süsleyip onlarla dünyasını zenginleştirir. Bu sebepledir ki, şeytanî anlamda bir atmosferle karşılaştığında da bunlara takılmaz; elinden geldiğince onu da Rahmânîleştirmeye çalışır, gücü yetmiyorsa zaman kaybetmeyi asla düşünmez, geçer gider oradan ve etrafına hep esenlik müjdeleri dağıtır. Rahmân'ın has kullarına ait vasıfların anlatıldığı bir başka yerde geçen şu ifadeler, bu açıdan oldukça dikkat çekicidir:

'*Rahmân'ın o has kulları o kimselerdir ki onlar yerde tevazu ile yürürler. Cahiller kendilerine lâf atarsa 'selametle!' derler.*'[452]

Yani onlar, zorba, mağrur, saygısız, kaba ve haşin değil, sükûnet ve vakar ile alçak gönüllü bir şekilde, terbiyeli ve nazik yürürler. Etrafa sıkıntı vermezler. Cahillik edenlere de çatmaya tenezzül etmez, cahillikleri karşısında onlara acıyarak oradan ayrılıp gider, işlerinin başına dönerler. İşte bir hak beyan daha:

'*O kullar, yalan şahitlik etmezler. Boş söz ve işlere rastladıklarında vakarla oradan çekip giderler.*'[453]

Zira bu, aynı zamanda ilâhi bir emirdir. Allah, inanan her insandan, bulunduğu atmosferi kendi rengine göre dizayn etmesini istemekte, buna gücü yetmeyenler için de, en azından kalben buğzederek kötülüğe taraftar olmamak suretiyle aksi bir atmosferde

451 A'raf sûresi, 7/199.
452 Furkan sûresi, 25/64.
453 Furkan sûresi, 25/72.

bulunmaması gerektiğini anlatmaktadır. Aksi hâlde, yani dini ile alay edildiği yerde onu değiştirmeye gücü yetmediği durumlarda, hâlâ orayı terk etmeyip aynı mekânı paylaşmaya devam ediyorsa, suça iştirak etmiş sayılmakta ve omuzlarına daha fazla mesuliyet binmektedir.[454] Şu da bir gerçektir ki, inanan bir insanın, inançlarına muhalif bir atmosferde hedef ve yönü belli olmadan dolaşması, ciddî anlamda risk taşımakta, geleceği adına doğabilecek sıkıntıların sinyallerini vermektedir. Zira, İsrailoğullarının talihsiz bir süreçle sevimsiz bir konuma sürüklenmelerinin altında böylesi bir '*rıza*'nın payı bulunmaktadır. İlk gün gördüğü kötülüğü ortadan kaldırma adına vazifesini yapan bir Yahudi, ikinci gün bakıp geçmiş, sonrasında yanına oturarak onu seyretmiş ve akabinde de aynı suça iştirak ederek neticede Hz. *Davud* ve Hz. *İsa* gibi iki büyük peygamberin lânetini netice verecek bir çıkmaza sürüklenivermiştir.[455]

Sevgiye Kilitlenmek

İnanan insanın dünyasında kin ve nefret yoktur. Düşmanlığın en büyük düşmanıdır onlar..! Bu sebeple mü'min sevgiye kilitlenmiş ve herkesi, her varlığı, yaratıcısından ötürü sevmeyi, kulluğunun bir boyutu olarak görür ve öyle telâkki eder.

Sevgi, yaşatan bir iksirdir; insan sevgiyle yaşar.. sevgiyle mutlu olur ve sevgiyle çevresini mutlu eder. İnsanlık sözlüğünde sevgi candır; insanlar birbirlerini onunla hisseder, onunla duyarlar. Allah, insanları birbirine bağlama konusunda sevgiden daha güçlü bir irtibat unsuru, bir zincir yaratmamıştır. Aslında dünya, köhne bir harabeden ibarettir, onu taptaze ve canlı kılan sevgidir. Sevginin otağı sayılan gönül onun sayesinde kıymetler üstü kıymete ulaşmıştır.

Bin bir fenalığın kol gezdiği şu fevkalâde kirlenmiş dünyada,

---

454 Bkz.: Nisa sûresi, 4/140; En'am sûresi, 6/68.

455 Bkz.: Maide sûresi, 5/78 vd.

her zaman temiz kalabilmiş bir şey varsa o sevgi, onca sararıp solan gülendam şeylerin yanında hiç renk atmadan güzellik ve cazibesini koruyabilmiş bir dilber varsa o da yine sevgidir. Dünyada hiçbir millet ve hiçbir toplumda ondan daha gerçek, daha kalıcı bir şey yoktur.

Eğer Hakk'ın yaratma sevgisi olmasaydı, ne aylar, ne güneşler ne de yıldızlar meydana gelirdi. Kâinatlar birer sevgi şiiri, yerküre de bu şiirin kâfiyesidir. Tabiat kitabı ve eko sistemde her zaman sevginin gür solukları duyulur. İnsanî münasebetlerde de hep onun bayrağı dalgalanır durur. İnsanlar arasında her zaman revâcını koruyan bir akçe varsa o da sevgidir.. ve sevginin değeri kendindendir. Sevgi, en saf altınla bile tartılsa ondan ağır gelir. Altın da, gümüş de değişik borsa ve piyasalarda her zaman değer kaybedebilirler ama; sevginin kapıları her zaman bütün olumsuzluklara kapalıdır ve hiçbir haricî müdahale onun iç ahengini bozamaz. Bugüne kadar, bütün bütün kine, nefrete, düşmanlığa kilitlenmiş canavar ruhlardan başkası da ona karşı koymayı, onunla savaşmayı düşünmemiştir. Canavar ruhları uysallaştırmanın biricik iksiri de yine sevgidir. Dünyevî zenginliklerin tesir alanının dışında nice problemler vardır ki, sevginin büyülü anahtarından başka hiçbir şeyle çözülememiştir. Zaten, dünyada hiçbir değerin, sevgiye karşı koyması ve onunla rekabet etmesi de mümkün değildir. Altının, gümüşün, dövizin, çekin, senedin kartelleri hemen her maratonda muhabbet fedaileri karşısında nakavt olagelmişlerdir. Evet, maddenin patronları, onca gürültü, patırtı, şov ya da ihtişama rağmen gün gelmiş sermayeleri bitmiş, pazarları sona ermiş, ocakları sönmüştür ama, sevginin çerağı her zaman par par yanmış ve ışık olup bütün gönüllere, ruhlara akmıştır.

Muhabbet rahlesi önünde diz çöküp ömrünü sevgi meşk etmeye adamış talihliler, hiçbir zaman sözlüklerinde, kine, nefrete, gayza, komploya yer vermemiş ve ölümleri pahasına da olsa düşmanlığa

başvurmamışlardır; vurmazlar da. Onların muhabbetle iki büklüm olmuş boyunları her zaman sevgiye selâm durmuş ve sevgiden başkasına kıyam etmemiştir. Hele onlar birer sevgi küheylânı gibi şahlandıklarında, düşmanlık duygusu saklanacak in aramaya durmuş; nefret, gayzından çatlamış; kin, öldüren bir yutkunmaya dönüşmüş ve komplo gelip sahibinin boynuna dolanmıştır.

Bugüne kadar şeytanın en tehlikeli oyunlarını boşa çıkaran bir büyü varsa o da sevgidir. Nebiler; firavunların, nemrutların, şeddatların gayız ve öfke ateşlerini sevgi kevserleriyle söndürmüşlerdir. Bütün Hak dostları, şirazesi kopmuş bir kitabın eczası gibi şurayaburaya saçılmış disiplinsiz ve âsi ruhları sevgiyle biraraya getirmiş ve insanî münasebetler alış verişinde buluşturmuşlardır. Sevginin gücü her zaman *Hârût* ve *Mârût*'un sihrini bozacak kadar aşkın olmuş ve Cehennem ateşini södürecek kadar da tesirli. Bu itibarla da sevgi silâhına sahip olan birinin artık bir başka silâha ihtiyaç duyacağını sanmıyorum.. evet sevgi, namlusundan fırlamış mermi ve top güllelerini bile tesirsiz hâle getirecek kadar güçlüdür.

İşte böylesine güçlü bir silâha sahip olan mü'min, *Yunus*'un da dediği gibi, '*yaratılanı yaratandan ötürü*' ve karşılıksız sevip, eşyaya Allah'ın bir sanat eseri ve isimlerinin birer tecelli mahalli olarak bakarken, kendilerini küfrün karanlığına teslim etmiş karanlık ruhların en büyük düşmanı hep sevgi olagelmiş ve bünyelerindeki kin, nefret, düşmanlık ve iğbirar gibi ne kadar şirret duygu varsa bütünüyle birlikte bu önemli artı değere savaş açıp kendilerini sevgiye kilitleyen Hak dostlarını hedef almışlardır.

Kin Gütmemek ve Nefret Duymamak

Gerçek anlamda inanan bir insanda, kin ve nefretin karar kılması mümkün değildir. Zira onun gayesi, bütün insanları güzelliklerle tanıştırıp herkesin gül ve bülbüllerle hemhal olmasını temindir. Bunun için eline-koluna dikenler batsa da

aldırış etmez; 'bir fidan daha' deyip yoluna devam eder. Onun bir tek hasmı vardır; düşmanlığa düşmandır o. Nefsin arzularını tatmin adına tahribat düşüncesine asla girmez, nefislerine boyun eğmezler. Bilirler ki Rehber-i Ekmelleri, '*Senin en can alıcı düşmanın, içinde beslediğin nefsindir.*'[456] buyurmuştur. Bu sebeple içlerinde volkanlar da kaynasa, asla dışa vurup başkalarına zarar gelmesini istemezler. Bağırlarında nice volkanlar söndürmüşlerdir ama etraflarına hiçbir olumsuzluk hissettirmemiş, hattâ can alıcı hasımlarına karşı bile şefkat ve vakarla davranmışlardır.

Şahsınıza yapılan bunca eza ve cefa karşısında üslûbunuzu bozmadan hareket edip size bunları reva görenleri affetmek, hattâ onlar için hayır duada bulunmak, herkesin yapabileceği bir erdem değildir. Bu, öyle peygamberâne bir azimdir ki onlar, kendilerine yapılan bunca zulüm ve tâbi tutuldukları mihnet karşısında bile tavırlarını bozmadan, hiçbir şey olmamış gibi yollarına devam eder, her çeşidiyle statüko ehlini affetme alicenaplığını da ortaya koyarak, başkalarının takıldıkları noktalara takılmamak suretiyle esas vazifelerinin bu türlü basitliklerle uğraşmak olmadığını, Bâkı'ye müteveccihen esas maksatlarının Allah'ın rızası olduğunu fiilen ortaya koyarlar.

Bir beşer olmaları yönüyle peygamber dahil her insanda belli garizeler harekete geçebilir. Ancak zamanında antrenmanı yapılıp kıvamına getirilmiş duygular bu insanlarda kontrol altındadır ve kesinlikte onları yanlışa sevk edemezler. Bu noktada bir âyet oldukça dikkat çekicidir:

'*O müttakiler ki bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever.*'[457]

---

456 Bkz.: Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 1/143.
457 Âl-i İmran sûresi, 3/134.

Âyette, gelip gelip boğazda düğümlenen bir kin ve nefreti yutkunarak yutup yok etmek anlamında bir tabirin kullanılması oldukça manidardır. Bu durumda inanan insandan, duygu ve garizelerinin isteklerini bir kenara bırakarak, bir yönüyle kendine rağmen hareket etmesi istenmekte, imanındaki güzellikleri yaşama adına âdeta ikinci bir fıtrat kazanmasının lüzumunu ortaya konulmaktadır.

Müspet Hareket Etmek

Tahrip kolay, tamir ise oldukça zordur. Bir binayı yıllar süren bir emeğin akabinde inşa etmek mümkün iken, yıkmak bir an meselesidir. İnanan her gönül, işte bu zoru tercih etmiş ve sürekli ıslahın peşindedir. Onlarda sürekli bir mercan sabrı, ama durmak bilmeyen bir karınca azmi vardır. Sürekli bir dantelâ gibi mefkûresini örgüler ve bütün bu faaliyetlerindeki maksat, toplumdan tahrip düşüncesini söküp atmaktır.

Onun için onların biricik düşmanı, tahribi meslek edinenlerdir. Varlıklarını gelecekleri adına tehlike görür ve emek emek üstüne örgülenen tamir düşüncesinin önünü kesme yarışına girerler.

Buna rağmen onların tavrında bir değişiklik görmek, idealleri ve bu istikametteki hamlelerinden geri durmak gibi bir yanlışlığa rastlamak asla mümkün değildir.

Sürekli sulhu tavsiye edip olumsuzlukların sosyal hayattan kaldırılmasını isteyen İslâm, insanları sürekli müspet hareket etmeye zorlamakta ve her fırsatta olumsuz düşüncelerini ta'dil etmektedir.

Dine inanıp ona hizmet etmek de Allah'ın adını her bir yerde bayraklaştırma anlamında '*i'lâ-yı kelimetullah*' da sürekli sulhu, inkıyadı ve müspet hareket etmeyi emrederken gerçek bir mü'min, asla tavrını değiştirmez ve bütün dünya toplansa kimse ona, menfi hareketin en küçüğünü bile yaptırmaya muvaffak olamaz.

Ebû Hanife'den *Ahmed İbn Hanbel*'e İmam *Buhârî*'den günümüzün daha nice ruh ve mânâ mimarlarına kadar hemen herkes, bu prensibe sadakatle hareket etmiş ve kesinlikle mukabele-i bilmisille hareketi düşünmemişlerdir. İşte onlardan sadece biri, *Bediüzzaman Said Nursi*'nin bu noktadaki çabaları:

Bediüzzaman Said Nursi, sosyal anlamdaki rahatsızlıklara ilâç olacak reel reçeteleri takdim ederken onların birincisi olarak müspet hareket etmeyi saymış ve şöyle demiştir:

'*Birincisi müsbet hareket etmektir ki, yani, kendi mesleğinin muhabbetiyle hareket etmek. Başka mesleklerin adâveti ve başkalarının tenkîsi, onun fikrine ve ilmine müdahale etmesin, onlarla meşgul olmasın.*'[458]

O, sadece can alıcı hasımlarına karşı bu metodu tavsiye etmiyor aynı zamanda din âlimleri ve farklı cemaatlerden zaman zaman gelebilecek taarruzlara karşı da benzeri bir yaklaşım sergiliyordu. Talebelerinden *Hasan Atıf*'la bir mektuplaşmasında, Sandıklı civarında tesiri olan bazı hocalarla bir kısım tarikata mensup adamları vasıta edilerek perde altında iman ve nur faaliyetini durdurmak için fütur verilmek istenmesine karşılık, '*Mesleğimiz, müsbet hareket etmektir. Değil mübareze, belki başkaları düşünmeye de mesleğimiz müsaade etmiyor.*'[459] diyor ve kesinlikle karşılık verilmesini istemiyordu.

'*Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir. Menfî hareket değildir. Rıza-yı İlâhî'ye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmaktır, vazife-i ilâhiyeye karışmamaktır. Bizler âsâyişi muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde herbir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz.*'[460] sözünü sürekli tekrarladığı görülen Bediüzzaman, '*Bununla beraber zamanın ilcaatıyla zaruretler ortalıkta*

---

[458] Bediüzzaman, *Lem'alar*, (Yirminci Lem'a) s. 663.

[459] Bediüzzaman, *Kastamonu Lâhikası*, (Mektup No: 157), s.1664.

[460] Bediüzzaman, *Emirdağ Lâhikası (2)*, (Mektup No: 151), s.1912.

zannederek bazı hocaların bid'alara taraftarlığından dolayı onlara hücum etmeyiniz. Bilmeyerek "Zaruret var" zannıyla hareket eden o biçarelere vurmayınız. Onun için kuvvetimizi dahilde sarf etmiyoruz. Biçare, zaruret derecesine girmiş, bize muhalif olanlardan hoca da olsa onlara ilişmeyiniz. Ben tek başımla daha evvel aleyhimdeki o kadar muarızlara karşı dayandığım, zerre kadar fütur getirmediğim, o hizmet-i imaniyede muvaffak olduğum hâlde, şimdi milyonlar Nur talebesi olduğu hâlde, yine müsbet hareket etmekle onların bütün tahkiratlarına, zulümlerine tahammül ediyorum.'[461]

Görüldüğü gibi dinin, dindarın temel düsturlarından biridir müspet hareket. Her Hak dostu gibi Bediüzzaman da, ömrü boyunca müspet hareket etmeyi düstur edinmiş, '*Birkaç adamın hatâsıyla yüzer adamların zarar görmesine sebep olunamaz.*' demiştir. Bunun içindir ki, yapılan o kadar gaddarane zulümler esnasında birtek hâdise meydana gelmemiş ve Bediüzzaman Said Nursî, talebelerine daima sabır ve tahammül ve yalnız iman ve İslâmiyet'e çalışmayı tavsiye etmiştir. Ve bu gibi evhamların, dinsizlik hesabına, maksad-ı mahsusla husule getirildiğini herkese anlatmıştır.[462]

Hasbilik

Hasbilik, karşılık beklemeden Hak adına delicesine koşturmak anlamına gelmektedir ve kurbiyet derecesine ve imandaki derinliğine göre inanan her insan, aynı zamanda bir hasbidir.

Her peygamber seviyesine göre, vahiyle gelir, vahiyle yaşar ve vahiy kesilince de gider. Bizim hayatiyetimizin devamı için hava, su, ekmek gibi temel maddeler ne ise, peygamber için de vahiy odur.

---

461 Bediüzzaman, *Emirdağ Lâhikası (2)*, (Mektup No: 151), s.1913; Ayrıca bkz.: *Emirdağ Lâhikası* (2), (Mektup No: 151), s.1914; *Tarihçe-i Hayat* (Emirdağ Hayatı), s. 2188.

462 Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat*, (Eskişehir Hayatı), s. 2149.

Onlar, bütün varlıklarıyla Rabb'lerine teslim olmuşlardır. O neyi söylemelerini isterse ancak onu ve Rabb'lerinin istediği ölçüde söylerler.

Vazifelerini yaparlarken de, muhataplarının kabul veya reddi onları bağlamaz ve alâkadar da etmez. Evet onların vazifesi sadece tebliğ edip anlatmaktır. Muhaliflerin dedikleri, söyledikleri veya yaptıkları hiç umurlarında değildir.

Davaları adına taviz vermeleri ise, asla düşünülemez. '*Ay'ı bir omuzuma, Güneş'i diğer omuzuma koysalar, vallahi bu davadan vazgeçmem.*' düşünce ve felsefesi, onların genel düsturudur.

Yaptıkları hizmet karşılığında maddî-manevî hiçbir ücret beklemezler. Kur'ân-ı Kerim onların bu hususiyetlerini çeşitli vesilelerle ve muhtelif âyetlerde dile getirmiştir. Hepsinin sözündeki ortak ve odak nokta '*Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir.*' hakikatinde toplanmaktadır. Bütün yaptıklarını Cenâb-ı Hakk'ın emri olması zaviyesinden değerlendirerek yaparlar. Farz-ı muhal, neticede Cehennem'in alevlerinde yanacak dahi olsalar, yine onların düşüncelerindeki berraklık bulanmaz ve hep vazifelerini yapmayı düşünürler...

Onlar, maddî-manevî her türlü füyuzât hislerinden fedakârlıkta bulunan insanlardır ve bu mevzuda zirveyi temsil ederler.. Cennet sevdası da Cehennem korkusu da değildir onlara bu çetin ve zorlu vazifeyi yaptıran; bu zorlardan zor hizmeti gördüren sadece ve sadece Rabbin rızasını kazanabilmektir.

Her peygamber hasbîdir. Ancak hasbîlikte doruk nokta *Nebîler Sultanı*'na aittir. Doğduğu zaman '*Ümmetî*' demiş, mahşerde de '*Ümmetî, ümmetî!*' diyecektir. Bu nasıl hasbîliktir ki, Cennet kapıları ardına kadar açılıp O'nun teşrifini beklerken O, ümmetini de oraya götürebilmek için mahşerin en bunaltıcı anlarını Cennet'e tercih edebilmektedir. Ve yine bu nasıl bir hasbîliktir ki, sadece sıhriyyet ve kurbiyyet itibarıyla kendine

yakın olanları değil; en mücrimi de dahil, bütün ümmetini toptan istemektedir.

Evet onların ruh menfezleri sadece bir noktaya açıktır: Allah'ın rızasına.. bundan başka her şeye onlar kapılarını sürgülemiş ve sürmelemişlerdir.

Bu mânâya işaret içindir ki, Kur'ân-ı Kerim'de '*Sizden ücret istemeyen kimselere tâbi olun, onlar hidayete ermiş kimselerdir.*'[463] Denilmektedir.

Evet, onlar hidayet semâlarında pervaz edip uçarken, siz de onlara tâbi olun. Çünkü sizden dünyalık namına birşey talep edip istemiyorlar. Uyup arkasından gideceğiniz insanları iyice düşünüp, tartın ve öyle insanlara tâbi olun ki, gece ve gündüzleri, hep insanlığa hizmet aşkıyla dolu olsun.

Allah Resûlü hasbî idi. Hayatı boyunca karnını arpa ekmeği ile dahi doyurmamıştı. Bazen günler, haftalar ve aylar geçerdi de, O'nun saadet dolu hanesinde yemek pişirmek için ne bir ocak yanar ne de bir tas çorba kaynardı.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: '*Bir gün Allah Resûlü'nün yanına gittim. Namazı oturarak kılıyordu. Namazını tamamlayınca sordum:*

– Yâ Resûlallah! hasta mısınız?

– Hayır, açlık!. Yâ Ebâ Hureyre, dedi.

Ağlamaya başladım. Kâinatın kendisi için yaratıldığı, Allah'ın En Sevgilisi açlık ve gıdasızlık sebebiyle ayağa kalkacak gücü olmadığından namazını oturarak kılıyordu. Benim ağladığımı görünce teselli etti;

– Ağlama Yâ Ebâ Hureyre! Bu dünyada açlık ızdırabını çeken, diğer tarafta Allah'ın azabından emin olacaktır.''[464]

---

463 Yâsîn sûresi, 36/21.

464 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-Ummal*, 7/199.

*Ensar*dan bir kadın kendisine döşek gibi bir şey getirmiş ve Hz. *Âişe* Vâlidemiz de onu Allah Resûlü'nün her zaman üzerinde istirahat buyurduğu hasırın üzerine sermişti. Geldiğinde bu manzarayı gören Allah Resûlü, ne olduğunu sormuş ve aldığı cevap üzerine de şöyle buyurmuştu:

– *Âişe! Onu derhal geriye teslim et. Allah'a yemin ederim ki, eğer istese ve arzu etseydim, Allah benim sağımda ve solumda, altın ve gümüşten dağlar yürütürdü; fakat ben istemiyorum...*'[465]

Evet O, eğer isteseydi müreffeh bir hayat yaşayabilirdi; ama istemiyordu. Birgün bir melek geldi ve Allah'dan selâm getirdi, sonra da sordu: '*Yâ Resûlallah! Cenâb-ı Hakk'ın selâmı var, soruyor: Bir melik peygamber mi olmak istersin yoksa bir kul peygamber mi?*'

Cibrîl imdada yetişir '*Yâ Resûlallah* (Rabb'ine karşı) *mütevazi ol.*' Ve Allah Resûlü tercihini yapar: '*Birgün aç kalıp tazarru eden, diğer gün tok olup şükreden bir kul peygamber olmayı isterim.*'[466]

Oturur, köle ve hizmetçilerle beraber yemek yerdi. Bir kadın bu manzarayı görünce: '*Oturmuş da köle gibi yemek yiyor.*' dedi. Kâinatın Efendisi cevap verdi: '*Benden güzel köle mi olur! Ben Allah'ın kölesiyim.*'[467]

Allah Resûlü'nün bütün hayatı bu türlü hasbîlik tablolarıyla doludur. Evet O başta olmak üzere ve bütün nebîler hasbî olarak yaşamışlar, yaptıkları hizmet mukabilinde ne dünya ne de Âhiret namına hiçbir talepte bulunmamışlardır. Onun içindir ki sözleri müessir olmuştur.

Aynı zamanda böyle davranıp hayatını bu hasbiliğe göre örgüleme, Allah'ın isteğidir. Dolayısıyla O'nun için yola girip

---

465 İbn Kesir, *el-Bidaye*, 6/60.

466 Müsned, 2/231; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-Ummal*, 7/191; Heysemi, *Mecmaü'z-Zevaid*, 9/19, 20.

467 Heysemi, *Mecmaü'z-Zevaid*, 9/21.

gayret gösteren ideal bir mü'minin farklı davranmasına da imkân yoktur.

Karşılık Beklememek

Kendini Hakk'a adamış imanlı ruhların, yapageldikleri işler için insanlardan bir karşılık beklemeleri söz konusu değildir. Hasbiliğin bir diğer buudunu ifade eden bu konunun adı *ihlâs*tır ve ihlâs da zaten, *yapılan her şeyi Allah için yapma ve yapılmayanı da yine Allah için yapmama* demektir. Peygamberler, daha işin başında işte böyle bir ihlâsa erdirilmiş şahsiyetlerdir. Gerçi çalışıp çabalama ile insan, ihlâsta bir noktaya ulaşabilir; ne var ki, diğer insanların varabileceği son nokta, nebîler için sadece bir başlangıç demektir. Kur'ân-ı Kerim, Allah Resûlü'nün şahsında ümmetine şöyle sesleniyor:

'*Şüphesiz ki kitab'ı sana hak olarak indirdik* (O hâlde sen de) *dini ona has kılarak Allah'a kulluk et!*'[468]

Yine Allah, Habibi'ni şöyle konuşturuyor:

'*De ki: 'Ben dinimi sadece O'na has kılarak Allah'a kulluk ederim.*'[469]

Kulluğun sebebi Allah'ın emridir; neticesi, Cenâb-ı Hakk'ın rızasıdır; meyve ve semeresi ise Rabbin âhirette verecekleridir. Kulluk, bütün bir hayatı içine alır ve mü'minin bütün davranışlarında bir şuur ve iz'ân olarak kendisini hissettirir.

Asrımızın büyük mütefekkiri: '*Allah için işleyiniz, Allah için başlayınız, Allah için çalışınız ve O'nun rızası dairesinde hareket ediniz.*'[470] derken ihlâsın hem tarifini yapmakta hem de ehemmiyetini dile getirmektedir.

İhlâs, insanın dosdoğru ve müstakîm olmasının adıdır. İhlâslı

468 Zümer sûresi, 39/2.
469 Zümer sûresi, 39/14.
470 Bediüzzaman, *Sözler*, 1. Söz; *Lem'alar*, 21. Lem'a.

insanın hayatında zikzaklar yoktur. Ruhânî seyri hep yukarıya doğru ve dimdiktir. Onun içindir ki, onlar işe başladıkları günkü mahviyetlerini, zirvelere çıktıkları zaman da koruyup muhafaza edebilmişlerdir. Ancak onlar ne kadar azdır!.

Allah Resûlü, bu ufkun zirvesindeki tek insandır. Nasıl olmasın ki, davasını ilk yaymaya başladığı günkü tavrıyla, *Mekke*'yi fethettiği gün arasında mahviyet ve tevazu bakımından zerre kadar değişme göstermemiştir.

Mekke sulhla alınmıştır. Münferit bir-iki hâdise olsa bile, bunu umuma teşmil etmek doğru değildir. İki Cihan Serveri, senelerce evvel çıkarıldığı bu mübarek yere girerken fâtih bir kumandan edasıyla girmiyordu. O gün bir merkûbe binmiş ve başını o kadar eğmişti ki, mübarek başı neredeyse eğerin kaşına değecekti.[471]

O, Medine'de bulunduğu devre içinde de tavrını hiç değiştirmemişti. Sahâbe, O içeriye girdiğinde ayağa kalkardı.. O bütün bunlara fazlasıyla lâyıktı. Ancak kendisi, sahâbenin böyle ayağa kalkmasından ciddî rahatsızlık duyar ve her defasında '*Acemlerin* (büyüklerine) *ayağa kalktığı gibi ayağa kalkmayın.*'[472] der ve tekdîr ederdi.

O, bütün hayatı boyunca, dini Allah'a tahsis ederek sadece O'na kulluk yaptı.. gönlü sadece O'nun mârifetiyle doldu-taştı.. gözü her yerde O'nun asârını süzüp durdu.. bütün duyguları O'ndan gelen mânevî zevklerle coştu ve köpürdü.. O, Hakk'a uyanmış, hakikate yelken açmış ve doyma bilmeyen bir iştiha ile hep '*Allah*' deyip dolaşmıştı. Çünkü O, bir ihlâs insanıydı...

O'ndaki ihsan şuuru da, buna ayrı bir buud teşkil ediyordu. Çünkü bizzat O'nun tarifi içinde *ihsan, Allah'ı görüyor gibi kulluk yapmaktı.*[473]

---

471 Bkz.: İbn Hişam, *Sire*, 4/47; Haysemi, *Mecmaü'z-Zevaid*, 6/169

472 Ebû Davud, edeb 152; Müsned, 5/253.

473 Bkz.: Buhârî, iman 47; Müslim, iman 5, 7.

Demagojiye Yanaşmamak

Demagoji ve diyalektik, kendini haklı çıkarma pahasına her türlü yorum ve tevile yönelerek hakkı başka mecralara yönlendirme meselesidir ve bu yönüyle Peygamberler, davalarını neşrederken asla diyalektiğe girmezler. Onlar insanlara '*mev'ize-i hasene*' ve '*hikmet*'le yaklaşırlar. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de Efendimiz'e şöyle ifade edilmektedir:

'*Sen Rabb'inin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır; ve onlarla en güzel şekilde mücadele et.*'[474]

Onlara eşyanın hikmetini, hilkatteki esrârı yumuşak bir şekilde ve inandırıcı bir üslûpla anlat! Yani hissiyatlarını rencide etmeden, kalb ve kafalarını doyurmaya gayret et!

Peygamberler demagoji, diyalektik ve felsefî üslûba hiç mi hiç iltifat etmemişlerdir. Zira, ne dün ne de bugün, demagojiye açık birkaç münferit vak'a istisna edilecek olursa, bu yolla kimseye bir şey anlatılamamıştır. Zaten Cenâb-ı Hak da onları bu türlü abes şeylerle meşgul etmek istememiştir. Onların vazifesi hikmetle ve 'mev'ize-i hasene' ile dine ait meseleleri neşredip yaymaktan ibarettir.

İnsan, sadece bir zihin ve kafadan ibaret değildir; onun bir de kalbi, ruhu, sırrı, hafîsi, ahfâsı vardır ve bunların hepsi de tatmin ister, tatmin beklerler. İşte Nebîler, insanları bütün bu yönleriyle ele alır ve mesajlarını takdim ederken de onları bütün havaslarıyla ikna ve tatmin ederler. İnsana ait hiçbir hususiyet boş bırakılmadan yapılan böyle bir tebliğin neticesi ise, bütün tereddütleri ortadan kaldırarak muhatabın imandaki vahdete ulaştırılmasıdır ki, zaten bu da insanın varlığının gayesidir.

Onların ders halkasında yetişenlerde bir başka yakîn hasıl olur. Onların huzurunda bu âleme bakan gözlerinin yanında kalb gözlerinin kapakçıkları da açılır ve başkasının görmediği, bilemediği

---

474 Nahl sûresi, 16/125.

meseleler artık, onlar için ayân olur. Bu noktadan sonra bütün dünya tereddüt ve şüphe ile dolup taşsa, ihtimal onlar sadece bunlara müstehzî bir eda ile güler geçerler. Zira onların vicdanlarında hasıl olan mârifet peteğine hiçbir şüphe sineği konamaz...

Allah, onların bildiği biri, bin yapar, bildiklerine bereket katar ve onlara bilmediklerini de öğretir.[475] Semâdan gelen ilham esintileri onların kalblerini âdetâ bir semâ hâline getirir.. ve onlar bu bildiklerini harfiyen tatbik etmekle, semâya doğru yükselen '*kelime-i tayyibe*' merkûbunu bulur ve yükseldikçe yükselir.[476]

Hattâ onların arasında, Hz. Ali (radıyallahu anh) gibi öyleleri yetişir ki, '*Perde-i gayp açılsa yakînim ziyadeleşmeyecek.*' der ve sır kapılarını aralarlar. Yani bunun anlamı, '*Gayp perdesi kalksa, ben neticede görmem gerekli olan her şeyi görsem, şu anda inandığımdan fazla bir mârifet ufkuna ulaşacağıma ihtimal vermiyorum; zira yakînim o ki, ben gaybe İmanın doruğundayım.*'[477] demektir.

Evet, Hz. Ali böyle olduğu gibi, onunla devam eden altın silsilenin hemen hemen herbir halkası da, bu şuuru temsilin birer kahramanı olmuştur.[478]

Evet, bu şuur îman ve İslâm'ın neticesinde ihsan sırrına erenlerde gelişir.. ve onlar daha dünyada iken '*Senden perdeyi kaldırdık, bugün artık gözün keskindir.*'[479] hitabına mazhar olurlar. Bu hâl, insanın vicdanında varlığını hissettirmeye başladı mı artık dış dünya susar ve iç sezişlerin çığıltıları benliği sarar; çünkü mârifet Sultanı gönül tahtına oturmuştur. O'nu dışarılarda aramaya ne gerek var..?

---

475 Bir hadislerinde Allah Resûlü (s.a.s.), '*Kim bildiğiyle amel ederse, Allah ona bilmediklerinin ilmini ihsan eder.*' buyurmaktadır. (Ebû Nuaym, *Hilye*, 10/15)

476 Bunu ifade eden bir âyette, '*Güzel sözler O'na çıkar, salih amel de onu yükseltir.*' buyurulmaktadır. (Fatır sûresi, 35/10)

477 Bkz.: Aliyyü'l-Kari, *el-Esraru'l-Merfua*, s. 286.

478 Hadis kitaplarında bulunan 'Sahabenin faziletleri'yle ilgili kısımlar, konuyla ilgili geniş bilgi ihtiva etmektedir. Örnek olarak bkz.: Müslim, fezailü's-sahabe 61.

479 Kâf sûresi, 50/22.

İşte tilmizlerini bu duygu ve düşünceye yükselten Nebî, metod olarak hep en şümullü mânâsıyla mev'ize-i haseneyi esas almış ve irşad binasını da bu temel üstüne kurmuştur.

Bizim bu noktada söylemeye çalıştığımız hususları şu âyet, en veciz ve en mûcizevî bir üslûpla dile getirmektedir: '*Nitekim, size kendi içinizden, âyetlerimizi okuyan, sizi temizleyen, size kitabı ve hikmeti getirip bilmediklerinizi öğreten bir Resûl gönderdik.*'[480]

İşte o Resûl, her zaman muhatabın durum ve seviyesine göre onun aklını, kâlbini, vicdanını doyuracak şekilde, eksik ve fazladan müberrâ olarak, hikmet çerçevesinde bir usûl ve üslûpla hitap ederdi ki, ekseriyetle O'nu dinleyip de huzurdan ayrılanlar, iman ve itminân elde etmiş olarak ayrılırlardı. *Velid İbn Muğîre* ve *Utbe İbn Rebî'a* gibi Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) söylediklerinin hak olduğunu kabullenmekle beraber, gurur ve kibirlerinin esiri olmuş, inanamamış bazıları da korkularının kurbanı olmuş, inkârda kalmıştır ki, aslında bu da tamamen alıcı durumunda olanlara ait kusurlardandır. Bazen de, şair *A'şâ* gibi her şeyi kabul etmekle beraber, eski alışkanlıklarını terk edemeyip belli bir süre ve mehil isteyenler vardı ki, eğer hidayete ermeden ölmüşlerse, bu onlara ait kazâ ve kaderin, daha önceden sebkat etmesiyle izâh edilmelidir. Bunların hiçbirinde Allah Resûlü'ne râci' bir eksiklik ve kusur yoktur ve olamaz da!

Muhasebe İnsanı Olmak

Mü'min, bir muhasebe insanıdır. Bu sebeple o, bulunduğu yerin isabetliliği konusunda sürekli kendini sorgulayarak Rabbi ve kullarına karşı en isabetli duruşu tespite çalışır. Onun için, *hesaba çekilmeden önce kendini hesaba çekme*, neticenin olumlu olması yönünde atılan en isabetli adımdır.

---

[480] Bakara sûresi, 2/151.

İnsanın kendini sorgulaması, sadece kendi iç yapısı ve bir nefis muhasebesiyle de sınırlı değildir. Aynı zamanda iyi bir mü'min, başkalarının başına gelen olumsuzluklardan düşmanlarının çıkardıkları gürültülere kadar hemen her alanda kendini yeniden gözden geçirir ve yaşanılanlarda kendine ait bir mesuliyetin olup olmadığının sağlamasını yapar. Bunun için sürekli başkalarının da elinden tutmak ister ve karşılığında kin, nefret, hakaret, buğz ve şiddet de görse, o vazifesini yapmaya devam eder. Yapageldikleri işler itibarıyla çıkmaza girdiği/gireceği açık insanların bile ellerinden tutup rehberlik yapmak ister. Hattâ kendisine, '*sonucu belli bir yola girmişler için niye bu kadar gayret gösterip emek veriyorsun?*' denildiğinde, bir yandan, '*Rabbine karşı bir mazeret elde edebilmek için*' der, sonuçtan ziyade kendi vazifesinin önemini vurgular, diğer yandan da, '*olur ki, Allah'a karşı gelmekten nihayet sakınırlar*' ümidini beslemektedir.[481]

Kendini başkalarının daha huzurlu bir atmosfer soluklamasına o denli adamıştır ki, hemen herkesi tıpkı bir anne gibi öyle sıcak ve içten kucaklar ki, hışmından korkanlar bile, tereddüt etmeden kendilerini onun kucağına atar, aradıkları huzuru ancak onun ikliminde bulurlar. İnsanı Cennet ve Allah'a yaklaştıran en sırlı formulün civanmertlik olduğunu erken dönemde sezen bir mü'min, bu formulü ruhuna öylesine mâl etmiştir ki, Allah'ın kendisine ihsan ettiklerini etrafına cömertçe saçmak suretiyle bu ufka ulaştığında, mezhebi kin, nefret, düşmanlık olan en kaba ruhların bile, bir gün mutlaka aydınlık atmosferine girebilmek için kuyruklar oluşturup bekleyeceklerine gönülden inanmaktadır.

İfritten mütemerrid bazı düşünceler, fertleri milletçe birbirlerine ulaştıracak olan yolları yürünmez hâle getirip köprüleri yıktıklarında dahi kendini iyi sorgulayan bir mü'min, sevgi, müsamaha ve gönül heyecanlarından manevî yollar ve köprüler kurarak

[481] Bkz.: A'raf sûresi, 7/164.

ulaşılabilecek her noktaya ulaşmaya çalışır, asla kendisine reva görülen olumsuzluklara aynıyle mukabele etmeyi düşünmez, ölse bile yine de bir Müslüman'a yakışan kendi karakterini sergilemeyi yeğleyip başına atılan taşları, atmosfere çarpıp eriyen meteorlar gibi ışığa çevirerek âdeta etrafına maytap ziyafetleri çekerler! Çevresinde hiddetle, şiddetle yükselen bütün sesleri yumuşatarak onlardan sevgi güldesteleri meydana getirir; ne yolların harap olmasından, ne de köprülerin geçilmez hâle getirilmesinden kat'iyen söz açmaz.. söz açıp geçmişteki kin ve nefret virüslerini harekete geçirmeyi asla düşünmezler. Zira bilirler ki bu yol, peygamberlerin yolu ve insan-ı kâmil olmanın da en sağlam köprüsüdür. Şimdiye kadar bu yolda yürüyenlerden hiç kimse takılıp yollarda kalmamış; kalmadığı gibi, herhangi bir kabalık ve hoyratlık karşısında da tavrını değiştirmemiştir. Aslında, eğer bir insan, insanlığının şuurunda ise, ne kinler, nefretler, kabalıklar, ne de değişik türden hamlıklar onun düşünce istikametine ve tavırlarına tesir edemez; etmemelidir de.

Böyle bir mü'min iyi bilir ki, *iradelerimizle hevâ ve heveslerimizin sesini kesmek bir yiğitlik, gönüllerimizi herkesi misafir edecek kadar geniş tutmak da bir babayiğitliktir.* Bu yüzden o, kendini kritik etmede vicdanını bir mihenk taşı gibi kullanır; pota görmüş bir altın gibi o sapsarı çehresiyle herkesin yüzüne güler ve bunu yaparken de, iyi bir sarraf olmayı asla kulak ardı etmez.

O, kin, nefret, gayz, hırs, haset ağına düşerek, ebedî hasmı olan şeytanı sevindirmeyi asla düşünmez. Şayet bir gün yanılıp da kendi çizgisinin altına düşerse, Âdem Nebî gibi davranıp doğrulur, kendine gelir ve suçunu itiraf eder. Hakk'ın her zaman açık olan kapısına yönelir ve hatalarına bir dakika bile yaşama hakkı ve şansı tanımaz. Günahla bozulup başkalaşan insanî tabiatını tövbe iksiriyle yeniden ihya eder, ayağa kaldırır ve bir kere daha Allah'a doğru şahlandırır. Bütün bunları yaparken de, topyekün

insanların tabiatının da aynı olduğunu, onların da aynı şeyleri yapabileceğini düşünür ve bütün mücrimleri mazur görür. Hattâ nefislerine yenik düştüklerinden ötürü, elinden geliyorsa onlara acır, kucaklar ve yardımcı olur. Asla kendini başkalarının günah muhasebecisi gibi görüp de, şunun bunun hatalarıyla meşgul olmaz, yanlışlıklarla meşgul olmayı kendi günahlarına karşı kullanır ve âlemin küçük lekelerinin kendine ait yağlı karaları unutturmasına asla geçit vermezler.

Uğradığı herkese, gül kokularıyla esen yeller gibi rayihalar dağıtır. Geçtiği yollarda burcu burcu onun kokusu duyulur ama o, hep mumlar gibi yanar, erir, başkalarını aydınlatır, ama kat'iyen bu büyük fedakârlığı kendi çıkarlarına bağlayarak heba etmez. Dolaplar gibi dönüp inler, bütün yanan yüreklerin ateşini söndürür, ama kendini hiç düşünmez. Bir buhurdanlık gibi için için hep kavrulur, çevresine güzel kokular neşreder, ama hâlinden asla şikâyet etmez. Her zaman yüzü yerdedir, Hakk'ın lütuflarını, başkalarına karşı üstünlük ve tefâhur vesilesi yapmaz; aksine, onu muhtaçlara verilen avanslar gibi görür ve ruhunda hep ücretini peşin almış olmanın hicabını duyar. İstediği gönül huzurunu, istiğnâ, tevâzu, mahviyet ve kanaatte bulmuştur. Zira bilir ki, kendini büyük görüp olağanüstü yeteneklere sahip olduklarını vehmeden, herkesten teveccüh bekleyen, hırs ve çalımla oturup kalkanlar, huzur yolunda olsalar da, bir gün mutlaka huzursuzluğa kurban giderler.

Böylesine inanmış bir gönül, içindeki düşmanlığı kapısından kovar ve aksini bir vefasızlık sayarak zulmü ayaklarının altına alıp çiğner. Hakk'ın her yerde hazır olduğu mülâhazasıyla hayâsızlığın nefesini kesip, kötülük hislerini ilâhî intikam inancıyla frenler; hevâ ve hevesin istikametinde değil, her zaman Hakk'ın hoşnut olabileceği yolda bulunmaya çalışır. Allah'ın kendisini her zaman gözettiğini düşünür; ağaçlar gibi titrer ve tabiatını bozup onu

çirkinleştiren, ruhuna yabancı ve kalbinin sırtında da bir yük sayılan ne kadar günah, hata ve mâsiyet var ise, savurup gönderir gönderebileceği en uzak yere.! Bilir ki, tabiatını değiştiren ve ruhunu kirleten bu şeylerden sıyrılmak adına göstereceği her gayret, bir *cihad* gibi değerlendirilecek ve onu adım adım Allah'a yaklaştıracaktır. İnsanî değerlere sahip çıkarak sabırsızlığa düşmeyen bu ideal mü'min, başlangıçta yitirdiği Cennet'i bir de umursamazlığa kurban etmeyi asla düşünmez ve sürekli kendince bir âlicenaplık örneği sergiler durur.

Yine bilir ki, önceden kaybettiği şeyleri yeniden elde etme yolunda ortaya koyacağı her gayret, toprağa saçılan tohumların başağa dönüşmesi gibi, mevsimi gelince yirmiye, otuza katlanarak mutlaka geriye dönecektir. Dolayısıyla o, tıpkı hiç durmadan tohum saçan bir bağbân gibi her yana iyilikler, güzellikler, faziletler saçar; kötülüklere kilitlenmiş duyguların paslarını çözer ve hayatını başkalarının dünyevî-uhrevî mutluluğuna bağlayarak yaşar. Böylelikle, şahsî hesap ve çıkarların, ruhunu öldüren mahbesinden kurtulur, nefsi adına her zaman sıkıntı çekip başkalarına rahatlık dağıtmayı yeğler. Dert dinler; dert yaşar, dertlerle inler ama, herkese derman olmaya çalışır. Bütün insanlara sinesini sevgiyle öyle bir açar ki; kinle, nefretle donacak hâle gelmiş, kendi kendilerinin mazlumu ve tir tir titreyen bütün nefiszedeler onun sıcaklığına koşma lüzumunu hissederler.[482]

Tevazu

Tevazu, inanan her gönül için vazgeçilmez bir değerdir. Onunla Rab katında mesafeler aşılır ve onun olmadığı yerlerde çöllerden daha kurak susuzluklar yaşanır. Hayatını her daim gül yetiştirmeye adamış her bir mü'min, toprak gibi mahviyet içinde güle dâyelik yapmadan bunun imkânsızlığının farkında ve bu yüzden

482 Bkz.: Gülen, Bir Sorgulama, Sızıntı, Ocak, 2000, Sayı. 252.

onun yüzü hep yerdedir. Bilir ki, *tevazuyla yüzünü yere koyanı Allah, yüksekler üstü yükseklere çıkarırken kibir gösterip büyüklük taslayanların en aşağılarda* bile tutunacakları bir dalları yoktur.

Mahviyet ve tevâzu, olgunlaşıp oturaklaşmış insanların dâimî hâlidir. Şartlar ne olursa olsun böyleleri, her zaman gökler gibi derin, deryalar gibi engin, dağlar gibi mehîp ve sağlam, toprak gibi de mütevâzidirler. Ne çevrelerinde olup biten şeylerden müteessir olur, ne değişik ihtilâtlarla bulanır, ne de fırtınalara boyun eğer; aksine, toprak gibi yüz yere sürer, her şeye ve herkese dâyelik yaparlar. Onlar, potalarda eriyerek kaynayıp özünü bulmuş altın gibidirler; granitleri eriten fırınlara bile girseler mâhiyet değiştirmezler. Ve onlar öylesine yanıp kül olmuşlardır ki, artık hiçbir ateşten müteessir olmaz ve hiçbir kor karşısında '*pes*' etmezler. Zaten külü yeniden yakmayı ve som altını potalara koyup eritmeyi de kimse düşünmez.

Tevhidden Başka Hedef ve Beklenti İçine Girmemek

Her Nebi ve Hak dostunun tek bir hedefi vardır ve bunun dışında da bir başka beklentiye asla girmezler. O da, Allah'ın varlık ve birliğini bir bütün cihana haykırmak, muhtaç olan gönüllere O'nun rahmet esintilerini ulaştırıp susuzluklarını gidererek yol ve yöntem bilmemenin kurbanı olmaktan insanları kurtarmaktır.

Kur'ân-ı Kerim'de birçok peygamberin kavmine hitabında, bu nokta ele alınarak şöyle denmektedir: '*Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka ilâh yoktur.*'[483] Her peygamberin davası bu yüce hakikatle başlar ve onunla noktalanır.

Birbirinden ayrı zaman ve mekânlarda gelen, bu mümtaz şahsiyetlerin böyle bir noktada ittifakları ve hep aynı hakikatleri

483 Hûd sûresi, 11/84.

haykırmaları, hiçbir şüphe ve tereddüt bırakmaz ki, bunlar kendilerine ait fikir ve düşünceleri değil, Rab'lerinden aldıkları mesajları tebliğ etmektedirler. Zira aynı mes'elede ayrı ayrı istidât ve kabiliyetteki insanların, hem de çeşitli yer ve zamanlarda yaşamalarına rağmen ittifak etmeleri aklen mümkün değildir.

Bugün bizler, aynı ekole mensup, bir kısım felsefî akımların, hem de aynı zaman dilimi içinde yaşayanları arasında dahi, çok küçük ve basit meselelerde, pek çok ihtilâf ve farklılıklara şahit oluyoruz. İşte, beşerî düşünce ve mülâhaza kaynaklı cereyanlardaki bu ihtilâf ve ilâhî vahiyle serfiraz zâtların sundukları sistemlerdeki bu ittifak, öncekilerin heva ve heves kaynaklı, ikincilerin de hidayet edalı olduğunu göstermektedir. Evet, bunlardaki söz birliği ve hepsinin tevhid hakikatiyle gelmesi de yine o müessesseye ait bir hususiyettir. Onun içindir ki Allah Resûlü '*Ben ve benden evvel gelen bütün peygamberlerin söylediği en faziletli söz: 'Allah'tan başka ilâh yoktur ve O tektir; şeriki de yoktur* (*Lâ ilâhe illellâhu vahdehû lâ şerîke leh*)*' mânâsınâ gelen sözdür.*'[484] buyurmuşlardır.[485]

Fedakârlık

Fedakârlık, kendisinden daha ziyade başkalarını düşünerek hareket etmek anlamındadır ve mü'minde tabiî olarak gelişen bir duygudur. İyi bir mü'min, komşusu açken karnını doyurup kenarda keyf çatmayı asla düşünmez, elindeki imkânlarla sürekli ihtiyacı olanların yardımına koşar. Kendileri aşırı ihtiyaç içinde bulunsalar bile hep kardeşlerini düşünür ve öncelik hakkını hep onlara verirler.

Yaptıkları iyilikler için muhataplarından her hangi bir takdir beklemedikleri için başlarına gelebilecek sıkıntılara ruhen

484 Muvatta', hacc 246; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-Ummal*, 5/73.
485 Bkz.: Gülen, *Sonsuz Nur*, 1/71 vd.

hazırdırlar. Sürekli *soğuk yaşayıp kış beklemeye alışkın* oldukları için bahtlarına yaz çıktığında onların sevincine diyecek yoktur.

Zaten fedakârlık, *işi gül dermek* olan irşad ve tebliğ adamının en mühim özelliklerinden birisidir. Evet, elbetteki başka değil, gerektiği yerde çoklarının dilbeste olduğu ve hayatlarının en büyük gayesi bildiği en kıymetli şeyleri, bir çırpıda terk etmeye hazır olanlar ve bunların sahip çıktıkları davanın, neticede varıp zirvelere oturması muhakkak ve mukadderdir.

İşte *Allah Resûlü* de *Mekke*'de davasının temellerini atarken başta kendisi ve sonra da yakın çevresinden başlayarak, davasına gönül veren bütün insanlara bu fedakârlık ruhunu aşılamış, anlatmış ve yaşayarak da göstermiştir. Meselâ, Hz. *Hatice* (radıyallahu anhâ), Nebiler Serveri'nin ilk eşi, dünya ve âhiretin sultanı Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) daha isteme sıkıntısını bile yaşatmadan, varını-yoğunu inandığı o kudsî dava uğruna harcamıştır. Mekke müşriklerine İslâm'ı anlatmaya yönelik verilen ziyafetlerin tüm masraflarını o karşılamıştır... Ve İslâm öncesi Mekke'nin en zenginlerinden biri olan bu şanlı kadın, vefat ettiğinde herhâlde kefen bezi alacak kadar bile olsa elinde imkânı kalmamıştı.

Hak davasına inanıp gönül bağlamış iyi bir mü'min, mâlik olduğu maddî imkânları sarf etmesinin yanında, doğup büyüdüğü çevreyi yine sadece dinini, düşüncesini, hürriyetini, insanlığını daha iyi duyup yaşayabilmesi için icabında terk etmesi de, yani onun hicreti de fedakârlığın ayrı bir buududur. Başta Hz. *Ebû Bekir*, *Ömer*, *Osman*, *Ali* (radıyallahu anhüm ecmaîn) olmak üzere zengin-fakir, genç-yaşlı, kadın-erkek.. hemen hepsi hicret etmişlerdir. Ve hicret edip ata yurtlarını, ana yurtlarını terk ederken, bütün mal varlıklarını da, Mekke'nin zalim ve cebbar insanlarına bırakmışlar ve ancak yol azığı olabilecek miktarda çok az bir şeyi beraberlerinde götürebilmişlerdir. Evet, Muhacirler inandığı, gönül verdiği davalarını tebliğ ve temsil etmek için böylesi fedakârlığa

katlanırken, *Medine*'de onlara kucak açan, onları bağırlarına basan *Ensar* da fedakârlığın ayrı bir derinliğiyle onlara karşılık vermiş, aynı dine inandıkları Mekkeli kardeşlerini, fakir olmalarına, çiftçilikle geçinmelerine rağmen bağırlarına basmış ve onlara fevkalâde bir cömertlikle mukabele etmişlerdir.

İşte onlar öyle fedakârdırlar ki, dünyada iken her bir insanın imanla tanışmasını temin adına meşru zevklerini bile göz ardı etmişlerdir. Kur'ân, kendilerinden önce *Medine*'ye gelip orayı yurt edinenlerin, *Mekke*'den hicret eden diğer Müslümanlara karşı ortaya koydukları fedakârlıkları övgüyle anlatırken, dünyalıkların dağıtılmasında başkalarının tercih edildiği durumlarda bile *içlerinde kıskanma ve haset olmaksızın hep kardeşlerine öncelik tanıdıklarını* anlatarak öne çıkarır ve bütün mü'minlerin aynı hasletlerle mücehhez olması isteğini belirterek sonunda şu ifadeleri kullanır:

'*Hattâ kendileri ihtiyaç duysalar bile o kardeşlerine öncelik verir, onlara verilmesini tercih ederler. Her kim nefsinin hırsından ve mala düşkünlüğünden kendini kurtarırsa, işte felâh ve mutluluğa erenler onlar olacaklardır.*'[486]

Bundan dolayıdır ki iyi bir mü'min, hayatının her döneminde hep *hizmette önde ancak ücrette geride* durmayı hedeflemiş ve asla yaptıklarının karşılığını dünya hayatı adına bir beklentiye girmemişlerdir. Ganimetler paylaşılırken hep gerilerde durmayı tercih etmiş, ancak bir yerde din adına bir çağrı varsa hemen orada belirmiş ve en ön safı tutmanın mücadelesini vermişlerdir.

Bunun daha da ileri boyutu, onların idealidir: âdeta bütün insanların *Cennet*'e gitmelerini arzu etmekte ve bir tek kişinin bile *Cehennem*'de kalmasını istememektedirler. Bu noktada da fedakârlıklarını konuşturur, Cehennem'i kendi bedenleriyle doldurup Rabb-i Rahim'lerinden, başkasına orada yer bırakmamasını talep ederler.

---

[486] Haşr sûresi, 59/9.

Hz. *Ebû Bekir*'in hassasiyeti içinde ellerini kaldırıp; '*Allahım! Vücudumu o kadar büyüt ki Cehennem'i yalnız ben doldurayım, orada başkasına yer kalmasın.*' diyecek kadar bir fedakârlığı bir başka dünyada görmenin ne imkânı vardır ne de böyle bir davranıştan bahsetmek mümkündür.

Bediüzzaman'ın bu konudaki düşünce ve davranışları Hz. *Ebû Bekir*'inkinden farklı değildir: '*... Sonra ben cemiyetin iman selâmeti yolunda Âhiretimi de feda ettim. Gözümde ne Cennet sevdası var, ne Cehennem korkusu. .. Bir Said değil, bin Said feda olsun. .. Milletimin imanını selâmette görürsem, Cehennem'in alevleri içinde yanmaya razıyım. Çünkü vücudum yanarken gönlüm gül gülistan olur. Milletimin imanını selâmette görmezsem Cennet'i de istemem. Orası da bana zindan olur..*'[487] İşte gerçek anlamda dört dörtlük bir mü'min portresi..!

Onlar için ne Cennet'in güzellikleri ne de Cehennem'in ürperticiliği belirleyici değildir. Hayatlarına yön veren en önemli etken Rabbin hoşnutluğudur. Allah'a kul olmak en büyük bahtiyarlıktır; dolayısıyla Cennet iştiyakı veya Cehennem korkusuyla yapılan kullukları tasvip etmez ve bunun aksi hareket etmeyi, '*Cennet* veya *Cehennemin kulları*' veya '*lezzet* ve *hazzın kulları*' olarak değerlendirirler.

İntikam Duygusuna Kapılmamak

İnanan insanın en büyük ideali, her bir varlığı, yaratıldığı istikamette bir çizgiye ulaştırma ve insanın insanca yaşayabileceği bir zeminin oluşmasında gerekirse bir taş gibi başını yere koyma ve gül kokularından mürekkep bir bahar havasının teneffüs edilmesini sağlamadır. Maksadını gerçekleştirme adına garazsız yoluna devam ederken birilerinin çıkıp yolunu kesmesi

---

[487] Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat*, (Isparta Hayatı), s. 2206.

kesinlikle onun duraksamasına, yarı yolda kalıp kervanı kaçırmasına yetecek bir güç değildir. Şartlar ne olursa olsun o, mutlaka yoluna devam edecektir. Zaman zaman diken olup el ve ayaklarını kanatan unsurlar da, aslında onun için ıslah edilmesi gereken yabani bitkilerdir. O yüzden o, asla tahribe yönelip diken batırana diken saplamayı düşünmez, onların da ıslahı için ayrı bir gayret gösterir, dikenden nasıl istifade edebileceğinin yollarını araştırır ve mutlaka bir irtibat noktası bularak yoluna devam eder. Zira bilir ki Allah, abes iş yapmaktan münezzehtir. Madem dikenleri de Allah yaratmıştır; öyleyse onların da bir yaratılış gayesi vardır ve mutlaka bunlar bulunarak dikenlerden de istifade edilmelidir.

Bu durumda inanan bir gönülün, kendisine yapılan bir yanlışlık karşısında intikam duygusuna kapılarak tepkisel hareket verme bir yana, bu yanlışlığı hayır adına değerlendirme gibi daha ağır bir mesuliyeti vardır. İşte bu mesuliyeti iliklerine kadar hissedip en hassas ölçülerle ortaya koyan bir mihnetkeşin tavsiyeleri:

'*Günümüzde olduğu gibi, bazı ifritten mütemerrid düşünceler milletçe bizi birbirimize ulaştırabilecek olan yolları yürünmez hâle getirip köprüleri yıktıklarında dahi sevgilerinden, müsamahalarından ve gönül heyecanlarından manevî yollar ve köprüler kurarak ulaşılabilecek her noktaya ulaşmaya çalışıp, kat'iyen bir davranışa aynı ile karşılık verme anlamında mukabele-i bil misil mülâhazalarına takılıp kalmamalısın; ölsen bile mutlaka Müslüman karakterinin gereklerini yerine getirmeli ve başına atılan taşları, atmosfere çarpıp eriyen meteorlar gibi ışığa çevirerek etrafına maytap ziyafetleri çekmelisin! Çevrende hiddetle, şiddetle yükselen bütün sesleri yumuşatarak onlardan sevgi güldesteleri meydana getirmelisin; getirmeli ve ne yolların harap olmasından, ne de köprülerin geçilmez hâle getirilmesinden kat'iyen söz açmamalısın.. söz açıp geçmişteki kin ve nefret virüslerini harekete geçirmemelisin!*

Bu yol, peygamberlerin yolu ve insan-ı kâmil olmanın da en sağlam köprüsüdür. Şimdiye kadar bu yolda yürüyenlerden hiç kimse takılıp yollarda kalmamış; kalmadığı gibi, herhangi bir kabalık ve hoyratlık karşısında da tavrını değiştirmemiştir. Aslında, eğer bir insan, insanlığının şuurunda ise, ne kinler, nefretler, kabalıklar, ne de değişik türden hamlıklar onun düşünce istikametine ve tavırlarına tesir edemez; etmemelidir de. Gerçi bir kısım toslamalar karşısında yol ve yön değiştiren Müslümanlar da vardır ama bunlar, duygu ve düşünceleri itibarıyla henüz dalgaları dinmemiş ve oturaklaşamamış ham ruhlardır. Ben, böyle hazımsız ruhların başkalarına bir şey verebileceğini zannetmiyorum. Böylelerinin, değişik türden hâdiseler karşısında tavırları hep karşılık verme ve tokmak yemiş davul gibi gürültü çıkarma şeklinde olagelmiştir ki; günümüzde insanlar arasında çokça yaşanan hır-gürün en önemli bir sebebi de bu olsa gerek..’[488]

Allah’a Havale Etmek

Gerçekten Allah’a gönül vermiş ve O’nun isteklerinden zerre kadar sapmadan kul olmaya kendini adamış bir gönül eri, ümidinin son kertesine kadar hep olaylara müsamaha ile bakar ve şahsına olmadık işkenceler yapıp acı üstüne acı çektirenlere karşı asla *beddua* etmediği gibi yapılan beddualara da kesinlikle ‘*amin*’ demez. Zira bilir ki, ne beddua etmek ne de tel’in okumak onun vazifesi değildir. Sürekli ıslâh düşünüp hayırla meşgul olduğundan kendisine kan kusturanların ıslahı noktasında ümidi tükendiği noktada en son başvuracağı kapı da, yine *Yüce Dergâh*’tır. Ellerini açar ve gücü yetmediği yerde bütün güçlerin menbaına yönelerek işi sahibine havale eder.

Ellerinden gelen bütün çabayı ortaya koymalarına karşılık hâlâ karşı tarafın kin ve nefreti devam ediyor ve her geçen gün

---

488 Gülen, *Çağ ve Nesil*, s. 370

şiddetini artırıyorsa, Allah yolunun yolcuları yine bedduaya tevessül edip tel'ine de ritim tutmadan Yüce Dergâh'a açtıkları karıncalanmış elleriyle, ısırmaktan zevk alan şirret yapıyı ancak gerçek gücün sahibi Allah'a havale ederler. Zira bilirler ki O, her şeye hâkimdir. *Kadir-i Mutlak*'tır O. O'nun izni olmadan ne bir karıncanın yürüyebilmesi ne de ağaçtan bir yaprağın inmesi mümkündür. O'nun izni olmadan yolların aşılması mümkün olmadığı gibi O'nun inayetinin olduğu yerde yolların tıkanmasına da imkân yoktur.

Hep Affedici Olmak

Bir mü'min için Rabbinin ahlâkıyla mücehhez olmak en büyük idealdir. Hz. *Âişe* Validemizin, Peygamber Efendimiz'i anlatırken kullandığı, '*O'nun ahlâkı Kur'ân'dı.*' sözü, mü'min için pratikte yakalanması gereken en önemli hedeftir. Kur'ân-ı Kerim'in ölçüleri içinde *başkalarını affetmek, takvaya daha yakındır.*[489] ve bu, *kişinin kendi affı adına attığı en önemli adımdır.*[490] Yine onun ölçülerine göre Allah, *her yanlışından dolayı kullarını cezalandırmamakta ve tevbe kapısını son nefese kadar açık tutmakta ve yapılan yanlışların çoğunu da affetmektedir.*[491] Bir âyette Yüce Mevlâ, mü'min kullarına seslenmekte ve, '*Affedip müsamaha göstersinler. Siz de Allah'ın sizi affedip müsamaha göstermesini arzu etmez misiniz? Allah gerçekten Gafurdur, Rahimdir*'[492] diyerek başkalarını affetmenin, Allah'ın da o şahsı affetmesi için önemli bir değer olduğunu vurgulamaktadır. Yine Rabbimizin bize bir başka emir ve tavsiyesi, *'Sen af ve müsamaha yolunu tut, iyiliği emret, cahillere aldırış etme.*'[493] şeklindedir ve burada,

---

[489] Bkz.: Bakara sûresi, 2/237.
[490] Bkz.: Nisa sûresi, 4/137; Tegâbun sûresi, 64/14.
[491] Bkz.: Maide sûresi, 5/15; Şura sûresi, 42/25, 30, 34.
[492] Nur sûresi, 24/22.
[493] A'raf sûresi, 7/199.

başkalarının yapmış oldukları cahillik, kabalık ve şiddet ne olursa olsun hayır adına girilen yolda müspet harekete devam etmenin fazileti ortaya konulmaktadır.

İşte mü'minleri, içinde bulunduğu Kur'ân ve Sünnet merkezli bir hayat, kendi potasında öylesine eritmiştir ki onlar, başkalarının saflık, akılsızlık ve hatta bir nebze hamakat diye niteleyebileceği kadar can hasımlarına şefkatle bakmışlar ve hep affedici olmuşlardır. Onlar o kadar affa kilitlenmişlerdir ki, kendilerinin rağmına bu hasletten vazgeçmez, öfkelenip kızsalar bile sürekli affı tercih eder, hep affedici olurlar. Yüce Mevlâ'nın da tavsif ettiği gibi, '*Onlar, öyle kimselerdir ki büyük günahlardan ve hayasız çirkin işlerden kaçınırlar, kızdıkları zaman öfkelerini yutar, karşıdakinin kusurlarını affederler.*'[494]

Zor bir husustur: Bir *şakî* gibi hayat boyu takip edilecek, işkence üstüne işkenceye tâbi tutulacak ve zindanlarda çürümeye terk edileceksin, yine de sana bunları yapanlara buğzetmeyecek, kızmayacaksın ve hattâ onlar için ellerini açıp, hayır ve yümünden istifade etmeleri adına *dua* edeceksin ve herkesi de şahit tutarak insanların huzurunda hepsini affettiğini söyleyecek, sana yaptıklarından dolayı Cehennem'e gitmelerinin önüne geçmeye çalışacaksın. Gerçekten de çok zor bir mesele. Ama bu zor mesele, hakikat aşığı aydın gönüller için o kadar hazmedilmiş ve kolaylaştırılmıştır ki, örneği bir değil binlercedir. Hemen her peygamber, böyle bir âlicenaplıkta ön sırayı alır. Sadece Kur'ân'ın, hayatlarını bize misal olarak verdikleri nebilerde bile bunun onlarca örneği vardır. Hz. *Yusuf*'un, '*Bugün size kınama yok.*' sözünden *Allah Resûlü*'nün, '*Haydi gidin, hepiniz hürsünüz.*' ifadesine kadar konuyla ilgili karşımızda bir çok misal durmaktadır. Bu haslet sadece peygamberlerle de sınırlı değildir; burada nebilerin izini takip eden yüce kametlerin de hep, '*Hakkımı helâl ediyorum, helâl-i*

---

[494] Şura sûresi, 42/37.

hoş olsun', '*ne yapalım, Allah, ısırmak için bir diş, parçalamak için de vahşî bir pençe vermemiş, elimizden bir şey gelmez ki..! Ayrıca, herkes kendi karakterinin gereğini sergiler, karakterimize rağmen farklı bir tavır takınmayı kendimize karşı saygısızlık saydık ve böyle bir saygısızlığı irtikâp etmemek için, gürül gürül konuşacağımız bir yerde sadece yutkunmakla iktifa ettik.*' ve benzeri sözleri asla unutulmamalıdır.

Elbette mü'minin mücehhez olması gereken evsaf-ı âliye, sadece burada zikrettiklerimizle sınırlı değildir. Bunların dışında Kur'ân ve Sünnette, mü'minle özdeş ve onunla bütünleşmesi istenen daha nice ahlâk-ı hasene vardır. Ancak konumuzu ilgilendirmesi yönüyle biz, sadece belli başlılarını tercihle bir örnekleme yaparak, küfrün çığırtkanlık ve çıldırtıcılığına rağmen mü'minin farkını ortaya koyma adına bir kapı aralamak istedik.

Ve yine arzu ettik ki, İslâm'ın ortaya koyduğu bu güzel hasletler, sadece kitaplarda kayıtlı değil aynı zamanda hayatın içinde yaşayan reel ve genel prensiplerdir. Her dönemde onları hayatlarında tatbik ederek mükemmel bir kulluk çizgisi yakalayan güzel insanlar vardır ve bu yönleriyle de onlar, sürekli etraflarını da aydınlatmışlardır. Zaten din, insan merkezli bir dünya tanzimini hedef alması yönüyle hayatın her alanında kendini hissettirmekte ve insana her hamle ve hareketinde rehberlik yapmakta, ona yön vermektedir.

Mihnetlere tâbi tutulmak için aranan *Esved İbn Yezid en-Nehaî'nin* yerine o sanılarak yıllarca zindanda işkencelere maruz bırakılan *Esved* adındaki birisine, gerçek anlaşıldığında, '*Neden daha ilk gün, arananın sen değil de Esved İbn Yezid olduğunu söyleyip, bu kadar işkenceye maruz kalmaktan kendini kurtarmadın?*' denildiğinde, '*Bir başka mü'min kardeşimi gammazlayıp çile çekmesine gönlüm razı olmadı.*' şeklinde cevap verecek kadar bir âlicenaplık, fedakârlık ve hassasiyeti, imanın dışında bir başka dünyada görmenin imkânı var mıdır?

Bir dönemde tasavvufla uğraşmak zındıklıkla eş tutuluyor ve gönül insanlarına karşı bir kıyım yaşanıyordu. Hakkında şikâyet olan, bedelini başıyla öder hâle gelmişti. Böyle bir gurubu cellâda teslim etmişler ve sıralarını bekliyorlardı. Aralarından Nuri isminde bir sûfî ileri atıldı ve cellâda, önce kendi infazını gerçekleştirmesini söyledi. Cellât şaşırmıştı. Neden böyle yaptığını sorunca, '*Kısa bir müddet bile olsa dostlarımın benden daha çok yaşamalarını tercih ediyorum.*' cevabını verdi. Cellât da şaşırmıştı. Durumu yetkililere bildirdi. Böyle bir hassasiyet mahkemenin tekrar görülmesini netice verdi. Kadı, işin boyutunu öğrenmek için sorular sormuştu. Nuri, çok selis ve duygulu bir konuşma yaptı. mahkemede bir his tufanı belirdi ve kadı, halifeye, '*Eğer bunlar da zındık ise, yeryüzünde Müslüman diye birisi yoktur.*' diye yazarak kanaatini bildirdi.

İman ve imandaki derinliğin kumaşıdır bu..! Kendi köşelerinden bakarak görmek istedikleri tarzda bir İslâm portresi çizen insanların da bunu anlamaya imkânları olmasa gerek..!

Birkaç Örnek

Tebliğde temsil çok önemli ve öncelik sırası itibarıyla ilk sıralarda yerini alan bir keyfiyettir. Bir meseleyi anlatmak için kullanılan sözlerden ziyade ortaya konulan amel esastır. Yani anlatılanların hayatta tatbik edilmesi ve öncelikle anlatanlar tarafından yaşanması esastır. Bu açıdan peygamberler ve onların sonrasında aynı vazifeyi yapan Hak dostları, anlatageldikleri hakikatleri öncelikle kendileri yaşamış ve yaşadıklarını diğer insanlara da anlatmayı birer vazife bilmişlerdir. İnsanlığın kaderinde önemli bir yer edinen her kim olursa olsun mutlaka mücerret sözleriyle değil amel ve icraat itibarıyla işin pratiğini ortaya koyarak müessir olmuştur.

İnandığı değerleri hayatına taşıma becerisini ortaya koyamayanları Kur'ân, defalarca yerden yere vurmakta ve her fırsatta onları kınayarak tehditler savurmaktadır.[495] Onun nazarında, bilgisini pratiğe dönüştürme becerisini gösteremeyenler, sırtlarında ciltlerle kitap taşıyan merkeplere benzemektedirler.[496] Toplumların çizgi dışına çıkmalarını netice veren temel problem de buradan kaynaklanmaktadır.

İşin bu tarafı bir yana buraya kadar anlatmaya çalıştığımız iman dünyasındaki güzellikler, teorilerle dolu iki kapak arasında kalmayıp aynı zamanda hayatın her karesinde kendini hissettiren en temel dinamiklerdir. Konuyu teoride bırakmama ve pratiğe dönüştürme anlamında, bir nice misal arasından belli başlılarını numûne olarak gösterip burada, mü'minin âlicenaplığıyla ilgili genel adına bir fikir vermek istedik. Ümid ediyoruz ki, küfrün olanca kaba, sert, haşin, kin ve intikam duygusuyla dolu yobaz ve karanlık dünyasına mukabil inanan insanlardaki âlicenaplık, fedakârlık, affedicilik gibi ulvi hasletlere bir mikyas olur ve neticede sera ile süreyya farkı kendini göstererek iki dünyanın dünya-ukbâ kadar ayrı ve birbirinden uzak hâli bir nebze olsun anlaşılmış olur. İşte onlardan birkaç misal:

Hz. Yusuf (aleyhisselâm)

Hz. *Yusuf* (aleyhisselâm), babası *Yakub*'un (aleyhisselâm) çok sevdiği oğullarından biridir. Allah, hem onu hem de babasını bu sevgisiyle imtihana tâbi tutar. Başlangıçta bir rüya görmüştür; babasına anlattığında, *bu rüyadan kimseye bahsetmemesini* tavsiye

---

495 Kur'ân, *hayatta tatbik edilmeyen şeylerin diğer insanlardan istenmesini yermekte* ve bunu *büyük bir günah* olarak telâkki etmektedir. Aynı zamanda o, *insanlara iyiliği emredip de kendisi aynı güzelliklerden uzak duranları kınamakta, bildikleriyle amel etmeyenleri, sırtında ciltler dolusu kitap taşıyan merkebe benzetmektedir.* (Bkz.: Bakara sûresi, 2/44; Saf sûresi, 61/2; Cuma sûresi, 62/5)

496 Bkz: Cuma sûresi, 62/5

etmiştir. Zira Hz. Yakub, *te'vilü'l-ehadis* olarak bilinen eşyanın diliyle anlatılmak istenen perde arkasına muttalidir ve rüyanın te'vilinden hareketle ona bir kötülük yapılmasından endişe duymaktadır. Gerçi o, rüyayı anlatmasa da te'vili işlemeye başlayacak ve kader yine de hükmünü icra edecektir.

Hz. Yusuf'un kardeşleri, bir kıskançlık neticesi onu, babalarından koparıp kıra-bayıra götürmüşler ve bir tuzakla onu kuyuya atarak, arkasından gömleğini de kana bulayıp 'k*urt yedi*' diye babalarını hilâf-ı vaki bir sözle aldatma yoluna gitmişlerdir. Oradan geçen bir kervan, Hz. Yusuf'un farkına varmış ve onu kuyudan çıkararak, *genç bir ekmek kapısı* bulmanın sevinciyle çarşı-pazara götürüp köle diye -hem de yok pahasına- satmışlardır.

Bir taraftan Hz. Yusuf'a çile üstüne çile yaşatan bir tuzak kurulsa da diğer yandan kader, onun elinden tutmakta ve önüne, mihnetler içinden melikliğe giden bir yol çizmektedir. Çıktığı bu kader yolculuğunda Hz. Yusuf, pazarda bir köle olarak satın alındıktan sonra saraya getirilmiş ve burada hizmetçi olarak istihdam edilmiştir. Ancak bu, sıkıntılarının bittiği anlamına gelmemekte, aksine çile ve mihnet dolu sıkıntılı günler, birbirini kovalarcasına peşi peşine sıralanıp orada da Hz. Yusuf'u takip etmektedir.

Melikin karısı, Hz. Yusuf'a göz koymuştur ve bir gün, kapıları da kapatarak, güzelliğine hayran kalıp vurulduğu Hz. Yusuf'la birlikte olup maksadına nail olmak ister. Hz. Yusuf, bir iffet abidesidir ve böyle bir teklif karşısında önce irkilir, kanı donacak gibi olur ve kapıya yönelerek bu belâdan kaçıp kurtulmak ister. Ancak kadının, bitme bilmeyen hırsı onun peşini bırakmaz ve arkasından tutup kendine çekmek isterken Hz. Yusuf'un gömleğini yırtar. Tam Yusuf kapıdan çıkacakken melikle karşılaşır. Kadının tavrı anında değişir ve, '*Senin ailene kötü maksatla yaklaşanın cezası, zindana atılmaktan veya gayet acı bir azaptan başka ne olabilir?*' diyerek kendini bir kenara çekip bütün faturayı Hz.

Yusuf'a kesmek ister. Her ne kadar Hz. Yusuf, '*Hayır, o beni arzu ederek bana yaklaştı.*' dese de, zindana giden yolları kapatmaya gücü yetmeyecektir. Gerçi burada -hem de kadının akrabalarından- adil bir söz kesen, *gömleğin arkadan yırtılmış* olmasından hareketle *meseleyi çözmüştür* ama *gücü temsil* konumunda olan kadın ve elbette onun kocası vezirdir ve sonuç, gücü temsil edenlerin istediği gibi gelişir.

Olayın duyulmasının akabinde aristokrat çevreler bununla çalkalanmış ve her şeye rağmen genelin kanaat ve sağduyusu, failin kadın olduğu yönünde gelişerek, '*Hizmetçisinden kâm almak istemiş, aşk ateşi bağrını yakıp gözünü kör etmiş.*' gibi söylentiler, arkadaşlarıyla müşterek yapageldikleri toplantıların konusu hâline gelmiş ve bu sebeple de onların diline düşmüştür.

Zeliha, söylenilenlerin altında kalmayıp bu durumdan kurtulabilmek için kendince bir senaryo hazırlamış ve saraya davet ettiği arkadaşlarına mükemmel bir sofra ve meyve kokteyli tertip etmiştir. Arkadaşları, tam meyve dolu tabaklarla meyve bıçaklarını ellerine alıp yemeye başladıkları bir sırada Hz. Yusuf'u içeri davet etmiş ve böylelikle kendisinin ne kadar haklı olduğunu göstermek istemiştir. Kadınlar Hz. Yusuf'u görünce, güzelliği karşısında hayretten ne yapacaklarını şaşırmışlar ve farkına varmadan meyve bıçaklarıyla ellerini kesmişlerdir. *Zeliha*, artık konuşacaktır. Zira '*Benim yerimde siz olsaydınız ne yapardınız?*' anlamında bir testte arkadaşları da sınıfta kalmışlar ve güzelliğine çarpılıp şaşkınlıktan ellerini kesmekle kendini haklı çıkarmışlardır! Burada, '*İşte, beni kınamanıza sebep olan genç! Yemin ederim ki ben ondan kâm almak istedim, ama o iffetli davrandı.*' diyerek işin gerçek boyutunu ve Hz. Yusuf'a saldıranın kendisi olduğunu itiraf eder ama bu itiraf bile Hz. Yusuf'un zindana gitmesinin önüne geçemeyecektir. Zira, bir türlü elde edemediği başını döndüren bu güzellik karşısında kolay pes etmeyeceğini de ifade

etmekten kendini alamaz ve, '*Kendisine emredeceğim işi yapmaması hâlinde o mutlaka zindana atılacak, zelil ve perişan olacaktır!*' şeklinde tehditler savurur.

Gerçekten gönlünü imana açıp onun güzelliklerini yaşamaya başlayan bir mü'min için, günaha girmek, zindana girmekten daha çetin ve acıdır. Zira onun hacalet ve vicdanda yapacağı baskı, bir ömür boyu insanı esir alacak ve dünya nimetlerinden istifadede iştahını kaçıracaktır. Üstüne üstlük bir de bunun, Âhiret boyutu vardır. İşte bu noktada Hz. Yusuf, mükemmel bir mü'min tavrı sergiler ve, '*Ya Rabbi! Zindan, bu kadınların beni davet ettikleri o işten daha sevimlidir.*' der ve bir batağa saplanıp Rabbin hoşnut olmayacağı bir yola girmektense çile ve mihnet dolu zindan hayatını tercih eder.

Gerçi bütün deliller, Hz. Yusuf'un suçsuzluğunda birleşmekte ve şüphe götürmez tarzda onu aklamaktadır. Ancak, hanımının tesirinde kalan ve en azından ailesiyle ilgili söylenenleri zamana yayıp unutturmak isteyen vezir ve arkadaşları, dedikoduları kesmek gayesiyle bir müddet de olsa O'nu hapse atmayı kararlaştırır ve son hükmü verirler. Artık Hz. Yusuf, zindandadır.

Bir insanda iman oturaklaşmış ve en önemli mesele hâline gilmişse, hangi ortamda bulunursa bulunsun etrafını, inandığı değerlere göre şekillendirecek ve hangi şartta olursa olsun imanının gereğini yerine getirecektir. Hz. Yusuf da öyle yapacaktır. O günden sonra zindanlar bir medreseye dönüşür ve arkadan gelenler için de güzel bir misal teşkil ederek, böylelikle *Medrese-i Yusufiye* tedrisatı başlamış olur. İnsanların çürümeye terk edildiği rutubetli mekânlar, artık gönüllerin hayat bulduğu aydınlık birer ilim ocağıdır.

Rüya ile başlayan Hz. Yusuf'un serüveni, zindanda yeni rüyalarla devam etmektedir. Kendisiyle beraber zindana giren iki arkadaşının gördüğü rüyayı te'vil etmiş ve sembollerin dilinden

hareketle birisinin idam edileceğini, diğerininse hapisten kurtulup melike hizmet edeceğini bildirmiştir. Zindandan kurtulacağını ümit ettiği arkadaşına, *dışarı çıktığında melike kendisinin hâlinden ve suçsuzluğundan bahsetmesini* tembihlese de ilâhi kader, onu bir o kadar daha zindanda tutacaktır.

Nihayet, te'vilini yaptığı rüyalar da gerçek olmuştur. Kurtulan arkadaşı, melikin yanında hizmetçi olarak çalışmaya başlamış, ancak Hz. Yusuf'un tembihini unutmuştur. Bu esnada melik de bir rüya görür. Rüyasında, *yedi semiz ineği yedi tane zayıf inek yemektedir. Ayrıca yedi yeşil ve yedi de kuru başak görmüştür* ve işin hakikatine muttali ehil kişilerden, rüyasının te'vil edilmesini istemektedir. Hattâ bu yönüyle kendisini, bir nebze hafife alanlar vardır. İşte bu esnada, zindandan kurtulan arkadaşın aklına Hz. Yusuf gelir ve bu vesileyle Hz. Yusuf'un da zindan hayatına son verecek olaylar gelişmeye başlar.

Koşarak zindana gelen arkadaşı Hz. Yusuf'a rüyayı anlatır ve te'vilini yapmasını ister. Hz. Yusuf, zindan arkadaşından melikin rüyasını dinledikten sonra onu, *yaşanacak yedi yıl bolluğun ardından yedi yıl da kıtlık senelerinin geleceği* şeklinde te'vil eder ve kıtlık seneleri gelmeden bolluk zamanlarında tedbirler alınmasını ihtar ile bu sıkıntılı günlere hazırlıklı olunması tavsiyesinde bulunur.[497]

Hâl ve tavırlarıyla *te'vildeki vukufiyeti* melikin dikkatini

---

497 Hz. *Yusuf* (aleyhisselâm), zindanda iken *Melik*'in gördüğü, yedi tane zayıf ve güçsüz hayvanın yedi tane semiz ve güçlü hayvanı yediği şeklindeki rüyasını tevil etmiş ve '*yedi sene bolluğun ardından yedi sene de kıtlık gelecek*' diyerek bu kıtlıktan haber verip bu günlere hazırlık anlamına bolluk senelerinde stoklar yapılarak kıtlık senelerine hazırlık yapılmasını istemiştir. Hattâ tarihte ilk defa, eşyaya bedel kâğıt kullanımının bu dönemde başladığı, stok için yiyeceklerini hazineye teslim edenlere Hz. Yusuf'un kâğıt bedeller vererek ihtiyaç hâlinde bu kâğıtları göstermek suretiyle mallarını alabilecekleri ifade edilmektedir. Bu sebeple *Mısır* ahalisi kıtlığa hazır girmişler ve onun çetin şartlarını kolay atlatma adına gıda stokları oluşturmuşlardı.

çekmiş, tavsiyelerindeki çözüm önerileri Hz. Yusuf'un keyfiyetini iyice ortaya koymuştur ve melik, Hz. Yusuf'un zindandan çıkarılarak huzuruna getirilmesini ister. Elçi gelip durumu bildirdiklerinde ilk düşündüğü, yine atılan iftiranın netleşip temizlenmesini istemek olur ve '*Ellerini kestikleri zaman kadınların durumu neydi bir soruver.*' der. Hükümdar, o günkü kadınları toplayarak Hz. Yusuf'un hâlini sorar; her biri onu tezkiye etmekte ve gerçek kusurun onda olmadığını ikrar etmektedirler. Bunu gören vezirin hanımının kaçacak bir noktası kalmamıştır ve suçunu itiraf ile, '*Şimdi hak meydana çıktı. Ondan kâm almak isteyen bendim. O ise tam sadık ve dürüst insanlardandır.*' diyerek hakikati teslim eder. Zira, baskı ve tuzaklarla hakikati örtbas etmeye çalışanlar, uzun vadede asla başarılı olamazlar ve olamayacaklardır.

Gerçi Hz. Yusuf için, ne melikin konuyu kabullenmesi ne de vezirin hanımının suçunu itirafının bir önemi yoktu. Zira gizli-açık her hâlini bilen Allah, bütün amellere muttaliydi. Ancak yine de insanların, gerçeği olduğu gibi bilmeleri gerekiyordu ve netice de, bu minval üzere gelişerek noktalandı.

Hükümdar nezdinde Hz. Yusuf'un derece ve kıymeti oldukça yükselmişti. Önce kendisine bir danışman veya müsteşar olarak tavzif etmek istese de, kendi teklifiyle Hz. Yusuf, *Mısır*'a *hazinenin başına mâlik bir melik* oldu.

Hz. Yusuf cephesindeki gelişmeler böylece sürüp giderken kardeşler tarafında ciddî sıkıntılar baş göstermiş ve gelen kıtlık, diğerleri gibi onları da çaresiz yeni arayışlara sevk etmiştir. Zira Ken'an ilinde, gelecek kıtlık bilinmediği için tedbirler de alınmamış ve bu yönüyle insanlar çetin şartlara hazırlıksız yakalanmışlardır. Yani günler dönmüş ve bu sefer sıkıntı çekme sırası kardeşlerine gelmiştir: kasıp kavuran bir yokluk hakimdir: çaresiz Mısır'ın yolunu tutarlar. Zira, yedi yıllık bolluk döneminde Mısır ahalisinin hazırlıkları ve bu sebeple ellerindeki imkânları

bilmektedirler ve neyle karşılaşacaklarını bilemeden kardeşler '*bir ümit*' deyip yola koyulmuşlardır.

Gelip müracaat ettikleri kapı, Mısır hazinelerinin başında bulunan *Yusuf*'un kapısıdır. O, daha ilk girdiklerinde kardeşlerini tanımış, ancak onların Yusuf'u tanımalarına imkân yoktur. Zira onların nazarında *Yusuf*, daha kuyuya atıldığı ilk gün hayata veda etmiş, ailenin kütüğünden düşmüştür ve bu sebeple de onu çoktan unutmuşlardır.

Gelişmelerin farkında olan Hz. Yusuf, kardeşlerinin isteklerini yerine getirtir. Hattâ, tekrar gelmeleri için alacakları gıdaya bedel getirdikleri karşılıkları da yüklerine geri sardırır. Ayrılırken de, ikinci gelişlerinde, o gün gelmeyen kardeşlerini de getirmelerini söyler. Zira, o günün teamülünde, ailenin nüfusu adedince ve bugünkü anlamda bir 'karne'yle yardım yapılmakta ve *kıtlık kanunlarına göre bir dağılım* yapıldığı için de, bizzat yardım yapılacak insanlar, imkân nispetinde huzurda ispat-ı vücut etmek zorundalardı. Kabul ederek oradan ayrıldılar.

Babalarına *kardeşlerini de götürmezlerse kendilerine yiyecek verilmeyeceğini* söylerken Hz. *Yakub*, *Bünyamin*'in de başına, Hz. *Yusuf*'a olduğu gibi bir kötülüğün geleceğinden endişe duymuş, ancak kardeşlerin verdikleri sözler ve melikin cömertliği sebebiyle onlara tavsiyelerde bulunup oğullarını beraberce Mısır'a göndermiştir.

İkinci gelişlerinde Hz. Yusuf, öz kardeşini yanına yaklaştırdı ve; '*İyi bilesin ki, ben senin kardeşinim, onların yaptıklarına aldanma.*' dedi ve bir yönüyle bundan sonraki gelişmelerde, kendi üzerinden bir çözüm üretilmesine mukabil paniklememesini istedi.

İlk gelişlerinde olduğu gibi yine yükler tamamlanmış ve ayrılık vakti gelip çatmıştı. Hz. Yusuf, bir çözüm yolu olarak melikin maşrabasını Bünyamin'in yükleri arasına koymuş ve böylelikle kardeşini yanında tutmak istiyordu. Tam yola çıkıyorlardı ki, bir

hırsızlık vak'asının ilânını duydular. Kendilerinden eminlerdi. Zira böyle bir fiili yapmamışlardı. Bu sebeple rahat konuşuyorlar, kendilerinden birisinin yükünde çıkarsa verilecek cezaya razı olduklarını içtenlikle söylüyorlardı. Ancak yine de kervan aranmalıydı ve öyle de oldu. Melikin kıymetli maşrabası *Bünyamin*'in yükleri arasından çıkınca hemen tavır değiştirdiler ve, '*Eğer o çalmışsa, zaten daha önce onun kardeşi de hırsızlık etmişti!*' diyerek, nasıl bir alâka kurmuşlarsa Hz. Yusuf'a da hırsızlık yakıştırıyorlardı. Hücumlarını Bünyamin'e çevirmiş Hz. Yusuf gibi -hem de Hz.Yusuf'un huzurunda- onun da hırsızlık yaptığını söyleyerek kahırlar okuyorlar, itham üstüne itham yakıştırıyorlardı. Hz. Yusuf, bunları da içine attı, içinden sesizce, '*Asıl kötü durumda olan sizsiniz. İleri sürdüğünüz iddiaların gerçek yönünü Allah pek iyi biliyor ya, o yeter!*' diyerek yutkundu ve susmayı tercih etti.

Ayrılıp giderken *kardeşlerin büyüğü*, böyle bir durumda babasına diyecekleri bir şeyin kalmadığını ileri sürerek Hz. Yakub'a (aleyhisselâm) verdikleri sözleri de hatırlatıp, hüküm verilip netice belli olacağı ana kadar Mısır'dan gitmeyeceğini ifade etmişti. Hz. Yakub ise, vuslat dolu günlerin şafağının atmak üzere olduğunu hissetmiş, daha oğulları Mısır'dan ayrılmadan, *Yusuf'un kokusunu duyduğunu* dile getirmişti. Onun hâline de gülüp geçtiler ve âdeta cünûndan bir gömlek biçtiler.

Kıtlık, bitme tükenme bilmiyordu. Aradan geçen günler onları, yine sıkıntının cenderesine almış, Yakub ailesini de öğütüyordu. Çaresiz tek kapı olarak bildikleri Mısır'a yine gideceklerdi.

Ve derken üçüncü gelişlerinde gerçeğin de konuşulma vakti gelmişti. Hz. Yusuf konuşacaktı ve konuşmalıydı. Zira artık zamanı gelmişti; *'Siz', dedi Yusuf. 'Cahilliğiniz döneminde Yusuf ile kardeşine yaptığınız muameleyi elbette biliyorsunuzdur değil mi?'*[498]

---

[498] Cahillikleri, yaptıkları işin kötülüğünü bilmeyişleri, yahut neticede doğuracağı zararı hesap edememeleri anlamına gelebilir. Yahut yeterli bilgi, tecrübe ve olgunluğa

Şaşkınlıktan ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Hiç akıllarına getirmedikleri kardeşlerinin ismi, yabancı sandıkları cömert ve kudretli melik tarafından telâffuz ediliyor ve âdeta, *ona yaptıkları oyun ve kötülükleri* bilen bir tavırla başlarına kakarcasına bir hatırlatma yapılıyordu. Şaşkınlık üstüne şaşkınlık yaşıyorlardı. Heyecandan göz bebekleri büyümüş ve hep bir ağızdan şaşkınlıklarını şöylece dışarı vuruyorlardı:

'Aa! Sen, yoksa Sen Yusuf musun?'

O ne âlicenaplıktı ki, konuşması beklendiği yerde bile başkaları gibi konuşmuyor, aksine mübarek ağzından hikmetler çağıldıyor; ancak hiç mi hiç kin ve intikam duygusu müşahede edilmiyordu. Önce, *'Evet ya, ben Yusuf'um, bu da kardeşim!'* diyerek kendini tanıttı Hz. Yusuf..! Ardından da, *'Gerçekten Allah bizi lütfuna mazhar etti'* diyerek Rabbinin lütuflarını nazara verdi ve, *'Şu kesindir ki kim Allah'ı sayıp haramlardan sakınır, itaatlara devam ve imtihanlara sabrederse, Allah da böyle güzel hareket edenlerin mükâfatını asla zayi etmez.'* demek suretiyle yakın vadede gülme peşinde olmanın değil uzun dönemde ve sürekli mütebessim kalabilmenin daha önemli olduğunu bir de sözleriyle anlattı.

Ne, diyebilecekleri bir şey vardı ne de, mazeret olarak sığınabilecekleri bir sebep kalmıştı. Bütün yollar tıkanmış ve hakikati itiraf edip gerçeği söylemekden başka kapı kalmamıştı. Suçluluğun verdiği mahcubiyet ve yine de bir af beklentisi içinde boyunlarını büküp; *'Vallahi de, tallahi de Allah seni bize üstün kılmıştır. Doğrusu bizler suçlu idik.'* diyebildiler.

Nefesler tutulmuş, gözler maddi-manevî üstünlüğü elinde toplayan Hz. Yusuf'un üzerinde toplanmıştı. Başına gelen bütün

---

ulaşmadıkları çağ kastedilmiş olabilir. Hz. Yusuf (aleyhisselâm) bu tabiri, onları kınamak, hakaret etmek için değil, bilâkis mazeret telkini konusunda bir ip ucu vermek, tevbeye teşvik etmek için '*bilmeyerek yapmıştık*' dedirtmek için kullanmıştı. Zira onların düştükleri fakr u perişaniyet kendisine pek dokunmuştu.

olumsuzlukların, zahir itibarıyla ve sebepler nokta-i nazarından müsebbipleri olarak kardeşlerini teker teker cezalandırabilir veya kötülüklerini teker teker insanların huzurunda ilân ederek onları mahcup düşürüp rezil edebilirdi. İntikam duygusuyla kalkıp kendisine reva görülenler cinsinden bir mukabelede de bulunabilirdi. İman deryasında yetişip onun aydınlık atmosferini soluklamayan bir başkasının yapabileceği daha farklı tezahürler sergileyip elindeki imkânları, kardeşlerini cezalandırmada da kullanabilirdi. Ama O, bütün bunlara tevessül etmedi, edemezdi. Zira O, insanları mahcup edip imandan mahrum edecek bir dava için değil, onların gönüllerine girip oraları da fethedecek bir yapıyı hayata hakim kılmak için gelmişti. Bu sebeple kendi karakterini konuşturdu ve bir peygambere yakışır eda ile, vereceği her türlü cezaya daha baştan razı olan kardeşlerine şöyle sesleniverdi;

'Bugün sizi kınayacak, serzenişte bulunacak değilim! Ben hakkımı helâl ettim, Allah da sizi affetsin. Çünkü merhamet edenlerin en hayırlısı O'dur.'[499]

İşte peygamberâne bir âlicenaplık ve işte, İslâm'ın insan-ı kâmil dediği ve müntesiplerini böylesi bir donanımla yüklenmeleri için teşvik ederek bir prototip model ortaya koyduğu hakperest bir insan tablosu..!

Hz. Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem)

Benzeri ifadeleri, peygamberlik altın zincirinin son halkası Allah Resûlü'nde de görmekteyiz. Şöyle ki;

Mekke, tahammül cidarlarını yırtmış, ar damarını da çatlatmış vaziyette Efendimiz ve bir bütün mü'minlere yüklenmekteydi. İşkence üstüne işkence vardı. Mekke yaşanmaz hâle gelmişti. Dışarıya çıkmak ayrı bir tehlike, çıktıktan sonra geri dönmek de başlı

---

499 Yusuf sûresi, 12/89-92; Saf sûresi, 61/2.

başına bir ölümdü. Kin ve nefret, anlam değiştirmiş ve *Kureyş* ulularının (!) ağzında birer salya hâlini almıştı.

Efendimiz ki, Allah'ın Resûlü, varlığın yaratılmasındaki yegâne hedefti. Kâinat bir ağaç ise Allah Resûlü, o ağacın en münteha meyvesiydi. Ağacın mevcudiyeti meyvenin varlığıyla doğru orantılıdır. Ellerinden tutup onları da evc-i kemalata ulaştırabilmek için uykularını kaçıran, hayatını hayatlarına adamış bu müstesna kamete bile yapmadıkları kötülük kalmamıştı:

Kapılarına gittiğinde hakaretler etmiş, mübarek yüzüne tükürmüş, tekme tokat kapılardan kovmuşlardı. Gün gelmiş hâdiseyi sokağa taşırmış ve üstüne deve işkembesi atarak karşısında kahkahalarla gülüp eğlenmişlerdi. Canına kastetmişler, boynunu sarıkla sarıp sokak sokak sürüklemişlerdi. İman suyuyla can vermek için ayaklarına gittiği yerde bir cani gibi çoluk çocuğa taşlatmışlar, bir gece baskınıyla hayatına kastetmek istemişlerdi.

Kureyş'in tahammülsüzlüğü O'na ve ashabına *Mekke*'yi dar etmişti. Rahat nefes alabilmek ve inandıkları değerleri daha uygun bir zeminde yaşayabilmek için doğup büyüdükleri şehri, Mekke'yi terk etmek zorunda kalmışlardı. O Mekke ki; içinde *Beytullah* vardı. Hz. *Âdem*'den bu yana peygamberlerin uğrak yeriydi. Taşında toprağında hatıraları vardı. Namazın farz kılınmasının akabinde günde beş defa yüzlerini çevirip hasretiyle yanıp tutuştukları kutlu mekândı. Ama gel gör ki, küfür tahammülsüzdü, acımasızdı, insafsız ve yobaz mı yobazdı. Öz vatanlarında parya, kendi evlerinde hapis hayatı yaşatıyorlardı. İçlerinden bir parça koparcasına, yürekleri parçalanırcasına ayırdılar ana vatan ve öz yurtlarından onları..!

Devir bu ya. Kalbler Allah'ın elinde olduğu gibi zaman da O'nun kontrolünde değil miydi? Ziyaret maksadıyla geldiklerinde bile tahammül göstermeyip eli boş geri çevirmek isteyen Kureyş, ilâhi vadin önüne geçemememiş ve olağanüstü bir strateji zinciriyle

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), *Hudeybiye*'de müjdesi verilen fethi gerçekleştirme adına kendi memleketi, öz vatanı, dünyanın merkezi Mekke'ye yürümüştü.

Ancak bu geliş farklı bir gelişti. Bu sefer Kureyş'in boynu bükük ve çaresizdi. Zira Mekke'den 'bir' giden hicret yolcuları, 'bin' olup Mekke'ye geri gelmişlerdi. Bir akşam vakti 'on bin' çadırı görünce karşılarında, şaşırıp kalmış ve gelenlerin 'yüz bin' olduğunu tahminle *karşı koyamayız* demişlerdi. Bir gecede bu kadar büyük ve güçlü bir ordunun üstesinden gelecek bir kuvveti hazırlamanın ne imkânı vardı ne de o gün Kureyş'in gücü buna yeterdi. Araya hatırı sayılır birilerini de koyarak, '*Biz ettik, siz eylemeyin,*' demeye getirdiler. Defalarca gidip geldiler ve tarihin akışını durdurmak istediler. Evet, herkesin bir hesabı vardı ama nihai noktada bütün hesapların Sahibinin hesabı işliyor ve yeni bir tarih yazılıyordu. O gece mü'minlerdeki heybet ve metaneti görüp gönlünü imana kaptıranlar da vardı. Belki bunda, gücün yanında yer alma duygusu da etkindi. Ama netice değişmeyecekti; bütün çabaları sonuçsuz kaldı ve elleri boş geri dönmek zorunda kaldılar.

Ertesi gün Mekke, zamanında Sahibini kovan Mekke, dört bir kapısını da açmış Sultanına teşrifatçılık yapıyordu. Kimsenin burnu kanamamıştı. Ama Kureyş bitmişti. Acı acı mağlûbiyeti yudumladılar. Başlarına gelecek sıkıntıların telâşına düşmüşlerdi. Kendileri böyle bir imkânı elde etmiş olsalardı ne türlü kötülükler yaparlardı, onları zihinlerinden geçirdikçe çıldıracak gibi oluyorlar ve benzeri bir muamele bekliyorlardı. Zira, *atmosfere bile bir an sahip olsalardı, havanın zerresini onlardan mahrum edeceklerdi.* Kıyamette olacağı şekliyle mahşerî kalabalıkta herkes kendi canının derdine düşmüş, bitkin ve çaresiz, olacakları bekliyordu.

O ise, mü'minlere sıkı sıkı tenbihte bulunuyor; kılıcını bırakıp geri dönerek gidenlere dokunulmamasını, Mekke'nin dikenine bile zarar verilmemesini istiyor, sadece kendileriyle savaşanlarla

savaşılacağını söylüyordu. Hattâ *Halid İbn Velid* gibi bazı heyecanlı fıtratların bulunduğu yerlerde kan dökülmesi söz konusu olduğunda, konuyla bizzat ilgileniyor ve müsebbiplerini sigaya çekiyordu.

O güne kadar, Resûlüllah'ın engin hoşgörüsüne rağmen O'nunla harp ilân edip kendisine can düşmanı olan hasımları vardı. Her biri kendi canlarının derdine düştüler. *Safvan İbn Ümeyye*, *İkrime* ve *Vahşi* gibi *Mekke*'yi terk edip kaçanlar vardı. O ne rahmetti ki, sürekli kendisine tuzak hazırlayan bu insanların bile arkasına adamlar taktı. Maksadı, intikam alıp onları öldürmek de değildi; sahil-i selâmete ulaşacak gemiye onların da binmesini, yollarda dökülüp kalmamalarını istiyor, telef olmalarına gönlü razı olmuyordu. Safvan İbn Ümeyye, Yemen'e kaçmıştı; arkasından bir sahabiyi gönderdi. Hattâ gönderdiği sahabinin eline, *eman* verdiğini sembolize anlamında Mekke'ye girerken başına sardığı sarığını vermişti. Sahabi kendisine ulaştığında Safvan, önce inanmadı; '*Kaybol başımdan, benimle dalga geçme!*' dedi. Ancak, mesele gayet ciddî idi. Umeyr'in çabaları, nihayet sonuç verdi ve Safvan da, o insanlık gemisine binip kurtulmak için Mekke'ye geldi.

Huzuruna geldiğinde Safvan, başına geleceklerden hâlâ emin değildi. Korkuyordu. Efendiler Efendisi bizzat *eman*ını tekrarladığında ancak, bir nebze rahat nefes almıştı. Bu rahatlıkla Efendimiz'den *iki ay düşünme mühleti* istedi. O ne civanmertlikti ki, kapıları kapatmadı ve iki aylık istenen süreyi *dört aya* çıkartarak iki ay daha ilâve etti. Safvan, iyice rahatlamıştı. Yıllarca peşinden koşturup yollarına dikenler serdikleri Allah Resûlü, gerçekten kendileri gibi düşünüp hareket etmiyor, bir insanın olabileceğinden ziyade bir âlicenaplık gösteriyordu. Gitti ve dört aylık sürenin bile dolmasını beklemeden bir gün geldi ve içinden gele gele o da kelime-i tevhidi söyleyip imanını ikrar etti.[500]

---

[500] İbn Hişam, *Sire*, 4/60, 61.

İkrime, Ebû Cehil'in oğluydu. Cehalete babalık yapan bir hanede neş'et etmişti. O evde, sürekli düşmanlık konuşulmuş ve sohbetlerin konusunu hep komplolar oluşturuyordu. Şuuraltında imana karşı cibilli bir örgü hakimdi. Mekke fethedildiği gün o da kaçtı. Hanımı kendisinden önce gelip Müslüman olmuştu. İki Cihan Serverine gelip, '*İkrime'yi de getirsem kabul eder misin, yâ Rasûlallah?*' dedi. Zaten varlığının gayesi bu değil miydi? Kabul etti. İkrime'nin hanımı, denizleri aşma pahasına gitti ve buldu kocasını.. defalarca konuştu ve sonunda onu da ikna etti. Nihayet Resûlüllah'ın huzuruna gelmişlerdi. İlk karşılaşmada Allah Resûlü, '*Râkib-i Muhacire merhaba!*' deyince İkrime çözülmüştü. Zira Resûlüllah'ın hâl ve hareketlerindeki sıcaklığı görmüş ve bu sıcaklığın kelimelere dökülerek kendisine hitabına da şahit olmuştu. Kaçmasını gündeme getirip yüzüne vurmadığı gibi bir de onu kendi adına olumlu bir hareket olarak alıp kabul ediyordu. Evet, o da hicret etmişti. Günahlarından sıyrılmış, küfrün karanlıklarını geride bırakarak imanın aydınlık iklimine gelmişti, ama mutlak mânâdaki hicret Mekke'nin fethiyle noktalanmıştı. Buna rağmen Efendiler Efendisi onu 'muhacir' diye selâmlıyor ve huzuruna alıyordu. Huzurdaki bu enginliği görünce İkrime de, yıllanmış kin ve nefretlerini bir kenara bıraktı ve o da teslim oldu. Hem de kendisiyle beraber biricik oğlu *Âmir*'i de O'nun davasına adayarak..![501]

İhtimal babası Ebû Cehil o gün yaşıyor olsaydı, Mekke'deyken sürekli kapısını çalıp davet ettiği, dua dua yalvarıp kalbine iman koymasını Rabbinden istediği gibi, her cephede kendisiyle

501 Hâkim, *Müstedrek*, 3/241-243; İbn Hacer, *İsabe*, 2/496; Heysemi, *Mecmaü'z-Zevaid*, 9/385. *İkrime*, yıllar sonra *Yemame*'de küfürle savaşırken yaralanır. Yanı başına gelenler *oğlu Amir'in de şehid olduğunu* söylemektedirler. Kendi dakikalarını sayan bu adam, bir nebze doğrulur ve ihtimal temessül eden Allah Resulü'ne hitaben, '*Ya Resûlallah! 'Oğlumu da yolunda feda edeceğim' diye sana söz vermiştim. Rakib-i Muhacirin, sözünde durdu mu?*' der ve orada şehid olur.

karşılaşıp O'nu öldürmeyi en büyük emel bilen *Ebû Cehil*'in de arkasına birini takacak ve onu da imana, huzura ve sükûna yeniden davet edecekti. Zira O, öyle bir kaynaktan besleniyordu ki ondan kendisine, *onlar tarafından sürekli bir hainlik görse de bunlara aldırmaması ve her türlü kötülüğü reva görenleri affetmesi*[502] söyleniyordu.

İşte bu yüzden Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), kimsenin küfre kurban gitmesini istemiyor; kaçanların arkasından ulaklar göndererek, başını yaranları, dişini kıranları, boynundan sarıkla dolayıp sokakta sürüklemek isteyenleri bile sahil-i selâmete çağırıyor ve öz amcasını şehid eden *Vahşi* gibi, kendisine en ağır acıları yaşatanları bile mektuplar göndererek kaçtıkları yerden imana davet ediyordu. Mekke fethi, bunun nice örnekleriyle doludur.

Bir insanın gerçek niyet ve kimliği, her yönüyle hakimiyetini ilân edip sözünün emir telâkki edildiği ve bütün güçleri sindirip sadece kendi gücünün konuşulduğu yerde bütün netliğiyle açığa çıkarak kendini gösterir. İşte Resûlüllah için Mekke'nin fethi, böyle bir zemindir. İsteseydi, istediği gibi davranır ve buna kimsede bir şey diyemezdi. Zira Mekke'ye, hakim bir kumandan olarak girmişti. Ama O, kendi karakterini konuşturacak ve başkalarının beklediği gibi asla davranmayacaktı. O'nun davranışları işte ortada.. ve farklı davranması da mümkün değildi. O, insanları insanca yaşatmak için gelmişti; insanlık şirazesinden çıkanların hesabını ise, zaten bizzat Allah görecekti.

İnsanlığın İftihar Tablosu, Mekke'yi maddî anlamda fethetmenin akabinde Mekkelilerin ruhlarını da hedeflemişti. Önce bir münadiyle, '*Kâ'be'nin avlusuna girip sığınanlarla kendi evinde kalıp serkeşlik yapmayanlara dokunulmayacağını*' ilân etti. Ebû Süfyan, Mekke'nin reisiydi ve bir iltifat da ona geldi. Onun evine girip sığınan da emniyetteydi.

---

502 Bkz.: Mâide sûresi, 5/13; Yusuf sûresi, 12/89-92.

Herkeste bir merak, büyük çoğunluk Kâ'be'nin avlusuna toplanmışlardı. Cevap bekleyen bu mahşeri kalabalık iyi değerlendirilmeliydi. Derken Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), yüksekçe bir yere çıktı ve onlara, *kendisinden ne beklediklerini* sordu.

Aslında diyebilecekleri hiçbir şey kalmamıştı. Maziyi şöyle bir gözden geçirdiler; muhasebesi tutulmamış simsiyah sayfalarla doluydu. Ay gibi parlayan mübarek yüzüne bile bakmaya mecalleri kalmamıştı. Başlarını eğdiler ve bir müddet susmayı tercih ettiler. Aslında hâlleri, bir lisan kesilmiş her şeyi anlatıyordu. Ancak çıkmayan candan da ümit kesilmezdi; her ne kadar bir şey istemeye yüzleri olmasa da, son bir ümit ve cılız bir sesle: '*Sen, Kerîm oğlu Kerîm'sin. Beklediğimiz sadece keremdir.*' diyebildiler. *Kerîm oğlu Kerîmsin* sözleriyle, onca olumsuzluklara rağmen kardeşlerini affeden Hz. Yusuf'u kastediyorlar ve benzeri bir bağışlanma dileniyorlardı.

Ve aslında görecekleri de böyle bir keremden başkası değildi. Zira, cömertlikte rüzgâr gibi olan Allah Resûlü, âlicenaplık, uluvv-i himmetlik ve affedicilikte de en önde bulunuyordu ve böyle olduğunu fiilen ispat edercesine ve beklemedikleri bir tarzda; '*Haydi gidin, hepiniz hürsünüz.*'[503] deyiverdi.

O âna kadar maddî anlamda *Mekke* dize getirilmiş ve fethedilmişti. Böylesine bir âlicenaplık karşısında ise insanlar, O'na gönül kapılarını açtılar ve büyük çoğunluk itibarıyla *böylesine engin bir keremin ancak, âlemlerin Rabbi tarafından muvazzaf bir peygamber tarafından ortaya konulabileceğini* düşünerek gurup gurup İslâm'ı tercih etmeye başladılar. Artık fetih ve nusret gelmiş ve insanlar da cemaat cemaat dine dehalet ediyorlardı.

Böylesine bir affedicilik ve müsamaha, ancak iman dünyasında kendini gösterebilir ve bir başka dünyada benzeri bir örneğin gösterilmesine sanırım imkân da yoktur. Sadece bir hâdise mi?

---

503 İbn Hişam, *Sire*, 4/55; Taberi, *Tarih*, 3/120.

Hâşâ ve kellâ..! Efendimiz'in öylesine engin bir bağışlayıcılığı vardı ki, şayet dini adına çektikleri, yarının dünyasında imana inkılâb edip insanların gönlünü fethedecekse, başından aşağıya musibet olup yağacaklara âdeta daha baştan razıydı.

Bir muharebede yaralanmış, mübarek dişi kırılarak yüzüne miğferin halkaları batmıştı. Vücudu kan-revan içindeydi. Kendisine bunu reva görenlere tel'inde bulunup beddua edebilirdi ve böyle davrandığında da, anında dediği yerine gelir ve kötülükler karşılıksız kalmazdı. Ama her şeye rağmen o Mağfiret ve Rahmet Peygamberi, ellerini açarak dua dua şöyle yalvarmıştı:

'*Allahım! Kavmimi bağışla; çünkü onlar bilmiyorlar.*'[504]

Karşı cephenin infiâli evvelâ, ilgisizlik ve boykot şeklinde başlamıştı. Daha sonra istihzâ ve alayla devam etti. Son safhada ise işkencenin her çeşidiyle sürüp gitti. Geçeceği yollara dikenler serpiliyor, namaz kılarken başına işkembe konuyor ve kendisine her türlü hakaret reva görülüyordu. Ne var ki, Allah Resûlü bunların hiçbiriyle yılmadı ve usanmadı. Çünkü O'nun dünyaya geliş gayesi buydu. Can alıcı hasımları dahil herkese defaatla uğradı. Ve ilâhî mesajı sundu. Evet, *Ebû Cehil* ve *Ebû Leheb* gibi din ve iman düşmanlarına bile kimbilir kaç defa gitti, hak ve hakikati anlattı..! O panayırları dolaşıyor, bir kişinin hidâyetine vesile olabilmek için çadır çadır geziyordu. Gittiği her kapı yüzüne kapanıyor; fakat O bir başka sefer yine aynı kapıya varıyor, aynı şeyleri tekrar ediyordu..!

O'nun en büyük çilesi de, zahiren insanların arasında bulunmasına rağmen hâlini anlayacak, oturup sözlerindeki incelikleri sezecek muhataplardan yoksun kalmasıydı. Semaların ötesinde ve üstünde seyahate alışkın birinin, karınca ayağıyla yürümek zorunda kalması, ne kadar müşküldür? Evet, etrafında inanan belli bir çevre oluşmuştu; ancak bunların keyfiyetteki derinlikleri kadar

---

[504] Müslim, cihad 101, 105; Buhârî, enbiya 54.

kemmiyet itibarıyla aynı vüs'at yaşanmıyordu. Medine'ye hicretin akabindeki senelerde yaşanan *Bedir*'e katılanlara bakılırsa, on küsur senenin mahsûlü, ancak 'yüz'lerle ifade edilebiliyordu.

Mekke, kapılarını kapatmış, artık hakikat adına bir şey kabul etmez olmuştu. Hem, hakikate ihtiyaç duyanlar sadece Mekkelilerden de ibaret değildi. Başka muhtaç gönülleri imanla tanıştırma adına Allah Resûlü yollara düştü ve *Tâif*'e gitti. Tâif mesîrelik bir yerdi ve rahat ve rehavetin şımarttığı Tâifliler, Mekkelilerden daha baskın çıktı. Bütün sefîh ve ayak takımı toplanıp Resûl-i Ekrem'i; evet O, meleklerin dahi yüzüne bakmaya kıyamadığı güneşler güneşini taşlayarak Tâif'ten kovdular. Allah Resûlü'nün yanında, *evlâdım* deyip bağrına bastığı *Zeyd İbn Hârise* vardı. Hz. Zeyd, gelen taşlara vücudunu siper ederek, Efendiler Efendisini korumaya çalışmıştı ama, yine de mübarek vücuduna isabet eden taşlar her yanını kanlar içinde bırakmıştı.

Ellerinden tutup Hakk'a uyarma ümidiyle gittikleri *Tâif*'ten dönerken, bu müsamahasız atmosferden sıyrılıp bir ağacın altına iltica etmişlerdi ki, birdenbire *Cibrîl-i Emin* beliriverdi. Ve *eğer izin verilirse, çevredeki bir dağı, bu azgın insanların başına geçirebileceğini* teklif etti. Allah Resûlü çok rencide olduğu bu dakikalarda bile, onun gibi düşünmüyor ve '*Hayır!*' diyordu. Evet O, çok ileride bile olsa, eğer bunlardan bazıları îmana uyanacaksa, gelecek nesillerinden bile birileri çıkıp gönlünü imana açacaksa, belâlara karşı '*Hayır!*' diyordu...

Ve, sonra ellerini açıp Rabb'ine şöyle niyazda bulundu :

"*Allahım! Güçsüzlüğümü, zaafımı ve insanlar nazarında hakir görülmemi Sana şikâyet ediyorum. Ey Merhametlileren en Merhametlisi! Sen hor ve hakir görülen bîçarelerin Rabbisin. Benim de Rabbimsin.. beni kime bırakıyorsun? Kötü sözlü, kötü yüzlü uzak kimselere mi, yoksa işime müdahil düşmana mı? Eğer bana karşı gazabın yoksa, çektiğim mihnetlere, belâlara hiç aldırmam.*

Ancak afiyetin, arzu edilecek şekilde daha ferah-feza, daha geniştir. İlâhî! Gazabına giriftâr yahut hoşnutsuzluğuna dûçâr olmaktan, Senin o zulmetleri parıl parıl parlatan dünya ve Âhiret işlerinin medâr-ı salâhı Nûr-u Vechine sığınırım. İlâhî! Sen razı olasıya kadar Senin affını muntazırım! İlâhî, bütün havl ve kuvvet sadece Senin elindedir."

O böyle duâ ederken, yanlarına sessizce biri yaklaşır ve bir tabağa koyduğu üzüm salkımını Allah Resûlü'nün önüne uzatır ve '*Buyurun, bundan yiyin.*' der. İki Cihan Serveri elini tabağa uzatırken, Allah'ın adıyla mânâsına '*Bismillâh*' dediğinde üzümü ikram eden '*Addâs*' ismindeki köle için bu, beklenmedik bir hâdisedir. Hayretle sorar: '*Sen kimsin?*' Allah Resûlü cevap verir: '*Son Peygamber ve son Nebî'yim!*' Addâs üzerine abanır ve öpmeye başlar.. senelerce gökte aradığını şimdi yerde, hem de hiç beklemediği bir anda karşısında bulmuştur.. ve îman eder.[505]

Eğer bu son hâdise de olmasaydı, o Taif'ten çok mahzun dönecekti. Bu hüznü, kendisine yapılanlardan değildi; hüznü, bir tek insana dahi birşey anlatamamasındandı. Hâlbuki şimdi sevinçten uçuyordu. Çünkü Addâs O'nun eliyle hidayete ermişti.

Zaten, Kerîm oğlu Kerîm'den başka türlü de bir davranış beklenemezdi ki..!

Kendilerine yapılan haksızlık ve zulümlere rağmen benzeri bir âlicenaplık ve affedicilik, sadece peygemberlere mahsus bir ortak tavır olmayıp, aynı kaynaktan beslenen, derecesine göre hemen her mü'minin müşterek bir özelliğidir. Tarihte yaşanan olaylara bu açıdan bakıldığında Ahmed İbn Hanbel'lerden Ebû Hanife'lere, Buhârî'lerden Serahsi'lere kadar hemen her çile ve mihnetkeşte bu civanmertliğe rastlamak mümkündür. Zaten maksadımız da,

---

505 İbn Hişam, *Sire*, 2/60-63; İbn Kesir, *el-Bidaye*, 3/166 vd.; Buhârî, bed'ü'l-halk, 7; Müslim, cihad, 111

belli başlı örnekler vermek suretiyle genel hakkında bir kanaat oluşturmaktır. Bu açıdan, biri yakın tarihimiz diğeri de günümüzden olmak üzere iki önemli şahsiyetin bu yönleriyle ilgili iki misal daha verip konuyu bağlamak istiyoruz.

Bediüzzaman Said Nursi

Yakın tarihimiz itibarıyla son dönemlerin en büyük çile ve mihnetkeşlerinden birisi de *Bediüzzaman Said Nursî*'dir. Bir fikir verme anlamında daha başlarda '*Çile ve Mihnetkeşleri*' anlatırken O'nun hayatını da zikretmiş ve genel çizgideki yerini belirlemeye çalışmış, yakın tarihimiz itibarıyla bir kesit ortaya koymuştuk.

Öncekilerde olduğu gibi, bütün çektikleri bir yana bunların hiç biri Bediüzzaman'ı, genel prensiplerinden zerre kadar uzaklaştıramamış ve hep sulhün, sükûnun, müspet hareketin, fedakârlık ve hoşgörünün temsilcisi olarak kalmış, ölümüne kastedenlere hayat veren tavrından asla vazgeçirememiştir. Memleket memleket sürgünler, bir şakî gibi adım adım takipler ve bir ömür boyu karşılaştığı zorlukların hiç biri, onun üslûbunu bozamamış ve büyük bir civanmertlik örneği sergileyerek kendisine bütün olumsuzlukları reva görenleri bile affettiğini haykırmıştır. İşte Bediüzzaman'ın bu mevzudaki meşhur ifadeleri:

'*Senelerden beri çektiğim bütün ezâ ve cefâlar, maruz kaldığım işkenceler, katlandığım musîbetler, hepsi de helâl olsun!. Seksen küsur senelik hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum. Ömrüm harp meydanlarında, esaret zindanlarında, memleket hapishanelerinde geçti. Aylarca ihtilâttan men edildim. Divan-ı Harplerde bir cânî gibi muamele gördüm. Bana zulmedenlere, beni kasaba kasaba dolaştıranlara, türlü türlü ithamlarla mahkûm etmek isteyenlere ve zindanlarda bana yer hazırlayanlara hakkımı helâl ettim.*'

Azıcık ilişilip kuyruğuna basıldığında, dünyalar başına yıkılmışçasına çığlıklar koparıp vâveyla ile âfâkı inletenlerin, böylesine bir uluvv-i himmet ve âlicenaplığı anlaması mümkün değil, hattâ neredeyse imkânsızdır.

Bediüzzaman Said Nursi, çekmiş olduğu bu çileli ömrün büyük bir bölümünü dönemin *Halk Parti*sinin hakim olduğu zamanlarda yaşamıştır.[506] O günün hem *Dahiliye Nazırı* (İçişleri Bakanı) hem de parti genel sekreteri *Hilmi Uran*'dır. Tabii olarak Bediüzzaman'a yapılan bunca tazyikat, işkence, hapis, sürgün ve nefiylerin altındaki en önemli imza da ona aittir. Normal şartlarda ve vasat bir insan, tabiî olarak kendisine bunları reva gören şahsa karşı kırılır, kızar, bir nebze de olsa kin ve nefretle dolup ona bir nebze boşalmak ister. Ancak, Bediüzzaman farkı burada da kendini göstermekte, ancak onun gibi âli himmet insanların yapabileceği bir âlicenaplık ortaya koyarak, '*Eski dahiliye vekili, şimdi parti kâtib-i umumisi Hilmi Bey!*' diye başlayan uzun mektubunda, meseleyi şahsileştirmeden ve yine memleketin geleceği adına belli başlı problemleri gündeme getirip çözüm adına fikirlerini birer teklif olarak aktardıktan sonra şunları söylemektedir:

'*Eğer şimdi, eski zaman gibi kahramancasına Kur'ân'a ve hakaik-i imana sahip çıkmazsanız ve sizler gibi ehl-i hamiyet eskide yanlış bir surette ve din zararına medeniyetin propagandası yerinde doğrudan doğruya hakaik-i Kur'âniye ve imaniyeyi tervice çalışmazsanız, size kat'iyen haber veriyorum ve kat'î hüccetlerle ispat ederim ki, Âlem-i İslâm'ın muhabbet ve uhuvveti yerine, dehşetli bir nefret; ve kahraman kardeşi ve kumandanı olan Türk*

506 O gün için kendisine bu türlü olumsuzlukları reva görüp altına imza atan Halk Partisi ve mensupları hakkında da olumsuz düşünmeyen Bediüzzaman, hislerinden ziyade akıl ve muhakeme ile hareket ederek, aynı tavrını burada da göstermiş ve şöyle demiştir: '*Meselâ, bir parti bana binler vecihle sıkıntı verdiği hâlde, hattâ otuz senede hapislerde, tazyiklerde olduğu hâlde, hakkımı helâl ettim.*' (Bediüüzzaman, *Emirdağ Lâhikası (2)*, (Mektup No: 151), s. 1914)

milletine bir adavet; ve şimdi Âlem-i İslâm'ı mahva çalışan küfr-ü mutlak altındaki anarşiliğe mağlûp olup, Âlem-i İslâm'ın kalesi ve şanlı ordusu olan bu Türk milletinin parça parça olmasına ve şark-ı şimalîden çıkan dehşetli ejderhanın istilâ etmesine sebebiyet verecek.

....

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor. Ve madem siz de herkes gibi kabre koşuyorsunuz. Ve madem o kat'î ölüm ehl-i dalâlet için idam-ı ebedîdir, yüz bin hamiyetçilik ve dünyaperestlik ve siyasetçilik onu tebdil edemez. Ve madem Kur'ân, o idam-ı ebedîyi, ehl-i iman için terhis tezkeresine çevirdiğini güneş gibi ispat eden Risale-i Nur elinize geçmiş ve yirmi seneden beri hiçbir filozof, hiçbir dinsiz ona karşı çıkamıyor, bilâkis dikkat eden filozofları imana getiriyor ve bu on iki sene zarfında dört büyük mahkemeniz ve filozof ve ulemadan mürekkep ehl-i vukufunuz Risale-i Nur'u tahsin ve tasdik ve takdir edip, iman hakkındaki hüccetlerine itiraz edememişler. Ve bu millet ve vatana hiçbir zararı olmamakla beraber, hücum eden dehşetli cereyanlara karşı sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî olduğuna Türk milletinden, hususan mektep görmüş gençlerden yüz bin şahit gösterebilirim. Elbette benim size karşı bu fikrimi tam nazara almak, ehemmiyetli bir vazifenizdir. Siz dünyevî çok diplomatları her zaman dinliyorsunuz; bir parça da âhiret hesabına konuşan, benim gibi kabir kapısında, vatandaşların hâline ağlayan bir biçareyi dinlemek lâzımdır.'

20 sene önce kaleme aldığı, ancak belli mülâhazalarla göndermeyip yanında tuttuğu bu mektubun altına bir de küçük *haşiye* ekleyen Bediüzzaman, bu küçük hâşiyede, dualarına alıp zikrettiği bir başka *Hilmi* Bey'i hatırlattığı için sözkonusu Dahiliye Vekili Hilmi Bey'e olan duygularını şu samimi cümlelerle anlatır:

'*Hilmi Bey! Talihin var. Ben hapiste ve burada iken hakkımda*

seni merhametsiz gördüm. Ne vakit hiddet ettim, bedduayı niyet ettim; Hilmi Bey namında benim bir kardeşim ve Nurun has bir şakirdini her vakit hayırlı duamda ismiyle zikrettiğimden, sana beddua niyet ederken, bu hayırlı duaya mazhar Hilmi Bey ismi âdetâ şefaatçi oldu, beni men etti. Ben de o niyetten vazgeçtim, senin beni tazip eden memurlarından gelen eziyete tahammül edip o bedduadan vazgeçtim. Çok defa hayret ediyordum. Bana bu kadar sebepsiz azap vermekle beraber sana hiddet etmiyordum. Demek en sonunda seninle dost olacağız diye o hiss-i kablelvuku ile kalbe gelmiş.'[507]

İman dünyasının enginliği, onun hazzını yaşayanları öyle bir noktaya getirmiştir ki onlar, hayatlarını zindana çevirip başlarına rahmet yerine kezzap dökenlere bile olumsuz konuşmamışlar, aleyhlerinde hareket etmemişler, böyle davrananlarla karşılaştıklarında onları da sulh ve sükûna davet ederek mesleklerinin gereğini yerine getirmişler ve hiçbir zaman, ne bedduaya tevessül etmiş ne de böyle bir girişime 'Â*min!*' demişlerdir. İşte bu noktada Bediüzzaman'ın yaşadığı olumsuzluklar, ve yine işte ona dünyayı dar edenlere karşı takındığı tavır ve ayrı bir âlicenaplık örneği:

'*Benim ve Risale-i Nur'un mesleğinin esası ve otuz seneden beri bir düstur-u hayatım olan şefkat itibarıyla, bir mâsuma zarar gelmemek için, bana zulmeden cânilere, değil ilişmek, belki beddua ile de mukabele edemiyorum. Hattâ en şiddetli bir garazla bana zulmeden bazı fâsık, belki dinsiz zâlimlere hiddet ettiğim hâlde, değil maddî, belki beddua ile de mukabeleden beni o şefkat men ediyor. Çünkü o zâlim gaddarın, ya peder ve validesi gibi ihtiyar bîçarelere veya evlâdı gibi mâsumlara maddî zarar gelmemek için, o dört beş mâsumların hatırına binaen o zâlim gaddara ilişmiyorum. Bazen de hakkımı helâl ediyorum.*'[508]

---

[507] Bediüzzaman, *Emirdağ Lâhikası (1),* (Mektup No: 164), s. 1772-1773.
[508] Bediüzzaman, *Şuâlar,* (On Dördüncü Şuâ), s.1034.

Sadece kendilerine zulmedenlerin, kin ve nefretle oturup kalkan ve hayatlarına kastedenlerin değil aynı zamanda onların aileleri, çoluk-çocuk ve ebeveyninin de akıbetini düşünen büyük zatlar, çile ve mihnet altında inim inim inleseler de, '*ah*' edip ağyarı '*âgah*' etmemeye kilitlenmiş ve asla bunun dışına çıkmamaktadırlar. Bu kadar geniş düşünebilen, böylesine bir gönül enginliği sergileyip can düşmanlarını bile bağrına basabilen bir yapıyı, imanın dışında bulmaya imkân var mıdır?

Aslında onlar, daha baştan bu türlü belâ ve musibeti kabullenmiş ve öyle yola koyulmuşlardır. Kendileri bunun farkında oldukları gibi farkında olmayanlara da bildirerek hak adına güçlerine güç katmış ve güzel bir üslûpla çekinmeden muhataplarının yüzlerine karşı şöyle haykırmışlardır:

'*İşte, ey heyet-i hâkime, bu hakikate binaen, Risale-i Nur'un cerh edilmez kuvvetli hüccetleri elbette mahkemede kalbleri kendine çevirmiş. Aleyhimde ne yapsanız ben hakkımı helâl ederim, gücenmem. Bunun içindir ki, eşedd-i zulüm ile bir eşedd-i istibdat tarzında, şahsımı hiç ömrümde görmediğim ihanetlerle çürütmekle damarıma dokundurulduğu hâlde tahammül ettim. Hattâ beddua da etmedim. Bize karşı bütün ithamlara ve bütün isnad edilen suçlara karşı elinizdeki Risale-i Nur'un mecmuaları, benim mukabele edilmez müdafaanamem ve cerh edilmez itiraznamemdirler.*'[509]

Kendisiyle uğraşanların ukbaları yanında dünyada bile başlarına bir şey gelmemesi için titrediğini, masum çoluk-çocuk ve ebeveynlerini düşünüp, acıdığını defalarca belirten Bediüzzaman, '*Yâ Rabbî, onların imanını Risale-i Nur'la kurtar! İdam-ı ebedîden, sırr-ı Kur'ân'la terhis tezkeresine çevir! Ben de onlara hakkımı helâl ediyorum.*'[510] diye dua ettiğinden sıklıkla bahsetmektedir.

---

509 Bediüzzaman, *Şuâlar,* (On Dördüncü Şuâ), s.1044.

510 Bediüzzaman, *Emirdağ Lâhikası (1)*, (Mektup No: 14), s. 1688.

'Ben de şimdiye kadar bana hilâf-ı kanun verdikleri azap ve sıkıntıdan onlara hakkımı helâl ettim'[511] ifadelerinde olduğu gibi her fırsatta, aleyhinde davrananlara hakkını helâl ettiğini[512] bildiren Bediüzzaman Said Nursi, *'Ben de bütün ruh u canımla yirmi sekiz sene bu işkenceli musîbetlerime razı oldum. Hakkımı helâl ettim. Âdil kadere de derim ki: Müstehak idim senin bu şefkatli tokatlarına... Yoksa gayet meşrû, zararsız, herkesin lillâh için takip ettikleri mübarek mesleğe girseydim, yani maddî ve mânevî hislerimi bütün feda etmeseydim, hizmet-i imaniyede bu acip mânevî kuvveti kaybedecektim.'*[513] diyerek işin hikmet boyutunu nazara vermekte ve her türlü olumsuzluğu kendi lehine çevirip müspet neticeler elde etmeyi plânlamaktadır. Aynı zamanda gerçek gücünü, böyle davranmakla elde ettiğinin farkında olan Bediüzzaman, hâl diliyle bu yola baş koyanların maddi-manevî hislerini bir bütün bu davaya kurban etmeleri gerektiğini anlatmaktadır.

Zâtına karşı girişilen bu olumsuz tavırların altında yatan esas sebeplere inerek bunları da davası adına değerlendirmeyi düşünen Bediüzzaman, yeri geldiğinde yaşadığı olumsuzluklara sebep olanlara dua bile ettiğini haykırmakta ve onları, genel anlamdaki hareketlerini tadil için kader-i ilâhi tarafından görevlendirilmiş birer memur olarak değerlendirmektedir:

'Eğer asılsız ve riyaya sebep ve ihlâsı kıracak bir şöhret-i kâzibeyi kırmak için teveccüh-ü âmmeyi hakkımda bozmak

---

511 Bediüzzaman, *Şuâlar*, (On Dördüncü Şuâ), s.1058.

512 Benzeri ifadelere Risale-i Nur'da sıkça rastlamak mümkündür. Onlardan birinde Bediüzzaman'ın şu ifadeleri de ayrıca dikkat çekmektedir: '*Ben şiddetli hasta olmasaydım daha konuşacaktım. Siz hizmetkârlarım tashih ve ıslâh edersiniz. Hattâ münasip görseniz, mânen polislerin bir vazifesini gören Risale-i Nur'un âsayiş hizmetinde polislere büyük bir kuvvet olan derslerine polisler herkesten ziyade taraftar olmak lâzım gelirken, şimdi resmen taharri memuru suretinde, polislik aleyhinde olan bu hizmeti polislere vermeye ruhum razı değil. Onlara umumen hakkımı helâl ettiğimi söylersiniz.*'

513 Bediüzzaman, *Emirdağ Lâhikası (2)*, (Mektup No: 79), s. 1854.

murad ise, onlara Allah razı olsun diyerek hakkımı helâl ediyorum. Çünkü teveccüh-ü âmmeye mazhar olmak ve insanların nazarında şöhret kazanmak, benim gibi adamlara zarardır. Benimle temas edenler zannederim beni bilirler ki, ben şahsıma karşı hürmet istemiyorum. Hattâ kıymettar mühim bir dostumu, fazla hürmet ettiği için belki elli defa tekdir etmişim.'[514] demek suretiyle arkadan gelenlere ulaşılması imkânsız denecek kadar zor bir hedef göstermekte ve *kalb ve akıllarını maddenin katılığında ademe mahkûm etmiş ham ruhlar* anlamasalar da ruhundaki yüceliği bir bütün âleme haykırmaktadır.

Onun bu noktada zirveye koyduğu final cümlesi ise, darağacında ipe götürülürken bile cellâtların kurtuluşuna reçete ararcasına îrâd ettiği şu ifadeleridir:

'*Benim idamıma çalışanlar dahi eğer Risale-i Nur'la imanlarını kurtarsalar, Risale-i Nur'a sarılsalar; kardeşlerim, siz şahit olunuz, ben onlara hakkımı helâl ediyorum.*'[515]

Bir tarafta bu kadar samimiyet, sadakat, ihlâs ve hamiyetperverlik diğer yanda hâlâ bunların altında başka mânâlar arama körlük ve körebeliği..! Unutmamak gerektir ki bugüne kadar tarih, *gözlerini kapatarak hazineye malik* olan bir hayalperestten bahsetmemektedir. Bu noktada yine onun bir başka ifadesi oldukça manidardır: '*Gözünü kapayan yalnız kendine gece yapar.*'

M. Fethullah Gülen

Kendisine karşı takınılan bütün olumsuzluklara rağmen insanca tavrını bozmayan ve hep muhataplarına *afv ü safh*la mukabele eden günümüz mihnet ve çilekeşlerinden biri de, M. Fethullah Gülen'dir. Bütün olumsuzluklara mukabil onun da genel

---

514 Bediüzzaman, *Tiryak*, s. 2346.

515 Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat*, (Emirdağ Hayatı), s. 2185

tavrı, hareketlerini adım adım takip edip kendisine hakk-ı hayat tanımayanlara bile hayat suyu verecek fedakârlıkta bulunmak ve beddua ve tel'in menfezlerini açılmamak üzere kapatıp af ve müsamaha kapılarını ardına kadar açık bırakmaktır.

Hayatı boyunca memleket ve vatan evlâdının imanını kurtarabilmek için gözyaşlarını ceyhûn edip gayret göstermesine mukabil, O'nun bu gayretlerinin altında da, hep '*bir çapanoğlu*' aranmış ve attığı tohumların meyveye durmasının önüne geçilmek istenmiştir. Sürekli emniyet ve sulhu tavsiye edip '*düşmanlığa düşman*' tavrıyla, anarşiye bayrak açan ve fert ve milletlerin, mevcut atmosferi müştereken kullanabilecekleri bir dünyanın özlemiyle memleket memleket dolaşan bu gönüle de, *gönül konulacak* hareketler içine girilmiş ve bilhassa okuyan genç kesim başta olmak üzere halkın üzerindeki etkisi kırılmak istenerek defalarca ve sürekli olarak kalbi kırılmak istenmiştir.

Gerçi, *yılanın, ısırıp zehirledikçe, akrebin de, iğnesini batırdığı düşmanına zehir enjekte ettikçe* kendi varlığını hissettirdiği herkes tarafından bilinmektedir. Gülen gibi hak yolcuları da bilmektedirler ki, bu türlü defans ve karşı koymalar, her dönemde mutlaka olacak ve imandan rahatsızlığını gizlemeden açığa vuran birileri, şiddete de başvurarak onun yolunu kesmek isteyecektir. Ancak o bir nurdur. Bu nurun ilk hareketini Mevlâ vermiştir ve O'nun yaktığı bu meş'ale asla sönmeyecek ve bir gün mutlaka tamama erecektir. Bu müjdeyi veren de bizzat Yüce Mevlâ'dır. Bunu ifade eden onlarca âyetten biri şu şekildedir; '*Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla üfleyerek söndürmek isterler. Fakat kâfirlerin hoşuna gitmese de, Allah nurunu tamamlayacaktır.*'[516]

Ancak dünya sebeplerle muhattır ve burada, esbaba tevessül edilmeden herhangi bir gelişme beklemenin imkânı yoktur. Şunu da belirtmek gerektir ki, böylesine ağır bir mesuliyeti ancak, ona

---

516 Saf sûresi, 61/8.

liyakâti olan insanlar kaldıracaklardır. Yani *Hakk'ın atıyyelerini yine onun matıyyeleri* yüklenecek ve neticede Allah'ın ismi dört bir yanda şehbâl açacaktır.

Mevsimin sürekli bahar geçmesini beklemenin de bir anlamı yoktur. Zira değişen mevsimlerin içinde sonbahar da, yeri geldiğinde kış da kendini hissettirecek ve neticede kar, buz, fırtına ve kasırga gibi olumsuzluklarla da karşılaşılacaktır.

Zirvelerin mukavves hâli, zaten bu türlü olumsuzlukları kaldırmaya müsait olduklarını îma eden görüntülerle dolu değil midir? Yıllarca devam eden ve üst üste birikmiş çilelerle senelerin yoğurup şekil verdiği bir dinamizm vardır onların görüntüsünde..! Ulu dağları, yüce kılıp arkasından, gönül deryasına kapılarını açanları koşturan sır da burada gizli olsa gerektir.

Bulundukları mevkiyi merkez kabul edip, *ışıklarının gücü* nispetinde etraflarını aydınlatan bu yüce ruhlar, yaşadıkları asrın ihtiyaçlarına göre ellerindeki malzemeyi ayrı bir ambalaj yapıp asrın idrakine göre yoğurarak bir cazibe merkezi hâline getirmek için karabulutlar arasından, karanlık geceleri aydınlatan muvazzaf birer kamer-i münîr gibidirler.

Akla karanın, gece ile gündüzün sürekli mücadelelerinde olduğu gibi onların önüne karabulutların teksif edilip yığıldığı zamanlar elbette olacaktır ve olmuştur da.

Evet, M. Fethullah Gülen işte böylesine bir çizgi ve ufka sahip, asırlar arasında eşine ender rastlanan ve ufukta zaman zaman görülüp gurûb eden isimlerden biridir. Tabiî olarak benzeri bir süreç, onun için de mukadderdir ve adımını attığı her yerde kendini gösterecek, âdeta davasındaki hızını artırma adına her dem varlığını hissettirecektir.

O'nun mihnet ve çilelerle örgülü hayatından belli kesitleri aktarmaya çalıştığımız bölümde de ifade edildiği gibi, hizmetleri

itibarıyla belirginleşmeye başladığı günden itibaren aleyhinde oluşturulmaya çalışılan bir defans, Gülen için de söz konusudur. Takipler, mahkemelere çağrılıp sorgulanmalar ve yıllar süren bir kovalamaca sürecini o da yaşamıştır. Yalnız bunlar, önceki misallerde de olduğu veçhile, genelde sadece belli şahısların bildiği ve genelin muttali olmadığı vak'alardır.

Bir de toplumun bütün katmanları hedeflenerek Gülen'i gönüllerden silme çabaları vardır ki, bunlar, *bir şubat soğukluğuyla başlayan sürecin* akabinde ve takvimin *17 Haziran*ı gösterdiği bir anda kendini göstermiş ve tarihte eşine ender rastlanır mahiyette bir hücumla dalga dalga yayılmaya çalışılmıştır. İletişimin bütün imkânları kullanılarak -tabiri caizse- belden aşağı bir seviyesizlikle ona karşı başlatılan bu kampanya ile, bugüne kadar milim milim bir mesafeyle örgülenmeye çalışılan *fert ve medeniyetler arası diyalog* ve *hoşgörü* ortamı bombardımana tâbi tutulmak istenmiştir.

İlk defa bir televizyon programında medyatik bir *düğme*ye basılarak başlatılan bu linç hareketi, gazete, tv, radyo ve dergileriyle bir bütün medyaya yansıtılarak müşterek bir dile çevrilmiş ve her birinin, imkânı ve olanca gayretleriyle namlu ve oklar muhterem *Fethullah Gülen*'e çevrilmek suretiyle ölümüne bir hamle yapılmıştır.

Gerçi ölüden diriyi çıkarmaya muktedir olan Yüce Mevlâ, acımasız ve hiçbir insaf ölçüleriyle değerlendirilemeyecek boyutta bir skandal olan bu hamleyi de akim bırakacaktı ve netice de öyle oldu. Tarihî tekerrürlerde olduğu gibi o gün için bu karalamada aktif rol alıp '*idam*' nârâları atanların bir kısmı bugün, yolsuzluk, hırsızlık ve hortumculuk gibi isnatlarla, diğer bir kısmının yolları da mahkemelere, hatta hapishanelere kadar uzandı ve başkaları için düşünüp hazırlamaya çalıştıkları yerlerde kendileri gün saymak zorunda kaldılar... Dün olduğu gibi *âdetullah* olarak tarihî

devr-i daimler, bugün de kendini gösteriyor, görülen o ki yarın da göstermeye devam edecek..!

Gelelim Gülen tarafına... Elbette böyle bir olumsuzlukla karşılaşan her insan gibi muhterem Gülen'in de yaşananlara üzüldüğü, bazı insanların ikili davranmaları karşısında şaşırdığı ve ortaya konulan üslûp konusunda aşırı bir tiksinti duyduğu, sonrasında kaleme aldığı yazılarından hissedilip görülmekte ve gelecek nesillerin aydınlık bir dünyada kavgasız, kansız, huzur dolu günlerin özlemiyle yanıp tutuşan gönlünde derin yaralar açtığı anlaşılmaktadır.

Bilhassa, '*Gel gönüllerimizle konuşalım demiştik*', '*Çatlayan Rüya*', '*İnanan Sarsılsa da Devrilmez*', '*Münacat Yerine*' ve '*Bir Sorgulama*' gibi yazılarında, hoşgörü ve diyalog adına atılan adımlar ve bu gayretlere karşılık toplumun bir kesiminden gördüğü nâhoş muamele karşısında içini dökmüş ve baltalanan yarınlar adına üzüntüsünü ifade ederek her şeye rağmen yine de herkese gönlündeki enginliği duyurmuş, affediciliğini konuşturarak ayrı bir âlicenaplık göstermiştir.

Öncelikle, vatan ve memleketin, neslin geleceği adına toplumun bütün kesimleriyle bir araya gelinip, müşterek adımlar atıldığı dönemlerle bunların müspet anlamdaki neticelerini anlattıktan sonra, *bir yandan kendi dinimize, kendi hayat felsefemize sımsıkı sarılırken; diğer yandan da başka dînî telâkkilerin, felsefî görüşlerin mevcudiyetini birer realite olarak görüp, 'herkesi kendi konumunda kabul ve herkese saygı' sloganıyla sürekli beraber yaşamanın yollarını araştırdığını* ifade eden Gülen, yapılanlara karşılık kendi dünyasında yaşadığı ruh hâleti ve kendini, temel değerleri çerçevesinde inancının dışında hareket etmekten alıkoyan prensipleri de hatırlatarak devamla şunları ifade etmektedir:

'*Bu temel felsefeye bağlılık sayesinde de hiç kimseyi, din, iman, mezhep ve düşünce farklılığı gibi hususlardan ötürü hor*

görmedik.. incitmedik. Onca tecavüze uğradığımız, ısırıldığımız, tahkire, tezyife maruz kaldığımız hâlde mukabelede bulunmadık; hem de bir hayli mukabele sebebi olmasına rağmen mukabelede bulunmadık; bulunmadık ve her türlü şetme, şamataya "eyvallah" deyip, "mukabele-i bilmisil"e zalimce bir kaide nazarıyla bakarak, insanlardaki daimî keramet ve şerefi, onların muvakkat kin, nefret, gayz ve vahşetlerine feda etmeyi hiç mi hiç düşünmedik. Bu duygu, bu düşünce ve bu anlayışımızı herhangi bir iltibasa meydan vermeyecek şekilde ifade edebilmek için, yer yer başlarımızı, kaldırım taşları gibi, insanî duygular taşıdığına inandığımız hemen herkesin ayaklarının altına koyduk.'

Böyle bir tavır, hazm-ı nefis adına olduğunda tevazu ve mahviyet ifade ederken din adına zillet gösterip bilmeyerek günaha girme ihtimalini de düşünüp, bu durumda Allah'ın affını dilediğini söyleyen Gülen, *"İnsana saygı" deyip inledik ve kimse varlığımıza takılıp tereddüt yaşamasın diye de, hep hümâ kuşu gibi sadece gölgemizle varolma yolunu seçtik. Gönüllerini hoş tutmaya çalıştığımız, düşüncelerini saygıyla karşıladığımız ve her fırsatta yüzlerine tebessümler yağdırdığımız kimselerden de, insanca davranmalarını ümit etmenin ötesinde herhangi bir beklentiye girmedik. Aslında bu kadarcık beklenti de, insanî şekil ve surete bizim bir "hüsnüzan" armağanımızdı; vermemezlik edemezdik*' demekte ve müşterek hedefe yürüme adına katlandığı zorluk ve meşakkatlerle, değerleri adına ortaya koyduğu fedakârlıklardan bahsettikten sonra, olması gereken konum ve gelinmesi muhtemel süreci de şu cümlelerle özetlemektedir:

'*Evet, gözlerimiz hemen herkesin üzerinde; gönüllerimiz de bütün insanlığın heyecanıyla çarparken, bir anne şefkati derinliğinde alâkamıza karşılık hiç mi hiç bir talebimiz olmadı. Zaten böyle bir talep olsaydı, yetmiş iki milletle bu ölçüde ve bu kadar*

içten bir münasebeti devam ettirmek de mümkün olmazdı; zira karşılık ve bedele bağlanmış alâkalar, münasebetler kat'iyen devam vadedemez. Bu mülâhaza ile biz de, insanlar ile olan münasebetlerimizi sonsuza kadar devam ettirmek için, onlarla alâkamızı Allah'ın san'at eserleri olmaları esasına bağlama yolunu seçtik. Hep bu espri içinde oturup-kalktık ve herkese kadeh kadeh sevgi sunduk; ihtimal, ifratımız bazılarının başlarını döndürdü ki, sevgiye nefretle mukabele etmeye başladılar, her fırsatta sînelerimizi açıp, insanî duygu ve düşüncelerimizi gözler önüne serdik. Sevgi çağlayanlarımızdan herkesin istifade etmesi için 'değer' 'değmez' kriterlerini müzakere konusu dışında bırakarak kriterler üstü yaşamaya çalıştık. Sonra da akıl gözünün salim düşünce ile buluşup birleşeceği eşref saati beklemeye koyulduk. Zannediyorum, insan unvanıyla yaratılmış bir varlıktan bu kadarını da beklemek hakkımızdı. Bunun aksi, insan olarak dünyaya gönderilen ve potansiyel zenginlikleri ile melekleri bile aşkın bulunan bir varlığa karşı saygısızlık olurdu.

İşte, yıllar ve yıllar boyu hep bu derûnî hislerle sevgi kurnalarımızı sonuna kadar açık tutarak, belli bir zaman dilimi itibarıyla kinle, nefretle, düşmanlıkla, gayzla, komplo duygusuyla kirlenmiş bir zeminde muhabbet fidelerinin çoğalıp, gelişip her yanı saracağı hülyalarına kapıldık.'

Evet, bir yanda hoşgörü ve diyalog adına -gelebilecek her türlü tepkiye rağmen- ciddî hamlelerin yapılması, diğer yanda her hamlenin altında bir çapanoğlu arama sarhoşluğu..! Bir yanda garazsız-ivazsız ve Hakk'ın hoşnutluğu dışında hiçbir beklenti içine girmeden toplumun birbirinden kopuk yaşayan kesimleri arasında köprüler kurma adına sürekli atılan adımlar, diğer yanda her adımı insafsızca boşa çıkarma çabası..! Bir yanda hemen her kesimden müspet anlamda yükselen ses ve alkış tufanı, diğer tarafta hiddetinden kabarıp duran bir kin tüccarlığı..!

Öyle ki, o günlerde yükselen sesler müşterek bir talebe dönüşmüş ve o güne kadarki gayretler de semeresini vermeye başlamıştı. Derken, ekmeğini kaostan yemeye alışmış ve gıdasını sürekli dumanlı havalardan çıkaran *kin misyonerleri,* harekete geçmiş ve gelinen süreci baltalama adına hamle üstüne hamle yapmaya başlamışlardı. Kendi ifadeleriyle, *Tabiatları düşmanlığa, tecavüze, anarşiye, iftiraya kilitlenmiş*; güçleri ve tesirlerindeki fevkalâdelikleri tahrip yanlısı olmalarında ve çığırtkanlıklarında marjinal bir kesim, gulyabanîler gibi yolları tutmuş ve kendi aklıyla hareket etmeyen bir kısım mütehayyir ve müteredditleri de yanlarına alarak *kendi yaptırdıkları anket neticelerine göre toplumun yüzde seksen beş ve doksanının çok olumlu* bulduğu bu mübarek süreci kundaklamaya kalkışmışlardı. Onunla da yetinmeyip, *bu bir fırsattır* diyerek dine hücum etmiş ve bütün dindarları karalamışlardı. Hemen herkesi bir ideolojinin insanı gibi göstererek, kimini *ne anlama geldiği belli olmayan dinci* gibi unvanlar takarak, kimini de bir *tarikat mensubu* gibi göstererek *irtica* çığırtkanlığıyla her yerde fitne ateşleri yakmışlar ve bir zaman kızıl bayraklar altında toplanıp millete, devlete yağdırdıkları aynı küfürleri bu defa da dindarlara karşı kullanmış ve içlerini boşaltmışlardı.

Bütün bunları yaparken ellerinde hiçbir ölçü de yoktu; âdeta ölümüne ve rastgele vuruyorlardı. Silâh olarak bu sefer, mermisiz ama daha etkili bir yöntem tercih etmişlerdi; insanların sürekli takip ettikleri medya organlarını, eşdeğer bir zamanlama ile harekete geçirmiş ve topyekûn bir savaş başlatmışlardı. Bütün bunlara rağmen, *önden gidenlerde* olduğu gibi *Gülen*'de de herhangi bir tavır değişikliği olmamış ve belli ki olup bitenleri, her zamanki sükûnet ve vakarını koruyarak karşılamıştı. Ancak ifadelerin ruhunda yine de bir sitem vardı. Zira o, gelecek adına çok umutluydu ve yapılanlar onun bu umudunu yıkmaya matuftu. İşte, onun

bu umudunu yıkarak geleceği karartmak isteyenlere sitem dolu sözleri ve işte, yine de affediciliğini kaybetmeyen genel karakterini ortaya koyan beyanları:

'Sükûtumuz, üslûbumuza emanet.. misliyle mukabele, bizim kitabımızda zalimce bir kaide.. dövene elsiz, sövene dilsiz davranma, vicdanlarımızla aramızdaki mukavelenin gereği.. ne yapalım, Allah, ısırmak için bir diş, parçalamak için de vahşî bir pençe vermemiş, elimizden bir şey gelmez ki..! Ayrıca, herkes kendi karakterinin gereğini sergiler, karakterimize rağmen farklı bir tavır takınmayı kendimize karşı saygısızlık saydık ve böyle bir saygısızlığı irtikâp etmemek için, gürül gürül konuşacağımız bir yerde sadece yutkunmakla iktifa ettik.'

Devamla, Bediüzzaman ve ona karşı yapılanlardan da bahseden Gülen, seksen küsûr yıllık çile ve mihnet dolu hayatın sonunda ortaya konan civanmertlik ve affediciliği de örnek göstererek şöyle devam ediyor:

'Evet, ben de bir mü'min olarak, bu duyguları paylaşacağıma söz veriyorum. Kimseye küsüp darılmayacağıma söz veriyorum.. ölümü gülerek karşılayacağıma söz veriyorum.. celâlden gelen cefayı, cemalden gelen vefa ile bir bileceğime söz veriyorum. Allah'a ait hukuka karışamam ama, bana ait hiçbir haktan dolayı kimseden davacı olmayacağıma söz veriyorum.'[517]

Kaynak, aynı kaynak olduğunda dudaklardan dökülen namelerin farklı olması düşünülebilir mi? İmanın aydınlık bu dünyasına bütünüyle kapalı yaşayanlar farkına varıp anlayamasalar da iman dünyasının kendine özgü tavrı değil midir bu..?

Aslında, yapılanlara mukabil şuna-buna cevap verip mukabelede bulunmaya da ihtiyaç kalmamıştı; zira onca yaygaraya rağmen, -hem de O'na yüklenenlerin kendi yaptıkları anketlerde- toplumun

[517] Gülen, Gel Gönüllerimizle Konuşalım Demiştik, Sızıntı, Ekim, 1999, Sayı. 249.

yüzde seksen küsûru, yapılanları birer çığırtkanlık olarak görmüş ve soylu bir millete yakışan o muhteşem tavrını bir kere daha ortaya koymuştu; koymuş ve Gülen'i, üslûbuna aykırı hareket etme mecbûriyetinde bırakmamıştı. Dolayısıyla O da, son bir kez daha bir lütûf olarak, ilâhi inayet ve kaderin korumasıyla, kendi afv u safh çerçevesinde kalarak, herkesi sevgiyle kucaklama ahd ü peymanını bozmamış oluyordu.

Evet, son bir kere daha bazıları, kendi ruh atlaslarını ortaya koymuş, Hakk'ın temsilcileri de, kendi ledünniyâtlarını ifade edebilme fırsatını bulmuştu. Bundan sonra da *hep böyle davranacaklarında ve karakterlerine saygılı olmaya çalışacaklarında* şüphe yoktu. Üç beş günlük bir dünya için onlar asla baş yarmayacak, göz çıkarmayacak, kem söz söylemeyecek, gönül kırmayacak ve *Yunus* edasıyla herkese sevgi çağrısında bulunmaya devam edeceklerdi.

Gülen hakkında başlatılan olumsuz kampanyada, farklı yerlerde yapmış olduğu konuşmalarını ihtiva eden kasetler gündeme getirilmiş ve bunlar, kes/yapıştır metoduyla yeniden şekillendirilerek yeni bir malzeme üretilip kamuoyu olumsuz bir kanaate sürüklenmişti. Kendi iç muhasebe ve gönül enginliğini ortaya koyan Gülen, bu noktada da, müsebbip olarak kendini sorgulamış ve başkalarını yanıltmış olma endişelerini dile getirerek, arkadan gelenlere '*caniye cani dememe*' edep ve keyfiyetini göstermiştir. Bu, dünyada eşine ancak inanan insanlarda ve imanın bütün enginliğiyle oturaklaştığı gönüllerde rastlanabilecek tarzda öylesine bir mahviyet ve tevazudur ki, şerre kilitlenip şirretlik yapanların bile günahlarından dolayı, '*acaba biz mi anlatamadık, gönüllerine giremedik, kendimizi olduğu gibi ifade edemedik?*' tarzında engin bir gönül zenginliğidir. Hattâ onların yanlışları karşısında ellerini açıp, Allah'tan afların dileyerek, her şeye rağmen *hakkını helâl ettiğini* haykırmak, kinle oturup kalkan, nefretle etrafını kırıp geçiren, gayızla şişip

kabaran, komployla bir ömrü heder edip tüketen insanların bunu anlamasına imkân yoktur. İşte Gülen'in bu noktadaki sözleri:

'Benim, düşüncelerimi ifadede su-i taksirim, aceleciliğim, insanların idrak seviyelerine mümaşat edememem ve benzeri sebeplerden dolayı bazılarını günahlara sürükleme gibi bir tavrım olmuşsa, Rabbimin beni affetmesini dilerim. Şayet benim hakkımda su-i zanda bulunanlar, bu mevzudaki yanlış yorumlarından dolayı ilâhi prensiplere göre, benim etimi yemiş, yani gıybetimi etmişlerse, yerden göğe kadar onlara hakkım helâl olsun. Bundan dolayı, "Rabbim ne kabirde, ne de daha ötesinde onları muaheze etmesin", derim. Ancak, benim kendilerine hakkımı helâl ettiğim kimseler, acaba benim hakkımda aynı şeyleri düşünüyorlar mı bilemiyorum. Şahsen ben, bu noktada, "Siz kendinize bakın, siz doğru yolda olduğunuz takdirde sapan kimse size zarar veremez"[518] *âyetinin muhtevası doğrultusunda hareket etmeye çalışıyorum.'*[519]

Madalyonun bir de diğer yüzü var; değerlere karşı bayrak açan insanlardan gelebilecek olumsuzluklar bir nebze tabiî karşılanabilirken bu durumda, aynı çizgide yol alan kimselerin benzeri tavırlarını algılamak, neredeyse imkânsızdır. Zira *dostun gülü*, hassas insanların ruh dünyasında *düşmanın güllesinden* daha büyük tahribat yapmaktadır. Buna rağmen onlar, olaylara hep *müspet açıdan* bakar ve onlar için de *sükûtu* ve *haklarında hayır duayı* tercih ederler. Hattâ onları, *gıybet, dedi-kodu, yalan ve iftira gibi olumsuzlukların kucağına kendilerinin sevkettiklerini düşünerek* başkalarının yanlışlarında bile şahıslarını mesûl tutar, sürekli *çözüm adına neler yapabileceklerinin* plân ve programıyla meşgul olurlar. Bu noktada da yine muhterem Gülen'in farkı karşımıza çıkmakta ve dosttan gelen gülü de düşmanın attığı gülleyi de can

---

518 Maide sûresi, 5/105.

519 Gülen, Ahlâk-ı Âliye Adına Ölçüler, Akademi, Zaman, 12 Şubat 1997.

ü gönülden bir karşılama ve hazm-ı nefs ederek şunları söylediği görülmektedir:

'*İnsan, düşmanlardan gelen her türlü eza, cefa ve sıkıntıya katlanıyor da -yakından tanıyanlar buna şahiddir- fakat tıpkı düşmanlar gibi eza ve cefada bulunan, su diye zehir sunan dostları kabullenmekte oldukça zorlanıyor. Ama buna rağmen, böylesi dostlara eğer hakkım varsa, yerden göğe kadar helâl olsun! Uhrevî hayatlarının, dinlerinin, diyanetlerinin bile kaybına vesile olabilecek yanlışlıklardan Rabbim onları muhafaza buyursun!. Ayaklarını kaydırmasın.. evet, bana çektirenlere hakkımı helâl ediyorum. "Rabbim onlara da çektirmesin" diyorum. Aksi hâlde elimde olmadan, içten bile intizar etsem, Rabbimin karşılık vereceğinden korkuyorum. Onun için geçenlerde bana çektiren hem de çok çektiren birine "Rica ederim, bana içten bile olsa intizar ettirmeyin..." derken, birden çocukları gözümün önünde tüllendi, ödüm koptu. Ben, aslında, bir karıncanın helâya düşüp ölmesi karşısında üzüntüsünü aşamayan bir insanım. Kaldı ki canım gibi sevdiğim çocuklar...*

Evet, Allah'ın bunca lütfu, ihsanı içinde herkes bir şeylere katlanıyorsa ve çekilen bu sıkıntılar neticesi çeşit çeşit doğumlar oluyorsa, bizim de bunca sıkıntıdan bir hissemiz olması lâzım.. lâzım ama keşke bu dostların eliyle olmasa...'

Toplumsal bir linç girişiminin ardından bu cümlelerle içini döken Gülen, yakınında bulunan ve sözüne itibar edip dinleyen herkese de aynı yolu bir metot olarak tavsiye etmekte ve şunları söylemektedir; '*Her ne ise.. siz de çok dua edin, Allah kalplerimizi te'lif buyursun. Kâfirce sıfatların gönlümüzde yer etmesine imkân ve fırsat vermesin. Bize güç-kuvvet lütfedip, Yunusvârî "dövene elsiz, sövene dilsiz ve elli defa gönlümüzü kırsalar bile gönülsüz" yaşama gücünü ihsan buyursun!*'[520]

"*İnsana saygı, herkese ve her şeye sevgi, bütün dünyaya karşı*

---

520 Gülen, Hasret Solukları, Perspektif, Fasıldan Fasıla, 3/67.

hoşgörü.." anlayışını slogan hâline getiren Gülen, geleceğin dünyasında kavgaların, kin ve nefretlerin ortadan kalkacağı ve yerlerini sulha, sükûna ve dil, din ve ırk farklılığı gözetmeksizin insanların kucaklaşabilecekleri bir dünyaya bırakacakları bu müspet gidişe mani olanlara belli ki çok kırılmıştı. Kırılmıştı kırılmasına ama yine de mukabele-i bilmisille hareket etmiyor ve itidalini bozmuyordu:

'... Evet, işte böyle yürüyorduk ki, ansızın önümüze kinden, nefretten, öfkeden ifritler dikildi ve her yana saldıkları kapkaranlık düşünceleri ile bütün ufukları kararttı, köprüleri yıktı ve yolları da yürünmez hâle getirdiler; getirdiler ve yer yer ışık temsilcileri gibi görünüp karanlık oyunlar oynadılar; zaman zaman da, katrandan renklerini ortaya koyarak aydınlık düşüncelere karşı açıktan açığa savaş ilân ettiler; savaş ilân ettiler ve en müsbet düşünce ve teşebbüsleri dahi karalamaktan geri kalmadılar.

Şimdilerde ben, bugüne kadar yapılan onca güzel iş ve gayretin baltalanmasını ve onca olumlu gelişmenin tahrip edilmesini ruhumda olsun duymamak için, olup bitenler ne zaman aklıma gelse, hayalimin yüzünü başka tarafa çeviriyor ve realitelerden kaçarak hafakanlarımı bastırmaya çalışıyorum.'

Gülen'e göre, her ne kadar iddialar mesnetsiz, taarruz insafsız, koparılan gürültü korkunç, kampanya plânlı, komplo da şeytanî ve bütün bu hareketlerin hedefi de dostluk, kardeşlik ve sevgiyse de, bu korkunç gürültü ve yaygaradan sonra artık, insanlar eskisi gibi birbirini sevemeyecek, birbirine güvenemeyecek, gönül rahatlığı içinde bir araya gelemeyecek, gelseler bile birbirlerini yürekten kucaklayamayacaklardı.

Ama bütün bunların, onu ve onun gibi düşünenleri yolundan döndürmesi mümkün değildi ve her şeye rağmen Gülen şöyle diyecekti:

'Gerçi mevcut durum, bir yıkık rüyaya benzeyen hâliyle bana oldukça dokunuyor ve yapılanlar çok gücüme gidiyor; ama

yürüdüğümüz yol millet yolu olduğuna göre, neye maruz kalırsak kalalım, başımıza gelen her şeyi sabırla, tevekkülle karşılamaya kararlıyız. Gönül gözlerimizle milletimizin mutlu yarınlarını süzerek, yaşatma zevkiyle hasret ve hicranlarımızı tadil edip, yolda bulunmanın hakkını vermeye çalışacağız.'[521]

Aklı başında hemen herkes ve her kesimin destekleyip onay verdiği böyle müspet bir girişimi baltalayarak önünü kesmek isteyenlere karşı kırgınlığını ifade yanında Gülen, geleceğin muhtemel cennetlerini daha bugünden cehennemlere çevirmeye çalışanlara acıyarak bakıyor ve şöyle diyordu:

'Ama yapamadık veya yaptırmadılar; yaptırmadı ve bizi birbirimizin kurdu hâline getirerek sürekli vuruşturdular ve hemen herkese, her fikre karşı çıkan birer çağzede durumuna düşürdüler. Bugün, bazılarımız itibarıyla herkese ve her düşünceye karşı tavır alıyor, bizim gibi düşünmeyen hemen herkesi karalıyor ve bu gidişle bir gün yapayalnız kalacağımızı ve kendi boşluklarımızın tutsakları hâline geleceğimizi hiç mi hiç düşünmüyoruz, düşünmüyor ve geleceğin muhtemel cennetlerini cehennemlere çeviriyoruz.'

Dostluk, dostça bakışların yaşandığı zeminlerde yeşeren önemli bir dinamiktir. Onun zeminini ortadan kaldırdığınızda, vefa beklediğiniz yerden cefa, safâ ümit ettiğiniz yerden de sıkıntı üstüne sıkıntı yaşamanız muhtemel ve mukadderdir. Onun için Gülen de, hayır adına kendini adayanlar ve düşüncelerine ölümüne vuranlara şu soruyu soruyor:

'Evet, herkese dostluğa "eyvallah!" ama, ondan evvel, birbirimize karşı beslediğimiz kin, nefret, düşmanlık ve yobazlık duygularını yok etmemiz gerekmez mi?..'

Aslında ona ve düşüncelerine karşı amansızca kampanya başlatanlar, kendi ruh haritalarını ortaya koyuyor ve dünyayı,

[521] Gülen, Çatlayan Rüya, Sızıntı, Nisan, 2001, Sayı. 267, s. 106 vd.

üstündeki yağlı kirden dolayı katran gibi siyah gösteren pencerelerinden bakarak değerlendirmeye çalıştıkları için Hakça adımları şeytanca bir kalıba ifrağ etmeye çalışıyor ve böylelikle vicdanlarındaki yobazlıkları pratikte temsil etmiş oluyorlardı. Zira, *insana saygı, insan olmanın gereğidir; onu sevmek de, Hak hatırının ve millet hatırının. Sözleriyle, tavırlarıyla insanlara karşı saygısız davrananlar, kendi karakter ve seviyelerini ortaya koymuş olurlar; insanlardan nefret eden ve onlara karşı düşmanlık besleyenler de vicdani kimliklerini.*

Aynı zamanda, ömrünü kötü duygu ve tutkuların kıskacında sürdürmek hem bir azap, hem de bir seviyesizliktir. Herkesin iyi yanlarını görüp, herkesi kucaklamak ise, hem bir seviye, hem de bir kahramanlıktır: Kin, nefret, öfke ve hırs duygularını kontrol altına alma kahramanlığı. İşte bu kahramanlardır ki, nefislerine köle olma ve şeytana ırgatlık yapma zilletinden kurtulur ve bir anda Allah'ın onurlu birer kulu ve kendi iç dünyalarının da efendileri hâline gelirler.

Bütün karalama ve aleyhte koparılan ölümüne kampanyalara rağmen *yeni bir beyaz sayfa açılarak* ve *şeytanca düşüncelerin tuzaklarına kapılmadan* bir dönemde kitlelerin ümidi hâline gelen süreci yeniden başlatma çağrısı yapan Gülen, gönlüne birer mızrak gibi saplanan dikenlere rağmen tekrar be tekrar gül takdim ediyor ve herkese birer zeytin dalı uzatarak şöyle bir davette bulunuyor:

'Öyle ise gelin, şu ışıktan günlerin ufkumuzu sarmasını iyi bir vesile sayarak, bütün günahlarımızdan tevbe edelim ve bir arınma süreci başlatalım.. bundan sonra olsun, insanlara karşı saygılı davranıp, insani değerleri korumaya çalışalım.. fikirlere hürmet edip, kim olursa olsun, herkesi kendi konumunda kabul edelim.. geçmişi, kötü yanları ile kendi tarihselliğine gömüp, dünkü kavgaları şimdilerde yeniden kavga vesilesi yapmayalım.. toplumu

değişik kamplara, gruplara ayırmadan vazgeçip, her fırsatta birlik ve beraberliğimizi vurgulayalım... Hâlâ gönüllerimiz, az da olsa, insani duygularla çarpıyor ve pazularımız da kuvvetli ise, gelin, o heyecan ve o güçle birbirimizi kucaklayalım. Kırıp parçalayıp, sağa sola saçtığımız kendi parçalarımızı bir araya getirerek, bunları bir daha kopup dağılmayacak şekilde birbirine bağlama yollarını araştıralım.. bizim için her zaman birer kaba yol kesici ve gulyabani sayılan kinden, iğbirardan, gayzdan uzaklaşarak, bizi halka sevdirecek ve Hakk'a ulaştıracak kalbin dilini anlamaya çalışalım...'[522]

Davetindeki samimiyeti ortaya koyma açısından onun bu konudaki ısrarına bakılacak olursa, niyet ve hedefindeki derinlik daha net anlaşılır ve *bin defa ocağı söndürülse de yeniden ateş yakma azmiyle işe koyulan bir gayretkeş* gibi *aşk derecesinde bir hırsla* vakit kaybedilmeden sürecin yeniden başlatılması gerektiğini haykırdığı görülür. Koparılan onca gürültü içinde, yıkılmak istenilen kendisi ve temsil ettiği Hak düşünce olmasına rağmen bu yıkım işinde aktif olanlara yönelen Gülen, onlara yeniden seslenmekte ve yaşanılan hasarı tamir noktasında bir çağrı yaparak davetini şöyle devam ettirmektedir:

'*Gelin, milletçe gönüllerimizi cehaletten, kabalıktan, bağnazlıktan, kinden, nefretten, hasetten arındırarak, dinî desen ve millî renklerimiz çerçevesinde yeniden kendimiz olalım. "Erbaîn"ler çıkarırcasına, gece-gündüz sürekli nefsâni arzularımıza karşı durarak, kalblerimize ve ruhlarımıza rahat bir nefes aldıralım.*'

Bu davetinde o kadar durudur ki, garazsız ve ivazsız bir çağrının arkasından, meleklerin gıpta ile bakacağı, ruhânîlerin zevkle temâşâ edecekleri ve gelecek nesillerin huzurla soluklayacakları bir dünyayı inşa için, toplumun bütün katmanlarıyla hemhâl olup el ele tutuşarak bu yola baş koyan herkesin, *bir beşer olma*

---

522 Gülen, Kendimizi Dinleme Zamanı, Sızıntı, Kasım, 1999, Sayı. 250, s.434 vd.

yönüyle içindeki kin, nefret, ihtiras, düşmanlık ve şehvet gibi duyguları dizginleyip aktivitelerine ket vurarak yerlerine sevgi, muhabbet, kardeşlik, hoşgörü, diyalog ve tefânî gibi herkesin ihtiyacı olan yeni fideler dikip yeşertmesi gerektiği üzerinde durur ve bu noktada hırs derecesinde bir gayret gösterilmesi gerektiğini şu cümleleriyle, üstüne basarak tekrar tekrar vurgular:

Öyleyse gelin, bütün varlık ve eşya, varlık ve eşyanın arkasındaki ruhânîler ve melekler gibi biz de, el-ele, gönül-gönüle birbirimizi candan kucaklayalım ve iradelerimizin hakkını eda etme azmiyle, içimizdeki kin, nefret, ihtiras, düşmanlık, şehvet.. gibi hayvanî hisleri söküp atarak, ruhânîlerin o tertemiz havasına dem tutmaya çalışalım.. kalbî ve ruhî hayat ufkuna otağlar kurarak hak yakınlığına açık duralım.. ve içlerimize akan arz u semanın güzelliklerinden, lâhut âleminin o el değmemiş güllerinden, çiçeklerinden hazırladığımız buketlerle sevgiye ve güzelliğe aç gönüllere bayram şölenleri yaşatalım..'[523]

Bu çırpınışlar, otağını geleceğin dünyasını inşa anlamında yapılması gereken aktivitelerin ortasına kurmuş bir gönül insanı ve Hak aşığının, en küçük bir vesileyi bile kaybedip zayi etmeden kullanma adına ortaya koyduğu canhıraşâne hamleleri ifade etmez mi? Geleceği adına kendini vakfedip şahsi hazlarını bir kenara bırakan, milleti için bütün değerlerini ortaya koyarak insanlığın huzur ve barışı adına bütün olumsuzluklara göğüs geren bir gönülün bunca samimi çırpınışlarına, hâlâ şüpheyle bakmak, hangi vicdana yakışır? Yahut böylesi bir insafsızlık, vicdan taşıyan bir insan için ne derece mümkündür? Risaletle seçilmişlik ve konum farklılığı saklı kalmak şartıyla usûl ve yaklaşım tarzı itibarıyla bu çırpınışlarla, ilk Nebi ile başlayan süreçte her mübelliğin çırpınışları arasında bir fark var mıdır? Hayır..! Yol, aynı yol ve yolcular da sürekli aynı şarkıyı söyleyip nakarat tutmaktadırlar..!

---

[523] Gülen, Gelin Bir Kere Daha Kendimiz Olalım, Sızıntı, Eylül 2000, Sayı. 260.

Habib-i Neccâr'ın dediği gibi, '*Keşke bir bilseler! Ah bir bilseler!*' İnsanlığa hizmet adına mum gibi kendilerini tüketenlere saldırmakla etraflarını karanlığa boğduklarını bir bilseler..! Geleceği inşa adına, yapıda malzeme olmayı en büyük bahtiyarlık görüp bilen, gençliğin aydınlık iklimlere geçebilmesi için bataklıklara köprü olup uzanmayı cana minnet sayan bu fedakârlıklara düşmanlık beslemekle, âtinin hakkına tecavüz edip haklarını gasbettiklerini bir anlayıverseler..! Yarının dünyasında nasıl yapayalnız kalacaklarını şöyle bir düşünüp bugünden biraz olsun, kendilerini insan saymaya vesile akıl ve muhakemelerine hareket kazandırıp idraklerini çalıştırabilseler..! Keşke.. keşke..!

Temenniler uzatılabilir; ancak hakikat gemisinin temenniyle yürümediği de muhakkak..! Öyleyse her hakikat eri, olup biten her şeyi, esbap dünyasında bulunmanın şuuruyla karşılayacak ve Kur'ân'ın da tavsiye ettiği şekliyle, *öncekiler nasıl sabretmişlerse öylece sabır gösterip gayretten dûr* olmayacaklardır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İnsanın, konuşa konuşa çözemeyeceği problem yoktur. İmanla inkârın zaman zaman çatışmasının altında, genelde bu konuşma zemininin olmaması, peşin fikirlerle yaklaşılıp karşı tarafı zihinlerde mahkûm ederek yok sayma alışkanlığı vardır.

Elbette Allah'ı tanımayıp inkâr eden ve O'na başkalarını ortak koşan aynı çizgide değerlendirilemez. Ortada nice objektif nazarlı insan vardır ve bunlar, imanı ve inananı kendi konumunda kabullenerek, yaşlı dünyamız adına bir zenginlik olarak görürler. Burada esas mevzumuz olanlar, bir kısım tahammülsüzlerdir ve bunlar, menfaatlerinin elden gideceği korku ve endişesiyle iman cephesine akla hayale gelmedik taarruzlar yönelten '*azınlık*' bir grubu ifade etmektedir. Büyük çoğunluk, zaten bu azınlığın gösterdiği yerden bakarak olayları değerlendirmekte ve asla işin gerçek boyutuna muttali olamamaktadır.

Evet, bir meseleyi değerlendirirken, '*nereden bakıldığı*'yla '*nasıl görüldüğü*' ve en önemlisi de '*nasıl gösterilmek istendiği*'yle '*nasıl gösterildiği*' çok önemlidir. Kurgusu yapılıp senaryosu üretilen şekliyle bir İslâm ve Müslüman tiplemesiyle, gerçek anlamdaki bir mü'min ve iman arasında dağlar kadar fark vardır.

İşte, zikrini ettiğimiz bu mutlu azınlık, genelin üzerinde olumsuz tesir bırakabilmek için inanan kesime oldukça şartlı, peşin fikirli ve yanlı bakmakta; 'olduğu şekliyle' göremediği yetmiyormuş gibi bir de 'göstermek istediği' tarzda bir elbise giydirerek topluma arz etmektedir. Bir *filozaf*un dediği gibi, sokakta öldürülen *köpeği* gören halkın, tepki göstermesine mukabil, öldürülen köpeğin '*kuduz*' olduğu söylendiğinde tepkilerinden vazgeçerek öldürenleri haklı görmelerine benzer bir husustur bu..! Hâlbuki bugün bir insan olarak, yapılan haksızlıklara tepki gösterecek nice insaflı insan vardır ki, böylesi bir '*gösterme*'nin neticesi olarak onlar da, farkına bile varmadan ve bir bütüne muttali olamadan imana ve inananlara tavır almakta, alınan tavırları da haklı bulmaktadır.

En çok endişe duyulan veya endişe duyurulmaya çalışılan husus, hükümranlıklarının tehlikeye gireceği, yarının dünyasında istedikleri gibi yaşama hürriyetlerinin ellerinden alınacağı korkusudur. Hâlbuki imanı gerçek derinliğiyle gönlüne yerleştiren bir insan için bu, bulunduğu konumu terk edip aşağılara, daha da aşağılara tenezzül etme meselesidir. O, hedefini, '*Allah'ın hoşnutluğu*'na kilitlemiş ve bu maksuduna kavuşmak için de, '*temsil*' yanında '*tebliğ*' vazifesini bihakkın eda edebilme azmi içindedir.

Daha doğmadan önce, '*saltanatıma el koyacak*' endişesiyle bütün erkek çocukların kılıçtan geçirildiği bir dönemde zuhûr eden Hz. *Musa*, hayatı boyunca aynı şeylerle itham edilip adım adım takip edildi de sonuç ne oldu? Belki de günün birinde, *Kızıldeniz*'den karşıya geçerken *Mısır*'a dönüp arkasına bakmadı bile..! Zira onun için hedef, Mısır'ın *toprağı* ve *tapusu* değil, *insanların gönlü* ve *Rabbin hoşnutluğu*ydu. Bunu elde etmek içinse, ne tapuya ne de saltanata ihtiyaç vardı... *Firavun*'un bütün şiddetine rağmen geldi ve dinini tebliğ etti. Ve günün birinde o da fani âlemden göçüp gitti. Ancak onun gidişiyle Firavun'un gidişi arasında çok fark vardı; biri *insanların gönlünü mezar olarak seçmiş* ve Kıyamete kadar

yaşayacak bir sevgi ekip gitmişti gönüllere..! Diğeri ise, o gün de *zulmü* temsil eden bir *Firavun*'du, bugün de..!

Yıllarca envai çeşit mihnete maruz kalıp nihayetinde Mısır'a melik olan Hz. Yusuf, anne-babası ve kardeşlerini de yanına alıp saltanat sürebileceği bir konumda; '*Yâ Rabbi! Sen bana iktidar ve hakimiyet verdin. Eşyanın perde arkasını yorumlama ilmini öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada da, âhirette de Mevlâm, yardımcım sensin. Müslüman olarak canımı al ve beni salihler zümresine dahil eyle!*'[524] diye Rabbine yalvarıp O'nun hoşnutluğunun her şeyin üstünde olduğunu fiilen göstermemiş midir?

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), *Mekke* kendisine *riyaset* teklif ettiği hâlde, Rabbiyle arasındaki mukaveleye sadık kalarak, hükümranlıklarını yine onlara bırakmış ve günü gelince doğup büyüdüğü Mekke'yi de terk ederek *Medine*'ye *hicret* etmemiş miydi?

Yıllarca, akılla kalbi birleştirip müşterek ve orijinal bir eğitimle insanların elinden tutma özlemiyle yanıp tutuşan, hatta bunun için zindanlara düşüp tımarhanelere kapatılan *Bediüzzaman*, yıllar sonra hüsn-ü kabul görüp *Ankara*'ya davet edildiğinde, takdim edilen makam ve mevki yerine *Van*'a dönmeyi tercih edip çile ve mihnet dolu bir hayata sıfırdan başlamamış mıdır?

Kendilerine milletvekilliği ve bakanlık teklif edildiği hâlde siyaset ve riyaset yerine insanlarla birebir görüşüp Hakk'a hizmeti tercih eden hangi insan, ne türlü bir saltanatın peşinde olabilir?

O zaman, bu insanlara yöneltilen endişe nedir? Hangi saltanatı, kimin ellerinden alacaklardır? Hem, saltanat nedir? Doğumla ölüm arasında kalan üç günlük hayatta hangi şeyin saltanatı olabilir ki? Rabbin hoşnutluğu dururken hangi gönül eri, böylesine basit bir sevdaya kapılır ve ebedi kazanımı bir kenara koyup gelip geçici hayallere taht kurmak ister?

---

[524] Yusuf sûresi, 12/101.

Bugün, cümleleri çarpıtılarak maksadının aksine anlamlar elde edilemeyecek kim vardır ki, cımbızla cümle savaşında inanan insanlara hücum ediliyor ve toplum nezdindeki konumları sarsılmak isteniyor!? Bu tavrı gösteren insanlara, aynı metotla yaklaşılıp cümleleri çarpıtılsa, karşı karşıya kalacakları konum farklı olabilir mi? Fark, güç ve imkânı elde bulundurmaktan kaynaklanıyorsa, unutulmamalı ki, gerçek gücün huzurunda hesap vereceğimiz gün, ne bir çarpıtma ne de herhangi bir güçten destek alma imkânına sahip olacağız..! Ağzımızdan çıkan her bir kelime, attığımız her bir adım ve yaptığımız her bir iyilik ve kurguladığımız her bir şirretliğin hesabını vereceğimiz o gün, mahcup olup zor durumda kalmamak için bugün, olabildiğince mert olmak gerektir.

Ukaz panayırında, kızıl devesinin üstünde şahlanıp halka seslenen pîr-i fani *Kuss İbn Saide*'nin de dediği gibi bugün, ne *Firavun*'un, zulüm ve işkence üzerine bina ettiği sırça saraylarından, ne de *Nemrut*'un, kan ve başkalarının alın terleriyle yükselttiği han ve hamamlarından ve ne de *Neron*ların saltanatından geriye kalmış bir eser vardır. Yıkık dökük kalıntılarıyla bugünlere kalanların harabelerinde ise, baykuşlar bayram yapıp köpekler ârâm eylemektedirler. Aksine, insanların gönlünde asır be asır artarak yükselen değerleri hep *Nûh*'lar, *İbrahim*'ler, *Musa*'lar ve *İsa*'lar temsil etmektedirler. Onlara karşı çıkıp davalarını söndürmek isteyenler, bu maksatlarında muvaffak oldular mı? Hayır! Ya netice? Sadece kendi ocaklarında korlar, kül altında kaldı. '*Bir şem'a ki Mevlâ yaka, üflemekle sönmez!*' Bugün dünyanın dört bir yanında dili, rengi ve ırkı farklı milyonlarca, milyarlarca *Nûh*, *İbrahim*, *Musa* ve *İsa* var, onları kalplerinde yaşatan..!

Arkadan gelenlere bunlar bir şeyler anlatmıyor mu? Bir değil, elbette çok şey anlatıyor. İnsanları, hayattayken *işkence* üstüne işkenceyle cendereye alıp ölümlerinin sonrasında '*baş üstüne*' yerleştirip '*alkış tutma*'nın utancının, tevarüs edilmiş muzır bir ur

gibi geleceğe taşınmaması gerektiğini anlatıyor. Önce karşı konulup sıkıntı üstüne sıkıntı yaşattıktan seneler sonra yanlış yaptığını ifade bir yönüyle erdem olsa da, yapılan yanlışlıklar yanlışlık olarak kalmıştır ve geçen zamanı artık, yeniden yaşama imkânı kalmamıştır. Pişmanlık duymamak için yarın, bugünlerde daha sağlıklı düşünmek herkes için en öncelikli mesele olsa gerek..! Evet, zararın neresinden dönülürse kârdır. Ancak, aklı başında bir insan, *aynı delikten iki defa ısırılmamalı* ve karşılaştığı olaylar karşısında, geçici ve fayda vermeyen behîmî hislerinden arınarak daha genel bakabilecek bir keyfiyet kazanmalıdır.

Hiçbir kalbe, sevginin zorla yerleşmesi, yerleşse bile bunun, uzun soluklu devam etmesi mümkün değildir. Yıllar ve asırların eskitemediği, aksine geçen her günün sevgisini artırdığı bir muhabbet seli, ancak imanla enginliğe ulaşmış saf ve duru gönüller için mukadderdir. Bugün hangi çocuğun adı *Nemrut*, hangisinin adı *Firavun*'dur. Aksine dünya *İbrahim* ve *Musa*'larla dolu değil midir?

Tarihi geri getirip yeniden yaşayamayacağımıza göre, en azından ondan ibret alarak, hataların tekrarından kurtulup bugünkü Hak âşıklarına olan tavırlarımızı gözden geçirmek, bakışlarımızdaki çarpıklıkları ta'dil edip şartlanmışlıklarımızdan uzaklaşarak uzlaşabileceğimiz zeminleri araştırmak, akıllı olmanın gereği değil mi?

Dünyanın peşinde olanlar, sayılı günlerle buradan göçüp gitmişler ve tarihin tozlu raflarında, ibretlik hâlleriyle göstermelik müzelere kaldırılmışlardır. Ebedî mutluluğun peşinde ömür tüketenler ise, hedefledikleri '*rıza*' boyutuna yükselmenin ve bunun neticesi olarak bir '*hüsn-ü kabul*'le, hep gönüllerin sevgilisi olmuş, arkadan gelenlere yol gösterip rehberlik yapmışlardır.

Öyleyse her fırsatta ve her olumsuzluğun arkasından güzel insanları adres gösterip yıpratma girişimlerinin bir sonu olmalı değil mi? Bu kadar kasıtlı hareketin gözden kaçmadığı ve sahiplerini marjinalleştirdiği de aşikâr değil mi? Hem zaman zaman

insanları meâliyata yükseltme ve yeni yeni ufuklara doğru yelken açma adına ihsan-ı ilâhi olarak istihdam edilen insanların kıymetini bilip kendilerinden istifade etmek de ayrı bir lütûf değil mi.?! Ve yine unutmamak gerektir ki, nimetin ziyadesi şükrüyle doğru orantılıdır. Her nimetin şükrü kendi cinsinden olduğuna göre, kurtuluş reçetemizi takdim eden ideal ruhlara, karşı koyma bir tarafa işlerini kolaylaştırmak için imkân hazırlamak, şükür arayan her kulun vazifesi değil mi?

Kuss İbn Saide'nin meşhur hutbesini bir başka meşhur Necip Fazıl'ın ifadeleriyle verip noktayı koyalım:

'*Ey insanlar!.. Hani ya babalar, dedeler, atalar?.. Nerede soysop?.. Hani ya süslü saraylar ve mermer binalar yükselten Âd ve Semûd milletleri?.. Hani ya, dünya varlığından gururlanıp da:*

– Ben sizin en büyük Rabbiniz değil miyim?' diyen Firavun ve Nemrut?..

Onlar zenginlikçe, kuvvet ve kudretçe sizden çok üstündüler. Ne oldular? Toprak onları değirmeninde öğüttü, toz etti, dağıttı. Kemikleri bile eriyip gitti. Çatıları sökülüp süpürüldü. Şimdi onların mekânlarını köpekler şenlendiriyor. Sakın onlar gibi gaflete düşmeyin, onların yolundan gitmeyin!

Her şey fani; baki olan Allah... Ortaksız ve benzersiz, mutlak bir Allah... Tapınılacak ancak O... Doğmuş ve doğurmuş olmaktan münezzeh Allah...

Evet, evet...

Olup bitenlerde, gelip geçenlerde, bize ibret olacak çok şey var...

Ölüm bir ırmak... Girecek yeri çok ama, akacak yeri yok...

Büyük küçük, hep göçüp gidiyoruz.

Herkese olan, size ve bana da olacaktır.'[525]

---

[525] İbn Kesir, *el-Bidaye*, 2/214 vd. Bkz.: Necip Fazıl, *Çöle İnen Nur.*

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

Kur'ân-ı Kerîm

Abdulhakim Yüce, *Razi'nin Tefsirinde Tasavvuf*, Çağlayan Yayınları, İzmir, 1996.

Abdülkerim Zeydan, *Usûlü'd-Da've*, Beyrut, 1993.

Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed (v. 1162); *Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs*, I-II, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.

Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillah eş-Şeybânî (164-241 h.); *el-Müsned*, I-VIII, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.

Ali el-Müttakî el-Hindî, Alaeddin b. Hüsâmeddin el-Hindî, *Kenzu'l-ummâl fî süneni'l-akvâli ve'l-ef'âl*, I-XVI (thk. Bekrî Hayyânî v. dğr.), Beyrut 1405/1985.

Aliyyülkârî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed (v. 1014/1606); *el-Esrâru'l-merfûa fi'l-ahbâri'l-mevdûa*, [Tahkîk: Muhammed b. Lütfi Sabbâğ], el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1406 h.

Âlûsî, Ebu's-Senâ Şehabeddin Mahmud İbn Abdillah (v. 1270/1854); *Rûhu'l-meânî fî tefsîri'l-Kur'âni'l-azîm ve's-seb'u'l-mesânî*, I-XXX, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Bediüzzaman Said Nursî, *Emirdağ Lâhikası* 1-2, Sözler Yayınevi.

——, *Kastamonu Lâhikası*, Sözler Yayınevi.

——, *Lem'alar*, Sözler Yayınevi.

——, *Mektûbât*, Sözler Yayınevi.

——, *Sözler*, Sözler Yayınevi.

——, *Şuâlar*, Sözler Yayınevi.

——, *Tarihçe-i Hayat*, Sözler Yayınevi.

——, *Tiryak*, Sözler Yayınevi.

Beğavî, Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin İbn Mesud, (v. 516/1122); *Meâlimü't-tenzîl*, I-IIX, Dâru Taybe, Riyad, 1993.

Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.

Dârimî, Abdullah b. Abdirrahmân (181-255 h.); *es-Sünen*, I-II, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1987.

Deylemî, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehredâr (445-509 h.); *el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1986.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430 h.); *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, I-X, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1405 h.

Elmalılı, Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, I-X, yy. ts.

Hâkim, Ebû Abdillah Muhammed b. Abdillah en-Neysâbûrî (321-405 h.); *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/ 1990.

Halebî, Ali İbn Burhaniddin (v. 1044/1635); *Umdetü'l-Huffâz,* Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1993/1414.

Heysemî, Ali İbn Ebî Bekr (v. 807 h.); *Mecmeu'z-zevâid*, I-X, Dâru'r-reyyan li't-türas/Dâru'l-kitabi'l-Arabî, Kahire/Beyrut, 1407 h.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî (773-852 h.); *el-İsâbe*, I-VIII, Dâru'l-cîl, Beyrut, 1412 h.

İbn Hişâm, Abdülmelik İbn Hişam İbn Eyyûb el-Himyerî (v. 213/828); *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, I-VI, Dâru'l-cîl, Beyrut, 1411.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Ömer İbn Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.); *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, I-IV, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1401 h.

——, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-XIV, Dâru'l-meârif, Beyrut, tsz.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen*, I-II, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

İbnü'l-Cevzî, Abdurrahman b. Ali b. Muhammed (508-597 h.); *Zâdü'l-mesîr fî ilmi't-tefsîr*, I-IX, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, 1404 h.

İbnü'l-Esîr, Ebu'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim (v. 630/1233); *Üsdü'l-gâbe fî mârifeti's-sahabe*, I-VII, Dâru'l-Fikr, Beyrut,

1414/1993.

Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr b. Ferah (v.670); *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, I-XX, Dâru'ş-şa'b, Kahire, 1372 h.

M. Fethullah Gülen, *Çağ ve Nesil -1*, Nil Yayınları.

——, *Fasıldan Fasıla-1,* Nil Yayınları.

——, *Fasıldan Fasıla–3*, Nil Yayınları.

——, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, Nil Yayınları.

——, *Ölçü veya Yoldaki Işıklar*, Nil Yayınları.

——, *Sonsuz Nur–1*, Nil Yayınları.

——, *Yeşeren Düşünceler*, Nil Yayınları.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah el-Esbahî (93-179 h.); *el-Muvatta'*, I-II, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1985.

Muhittin Akgül, *Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamber*, Nil Yayınevi, İzmir, 1999.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Necip Fazıl Kısakürek, *Çöle inen nur*, Toker Yayınları, İstanbul–1983.

Nedvi, Ebu'l-Hasen, *İslâm'da Fikir ve Davet Önderleri*, Risale, 1987.

Nilüfer Göle, *İslâm'ın Yeni Kamusal Yüzleri, Bir Atölye Çalışması*, Metis Yayınları, İstanbul–2000.

Râgıb, Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*, İstanbul 1986.

Selçuk Camcı-Kudret Ünal, *Fethullah Gülen'in Konuşma ve Yazılarında Hoşgörü ve Diyalog İklimi*, Merkür Yayınları, İzmir, 1999.

Suat Yıldırım, *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*, Işık Yayınları, İstanbul–2002.

Süleyman Uludağ, *Fahrettin Razi, (Türk Büyükleri Dizisi*), Kültür Bakanlığı 1991.

Şevkânî, Muhammed b. Ali (v.1250 h.); *el-Fethu'l-kadîr*, I-V, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Hâlid (224-310 h.); *el-Câmiu'l-beyân*, I-XXX, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1405 h.

——, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk (Tarîhu't-Taberî)*, I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1407h.

Tabersi, Ebû Ali Eminüddin Fazl b. Hasan b. Fazl, (548/1153); *Mecmaü'l-beyân fî tefsiri'l-Kur'ân*, Dârü'l-Marife, Beyrut 1986/1406.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (209-279 h.); *Câmiu's-Sahîh*, I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Ümit Meriç, *Medya Aynasında Fethullah Gülen Kozadan Kelebeğe (Önsöz)*, Merkür Yayınları, İzmir, 1999.

Vâhidî, Ebu'l-Hasan Ali İbni Ahmed (v. 468 h.); *Esbabü'n-Nüzûl*, Müessesetü'r-Reyyan, Beyrut, 1991.

Yunus Ekin, *Kur'ân'a Göre İnançsızlık*, Işık Yayınları, İstanbul, 2001.

Dergi ve Gazete Yazıları

M. Fethullah Gülen, "*Ahlâk-ı Âliye Adına Ölçüler*", Akademi, Zaman, 12 Şubat 1997.

——, "*Allah ve Hâdiseler Karşısında Peygamberane Duruş*", Yeni Ümit, Aralık, 2000.

——, "*Bir Gönül İnsanı Portresi*", Sızıntı, Ağustos, 2000, Sayı. 259.

——, "*Bir Sorgulama*", Sızıntı, Ocak, 2000, Sayı. 252.

——, "*Çatlayan Rüya*", Sızıntı, Nisan, 2001, Sayı, 267.

——, "*Düşünce ve Aksiyon İnsanı*", Yeni Ümit, Sayı. 26, c. 4, Ekim 1994

——, "*Gel Gönüllerimizle Konuşalım Demiştik*", Sızıntı, Ekim, 1999, Sayı. 249.

——, "*Çile*", Sızıntı, 1 Ocak 1982, c. 3, sayı. 36.

——, "*Çile-1*", Sızıntı, 1 Haziran 1999, c. 21, sayı. 245.

——, "*Çile-2*", Sızıntı, 1 Temmuz 1999, c. 21, sayı. 246.

——, "*Gelin Bir Kere Daha Kendimiz Olalım*", Sızıntı, Eylül 2000, Sayı. 260.

——, "*Hakka Adanmış Ruhlar*", Sızıntı, Ekim, 2000, Sayı. 261.

——, "*Hoşgörü*", Sızıntı,1 Ekim 1993,c. 15, Sayı. 177.

——, "*Hususi Bir Açıdan İman*", Sızıntı, Mayıs, 2000, Sayı. 256.

——, "*İnanan Sarsılsa da Devrilmez*", Sızıntı, Mayıs, 2000, Sayı. 268.

——, "*İslâm'ın Gölgesinde Hayat*", Sızıntı, Kasım, 2000, Sayı. 262.

——, "*Kendimizi Dinleme Zamanı*", Sızıntı, Kasım, 1999, Sayı. 250.

——, "*Küfrün Bir Yüzü*", Sızıntı, Haziran, 2000, Sayı. 257.

——, "*Müsamaha*" Sızıntı, Sayı 14, Yıl. 2

——, "*Nifak*", Temmuz, 2000, Sayı. 258.

Oral Çalışlar, "*Fethullah Gülen'in Serüveni*", 23 Ağustos 1995, Cumhuriyet.